Paul Féval

Inima de Oțel

PAUL FEVAL

FRACURILE NEGRE

INIMĂ DE OŢEL

PARTEA ÎNTÂI
(PROLOG)

MARGUERITE DE BOURGOGNE

1.CEL DINTÂI BURIDAN

— Scumpa mea doamnă, spuse doctorul Samuel, să fim drepţi: dacă cei care pot plăti nu vor s-o facă, nu ne rămâne decât să închidem prăvălia! Mulţumesc lui Dumnezeu, eu fac suficient de mult bine. Toată lumea ştie că nu cer nimic săracilor. Dar totul are o limită şi dacă cei cu posibilităţi nu vor să mai plătească...

— Mi-aţi mai spus asta o dată, domnule doctor, îl întrerupse o voce foarte răguşită, al cărei ton dureros vorbea despre bucurii spulberate, dar şi despre o mândrie nepieritoare. Domnule doctor, adăugă bolnava, veţi fi plătit, îmi asum eu răspunderea.

Doctorul Samuel era un bărbat între două vârste, blond, durduliu, roşu la faţă, îmbrăcat în costum din stofă de bună calitate, cu jabou la gât . În 1832, anul povestirii noastre, jaboul revenea la modă. Lenjeria plisată a doctorului Samuel, ca şi mantaua sa absolut nouă, nu dădeau impresia că ar fi fost prea curate. Era un medic atent şi blând, dar — nu se ştie de ce — nu inspira încredere. După o consultaţie gratuită, îşi trimitea pacientul la un anume farmacist, care chipurile ar fi fost singurul ce-i respecta întocmai reţetele. Despre el şi despre farmacist se spunea că lucrează mână în mână. Dumnezeu să ne ierte! Suntem capabili să căutăm lucruri josnice până şi în cele mai nevinovate acte de caritate.

Scena se petrecea într-o cameră mică, mobilată sărăcăcios. Focul se stingea încetişor sub cenuşa din cămin. Aerul greu era impregnat de mirosuri ameţitoare, răspândite de preparatele farmaceutice, şi care nu erau altceva decât mirosul suferinţei. Bolnava stătea întinsă pe un pat strâmt, înconjurat de o draperie albă de bumbac. Chipul ei tras şi palid păstra amintirea unei mari frumuseţi. Sub boneta fără garnitură se zărea un păr negru, superb, cu câteva fire argintii ce sclipeau în lumina ultimelor raze de soare ale acestei zile de iarnă.

Doctorul Samuel apucase mâna ca de ceară a femeii, ca să-i ia pulsul . În cealaltă mână avea un ceas superb, cu secundar, al cărui mers grăbit şi regulat îl urmărea cu o privire distrată.

— Merge bine, murmură el cu conştiinţa împăcată, în timp ce un zâmbet descurajat apărea pe buzele palide ale bolnavei. Bronşita e pe drumul cel bun, însă în ceea ce priveşte pericardita… Aşadar, ascultaţi-mă! O să vă fac o nouă reţetă.

— Inutil, doctore, spuse încetişor bolnava. Pentru că tratamentul e scump şi pentru moment suntem cam strâmtoraţi cu banii.

Cuvinte „pentru moment”, sunară de-abia şoptit pe buzele neobişnuite cu minciuna.

Pe palier se auziră paşi apăsaţi. La uşa alăturată răsună o bătaie puternică şi o voce rosti:

— O caut pe Tereza.

Timbrul bărbătesc şi sonor al vocii pronunţase cuvintele atât de clar de parcă ar fi fost rostite chiar aici, în cameră.

— Uşa de alături, se auzi răspunsul vecinului. Doctorul Samuel murmură:

— Eu cel puţin spun „doamna Tereza".

Bolnava se ridicase în capul oaselor.

— Sunt câteva săptămâni bune de când nu m-a mai căutat nimeni, gândi ea cu voce tare.

Pe chip i se citea acea speranţă oarbă, caracteristică bătrânilor şi copiilor.

Uşa se deschise. Intră un bărbat. Pe loc, doctorul Samuel se înclină şi întinse spre acesta mâinile grăsulii, pe care le spăla deseori, dar care parcă se opuneau efectului apei.

— Dumneavoastră, dragul şi savantul meu confrate! exclamă el.

Noul venit îl privi şi-i adresă un salut sobru din cap, apoi se îndreptă direct spre pat.

— Sunteţi Tereza? întrebă cu aceeaşi voce clară şi gravă.

Apoi, după o scurtă privire şi înainte de a primi răspunsul:

— Doamnă, adăugă pe un ton de scuză, noi vedem multă lume şi uneori greşim mergând foarte direct şi lăsând deoparte politeţea.

Doctorul Samuel ridică din umeri şi spuse:

— Doctorul Lenoir este un fel de Sfântul Vicenţiu de Paul{1}.

Privirea musafirului se oprise deja asupra figurii bolnavei, cu acea putere de pătrundere care-l făcuse celebru.

Era încă tânăr. Avea un chip care purta amprenta unei mari inteligenţe . În mod ciudat, costumul său, deşi cu adevărat neglijent, nu trezea suspiciuni, ca în cazul toaletei inutil îngrijite a colegului său. Un gând îţi venea în minte, văzându-1 pe acest bărbat: preţul timpului. Un om ca el ar fi trebuit să trăiască dublu şi totuşi să regrete că n-a trăit suficient. Astfel de oameni, inimi generoase care fac binele cu pasiune şi consecvenţă, ca şi cum ar fi angajaţi într-o meserie permanentă, aceşti fraţi sau surori de caritate au uneori un defect, care atrage asupra lor acuzaţia de egoism meschin. Chirurgul e calm în faţa unui picior amputat: nu este sensibil. Omul milostiv, blazat ca şi chirurgul, sau călit, pierde repede simptomele exterioare ale emotivităţii. Devine rece în exerciţiul sublimei sale îndeletniciri, pare grăbit, căci timpul său aparţine tuturor, devine dur, căci nu are dreptul să dea unuia ceea ce este de trebuinţă altuia. Săriţi aceste rânduri dacă doriţi, voi, îngeri de ocazie, voi, cei blânzi, care vă mândriţi cu această calitate, dar credeţi-mă pe cuvânt, dacă aveţi un picior de amputat, nu vă încredinţaţi niciodată unui chirurg impresionabil.

— Doamnă, reluă doctorul Lenoir, ca şi cum fizionomia bolnavei i-

ar fi impus această formulă, mă interesează fiul dumneavoastră, Roland, ucenic la atelierul lui Eugène Delacroix{2}, prietenul meu.

— Dragul meu Roland, murmură bolnava, din ai cărei ochi mari se prelinse o lacrimă.

— Doamna Tereza beneficiază de îngrijirile mele gratuite, rosti doctorul Samuel cu curaj. Vin s-o văd în fiecare zi.

Doctorul Lenoir se întoarse către el şi se înclină:

— Astm de gradul patru, având drept complicaţie o pericardită acută.

Domnul Lenoir controlă pulsul Terezei . În acelaşi timp, doctorul Samuel se aşezase la o măsuţă, scriind la repezeală o reţetă.

— Roland este un băiat bun şi drăguţ, spuse doctorul Lenoir. O să-l susţinem, vă promit. Trebuie să speraţi, doamnă: aveţi mare nevoie de speranţă.

— Da, da, suspină din adâncul sufletului Tereza, am mare nevoie de speranţă.

Doctorul Samuel terminase de scris reţeta. Cu un gest în egală măsură îngâmfat şi respectuos, o întinse doctorului Lenoir. Acesta o citi şi i-o înapoie.

— Bine.

După care se apropie de cămin şi-şi puse picioarele cu încălţări solide deasupra tăciunilor aproape stinşi. Gestul îi servi drept pretext pentru a lăsa discret un ludovic dublu în colţul raftului. Să nu vă aşteptaţi de la acest gen de oameni la o risipă exagerată. La ei risipa e un fel de furt, căci au o clientelă mult prea numeroasă.

Cu toate acestea, în clipa în care voia să se retragă, după ce se prefăcuse că-şi usucă ghetele, doctorul Lenoir îşi opri privirea asupra unei miniaturi care atârna pe perete, în dreapta oglinzii îngrozitor de deteriorate. Miniatura reprezenta un bărbat în uniformă militară, cu epoleţi de general.

Doctorul Lenoir mai puse un ludovic alături de primul, spunând:

— La revedere, doamnă. Iată-mă devenit unul din prietenii dumneavoastră. Voi reveni.

Ieşi . Îl auziră coborând scările cu aceeaşi vioiciune.

O uşoară roşeaţă colorase obrajii bolnavei. Samuel bodogăni:

— De Lacroix face pictură romantică, iar acest Lenoir face medicină romantică! Asta-i moda! N-a îndrăznit să vă ceară nimic în faţa mea, dar pretinde câte zece franci pentru o vizită. Eu am deja douăzeci de vizite a câte patru franci, iar sarcinile mele, sarcini grele, nu-mi permit, înţelegeţi?

— Dacă mai există ceva aici, domnule, îl întrerupse Tereza cu o nespusă oboseală, trebuie să fie acolo, pe cămin. Luaţi ce găsiţi şi data viitoare nu vă mai deranjaţi. Apoi îşi lăsă capul pe pernă.

Fără prea mare speranţă, doctorul Samuel se îndreptă spre cămin.

Văzând strălucirea celor două piese de aur, ochii i se îmblânziră.

— Ba da, scumpă doamnă, spuse el, ba da. Mă voi întoarce. Nu sunt dintre aceia care-şi părăsesc clienţii sărmani. E cam puţin, dar mă mulţumesc şi cu atât. Vedeţi, zece franci sunt un adevărat jaf! La revedere, scumpă doamnă, să trimiteţi reţeta la farmacistul meu, nu la altul! Zece franci vizita! E revoltător, zău aşa!

Vocea doctorului Samuel se pierdu dincolo de uşa închisă. Bolnava era singură. Timp de câteva clipe tăcerea totală care domnea în încăpere făcu să răzbată zgomotele de afară.

Ziua se sfârşea; oraşul răsuna de zarvă: era seara de Lăsata Secului.

Prin murmurul continuu al miilor de voci ce străbăteau Parisul în sărbătoare, se auzeau din când în când trompetele de carnaval.

După vreun sfert de oră, bolnava se întoarse şi se ridică, rezemându-se de pernă.

— Ce mult întârzie Roland! şopti ea. Cred c-au trecut patru ore. Biroul notarului probabil că s-a închis.

Cu un efort care-i smulse un suspin de slăbiciune, scoase de sub pernă un portofel din piele de Rusia, a cărui lucrătură aurită, acum ştearsă, vorbea prin încărcătura manoperei despre o fabricaţie germană. Scutură portofelul înainte de a-1 deschide.

Ochii ei strălucitori de febră se umeziră timp de o secundă . Însă lacrima i se zvântă imediat.

În portofel se găseau douăzeci de bancnote, a câte o mie de franci.

Bolnava îi numără încet. Degetele ei străvezii tremurau în contact cu hârtiile soioase. După ce numără şi ultima bancnotă, reluă numărătoarea.

— Dumnezeu să ne apere! şopti.

Deodată, privirea i se lumină; strecură portofelul sub cuvertură şi numele lui Roland îi reveni pe buze.

Cineva urca scările în salturi. O uşă se deschise. Nu era cea a vecinului care-i răspunsese doctorului Lenoir.

— Ce înseamnă asta, răutate? întrebă o voce certăreaţă, dar în acelaşi timp mângâietoare.

— E un Buridan, răspunse o altă voce. Ascunde-mi costumul. Dacă n-aş fi pus mâna pe acest Buridan, aş fi înnebunit.

Vocea care răspunsese era veselă şi mândră: vocea adolescentului fericit să trăiască şi dornic să lupte.

O clipă mai târziu, uşa camerei în care se afla bolnava se deschise brusc, dar fără zgomot. Ultimele raze de soare luminară un tânăr superb: frumos şi îndrăzneţ, cu chipul încadrat de un păr lung şi şaten. Era înalt, cu o ţinută graţioasă, modest, spiritual, naiv, cu un aer de bunătate şi în acelaşi timp de ironie, scos în evidenţă de schimbările sale de expresie. Un bărbat tânăr în adevăratul sens al cuvântului — lucru rar întâlnit la Paris — care

purta cu nobleţe regală acea splendidă mantie de pasiune, îndrăzneală şi fericire, care e tinereţea.

Sigur că mama sa îl adora; ea şi multe altele.

Traversă camera din doi paşi şi în mod aproape inexplicabil mişcările sale aveau graţia unei feline. Deşi hotărâţi, paşii săi făceau mai puţin zgomot decât cei ai unei fetiţe care se chinuie să meargă în vârful picioarelor.

— Bună seara, mamă scumpă, spuse el, îngenunchind lângă pat şi apăsându-şi buzele roşii, pline de sănătate, pe mâinile acelea atât de reci şi de palide. Nu mă cerţi, doar pentru că eşti mai bună decât îngerii, nu-i aşa? Dar am întârziat. Sărută-mă.

Îşi lăsă fruntea pe buzele bolnavei, care surâse, sim- ţindu-şi sufletul în paradis. Era un sărut lung şi profund, un sărut de mamă.

— Ei bine, te înşeli asupra mea, mamă, reluă băiatul, cu o intonaţie care dădea un farmec bărbătesc acestui mod copilăresc de-a vorbi, căci există într-adevăr oameni care reuşesc să învingă ridicolul, rămânând puternici, la fel cum Mithridate râdea de peşti. Am venit într-o fugă de la atelier, dar m-am întâlnit cu doctorul Lenoir şi am vorbit despre tine, mamă scumpă. Iar timpul a trecut.

— Dar Buridan? întrebă bolnava, cu voce coborîtă.

— Ei, poftim! spuse Roland, înroşindu-se şi râzând. Ai auzit asta? Da, e adevărat. Am şi eu un Buridan{3}. Buridan-ul personal al maestrului, care este un adevărat vrăjitor şi care a ghicit în ochii mei că mă voi îmbolnăvi de moarte dacă nu voi pune pe mine măcar o singură dată în această iarnă costumul celui mai frumos soldat dintr-o piesă care a uimit lumea!

Îşi transformă vocea, imitând-o pe cea a actorilor cabotini (cu rostirea din gât, pe care o practică şi azi cu plăcere actorii fără har), apoi continuă, copiind caraghios intonaţia lui Bocage, zeul dramei romantice:

— Bine jucat, Marguerite{4},Ultima repriză! Revanşa îmi aparţine. Auziţi strigătele mamelor? Este regele Ludovic al X-lea{5}. Vivat Carta! Din depărtare îl acompaniau trâmbiţele carnavalului.

— Zăpăcitule! Zăpăcitul meu drag! murmură bolnava, trăgându-1 spre ea cu dragoste. Când eşti aici, nu mai sufăr!

— Deci am Buridan-ul stăpânului şi permisiunea de-a mă servi de el, nu-i aşa, mamă? Doamna Marcelin va veni în astă-seară, cu lucrul ei de mână, pentru a-ţi ţine companie, iar eu o să mă întorc devreme. Sunt bucuros, mă vezi? sunt fericit. Doctorul Lenoir mi-a spus că te va vindeca. E un medic adevărat. Tu nu-ţi dai seama. Toată lumea ne iubeşte, mămica mea dragă! Doctorul mi-a mai spus: „Roland, ai o mamă frumoasă şi bună . Îi trebuie doar linişte, speranţă; liniştea ţi-o aduc eu, iar fericirea, Dumnezeule, fericirea va sosi când va putea!

Tereza îl mai îmbrăţişă o dată.

— Trebuie să-ţi vorbesc, îi spuse.

— Aşteaptă, n-am terminat. Ai fi fost vindecată dacă doctorul Lenoir ar fi venit acum o lună . Îţi interzic să mă contrazici, mamă! Nu ţi-am spus că eu îţi aduc speranţa? Maestrul mi-a văzut desenele. Le-a studiat îndelung. O oră întreagă le-a sucit pe toate părţile . Înţelegi? N-o să mai mătur prin atelier şi nici n-o să le mai duc gustări domnilor de acolo. Sunt ucenic oficial. Chiar aşa! învăţăcel al lui Michelangelo, rămurică a lui Rafael. De mâine am şevaletul meu, cutia mea de culori, pensulele mele, nedezlipite de mine, şi o indemnizaţie de două sute de franci pe lună!

— Maestrul tău e un om mărinimos, spuse Tereza, cu ochii înceţoşaţi de lacrimi. O să mai vorbim despre asta, Roland. **Bucură**-te fără grijă de seara asta, nu am nevoie de tine.

— Adevărul este, mamă, că doar cu un cuvânt ai putea... Fir-ar el să fie, costumul lui Buridan! E minunat, înţelegi?

— N-am nevoie de tine, rosti blând bolnava. Doar că înainte de întâlnirea cu prietenii, te rog să-mi faci un comision. Şi pentru asta trebuie să pleci imediat.

— Deci nu vrei să mai vorbim?

— Aş vrea să-ţi vorbesc mereu şi să te am lângă mine fără încetare, Roland. Tu eşti tot ce am pe lume. Dar e vorba despre viitorul tău.

— Numai al meu?

— De viitorul nostru, al amândorura, rectifică Tereza, cu un suspin. Este foarte important. Ascultă-mă bine şi nu te gândi la altceva în timp ce-ţi vorbesc.

Roland se ridică, luă un scaun, pe care-1 aduse lângă căpătâiul patului şi se aşeză.

— Mă crezi foarte săracă, începu bolnava, pe un ton solemn şi puţin încurcat. Sunt într-adevăr săracă. Totuşi, îţi voi încredinţa douăzeci de mii de franci, pe care-i vei duce...

— Douăzeci de mii de franci? repetă stupefiat Roland. Mamă!

Obrajii Terezei se îmbujorară.

— Pe care-i vei duce, continuă ea, în strada Cassette numărul 3, la maestrul Deban, notarul.

Roland tăcea. Bolnava puse portofelul aurit pe cuvertură. Roland o privea. Obrajii îi deveniseră palizi, ca ai unei statui. Expresia chipului său prelung trăda nu stânjeneală, ci o subită şi adâncă visare.

— Aş fi vrut s-o fac eu însămi, gândi ea cu voce tare, dar poate n-o să reuşesc mult timp de-acum înainte, poate niciodată.

Se opri şi-şi privi cu atenţie fiul, ca şi cum ar fi vrut să ghicească efectul stârnit de cuvintele ei.

Roland stătea cu ochii plecaţi.

— Vorbesc aşa pentru că nu-mi cunosc sfârşitul.

— Şi ce trebuie să-i spun notarului? întrebă Roland.

— Să-i spui că doamna Tereza din strada Sainte-Marguerite îi trimite aceşti douăzeci de mii de franci.

— Asta-i tot?

— Asta-i tot!

— Notarul o să-mi dea o chitanţă?

— Nu, notarul n-o să-ţi dea chitanţă. Nu poate să-ţi dea chitanţă.

Păru că-şi caută cuvintele şi continuă, sfârşită:

— Notarul îţi va da altceva. Şi când vom avea acest altceva, nu în seara asta... mă simt slăbită... o să-ţi explic...

Roland îi luă mâna şi-o duse la buze, spunând:

— Explicaţii faţă de mine, draga mea mamă?

Bolnava îi mulţumi cu o privire în care se citea în acelaşi timp iubire năvalnică de mamă şi o conştiinţă mândră şi pură.

— Nu este ceea ce bănui tu, reluă ea. Nu-i nici o taină în jurul acestor puţini bani, fiule! Dar trebuie să afli nişte lucruri, un secret care-ţi aparţine şi care devine moştenirea ta! Un mare secret. Ia portofelul, Roland, şi numără bancnotele. Sunt douăzeci. Doar una de-ar lipsi şi mi s-ar ruina şi ultima speranţă.

Roland numără bancnotele, de la prima până la ultima, şi le puse în portofel.

Tereza continuă:

— Închide bine portofelul şi ţine-1 în mână până la notar, îţi repet: domnul Deban, strada Cassette, numărul 3. M-ai ascultat cu atenţie, da?

— Da, mamă.

— Acum fii şi mai atent. Trebuie să-i vorbeşti notarului în persoană şi între patru ochi . Îi spui că eşti fiul doamnei Tereza. Să nu te miri cum o să te primească. Este un bărbat care... dar nu contează! Unde-am rămas? Ţi-am spus ce trebuie să-ţi dea notarul?

— Eşti foarte obosită, mamă. Nu, încă nu mi-ai spus.

Tereza îşi trecu degetele tremurătoare peste frunte.

— E adevărat, spuse, sunt foarte obosită. Dar o să mă odihnesc mai bine după ce-ţi spun totul . În schimbul celor douăzeci de mii de franci, notarul îţi va da trei hârtii: un act de naştere, unul de căsătorie şi unul de deces. Repetă!

— Un act de naştere, unul de căsătorie şi unul de deces, repetă el, conştiincios.

— Bun . Îţi trebuie toate trei. Dacă unul singur lipseşte, păstrezi banii. Ai înţeles?

— Perfect, mamă.

— Atunci, du-te şi întoarce-te repede!

Roland se îndreptă imediat spre uşă.

— Dar, obiectă el, când să treacă pragul, dacă notarul o să-mi dea acele acte de naştere, de căsătorie şi de deces, de unde ştiu eu că sunt

cele pe care le vrei, mamă?
Tereza îşi îndreptă brusc spatele.

— Adevărat, izbucni ea. Fii cu băgare de seamă, fii atent! Ai duşmani, iar pentru bani, omul acesta şi-ar vinde şi sufletul. Actul de naştere, cel de căsătorie şi cel de deces sunt toate pe acelaşi nume.

— Spune-mi numele acesta!

— E lung. Scrie-1, ca să nu-1 uiţi.

Roland luă un creion şi o bucăţică de hârtie.
Ea dictă cu voce schimbată:

— Raymond Clare Fitz-Roy Jersey, duce de Clare.

— Pe curând, scumpa mea mamă, spuse Roland, asupra căruia numele nu produsese nici un fel de efect. Raymond Clare Fitz-Roy Jersey, duce de Clare. E limpede! Pe curând!

Tânărul ieşi. Bolnava căzu, sfârşită, pe pernă, năpădită de o sudoare rece, apoi şopti, închizând ochii:

— Duce de Clare! Conte, viconte şi baron Clare! Conte şi viconte Fitz-Roy! Baron Jersey! Numele acesta! Nume atât de nobil! Titlurile! Totul îi aparţine! Dumnezeule! Oare am acţionat bine pentru a-mi vedea copilul fericit şi celebru? Apoi pot să mor. Ar fi timpul. Simt că înnebunesc!

2.CEL DE AL DOILEA BURIDAN

— Sunteţi, probabil, prea tinere, doamnele mele, pentru a vă mai aminti de acele vremuri. 1832, asta era înainte de potop?

Tradiţia, memoria timpului şi mărturia însemnată a istoricilor atestă că la începutul anului 1832 a avut loc la Paris unul dintre acele succese recunoscute, zbuciumate, epileptice, care aruncă din când în când oraşul şi cartierele sale mărginaşe în miezul nebuniei.

Acest succes, celebru între toate succesele de bulevard, a aparţinut îndrăzneţului teatru Porte-Saint-Martin, în speţă actorilor Bocage şi domnişoara Georges, având drept continuatori pe Frédéric Lemaitre şi doamna Darval, ca mult timp mai târziu să fie reluat de către Mélingue şi alte doamne şi domnişoare. Titlul era „Turnul din Nesle” (Sena, domnilor, purta multe cadavre!) Era o dramă, o mare dramă, la care contribuiseră — se spunea — oameni ai vremii (şi pe care asasinul a revăzut-o de multe ori în visele sale!). Autorii renumiţi au fost domnii Gaillardet şi trei stele. Cele trei stele ascundeau un nume strălucitor, numele celui mai popular romancier şi celui mai îndrăgit dramaturg: prietenul şi maestrul Alexandre Dumas{6} (căci îl ucisese, infamul!)

Această dramă fusese scrisă într-un stil retoric şi solemn, care s-a perimat puţin între timp, dar care n-a încetat să rămână unic între celelalte . În ciuda stilului, sala e arhiplină şi azi, cu oameni fericiţi ori de câte ori se reia această piesă. Este regina dramelor! Nu se va mai scrie alta la fel! Asta e convingerea mea!

Numărul 10 al străzii Sainte-Marguerite nu este deloc departe de numărul 3 al străzii Cassette. Ambele se află în acelaşi cartier şi totuşi, pentru a trece dintr-o parte în cealaltă, se traversează trei straturi sociale distincte . În strada Marguerite mai există încă studenţi, ea aflându-se la limita Cartierului Latin; o colonie burgheză de negustori locuieşte în spaţiul care separă Saint-Germain-des-Près de Saint-Sulpice. Pe strada Le Vieux Colombier începe „Insula” ordinului benedictin, tărâm al muncii religioase şi al liniştii, uneori dezonorată de specula înverşunată a comercianţilor care se strecoară chiar şi în templu. Acolo se realizează cărţi elegante, tratate savante şi elocvente, broşuri dulci-amărui. Tot acolo se face negoţ şi camătă cu prospecte distribuite în prezbiteriile de provincie. Istoria sfântă vorbeşte despre ceea ce făcea Isus cu buruienile umane care profanau sanctuarul . Între toate actele detestabile, cel mai respingător este, desigur, camăta deghizată în devoţiune catolică, ce-şi vinde hârţoagele la un preţ nebun, sub pretextul propagandei.

Centrul zonei benedictine, plină de cabinete ilustre şi prăvălioare murdare, este strada Cassette, uliţă strâmtă, mărginită de case de oameni studioşi,cu aspect melancolic şi tăcut . Între ele există unele care dau către nişte grădini magnifice — un loc minunat pentru meditaţii şi rugăciuni. S-ar părea că nu e lipsit de avantaje să revinzi odoare bisericeşti drept obiecte de toaletă, făcând mici averi, care sporesc discret economiile sacristiilor săteşti.

Dar este vorba despre *Turnul din Nesle* „marfă” declarat păgână şi care cel puţin purta altă etichetă. Oricât de scurtă ar fi fost distanţa dintre Sainte-Marguerite, unde locuia mama lui Roland, şi strada Cassette numărul 3, unde-şi avea casa maestrul Deban, pe drum Roland dădu cu ochii de Turnul din Nesle de cel puţin cincizeci de ori: sub forma unor afişe enorme, lipite pe ziduri, pe storurile cafenelelor, pe firmele negustorilor de vinuri, în vitrinele librăriilor, pe felinarele ce se legănau la uşa celor ce închiriau costume. Peste tot acelaşi nume, peste tot acelaşi titlu; sub braţul fetei care trecea pe stradă, la copiii care se jucau pe malul Senei, pe portierele unor echipaje elegante . Îl rosteau cei ce mergeau braţ la braţ. Cei care-şi dădeau întâlnire schimbau câteva cuvinte despre acest subiect la modă. Până şi cei doi sergenţi opriţi la marginea sectoarelor de pază vorbeau despre acelaşi lucru, în şoapte răutăcioase.

Dacă Parisul începe să idolatrizeze cafeaua sau pe Racine, sau chiar ceva mai lipsit de importanţă, nici doamna de Sévigné[7] nu mai poate

face nimic. E un fel de febră, un fel de nebunie; trebuie ca toana să treacă. Şi apoi, gândiţi-vă că doamna de Sévigné ar striga alături de ceilalţi. Opoziţia face parte din Cameră: o parte absolut necesară. Că vorbeşti pentru, că vorbeşti contra, totul e să vorbeşti. Bucuria supremă!

Înainte de a da colţul străzii Sainte-Marguerite, Roland, care-şi lăsase „Buridan”-ul la vecină, întâlnise deja doi Landry, un Gauthier d'Aulnay, trei Orsini şi un Enguerrand de Marigny (poate chiar unul pe potriva rolului!). Strada Bonaparte încă nu exista, altfel s-ar fi izbit de fetele Franţei, cu măştile pe faţă, alergând către orgiile de la malul apei!

Pe străduţa Taranne drumul i se încrucişă cu Philippe d'Aulnay, acest tânăr incestuos, care a murit în floarea vârstei. La capătul pasajului Dragonului, Marguerite de Bourgogne (regina!) îi propuse să-i dăruiască inima. La Croix-Rouge o întâlni pe ţiganca ce agăţa cavaleri într-un scop scandalos. Sărmane veacuri tăcute, care ca şi leul din fabulă, se văd lipsite de apărare!

— Unde te duci, Guénegoux? îl întrebă pe un ucenic din atelier, care dădea colţul străzii Le Vieux Colombier, costumat în Savoisy.

— La Turnul din Nesle, îi răspunse acesta cu voce impunătoare.

Se părea că toate străzile de la răspântie — strada Sèvres, strada Cherche-Midi, strada Grenelle, strada Fouburg-Saint-Germain şi strada Le Vieux Colombier răsunau de acest nume celebru, ridicat în slavă, născut din toate strigătele de plăcere, din toate trâmbiţele şi aclamaţiile ameţite de băutură, din toate râsetele sonore ale carnavalului. Aşa îl auzi Roland.

Când intră pe strada Cassette, un beţiv cu un aer serios îşi deschise braţele, spunând: „E ora trei, ploaia cade, dormiţi, parizieni!”. Turnul din Nesle era ca şi adevărul: se găsea în vin.

Oricât de autoritar ar fi fost acel bărbat, sub masca paznicului de noapte, totuşi minţea cu neruşinare: toate clopotele bisericilor din jur tocmai băteau ora patru. Amurgul încă se zbătea în aceste sunete reverberate. De altfel, era o vreme superbă şi în tot Parisul nu exista nici un locuitor care să se gândească la somn.

Roland trecu prin portalul de la numărul 3, din strada **Cassette; o casă** mare şi frumoasă. Portarul îşi cinstea prie**tenii. Fiica** lui avea pe cap o pălărie înaltă şi conică, iar în **picioare nişte** ghete cu vârfuri ascuţite şi ridicate în sus. **Ţărănoiul din** colţ, deghizat în cărturar, îi vorbea „din inimă”, î**ntrebând** de maestrul Deban, Roland fu şocat de râsul **portarului.**

— Ah, maestrul Deban, de Lăsata Secului, mă scuzaţi!

Mai sobră, portăreasa îi răspunse:

— Prima uşă pe dreapta, în curte.

— La ce etaj? întrebă Roland.

— La toate etajele, se auzi replica.
Un soldat de pază, bărbos ca un ţap şi care tocmai atârna cheile în cui, adăugă:

— Pe coarnele lui Irod! Pariez cinci soli parizieni contra unui „Îngeraş” că acest cartofor e deja la Orsini.

Prima uşă din curte, pe dreapta, era intrarea într-un pavilion de patru etaje, cu cinci ferestre la stradă. Firma dublă şi aurită, care promitea trecătorilor binefacerile muncii de notariat, decora întreg frontispiciul. Roland bătu, dar nu-i răspunse nimeni. Făcu un pas înapoi, pentru a studia casa. Parterul şi primul etaj erau cufundate în întuneric . În schimb, era lumină la al doilea, al treilea şi al patrulea etaj.

Roland răsuci clanţa şi intră. Felinarul din vestibul îi indica pe una din uşi cuvântul *„Agenţie”,* scris cu litere mari; uşa aceea era închisă. Se auzeau diverse zgomote: mârâiturile unui câine, sunete de chitară, zdrăngănit de cratiţi, toate însoţite de un puternic miros de bucătărie. Roland urcă până la primul palier şi ciocăni discret în uşă.

— Ce doriţi? se auzi un urlet din interior.
Era o voce de femeie, pe jumătate acoperită de hămăiturile unor câini.

— Domnul Deban, notarul.

— Ştiu perfect că-i notar, replică vocea. Gura, javrelor! cât e ceasul?

— Patru şi jumătate.

— Mulţumesc. Urcaţi. Funcţionarii sunt la etaj.
Roland urcă. La al doilea nivel zdrăngănea o chitară, iar o voce groasă cânta:

«Brună Andaluză, oh, tânără din Sevilla,
Eu, Hidalgo din Castilia,
Ai cărui ochi strălucesc,
Ştiu să-ţi cânt o serenadă»

— Hei, strigă Roland, după ce încercase zadarnic să bată la uşă. Maestre Deban!

— Cât e ceasul? întrebă vocea, fără a înceta să cânte la chitară.

— Patru şi jumătate.

— Pe toţi dracii! Trebuie să mă îmbrac. Pentru afaceri îl căutaţi pe maestrul Deban?

— Pentru una grabnică.

— Urcaţi. Grefierii sunt sus.
Roland urcă, blestemându-şi zilele. Halal birou de notar! Dar amintiţi-vă că Parisul era bolnav şi nebun. Era timpul Turnului din Nesle, la care se adăugau scâncetele unei chitare stricate, între două rime sughiţate din secolul al XV-lea: mantie, Castilia, alee cu carpeni.
La etajul trei, nişte untură sfârâia cu zgomot pe soba de gătit. Uşa era

închisă, conform obiceiului acestei case stranii, dar dincolo de uşă se auzeau oameni care râdeau şi se sărutau.

— Îl caut pe domnul Deban, vă rog!

Râsetele înăbuşite conteniră.

— Pe domnul ,Deban, notarul? fu întrebat.

— Desigur, şi mi se pare ciudat că...

— Cât e ceasul, domnule?

— Fir-ar să fie! strigă Roland, exasperat. Până la urmă o să omor pe cineva sau o să sparg ceva!

Îi şi stătea în fire s-o facă!

Un puternic hohot de râs răspunse ameninţării . În spatele uşii de la etajul trei era lume multă şi veselie.

— Linişte, domnilor, şi dumneavoastră, nobile doamne! porunci aceeaşi voce care vorbise mai înainte. Străine! Notariatul este ceva sfânt. De pe palierul unde stai şi respiri în acest moment pornesc două scări: una coboară, alta urcă. N-o lua în seamă pe prima decât dacă doreşti să te întorci abia mâine. Ia-o pe cea de-a doua, atenţie la urcuş, numără cu grijă şaptesprezece trepte şi la cea de-a şaptesprezecea opreşte-te, căci, domnule, altele nu mai sunt. O să te afli în faţa unei uşi asemănătoare cu cea de aici: contempl-o cu o privire imparţială şi dă în ea un şut cu toată puterea, spunând: „Hei, tu de-acolo! Buridan, hei!”

— Buridan, repetă tânărul nostru, îmblânzit brusc de acest nume magic.

Căci Turnul din Nesle răspândea în juru-i pace şi înţelegere.

— Şi-acum, să trecem la papanaşi! ordonă vocea anonimă, în loc de răspuns. M-am săturat de acest străin. Să ne reluăm poftele pantagruelice!

Soba de gătit sfârâi din nou, râsul reîncepu, sărutările se auziră iarăşi. Roland se gândi că dacă tot a ajuns până aici, era mai bine să meargă până la capăt. Urcă ultimul rând de scări.

Sus totul era tăcut şi întunecat. Ceilalţi, fie de la primul, fie de la al doilea, fie de la al treilea etaj cel puţin dăduseră semne de viaţă. Dar acest Buridan, nici la strigăt nu răspundea în vreun fel. Sătul până în gât şi pe jumătate furios, ca să fie cu sufletul împăcat şi să îndeplinească întocmai recomandările vecinului de jos, dădu în uşa tăcută o lovitură cu toată puterea.

Era şi foarte voinic. Zăvorul sări cât colo şi uşa se deschise.

— Cine-i acolo? întrebă vocea unui om abia trezit din somn şi evident speriat.

Şi pentru că Roland rămăsese uluit de propria-i ispravă, vocea continuă:

— Tu eşti, Marguerite?

Ce putea fi mai simplu? Buridan o aştepta pe Marguerite a lui. Turnul

din Nesle se afla şi aici, ca peste tot . În această seară fantastică, Roland acumulase un adevărat munte de proastă dispoziţie. Intră, spunând morocănos:

— Nu-i Marguerite.

— Atunci cine-i? strigă cel care dormise, sărind în picioare.

Trebuie spus că numele de Marguerite îl iritase întrucâtva pe Roland. Exista o Marguerite care-1 aştepta sau ar fi trebuit să-1 aştepte pe bulevardul Montparnasse, aproape de acest paradis pierdut: La-Grande-Chaumière, care pe vremea aceea era în plină glorie.

La-Grande-Chaumière! Ce amintire! La-Grande-Chaumière a murit pentru că firma se încăpăţâna să amintească de vechile obiceiuri. Acest nume dulce amintea de Ermenonville, de grotele lui Bernardin de Saint-Pierre, de plopii lui Jean-Jacques Rousseau, de fiinţa supremă, de pacea sufletească şi inimile sensibile.

Drace! când au apărut pumnalele de Toledo şi mersul cum genunchii depărtaţi, ar fi trebuit să se numească Taverna şi mai apoi Tapis-Franc. Cunosc o companie respectabilă care s-a numit pe rând: Regala, Republicana şi Imperiala. Iată ce înseamnă să ştii să supravieţuieşti!

Când călcâiele somnorosului atinseră podeaua, se auzi un zgomot puternic, ca de pinteni. Un chibrit sclipi fosforescent.

Roland îşi spunea că acest băiat frumos e bun ca pâinea caldă.

— Sunt zece sau douăsprezece mii de Marguerite la Paris. De ce naiba îmi fac griji?

Se aprinse o lumânare, care-1 făcu să vadă o mansardă destul de spaţioasă, în care totul părea cu susul în jos . În mijlocul camerei, în picioare, stătea Buridan: un Buridan fermecător, cu un trup bine legat, cu un chip sincer şi inteligent. Purta o întreagă recuzită de Ev Mediu, care-i venea de minune!

Figura-i palidă era perfect pusă în valoare de părul bogat, dar dezordonat; buzele delicate erau strânse într-un zâmbet ironic, care-i stătea foarte bine.

Doar că era puţin prea tânăr sau puţin prea bătrân. Nu era nici Buridanul de aproape patruzeci de ani, când vorbea cu amărăciune de trecutul îndepărtat, dar nici Buridanul primelor iubiri, Lyonnet de Bournonville, pajul ducelui de Bourgogne. Roland îşi ridică pălăria, iar Buridan îl privi zâmbind.

— Mi-ar fi făcut plăcere să fie Marguerite, spuse, dar ai un chip de Gauthier d'Aulnay. Mă numesc Léon Malevoy. Cât e ceasul?

Roland îşi îndreptă spatele, punându-şi în valoare statura. Vă imaginaţi, poate, că această întrebare, repetată de atâtea ori şi încă în momente atât de deplasate — cât e ceasul? — îi încălzise brusc urechile, ceea ce, de altfel, i se întâmpla foarte uşor. Vă înşelaţi! Figura elegantă a lui Buridan era cea care-i înflăcărase instinctele de

pictor. Şi într-adevăr, i-ar fi iertat multe acestui tânăr mândru, care purta cu o perfectă graţie cavalerească toate nimicurile la modă, dar privirea i se oprise deja la picioarele patului în care dormise domnul Léon de Malevoy. Acolo se găsea un batic cadrilat, galben aprins cu picăţele, răsucit după cum cerea arta supremă a cochetelor din Bordeaux, care-l folosesc spre a-şi înfrumuseţa coafura.

Roland era foarte palid şi-i tremurau buzele.

— A venit momentul să aflăm, spuse printre dinţii strânşi, cum se numeşte de fapt acea Marguerite pe care o aşteptaţi, domnule Léon Malevoy!

— Marguerite de Bourgogne, pe toţi sfinţii!

— Al ei este baticul de acolo?

Arătă spre piciorul patului, cu un gest convulsiv.

Buridan se uită, rând pe rând, la baticul de mătase apoi la chipul interlocutorului său. Linia clară şi delicată a sprâncenelor i se arcui. Deveni ameninţător şi întrebă pe un ton provocator:

— Ce vă pasă?

Roland arăta la fel de calm ca cerul dinaintea furtunii.

— În Paris, reluă încet, există mai multe baticuri ca acesta decât femei pe nume Marguerite. Eu cunosc o Marguerite şi un batic absolut asemănător, care-i aparţine. Exact din acest motiv vreau să-i ştiu numele.

Buridan se gândi şi răspunse, punând sfeşnicul pe măsuţa de toaletă, pentru a-şi elibera mâinile, în caz că ar fi fost necesar.

— Se numeşte Marguerite Sadoulas.

Paloarea lui Roland se accentuă.

— Vă mulţumesc, domnule Léon Malevoy. N-aş fi vrut să vă insult, fiindcă vă văd un tânăr politicos, dar... — se întrerupse cu o violenţă spontană — aţi furat cu siguranţă acest batic: asta-i convingerea mea.

Surâsul lui Buridan denota o uşoară compasiune.

— Să nu vă bateţi pentru această tânără frumoasă, tinere domn, zău! Vă duelaţi suficient de bine?

— Destul de bine, şi cred că va fi chiar caraghios: şi eu am un costum de Buridan. Mergeţi să dansaţi în această noapte?

— Să dansez şi să iau masa în oraş.

— E timp suficient. Doriţi să facem o plimbare mâine dimineaţă, în spatele cimitirului Montparnasse?

— Ce vârstă aveţi? întrebă, ezitând, Buridan.

— Douăzeci şi doi, răspunse Roland, dându-se drept mai vârstnic decât era.

— Serios? Nu păreţi. Cum vă numiţi?

— Roland.

— Roland şi mai cum?

— Roland pur şi simplu.

— Deci rămâne stabilit pentru Montparnasse, spuse Buridan, care-şi luă sfeşnicul înapoi. Să vă luminez calea, domnule „Roland pur şi simplu”?

— Rămâne stabilit?

— Stabilit. Dar să mă ia dracu' dacă Marguerite...

Roland cobora deja scările.

În loc să-şi termine fraza, care probabil nu era un imn de laudă în onoarea domnişoarei sau doamnei Sadoulas, Buridan se întrebă:

— În fond, de ce n-o fi venit?

— Hei! strigă de pe scări vocea lui Roland. Domnule Malevoy!

— Ce mai e, domnule „Roland pur şi simplu”?

— E ora cinci fără un sfert.

— Mulţumesc. Bună seara!

— Domnule Malevoy!

— Ce mai e?

— Ştiţi cumva de ce m-a întrebat toată lumea azi cât e ceasul?

— Pentru că ceasurile tuturor sunt la Muntele de Pietate. **Noapte** bună!

— I-auzi! Şi încă ceva. Sunteţi în slujba domnului notar Deban, nu-i **aşa?**

— Sigur că da, domnule „Roland pur şi simplu”. Al patrulea,ierarhic vorbind.

— Am venit să rezolv cu patronul dumneavoastră o afacere foarte presantă. Nu-i acasă?

— Nu.

— Ştiţi cumva unde l-aş putea găsi?

— Da. La Palais-Royal, galeria Valois, numărul 113.

— La cazinou?

— E notarul stabilimentului.

— Mă duc să-1 caut acolo.

— Inutil, dacă vreţi să-i cereţi bani.

— Dimpotrivă, vreau să-i dau.

— Periculoasă treabă! Aşteptaţi până mâine, domnule „Roland pur şi simplu”. Poate ne întoarcem împreună de la cimitirul Montparnasse.

3. MARGUERITE DE BOURGOGNE ŞI CEL DE AL TREILEA BURIDAN

După ce rezolvă astfel comisionul încredinţat, Roland se întoarse acasă.

Sst! spuse doamna Marcelin, vecina, în clipa în care întredeschise cu atenţie uşa camerei mamei sale. Doarme.

Vecina era o femeie voinică, de treizeci şi cinci — patruzeci de ani, care-1 privea pe Roland cu zâmbet de mentor. Era mândră de elevul ei şi nu se plângea prea mult că ajunsese simplă confidentă de la apariţia Margueritei Sadoulas — primul roman de dragoste al eroului nostru. De altfel, scapă vreodată elevii de profesoarele lor abile?Vecina avea o inimă de aur; ea o veghea pe bolnavă, fără a pretinde nimic în schimb. Pe de altă parte, doamna Tereza îşi iubea vecina, care era întotdeauna gata să vorbească despre zăpăcitul ei, dragul de Roland.

Şi azi, vecina şi Tereza vorbiseră mult despre Roland, apoi Tereza adormise cu numele acestuia pe buze.

Roland era oarecum îngrijorat. Sunetele stridente ale trâmbiţelor şi miile de voci ale carnavalului nu-i tulburaseră meditaţia, al cărei rezultat firesc era:

Există, desigur, un mister, dar Marguerite e pură ca un înger!

În fond, Roland cel frumos nu avea decât optsprezece ani. Pentru ca un băiat să devină un bărbat în toată firea nu sunt suficiente lecţiile unei vecine. Fiţi siguri că acest lucru nu-1 poate realiza o vecină îmbătrînită înainte de vreme, şi n-o ponegriţi pe doamna de Warens{8}, care cu toate văicărelile ei ipocrite a reuşit să aprindă într-o inimă împietrită o primă scânteie de iubire.

„Ce inimă generoasă!”— o laudă încă posteritatea. Căci admirabila genialitate a lui Rousseau a avut privilegiul de a vibra la un sentiment. El, care nu iubea decât cotloanele secrete ale singurătăţii, el care calomnia bunătatea sufletească şi care nu credea în prietenie, închinându-i-se doar lui Dumnezeu!

Roland însă nu avea geniu şi slavă Domnului, nu se îndoia de nimeni. El credea în tot, ca un băiat cumsecade ce era: în maestrul său, semizeul culorii, în mama lui cea dulce şi sfântă şi chiar în Marguerite Sadoulas!

Puţin exagerat, dar asta era!

— Nu trebuie decât să te îmbraci, ştrengarule! spuse vecina în şoaptă. Mama ta va fi liniştită toată noaptea şi, de altfel, rămân cu ea.
Roland veni în vârful picioarelor până la pat şi o privi pe bolnava care dormea cu mâinile încrucişate pe piept. Era atât de palidă, încât lui Roland i se umeziră ochii.

— O s-o văd la un moment dat aşa! şopti el. Adormită **pentru** totdeauna.
Vecina avea o experienţă bogată.

— Ah! făcu ea. Avem idei triste, deşi costumul lui **Buridan** aşteaptă jos, pe patul meu. S-a întâmplat ceva?
Era un fel de întrebare.

— Nu, nimic! spuse Roland, lăsându-se să cadă în fotoliu.

— Cu cine ai găsit-o? întrebă vecina. Cu un student? Cu un soldat? Cu un nobil bătrân?
Roland înălţă din umeri şi pentru a curma discuţia, se ridică.

— Vin să te ajut să te îmbraci, începu vecina.

— Nu, o întrerupse Roland. Staţi! Mama ar putea să se trezească.

— Îmi place cum spui „mama”, trăsnitule! şopti doamna Marcelin. Fiul negustorului de bonete spune „mama mea”.

Roland ieşi . Împinse o uşă de pe culoar şi intră în camera vecinei. Aici era un loc tainic, un sanctuar, un laborator care ar merita o descriere balzaciană. Atâta tinereţe râncezită! Atâtea zâmbete pietrificate! Atâtea flori ofilite! Dar nu-i vreme pentru asta, iar vecina era o persoană atât de bună!

Roland se aşeză pe marginea patului, lângă costumul lui Buridan, şi-şi prinse capul în mâini.

Vecina se înşelase de trei ori: nu era nici un nobil bătrân, nici un soldat, nici un student. Era un slujbaş al notarului. Dar atât de bine ghicise în schimb de ce avea Roland gânduri negre în seara aceea!

Vecina veni să vadă unde ajunsese cu costumarea, dar îl surprinse plângând ca un copil.

— Mama ta doarme liniştită, îi spuse, în timp ce Roland încerca să-şi ascundă cât mai bine lacrimile. De mult timp n-am mai văzut-o dormind atât de destinsă. Visează, vorbeşte despre douăzeci de mii de franci. A jucat la loterie?

— Săraca mama! şopti Roland. Mi-a spus ea bine să mă păzesc. O să-1 omor pe ticălosul ăla de Buridan!
Doamna Marcelin ar fi preferat să vorbească despre cele douăzeci de mii de franci, care o intrigau cumplit.

— Uneori se poate întâmpla să reuşeşti o combinaţie la loterie. Pe care Buridan vrei să-1 omori?
Roland sări în picioare.

— Trebuie să-i vorbesc! strigă el şi să o tratez o dată ; pentru totdeauna după cum merită!

— Ah, asta era! replică vecina, despăturind costumul. Ar trebui să-ţi vină bine gătelile astea. Totul ţi se potriveşte. Dacă o să ai şansa şi ocazia, ai putea deveni un rentier şi nimic nu te-ar opri să spui „inimioara mea” duceselor. Dar în loc de asta, tu plângi, ca un mare nătăfleţ, pentru o şarlatancă oarecare.

— Doamnă Marcelin! strigă Roland, cu un gest magni-fic, vă interzic să o insultaţi pe cea pe care o iubesc!
Ea îl privi, ezitând între a râde şi a se lăsa cuprinsă de emoţie.

Emoţia fu mai puternică . Îl cuprinse pe după gât şi-i sărută părul, spunând:

— Eşti atât de frumos, prostuţule! Atât de bun! Şi-ţi pierzi sufletul generos cu astfel de fiinţe mizerabile!

— Iarăşi? se revoltă Roland, lovind podeaua cu piciorul.

— Ah, copilule! spuse vecina, revenindu-şi . Încă puţin şi-i voi spune totul mamei tale!

Roland păli.

— Să plec în toiul nopţii, când ea e atât de bolnavă?

Vecina ridică din umeri, dar cu ochii în lacrimi.

— Eşti un copil tare bun! spuse ea, intuind adevărul, prin acea teribilă filozofie căpătată nu se ştie unde şi când . Îţi promit că mama ta va fi bine păzită. Şi dacă te cheamă, o să-i spun: „Doarme”.

Îi întinse pantalonii colanţi, din tricot violet.

— Bucură-te de toată noaptea asta, continuă ea. Ceart-o, apoi iart-o; o să-ţi facă plăcere.

— Să iert? mormăi Roland. Niciodată! Dacă ar fi fost o cochetă oarecare, era de înţeles, dar o persoană dintr-o familie bună!...

Vecina se întoarse pentru a-i da timp să-şi tragă pantaIonii, dar şi pentru a-şi ascunde hohotul de râs, pe care, de astă-dată, nu şi-1 mai putea reprima.

— Oh, sigur! spuse pe un ton batjocoritor, ea nu-i o cochetă. Şi fără revoluţie...

— Tatăl ei era colonel, vorbi Roland cu demnitate. Asta nu înseamnă revoluţie.

— Atunci Restauraţie. Ce vrei, doar se întâmplă atâtea **nenorociri!** Pot să mă întorc?

— Iar mama ei, continuă Roland, era verişoara unui girondin.

— Câţi ani are, deci, dacă-i vorba despre perioada teroarei? întrebă binevoitoare vecina.

— Prinde-mi-le, te rog, la spate şi fără glume răutăcioase!

În timp ce vecina se supunea, el reluă:

— Are vârsta pe care o are. Asta nu vă priveşte. Nu există ceva mai mândru, mai nobil, mai strălucitor decât ea. Sigur, dacă aţi vedea-o...

Evident, ultimele cuvinte le rostise în şoaptă.

— N-ai decât să mi-o arăţi, dacă doreşti, spuse vecina cu amabilitate.

— A luat un premiu pentru pian la Conservator. Pictează, recită...

— Oho! se miră dispreţuitoare vecina. O adevărată artistă!

Nu exista cale de mijloc. La alegere, aceste cuvinte pu-teau fi cele mai fermecătoare elogii sau cele mai înveninate injurii. Deşi vecina îşi bătea joc de fiul negustorului, pro-fitase şi ea niţel de pe urma comerţului.

Roland îi aruncă o privire piezişă.

— Da, o adevărată artistă! se răţoi el cu emfază. La Operă ar fi strălucitoare, la Teatrul Francez i-ar năuci pe toţi.

— Numai că nu vrea, strecură doamna Marcelin.

— Ar fi minunată oriunde.

— Şi deloc scumpă!

— Chiar şi pe un tron!

— Nerodule! îl apostrofă vecina, aranjându-i tunica. Dacă ai şti câţi porumbei ca tine am văzut jumuliţi, pârjoliţi, fripţi de domnişoara ta!

— De Marguerite?

— Sau Clémence. Ce contează numele? Uite, tu eşti atât de frumos! Dă-mi pieptenele, să-ţi netezesc părul! Dacă e frumoasă, cu atât mai bine. Ar fi prea de tot să te văd mort după o creatură care n-ar fi frumoasă! Gata! Eşti costumat. Priveşte-te în oglinda mea şi întreabă-ţi conştiinţa, prostănacule, dacă ea are măcar jumătate din frumuseţea ta. Şi celălalt băiat e frumuşel?

Roland strânse pumnii cu putere şi se strâmbă înfiorător în faţa oglinzii.

— Am să-1 omor!

— Perfect! Ce contează? Ascultă, Roland, înainte de a-1 omorî, întreabă-1 dacă are şi el o mamă.

Roland se repezi afară, dar reveni şi sărută apăsat fruntea femeii, care încă îşi păstra frumuseţea, în ciuda trecerii anilor, după cum inima ei, ofilită pe alocuri, mai ascundea prin unghere parfumul minunat al unor gingăşii tinereşti.

Ieşi cu inima strânsă de o tristeţe nedefinită.

Freamătul plin de bucurie al străzii îi făcu mai rău. Zgomotele acestei beţii nebuneşti îi sunau fals în urechi.

Mergea încet. Un grup de copii îl urmă, aducând cu ei gălăgia carnavalului. Nu-i auzi. Din instinct, urmă drumul cel bun, urcând pe cheiul Senei. Copiii îl părăsiră, indispuşi că nu reuşiseră să-1 supere deloc.

Tocmai când trecea prin faţa Palatului pairilor, orologiul bătu ora opt.

Iuţi un pic pasul . În piaţa Saint-Michel îşi pipăi speriat pieptul, murmurând: „Portofelul!”

Portofelul era încă acolo, pentru că Roland îşi păstrase vesta sa obişnuită pe sub tunica de teatru. Merse de-a lungul străzilor Enfer şi Est. La rondul de la Observator se aşeză pe o bancă, deşi era frig. Vântul de nord aducea sunetul celor opt bătăi ale orologiului de la Luxembourg până la o casă îngustă şi înaltă, aflată pe la mijlocul bulevardului Montparnasse, pe aceeaşi parte cu Grande-Chaumière, cu care se învecina. Era una dintre acele dărăpănături deghizate în locuinţe elegante, pe care domnia lui Ludovic-Filip le împrăştiase cu încăpăţânare prin tot Parisul.

Pe dinafară, arătau destul de bine, dar o speculă nesănătoasă economisise atât de tare manopera şi materialele, încât imobilele începeau să se clatine, iar când ajungeau la demolare, cădeau într-un nor de praf, nelăsând în urmă decât un morman inutil de moloz.

Cel de-al cincilea etaj al acestei case avea o terasă care domina Parisul pe deasupra boscheţilor din grădina Floria de Medicis. Apartamentul se compunea din patru cămăruţe, sărace ca arhitectură, dar aparent mobilate cu un oarecare lux . În plus, aici exista şi bucătărie.

În salon se găsea un pian Erard, vase de Sèvres, prea mari pentru şemineul meschin, acoperit cu catifea roşiatică, o consolă Boule autentică şi două fotolii de lemn lustruit, învelite cu tapiserie Gobelin. Draperiile şi restul mobilierului erau din damasc verde de patruzeci de gologani metrul.

Era locuinţa domnişoarei Marguerite-Aimée Sadoulas, poreclită, de când cu carnavalul, Marguerite de Bourgogne.

Dacă ar fi văzut-o pe Marguerite Sadoulas, aşa cum stătea întinsă pe canapea, jucându-se cu un aer distrat cu colierul de perle mari care-i atârna pe pieptul pe jumătate dezgolit, vecina — femeie cu experienţă şi care se pricepea la multe — ar fi terminat pe loc cu mutrele dispreţuitore. Marguerite era de-o frumuseţe regală, aureolată de părul şaten şi bogat, care cădea în bucle dezordonate în jurul frunţii palide, revărsându-se pe umerii superbi. Cu siguranţă că nu putea fi o fetişcană oarecare, una dintre acele cochete de duzină, jucărie obişnuită şi frumoasă cu care să-ţi petreci tinereţea! Avea aerul unei adevărate doamne şi în acelaşi timp al unei curtezane (fie-ne iertată această alăturare, căci ea face parte din firescul lucrurilor: rolul curtezanei fiind cel de-a imita frumosul şi de-a încerca astfel să caute seducţia acolo unde a lăsat-o Dumnezeu).

În ea se găsea mai degrabă o adevărată doamnă decât o curtezană. Şi poate chiar mai mult decât o adevărată doamnă.Acest nebun de Roland, copil subjugat, o descrisese cel mai bine în cuvintele lui de îndrăgostit. Tronul regal ar fi fost adevăratul piedestal al acestei miraculoase statui, şi nu canapeaua prost tapiţată, pe care stătea întinsă.

Siluetă de regină! Oare de ce se spune astfel? Pentru că aşa am dori să fie o regină. Siluetă suplă şi nobilă, mândră şi distantă, surprinsă în timp de odihnă, ascunzând tainice energii, ce amintesc parcă de somnul unei tigroaice.

Marguerite avea o frumuseţe strălucitoare şi mândră, răsunătoare şi plină de lumină, fără nimic din frumuseţea discretă ce se lasă descoperită de câte unii, dar care faţă de alţii îşi ascunde trăsăturile. Era frumoasă pentru toţi, ca şi soarele.

Sub arcul bine desenat al sprâncenelor, ochii negri erau gânditori,

uneori arzători, alteori languroşi, trimiţând printre gene o flacără în stare să ia minţile sau să dea viaţă. Gura dreaptă şi serioasă surâdea totuşi, şi atunci era sărbătoare. Când râdea, această gură sobră părea inspirată ca desen şi culoare din divinul materia- lism al unei capodopere de Rubens{9}. Când aceste buze voluptoase vibrau şi fremătau era o adevărată orgie!

Marguerite era de o frumuseţe zgomotoasă şi insolentă.

Şi totuşi, ce vârstă să-i dai acestui oval perfect al chipului, reflexelor acestui păr, sau acelor sâni îndrăzneţ îmbobociţi?

— Are vârsta pe care o are, răspunsese Roland întrebărilor vecinei.

Gingăşia virgină a tinereţii era încă imprimată în gropiţele din obraji; tâmplele albăstrii păstrau nuanţele delicate ale unui început de înflorire, şi totuşi, ochii spuneau: e multă vreme!

Era singură. Costumul de regină din teatru, al cărei nume îl împrumutase pentru câteva săptămâni, îi venea de minune. Aştepta ceea ce se numeşte „plăcerea”: ora cinei vesele dinaintea agitaţiei balului. Aştepta, fără nerăbdare, aşa cum doarme pe covor un câine răsfăţat, împodobit cu panglici de mătase.

voce monotonă şi răguşită de bărbat se auzea intonând undeva, prin casă, un cântecel de beţie.

Când bătu ora opt, ea ascultă.

„Da”, îşi spuse „o sută de mii de acţiuni mi-ar ajunge pentru început.”

Buzele ei schiţară un zâmbet amar. Gândi cu voce tare:

— Poate sunt prea frumoasă şi cu siguranţă am prea mult suflet.

— Hei, Marguerite! strigă vocea răguşită. Hai să vorbim ceva amândoi.

— Nu, răspunse ea.

— Atunci o să se ardă friptura.

— Las-o să se ardă, zise obosită.

Se ridică alene şi se aşeză în faţa pianului, pe care-1 deschise. Degetele ca de balerină mângâiară clapele şi pianul cântă. Roland avea dreptate: era o mare artistă. Dar azi, arta nu părea binevenită, căci ea închise pianul şi, cu un gest neaşteptat, îşi lăsă capul să se odihnească pe mână. Dacă un pictor ar fi surprins pe pânză un astfel de gest, ar fi întruchipat o Venus a Franţei meridionale, de o altfel de frumuseţe, mai profundă decât a Venerei italiene sau spaniole.

„Sunt atât de multe cele care nu valorează cât mine”, gândea ea „şi care au peste o sută de mii de livre rentă! Ăsta-i noroc adevărat! Dar pentru asta trebuie să renunţi la inimă.”

Îşi răsuci părul minunat cu degetele de statuie.

— Joulou! chemă ea.

— Ce mai e? se auzi vocea răguşită, care cânta mai devreme în bucătărie.

— Unde pot fi întâlniţi lorzii englezi şi prinţii ruşi?
Joulou începu să râdă încetişor.

— Ce proastă! mormăi. La piaţă, drace!

— Joulou! continuă ea. Vrei să omori pe cineva? Nu mai ştiu ce să fac!
Era un mod de a glumi.

Trebuie totuşi acordată atenţie celor care se amuză cu astfel de lucruri lugubre. Joulou nu mai râdea . În cadrul uşii întredeschise apăru capul lui mare, blond spălăcit, ce răspândea un aer de putere şi în acelaşi timp inocenţă. Joulou avea ochi mari şi luminoşi, insuficient ascunşi de genele spelbe. Obrazul palid era rotund şi puţin lăţit în partea de jos. Era tânăr şi bine legat, cam scund, dar bine proporţionat. Părul creţ părea umflat ca o tunsoare de caniş. Avea un suflet tandru. Totuşi, aspectul lui dădea senzaţia unei dominări brutale.

După cum o cerea moda zilei, avea şi el costum — tot unul de Buridan, doar că-i lipsea toca — pantalon verde închis, jiletcă de culoarea scoarţei de stejar. Vechiturile soldăţeşti din secolul al XlV-lea, mai mult sau mai puţin autentice, i se potriveau ca turnate. Arăta bine în ele, chiar foarte bine şi dacă vocaţia lui ar fi fost arta dramatică, nici un figurant plătit cu cincisprezece gologani pe seară nu ar fi meritat mai mult ca el aurul pe care i l-ar fi plătit un director inteligent.

Era „din acele timpuri”, tot aşa ca tâlharii lui Tony Johannot, sau bandele de prădători ale lui Alphonse Royer sau ale bibliofilului Jacob. Văzându-1, uitai de existenţa felinarelor, iar sabia care-i atârna ca un breloc te înfricoşa.

Se uită fix la Marguerite, care-1 privea distrată.

— Ţi-e foame? o întrebă.

— De lup, răspunse ea, în timp ce pupilele i se măriseră, sticlind. Foame de lucruri care preţuiesc pumni de ludovici şi sete de vinuri scumpe, care se beau din pocale de aur, bătute cu diamante!

— Ce proastă! spuse Joulou. Ţi-e foame? Foame de mâncare?
Adăugă:

— Avem pui şi bere.
Marguerite schiţă un gest de dispreţ.
Joulou reluă:

— Dacă aş şti unde se găsesc lorzii englezi şi prinţii ruşi, m-aş duce să-i caut pe loc pentru tine, fata mea.

— Se găsesc pentru urâte şi pentru babe! replică Marguerite. Nu mai există zâne din acelea care te căsătoresc cu duci pentru zece galbeni.
Joulou zâmbi iarăşi, tăcut, arătându-şi dinţii formidabili sub mustaţa rară şi roşcată, apoi zise:

— Ce proastă!

Şi păşi peste prag. Marguerite îl privi venind, cu o plăcere **mângâietoare.** Faţa lui lată nu-1 făcea urât, iar corpul musculos era **splendid** clădit. De altfel, Marguerite îşi explică singură privirea mângâietoare.

— Chrétien, simt că într-un fel sau altul tu vei fi norocul meu. Inocenţii au mâinile pline: aduc cu ei bogăţia.

— Nu mi-ar conveni să omor pe cineva, începu el, înţelegător. Deloc, dar deloc!

— Brută! îl întrerupse Marguerite, tremurând. Cine-ţi vorbeşte de aşa ceva?

— Numai dacă sunt furios, continuă Joulou, sau dacă am băut vin fiert sau dacă mi-a făcut ceva rău.

Se apropiase foarte tare de Marguerite, care-1 împinse cu un gest bărbătesc.

Joulou se clătină, râse şi zise:

— Ah, dar ştiu că eşti puternică! Numai că eu sunt mai puternic decât tine.

Ea îl învălui cu o privire stranie.

— Domnul Léon Malevoy este un tânăr frumos, şopti.

— Posibil, spuse Joulou, muşcând capătul unei ţigări de un gologan. Nu-1 cunosc şi puţin îmi pasă de el. Nu-1 iubeşti.

— Dar, reluă Marguerite, nu-i nici pe jumătate atât de frumos ca Roland.

— Posibil, repetă Joulou, aprinzându-şi ţigara de la o lumânare. Ţi-e foame? Vino să mănânci în bucătărie. E mai bine.

— N-am fost la întâlnirea cu Léon Malevoy.

— Chiar aşa? Adevărat?

— Nu ţi-ai dat seama?

— Nu, pentru că mă gândeam la pui.

— Brută! Brută! spuse frumoasa făptură, fără mânie, apoi râse . Îmbrăţişează-mă.

Joulou se lăsa rugat.

— N-o să-1 primesc pe Roland, răspunse Marguerite, înlănţuindu-1 cu braţele în jurul gâtului. Uite cât te iubesc!

— Ce-ai zice dacă în locul berii, zise Joulou, aş lua pe credit două sticle de vin de Beaune?

— Deci nu eşti gelos, prostule! strigă Marguerite, cu o izbucnire ranchiunoasă.

— Nu, spuse Buridan cel mare, fără să se emoţioneze câtuşi de puţin.

Ea îşi muşcă batista şi ochii alungiţi avură o scânteiere de felină.

Joulou continuă calm:

— Gelos pe cine? Pe prinţii ruşi? Pe lorzii englezi? Pe domnul Léon Malevoy? Pe prostănacul de Roland? Ce-mi pasă mie de toţi ăştia?

Pumnul strâns al Margueritei îl pocni în plină faţă, făcând să-1 podidească sângele.

— Brută! Brută! Brută! scrâşni ea de trei ori, cuprinsă de o furie nebună.

Joulou puse ţigara cu grijă pe marginea şemineului, o prinse cu brutalitate pe Marguerite şi o trânti pe jos, fără nici un pic de efort.

Ea rămase o secundă nemişcată, cu ochii împăienjeniţi, cu părul în dezordine, cu pieptul săltând, cu răsuflarea întretăiată.

— Eşti atât de proastă! zise blând Joulou, cu tonul cuiva care cerea iertare.

Apoi adăugă sever, prevăzând nişte simptome pe care le cunoştea:

— Fără crize de nervi, sau mă supăr foc, fetiţo!

În ochii Margueritei apăru o lacrimă.

— Nu plânge, spuse el cu voce schimbată. Loveşte, dacă vrei, dar nu plânge! Ei, bine! Da, sunt gelos! Dacă ai lovi pe cineva, dacă cineva te-ar bate, dacă ai spune cuiva cum îmi spui mie: „Brută! Brută!” şi cu acelaşi ton, l-aş omorî!

— E adevărat, Chrétien?

— E adevărat!

Marguerite se ridică . Îşi scutură pletele bogate, care i se revărsau ca o mantie pe spatele pe jumătate dezgolit.

— Asta-i tot? mormăi Buridan, ai cărui ochi, în sfârşit, ardeau.

Marguerite păru că ezită, apoi chipul îi deveni grav.

— Du-te! porunci ea tăioasă. Mi-ai făcut rău! M-ai făcut să-mi fie ruşine! Dacă aş fi cea care ar trebui să fiu, nu te-aş vrea nici ca lacheu!

Joulou rămase privind-o cu gura căscată, de parcă această ranchiună l-ar fi mirat teribil.

— Eşti atât de proastă! şopti plin de regret, plecându-şi capul.

Marguerite îşi răsuci, visătoare, părul cu amândouă mâinile.

— Să mă duc să aduc cele două sticle de vin? întrebă timid Joulou.

Se auzi soneria. O voce tânără şi sonoră strigă:

— Marguerite! Marguerite

— Să plece! zise Joulou cu un aer triumfător.

Dar Marguerite îl întrerupse, spunând:

— Deschide, brută, am nevoie să văd chipul unui om!

4. BRUTĂ!

Acolo, în departamentul Morbihan, între Josselin şi Ploërnel, părinţii lui Chrétien Joulou se numeau domnul conte şi doamna contesă Joulou Plesguen de Bréhut . În biserica parohiei, strana lor plătită se afla chiar în stânga altarului. Erau tot atât de nobili ca şi regele, dar mai săraci decât mare parte dintre ciobani. Erau gentilomi cu o mie de scuzi rentă. Pe aceste tărâmuri fericite existau, însă, alţii şi mai săraci, care umblau cu căruţa fără arcuri pe drumurile lăturalnice ale fostelor lor domenii.

E de râs? Aveau trei servitori şi trei cai, dintre care doi chiori. Cel de-al treilea, de fapt, era orb. La castelul de Bréhut se dădeau baluri şi petreceri. Cele două domnişoare erau greu de măritat, dar se făceau eforturi pentru Chrétien, care rămânea speranţa casei. Acum cincizeci de ani, cu o rentă de o mie de scuzi, îi făceai pe alţii să joace după bunu-ţi plac, acolo între Ploërnel şi Josselin, unde se află situat splendidul castel al Rohanilor, prinţi de Léon, care cheltuiau până la cinci mii de pistoli! O mie de scuzi! N-aveţi idee ce reprezenta această valoare în ţinut!

Numai că domnul conte şi doamna contesă stabiliseră o pensie de 1200 de franci pentru Joulou, moştenitorul, speranţa, eroul familiei. Cu aceşti 1200 de franci anuali, Chrétien Joulou ar fi trebuit să devină avocat şi să câştige bani serioşi.

Să câştige bani! Să pledeze! Să devină avocat! Un Joulou Plesguen de Bréhut, rudă cu Rohan, şi încă de sânge! Văr cu Rieux! Nepot al lui Goulaine! Rudă prin alianţă cu Fitz-Roy de Clare — căci Joulou le avea din plin pe toate! Să pledeze! Să semneze hârtii! Să învârtă bani! Ah, Doamne, Doamne! Vedeţi spre ce ne îndreptăm! Domnul conte cel cumsecade şi doamna contesă cea bună la suflet, cum li se spunea, reflectaseră foarte bine, numai că în 1832, în ţinut, aceşti bani frumoşi şi mulţi deja îşi pierduseră din valoarea lor de altădată.

Scăzând dintr-o mie de scuzi o mie două sute de franci, rămâneau şase sute de scuzi pentru tată, mamă, cele două domnişoare şi cei trei cai. Se strângea uşor cureaua.

Dar ce de speranţe! Joulou — avocat! Nu era o meserie proastă! Şi alegerile! Chrétien Joulou era oarecum deputat prin drepturile din naştere. Nimeni n-ar mai fi putut spune despre el cu sinceritate „un boiernaş de ţară, fără educaţie”. Pe toţi sfinţii! Fără educaţie! Cu 1200 de franci pe an, în capitală! Timp de trei ani! Trei mii şase sute de franci! La dracu′ cu oricine! Joulou avea un viitor mare. Pana de scris a înlocuit lancea. Deschideţi larg porţile arenei moderne pentru Joulou!

Ce să mai vorbim! Trei mii şase sute de franci! Şi cei opt ani de colegiu la Vannes! Cu şapte sute de franci pe an, faceţi socoteala! Şi cei o mie de franci risipiţi dintr-o dată cu băiatul deghizat, care s-a

prezentat în locul lui ca să obţină bacalaureatul! Şi inscripţiile Şcolii de Drept, citite cu pioşenie de Joulou! Şi examenele de sfârşit de an! Şi banii trimişi pe ascuns de doamna contesă! Ce mai aveţi de spus? Joulou era un animal nepreţuit, un catâr în valoare de cincisprezece mii de franci, pe puţin! Cu cincisprezece mii de franci puteau fi măritate cele două domnişoare, se putea cumpăra o fermă sau economisi pentru o rentă viageră. Dar cu toate aceste gânduri, era mai bine să-1 ai pe Joulou, oricât ar fi costat viitorul lui — şi pe bună dreptate, cum se va vedea.

Nu se ţinea, însă, mândru pentru toate astea. Când se întorcea la castel, făcea dragoste în draci cu subretele de la talpa ţării şi împrumuta bani de la Yaumic, stăpânul grajdurilor, care zău că nu avea mai mult de treizeci şi şase de franci leafă anuală!

Dar iată şi reversul medaliei: după cei trei ani de drept, Chrétien, care ar fi trebuit să revină acasă ca avocat, nu mai reveni deloc. La castelul de Bréhut se află cu groază că cei cincisprezece mii de franci fuseseră devoraţi absolut zadarnic. Joulou dusese la Paris viaţa lui Polichinelle. Ştia doar să mizeze la jocuri de noroc: acesta era singurul său talent. Avea o groază de datorii. Biata maică-sa plânsese până i se uscaseă ochii. Cele două domnişoare gânguriseră refrenul femeiesc atât de groaznic în toate familiile: „Noi v-am prezis-o!” iar bunul lui tată, căruia i se ceruseră banii, trimisese în locul acestora doar blestemul său, fără ca măcar să plătească transportul.

Aceasta este povestea lui Chrétien Joulou „Bruta” strălucitoarei Marguerite. N-o considerăm deosebită. Ţările latine o reeditează în mai mult de o duzină de exemplare anual. Zburdalnice tărâmuri! Genul acesta de istorii face din studenţii în ultimii ani una din clasele sociale cele mai rentabile pentru vodeviluri. Şi când vodevilul se reia pe scenă, tot ei sunt cei ce râd de se omoară!

Numai că Joulou nu semăna cu studenţii ieşiţi din cursă. Pentru că era Joulou ţăranul, Joulou-gentilomul, Joulou-luptătorul pelerinajelor din Bretania, Joulou-băuorul de cidru şi galantul cu braţ musculos. S-ar fi simţit foarte bine în praful drumului, ar fi putut adormi acolo, beat mort sau un sărman dobitoc ca atâţia alţii. Dar în noroiul Parisului, lupii de felul său nu pot dormi; beţia lor este de un alt fel. Uneori se înfierbântă şi atunci văd roşu înaintea ochilor.

Lucru curios, Joulou păstra undeva, sub înfăţişarea lui de nepătruns, ceva ce amintea vag de sângele şi ţinutul său. Fusese văzut din întâmplare apărând pe cei slabi, îşi ridica pălăria când trecea prin faţa bisericii, ochii i se înlăcrimau când se gândea la mama lui.

Dacă o mână puternică l-ar fi prins de blană pe acest lup şi l-ar fi condus cu fermitate, probabil că ar fi devenit un câine credincios: chiar unul campion, căci era de rasă.

Dar fusese deja cumpărat pe un preţ de nimic, aproape copilăresc;

pentru acele vremuri nu era un preţ care să merite.

Într-o noapte, pentru o sută de stridii şi o găină împănată cu trufe, Chrétien Joulou Plesguen, viconte de Bréhut, se luptase la Paris ca un leu, cu un sublocotenent de marină, cam cu chef. Sublocotenentul era breton ca şi el, încăpăţânat ca şi el, curajos ca şi el. Drept armă, aleseseră pumnalul ofiţerilor de marină: spada ar fi fost prea lungă. Se „aliniaseră”, după cum sună termenul adoptat în unanimitate în marina militară, pe o masă de marmură a cafenelei care dezonora Şcoala de medicină şi care s-a numit între 1830 şi 1840 „Taverna”.

Masa era exact atât de largă cât să servească drept piedestal acestei grupe de gladiatori. A fost un duel celebru, în care s-a amestecat până şi justiţia, chiar dacă nu atât de mult cât litografia. Marinarul a căzut, cu pieptul străpuns de glonţ. Joulou s-a ascuns la Marguerite. Acesta i-a fost destinul.

Căci de Marguerite era vorba. Marinarul îşi atrăsese supărarea Margueritei. Ea era cea care promisese stridiile şi găina împănată cu trufe.

La Marguerite, Joulou a decăzut sub nivelul său. A devenit sluga ei — şi stăpânul. Iar acum, şi câte ceva despre Marguerite.

De unde provenea ea? Bordeaux este o provincie celebră în toată lumea. Marguerite se gătea după obiceiul fetelor din Bordeaux . Îşi lega baticul cu mare artă. Dar vorbea, şi mai ales scria, altfel decât o cochetă de rând, iar talentul ei de pianistă trăda studii serioase. De unde provenea ea?

De la Bordeaux şi de peste tot. Lumea călătoreşte!

Minţea când spunea că e fiică de colonel. Locotenentul de infanterie Sadoulas, un bătrân viteaz, îşi dobîndise gradele încetul cu încetul, în luptă . În 1811 adusese din Spania o aragoneză nostimă, care plăcuse întregului regiment. Aragoneza era o femeie bună, aşa cum sunt în general compatrioţii ei. De la sublocotenenţii abia ieşiţi din şcoala militară până la cel mai mare în funcţie, om serios şi cu greutate, toată lumea avea un cuvânt de laudă pentru ea. Astfel încât Sadoulas o luă de soţie. Pe la sfârşitul lui 1812 ea aduse pe lume o fetiţă, pe care maiorul, naşul ei, o boteză Marguerite-Aimée.

Locotenentul Sadoulas a murit cum a putut, nu se ştie unde. Aragoneza lui nu mai avea timp să se intereseze de el. Ţinea casa maiorului, retras din afaceri în 1815. Ma-iorul era un naş mărinimos. Şi-a trimis fina într-unul din acele excelente pensioane ridicate ca din pământ pe lângă Écouen şi Villiers-le-Bel, pentru a omagia memoria doamnei Campan{10}. După care aragoneza şi cu el s-au certat. El s-a căsătorit, iar aragoneza a descoperit că ceea ce pentru unii e o fericire, pentru alţii e o nenorocire.

Într-o dimineaţă de mai a anului 1827, la pension apărură maiorul şi soţia lui. Deşi erau căsătoriţi de şase ani, nu aveau nici un copil, iar

maiorul îşi pledă cauza cu artă, folosind argumente de circumstanţă: vârsta lui înaintată, vârsta înaintată a doamnei, apoi neplăcerile singurătăţii şi altele, ce o determinaseră pe soţia lui s-o adopte pe tânăra Marguerite- Aimée, care după spusele bravului militar dădea mari speranţe. Era mai puţin decât adevărul. Marguerite-Aimée făcea mai mult decât să promită; intrând la vorbitorul pensionului, maiorul află că Marguerite-Aimée îşi luase zborul cu o seară înainte, împreună cu profesorul de pian, care ca şi ea, promitea şi se achita de promisiuni.

Pe vremea aceea, Marguerite avea cincisprezece ani. După spusele stăpânei pensiunii, era ca un înger, nici mai mult, nici mai puţin — ca toate celelalte eleve . Îşi propuseră să-1 spânzure pe profesorul de pian. Tinerele colege ale Margueritei, mai înţelepte decât le arăta vârsta, vedeau lucrurile cu mai multă obiectivitate şi-şi mărturiseau una alteia că, în fond, profesorul fusese cel răpit de Marguerite.

Dacă ne gândim bine, aceasta este povestea oricărei seduceri. Propun pentru Don Juan, în locul pedepsei epice aplicate de poeţi, o pălărie cu urechi de măgar şi un bici.

La cincisprezece ani fetele sunt naive . Încă de la prima staţie unde se schimbau caii, Marguerite îl întrebase pe profesorul de pian dacă are cunoştinţe printre prinţii ruşi şi desigur, nu era o idee greşită, căci mulţi profesori de pian câştigaseră de pe urma prinţilor ruşi.

La a doua escală, cei doi se certaseră de moarte. La a treia, Marguerite îl interesase pe şeful staţiei de poştă, care făcea comerţ cu astfel de vânat. După ce-i făcuse curte Margueritei într-un scop frivol, o încredinţase celui mai bun hangiu din piaţa Saint-Martin, la Tours, în Turenne.

Un cititor nechibzuit ar putea gândi că nu merita efortul de a fi părăsit excelentul pension din Écouen sau din Villiers-le-Bel . Îi voi răspunde că orice fire puternică, intrată în cursă şi hotărâtă să ducă la bun sfârşit bătălia pentru viaţă, are un plan bine stabilit. Acest plan are şi un revers. Marguerite urmărea două idei: prinţul rus, care putea fi tot atât de bine şi un plantator american, şi omul pe care, în calculele iniţiale ale strategiei ei, îl numea „primul meu soţ”.

Nu se temea de aventură, dar nu dispreţuia nici metoda obişnuită. Numai că prinţul rus, ca şi „primul soţ”, apăreau amândoi în imaginaţia ei ca o trambulină sau ca un prag: pentru a urca sau pentru a intra.

Lăsându-se azvârlit peste bord, acel seducător bleg, maestrul de pian, nu făcuse totuşi o afacere proastă.

Viaţa, adevărata viaţă a domnişoarei de pension, nu putea să înceapă decât a doua zi după falimentul prinţului, sau în prima zi de văduvie. Până atunci ea era doar crisalidă şi-şi ascundea lungile aripi de fluture, care aveau s-o ducă mai târziu foarte departe.

Hangiul era văduv, dar în piaţa Saint-Martin nu se fac nebunii. Puţin îi păsa de frumoasa noastră, astfel că se căsători cu o rentieră cam trecută, care-i aducea o zestre de două mii şapte sute de franci, stimulându-i talentul de contabil. Marguerite îşi făcea stagiul cu duritate. Abia căsătorită, proaspăta soţie o dădu afară. Căzu pradă unui comis voiajor, pe care-1 roase până la os. Dar el nu avea decât piele.

Parisul ar fi primul oraş al Franţei, dacă n-ar exista Bordeaux — aceasta este părerea bordelezilor. Marguerite trăi la Bordeaux. Aici se învaţă multe: e plin de agenţi de schimb. De două-trei ori fu cât pe-aci să-şi găsească prinţul rus sau „primul soţ”, dar era prea tânără, poate chiar prea frumoasă: asta aduce necazuri mult mai mari decât s-ar crede.

Fu tânără vânzătoare de magazin: suci multe capete de gasconi fără onoare şi fără nici un profit. Urcă pe scenă, unde prinţul rus al unor marionete de carton o făcu să joace pentru o sută de parale. Dădu lecţii de pian, dar sperie instinctul mamelor.

Fu şi profesoară. Partidă câştigată, nu-i aşa? Profesoară într-un institut din Médoc. O mie patru sute franci bucata!

Podgorenii ăştia sunt şi nobili; sunt bordelezi, deci dedaţi plăcerilor, înfloritori dar supărăcioşi, destrăbălaţi, naivi. Partidă câştigată!

Nu. Marguerite era prea tânără. Cidul reuşise din prima lovitură; Condé copil dusese numele de Rocroy în istorie. Cezar, însă, aşteptase până la treizeci şi trei de ani. Cezar este cel mai măreţ din toţi trei.

Trebuie să aştepţi! Să eşuezi! Să suferi!

Nu ştiu ce nu făcuse Marguerite până la cei nouăsprezece ani pe care-i împlinise, când diligenţa din Lyon o aruncase, prost îmbrăcată, puţin bolnavă, foarte descurajată, dar miraculos de frumoasă, pe trotuarul din curtea Mesagerilor, din strada Saint-Honoré din Paris. Singurul lucru sigur era că nu-i reuşise nimic. Frumuseţea ei intimida. Acolo, de-a lungul cheiurilor din Bengale, unde vin şi pleacă prinţii ruşi ai mării, navele pirat, mai învăţate decât Marguerite, îşi feresc de priviri indiscrete gurile de tun şi-şi ascund cu grijă garnitura de armament cu care-şi câştigă existenţa.

Parisul poate fi stânca primejdioasă ori portul salvator, după destinul fiecăruia. De la primul pas, Marguerite naufragiase. Nu putea niciodată să fie fericită, sau măcar să se distreze, în adevăratul sens al cuvântului. Nu-i plăcea nimic, nici răul, nici binele. Era ca o teribilă femeie din bronz, care trecea printre lucrurile noastre ca o conştiinţă a fatalităţii.

Bun! Parisul e atât de puternic, atât de vesel! Are atâtea lucruri care te pot remonta! Oraşul înconjoară cu un braţ atât de plin de electricitate gâtul îngheţat al statuilor, încât deseori s-a întâmplat să le galvanizeze pentru o clipă şi să le forţeze să trăiască. Timp de un an, Marguerite fusese regina Cartierului Latin. Râsese şi chiar dacă nu se

îndrăgostise, măcar o dată fusese în prag de a iubi.

Poziţia vicontelui Chrétien Joulou Plesguen de Bréhut în casa Margueritei Sadoulas nu era un secret pentru obişnuiţii Tavernei. Acolo, printre atâţia desfrânaţi, există şi un anume sentiment al mândriei şi nu trebuie uitat că această Tavernă, sau cea care o înlocuieşte în zilele noastre, este un fel de creuzet, încălzit diabolic, de unde când şi când iese o existenţă nobilă de magistrat, un nume curat de medic celebru. Sigur, nu este necesar ca un avocat ilustru sau un practician eminent să fi trecut proba acestui faimos purgatoriu, dar mulţi l-au traversat şi mulţi îl vor traversa încă.

Acolo zace taina unei chimii moderne, cu adâncimi nebănuite. Presupunând că proverbul ar fi adevărat şi că trebuie ca „tinereţea să treacă", aceste maşinării încălzite la puterea maximă a vaporilor ajută ca tinereţea să se treacă foarte repede. Cei slabi îşi lasă acolo hălci întregi din vitalitatea lor, cei puternici, însă, ies neatinşi şi perfect cizelaţi, gata să intre cu pas sigur în vâltoarea vieţii.

Răul cel mai mare este poate faptul că totul este luat peste picior. Tinerii batjocoreau poziţia lui Joulou, batjocoreau pe toată lumea şi chiar pe ei înşişi. Ridicolul ucide binele şi salvează răul; în acest caz, ridicolul masca ruşinea. Joulou făcea bucătărie şi se lăuda cu asta.
Pentru cei superficiali era o slugărnicie caraghioasă şi ciudată. Pentru cei profunzi, porecla lui Joulou, „Bruta", acoperea totul cu un văl de milă.

Totuşi, veneau acasă la Marguerite şi vizitatori care nu cunoşteau nimic despre acest mister al casei. Când se auzi soneria şi vocea aceea tânără şi sonoră, care o striga din curte pe Marguerite, Joulou păli.
Marguerite spuse:

— Este Roland cel frumos.

— Ai promis că nu-1 primeşti, murmură Joulou.

— Am promis? repetă Marguerite. Cui? Eram singură. Tu nu contezi. Şi sunt zile când mi se pare că acest băiat e un prinţ deghizat. Nu mi-e foame, du-te să mănânci singur.
Joulou strânse pumnii. De afară se auzea vocea nerăbdătoare:

— Marguerite, dau foc dacă nu deschizi!
Nu părea o glumă. Marguerite zâmbi . Îl împinse pe Joulou, care bombăni şi dispăru pe culoarul îngust.

— Cine v-a permis să vă purtaţi aşa la mine acasă, domnule Roland? întrebă Marguerite, deschizând ea însăşi poarta gangului.
Era ceva artificial în modul în care era spusă fraza, dar tonul era realmente regesc . În faţa ei, Roland îşi plecă ochii.
Acum nu mai ameninţa. O roşeaţă, asemănătoare celei care se naşte pe chipurile tinerelor fete surprinse într-o pudică încurcătură, îi acoperea obrazul.

— Dacă aţi şti ce mi s-a întâmplat azi! se bâlbâi el. Şi cât sunt de

nefericit!
Marguerite răspunse, lăsând deoparte şi tonul maiestuos şi atitudinea ţanţoşă:

— Şi ce-aş putea să fac eu?

Din bucătărie se auzea tot ce se vorbea în gang. Joulou tranşa puiul pe care îl luase de pe foc înainte de a intra în salon. Pentru un viconte, nu era neîndemânatic. Puiul era bine fript şi mirosul lui apetisant umplea bucătăria mică. Nările şi ochii lui Joulou mărturiseau deplina-i satisfacţie, în timp ce sprâncenele încruntate aminteau încă de gelozia lui răutăcioasă.

„Ptiu!” se gândi. „De ce să mă supăr? N-am să ies de aici ca să mă duc la rege! Mi se potriveşte viaţa asta! E stupid! Pentru o artistă! E vina mea că am gusturi care-mi depăşesc posibilităţile financiare. Ăsta o să aibă soarta celorlalţi. Ea nu iubeşte pe nimeni, în afară de mine.”

Puse puiul într-o farfurie ştirbită în mai multe locuri, apoi îşi frecă mâinile.

În acest timp, Roland intrase şi poarta fusese încuiată cu zăvorul. Joulou nu mai auzea decât un murmur de voci dinspre salon.

— Brută! mormăi el. Nu chiar aşa brută! Viaţă de student! Cartierul Latin! Aici se ia în derâdere orice pricină de mâhnire. Ei nu-i e foame, în schimb eu am să iau o bucăţică.
Marguerite se aşeză pe canapea şi Roland îngenunche la picioarele ei.

— N-are sens să mă priviţi aşa, şopti ea. Nu glumesc, sunteţi prea frumos pentru un bărbat. E nepotrivit.

— Nu-i un mod de-a răspunde, spuse Roland cu voce tremurătoare.

— Să răspund la ce? Mereu acelaşi refren? Vă iubesc, ştiţi bine. Am mai vorbit, ne-am înţeles. Nu am o inimă ca a altor femei. Cred că nici nu am inimă.
Roland o contempla fascinat . În timp ce rostea aceste cuvinte, îşi scosese toca de Buridan şi-şi trecea degetele prin coama de păr buclat.

— Ah! exclamă acest copil mare, înşirând aceleaşi fleacuri obişnuite, care căpătau însă farmec pe buzele unui naiv, potrivindu-se perfect, de altfel, cu costumul acela de comedie. E o blasfemie, Marguerite! Dumnezeu o să te pedepsească! Ai putea iubi fără speranţă?

— Ne tutuim? întrebă ea, retrăgându-şi mâna. El se înroşi din nou. Ea adăugă:

— Suntem în timpul carnavalului. Vă iert. Gata!

Cuvintele fuseseră rostite cu acea claritate uşoară şi rece, care te făcea să crezi că, într-adevăr, cândva ea stătuse într-un salon autentic.

Aşezat în faţa mesei din bucătărie, Joulou tăia puiul cu senzualitate, bucată cu bucată, făcând o piramidă arătoasă, într-o farfurie adâncă.

Marguerite se juca cu şiragul de perle de pe pieptul ei frumos . În

astfel de momente, Roland simţea o durere acută, privind-o.

— Totul vi se potriveşte, spuse ea după un timp de tăcere. Dacă n-aţi fi fost mândru şi aţi fi fost sărac, croitorii v-ar fi îmbrăcat doar de plăcere.

O lacrimă se prelinse din ochii lui Roland.

— Sunt mândru, zise el cu voce joasă, ridicând capul.

— Şi nu sunteţi sărac?

— Ba chiar aşa. Sunt foarte sărac.

Ea îl învălui cu o privire care se strecura ca un şuvoi lichid şi strălucitor printre pleoapele întredeschise.

— Dacă aş putea iubi, gândi ea cu voce tare, aş iubi un om mândru şi sărac.

Se ridică, dezvăluind printr-o tresărire îndrăzneaţă splendoarea graţioasă a trupului.

— Dar, adăugă, ştiu bine că nu pot iubi.

Imaginaţi-vă că cele două sticle de vin propuse de Joulou în locul berii erau în bucătărie. Le luase dinainte, pe creditul frumoasei păcătoase, din fundul unui corn al abundenţei, aşa cum se găsesc în ţinutul latin şi în Bréda: faimosul băcan care vinde trufele cu patruzeci de bani livra.

Oh, tinereţe! vârstă nobilă şi fermecătoare! O, poezie surâzătoare, care crede în şampania de Seltz, în trufe şi în dragoste!

Vicontele Joulou avea iluzii mediocre, dar stomacul îi era frumos ca o privire a Margueritei. Iubea vinul de Madeira din La Villette, fără să se încreadă în el. Cu timpul, sperăm să-1 seducem pe cititor, descriindu-i acest mare caracter.

În clipa în care Joulou desfăcea cu respect prima sticlă, pentru a o pune lângă farfuria în care puiul fusese aşezat sub forma unei piramide apetisante, celebrul „cor al beţivanilor”, pe care moda începea să-1 introducă în toate operele, îşi trimise notele asurzitoare prin fereastra închisă:

Să plecăm!
Să cântăm!
Să ciocnim!
Şi să bem!

Toate aceste rime ingenioase intrară năvalnic în bucătărie, împreună cu altele, nu mai puţin expresive. Joulou murea de dorul unei petreceri. Se rezemă de marginea ferestrei şi aruncă o privire pătrunzătoare în interiorul unui „salon” simplu, auster, chiar sărăcăcios, în care se făcea chef. Nu erau decât bărbaţi, toţi îmbrăcaţi în costume de bal mascat.

„Ia te uită!” se gândi Joulou. „E biroul notarului Deban, care se ţine de nebunii!”

— Hei, notariatul Deban! Hei!

— Hei! i se răspunse. Joulou! Bruta! Noi ronţăim, domnule! Noi, Philippe, Gauthier, Landry, Orsini, regele, ministrul, dar ne lipseşte Buridan! Şi damele! Aruncă-ne-o pe Marguerite şi sari după ea, desfrânatule!

În partea cealaltă a casei, mâinile Margueritei, mai albe decât clapele de fildeş, alergau pe claviatură. Pianul cânta ca un suflet. Roland asculta extaziat aceste lacrimi perlate, pe care le plânge Desdemona şi care se numesc „romanţa salciei”.

5.O PRIVIRE A MARGUERITEI

Se scursese o jumătate de oră. Joulou nu cedase invitaţiei făcute de băieţii lui Deban. Dimpotrivă, închisese fereastra şi acum stătea liniştit în faţa mesei din bucătărie. Prima sticlă de vin era aproape goală. Cele două pulpe ale puiului şi pieptul dispăruseră. Joulou era deja roşu la faţă şi agitat; nu vesel, pentru că murmurul de voci care venea din salon îl făcuse să se încrunte, în timp ce asculta cu un regret melancolic refrenul continuu de la cheful vecinilor:

Să plecăm!
Să cântăm!
Să ciocnim!
Şi să bem!

„N-ai găsi un pui ca ăsta la Turnul din Nesle pentru nimic în lume!” gândi el, pentru a se consola. „E o crâşmă de nimic. O să-i las Margueritei aripioarele.”

În monologul său, care-i încetinea operaţiunea de masticaţie, nu pomenea deloc despre Roland, dar nu pentru că nu se gândea la el, ci pentru că Joulou se ridicase deja de trei-patru ori, mergând în vârful picioarelor până pe coridor, într-o acţiune de recunoaştere. De fiecare dată se întorsese mai încruntat, fără însă să-i piară pofta de mâncare. Luă şi restul puiului şi începu să mănânce aripile, spunându-şi: „Nu că aş mai ţine la Marguerite, dar Roland ăsta îmi displace total!”

Marguerite se întinsese pe jumătate pe canapea, cu braţele înlănţuite sub cap. Ochii ei păreau că urmăresc pe tavan imagini fugitive.

— Nu sunt din aur, îi spuse ea lui Roland, care o asculta subjugat. Cel mai mic şoc poate ştirbi aurul. Eu sunt din oţel. Până şi eu m-am speriat uneori de mine însămi, simţindu-mă atât de puternică şi invulnerabilă. Ce s-ar fi întâmplat dacă tatăl meu, în loc să moară învins, ar fi fost acum, cum era şi firesc, prin simplul beneficiu pe care i-1 aducea trecerea timpului, un general fericit şi plin de glorie? Nu ştiu şi nici nu-mi pasă. Am văzut lumea — ceea ce se numeşte lumea bună. Ba mai mult: am făcut chiar parte din lumea bună. Aş fi putut rămâne acolo, încătuşată printr-o legătură de flori şi diamante. Lumea era ca dumneata, Roland, mă socotea frumoasă. Eu am privit-o, cândva, cu ochii sufletului: mi-a provocat milă şi dispreţ. Ţi-am spus: eu n-am inimă şi acest lucru este adevărat, în sensul restrâns al cuvântului. Asta înseamnă că întreaga mea conştiinţă se revoltă la ideea de a avea ca stăpân un bărbat.

— Dar dacă bărbatul ar fi sclavul dumitale... o întrerupse Roland.
În tremurul puternic al vocii i se citea întreaga pasiune.

— Eşti bun, şopti ea, de parcă un suflu brusc i-ar fi întors cursul

gândurilor. N-am văzut niciodată un tânăr atât de frumos ca dumneata, şi prin frumuseţe înţeleg tot ce poate fi plăcut la cineva . În pupilele dumitale catifelate se citeşte îndrăzneala unui cavaler strălucitor, scumpa nebunie a unui poet. Ţinuta dumitale simplă te face să visezi la bucuriile iubirii, pe care eu nu le cunosc, pe care le dispreţuiesc, dar pe care le ghicesc şi care mi-au tulburat liniştea, căci gândul de-a te iubi vine odată cu amintirea dumitale.

— E adevărat, Marguerite, e adevărat? suspină Roland, împreunându-şi mâinile tremurânde.

— Eu sunt pură ca oţelul, reluă ea, coborându-şi vocea pătrunzătoare ca un cântec. Am rămas pură, neatinsă şi albă în mijlocul orgiei care mă înconjoară şi prin care trec de bună-voie. Această libertate m-a obligat. Eu îl binecuvântez pe Dumnezeu de câte ori îmi privesc sufletul. M-auzi, Roland? Mă înţelegi?

— Ah, dacă înţeleg! oftă sărmanul Buridan, cu inima plină de o plăcută nelinişte.

Marguerite îşi opri asupra lui privirea sinceră până la cinism.

— Nu, dumneata nu înţelegi, spuse ea.

— Ce trebuie să fac? strigă Roland, aproape violent.

Ea îi întinse mâna. Când o prinse pe a lui, se aplecă blând pentru a-l trage spre ea . Întreaga fiinţă a lui Roland se înfioră Ea îl sărută pe frunte. Roland se clătină.

— Sunt mai în vârstă ca dumneata, îi şopti.

Apoi, sărutându-i delicat pleoapele, din care izvora foc:

— Ai simţit? adăugă. Buzele mele sunt reci.

— E adevărat, spuse Roland. Buzele vă sunt reci.

— Pentru că tot sângele meu e acolo! rosti uşor Marguerite, punându-şi mâna pe inimă.

— Dar ce-mi spuneai mai înainte, Marguerite, adorata mea? izbucni Roland, strângând-o în braţe.

— Lasă-mă! îi porunci ea încetişor.

Roland se ridică, de parcă o forţă supranaturală l-ar fi tras înapoi.

— Spuneam, reluă ea pe un ton glacial, că nu iubesc şi nu vreau să iubesc. Vorbeam de inima de piatră şi de sufletul pe care mi-l studiez cu mândrie. Vor veni şi zilele în care să nu mai pară necuviincios ca lumea să asculte o femeie care filozofează. Ce mai spuneam? Vorbeam despre Dumnezeu, căruia îi mulţumesc pentru că m-a creat puternică şi cu iniţiativă . Înainte de asta? Mai spuneam că nu-i nimic mai frumos ca dumneata, Roland. Şi e adevărat. Nimic din câte am văzut eu, cel puţin, cu excepţia mea.

Gâtul i se ridică, semeţ, în timp ce-şi înălţa încet şi cu trufie capul.

Roland părea că vede raze în jurul frunţii ei.

— Nu înţelegi, reluă ea, coborându-şi ochii cu oboseală ironică. Nimeni nu le înţelege pe cele care urmează o altă cale decât cea

obişnuită. Nebune sau perverse! Li se lasă la alegere una dintre cele două injurii. Nimănui nu-i pasă de ceea ce-ar putea gândi aceste femei. Totuşi, dacă ele şoptesc la urechea care le admiră ca pe un tenor din operele bufe sau ca pe un jongler de la circ, dacă şoptesc: „Am o mare datorie, am o intenţie îndrăzneaţă!”, înţelepţii fac haz, nebunii ca dumneata îşi răsfoiesc lecturile romaneşti, pentru a-şi da seama cu ce eroină aiurită trebuie comparată Marguerite. Marguerite nu trebuie comparată cu nimic, înţelegi dumneata? Cu nimeni! Eşti la fel de frumos ca ea, dar ea e puternică. Dumneata eşti puternic?

— Ei, drăcie! mormăi vicontele Joulou în bucătărie. Mi-a spus că nu-i e foame şi puiul merită mai multă atenţie decât ea. Nu există nici la Paris, nici la Ploërnel, nici chiar la Roma o ticăloasă mai mare ca asta, sunt sigur! Dacă tot am băut ambele sticle, pot să mănânc şi ultima aripioară.

Într-adevăr, şi a doua sticlă fusese golită. Ca şi paharul lui Joulou. Puse ultima aripioară în farfurie şi se ridică să-şi aducă ulciorul cu bere.

„Cum se spune”, se gândi „am mâncat la început bucăţica cea mai bună. Dar „chiar că sunt enervanţi băieţii lui Deban!”

Să plecăm!
Să cântăm!
Să ciocnim!
Şi să bem!

„A trecut o oră bunicică de când o ţin cu refrenul ăsta! E monoton! Dacă nu mi-ar fi teamă că-mi pierd poziţia aici, m-aş duce să-i mai înveselesc puţin!”

Puse ulciorul pe masă şi se duse tiptil spre culoar. Când reveni, i se urcase sângele în obraz. Bodogăni:

— Nu pot să-1 sufăr pe ăsta! A închis ambele uşi. Nu pot să aud ce-şi spun. Dacă cineva vrea să-mi ia locul, cu atât mai rău pentru el! Ce dracu'! Doar nu-i prinţul rus! Nu, dar dacă ar fi primul soţ?

Aripioara de pui din farfurie îi făcea cu ochiul. Hotărî sincer că era bună. Totuşi, în mintea-i tulbure rămânea înfipt un ghimpe; atacă ulciorul cu bere, foarte prost dispus.

Acum Roland stătea pe canapea, alături de Marguerite. Formau cu adevărat un cuplu minunat. Nu se găsise vreodată în teatru o pereche mai strălucitoare ca ei, pentru a interpreta prologul din *Turnul din Nesle*, cu scena carcerei: Marguerite are douăzeci de ani, Lyonnet şi Bournonville — optsprezece: pajul şi prinţesa.

Nu era înceţoşată de tot mintea Brutei: Roland putea fi „primul soţ”!

Marguerite îl privea cu o bunătate zâmbitoare, aşa cum şi cealaltă tigroaică, Elisabeth Tudor, trebuie să-1 fi privit pe blondul Dudley, conte de Leicester. Cât despre Roland, fizionomia sa exprima un respect naiv şi aproape religios. Marguerite vorbise, Marguerite

minţise — ceea ce era acelaşi lucru. Marguerite povestise o fabulă oarecare, adăugând la sfârşit: „Aceasta e povestea mea."

— Ce crezi dumneata despre mine? îl întrebă ea pe Roland.

— Cred, răspunse sărmanul paj, că sunteţi un înger.

Ea surâse cu amărăciune.

— Înger decăzut prin sentinţa omenirii! înger degradat, căruia mama dumitale nici nu i-ar deschide uşa casei!

— Ah! făcu Roland, având parcă o strângere de inimă. Mama!

Marguerite îl văzu pălind îngrozitor.

— Unde petreci în noaptea asta? întrebă ea pe un ton care întrerupea brusc discuţia anterioară.

— Mă gândeam să merg acolo unde vei fi dumneata, răspunse la întâmplare pajul.

— Ai învoirea mamei? îl întrerupse din nou regina.

— Mama! Nume atât de duios, atât de drag pe buzele emoţionate ale lui Roland! Cum s-ar putea exprima un astfel de lucru! Acest cuvânt răsuna aici ca o profanare brutală.

— Te rog, Marguerite, şopti Roland. Să nu vorbim despre mama.

Fu rândul ei să pălească. El adăugă:

— E bolnavă. Foarte bolnavă.

— Taci! îl întrerupse Marguerite cu bruscheţe, ca şi cum cuvintele i-ar fi scăpat din inimă, fără controlul minţii, într-adevăr, să nu mai vorbim niciodată despre ceea ce ne poate despărţi!

Roland îşi ridică spre ea ochii înlăcrimaţi. Pentru o clipă, privirile li se întâlniră: cea a Margueritei ardea.

— Dacă aş putea spera... Începu Roland, cu elanul proaspetei lui pasiuni.

— Să nu speri nimic! îl opri cu duritate Marguerite. Caut un bărbat. Ai fi un obstacol în drumul meu, pentru că te-aş iubi nebuneşte.

— Dumnezeule! Dumnezeule! se rugă pajul. Să fiu iubit de ea!

— Dacă ai şti ce-ar putea face din mine această speranţă, Marguerite! o întrerupse el impetuos. Dacă ai şti că aş fi capabil de orice, de mi-ai spune: „Fă-o şi vei fi iubit!"

— Ai fi al meu, numai al meu? îl întrebă ea, în timp ce ochii mari îi vorbeau cu înfocare despre dragoste.

— Numai al tău!

— M-ai asculta?

— Ca un sclav!

— Ai fi puternic?

— Ca un leu!

— Îndrăzneţ?

— Orbeşte!

— Cât de mult?

— Spune-mi cât vrei!

— Până la moarte!

— Doar atât? strigă Roland, înflăcărat de tinereţe şi de bucurie.

Marguerite îi puse mâna rece pe frunte şi rosti şoptit:

— Până la crimă?

Roland se prăbuşi sub greutatea acestei mâini şi a acestui cuvânt.

Dar credinţa în îngerul său era atât de puternică, încât se ridică aproape imediat.

— Marguerite, şopti, supune-mă acestei încercări! Am ghicit! Tu conspiri împotriva cuiva!

Râsul este apropiat de pasiune. Naivitatea profundă a unor elanuri frizează în fiecare clipă ridicolul. Industria teatrului modern, nereuşind să se mai descurce doar cu accente comice, a găsit în parodierea sentimentelor un nesecat izvor de efecte comice. Pe vremuri, nu se ştia că lucrurile triste sunt atât de vesele. Primul care a legat o coadă roşie la spatele tinerilor entuziaşti era poate un ticălos, dar a descoperit o mină de cărbune vandabil sub un filon epuizat, care nu mai avea diamante. Asta merită un brevet, dacă nu o statuie.

Desigur, acesta este cazul sărmanului nostru băiat, care căuta o explicaţie nobilă la enigma fără sens sau criminală pe care i-o propunea Marguerite. Bineînţeles că acest cuvânt era caraghios în sine: „Conspiri!”. Domnul Prudhomme[11] are viziuni subite, care aruncă o lumină ilară asupra celor mai încordate situaţii. Marguerite conspirând! Marguerite, cea cu profesorul de pian! împotriva cui, Dumnezeule mare, şi în favoarea cui?

Permiteţi-mi! Cunosc conspiraţii foarte serioase (şi iată o altă situaţie gravă ori demnă de luat în râs, după voia purei întâmplări)! Cunosc conspiraţii istorice în care Marguerite mai puţin frumoase, mai puţin curajoase, mai puţin experimentate, au putut intra, ba chiar prospera, pe spezele contemporanilor sau ale posterităţii. Despre gusturi, culori şi conspiraţii nu se discută.

Numai că această splendidă Marguerite nu conspira, cel puţin nu în sensul obişnuit al cuvântului. Nu lucra nici pentru un rege decăzut, nici pentru o republică exilată. Era o femeie de afaceri şi nu vedea în întreg universul decât un singur ideal: Marguerite.

Marguerite Sadoulas, milionară sau ducesă, sau amândouă odată, dacă s-ar fi putut; Marguerite, regină într-un palat; Marguerite, castelană la un Chenonceaux sau la un Chambord; Marguerite înconjurată de adoratori; Marguerite asurzită de aplauzele acestei scene imense, care este lumea — ea, care ieşise într-o seară, cu ochii înroşiţi şi inima rănită, de pe scena unui micuţ teatru gascon, în care prostimea o fluierase.

Pentru a-şi atinge acest scop, avea doar două mijloace. Atât: prinţul rus şi „primul soţ”. Să producă tulburări în stat nu era câtuşi de puţin vocaţia ei. Cu toate acestea, ar fi reluat, şi încă fără să ezite, mişcările

din '93, dacă '93-ul i-ar fi promis palatul şi castelul său.

Ideea conspiraţiei îi plăcu. Se încinsese prea mult, imaginându-şi acest suflet sănătos şi loial, care putea să alunece pe panta nebunească a înflăcărării tinereşti, dar pe care anumite cuvinte ar fi trebuit să-1 oprească brusc, după cum un şoc te poate trezi din vis. Simţea acest lucru. I se oferea o cale de întoarcere. Şi se întoarse fără să ezite.

— Este ceva care depăşeşte tinereţea şi lipsa dumitale de experienţă, Roland, spuse ea, coborându-şi privirea şi vocea. Dumnezeu mi-e martor că n-am vrut să te angajez pe acest drum, la capătul căruia se află necunoscutul. Puterea sau eşafodul!

— Eu nu sunt ambiţios, spuse Roland, plin de candoare cavalerească. Nu mi-e teamă de moarte. Dacă aş merge, aş face-o pentru a te urma tot atât de sus cât vei urca, tot atât de jos cât te-ar coborî soarta neprielnică.

Marguerite se gândea. Subiectul era amplu şi-i oferea un drum uşor.

— În conspiraţii, reluă ea, trebuie îndeplinite uneori nişte lucruri.

— Nu puteţi face decât bine, o întrerupse Roland.

Apoi adăugă, pe un ton uşor şcolăresc:

— Ştiu că moda conspiraţiilor nu este moda obişnuită.

— Ceea ce contează... continuă ea.

— Este tăria de caracter, o întrerupse Roland pe un ton exaltat.

Cine nu s-a jucat de-a *Talleyrand*{12} măcar o dată în viaţă?

Marguerite era cât pe-aci să se oprească. Credea că şi-a găsit omul.

— Ascultă, reluă deodată Roland, nici nu te întreb pentru cine lupţi. Nu mă pricep deloc la politică. Cântecele de libertate mă mişcă şi sărmana mea mamă mă impresionează cu povestirile ei despre gloriile imperiului, dar mi se pare că aparţin unei familii din lumea bună. Şi eu am visat cândva la splendorile trecutului. Chiar mama a lăsat să-i scape cuvinte cu sensuri subînţelese. Există o legătură între mine şi cei care strigau „Pentru Dumnezeu şi rege!” pe câmpiile Vandeei, sunt sigur. Puţin îmi pasă de steagul sub care lupţi; important e ca el să fie cel pe care doreşti să-1 flutur eu. Am spus-o şi o repet: în direcţia în care vei merge, voi merge şi eu. Dar fie-ţi milă de mine, Marguerite, am venit aici cu sufletul „tulburat”. Voiam să aflu ceva şi când te-am zărit, am căzut ca Întotdeauna sub farmecul dumitale.

Acest cuvânt atrase din nou atenţia frumoasei făpturi, care deja se închisese în ea însăşi, construindu-şi veşnicele castele în Spania.

— Te baţi pentru mine, pentru mine! repetă ea, în timp ce ochii i se înflăcărau.

— Un bărbat te-a calomniat! continuă Roland.

Probabil că în sinea ei râdea, dar pe chip i se aşternuse o expresie plină de măreţie.

— Ah, ştiam eu bine! strigă Roland, care în acest moment răspundea mărturiei baticului acuzator. Dumneata n-ai fost niciodată

la domnul Léon Malevoy, nu-i aşa?
Prima intenţie a Margueritei fu să răspundă: niciodată. Toate sunt la fel. Au o abilitate extraordinară în a nega însăşi evidenţa, în faţa orbilor care refuză să vadă soarele în plină zi. Dar se răzgândi, pentru că era artistă şi i se oferea un argument pentru a continua să joace teatru.

— Despre cine e vorba? Despre domnul Leon Malevoy? întrebă.

Şi fără să aştepte răspunsul, continuă pe un ton senin şi autoritar:

— Roland, îţi interzic să te duelezi cu domnul Leon Malevoy!

— L-am provocat!

— O să te ierte!

— Marguerite! exclamă Roland, îndreptându-şi trupul. În afară de Dumnezeu, de mama şi de dumneata nu cunosc pe nimeni căruia să-i cer iertare.

Ea surâse, căci tânărul era cu adevărat frumos în postura aceea semeaţă şi plină de emfază.

— Copil ce eşti! murmură. Dumneata, care te ofereai să mă slujeşti, ai vrea să fii primul care să te aşezi între mine şi reuşită?

Nici nu era nevoie de mai mult. Roland al nostru se prăbuşi de la înălţime, cum s-ar spune, şi rămase uluit.

Era vorba de conspiraţie. Intrase cu totul în mijlocul conspiraţiei!

Şi fără îndoială că baticul făcea parte din conspiraţie!

Cineva care nu conspira era vicontele Joulou, „Bruta”. Terminase puiul, din care nu mai rămăsese nici o fărâmiţă. Cei dintre Josselin şi Ploërnel sunt pofticioşi. După pui mai mâncase şi un pic de carne de vită, rămasă mai demult, ca un fel de desert, pentru a-şi termina cana de bere. Acum devora o bucată de brânză, pe care o stropea cu un grog foarte tare, păstrând restul sticlei pentru cafeaua neagră.

Credeţi-mă, era prost dispus. Se dusese de cel puţin zece ori spre culoar. Bea mormăind şi mânca strângându-şi pumnii. Cântecul pe care îl îngânau Întruna băieţii lui Deban la *Turnul din Nesle*, cu o încăpăţânare eroică, îl înfurie. Obrajii îi ardeau, ochii i se înroşiseră. Era sătul. Era beat.

Şi ideea fixă a acestei beţii solitare era că celălalt Buridan îi fura „locul”!

Fir-ar să fie! Capul îngreunat i se înfierbânta şi la fiecare înghiţitură de grog privea în viitor şi vedea roşu înaintea ochilor!

În acest timp, în salon, avea loc un fel de pregătire de război. Fără să deconspire nimic din acţiunea ei revendicativă, Marguerite îl încingea pe Roland cu spada misterului, numindu-1 cavalerul ei. Sărmanul paj, subjugat şi ameţit de un alt fel de beţie decât cea a lui Joulou, luase în serios toate aceste momeli ale dragostei. Şi probabil exista ceva profund în promisiunile ei, căci Marguerite era tânără şi era femeie. Odată admis punctul de plecare romanesc, această

„misiune” periculoasă, care o înălţa şi mai sus pe iubita închipuirii sale de copil, Roland se aruncă orbeşte în oceanul adânc al visurilor lui. I se potrivea perfect costumul ales, cel al aventurierului curajos, căutând pretutindeni postavul verde pe care se jucau zarurile sorţii sale. Alături de el, aproape în braţele lui, avea cel mai strălucitor atu: o femeie frumoasă ca o regină, seducătoare, antrenantă şi care-i promitea victorii, vorbindu-i despre dragoste.

Roland plutea: răsuflarea acestei minunate făpturi îi atingea tâmplele ca un foc. Avea nişte priviri care-1 străpungeau şi-1 ridicau în slăvi. Cuvintele cădeau între ei puţine şi laconice, căci şi Marguerite simţea împreună cu el, strop cu strop, beţia provocată de băutura pe care i-o turna lui.

— E atât de departe, atât de departe, spuse ea, clipa în care mă temeam că am să te iubesc!

Vocea îi suna ca un vaiet. După cum era de aşteptat, Roland îngenunche.

Mâinile Margueritei se înfiorau la atingerea electrizantă a părului lui. Apoi, deodată, această vibraţie a fiinţei sale încetă, ca o vrajă întreruptă.

În primul moment, Roland nu-şi dădu seama: atenţia i se îndreptase spre un incident neaşteptat . Într-adevăr, se întâmplase ceva. Nu mare lucru.

Prin mişcarea pe care o făcuse pentru a îngenunchea, singurul nasture care-i prindea jiletca se rupsese. Din jiletca deschisă astfel, căzuse portofelul Terezei. Era pe jos. Biletele de bancă se împrăştiaseră pe parchet.

Dacă l-aţi fi întrebat pe Roland, v-ar fi spus cu totală convingere că ochii Margueritei nu se întorseseră de la el, atât de rapidă şi fugitivă fusese privirea pe care o aruncase spre bancnotele căzute.

Poate că Roland nu ar fi luat imediat portofelul, dar Marguerite se ridică brusc, zicând:

— E foarte cald aici, mă sufoc.

Se duse să deschidă fereastra. Roland puse bancnotele la loc, în portofel, şi-1 închise.

Aplecată peste balcon, Marguerite aruncă o privire atentă în întunericul bulevardului. Era palidă, dar ochii îi ardeau în continuare, cuprinşi de un alt fel de flacără.

— Douăzeci de mii de franci! murmură ca pentru ea.

Nu numai că văzuse, dar chiar reuşise să socotească exact dintr-o singură ocheadă.

Marguerite reflectă în continuare: „Am peste douăzeci de ani. Acum ori niciodată!”

6.LUPTA

Bulevardul Montparnasse nu s-a prea schimbat în decursul timpului. La aceeaşi oră, zece şi jumătate noaptea, este şi azi la fel de întunecat şi pustiu. Marguerite deschise fereastra, pentru a se convinge dacă într-adevăr, bulevardul era întunecat şi pustiu.

Fu mulţumită de constatare . În 1832, gazul lampant nu pătrunsese încă în aceste locuri îndepărtate. Drumul lung, mărginit de copaci desfrunziţi, se întindea până în zare, solitar şi tăcut. Strigătele vesele, care străbăteau văzduhul, venind dinspre carnaval, ieşeau acum din cârciumi dosnice. Marguerite închise geamul şi spuse, tremurând:

— Acum mi-e frig, foarte frig!

Fizionomia i se schimbase atât de ciudat, încât Roland se dădu un pas înapoi.

— M-ai minţit, reluă ea. Dumneata nu mă iubeşti!

Poate era o găselniţă neîndemânatică, dar ea se decisese brusc pentru aventură.

Bulevardul era exact cum şi l-ar fi dorit.

— Ah, Marguerite! se bâlbâi Roland, uluit cu desăvirşire.

Resimţise incidentul cu portofelul ca pe un reproş, de **parcă** dintr-o dată i-ar fi vorbit chiar mama sa. Marguerite **ridică** din umeri, în acel fel atât de caracteristic femeilor, **precum** însemnul care-i marca odinioară pe ocnaşi. Repetă, **căutând,** evident, alte cuvinte, care însă nu-i veneau în minte.

— M-ai minţit! Dumneata eşti un laş!

Roland rămase stupefiat în faţa acestei acuzaţii nejustificate.

Marguerite lovi nervoasă cu piciorul în podea . În astfel de clipe, era o fiinţă dibace, vicleană, chiar prudentă . Îi vom vedea acţiunile şi rezultatele acestora. Dar acum mergea drept înainte, la fel de decisă ca un mistreţ care-şi croieşte drum prin hăţişurile pădurii. Nu contau mijloacele. Nu erau necesare pregătiri meticuloase. Nu voia decât să deschidă uşa şi să-1 dea afară pe Roland.

Afară, pe acest bulevard pe care nu trecea nimeni.

Şi era atât de tulburată, încât nici nu găsea cuvintele potrivite cu care să-1 gonească.

Continuă la întâmplare, ca un copil care minte fără sens:

— Léon Malevoy nu e la Paris! Nu urmează să te baţi cu Léon Malevoy!

Roland zâmbi. Ea trânti capacul pianului cu un gest violent, astfel încât instrumentul scoase un vaiet.

— Şi de altfel, urmă ea, ce cauţi la o fată ca mine, în timp ce mama dumitale se zbate între viaţă şi moarte?

Roland deveni atât de palid, încât lovitura pe care i-o dăduse se

întoarse şi asupra ei.
Dar el nu se mişcă. Marguerite se crispă şi adăugă, ţinând ceea ce se numeşte un discurs — fie că are douăzeci de pagini sau zece cuvinte, fie că vine de la cineva care vorbeşte în pustiu, fie că pasiunea îl smulge de pe buzele unui gângav.

— Mi-am bătut joc de tine, căpitane! Ţi-am răspuns pe măsură! Eşti un burghez frumuşel! Şi mai mult naiv decât frumos! Că bine ai spus, Buridane, prietene! „Conspir”! Şi încă: „Ah, Marguerite, să nu mai vorbim de mama mea!”
Izbucni într-un râs strident şi forţat.
Roland lăsă capul în jos şi repetă cu durere:

— Marguerite, îţi mai spun o dată: să nu vorbim despre mama mea!

— De ce, căpitane?

— Pentru că nu vreau eu!

— Doar regele spune: noi vrem! ţipă ea. Ai plătit ca să fii stăpân aici?
Cuvintele acestea revoltătoare erau spuse de bună voie şi totuşi, o răniră şi pe ea în trecere, căci toată figura i se împurpură.

— Marguerite, îngăimă bietul tânăr, cu riscul de a mai primi o dată grava acuzaţie de naivitate. Spune-mi că joci teatru sau că eşti nebună!

El nu avea decât optsprezece ani. Sunt lucruri care se spun doar la această vârstă. Şi teatrul, care este atât de vechi, le serveşte încă publicului, care le înghite fără să se strâmbe.

Dar Marguerite refuză s-o facă. Răspunse, după cum nu se întâmplă în teatru — acest ventriloc joacă o singură scenă, cu două sau trei voci, pe care le ţine în buzunar, după modelul „omului cu păpuşa”.

Răspunse:

— Nebunele nu ştiu dacă sunt nebune. Artistele nu-şi deconspiră niciodată secretul artei lor. Vreau să fiu şi mai sinceră decât atât, domnule căpitan! M-am distrat o oră cu dumneata, după cum alţii pierd o oră cu mine. Asta-i tot!

— Deci este adevărat ceea ce se spune? gândi cu voce tare Roland, ai cărui ochi mari se umeziră. Sunteţi cu adevărat o femeie vrednică de plâns!
Marguerite schiţă un zâmbet răutăcios şi replică:

— N-o vorbi de rău pe mama dumitale, domnule Roland- fără-tată!
El se încordă, ca muşcat de şarpe. Marguerite îi susţinu privirea, fără să clipească.

— Taci! şuieră el, pe un ton cu totul nou pentru urechile ei.
Păru că devine uriaş prin furia care-1 cuprinsese.

— Vai, vai! exclamă ea, în culmea neruşinării. Ar trebui poate să-mi împreunez mâinile şi să cad în genunchi, pentru a mă ruga acestei

madone, care niciodată n-a fost capabilă să-ţi ofere un nume de familie!

Era cutezătoare ca un demon şi totuşi se retrase când Roland făcu un pas spre ea.

Dar numai un pas. Căută cu mâna în buzunarul jiletcii. Patru piese mari de câte o sută de gologani se rostogoliră pe măsuţă, în timp ce el dispăru afară, pe coridor.

Uşa deschisă violent înăbuşi scârţâind o exclamaţie surdă, pe care n-o scosese Roland şi nu ieşise nici de pe buzele Margueritei.

Marguerite se sprijini de colţul şemineului.

Văzându-1 pe Roland că iese, spuse:

— Un leu tânăr şi frumos!

Figura palidă şi tulburată a lui Joulou se arătă în prag, imediat după ce dispăruse Roland. Venise acolo ca să audă şi să vadă. Avea o rană deasupra ochiului drept, provocată de cheia care se afla în broască şi care-1 lovise în momentul în care uşa se deschisese brusc.

El scosese exclamaţia înăbuşită.

Dincolo de gândul îngreunat de băutură, era cuprins de turbare.

— Ah, aici erai? vorbi Marguerite. Aşa-ţi trebuie, dacă spionezi! Foarte bine!

În timp ce vorbea, asculta.

Pasul lent şi greu al lui Roland se depărta, coborând scara. Joulou trecu pragul.

— Ce ţi-a făcut? întrebă el.

Limba încleiată se încurca în cuvinte. Marguerite îl privi fix şi păru că ezită.

— Bruta e beată! murmură ea.

Joulou făcu imprudenţa să-şi ducă mâna la rana vie care-i umfla obrazul şi pleoapa. Din gât îi scăpă un mormăit.

— Ce ţi-a făcut? repetă.

— M-a lovit, răspunse Marguerite.

— Ah! scrâşni Joulou. Rău?

— Da. Foarte rău.

Joulou strânse pumnii şi făcu un efort, înghiţind în sec şi înăbuşindu-se.

Roland ajunsese probabil la primul etaj. Prin uşa pe care o lăsase deschisă i se auzeau încă paşii răsunând pe scări.

Joulou îşi aduna ideile confuze, care se ciocneau în ceaţa din mintea lui.

— Şi, întrebă el spre stupefacţia Margueritei, avea motive să te lovească?

— Te pomeneşti că ai ceva ceva sânge de nobil în tine! gândi ea cu voce tare.

— Răspunde! îi porunci Joulou. Nu trebuie să se depărteze prea

mult. Avea de ce?

— Ei bine, da! spuse Marguerite, care-şi plecă ochii, bătând din genele prelungi . Îl iubeam: n-am iubit niciodată pe altcineva, decât pe el.

Joulou horcăi. Puse mâna pe pumnalul de la cingătoare.

— După el! spuse Marguerite pe un ton de sfidare.

Se întoarse spre fereastră şi o deschise, sprijinindu-se cu coatele de pervaz.

Joulou o urmă. Ea tresări din cap până în picioare la auzul vocii lui, care-i vorbea la ureche.

— După el! scrâşni Joulou. O să-1 omor!

Marguerite ridică din umeri.

Joulou, în spatele ei, îşi ridică mâna grea, dar nu îndrăzni s-o lovească.

Lumina din interior îi mângâia umerii splendizi, pe care se revărsa bogăţia părului despletit.

Marguerite se gândea: „Bulevardul e încă pustiu."

Uşa casei se deschise. Roland ieşi. Se clătina pe picioare.

Marguerite se retrase, ca din faţa unei privelişti care-ţi strânge brusc inima.

Îl auzi pe Joulou traversând salonul, pentru a ajunge la uşă.

— Unde te duci? îl întrebă.

— Ţi-am mai spus, răspunse bretonul. O să-1 omor.

— Nu! îţi interzic! zise ea, fără convingere.

— Vorbeşti de parcă nu l-ai iubi, mormăi Joulou, oprindu-se o secundă în prag.

— ÎI iubesc! strigă ea, cu avântul pe care ţi-1 dă doar pasiunea . Îl iubesc ca o nebună!

Joulou se repezi afară.

Ea îl strigă pe nume.

Vocea îi era atât de clară şi rece, încât Joulou se opri pentru a doua oară.

— Are un portofel! spuse ea.

— Ah! exclamă Joulou.

Apoi adăugă, coborând privirea:

— Ştii că eu nu sunt hoţ!

— Portofelul e al meu!

— Ţi 1-a luat? întrebă Joulou neîncrezător. Nu are aerul că ar face aşa ceva.

Apoi zise, căci apatia beţiei era mai mare decât mânia:

— De acum trebuie să fie departe.

Marguerite se duse repede la balcon şi aruncă o privire afară.

— E acolo, pe bancă, spuse ea.

— Un hoţ nu se aşează aşa, atât de aproape de casa din care a furat

un portofel, gândi cu voce tare Joulou, cu o licărire de bun simţ.
Marguerite se întoarse spre şemineu şi se trânti pe canapea, în plină lumină. Poza, studiată savant, o descoperea în plenitudinea frumuseţii sale perfecte.

— Ţi-e frică de el, spuse. Laşul de Chrétien!

Joulou se înroşi până în albul ochilor. Marguerite urmă:

— E normal să-ţi fie frică. E curajos, e puternic. Perfect! Nu trebuie mers împotriva destinului. Vreau să fie al meu, numai al meu! Adio, Chrétien!

Se ridică dintr-un salt şi-şi aruncă pe umeri o mantie.

Joulou o prinse şi o doborî la pământ, apoi se repezi afară, încuind uşa cu cheia.

— Portofelul! strigă Marguerite, de dincolo de uşă.

Joulou cobora treptele în salturi.

— Ah, vrei să-mi iei locul! bombănea, coborând scările etaj cu etaj, toropit de beţie şi de sângele care i se suise la cap de supărare. Aşteaptă! Numai aşteaptă!

Marguerite se ridică încetişor, apăsându-şi inima cu mâinile.

— E adevărat! şopti cu spaimă. L-aş fi iubit. Inima mea abia se născuse şi eu o strivesc!

Se prăbuşi şi-şi învălui faţa cu părul mătăsos.

— Pentru douăzeci de mii de franci! exclamă, cu un accent de adâncă disperare. Pentru douăzeci de mii de franci nenorociţi!

Uşa dinspre stradă, care se deschise şi se închise la loc, îi smulse un geamăt.

Nu există condamnaţi decât în iad. Aici, pe pământ, avem întotdeauna la dispoziţie o clipă în care să cumpănim răul şi să apucăm pe drumul cel bun.

Marguerite era o păcătoasă fără speranţă de îndreptare. **Această zestre** a ei se acumulase de mult şi cu greu. De mulţi **ani, deşi** atât de tânără, închisese cartea conştiinţei. Dar ce **contează,** ceasul renaşterii putea sosi şi pentru ea. Atât de î**nălţătoare** şi suverană poate fi iertarea, încât pentru asta **nu-i nevoie** decât de un suflu de iubire adevărată, o bătaie **sinceră a** inimii.

Să fi fost acesta momentul care s-o trezească pe Mar**guerite?** inima îi bătea.

Spunea:

— E bun! E nobil! îl iubesc!

Dar un gând o săgetă deodată, îngheţându-i speranţa. Marguerite îşi răspunse sieşi:

— Am jignit-o pe mama lui! N-ar putea să mă ierte niciodată! Cât de puţin le trebuie acestor suflete întristate, aflate în cumpănă între pierzanie şi salvare! O mână întinsă pentru a urca într-o parte; un pretext pentru a recădea în străfunduri. Marguerite lovise cu un gest

nedemn şi nefiresc mâna ce i se întindea. Pretextul, vai! reieşea logic, elocvent, irezistibil din profunzimile trecutului ei.
„Va afla cine sunt!” îşi mai spuse ea. „Şi de altfel, sărăcia...”

Argumentele se înlănţuiau unele de altele, în aceeaşi ordine în care se înşiraseră pentru a pleda cauza contrară.

„E prea bun, prea nobil, prea mândru! L-aş iubi prea mult!”

Nu învăţase să lupte cu arme loiale.

Această bunătate, această nobleţe, această mândrie o dezar**mau** exact de mijloacele cu care era obişnuită să acţioneze. Prevăzu mizeria, o fantomă hidoasă, care ucide iubirea.

Când se ridică, aruncându-şi pe spate voalul pletelor, era încă tristă, dar nu mai ezita.

„Musulmanii au dreptate”, gândi în timp ce ieşea din nou pe balcon. „Era scris. Totul e scris.”

Roland era încă pe bancă, cu coatele pe genunchi şi capul sprijinit în mâini.

Joulou ajunsese pe alee şi se apropia pe la spate.

Marguerite, dreaptă şi rece ca o statuie, se uita de la înălţimea balconului. Momentul trecuse : momentul iertării.

În clipa când Joulou făcea un ocol ca să se apropie de Roland, din partea cealaltă a bulevardului apăru o lumină care se clătina şi se auzi o voce gâjâită, care lălăia un cântec de pahar. Marguerite de sus, Joulou de jos întoarseră ochii simultan spre notil obstacol ce se opunea planului lor. Lumina care provenea de la un felinar ce se clătina puternic nu cădea decât în jos, dar când trecu pe lângă primul felinar de pe stradă, Marguerite şi Joulou distinseră o formă ciudată, care mergea, descriind curbe capricioase. Partea de sus a corpului era a unei femei. Capul dispărea într-o pălărie de bal veche, încărcată de flori ofilite şi boboci din hârtie, de parcă ar fi fost coada unui zmeu. Umerii erau acoperiţi cu un şal zdrenţăros, înveselit de o enormă eşarfă de muselină, pe care vechimea o transformase în dantelă. Nu purta fustă. Partea de jos a corpului era acoperită cu un pantalon aproape sfâşiat. Totul se termina cu nişte saboţi cu tălpi de lemn, căptuşiţi cu paie.

S-a spus de multe ori că Parisul e schimbător, uituc, ingrat. Chiar aşa stau lucrurile. Dimpotrivă, alteori Parisul este ţinutul clasic al tradiţiilor bine păstrate.

Parisul are zile când trebuie să se amuze, pentru a-şi odihni conştiinţa, după cum creştinul posteşte la răstimpuri, după cum castanii din Tuileries înverzesc la 20 martie. Este o sarcină obligatorie.

În acele zile, veţi întâlni în Paris, la fiecare pas, nu numai bucuria tuturor celor care trec pe stradă cu strălucire sau discreţie, spirituali sau imbecili, dar un mare număr de distracţii ciudate, adevărate curiozităţi ale moravurilor noastre, care arătându-se dintr-o dată în

mijlocul veseliei populare, produc efectul unor animale apocaliptice azvârlite pe plajele noastre, din neştiute caverne ascunse în inima oceanului.

În aceste zile de sărbătoare obligatorie, spiritul rămâne tulburat, căci lumea se aruncă în mijlocul bucuriei în acelaşi timp melancolice şi burleşti. Asemenea lucruri nu se petrec **niciodată la** ţară, fiţi siguri: la Paris şi numai la Paris se î**ntâlnesc** orgia bahică, carnavalul unui singuratic, monologul **mansardei;** numai aici se întâlneşte acest om — în sfârşit, acest **cetăţean,** acest amărât care se cinsteşte singur în cine ştie ce **tavernă,** vorbind numai cu el însuşi, ciocnind paharul din mâna **stângă** cu cel din mâna dreaptă şi deghizându-se pentru a se amuza.

Masca ce trecea pe partea cealaltă a bulevardului era un zdrenţăros, un negustor de haine vechi, care-şi trăise plăcerile bahice la hotarul cu infernul şi care se întorcea acasă, puţin bolnav, dar mulţumit de-a fi băut doi litri din medicamentul acela violet pe care nu-1 doresc nici sălbaticii din Ohio.

Purta pălăria cu flori şi şalul zdrenţuit al defunctei lui concubine. O plângea, râzând cu râsul lui de beţivan. Era un om de suflet.

— **Of,** coană Teodoro! spunea el, printre cupletele cântecului. Virginia! Salut! Se bea şi acum vârtos la Fântâna-fără-vin, la domnul Reverchon! îţi face rău la stomac, dar e bine. Dacă ai fi aici, am fi râs! Oricum am râs! Hei, coană Teodoro! Hei!

Joulou se oprise, ascunzându-se în spatele unui copac.

Marguerite îşi încleştase mâinile pe balustrada balconului.

Roland nu ştia nimic din ceea ce se petrecea în spatele său.

— Hei, burghezule! strigă zdrenţărosul, dând cu ochii de el . Îl cunoşti pe Tourot? Eu sunt, Tourot. O să faci un guturai. Anul trecut eram cu coana Teodora. A tuşit puţin, şi apoi la revedere, prieteni! Am pe mine şalul şi pălăria de la ea! Săraca femeie! Fii atent la răceală!

Culese de pe jos o cârpă, din obişnuinţă, şi plecă spunând:

— Trăiască veselia! îi plăcea asta. Bună seara, burghezule, nu te simţi jignit. Am luat doi litri la Reverchon. Eu am fost la înmormântarea ei. La mine o să fiu doar eu. Să ne distrăm, asta e! Hei!

Dădu colţul străzii Chevreuse, în cealaltă parte a bulevardului, şi dispăru. Joulou sări din ascunzătoare. Marguerite tresări spasmodic.

— Chrétien! Nu-l lovi! spuse cu o voce care i se opri în gâtlej.

Era ultimul strigăt al conştiinţei, dar el nu ajunse la Joulou, care pusese deja mâna pe umerii lui Roland, spunând:

— Dă portofelul, canalie!

Nici Marguerite nu putea să audă ce spunea Joulou, dar trase aer în piept, în timp ce se gândea: „Chrétien atacă din faţă! Chrétien e curajos!”

Era adevărat. Trecerea zdrenţărosului, văduvul Virginiei, îi

schimbase planul de luptă. Provenea dintr-un ţinut în care oamenii se privesc în faţă.

Poate că merita numele de „Brută”, care-i devenise poreclă, şi în adâncimile în care-1 vedem noi decăzut, poate această trăsătură era chiar o fericire pentru el. Dar nobilul se găsea ascuns undeva, sub această piele îngroşată. Joulou era un viteaz.

Ca şi Marguerite.

Roland ridică privirea. Era copleşit încă de şocul moral pe care-1 primise şi gândirea îi era tulbure. Nu se număra printre obişnuiţii Tavernei: nu-1 întâlnise niciodată pe Joulou . Întâlnirea cu acest bărbat cu figura răvăşită, care-1 aborda cu capul descoperit, cu înjurătura pe buze şi cu un pumnal în mână, făcu să se trezească în el dispreţul, sporit şi de travestiul pe care-1 purta Joulou.

— Prietene, îi spuse, vezi-ţi de drum.

Joulou îl prinse de guler şi-1 scutură violent. Roland avea o putere ieşită din comun. Se ridică, împins numai de instinctul de conservare, dintr-o nevoie instinctivă de apărare şi cu un simplu gest, puse banca între el şi adversar.

Acesta bombăni:

— Deci eşti laş, băiete! Totuşi, suntem o pereche de Buridani şi ai un pumnal asemănător cu al meu. Dă-mi portofelul şi te las să pleci.

De data asta, cuvântul „portofel” îl izbi pe Roland.

— Veniţi de acolo? întrebă, arătând casa Margueritei.

Joulou scrâşni din dinţi şi răspunse:

— Da, de acolo vin, hoţule!

Simultan, întrebuinţând tactica aceea faimoasă în jocurile **bretone şi** pe care băieţii din Morbihan o aplică cu o uimitoare **perfecţiune,** aruncă banca dintr-o mişcare neaşteptată şi-1 lovi **pe Roland cu** capul drept în stomac.

Acesta se retrăsese cu un pas. Primi cu ambele mâini şocul amortizat al „berbecului”, care dacă ar fi lovit în plin, i-ar fi zdrobit pieptul. Aşa însă, Joulou fu cel ce căzu pe pavaj.

— Un leu! murmură de sus, de la balcon, Marguerite. Un leu tânăr şi frumos!

Din gâtlejul lui Joulou ţâşni un strigăt turbat.

— Scoate cuţitul! strigă el. Nu mai e de glumă, băiete! Pe tine te vreau! Scoate cuţitul!

Roland puse din nou, cu sânge rece, banca între el şi adversarul care deja se ridicase. Joulou reveni în bătălie cu înverşunarea unui animal sălbatic. Roland îşi scoase, în sfârşit, pumnalul de jucărie pe care-1 purta la cingătoare. Dar nu avea alt gând decât să scape de acest furios. Se auzeau cântece de pe strada Campagne-Première, care dădea în bulevard câţiva paşi mai încolo şi care în vremurile acelea nu era decât o ulicioară nepietruită, pentru căruţe. Pe această ulicioară se

afla intrarea principală în cabaretul *Turnul din Nesle.*

Roland se retrăgea. De două ori Joulou îl ajunse din urmă şi fu aruncat la pământ, în ciuda puterii sale brutale şi a obişnuinţei de a se lupta. A treia oară, la colţul cu strada Campagne-Première, când Roland văzuse deja luminile cârciumii pe care şi-o alesese ca refugiu, piciorul îi alunecă pe un muşuroi înălţat de copiii din cartier şi pe care nu-1 zărise din cauza întunericului. Se clătină şi căzu.

Joulou se aruncă asupra lui cu un urlet de lup . Îl izbi în piept cu pumnalul atât de violent, încât toată lama dispăru în rană şi sângele cald care-i sări în faţă, ca şi cum ar fi atins o arteră, aproape îl orbi.

Roland nu scoase decât un singur strigăt, scurt şi sfâşietor.

Sus, pe balcon, Marguerite simţi că leşină şi se retrase în salon.

În acel moment, se deschise uşa de la *Turnul din Nesle* şi o bandă veselă ieşi cântând.

În celălalt capăt al bulevardului, spre Observator, o patrulă de pază se apropia în pas liniştit, cu mâinile la spate.

7.GAŞCA CEA VESELĂ

Pipăind ca un orb şi apăsându-şi cu ambele mâini ochii arşi de sângele cald, Joulou găsi poarta casei. Intră fără să fi fost zărit nici de patrula de poliţie, nici de gaşca veselă ce ieşea din cabaretul *Turnul din Nesle.*

Frigul era puternic. Puţinele ferestre care dădeau spre bulevardul unde se petrecuse omorul erau toate închise. Crima, care pentru minţile obişnuite şi neluminate luase pentru o clipă înfăţişarea unui duel, nu avea alţi martori în afară de femeia aplecată peste balcon şi care era complice.

Secretul morţii rămânea cunoscut doar de Joulou şi de Dumnezeu.

Tinerii costumaţi care înaintau pe strada Campagne- Première vorbeau şi cântau.

Cei care pălăvrăgeau spuneau:

— Sfârşitul carnavalului! Puşculiţa e goală, ne-au halit şi ultimul ceas şi cumătrul Lancelot nu dă pe credit.

Cei care cântau, pe jumătate beţi, repetau obosiţi şi prost dispuşi refrenul care însoţise cina lui Joulou:

Să plecăm!
Să cântăm!
Să ciocnim!

Şi unii, şi alţii se clătinau pe picioare. Trebuie să te distrezi neapărat. Şi găştile vesele se distrează astfel de cele mai multe ori.

În ceea ce-i priveşte pe slujbaşii care asigurau rondul de **noapte,** aceştia discutau cu o politeţe liniştită subiecte literare sau politice şi dormeau de-a-n picioarelea.

Ştim că toate costumele tinerilor erau inspirate din drama *Turnului din Nesle.* Regele Ludovic „Le *Hutin*" se opri în **mijlocul** străzii şi spuse:

— Dacă am fi fost în timpurile barbare, când aveam onoarea să guvernez Franţa, am fi jefuit un trecător şi ne-am **fi** sfârşit noaptea la numărul 113.

— Asta e! suspină Enguerrand de Marigny. Nu mai e nimic bun, totul e depăşit, până şi spânzurătoarea mea din Montfaucon. Totuşi, să fim drepţi, în secolul al XlV-lea, numărul 113 abia urma să apară!

— Am citit în Morala în acţiune, spuse Gauthier d'Aulnay, că doi tineri ofiţeri de marină şi-au amanetat într-o zi onoarea la Muntele de Pietate. Propun să...

— Păstrează-ţi onoarea, remarcă Landry. Sub trei franci nu te împrumută nici un comisionar.

În aceeaşi clipă, Joulou se repezi gâfâind în salonul Margueritei.

— L-am ucis, spuse, ca şi când cineva l-ar fi întrebat. L-am ucis dintr-o lovitură.

Nu-1 auzi nimeni, căci Marguerite zăcea leşinată.

Joulou îi aruncă apă pe faţă. Ea deschise ochii, dar văzând masca hidoasă de sânge care-i acoperea chipul, închise din nou ochii, îngrozită.

— Spală-te! se bâlbâi. Să nu vină careva!

El se privi în oglindă şi se şterse, speriat.

— Mă ardea ca apa în clocot, spuse . Îmi pare rău de ce am făcut. Nu aveam nimic cu el până în seara asta. E o prostie!

Marguerite îi aduse chiar ea apă într-un lighean.

— Eşti rănit şi tu?

— Nu, tot sângele e al lui, răspunse Joulou, cufun- dându-şi capul în ligheanul a cărui apă se înroşi.

— Îmi pare rău de ce-am făcut, foarte rău. Se lupta fără tragere de inimă . Îi era teamă să nu mă rănească. Fir-ar să fie! L-am ucis!

Marguerite schimbă apa din lighean . Îi stătea pe limbă întrebarea, dar nu spuse nimic. Joulou se scălda în apa proaspătă, spunând:

— Măcar asta e rece! Dacă nu se împiedica, n-aş fi putut. Nimeni nu ne privea, omul ăla plecase. Omul cu felinarul. Iar el! El era un bărbat adevărat! N-a strigat nici măcar după ajutor. Spune şi tu ceva! Totul a fost opera ta. Şi când am fost ascuns în spatele copacului, te-am văzut

perfect la balcon.

— Ţi-am strigat: „Nu-1 omorî!”, se bâlbâi Marguerite. Ai auzit?

— Nu-ţi furase portofelul? întrebă Joulou, fixând-o cu o privire rătăcită.

— Unde-i portofelul? zise în şoaptă Marguerite.

În loc de răspuns, Joulou se lăsă să cadă pe canapea.

— Nu mi-e teamă de moarte, spuse, clătinându-şi capul lăsat în piept. Dar eşafodul... Am fost odată la bariera Saint-Jacques, să văd eşafodul. Nu ştiam că va veni o zi... Ah! Ce prostie! Ce prostie!

Tăcu, tresărind din tot corpul.

Marguerite se aşeză, cu braţele încrucişate şi capul sus.

— Oamenii cumsecade de acolo, urmă Joulou cu voce blândă şi schimbată, ca vaietul unui copil. Sărmani oameni de treabă! Tata şi mama! N-au existat la noi decât oameni curajoşi, ştii? sunt sigur c-am să mă omor. Precis au băut în sănătatea mea în seară asta, deşi sunt supăraţi pe mine. I-am costat atâţia bani! Mâine, în Miercurea Cenuşii, vor merge amândoi la biserică şi mama o să aibă ochii plini de lacrimi când o să se roage pentru mine.

Marguerite îşi încruntase sprâncenele . Îi apăruseră cearcăne vizibile, în contrast cu paloarea feţei. Un tic nervos îi deformase arcul buzelor . Îşi înfipse mâinile îngheţate în părul lui Joulou, punându-i în lumină chipul umflat de lacrimi.

El plângea ca un copil.

— Ai terminat? spuse cu voce şuierătoare.

Joulou strânse pumnii.

— Termină! Brută! repetă, recăpătându-şi strălucirea din ochi. Eu sufăr mai mult decât tine, pentru că-1 iubeam, înţelegi? îl iubeam. Dă-mi portofelul!

— N-avea nici un portofel, mârii Joulou.

— Ah! icni Marguerite, ale cărei buze se albiră. Am avut zece minute de agonie. Oare am plâns cu lacrimi de sânge pentru nimic?

Joulou îşi trecu degetele peste frunte.

— Brută! şopti el. Cu atât mai bine: aşa poate am să uit.

— Vreau portofelul! strigă înnebunită Marguerite. E al meu!

— I-am pipăit tot pieptul, rosti Joulou cu efort. Nu ca să caut portofelul, ci pentru a-i simţi bătăile inimii. Lovitura aia ar fi ucis şi un taur... Brută! Brută! inima nu-i mai bătea. Nu avea nici un portofel, sunt sigur. Ah, ascultă! Mi-amintesc! când a alunecat, când a căzut,
i-am văzut mâna dispărând sub jiletcă. Mi-amintesc, pentru că am crezut că o să-mi zboare creierii cu un foc de pistol. Dar nu! Nu era un pistol. Mi-amintesc pe măsură ce vorbesc. Poate că era portofelul. L-a aruncat departe, pe deasupra capului, şi portofelul... sigur, era portofelul, sunt sigur acuma... portofelul a căzut pe strada Campagne, la douăzeci de paşi de noi.

— O să-l am! spuse Marguerite. M-a costat prea mult! îl vreau!

Mâinile i se desprinseră din părul lui Joulou, care-şi pierdu echilibrul şi căzu în faţă, cu capul de podea. Nici nu încercă să se ridice. Se gândea vag, prin noaptea zbuciumată a minţii sale. «Asta-i un diavol . Îl iubea. Oare ar trebui să mă omor or să mă întorc acolo, la noi, în Bretania? Mama îmi spunea: „când faci un lucru rău, eu visez urât." Ce-o fi visat în noaptea asta? Ah, ce prostie! E o greşeală să vii la Paris. Mâine mă voi duce la spovedanie şi apoi, am să mă înec.»

Marguerite cobora scările cu paşi hotărâţi.

Se opri, totuşi, în pragul uşii exterioare, căci porţiunea aceasta de bulevard, total pustie în momentul crimei, era acum plină de lume. Lucrurile se schimbaseră. Gaşca veselă care ieşea de la Turnul din Nesle şi patrula ce venea de la răscrucea Observatorului se întâlniseră în colţul străzii Campagne-Première, ambele zărindu-l în acelaşi timp pe Buridan zăcând într-o baltă de sânge. La Paris, curioşii apar din pământ. Deja se adunaseră o mulţime.

Marguerite închise încet poarta, rămânând în spatele ei.

Nu exista portar. Atunci era un lucru obişnuit, care se întâlneşte şi azi, mai ales în acest cartier, unde locatarul principal, cel ce închiriază altora camere, păzeşte el însuşi casa în cea mai mare parte a timpului. Aici, principalul locatar era o studentă de profesie, care risipise câteva mii de franci prin tot felul de şcoli şi care se culca odată cu găinile.

Patrula, compusă dintr-un ofiţer şi doi agenţi, era în căutarea unui republican care se ascunsese pe undeva prin apropiere. Nopţile pariziene au socotelile lor clare, pentru profituri sau pierderi. Uciderea lui Buridan nu era decât o afacere curentă: o problemă ce trebuia adusă a doua zi la cunoştinţa inspectorilor de la Siguranţă şi eventual rezolvată în timpul zilei — după cum s-ar fi putut la fel de bine să rămână între coperţile unui dosar, nerezolvată până la desfiinţarea Prefecturii, în vecii vecilor.

Inspectorii sunt oameni prudenţi, avizaţi, dotaţi cu fler. Noi ceilalţi, care mânuim uneltele de scris, ne ridicăm bucuroşi împotriva lor şi, lucru unic, într-adevăr, trei sferturi şi jumătate din populaţia liniştită pe care aceştia o păzesc este de aceeaşi părere cu noi. Nimeni nu discută părerea Atenei, care se declară de una singură ca fiind oraşul cel mai spiritual din lume. Ai fi catalogat pe loc drept stupid, pentru simplul motiv de a-i contrazice. Dar, deşi respect părerea Atenei, personal îmi asum răspunderea şi-mi iau libertatea să gândesc altfel. Eu ţin la cei care-mi asigură condiţii să-mi petrec noaptea liniştit şi, în realitate, dacă sergenţii n-ar ajunge imediat la locul faptei când o femeie a fost lovită de o trăsură...

Cu o triplă ocheadă vulturească, patrula îşi dădu seama că lovitura nu avea nimic de-a face cu gaşca zgomotoasă, şi încă mai puţin cu

curioşii care soseau unul după altul. Gaşca avea întipărită în privire inocenţa uşor ameţită, dar mai ales plictisită, tipică nopţilor de carnaval. Printre curioşi se găsea un student la medicină — care nu lipseşte niciodată de partea cealaltă a Senei — şi care avea să devină cu siguranţă un doctor celebru. Văzând pumnalul şi sângele, studentul declară că moartea lui Buridan se datora unei răni.

Roland fu ridicat: două-trei femei remarcară frumuseţea fără cusur a trăsăturilor lui, atunci când capul palid fu sprijinit pe braţul ofiţerului. Studentul la medicină îşi oferi serviciile cu generozitate. Se organiză un fel de convoi, care traversă bulevardul, pentru a ajunge în strada Chevreuse şi, de acolo, pe strada Notre-Dame-des-Champs, unde se afla sediul călugăriţelor din ordinul Bon-Secours. Nefiind total convins de moartea lui Buridan, ofiţerul trimisese un mesaj expres în strada Regard numărul 1, unde locuia doctorul Récamier.

Acest medic excelent, faimos pentru talent, mofturi şi lene, nu avea de făcut decât un pas de la el de acasă până la mănăstirea Bon-Secours, una dintre primele clădiri de pe strada Notre-Dame-des-Champs.

Fiţi de acord şi dumneavoastră, toate se aranjaseră de minune. Deşi mă gândesc la Atena, îndrăznesc să cred că dacă nişte hoţi ar fi ajuns primii la faţa locului, şi nu agenţii de poliţie, mă îndoiesc că ar fi luat nişte măsuri mai serioase.

Apoi patrula binevoi să-1 aresteze la colţul străzii Chevreuse, pe zdrenţărosul Tourot, soţ nelegitim al coanei Teodora, pentru că sărmanul adormise cu capul sprijinit de zid, lângă felinarul încă aprins.

Dacă ne gândim bine, acest exces e de scuzat, datorită frigului şi celor doi litri de otravă care-i încinseseră creierii amantului Virginiei — om cinstit care, fără intervenţia patrulei, s-ar fi trezit a doua zi pe lumea cealaltă.

Totuşi, gaşca cea veselă nu urmase convoiul. Rămăsese tăcută în colţul străzii Campagne. Marguerite îi aştepta nerăbdătoare să plece.

Era tot în spatele porţii. Pândea.

— Am crezut că era Léon Malevoy! spuse primul, Ludovic, Le Hutin.

— Avea acelaşi costum, replică Landry, şi nu l-am văzut pe Léon Malevoy toată seara.

— Aiurea! exclamă Enguerrand de Marigny. Léon e aici, aproape, la frumoasa lui Marguerite. Mă duc să mă culc, domnilor!

Ceilalţi schimbară o privire.

Îl lăsară, totuşi, pe primul ministru să meargă la culcare. Dar gaşca avea un gând ascuns. Membrii ei îşi făceau semne şi vorbeau foarte încet.

În clipa în care Enguerrand de Marigny, cu mâinile în buzunare, trecea prin faţa porţii după care era ascunsă Marguerite, se auzi

deodată vocea regelui Franţei, care strigă:

— Stai, Jaffret, şmechere! Ne furi, ministrule!

Se pare că Enguerrand de Marigny se numea de fapt Jaffret. Tresări puternic la auzul vocii suveranului său, care, de altfel, îi era şi superior pe linie profesională. Oricine l-ar fi privit de aproape în acea clipă, ar fi observat clar că se gândea să-şi ia tălpăşiţa.

Jaffret, un amărât de lungan, disproporţionat clădit, care-şi purta cu stângăcie costumul închiriat, era al treilea funcţionar la notariat, în slujba lui Deban, notarul din strada Cassette. Se opri exact în dreptul Margueritei, ascunsă dincolo de poartă.

— Domnule Comayrol, spuse el cu o voce ce se voia hotărâtă, nu sunt dintre cei ce dispreţuiesc glumele, dar vă rog, fără vorbe mari!

— Seniore, nimeni nu are intenţia de-a vă ofensa, reluă superiorul, apropiindu-se împreună cu ceilalţi colegi. Dar nu cumva aţi fost spânzurat în Evul Mediu pentru tocarea banilor publici?

Marguerite nu era interesată de această discuţie. Detaliile groteşti nu aveau nici o legătură cu obiectul preocupărilor ei. Totuşi, un cuvânt o făcu să-şi ascută auzul.

— Pe Notre-Dame! spuse Landry. Ai luat ceva de pe jos, acolo, Jaffret, vicleanule, trădător de Dumnezeu şi de aproapele tău! Bănuiesc că nu te-ai aplecat pentru o prună! Nu e nici anotimpul, iar copacii din jur sunt ulmi, după cum vezi!

Acest Landry, bine îmbrăcat în costumul lui de haiduc, era **ierarhic al** doilea slujbaş la Deban: domnul Urbain- **Auguste** Letanneur, tânăr cult, care trimitea articole satirice la **Riverain** de la Meuse, ziarul local al ţinuturilor natale.

Jaffret răspunse:

— Nu am ridicat nimic!

Apoi, văzând cum cercul se strânge în jurul său, urmă:

— Poate batista, se bâlbâi el.

— Gardă! ordonă aspru regele Comayrol. Prindeţi-1 pe trădător şi biciuiţi-1!

Letanneur şi încă unul îl apucară de guler.

Jaffret i se adresă celuilalt:

— Domnule Beaufils, nu faci parte dintre noi, funcţionarii. Jos mâinile!

Dar Comayrol decise:

— Du-te, Beaufils! Ai această calitate. Execută ordinul!

Beaufils, care nu era angajat la Deban, se execută. Cu piciorul drept, evident obişnuit cu astfel de exerciţii elegante, îi puse piedică lui Jaffret, care se prăbuşi la pământ. Nu avea rost să mai opună rezistenţă, aşa că spuse:

— Mi-aţi făcut-o! Paza nu-i departe de aici. Vreţi să se adune vecinii? Aveţi răbdare, să ne lămurim ca între prieteni. Apoi, coborând

vocea:

— De unde ştiţi că povestea cu bărbatul mort n-a adunat lumea la ferestre? adăugă el.

Toată gaşca ridică instinctiv capul, căutând în acelaşi timp în direcţia ferestrelor, pe drum şi pe ambele trotuare. Nu se vedea nimic suspect, căci pe Marguerite, ascunsă în întunericul gangului, n-o puteau zări.

Cu toate astea, se apropiară şi se adunară unul lângă altul. Din grup nu mai răzbăteau decât şoapte.

Cu siguranţă, din acel moment nimeni nu-i mai putea auzi de la ferestre. Dar aveau un martor nevăzut, care nu pierdea un cuvinţel din ce vorbeau. Acum erau atât de aproape de poartă, încât Marguerite i-ar fi putut atinge cu mâna.

— Dumnezeule! spuse Jaffret, pe care-1 ridicaseră de jos. Nu voiam decât să ajung la mine sau oriunde, Într-un loc sigur, ca să văd şi eu ce-am găsit. După asta puteam să împărţim, nu-i aşa?

— Da, da, oricând! Nu era grabă, şmecherule! spuse Landry.

— Linişte! porunci regele. Suntem un tribunal.Trataţi-1 cu îngăduinţă pe acuzat. Deci, Jaffret, încă n-ai putut vedea ce-ai luat?

— Încercaţi să nu mai rostiţi nume! mormăi al treilea funcţionar. Ne poate aduce necazuri! Ştiu exact că am găsit un portofel, dar, la naiba! Nu ştiu ce e înăuntru.

În spatele porţii, Marguerite, care asculta cu capul aplecat, îşi îndreptă spatele. De acum, era mai puţin atentă, pentru că trebuia mai degrabă să se gândească.

Cuvântul „portofel” avusese efect şi asupra celor din gaşcă.

Dintre toate obiectele care gâdilă imaginaţia fantezistă, considerând întâmplarea ca pe o mare loterie, în care biletele vin şi pleacă, portofelul este la mare preţ. Portofelul în sine este un lucru la fel de capricios ca soarta însăşi: poate să nu conţină nimic; poate să conţină ceva mai mult decât nimic: scrisori ale unor vechi amante, schiţe de versuri pentru o tragedie, nerozii de-ale conspiratorilor, nota de plată de la spălătorie. Dar poate conţine şi o avere.

Vorbesc despre cel mai banal portofel . În ce fel? Sub forma unui secret, ca în melodrame. Desigur, căci melodramele pornesc de la un punct posibil sau probabil. Da, un astfel de secret care, ca sumă, nu ar însemna nimic nici într-un carnet de bal, poate valora de fapt o adevărată avere— şi era exact cazul secretului pe care doamna Tereza, bolnava din strada Marguerite numărul 10, mama sărmanului nostru Roland, voia să-1 cumpere cu preţul celor douăzeci de mii de franci din portofel.

Mai precis, cu aceşti bani voia să-şi răscumpere secretul, căci cei 20.000 de franci erau preţul răscumpărării unei taine care-i aparţinea cu drept legitim mamei lui Roland.

Să spunem că în Anglia există trei bancnote de două sute de mii de lire, valorând în consecinţă fiecare câte cinci *milioane* de franci. Prima îi aparţine succesiunii prinţului consort, a doua este proprietatea doamnei A. Romorantin, care a întreţinut relaţii amoroase îndelungate cu un ilustru bancher israelit, a treia este înrămată şi pusă în salonul guvernatorului Trezoreriei, unde prin strălucirea ei stârneşte o adâncă admiraţie, aşa cum inspiră cele mai nobile picturi ale lui Murillo, Rafael sau Leonardo da Vinci. Exceptând această a treia posibilitate, există deci în lume cel puţin două portofele care, deşi banale ca nişte ţesături din Bretania de sud, pot conţine două sute cincizeci de mii de franci rentă.

Probabil că visurile tinerilor din gaşcă nu mergeau atât de departe. Sincer vorbind, nu se punea problema decât de a putea continua această sărbătoare de Lăsata Secului, întreruptă prea devreme, din lipsă de bani. Printre funcţionarii lui Deban, ale căror fonduri se aflau într-o stare jalnică, chilipirul de câteva sute de franci s-ar fi bucurat de o primire favorabilă.

Ştim, însă, că pleaşca era mult mai generoasă.

Fără tragere de inimă, Jaffret îşi desfăcu haina şi scoase din ea portofelul.

Regele Comayrol înşfăcă prada.

Îndată ce degetele experte ale regelui atinseră învelişul de piele, el scoase un strigăt de surpriză. Există multe mâini savante, care recunosc hârtia mătăsoasă a unei bancnote chiar prin materialul portofelului.

— Am câştigat! strigă regele, uitând de orice prudenţă. Am nimerit-o!

O mişcare involuntară a Margueritei îi făcu să se întoarcă spre poarta care-şi desena pe zid conturul negru, ca o ameninţare.

Beaufils şopti:

— Ne-am ales prost locul ca să facem disecţia asta.

Şi apropiindu-şi buzele de urechea lui Comayrol, adăugă:

— Am văzut un cap acolo, hei, domnule!

Acest Comayrol era un tânăr oarecare, cum vom mai î**ntâlni** destui de acum înainte . Îl călcă pe picior pe Beaufils, care nu era slujbaş la Deban, şi reluă, de parcă acesta i-ar fi spus cu totul altceva:

— Golanule! Prietene! îţi înţeleg nerăbdarea firească. Să trecem la inventariere. Rupe sigiliul!

— Atenţie! spuse Beaufils cu voce tare. Fără să trişezi!

— Sigiliile sunt desfăcute! Numărul 1: un bilet la Teatrul Pantheon, la reprezentaţia *Ţiganii din munţi.* V-am spus: am câştigat!

Mimă gestul de a căuta mai departe. Prinzându-i din zbor jocul, gaşca izbucni în râs.

— Numărul 2, continuă Comayrol. O adeverinţă de la *Muntele de*

Pietate. O vestă: cinci franci. Probabil că era elegant. Numărul 3 şi ultimul: o ciornă de scrisoare, îndoită în opt, ca să facă ţigări mai economice, mătăsoasă la pipăit, asemănătoare cu o bancnotă. Iată ce stătea la originea regretabilei mele erori şi a strigătului meu: am câştigat!

Gaşca rosti la unison două silabe, pe un ton puternic şi decis:

— Fu-raţi!

Beaufils adăugă:

— Ghinion!

Scena era jucată perfect, nici prea lungă, nici prea scurtă, fără detalii sau încărcături inutile: o scenă firească. Ar fi reuşit perfect chiar faţă de Marguerite, dacă aceasta nu ar fi dispus de propria-i mărturie — certitudinea că tot ce se petrecuse era o comedie neruşinată.

— Senior Enguerrand, reluă regele Comayrol, adresân- du-se lui Jaffret. Vă scoatem de sub acuzaţia adusă împotriva dumneavoastră, dar vă confiscăm portofelul în beneficiul portăresei, căreia avem obiceiul să-i întreţinem prietenia prin mici cadouri, ori de câte ori aceste atenţii nu ne costă nimic. Vă puteţi retrage, seniore! Dumnezeu să vă ajute şi să vă aibă în paza lui!

Îl prinse pe Jaffret de umeri şi-1 întoarse spre el, şop- tindu-i la ureche:

— Fă-te că pleci şi apoi întoarce-te! suntem acolo. Suntem la Turnul din Nesle.

— Merita osteneala, mormăi Jaffret. Noapte bună, fraţilor!

— Du-te să faci nani! strigă Letanneur. De mâine începe postul mare. Mulţumim cerului, starea noastră financiară ne va permite să postim până la Paşti!

Plecară cu toţii, Jaffret îndreptându-se spre cartierul iadului, ceilalţi întorcându-se pe acelaşi drum pe care veniseră şi cântând pe tonul obişnuit al învinşilor, obligaţi, din lipsă de bani, să părăsească câmpul de luptă al Lăsatei Secului . Între timp, refrenul bahic se transformase în cântec de leagăn:

Să mergem!
Să cântăm!
Să ciocnim!
Şi să bem!

Depăşiră astfel strada Campagne, apoi se întoarseră imediat, în linişte, unul câte unul.

— Sărmanul flăcău! A fost ucis! spuse Comayrol cu voce joasă, când se regrupară la colţul străzii. Nu-i va fi nici mai bine, nici mai rău dacă-i vom fi moştenitori. Nu mai e timp de distracţie. Afacerea propusă de Beaufils devine posibilă. Mâncaţi, băieţi, dar cu sobrietate,

ca nişte rentieri, căci — sfârşi el, bătând cu palma peste portofel — cu ce-i aici, iarna viitoare pe timpul ăsta, fiecare din noi o să trăiască din propria lui rentă!

8. DISCURSUL REGELUI COMAYROL

Ne aflăm în salonul cârciumii numite *Turnul din Nesle*, care dădea în spatele casei Margueritei şi de unde, cu o oră mai înainte, se auziseră acordurile monotone ce înveseliseră cina solitară a lui Joulou. Fereastra salonului prin care acesta şi slujbaşii lui Deban schimbaseră câteva cuvinte era acum închisă, iar draperia din stofă algeriană, lână şi bumbac, care înlocuia vechile perdele, de proastă calitate, o acoperea acum cu totul.

Precauţiunile nu erau inutile. Nu era vorba să te fereşti numai de curiozitatea vecinilor, ci şi de cea a muşteriilor jupânului Lancelot, stăpânul acestor locuri, căci fereastra dădea pe o terasă ce privea spre grădină.

Trecuse timpul distracţiei, o spusese şi regele Comayrol. Datorită conţinutului portofelului „afacerea Beaufils" devenea posibilă. Era vorba de o afacere foarte rentabilă, căci regele Comayrol vorbea despre ea cu satisfacţie.

Înainte de a explica pe larg afacerea Beaufils, e oportun să menţionăm clar locul fiecărui personaj dintre cei îmbrăcaţi cu costumele dramei la modă şi reuniţi în jurul unei mese aranjate destul de sărăcăcios, în acest cabaret a cărui firmă îşi datora celebritatea aceleiaşi drame.

La reuniune participau slujbaşii lui Deban, cărora li se alăturase un străin, faimosul domn Beaufils, un vlăjgan zdravăn, cu rol de figurant, într-un costum de haimana de duzină.

În ceea ce-i priveşte pe slujbaşi, s-o luăm uşurel, ca la un consiliu de război.

Mai întâi erau doi funcţionăraşi deghizaţi — bineînţeles — în june prim: Gauthier şi Philippe d'Aulnay. Numele lor: Jean Rebeuf şi Nicolas Nivert, care sperau să avanseze de la o zi la alta.

Urma copistul Moynier, de vreo patruzeci de ani, care fusese odinioară angajat în provincie. O mie opt sute de franci salariu fix, trei mii de franci pentru scrieri de documente. Moynier juca rolul cârciumarului Orsini.

Imediat peste Moynier, în ordine ierarhică, sau după schema de salariu, urma funcţionarul de grad patru, Léon Malevoy, un băiat nobil şi frumos, delicat, norocos în dragoste şi care părea întotdeauna că s-ar putea aranja, datorită unei surori, retrasă la mănăstire. O mie două

sute de franci, fără şmecherii. Absent.

Apoi urma Jaffret, bunul Jaffret, cum i se spunea cu ironie. Bunul Jaffret să fi tot avut vreo treizeci de ani. Era văduv după o soţie care se pare că nu murise de prea mult bine. După numele mic, Bénigne, cu B de la Bossuet: avea copii la azil şi-şi risipea banii în vânt. Cu excepţia soţiei defuncte şi a moştenitorilor ajunşi în instituţii de caritate, mai avea ca familie un câine, o pisică şi multe păsărele. Cu duhul blândeţii, bunul Jaffret îşi obişnuise câinele şi pisica să se împace ca fraţii. Era al treilea în grad şi primea o mie cinci sute de franci anual. Mult.

Urbain-Auguste Letanneur, al doilea funcţionar în grad, avea douăzeci şi cinci de ani, două mii cinci sute de franci şi gusturi artistice. Făcea slujba de plăcere. Chiar şi fără articolele din Riverain de la Meuse, care-1 costau câteva găini umplute şi pe care le dedica discret redactorului-şef,oricum ar fi dus-o bine.Era un Roger Bontemps, căruia nu-i lipsea nici spiritul şi nici învăţătura . Într-un notariat sănătos, ar fi fost un „cal de povară”, dar vom vedea că biroul lui Deban era o prăvălie fantezistă, total diferită de acele înţelepte sanctuare, în care notariatul parizian are obiceiul să-şi îndeplinească solemnele sarcini.

Casa Deban avea pe dracul în ea, prin persoana onorabilului său maestru. Ea supravieţuia pur şi simplu pentru că există unele lucruri vechi, incredibil de greu de distrus.

Regele Comayrol era deasupra lui Letanneur prin măreţie, ţinută, elocinţă şi prin accentul meridional. Câştiga cinci mii de franci, fără a socoti micile lui afaceri particulare.

Era un bărbat între douăzeci şi opt şi treizeci de ani; mărunt, puţin cam solid, dar plăcut la înfăţişare. Avea privirea catifelată, specifică oamenilor din Sud. Râdea tot timpul . În momente grave, înşira fraze solemne. Modestia a fost cândva la preţ. Cu vorbe potrivite, se fură clientela bogată mai abitir decât reuşesc s-o facă sacagiii. Pentru un om puternic totul este să te adaptezi.

Exista cândva un negustor de himere, care îndruga baliverne şi care subjuga duci şi pairi, spunându-le lucruri neplăcute în liniştea cabinetului său. Este o artă. „Mazarin o bătea pe Ana de Austria şi tânărul rege Ludovic al XlV-lea, care văzuse asta, nu îndrăznise să-1 destituie decât mort.” Şmecherul de care pomeneam există şi azi, nu e mort. Cartierul Saint-Germain îi trimite cofeturi la ocnă.

O ultimă trăsătură: regele Comayrol avea darul unei vorbiri organizate, pe care nonsensurile n-o pot opri uşor. E lucrul cel mai important.

Când gaşca se întoarse la *Turnul din Nesle*, cabaretul era cuprins de agitaţie, datorită crimei comise la o sută de paşi de intrare. Lui Comayrol îi dădu prin minte să-i spună domnului Lancelot, pe un ton

impresionat:

— Neică, voiam să mergem să dansăm undeva, dar când am văzut nenorocirea de afară ni s-au tăiat picioarele. Serveşte-ne în salonul cel mare.

Jupânul Lancelot, un blajin care se mândrea cu cele o sută de kilograme pe care le avea, găsi foarte firesc faptul că emoţia le luase curajul şi le deschisese pofta de mâncare. Se repezi spre cuptoare, bombănind la adresa proastei organizări a poliţiei şi reaprinse focul.

Cina era gata, dar nu le era foame.

După ce-i goni pe ospătari şi puse zăvorul la uşă, regele Comayrol deschise portofelul de faţă cu toţi şi numără loial, pe masă, cele douăzeci de bancnote dinăuntru.

Se făcu o linişte de mormânt. Nici o voce nu se ridică pentru a pune sub semnul întrebării legitimitatea împărţirii acestor bunuri rămase fără stăpân.

— Suntem opt, spuse Beaufils, numărându-i pe toţi.

— Nouă, rectifică regele Comayrol. Cu Léon Malevoy, dacă majoritatea adunării îl acceptă la partaj, chiar dacă nu-i aici. Vă atrag atenţia că în afacerea Beaufils, pentru ca lucrurile să meargă bine, Léon Malevoy ar fi de maximă importanţă.

— Léon Malevoy se duelează mâine, spuse Letanneur. Eu îi sunt martor. Ca să vorbim sincer, nu cred că vrea să se implice într-o astfel de treabă.

— E un puritan, atenţionă cu amărăciune Jaffret. Face pe delicatul.

Beaufils scutură din cap şi spuse:

— Dacă lipseşte el, combinaţia pierde sută la sută. Exact pe Malevoy l-ar place domnul Lecoq şi colonelul.

— Dar de ce? întrebară mai mulţi membri ai adunării.

— Aşa! replică Beaufils, aprinzându-şi o ţigară. Domnul Lecoq nu dă socoteală nimănui, puişorilor!

— Dar ce, e Marele Sultan, acest domn Lecoq? întrebă râzând Letanneur.

Beaufils răspunse şoptit şi cu emfază:

— Nu. Sunt alţii şi mai tari ca el.

Cuvintele lui fură urmate de tăcere.

— Domnilor, spuse regele Comayrol pe un ton aşezat, trebuie să lămurim situaţia . În numele interesului general, vă rog să mă ascultaţi cu atenţie. Mă tem că voi vorbi cam mult, dar voi fi clar şi, când voi termina, fiecare dintre voi se va putea pronunţa în deplină cunoştinţă de cauză asupra afacerii Lecoq, care poate fi pentru noi Pluta Meduzei. Să vorbim mai întâi despre noi, *ci* oameni ce trăim din munca noastră. Domnul Beaufils este în afara problemei: propriu-zis nu-i vorba decât despre slujbaşii de la Deban. Copii, suntem terminaţi, raşi şi frezaţi! într-una din zilele următoare, apa ne va trece peste cap.

Cu atât mai rău pentru cei ce nu ştiu să înoate. Domnul Deban, patronul nostru, mi-a făcut numai bine. Nu pot să-1 ponegresc. Ştiu că toţi îl iubiţi, în afară de bunul Jaffret, care nu iubeşte pe nimeni. Dacă ieşim basma curată din afacerile lui încâlcite, am putea să-i fim de folos cândva. Aşa îmi place să cred. Nu i-aş refuza niciodată o sută de parale. Domnul Deban a intrat în notariat pe uşa din faţă, ca un actor de succes, care urcă pe scenă. N-a trebuit decât să intre, pentru a fi aplaudat. Era bogat, era o persoană bine, susţinut de o avere frumuşică şi succesor al tatălui său, numit Deban cel Adevărat, aşa cum se spune Carol cel Mare sau Ludovic cel Sfânt. Acest papa Deban era notarul cel mai notar cu putinţă, care împreună cu fantasticul său coleg a redactat cuvintele: „Se adevereşte prin prezenta”. Se spune că atunci când s-a căsătorit cu papa Deban, doamna Deban- mama a fost întrebată dacă este de acord să-1 ia de soţ pe maestrul Deban împreună cu colegul său. Aşa se spune. Dar dracul îşi vâră coada. Generaţiile se succed, dar nu seamănă între ele. Fiul lui Carol cel Mare, pe care l-am amintit mai sus, a fost Ludovic cel Bun. Fiul lui papa Deban, unicul moştenitor al lui Deban cel Adevărat, notar al înaltelor feţe bisericeşti şi al marii nobilimi, care a avut în mână două treimi din miliardul de beneficii, fiul adevăratului Deban, şi colegul său, Hilaire-François Deban, născut direct pe treptele altarului notariatului, a fost un om de spirit, un dansator drăguţ, un muzician bunicel: i-au plăcut câinii, caii şi artele, reprezentate prin corpul de balet. A fost plăcut de mamele nobile, dar persoana sa, bine mărunţită şi pusă într-un mojar, apoi supusă celei mai riguroase analize chimice, nici măcar nu a pus în evidenţă prezenţa acidului notaric, care se mai numeşte şi notarină, substanţă ajunsă foarte rară. Nici urmă! Să privim viaţa particulară a doamnei Deban-mama şi să n-o acuzăm de această nenorocire. Adevărul este că tânărul Deban nu este un notar . În locul unei vieţi regulate, derulate în cerc — altfel, dar conform canoanelor — el a avut o tinereţe furtunoasă. Senatului notarial i-au ajuns la urechi aceste dezlănţuiri neobişnuite, prevestind decăderea biroului său profesional. Ceea ce s-a şi întâmplat, domnilor şi dragi colegi. De îndată ce moartea a închis ochii lui Deban cel Adevărat, fiul său a preluat toate dosarele. Pe vremea aceea eram tânăr şi orb. De altfel, întreg atelierul îşi freca mâinile, spunând: „O să râdem!” Au trecut de atunci zece ani. E perfect adevărat: am râs. Nu cred să existe în Franţa un patron mai comod decât maestrul Deban. Dacă nimeni nu i-ar vorbi niciodată despre afaceri, totul ar merge bine . Întotdeauna foarte bine. Făcea afaceri comerciale; Dumnezeu ştie cât specula! Avea o căsuţă pe strada Courcelles, nebunia lui — ca toţi financiarii decadenţi. Oamenii cu o constituţie puternică mor încet, chiar şi atunci când boala se instalează victorioasă. Casele construite solid îşi anunţă ruina cu mult timp înainte de a se prăbuşi. Or, casa Deban era

un monument, cimentat de-a lungul unor generaţii harnice, capabile şi cinstite până la a avea scrupule. Cunosc prăvălii bune care, atacate de un săpător cu aceeaşi forţă ca a patronului, ar fi dispărut în şase luni. La casa Deban „săpatul" durează de zece ani. Şi ea încă rezistă. Nu mi-a trecut pe la urechi nici un zvon despre vreo retragere de fonduri din partea clientelei bogate din cartierul Saint-Germain. Clienţii noştri păstrează o încredere încăpăţânată. Dacă patronul ar fi fost rău din fire, ar putea chiar şi acum, când vă vorbesc, să fure valori enorme şi să dispară. Iar un singur dosar, pus deoparte şi exploatat cum trebuie, ar fi suficient pentru a...
La aceste cuvinte, Beaufils şuieră discret.
Regele Comayrol îşi lăsă fraza neterminată, şi continuă:

— Aiurea! Sărmanul nostru patron n-are mai mult curaj pentru rău decât forţă pentru bine. Se lasă dus de atelajul lui de vicii, sperând că o şansă nesperată va acoperi găurile lunare din buget. Nu va duce nimic mai departe de numărul 113 sau de Frascati. Nu va fugi, nu se va lăsa prins de guler. Nu este atât de criminal pentru a şti să evite ocna. Domnilor, am pronunţat cuvântul. El produce asupra voastră un efect mediocru pentru că şi voi ştiţi despre acest subiect cam cât ştiu şi eu. Am să adaug că o astfel de catastrofă, absolut iminentă, nu va fi provocată de clienţi. Clienţii noştri fac parte din categoria surzilor care nu vor să audă şi îşi ţin cu ambele mâini o banderolă care le acoperă ochii. Camera notarilor se va pune în mişcare şi justiţia îşi va face datoria. Lovitura va fi răsunătoare . În această afacere, e o dezordine pe care n-ar putea-o descoperi nici un funcţionar ministerial. Repet, maestrul Deban nu e un pungaş; e un nebun; un pungaş ar fi făcut mai puţin rău decât el. Nici eu nu cunosc toate încâlcelile, eu, care ştiu cum stau lucrurile mai bine decât el, căci maestrul trăieşte de mai multe lurri într-un fel de beţie morală. Ceea ce face e un fel de jaf extravagant. Un jaf neruşinat, inutil. Astfel toţi cei care ne găsim acum aici vom avea onoarea de a deveni un soi de gunoieri în grajdurile lui Augias. Suntem tocmai buni de spânzurat! Mâine — vă spun, pentru că presimt — toţi slujbaşii lui Deban, complici obligatorii ai acestei stricăciuni, vom fi ţintuiţi, de la primul până la ultimul, la stâlpul infamiei, supuşi oprobriului public.

Regele Comayrol trase aer în piept şi bău un pahar de vin.

Letanneur spuse:

— Pentru început, nu stăm pe roze. Să vedem urmarea.

— Mai bine ne-am arunca în apă de pe acum! murmură bunul Jaffret. Ar fi fost foarte simplu în afacerea asta să-ţi pui deoparte bani albi pentru zile negre, ca prietenul nostru Comayrol, de exemplu.

— Tu eşti o sălbăticiune veninoasă, ripostă primul slujbaş, adresându-i-se lui Jaffret cu o privire mângâietoare. Un oportunist! Cu tine omul nu trebuie să ştie decât cum sa te înjunghie înainte de a fi

muşcat.

— Vedeţi, domnilor şi dragi confraţi, urmă el pe acelaşi ton declamator, republica e în pericol. Suntem şobolanii de pe corabia care se scufundă şi nu avem posibilitatea de-a scăpa. Mai inocenţi decât nou-născuţii, suntem totuşi blamaţi şi acuzaţi. Oriunde am apărea, ni se va spune: „Vade retro! Faceţi parte din agenţia lui Deban!" în aceste circumstanţe dificile, Providenţa a venit în ajutorul nostru de două ori: prima oară, aducându-1 pe amicul Beaufils în mijlocul nostru; a doua oară, trimiţându-ne aceşti douăzeci de mii de franci, care, dacă vor fi acceptaţi, vor fi temelia financiară a unei minunate *antreprize*. Eu cunosc această antrepriză şi dacă până acum nu v-am adus-o la cunoştinţă, e pentru că ne stătea în cale un obstacol de netrecut: lipsa totală de capital. La ce bun să vă fi pomenit despre această barcă de salvare, care ne era oferită cu generozitate? Doar pentru a ne fi necaz că nu ne puteam folosi de ea, din lipsă de fonduri? Acum suntem bogaţi. Nu prin împărţeală, căci asta n-ar face decât să ne ofere fiecăruia doar atâţia bani cât să putem părăsi Franţa, ca să scăpăm de ruşine. Dimpotrivă, pentru a ne reuni slabele resurse, pentru a ne uni inteligenţa şi a ne face o situaţie, luptând împotriva trecutului.

Iarăşi se făcu linişte. Câteva voci se ridicară să declare că regele Comayrol prea vedea totul în negru. Puteau oare să accepte nişte bieţi slujbaşi versiunea şefului lor?

Letanneur, spirit literar, imprevizibil în evoluţiile sale, îi veni pe neaşteptate în ajutor:

— Micuţilor, spuse el, vă dau cuvântul meu de onoare că sunt nevinovat pentru păcatul primordial al mamei noastre, Eva. Mai mult decât atât, eu personal aş fi crăpat capul şarpelui, în loc să-1 ascult, pentru că nu pot să sufăr aceste animale. Totuşi, sunt vrăjit de plăcerile paradisului terestru.

— Toată omenirea este făcută aşa! accentuă Comayrol. Nu putem schimba nimic. Toate piesele de teatru au ca subiect principal pe criminalul cinstit, remodelat, întors din drum şi reeducat. Dar burghezii, care veşnic aplaudă această **evoluţie** în teatru, nu şi-o doresc în viaţa lor particulară. Vreau **să vă** explic ideea lui Beaufils — sau Lecoq, *ad libitum*.

Pe loc se restabili tăcerea. Se ştia că Beaufils reprezenta **agenţia** Lecoq . Într-un anumit cerc al oamenilor de afaceri, **agenţia** Lecoq căpătase o reputaţie nouă, nu prea cunoscută, chiar misterioasă sau cel puţin romanescă, dintre cele care **suscită** la cel mai înalt nivel imaginaţia rătăciţilor, declasa**ţilor** — într-un cuvânt, al acelei categorii umane eminamente pariziene, care de-a lungul vieţii nu face decât să alerge după o poziţie socială.

Domnul Lecoq nu era prea bine cunoscut. Se ştia despre el doar

că este comisionar şi se ocupă de bunuri de consum pe care nu le vedea nimeni. Există două opinii referitoare la acest gen de comerţ: cele care-1 neagă şi cele care cred în el. Lucru singular, cei ce-1 neagă, asemenea spiritelor puternice, când e vorba de fantome, îşi imaginează drăcovenii mai mari decât ceilalţi, care cred.

Ceea ce ştia toată lumea era că domnul Lecoq avea un trecut misterios, care nu-1 supăra deloc, precum şi o infuenţă considerabilă, pe care nimeni nu putea să şi-o explice.

— Antrepriza Beaufils, reluă Comayrol, lăsând deoparte emfaza ironică a discursului anterior, constă în cumpărarea unei acţiuni a agenţiei conduse de domnul Lecoq.

— Ce scop social are această agenţie? întrebă Jaffret.

— Nici unul, răspunse Comayrol, dar bancherul ei e baronul Schwartz, iar şeful agenţiei ţine în mână sfori care mânuiesc prinţi.

Cu o gravă înclinare a capului, Beaufils răspunse întrebării mute, care se ghicea în privirile întoarse spre el şi care păreau a spune: e adevărat?

— Şi care-i preţul unei acţiuni? întrebă din nou Jaffret.

— Un nume şi atâţia bani cât să-1 poată susţine un anumit timp, zise şeful slujbaşilor, pronunţând sacadat fiecare silabă.

Cei mai mulţi avură senzaţia că nu au auzit bine.

— Ce-i brambureala asta? mârâi Jaffret. Dacă vă imaginaţi că o să-mi sustrageţi partea mea cu astfel de parabole!

— Am să-ţi cer votul, doar votul, amice! îl întrerupse Comayrol. La sfârşit o să votăm. Preţul unei acţiuni e un nume, pentru că e necesar un nume, ca să se formeze un centru.

— Un centru! repetă Jaffret. Nu înţeleg.

De data asta, Moynier, curierul, cel mai neînsemnat slujbaş al lui Deban, şi cei doi funcţionari fără grad se raliară părerii bunului Jaffret.

— Avem timp, micuţilor, reluă regele Comayrol cu un surâs încurajator. Să nu disperăm. Care-i deşteptul care a învăţat să buchisească din prima zi? Casa pe care o conduce domnul Lecoq este nucleul, marele nucleu al unei asociaţii pe grade. Jaffret, tu eşti probabil francmason.

— Sunt ceea ce sunt, domnule Comayrol, răspunse sec al treilea slujbaş, dar nu înţeleg chineza.

— În francmasonerie, continuă şeful de birou, există Marele Orient şi lojele. Asta-i tot. Aici, prin similitudine, există centrul şi alte filiale secundare. Exemple: casa Schwartz, casa Lecoq şi altele.

La acea dată, baronul Schwartz era unul dimie cei mai mari bancheri.

Ceilalţi ciuliră urechile. Letanneur spuse:

— Nu sunt încă total convins, dar mă interesează problema. Continuă explicaţiile mai pe larg.

— Simplii masoni nu deţin integral secretul mecanismului, ca regele Solomon, continuă Comayrol. O asociaţie ierarhică nu poate aşeza pe toată lumea la aceeaşi masă. Dar fiţi liniştiţi, veţi şti suficient de multe pentru a vedea cu limpezime cum să vă conduceţi acţiunile. Bănuiesc că Marele Şef, căci acesta e numele Marelui Maestru — mai mult nu ştiu nici eu — bănuiesc că Marele Şef ar avea zece case Schwartz pentru bancă, un baron Schwartz în industrie, un altul pentru administraţie, un alt baron Schwartz în ştiinţă. Şi îi are cu siguranţă. Am putea să le dăm şi numele . În afară de aceştia, bănuiesc că-i lipseşte unul, baronul Schwartz cel adevărat, care a sosit la Paris acum şapte-opt ani, deţinând puterea în buzunar. Cine a reuşit într-o afacere, poate reuşi în două, trei, zece, după simpla lui dorinţă. Aici noi suntem pe cale de-a făuri un baron Schwartz!

— Asta e! adăugă surâzând cu toată gura Beaufils. E la mintea cocoşului, copii!

— Dacă nu e nevoie decât de nume fără pată.. . Începu bunul Jaffret, îmblânzit.

— Propui să fie al tău? îl întrerupse Comayrol. Mulţumesc, nu-i nevoie. Şi de altfel, ţie îţi plac mai mult animalele decât oamenii. Aş prefera ca numele să fie al lui Letanneur.

— Prezent! răspunse ziaristul. Pana l-ar putea face cunoscut în viitor.

— Nu de asta! explică Comayrol. Ci pentru că în Ardeni există o casă Letanneur, care face afaceri anuale de două milioane, cu fabricarea postavurilor.

Un zumzet de glasuri făcu înconjurul mesei. Această frază laconică iniţiase onorabila asistenţă mai mult decât întreg discursul, în ce consta afacerea. Ideea prindea contur. Un surâs bine-dispus se năştea pe chipurile tuturor, chiar şi pe al bunului Jaffret, care spuse, renunţând la orice opoziţie:

— Nu pretind să-mi îngrop capitalul. Din moment ce mi se demonstrează o idee practică, intru în combinaţie . Îi doresc sănătate onorabilului nostru prieten şi maestru Petrus Comayrol şi adaug că numele de Comayrol , bine cunoscut în piaţa Montpellier, se bucură de faima modestiei . Înţeleg că modestia onorabilului nostru maestru şi prieten îi permite, nu! îl împiedică... Ascultaţi, spun bine: îl împiedică să se pună în valoare, după cum îi este meritul.

Ridică paharul cu un gest vesel, dar în momentul în care îl duse la buze, ceilalţi îl văzură ridicându-se brusc de pe scaun şi recăzând la loc, străveziu.

Mâna sa crispată arăta spre fereastră.

— Acolo! spuse. Suntem spionaţi. Am văzut un chip la fereastră.

Între draperiile algeriene exista o fantă largă, prin care se vedea geamul, umed pe alocuri. Toată lumea se întoarse.

În spatele ferestrei se desena vag o umbră. Letanneur şi cei doi slujbaşi fără grad se repeziră în acelaşi timp spre fereastră, dar înainte de a apuca s-o deschidă, umbra dispăruse.

9. CEALALTĂ FEREASTRĂ

Două ferestre se deschideau spre terasa care comunica, după cum am spus, printr-o scară dublă — mai precis, prin două scăriţe fixe — cu grădina de la *Turnul din Nesle*: fereastra salonului în care discutau viitorii noştri asociaţi şi fereastra unui birou alăturat. Imediat fu controlat biroul de alături.

Era gol. Fereastra era bine închisă.

După ce făcură turul terasei pustii, Letanneur şi ceilalţi coborâră în grădină. Nici acolo nu era nimeni.

— Probabil că ni s-a părut, spuseră la întoarcere.

Jaffret scutură din cap cu hotărâre:

— Am văzut! Am văzut cu ochii mei!

În adâncul sufletului se povăţui să fie atent şi-şi dori să poată tace ca peştele.

— Suntem în perioada carnavalului, spuse Comayrol, după ce închiseră fereastra. E probabil ca un glumeţ oarecare să fi vrut să ne joace o farsă . În orice caz, n-am făcut nimic rău şi nici vreo fărădelege. Toţi cetăţenii francezi, datorită cuceririlor din ‘89, au dreptul imprescriptibil de a mânca la un restaurant şi de a discuta afaceri. Cearta e o realitate. Să vorbim încet, dar să nu ne lăsăm intimidaţi de o întâmplare sau de reaua-voinţă a cuiva.

— Dă-i drumul! îl îndemnă Beaufils pe un ton autoritar. Să continuăm!

— Mai întâi, reluă regele Comayrol, îi mulţumesc amicului Jaffret pentru vorbele amabile pe care le-a spus despre poziţia familiei mele în piaţa Montpellier. Aş accepta cu plăcere conducerea grupului nostru şi poate de aici aş obţine şi nişte drepturi, dar nu uitaţi că agenţia Deban este total compromisă! Ăsta-i punctul nostru de plecare. Agenţia Deban fiind astfel compromisă, maestrul ei este deocamdată victima unei tare destul de grele. El nu are decât un drept: acela de a-şi face pierdută urma un timp, păstrându-şi în sânul consiliului influenţa pe care ceilalţi binevoiesc să i-o acorde. Avem nevoie de Malevoy.

— De ce Malevoy? întrebă Jaffret, împărţit între spaimele de abia trecute şi curiozitate.

— Pentru că Malevoy este un nobil care a renunţat de bună voie la drepturile sale, intrând în agenţia aceasta, dar care primeşte în continuare săptămânal câte zece invitaţii la balurile din Saint-Germain. Eu personal am văzut câteva dintre invitaţii: „Dragul meu văr”, „Dragul meu nepot”, „Dragă cavalere”. Malevoy este vărul lor. Malevoy, acest slujbaş de gradul patru. Malevoy este nepotul lor. Sora lui, domnişoara Rose de Malevoy, care are nouâ ani, este elevă la Oiseaux, împreună cu nişte mici ducese. Malevoy nu e, ca noi, un oarecare. Este cavalerul Léon Garnier de Malevoy. Şi are şi aerul, recunoaşteţi voi singuri!

— Adevărat, admiseră cei din jurul mesei. Are ţinută!

— Ce vreţi să facem? Văd că începeţi să înţelegeţi, dar încă nu vă imaginaţi în amploarea ei această combinaţie.

— Explică-ne până la capăt! ceru Jaffret.

— Pune punctul pe *i* ! adăugă Letanneur. După care, vom accepta sau nu conducerea lui Malevoy.

— Domnilor şi dragi colegi, reluă Comayrol, ştergându-şi broboanele de sudoare de pe frunte, căci deşi pudra era cunoscută încă de pe vremea lui Carol cel Mare, nu toţi ştiau s-o folosească. Tatăl-tuturor a inventat familia şi dreptul celui dintâi născut, care este regula şi salvarea familiei. Nu vă impacientaţi: nu-i filozofie retrogradă şi, mai ales, e o regulă foarte serioasă. Ce este dreptul primului născut, sau sub orice alte nume cunoaşteţi ideea de transmitere dinastică a puterii de a reprezenta un grup? Este însăşi legea omenirii, multiplicarea forţelor adunate în unitate, asociaţia naturală, progresia matematică, aplicată fără dificultate, fără poticneli şi fără pierderi de putere. Este mecanismul simplu şi măreţ din istoria tuturor popoarelor virile: naţiunea sub şeful ei ereditar; familia sub stăpânul ei legitim; casa de comerţ, dacă mergem până la capăt, ca să înţelegeţi, ca principiu social de neclintit. Iată primogenitura cu depline drepturi. Dar care-i datoria ei? Ea este viaţa noastră, a tuturor, nu a unuia singur, dar printr-unul singur e mandatară harnică şi adesea extenuată de un întreg mediu iresponsabil. Trecutul mă interesează prea puţin şi mi-e indiferent dacă este calomniat, după ce a fost ucis. Nu cer decât să-1 întorc în folosul meu, ca să câştig multă influenţă şi mulţi bani. Şi reţineţi că nu cer decât un loc de mezin în această familie. Eu sunt rege doar în perioada Lăsatei Secului. Nu mă simt capabil să mă dedic unei cauze, ca rege, în fiecare zi a anului. Asta e o vocaţie. Dar într-o bună zi, un mare număr de bastarzi va decreta ritualul sacru al căsătoriei o infamie. Să nu vă îndoiţi de asta. Lumea progresează . În natură există lucruri pentru care orice seminarist declarat îl insultă pe Isus şi pentru care logodnica regelui din Garbe, aflată în călătorie de nuntă, scuipă orice rochie albă de mireasă care-i iese în cale. Eu nu mă plâng de asta. Este reversul

logicii veşnice şi transpare din tratate ciudate sau romane care mă amuză. Numai că eu, care m-am gândit la toate şi care mă tem de pedeapsă, pentru că-mi place să mă simt în largul meu, vreau să restabilesc dreptul primului născut, regalitatea sinceră şi solidară, în beneficiul intereselor mele. Mi-e milă de lucrătorii liberi, care mor de foame, îmbogăţind un fabricant, căci un stăpân nu datorează colaboratorilor săi liberi decât un salariu. Eu nu-mi doresc libertatea la un asemenea preţ . Îmi doresc un stăpân care să muncească pentru mine, un aparent posesor, dar care, în realitate, să pună în aplicare planurile familiei mele. Pentru asta, nu-i voi da numai banii mei, ci şi munca mea de subaltern. El va porunci, eu mă voi supune; veţi face şi voi ca mine. Stăpânul acesta va dispune de toate averile noastre la un loc şi de toate.valorile personale care se adaugă. Or, aici este marea taină. Nu ştiu de ce, în acest caz, regula matematică se schimbă. Zece forţe adunate într-una singură nu se adună, ci se înmulţesc. Anihilându-se astfel fiecare în parte, zece oameni la un loc dau forţă cât o sută. Asta e realitatea. Dar cum eu aparţin acestei civilizaţii şi sunt devotat religiei care-şi adună principiile din aceste cuvinte de duh, dacă nu chiar sublime: „După mine, potopul!”, nu pretind că muncesc pentru posteritate, de care puţin îmi pasă. Vreau să mă bucur de viaţă. Mâncarea de linte nu e bună decât când ţi-e foame . În consecinţă, vreau o zi precisă când să sucesc gâtul găinii mele cu ouă de aur şi când să deschid puşculiţa. Acesta era punctul slab al vechiului drept de primogenitură.**Primul născut** era măreţ. Muncea pentru umanitate. De asta **a şi murit.** Cu atât mai bine. Noi, fraţii mei, să fim mici şi să **rămânem** sănătoşi. Noi trăim. Iar pentru ceilalţi, potopul!

Acest frumos moment oratoric se bucură de o caldă şi sinceră aprobare . În timp ce toţi aplaudau, în biroul de alături se auzi un zgomot, provenind de la fereastră. Aplauzele îl împiedicară să se audă în încăpere. De altfel, bătea un vânt puternic.

— E ceva bun în toate astea, spuse Letanneur, dar să **revenim** la Léon Malevoy. Ce va face primul născut al familiei noastre?

— Tot, răspunse Comayrol cu voce joasă, după o clipă de tăcere.

— Asta ce înseamnă? întrebă iarăşi Letanneur.

Pentru a doua oară, şeful întârzie cu răspunsul, apoi vorbi rar:

— Aici există o avere, o avere imensă. Dosarele răvăşite ale agenţiei Deban închid în ele o taină care valorează milioane.

Toată lumea asculta. Comayrol adăugă, mai plin de el:

— Omul care a făcut agenţia Lecoq, casa Schwartz şi multe alte lucruri frumoase, îşi asigură clienţii împotriva neplăcerilor pe care le-ar putea provoca justiţia.

— Bravo! strigă Jaffret cu vioiciune . Întotdeauna am visat aşa ceva, Din punct de vedere material este posibil. Vă stau la dispoziţie din cap

până în picioare. Am nişte idei grozave, dar periculoase.
Letanneur clătină din cap.

— Nu contaţi pe Léon Malevoy, spuse el. S-a rostit aici un adevăr: Léon este un gentilom. De altfel, după câte ştiu, familia lui adună fonduri, ca să-i cumpere casa Deban.

Toată lumea izbucni în râs.

— Să cumpere casa Deban! exclamă regele Comayrol. Să cumperi un coş fără mâner! O farfurie spartă! O supieră fără fund! Du-te la acest tânăr, care n-are simţul valorii, Letanneur! Tu ştii să întorci vorbele. Spune-i că o asociaţie puternică îi va oferi sută la sută capitalul, îl va face deputat în trei ani, pair al Franţei în şase.

— Prietene, îl întrerupse Letanneur, îmi pare rău de el, pentru că îşi poate nărui viitorul, dar Malevoy este cinstit cât cincizeci . În plus, e puternic, îndrăzneţ şi încăpăţânat. Cu o singură lovitură de picior ar putea să vă trimită la dracu' , cu toată asociaţia voastră.

Chipul lui Beaufils se întunecă. Pentru că şeful slujbaşilor îl întreba din priviri, răspunse şoptit:

— Şeful vrea un gentilom. Asta e! Ne trebuie un gentilom, cu orice preţ!

— Putem să fabricăm unul, pe toţi dracii! îl întrerupse Letanneur, care era un băiat adaptabil.

— Un gentilom adevărat! puse punctul pe *i* Beaufils, cu un aer solemn.

— O să avem un gentilom! se înverşună Comayrol, văzând cu indignare că o lucrătură aşa de grozavă se împiedică de un nimic. Nu sunt nobilii chiar atât de rari! Iată-ne aici opt băieţi pe cinste! Numai noi opt şi probabil că avem printre cunoştinţe cincizeci de viconţi. Să reducem cifra cu 75% şi tot ne rămâne o duzină. Mă însărcinez să găsesc un viconte, unul adevărat, garantat pentru calitate şi cu ţinută perfectă, chiar de-ar fi să împărţim la nouă.

— De acord! fu aclamat . Împărţim la nouă.

Din spatele scaunului mai-marelui slujbaşilor se ridică o voce clară şi sonoră:

— Împărţiţi la zece! rosti glasul, pe un ton adânc şi poruncitor.

Fu un adevărat şoc . În ciuda alarmei date cu o jumătate de oră mai devreme de către umbra apărută la fereastră, adunarea, prinsă cu totul de afacere, îşi regăsise integral starea de linişte. Fiecare tresări şi îşi întoarse privirile speriate spre uşa salonului, care era larg deschisă.

Locul era bun pentru o apariţie teatrală. Jupân Lancelot, om de gust, nu pierduse ocazia de-a da cabaretului **o** tuşă de culoare locală: cu excepţia draperiilor algeriene şi a pendulei aurite, care reprezenta o scenă duioasă din *Mathilde* a doamnei Cottin, totul avea aerul unui decor din Evul Mediu. Masa, lustruită doar atât cât trebuia, era înţepenită pe patru picioare răsucite. Cu cheltuială minimă, fuseseră

procurate pânzele de păianjen care decorau grinzile nefinisate ale tavanului. Uşile din lemn de brad erau pictate astfel încât să pară vechi şi din stejar, iar pe zidurile ridicate solid din paiantă, un artist fără pretenţii închipuise nişte pietroaie mari şi î**ntunecate,** atât de bine conturate şi de necioplite, încât te făceau să te simţi în strada Fouarré, aproape de colegiul „naţiunii din Picardia”, pe timpul binecuvântat al capelor şi spadelor.

Costumele de carnaval se încadrau perfect în acest decor şi se întâmplă ca noua apariţie să completeze de minune scena.

Era regina — acea faimoasă regină, cu masca de catifea, care pe vremuri făcea să tremure de sus şi până jos sala plină de la Porte-Saint-Martin: regina albă, în spatele blănii de lup negru, cu priviri din care ţâşnea flacăra, regina misterioasă şi îndrăgostită, despre care gura străzii spunea că-şi asigura prin lovituri de pumnal secretul infamelor ei plăceri.

Şi totuşi, sărmane regine! Ce le-aţi făcut acestor slujitori ai condeiului, ca să vă târască astfel prin sânge şi mocirlă?

Eraţi frumoase, eraţi puternice, nu aveaţi decât să vă deshideţi braţele blajine pentru a revărsa acele binefaceri atât de uşor de împlinit când eşti pe tron. Ce le-aţi făcut dramaturgilor? Una dintre voi, frumoasa frumoaselor, a lăsat într-o zi să-i cadă surâsul adorat în coşul călăului. Ce făcuse ea? Aici, pe pământ, aureola este teribil de greu de purtat. Aveaţi prea multe roze în jurul frunţii, sărmane regine!

Silueta reginei, a reginei noastre, sălbatica regină a înecaţilor şi a asasinaţilor, Marguerite de Bourgogne, cu costumul ei istoric, drapat fascinant, cu perlele, cu corsajul de aur şi diadema regală, plină de pietre preţioase, se contura superb şi maiestuos în spaţiul întunecat al uşii deschise. Stătea în picioare, nemişcată. Purta masca obişnuită, care nu lăsa să se vadă decât linia îngustă, de fildeş, a frunţii şi bărbia.

În ciuda măştii, fu imediat recunoscută. Costumul i se potrivea perfect . Îi aparţinea de drept, ca după o victorie.

— Marguerite de Bourgogne! exclamară câteva voci, trădând alt sentiment, decât cel de plăcere.

— Iar altele:

— Marguerite Sadoulas!

Regina îşi scoase masca, descoperindu-şi chipul de douăzeci de ani, despre a cărui frumuseţe am mai vorbit. Era foarte palidă, dar surâdea.

— Da, domnilor! spuse ea cu gravitate. Marguerite de Bourgogne, Marguerite Sadoulas.

Apoi adăugă, schimbând uşor tonul, cu veselie forţată:

— Bună seara, casa Deban! Aveţi o cină sărăcăcioasă. Mă aşteptam să-1 găsesc aici pe Buridan al meu, Léon Malevoy.

— Fiica mea, o întrerupse Comayrol, care se ridicase. Nu ne-a fost

încredinţat Malevoy pentru a-1 păzi . În unele zile ne-ar face plăcere să vii astfel pentru a ne surprinde, dar azi...

— Dar astăzi vă deranjez, îl întrerupse, la rândul ei, Marguerite.

— Tu ai spus-o. Azi,ne deranjezi.

Ea înaintă un pas, dezvelindu-şi graţioasa bogăţie a veşmintelor . Îşi purta capul sus, semeaţă şi zâmbitoare. Tinerii o admirau cu priviri înflăcărate. Din colţul lui, Beaufils o examina pe furiş, cu ochi de cunoscător.

— Domnule Comayrol, reluă ea, nu aveţi dreptul să mă tutuiţi. Nu cred că noi doi suntem prieteni. Mă îndoiesc. Faceţi-mi un loc la masă, vă rog. Am de discutat cu dumneavoastră.

În trecere, îi întinse mâna lui Letanneur, care îi spuse:

— De ce dracu' te amesteci, Marguerite?

Bunul Jaffret se apropia deja de ieşire.

— Vin pentru afaceri, replică frumoasa femeie. Să nu iasă nimeni! Se aşeză.

Buzele lui Comayrol tremurau de furie.

— Nu suntem prea galanţi, aşa se spune! mârâi el printre dinţi. Cu o individă de teapa ta nu trebuie să ne purtăm cu mănuşi.

— Aşezaţi-vă, spuse ea.

În loc să se supună, Comayrol îşi plimbă în jurul mesei o privire care voia să însemne: „Ce-ar fi s-o aruncăm pe fereastră?”

Ea răspunse de parcă i-ar fi citit gândurile:

— Am intrat pe fereastră şi voi ieşi pe uşă . Înţelegeţi, aşadar, adăugă ea cu o bunăvoinţă care denota o încredere absolută în forţele proprii. M-am chinuit să sparg un ochi de geam şi să fac tot soiul de năzbâtii pentru a şti exact ce se vorbeşte aici.

— Deci ai auzit? începu mai-marele slujbaşilor, a cărui privire aspră devenea tot mai ameninţătoare.

— Totul, îl întrerupse Marguerite. Aţi vorbit foarte bine, domnule Comayrol. Prezentaţi-mă, deci, domnului Beaufils, ambasadorul casei Lecoq.

Mai-marele slujbaşilor nu înjura oribil decât în momente de mare veselie sau la mare furie, ceea ce făcu şi acum, apoi continuă:

— Nu am spus nimic ce ne-ar putea compromite, aşa că du-te şi te plimbă, fata mea!

Dar domnul Beaufils făcu din mână un gest pacificator.

— Nu se ştie, şopti el. Domnişoara este o făptură foarte frumoasă, dar în cazul acesta, pe cuvânt de onoare!

— N-o cunoaşteţi... Începu Comayrol.

— Tocmai de aceea, maiestate, am chef să-mi fie prezentată. Vă rog, cu calm. Nu serveşte la nimic să spargem geamurile pe dinăuntru, reluă el, înclinându-se cu un surâs spre Marguerite, căci pe dinafară asta poate înlesni pătrunderea. Să ne explicăm.

Mai-marele slujbaşilor se pregătea să se aşeze, ridicând din umeri, prost dispus, când bunul Jaffret scoase un strigăt surd şi arătă cu un deget crispat spre uşa prin care intrase Marguerite. Acolo se afla altă apariţie, cu totul diferită de cea dintâi.

Era un cap mare, palid, umflat, cu părul blond în dezordine, atât de descompus şi de răscolit încât ai fi zis că e un nebun furios, scăpat de la balamuc.

— Bruta! spuse primul Letanneur, care începu să râdă. Totul începe bine. S-ar zice că e o adunare populară.

— N-o să mai vină nimeni, replică Joulou, cu voce răguşită şi greoaie. Am închis oblonul.

— Şi tu de ce ai venit? murmură Comayrol, prinzându-1 de guler.

Fusese o idee proastă. Fără să se supere şi păstrând aceeaşi expresie somnolentă în ochii aparent apatici, Joulou îl apucă de piept pe mai-marele slujbaşilor cu mâna sa mare şi-1 aruncă drept în zid.

— Am venit pentru că Marguerite este aici, spuse în acelaşi timp, de parcă ar fi vorbit cu sine însuşi. Unde se duce ea, merg şi eu. Am dreptul să intru oriunde intră şi ea . Îmi aparţine. Am plătit un preţ destul de scump.

— Faceţi-i un loc vicontelui! spuse Marguerite.

Apăsă puternic pe acest ultim cuvânt, şi domnul Beaufils îşi mângâie bărbia cu un gest aprobator, studiindu-1 pe noul venit.

Joulou se aşeză chiar pe scaunul lui Comayrol, puse coatele pe masă, capul în mâini şi rămase tăcut.

— Împărţim la zece, repetă încet Marguerite, în mijlocul unei tăceri de plumb. Iată şi al zecelea venit. Suntem toţi, putem vorbi raţional. Nu vă supăraţi prea mult pe sosirea celor doi intruşi. Vă sunt necesari şi îi aşteptaţi. Eu am devansat chemarea, asta-i tot. Ce importanţă are? Nu sunteţi de aceeaşi părere, domnule Comayrol? Credeţi că veţi scoate castanele din foc? Nu vă temeţi. Fiecare din asociaţia noastră va profita după inteligenţa sa. Discursul dumneavoastră m-a interesat sincer. M-am gândit la el, îl aprob. Numai că pentru ca primul născut să ţină o casă în mod decent, îi trebuie o femeie. Femeia vă lipseşte. Eu vă aduc femeia.

Joulou îşi lăsă capul să cadă cu zgomot pe masă. Nimeni nu răspunse divagaţiei făcute de Marguerite.

— Vă aduc femeia, continuă ea pe un ton rece şi căutat. Fiecare dintre cei de aici acţionează pentru sine însuşi înainte de a acţiona pentru toţi ceilalţi, nu-i aşa? Aţi găsit pe stradă un portofel, conţinând valori . În loc să-1 depuneţi la comisariatul de poliţie, vi-1 însuşiţi. Este un păcat vulgar, pasibil de o pedeapsă nesemnificativă, dar desigur, dreptul meu la asociaţie nu vine din faptul că aş fi surprins secretul acestei găinării. Nu vine nici din faptul că am ştiut vag, foarte vag, despre maşinaţiile unei organizaţii misterioase, care-şi întinde

ramificaţiile până foarte sus, înglobând în interesele ei majoritatea păturilor noastre sociale. Acest drept provine dintr-un alt hazard. Locuiesc în bulevardul Montparnasse, la numărul 39, şi bucătăria mea dă chiar spre acest salon. Iată ce am observat astă-seară şi astă-noapte. Vă rog să mă ascultaţi cu atenţie, domnule Comayrol. Agenţia Deban a cinat aici. Aţi părăsit cabaretul exact în momentul în care un tânăr, al cărui nume nu-1 ştiu, a fost înjunghiat la colţul străzii.

— Ai avea îndrăzneala? se înroşi Comayrol.

— V-am interzis să mă tutuiţi, îl întrerupse Marguerite, privindu-1 drept în ochi. Până la proba contrară, sunteţi un simplu scârţa-scârţa pe hârtie. Eu, oricând poftesc, pentru că Joulou e major, pot fi vicontesă.

— Este o persoană fermecătoare, spuse Beaufils, turnându-şi un păhărel de rachiu.

Bunul Jaffret îşi frecă mâinile şi murmură:

— L-a înfundat pe Comayrol!

Letanneur asculta. Gaşca se amuza, ca la spectacol.

Marguerite reluă;

— În ceea ce priveşte îndrăzneala, eu am atât cât trebuie, nici mai mult, nici mai puţin. Să continui. Fereastra salonului dă spre bulevard, în aşa fel încât am văzut la perfecţie cum a fost atacat tânărul necunoscut — cel ce purta costumul lui Buridan — care lipseşte din colecţia voastră. Domnilor, domnilor, în taverne apar de multe ori certuri cu consecinţe deplorabile şi cred că-mi amintesc bine că în momentul când părăseaţi cabaretul, Buridan era cu dumneavoastră.

— Lancelot ar putea depune mărturie că... strigă Comayrol.

— Dragule, îl întrerupse Beaufils, taci, nu eşti la înălţime. Domnişoara te va scuza, căci e o fată bună, sunt sigur.

— Oh! exclamă Marguerite. Ba chiar băiat bun! Şi când voi fi şeful de filieră, îi voi acorda domnului Comayrol o poziţie foarte înaltă, căci nu-i port ranchiună.

— Domnul Beaufils îşi trăgea scaunul tot mai în faţă, de parcă ar fi căpătat din ce în ce mai multă importanţă.

Regele Comayrol nu răspunse nimic, pentru că Beaufils îi adresă o privire surâzătoare, dar dominatoare.

Şi în timp ce Beaufils îşi trăgea scaunul în faţă, Comayrol şi-1 dădea pe al său înapoi, aplecându-şi şi capul. Piesa îşi schimbase cursul: rolurile se inversaseră.

10.DOMNUL BEAUFILS

După ce-şi trase scaunul de parcă ar fi preluat conducerea, domnul Beaufils spuse cu curtoazie:

— Dragă domnişoară, fiţi vă rog amabilă să-1 tăiaţi felii pe vicontele dumneavoastră. E principalul fel de mâncare al prezentului festin.

Vicontele lui Marguerite nu se mai mişcase de când căzuse cu capul pe masă şi desigur, nimeni nu se preocupa de el.

— Vicontele meu, spuse ea, poate că nu valorează cât Léon Malevoy din punctul de vedere al înfăţişării şi al inteligenţei, dar altfel, este viconte! Nici nu e nevoie de mai mult! Bretania e locul unde prinţii merg în saboţi de lemn şi hangiţele servesc de două ori mai multe cartiere decât le-ar trebui pentru a ocupa cele mai nobile strane ale bisericilor din Souabe. Vicontele meu a participat de cinci sau şase ori la lupte crâncene. Este Joulou, vărul lui Porhot, şi are ceva drepturi asupra ducatului Bretaniei prin neamul Goëllo, guvernatori la Dreux şi conţi de Vertus. Este un Plesguen, rudă cu Rieux. Este Bréhut, descinzând din Goulaine printr-o mezalianţă cu Plantagenet din Anglia, o specie de parveniţi. **Vă** pricepeţi vreun pic la blazoane? Iată ultimele noastre verighete de logodnă!

Scoase din deget un inel de jasp, gravat în cruce, şi i-1 întinse lui Beaufils, care nu-i prinse decât mâna, atingându-i-o galant cu buzele. Sigur, era o figură acest domn Beaufils, dar la blazoane nu se pricepea.

— O să vă descifrez eu însămi semnificaţia actuală a blazonului contelui. Tatăl nostru, reluă Marguerite. E **format dintr-o** linie tăiată de alte două. Primul cadran, azuriu cu trei **spice de aur,** înconjurate de hermine, îl reprezintă pe Joulou **— Bretania.** Centrul se împarte între Bretania şi Rieux, iar al **treilea cadran,** pe un fond de hermine, reprezintă descendenţa **Plesguen.** Cel de-al patrulea conţine simbolul soarelui de **aur, explicat** în dictonul *Clarus ante claro,* şi care aparţine **familiei** Clare.

— De Clare! o întrerupseră în acelaşi timp Beaufils şi **Comayrol.**

— Străbunica noastră pe linie paternă, reluă Marguerite, a fost fiica cea mare a lui Robert Clare Fitz-Roy Jersey, duce de Clare, creaţia lui Iacob al II-lea: marchiz Clare şi Fitz-Roy, conte Fitz-Roy pentru cucerirea Scoţiei, baron Clare, Fitz-Roy şi Jersey, pairi ai Regatului Unit, grande de Spania rangul întâi şi membru al Academiei Salamandrelor Verzi din Bologna, A.M.D.G.

Beaufils şi Comayrol schimbară o privire. Comayrol, care se apropiase de Beaufils, îi spuse la ureche:

— Toate astea se află în dosarul de la birou. Aş putea jura că şi-a învăţat lecţia pe de rost!

— Ar fi putut avea actele în mână? întrebă Beaufils, tot în şoaptă.

— Imposibil! Dosarul se află în fişetul personal al patronului, de

unde nu 1-a scos niciodată.
Beaufils îi adresă Margueritei o privire surâzătoare.
Rolul lui Beaufils părea că sporeşte pe măsură ce al lui Comayrol se estompa şi se diminua.

— Domnişoară, spuse el, nu fără un mic accent de ironie, daţi dovadă de un deosebit talent de arhivist paleograf, lucru pentru care vă felicit din toată inima.

— Nu aveţi pentru ce, răspunse Marguerite cu seriozitate. Am fost crescută într-un pension în care toate aceste lucruri se învăţau. Dumneavoastră sunteţi stăpânul aici, dragă domnule?

— Toţi suntem egali, aruncă orgolios Comayrol.
Curierul şi ceilalţi slujbaşi îi fură recunoscători pentru această declaraţie liberală, Beaufils însă îi făcu cu ochiul Margueritei, ceea ce era tot un fel de răspuns.
Marguerite îi trimise un zâmbet.

— Veniţi un pic, spuse ea . Înainte de a semna contractul, doresc o mică informaţie.
Beaufils se ridică pe dată, supunându-se acestui gest drăgălaş, pe care nu l-ar fi făcut niciodată o doamnă din lumea bună. Ea îl luă de braţ. Se îndreptară amândoi spre biroul de alături, a cărui uşă rămase deschisă.

— Ah! exclamă Letanneur cu voce coborâtă. Lucrurile par să se complice.

— Ar trebui încheiată socoteala cu fata asta, zise Comayrol, meditativ. Beaufils mă uimeşte. Mergea totul aşa de bine! adăugă, suspinând.

— Eu nu mai înţeleg nimic, gemu bunul Jaffret. Totul e misterios, ca o societate secretă din Germania.
Moynier, curierul, întrebă:

— Vom şti cum să începem oare?

— Ca să începem, replică regele Comayrol, lipseau două marionete, pentru a face piesa întreagă. Cele două marionete care lipseau ne-au căzut din cer ori au venit din iad, nu ştiu prea bine de unde. E sigur, însă, că trupa e aici şi că piesa o să înceapă. Cortina!
Marguerite şi Beaufils se auzeau râzând în cabinetul alăturat.
În aceeaşi clipă, Joulou scoase un muget de taur şi îşi încleştă mâna pe un obiect imaginar, şoptind cuvinte fără şir.

— Voinicul ăla e beat sau nebun? murmură Letanneur. Parcă ar mângâia un pumnal.
Bunul Jaffret gândi cu voce tare:

— Dacă ar fi existat un mijloc de a-mi retrage fondurile! Nu-mi plac şmecheriile, când nu sunt făcute de mine.

Dar ceilalţi din casa Deban aveau cu totul altă părere. Se aflau acolo cinci tineri, care s-ar fi aruncat cu capul înainte spre orice fel de

aventură. Nici unul nu era deocamdată pungaş cu adevărat, dar nici pe deplin cinstit. Casa Deban — nu am făcut din asta un secret — era o şcoală detestabilă. Dar dacă un barem oarecare ar fi putut face în acel moment o departajare între oamenii care la Paris se lasă conduşi de hazard, fără principii şi sprijin moral, gata să cadă în partea binelui sau în cea a răului, în funcţie de un echilibru capricios, chiar şi pesimiştii ar fi trăit un sfert de oră de uimire înfricoşată.

Să adăugăm că cei ce formează marea armată a oamenilor de afaceri nu devin pozitivi decât după ce au succes. Nimic nu este mai interesant pentru un subiect de roman decât un recrut într-ale cifrelor, contractelor şi şicanelor. Visul acestor poeţi, care zgârie pe hârtie, nu este un vis graţios, dar e nebun. Ceea ce se numeşte în mod vulgar „cap de lemn” înseamnă, în fond, avere în buzunare . Înainte de a avea banii care îi modelează sufletul, omul de afaceri nu se teme de nimic. Cu cât râul e mai tulbure, cu atât nevoia de a se arunca în el e mai mare.

Fiecare cuvânt rostit de când cu „afacerea Beaufils”, fiecare incident părea că tulbură în mod plăcut adâncurile râului. Dincolo de aceste ceţuri, tinerimea casei Deban ghicea un orizont de aur: acest imens necunoscut, acea societate revoltată, acea bandă de corsari, pe care toţi declasaţii le doresc în visurile lor şi care poate exista în realitate.

În momentul în care părăsea salonul, Marguerite de Bourgogne se sprijini pe braţul lui Beaufils, care, în permanenţă galant, îi spuse, trecând pragul cabinetului:

— La ordinele dumneavoastră, dragă domnişoară.

Marguerite se opri şi întrebă, coborând vocea:

— Dragă domnule, cine este cel înşelat aici?

Beaufils izbucni într-un râs sincer:

— Toată lumea, replică el, şi nimeni.

— Vă rog să vorbim clar! îl întrerupse ea, aproape cu duritate.

Apoi zâmbi, arătându-şi dinţii ca perlele, şi adăugă:

— Gândiţi-vă! Sunt grăbită. Am deja douăzeci de ani împliniţi.

— Sunteţi adorabil de frumoasă! şopti Beaufils.

— Cum vă numiţi? îl întrebă Marguerite.

— Dar, scumpă domnişoară, aţi auzit deja numele meu.

— Bine, bine, domnul Beaufils, ştiu. Cum vă numiţi?

Angajatul casei Lecoq lăsă ochii în jos sub privirea ei strălucitoare şi rece.

— Am călătorit mult, continuă ea. La Bordeaux exista un comis voiajor, specialist în apărarea şi tăinuirea caselor de bani. Lucra la firma „Berthier & Co.” şi aducea cu dumneavoastră.

— Aducea cu mine, repetă Beaufils, al cărui zâmbet deveni forţat.

— Îi auzisem numele cândva, rostit de o haimana straşnică, care avusese parte de nişte necazuri şi care ieşise de curând din puşcărie.

— Pe dracu', scumpă domnişoară, spuse angajatul casei Lecoq, la Bordeaux aţi frecventat o societate amestecată.

— Da, scumpe domn. Mă duc şi mă întorc, căutându-mi mereu drumul, şi-1 voi găsi. Pe vicontele meu, care poartă pe blazon numele de Clare, nu l-am întâlnit în sala de arme.

— Cunoaşteţi ceva mai deosebit despre ducele de Clare? întrebă cu vioiciune Beaufils.

— Se prea poate. De exemplu, că a fost cu adevărat un mare senior. Cu o avere cum nu se prea mai întâlneşte. Teoria palavragiului de Comayrol are ceva bun în ea. Ne-ar trebui o avere similară pentru primul născut al familiei noastre. Dar să nu ne îndepărtăm. Straşnica haimana, care ieşise de curând din puşcărie acolo, la Bordeaux, vă dădea o poreclă stranie: vă numea Toulonnais l'Amitié.

Simţi o tresărire în braţul cavalerului ei. Dar Beaufils nu se clinti. Avusese timp să-şi revină.

— Nu găsiţi că numele e caraghios? reluă Marguerite. Cînd fusese strigat astfel, acest Toulonnais l’Amitié nu-şi pierduse zâmbetul mai mult ca dumneata acum. Trebuie să fi fost foarte stăpân pe el. Dar îşi făcuse pomană cu haimanaua, spunându-i: „Aici nu mai ai ce face, amice Piquepuce. Urcă pe imperiala diligenţei şi lasă-te dus la Paris. Du-te, băiete!”

— Şi ăsta-i un nume caraghios: Piquepuce! observă Beaufils.

— Foarte caraghios. Mai sunt şi altele de genul ăsta. Cum vă numiţi?

— Toulonnais l’Amitié, dacă vreţi, răspunse Beaufils pe un ton grav.

— Nu, răspunse Marguerite, nu vreau. Eu vă cunosc, scumpe domn. Sunteţi domnul Lecoq în persoană, marele domn Lecoq!

Domnul Beaufils îi puse un deget pe buze.

— De unde ştiţi asta? întrebă el blând.

— În toamnă mi-am cumpărat cu trei ludovici de aur informaţiile necesare pentru a mă răzbuna pe cea mai bună prietenă a mea.

Pentru a doua oară Beaufils izbucni în râs.

— Râdeţi şi dumneavoastră, porunci el. Face parte din rol.

Marguerite începu să râdă zgomotos.

— Îmi plăceţi, spuse Beaufils, dar în camera de alături aţi jucat cam grosolan. Veţi câştiga, însă doar dacă nu aveţi chef să-mi staţi în cale, că atunci, salut! Suntem deci prieteni, frumoaso?

— Da, replică Marguerite, suntem prieteni, doar dacă nu vă vine cheful să mă contracaraţi, că atunci, salut!

Beaufils o sărută pe amândoi ochii, fără prea multe fandoseli.

— Frumoaso, murmură el. Un tată nu se ameninţă niciodată. Să ne întoarcem, afacerea ta e pe mâini bune.

În momentul în care el se pregătea să treacă pragul salonului, ea îl reţinu de braţ.

— Încă un cuvânt, spuse. Ce se află în spatele pălăvrăgelii lui Comayrol?
Beaufils răspunse:
— Un titlu de duce, de pair şi trei sute de mii de franci venit, ca rentă anuală. Mâine se va lumina de zi şi vom discuta în largul nostru.
— Omule, i se adresă lui Comayrol, de cum trecu pragul cabinetului, aranjează-i pe ocnaşii dumitale ca să-mi prezinte armele. Nu mai e cazul să glumim. Toţi mieii ăştia ştiu de acum prea multe pentru a nu fi ţinuţi în frâu.
Întreaga casă Deban făcu ochii mari şi totul se petrecu ca în acea poveste provincială, în care câţiva drăcuşori sărmani, îmbătaţi cu bere, îşi permit să-1 evoce pe Scaraoţchi, fără prea mare speranţă că-1 vor vedea venind.
Când apare Scaraoţchi, toată lumea se înfioară.
S-ar fi zis că toţi îl vedeau pe acest domn Beaufils pentru prima dată.
— Aveţi noroc, micuţilor, reluă el. Iată-ne constituiţi într-o lojă de gradul doi, fără muncă, fără griji, fără depunere de fonduri. Sunteţi asociaţii unei case care, dacă ar vrea, ar putea să împrumute bani şi regelui. Dar nu-i atât de fraieră! Bănuţii vi se transformă în franci, prin voia Sfântului Duh, iar mâine francii vor fi pistoli. Nu-i drăguţ? Nu vi se impun probe. Sunteţi casa Deban, asta ajunge. Nu vi se cer jurăminte. Domnişoara Marguerite vă spune că aveţi o funie legată în jurul gâtului. Această funie va fi de mătase şi aur, îngeraşii mei, dar va spânzura întotdeauna de la acest balcon. De acolo de unde a fost văzut Buridan căzând înjunghiat. Taci, Comayrol: o să spui o prostie! Sunteţi nevinovaţi ca nişte prunci, cine se îndoieşte de asta? Eram acolo ca şi voi. Dar există un vinovat, nu-i aşa? Lucrurile astea nu se petrec de la sine. Ei bine! Plecaţi de la principiul că vinovatul nu va veni niciodată la judecătorul de pace, pentru a-şi cere premiul, aşa că fiţi înţelepţi!
Auditoriul era speriat, dar mulţumit . În definitiv, era vorba de nişte aventurieri . Îl chemaseră pe dracul. Dracul era acolo.
Poate doar bunul Jaffret, singurul, ar fi plecat de i s-ar fi deschis uşa. După care, oricum, ar fi revenit.
Diavolul vorbea tare. Sunt buni diavolii, au succes. Nimeni nu protesta împotriva acelei funii metaforice, pe care fiecare o avea în jurul gâtului. Sunt funii şi funii. La Fontaine a spus-o, care se pricepea la morală: un câine care ştie să trăiască, se şi mândreşte cu zgarda lui.
După ce aruncă o privire satisfăcută auditoriului, domnul Beaufils reluă:
— Comayrol, bătrâne, îţi păstrezi locul de prim slujbaş. Să ne menţinem poziţiile câştigate. Numai că vei fi în subordinea directă a doamnei vicontese. Dacă te simţi mai puternic decât ea, cu timpul vei ajunge mai sus. Dar fii cu ochii în patru! Este un personaj important.

Adu portofelul!
La cuvintele „doamna vicontesă”, Joulou, care părea inert, făcu o mişcare imperceptibilă.
Marguerite îl privea cu îngrijorare.
Comayrol îi înmână portofelul lui Beaufils, care i-1 întinse **Margueritei,** spunând cu gravitate:
— Ca principiu de bază, Tatăl nu are nevoie de nimeni. El ţine în mână oameni care se află deasupra sa. Totuşi, pot apărea goluri între fraţi şi... suntem muritori. E de la sine înţeles că Tatălui îi este la îndemână să aleagă un gentilom, pentru o operaţiune grandioasă, care este deja însămânţată, crescută, plivită, şi care se coace la soare. Operaţiunea va fi explicată mai târziu. Vicontesă Joulou, vreţi să fiţi păstoriţa acestei turme care este, presupun, anturajul şi clientela gentilomului nostru? Vreţi să păstraţi gajul unei mari partide?
În clipa în care Marguerite deschidea gura ca să răspundă, Joulou îşi ridică fruntea mohorâtă, pe care se prelingea o sudoare rece.
Îşi fixă privirea asupra lui Beaufils şi îi spuse:
— Tăceţi! Vă interzic să pronunţaţi numele tatălui meu!
Toţi cei prezenţi cunoşteau „Bruta” Margueritei Sadoulas, şi nimeni nu se aştepta la un asemenea incident. Palidă, cu dinţii strânşi, Marguerite îşi străpunse sclavul cu o privire înveninată de ură şi mânie.
— Ce-ai spus? strigă ea, ca şi cum ar fi ameninţat un copil. Repetă!
— Am spus ceea ce gândesc, replică Joulou, ascun- zându-şi ochii sub sprâncenele dese şi blonde. Nu mă sperii! Nimeni nu mă sperie!
Beaufils încălecă un scaun şi-şi puse bărbia pe speteaza lui, examinând pe rând pe Marguerite şi pe bruta ei. Comayrol, care se afla acum în opoziţie, surâse batjocoritor. Ceilalţi aşteptau, curioşi sau tulburaţi.
Marguerite îşi apăsă mâinile pe umerii lui Joulou. Era mută de furie.
— Tatăl tău este un cerşetor, rosti ea în cele din urmă, înnebunită de turbare. Mama ta...
Nu termină. Joulou se ridică, îndreptându-şi spatele, şi-i spuse cu un sânge rece fantastic:
— Vrei să te pocnesc?
— Drace! Drace! murmură Beaufils. Lucrurile se prezentau mai bine adineauri . Între tinerii şi nobilii soţi sunt neînţelegeri. Nu-i nimic de făcut, dacă micuţa nu e vicontesă!
Lui Joulou i se umflară venele şi mâna sa mare plana deasupra capului Margueritei, care-1 înfrunta cu o privire sălbatică.
— Ce tablou! îi sâcâi Letanneur.
Comayrol spuse:
— Da' ştiu că „Bruta” are sânge-n vine!
— În vine şi nu numai! rosti Marguerite. Aş putea spune că este pătat de sânge!

— Cât despre asta, replică Joulou obosit, lăsându-şi mâna să coboare de-a lungul trupului, poţi să spui ce doreşti, fata mea. Nu ţin să mai trăiesc acum, când n-am să mai pot dormi liniştit.
Dădu să continue. Toată lumea îl asculta cu aviditate. Marguerite îi puse mâna la gură.
Joulou sărută palma care-1 atinsese şi o lacrimă îi apăru în ochi. Se clătină. Marguerite îl susţinu, strecurându-i la ureche:
— Nu ştii ce refuzi, sărmanul meu Chrétien!
— Adevărat, spuse Joulou încet şi blând. Niciodată nu ştiu nimic. Dacă aş fi ştiut, aş mai fi fost aici? M-ai trezit, arătând acest inel, fata mea şi spunând ce este gravat pe el. Tu, în schimb, ştii! Tu ştii totul! în timp ce vorbeai, am revăzut în gând blazonul care e prins deasupra bufetului, acolo, în sufrageria casei noastre. I-am revăzut pe cei doi oameni cumsecade — părinţii mei. Mi-am revăzut surorile. Ieri seară, la cină, vorbeau despre mine, căci era sărbătoare. Nu e departe ziua de ieri, nu-i aşa? Noaptea a fost foarte lungă, dar se va sfârşi, ca şi celelalte. La ora şase vor bate clopotele pentru liturghie. Se vor duce toţi, bărbatul şi cele trei femei, căci la noi se trăieşte încă după obiceiurile străvechi. Vor merge la sfânta împărtăşanie. Mama se va împărtăşi de două ori, o dată pentru ea şi o dată pentru cel care se găseşte la Paris şi care uită. La Paris i se spune „Bruta”, acolo i s-ar spune „fiul meu”, dar lui îi place mai mult la Paris. De ce? Nu ştie. Nu ştie nimic. Este servitorul acelei fete. Este „Bruta”. Face tot ce i se spune. Tot. Dar ea de ce a vorbit despre blazon? I-aş da tot ce şi-ar dori. Ceea ce am, ceea ce nu am. Nu sunt servitorul ei, sunt câinele ei. Dar să poarte numele femeii cumsecade ar fi un păcat prea mare. Nu vreau să-1 poarte. Niciodată! Niciodată!
Îşi cuprinse din nou capul în mâini. Marguerite făcu un gest, înţeles de toţi cei prezenţi. Beaufils se ridică pe dată, spunând:
— Am chef să dau o raită pe terasă. Aici e un aer sufocant.
Se prinse de braţul lui Comayrol, care-i spuse:
— Bretonii ăştia sunt încăpăţânaţi. Mi-e greu să cred că ea o să câştige partida.
— Fata asta! ripostă Beaufils. L-ar mânca de viu, fără piper, fără sare, fără muştar! Şi pe tine împreună cu el!
Trecând prin spatele Margueritei, adăugă şoptit:
— Ăsta-i omul care ne trebuie şi nu un altul! E superb! Dăruieşte-ni-1, scumpo!
Marguerite nu se întoarse.
— Ce dracu' vor să facă cu tâmpitul ăsta? îl întrebă bunul Jaffret pe Letanneur. Parcă s-ar crede Dumnezeu!
Letanneur răspunse:
— Bănuiesc că vor să-1 împăuneze cu titlul de pair al Franţei.
Ceilalţi din gaşcă îi urmăreau cu privirea. Slujbaşii de rând erau

cuprinşi de acea mândrie meditativă ce li se potriveşte conspiratorilor.
Moynier îi spuse lui Jaffret:

— Aşa se tulbură societăţile civilizate!

Marguerite şi Joulou erau singuri.

Marguerite îşi trecu brusc mâna prin părul lui Joulou, care se zbârli, înfiorat.

— Lasă-mă, se bâlbâi el sfârşit. Vreau să mă întorc acasă.

— Chrétien, acolo e cineva care ştie ce-ai făcut, spuse în şoaptă Marguerite.

Joulou vru să plece:

— Minţi! N-ai spus nimic! Ţi-e prea frică de moarte!

Apoi adăugă, ridicându-şi capul:

— Mie nu mi-e teamă!

Degetele ei se crispară în părul lui. Joulou aproape că zâmbi.

— Te iubesc atunci când îmi faci rău, gândi el cu voce tare.

— Taci! spuse ea, încercând să dea vorbelor sale un ton de tânguire. M-ai insultat de faţă cu toţi. Mă dispreţuieşti.

Joulou replică:

— Perfect adevărat: te dispreţuiesc!

Avea ochii plecaţi. Nu văzu sclipirea care se aprinsese în privirea Margueritei.

Strălucirile discrete, care preced ziua, desenau conturul despărţiturilor dintre geamuri. Fereastra întredeschisă lăsa să pătrundă primele zgomote ale dimineţii. Oraşul nu se trezeşte la această oră în Miercurea Cenuţii: abia se duce la culcare. Se auzeau cântece de petrecere, răguşite şi fără putere.

Pe terasă se vorbea despre coborârea de la Courtille, care trebuia să înceapă. Coborârea de la Courtille era încă la modă. Lucru surprinzător! Parisul lasă să moară, pe rând, toate absurdităţile adorate, ca şi cum ar fi lucruri de valoare.

Marguerite luă un scaun şi se aşeză lângă Joulou. Schimbară doar câteva cuvinte. O clipă, Joulou gemu şi plânse. Cei de pe terasă se amuzau, privind prin geam.

Marguerite, dimpotrivă, ameninţa ori surâdea.

La un moment dat, Beaufils, oprit în faţa ferestrei, spuse cu admiraţie:

— E frumoasă ca o drăcoaică, şmechera asta!

La capătul a zece minute, figura orgolioasă a Margueritei se întoarse către geam.

— S-a făcut! anunţă Beaufils. Să mergem!

Intră primul, urmat de toţi ceilalţi. Jaffret închise fereastra.

— Ei bine? întrebă Beaufils.

Marguerite îl sărută pe frunte pe Joulou şi răspunse:

— E înţelept, sărmanul meu Chrétien!

— Domnilor, strigaţi bravo! spuse Beaufils. Averea noastră e ca şi

făcută!

Toată lumea îşi strânse mâna cu încredere, spunând:

— Bravo! Se făcuse frig!

Beaufils reluă:

— Mâine seară voi avea privilegiul să vă primesc la agenţia Lecoq. Cei care vor să rămână la casa Deban, vor rămâne. Ceilalţi nu vor trebui decât să ceară. Am tot ce trebuie pentru fiecare.

— Chiar şi bani? întrebă Letanneur.

— Mai ales bani, răspunse Beaufils.

În această clipă, toată lumea aplaudă din inimă şi domnul Beaufils putu vedea în jurul său un cerc de chipuri radioase.

— Totuşi, reluă după o oarecare ezitare, domnul viconte n-a spus încă nimic.

Joulou şovăia. Ochii îi străluceau pe chipul livid.

— Poate am înţeles ce vreţi să faceţi din mine, spuse în sfârşit, cu voce schimbată. Şi eu am auzit povestea lui Comayrol. Voi fi primul născut al unei familii care va mânca din trupul meu şi îmi va bea sângele. Bine. Sunt major, am dreptul să semnez orice, chiar şi un pact cu Satana. Semnez.

Cu capul sus şi cu un gest măreţ, îi întinse mâna Margueritei.

Marguerite îi apăsă mâna pe inimă.

— E adevărat că e superb! spuse regele Comayrol.

Din spate, Beaufils strecură la urechea Margueritei:

— Cum te vei răzbuna pe acest bădăran, hei, scumpete? Apoi adăugă patern, cu voce tare:

— Copiii mei, vă binecuvintez! La culcare! Am făcut o treabă bună!

În acel moment, o voce ştrengărească şi tânără strigă pe scări:

— Hei, casa Deban! se auzi glasul, în timp ce în uşă răsunară bătăi puternice.

— Léon Malevoy! spuse Comayrol. Ce-i mult, nu-i bun!

Beaufils îi porunci să deschidă, punându-i un deget pe buze.

Léon era îmbrăcat în haine de oraş şi purta sub braţ câteva spade, înfăşurate în mantie.

— Doi martori voluntari, vă rog! spuse el. Bună ziua, prieteni! Bună ziua, Marguerite! E o vreme splendidă. Aţi terminat cina? O să şi prânzim. Un nătăfleţ mă aşteaptă să mă ucidă în spatele cimitirului Montparnasse, la doi paşi de aici, pentru că a găsit la picioarele patului meu baticul dumneaei.

O arătă pe Marguerite cu degetul.

La aceste cuvinte, se făcu o linişte de mormânt. Marguerite stătea nemişcată ca o statuie. Joulou se ridică, cu ochii plini de o mândrie sălbatică şi o bucurie inexplicabilă şi lugubră.

— Domnule Léon Malevoy, vorbi el încet, omul care trebuia să vă aştepte în spatele cimitirului este mort. Mi-a insultat soţia, l-am ucis,

aşa cum te voi ucide şi pe dumneata, domnule Léon Malevoy. Pentru acelaşi motiv.
Toată asistenţa se înfioră. Beaufils îi făcu cu ochiul Margueritei, care se albise la faţă ca un cadavru.

— Tu fii liniştită, reluă Joulou, părând parcă şi mai înalt. Dacă aparţin tuturor celor de aici, atunci toţi cei de aici îmi aparţin, cu excepţia domnului Léon Malevoy, un tânăr nobil şi viteaz . Întoarce-te acasă. O să plecăm şase: doi combatanţi şi patru martori. Lucrurile se vor petrece aşa cum trebuie între oamenii de suflet. Domnul Léon Malevoy nu va mai vorbi niciodată cu nimeni despre ceea ce a văzut, a auzit sau a presupus în această dimineaţă.

11.MĂNĂSTIREA BON-SECOURS

Ordinul surorilor de la Bon-Secours, după cum ştie toată lumea, nu a fost instituit pentru a primi bolnavii, ci pentru a-i îngriji la domiciliu. Doar apropierea de strada Notre-Dame-des-Champs şi caritabila reputaţie a bunelor doamne au dat ofiţerului de la paza publică ideea de a bate la poarta lor. Ajungând în pragul aşezământului, o privire aruncată peste costumul mortului îl făcu să reflecteze puţin.

Îşi spuse că ar fi provocat un scandal inutil şi n-ar fi fost deloc decent să aducă în această mănăstire, care nu era un spital, cadavrul unui biet tânăr al cărui linţoliu era un costum de carnaval. Ezită. Studentul la medicină care-1 consultase declarase că acest Buridan era cu siguranţă mort . În cortegiu, unii luaseră peste picior situaţia, imaginându-şi-le pe bunele surori puse dintr-o dată în faţa eroului din *Turnul din Nesle*, iar alţii, mai ales femeile, se îngrijorau şi spuneau:

— Iată o nenorocire care le va mai scutura niţel pe leneşele astea!

Doamnele care se plimbă prin Paris în noaptea de Lăsata Secului sunt generoase, ca toate doamnele, dar după propria lor manieră de a se caracteriza, „nu sunt bigote”, ceea ce le înlătură puţinul respect pe care fiecare îl datorează lucrurilor demne de stimă. Dar mila se răzbună pe ele mai târziu, când îngenunchează cu mâinile împreunate şi ochii spre cer, la căpătâiul unui pat obişnuit, în care vor muri cele mai multe dintre ele.

Căci există o legătură stranie între patul trist al azilului şi fericitele nopţi de carnaval.

Pentru a înlătura orice dubiu, ofiţerul de pază deschise jiletca lui Buridan şi-i palpă inima . Încă mai bătea.

Apucă ciocănelul şi lovi cu putere în poartă.

Soră, spuse el, prezentându-se maicii de gardă, am adus un tânăr, aproape un copilandru, care o să moară. Dacă trupul îi este pierdut, ajutaţi-1 să-şi salveze sufletul.

Apoi ofiţerul se scuză, spunând:

Trebuie vorbit fiecăruia pe limba sa. Era un Alcibiade. **Şi**-a urmat drumul aşa cum i-a fost scris.

Sora de gardă deschise vorbitorul, iar bietul nostru Roland **fu** depus pe o saltea. Fură trezite două surori. Am auzit un om spirit spunând despre un practician ilustru: „Am aproape tot atâta încredere în el cât într-o infirmieră.” într-adevăr, era bine spus şi ilustrul practician i-a mulţumit, mărturisind că rar primise un elogiu atât de frumos.

Din acest moment, Roland era pe mâini bune. Fu îngrijit conştiincios şi cu pricepere.

Ofiţerul de pază merse la Prefectură şi-şi făcu raportul; curioşii se răspândiră prin cârciumile preferate, ducându-le cu ei pe „călătoarele” care găsiră astfel prilejul să înnoade prietenii solide, durând până a doua zi de dimineaţă.

Tourot, bătrânul amant al coanei Teodora, fu dus la secţie. Studentul la medicină, întors în sânul familiei, acuză autorităţile că i-au furat primul mort.

A doua zi veni doctorul Récamier — acest scump şi surâzător medic al marchizilor, acest sceptic blajin, în acelaşi timp voltairian şi cucernic, acest savant prieten al rutinei, care-i punea coarne lui Esculap şi pe care cei mai mulţi îl căutau cu siguranţă pentru sfânta bonomie prin care-şi scuza neputinţa. Vă plac preoţii care nu cred în Dumnezeu? Doctorul Récamier spunea, cu fermecătorul său spirit: „Încălziţi-vă picioarele, stomacul să fie cât mai uşor, mintea limpede şi nu daţi un ban pe medicină!”

În traducere ştiinţifică: „Fiţi sănătoşi şi nu veţi fi bolnavi!”

La noi se întâmplă lucruri ciudate. Londra s-ar supăra.

Doctorul Récamier veni cam târziu. Nu venea niciodată la timp. Avea atâţia marchizi! Examinându-1 pe mortul studentului, fu de părere că acest nenorocit Buridan primise în plin piept, puţin la dreapta, o rană enormă, produsă de un instrument tăios. Avu bunătatea de a indica un chirurg, care sosi în galop, căci avea puţini marchizi. La prinţesele în casa cărora prânzea doctorul, se vorbi despre incident şi doamnele se deciseră, în sfârşit, să trimită pe cineva, să închirieze o lojă la Porte-Saint-Martin, ca să vadă *Turnul din Nesle.* Chirurgul găsi că pansamentul făcut de surori era miraculos de reuşit. Totuşi, îl modifică total. Doar păgânii ar critica un tratament la patul unui bolnav. Numai că fiecare îşi are metoda sa.

Roland era în viaţă. Stătea culcat în aceeaşi poziţie în care fusese aşezat, pe patul întins în vorbitor. Respira întretăiat şi atât de slab,

încât fiecare suflu ieşit de pe buzele-i albe părea a fi ultimul. Fără să dea vreo speranţă, chirurgul declarase că cea mai mică mişcare i-ar provoca pe loc moartea.

Spunem speranţă, deşi Roland nu avea nici un prieten printre cei care-i înconjuraseră patul de suferinţă. Binefacerea ţi-1 apropie mai ales pe binefăcător: admirabilă trăsătură a naturii umane. Surorile de la Bon-Secours înfruntaseră regula casei lor şi prezenţa unui muribund în vorbitor era o încurcătură mai mare decât îşi pot imagina cei ce nu cunosc deloc inexorabilele reguli ale vieţii de mănăstire. Sus, în senatul maicilor, avusese loc o discuţie serioasă asupra acestei abateri de la regulă şi asupra neplăcerilor pe care le-ar fi putut produce. Cele două bune surori , care-1 pansaseră şi-1 vegheaseră pe Roland deja se ataşaseră de bietul tânăr, protejatul lor, şi luptaseră pentru el.

Neplăcerile şi încurcăturile erau de mai multe feluri. În ziua aceea, la ora unsprezece dimineaţa, justiţia şi poliţia descinseseră la Bon-Secours. Nimeni nu îndrăgeşte prea mult aceste vizite ale legii. Nu e necesar să spunem că orice interogatoriu era imposibil. Roland, a cărui viaţă atârna de un fir de păr, nu era în stare să înţeleagă nimic, deci cu atât mai puţin să vorbească. Părerea categorică a chirurgului era că-i total lipsit de cunoştinţă.

Ancheta continuă fără spor, cu elemente total insuficiente, pentru că deocamdată, până la alte concluzii, zdrenţărosul Tourot era principalul martor, astfel încât oamenii justiţiei se mărginiră la raportul chirurgului şi la controlul veşmintelor.

Veşmintele muribundului erau la fel de mute ca şi el. Buzunarele nu conţineau nimic, cu excepţia unei hârtii şifonate, pe care se putea citi, scrisă cu creionul, o înşiruire de nume: Raymond Clare Fitz-Roy Jersey, duce de Clare.

Ne amintim că înainte de a pleca în vizită la casa Deban, Roland scrisese aceste nume, dictate de mama sa, ca să nu le uite.

Justiţia luă hârtia: un nume care nici măcar nu se putea raporta exact la iniţiala de pe lenjeria rănitului. Lenjeria era marcată doar cu un *R;* dar, uneori, investigaţiile justiţiei pornesc de la indicii mai vagi decât acesta.

În schimb, pentru doamnele de la Bon-Secours acest indiciu însemna foarte mult, stârnind o mare emoţie. Bucăţica de hârtie produse aici o adevărată senzaţie.

Se găsea acolo, la mănăstire, o bătrână doamnă: o călugăriţă pe care întreaga comunitate o înconjura cu profund respect. I se spunea maica Françoise d'Assisi . În lume, odinioară, ea purtase numele unei familii nobile şi puternice, stabilită în Franţa după expulzarea regelui Iacob al Angliei. Clanul Clare Fitz-Roy îl urmase pe monarhul detronat. Se presupunea că acest act nu fusese făcut însă din raţiuni politice. Cronica Curţii din Londra atribuia, într-adevăr, acestei familii o

origine regală, pe care numele de Fitz-Roy părea s-o confirme din plin.

Al doilea pretendent la tron, nobilul şi nefericitul cavaler de Saint-Georges, încheiase o căsătorie secretă cu o fată din această familie, care-i dăduse doi viteji căpitani ai armatei franceze, sub Ludovic al XV-lea, un tovarăş lui La Fayette în războiul de independenţă american şi mai târziu, în timpul Revoluţiei, încă doi soldaţi plini de iniţiativă, care luptaseră, din păcate, sub drapele opuse.

În vinele maicii Françoise d'Assise curgea sânge regesc, în timpul scurtei şi strălucitoarei ei tinereţi, purtase numele de Stuart şi de Clare. De două ori pe an, **o** dată iarna şi o dată vara, un echipaj cu patru cai, marcat cu blazonul pe care Marguerite Sadoulas îl explicase casei Deban — azuriu cu soare auriu, şi cu deviza *Clarus ante claro* — se oprea în faţa intrării austere a mănăstirii Bon-Secours. Un bărbat de o rară eleganţă, cu o ţinută impunătoare, cobora, ţinând de mână o fetiţă foarte palidă, cu ochi îndrăzneţi, pe care bunele călugăriţe o găseau urâtă. Nu se ştie niciodată cu fetiţele: cele care vor ajunge cu adevărat frumoase trec prin transfomări profunde, de parcă s-ar forma cu aceeaşi trudă ca o capodoperă.

— Fetiţa are doi ochi, spunea maica de la poartă, şi atâta tot!

Ajunge. Aţi văzut munca stranie şi tainică a lunii pline, care mănâncă norii, după expresia marinarilor. Luna se ridică din ceţuri; abia s-a înălţat deasupra orizontului, că o conspiraţie tumultuoasă de nori o acoperă şi o îneacă. Ce timp urât! Ce cer viclean! Noaptea e condamnată. Nu pe de-a-ntregul. Pe măsură ce această privire a cerului devine mai luminoasă şi se ridică, prinzând putere, norii miraţi se destramă, spulberaţi de mulţimea razelor ei. Cerul surâde, pământul şi marea se înveselesc. Apoi s-ar părea că mai întâi o imensă respiraţie a înmuiat discul de cristal al lunii, aşa cum se topeşte gheaţa, pentru ca apoi să dispară încet-Încet, lăsând să se ghicească îndepărtata strălucire a soarelui. Iată, opera feerică e desăvârşită. Acolo, sus, nu mai există decât o cupolă de azur, unde ultimii nori se destramă în fulgi argintii, înainte să dispară.

Atât ajunge. Perechea de ochi destramă urâţenia care era munca de zămislire a frumuseţii durabile şi mândre. Raza sparge norii, anunţând viitorul limpede al domniei pe care o va căpăta pe pământ şi în cer.

Echipajul cu patru cai era, ca şi stăpânul, elegant, bogat, mai cu seamă nobil, şi n-aţi fi putut găsi în tot Parisul două perechi de cai pur sânge la fel de mândri ca cei ai ducelui de Clare.

Ducele avea şaizeci de ani. Aparţinea, evident, acele, categorii de lei împăiaţi, care se păstrează ca o conservă bine făcută. Dar această categorie, ca şi toate celelalte, îşi are propriile straturi. Grotescul este cel mai de jos, comedia cel de mijloc, iar cel de sus — perfecţiunea. Ducele era cu mult peste acesta din urmă. El plana. Procedeul vulgar dispărea, lăsând să se vadă doar rezultatul triumfător: o figură

înălţătoare şi încă tânără, o gură arcuită cu fermitate, o frunte minunată, dar fără riduri, sub neaua buclată a unui frumos păr alb.

Căci noi, povestitorii, avem ici-colo unele îndrăzneli, dar nu putem împinge neobrăzarea până la a vopsi părul unui om care se respectă.

Ducele o numea pe nepoata sa Nita. Nu ştiu dacă vă place acest nume. Este aproape latin şi aminteşte de scânteiere.

În momentul în care ducele intra în vorbitor, maica de gardă îi deschidea Nitei porţile grădinii şi-i spunea:

— Distrează-te, prinţesă, îngerul meu!

Ea adăuga — e drept, în şoaptă:

— Vanitate a vanităţilor!

Urâtă sau frumoasă, micuţa era prinţesă. Casa de Clare îşi avea rădăcini în timpul în care simbolurile de pe blazonul său intrau, prin alianţă, în emblema provincială a lui Joulou. Prin moştenire de la mama sa, prinţesa cunoscută sub numele de Eppstein. Nita avea dreptul şi ea la acest titlu.

De îndată ce poarta grădinii era deschisă, fetiţa se repezea afară ca o căpriţă şi — Dumnezeule din cer! — nu cred că sângele ei princiar, cedat casei de Austria, o deranja vreun pic! în schimb, vai de răzoarele cu flori!

Când intra în vorbitor, ducele îşi făcea semnul crucii, pentru că în capătul mesei se găsea un crucifix, în faţa marelui tablou reprezentând Notre-Dame-de-Bon-Secours. Maica portăreasă îi spunea: -Mă scuzaţi, domnule duce.

Apoi schimba locul celui de-al treilea scaun, la dreapta de intrare, întotdeauna acelaşi. Acesta era stricat, ca şi toate celelalte. Ducele se aşeza, spunând:

— Maică, vă rog s-o anunţaţi pe mătuşa mea că am venit pentru a-i prezenta respectuoasele mele omagii.

Asta era regula. Maica portăreasă se înclina şi ieşea. Ducele aştepta.

Un moment bun pentru a-i observa fizionomia. Ducele era, evident, mai mult decât un gentilom: un senior în toată puterea cuvântului şi chiar mai mult decât atât. Un fericit, căci aţi găsi cu greu în Franţa mari seniori, la fel de prosperi pe toate planurile. S-ar putea spune că titlurile de general de divizie şi de pair al Franţei abia dacă atingeau nivelul poziţiei sale. Era extraordinar de bogat. Era tot ce-ar fi putut să fie. Ambiţia, acest suprem refugiu al anilor care se duc, nu-i mai oferea nimic care să-1 impresioneze.

Astfel încât, în această clipă, în care nici o privire nu era aţintită asupra lui, nobila figură a ducelui era cuprinsă de plictiseală şi descurajare.

De abia privind chipul unui om ajuns în vârful piramidei, pe culmea sparanţelor umane, realizezi vidul înspăimântător şi ameţitor care urmează.

În schimb, câtă fericire pe Nita, care ţopăia prin curte! **Prinţesa** sălbatică, ce pustia grădina! După exact un sfert **de oră,** cu ceasul în mână, uşa interioară din spatele cruci**fixului se** deschidea şi maica stareţă în persoană apărea în **prag,** zicând:

— Domnule duce, iat-o pe scumpa noastră maică Françoise d'Assisi.

Ducele se ridica şi se îndrepta spre crucifix.

Stareţa se dădea la o parte. O femeie înaltă, care semăna **vag** cu ducele şi cu Nita, îşi arăta figura prelungă şi palidă şi se oprea în spatele mesei, spunând:

— Nepoate, sunt întotdeauna încântată să te văd.

La aceste cuvinte, stareţa se retrăgea. Era o regulă.

Ducele, în picioare, de partea cealaltă a mesei, o întreba **pe bătrâna** călugăriţă de sănătate. Conversaţia decurgea ca la **carte, notată** parcă pe o partitură cunoscută sau ca la o con**ferinţă** diplomatică, ai cărei termeni au fost perfect cântăriţi **dinainte.**

La capătul a zece minute, tot cu ceasul în mână, bătrâna călugăriţă spunea, cu un suspin:

— Înainte de a te părăsi, nepoate, aş vrea să ştiu dacă tot nu ai veşti despre fratele dumitale mai mare, nepotul meu Raymond, duce de Clare, general de divizie în serviciul lui Bonaparte, sau despre văduva lui, dacă el e mort, aşa cum mă tem. Sau despre urmaşii săi.

— Nici una, răspundea ducele cu tristeţe.

Atunci uşa de la intrare se deschidea, pentru că jumătatea de oră se terminase şi maica de gardă o aducea pe Nita, care era roşie la faţă de atâta alergătură printre straturile de flori. Ocolea masa pe care era aşezat crucifixul şi bătrâna călugăriţă o îmbrăţişa, după ce-i dădea o iconiţă. Era tot o regulă.

În acest sărut era mult respect din partea copilului, multă afecţiune din partea călugăriţei, care adresa un semn de rămas-bun ducelui şi spunea, trecând pragul:

— Nepoate, Dumnezeu să te ocrotească. Sper ca data viitoare să-mi aduci veşti despre familia noastră.

Astfel se întâmpla de fiecare dată şi niciodată altfel. Apoi cei patru cai coborau graţios pe pavajul străzii Notre- Dame- des-Champs, pentru a ajunge în strada Saint-Dominique, unde se afla palatul ducelui.

Prin aceste explicaţii se poate înţelege de ce hârtia găsită în buzunarul muribundului şi purtând scrise cu creionul diversele nume patronimice ale ducelui de Clare, produsese o emoţie atât de vie în mănăstirea Bon-Secours.

Mergând din aproape în aproape, emoţia ajunse până în chilia retrasă, unde maica Françoise d'Assisi se ruga şi încerca să uite. Trecuse un an de când bătrâna credincioasă nu ieşise din cămăruţa ei. Nu mai primise ultimele vizite ale ducelui, care îi trimisese, totuşi, de fiecare dată un plic, asigurând-o de respectul său, împreună cu o

menţiune laconică: *„Nici o veste”*.

Chilia era complet goală şi s-ar fi potrivit unei pustnice, dar sufletul omenesc are ascunzişuri ciudate . În spaţiul dintre perete şi patul fără draperii se găsea un ornament din email, ca un aghiazmatar, încadrând o pavăză în formă de romb, cu o emblemă ce conţinea un înscris: cel de pe stindardul Stuarţilor! Din adâncimea singurătăţii sale, fiica regilor îşi întorcea şi acum capul, pentru a privi trecutul în care vedea înălţându-se un tron.

Deasupra aghiazmatarului se vedea o miniatură îngălbenită de vreme, ale cărei culori se şterseseră. Ea reprezenta un bărbat, încă tânăr şi foarte frumos, ce purta costumul de general de divizie din ultimii ani ai Imperiului. Era originalul sau copia portretului ce decora şemineul sărac al doamnei Tereza, mama lui Roland al nostru.

Cu excepţia acestor două obiecte, pereţii chiliei erau complet goi.

În fiecare seară, înainte de a se culca, maica Françoise d'Assisi se uita la blazon şi la portret. Era ca o încununare cotidiană a rugilor ei.

Când maica de serviciu, care-i aducea mâncarea,Îi povesti despre aventura din vorbitor, ea nu spuse nimic. Maica se gândi că pentru această călugăriţă totul se sfârşise şi din cauza vârstei nu mai înţelege nimic.

Trecură două zile întregi în care nu rosti nici un cuvânt legat de acest incident . În dimineaţa celei de-a treia zile îi spuse maicii care-i aducea mâncarea:

— Dacă tânărul nu a murit, acum ar trebui să vorbească.

— Tânărul nu a murit şi nu vorbeşte, răspunse maica, uimită de această discuţie lucidă şi clară. Justiţia a venit de trei ori, special pentru a-1 face să vorbească.

— Ah! exclamă maica Françoise d'Assisi. Justiţia!

— Este în patul său, continuă maica. Nu mişcă, nu vorbeşte, probabil e încă lipsit de cunoştinţă. N-am văzut niciodată un tânăr atât de frumos.

Bătrâna călugăriţă îi mulţumi maicii . În timpul zilei ceru să-şi vadă duhovnicul şi coborî în capelă . Întrevederea cu părintele ei spiritual, care era un preot tânăr de la Compagnie de Jésus, a fost lungă. Ieşind din capelă, în loc să urce în chilie, o chemă pe stareţă, care părea să-i fie în subordine, şi-i spuse:

— Maică stareţă, vreau să mă duc la vorbitor.

— Nu mai primim la vorbitor, venerabilă maică, pentru că prin zelul imprudent a două dintre surorile noastre, avem acolo un rănit care n-ar putea suporta transportul.

— Tocmai pentru a-1 vedea pe rănit vreau să mă duc la vorbitor, răspunse bătrâna călugăriţă.

Fără a-şi exprima uimirea, stareţa îi oferi braţul, ca s-o sprijine.

Era a cincea zi de la sosirea lui Roland, care se găsea singur, păzit

de o străină, căci surorile de la Bon-Secours fuseseră obligate să-şi reia treburile religioase. Infirmiera era o biată văduvă, îngreunată de o familie mare şi demnă de toată stima, dar căreia îi plăcea să doarmă. Dormea dreaptă pe scaun, cu pălăria în mâini. Nici intrarea maicii şi a stareţei nu o trezi.

Roland era culcat pe spate, cu ochii închişi, cu gura întredeschisă . Între albul obrajilor şi cel al aşternutului nu era nici o deosebire, decât cea care ar putea fi observată dacă i-ar veni cuiva ideea să strecoare o statuie de marmură într-un pat. O răsuflare scurtă şi slabă, care-i mişca pieptul la intervale neregulate, era singurul semn de viaţă.

Maica Françoise d'Assisi o opri cu un gest pe stareţă la câţiva paşi de prag şi înaintă singură până la căpătâiul patului. Era calmă şi rece, ca întotdeauna.

Când fu aproape de pat, privi, fără să-şi aplece gâtul înţepenit Anii trecuseră peste acest trup, aparent fragil, dar în realitate de oţel, fără să-i producă vreo schimbare, în afară de un fel de pietrificare. Vârsta o lăsase neatinsă şi citea din cartea de rugăciuni cu ochii ei de o sută de ani.

Privi îndelung — atât de mult, încât stareţa, mirată, se lăsă pe un scaun.

Aşezată în spatele bătrânei, ghici doar după mişcarea coatelor că-şi scosese de la piept un obiect, care împreună cu rombul din chilie, erau lucrurile la care maica Françoise ţinea cel mai mult.

Când repuse obiectul sub veşmântul aspru, stareţa auzi un suspin lung.

Maica Françoise d'Assise urcă din nou în chilia sa, fără să scoată un cuvânt, sprijinindu-se de braţul stareţei . Înainte de a trece pragul, şopti:

— Maică, vă mulţumesc. Dacă tânărul începe să vorbească, la orice oră din zi sau din noapte, vă rog să mă anunţaţi.

— Voinţa vă va fi satisfăcută, venerabilă maică, răspunse stareţa.
Bătrâna credincioasă făcu un pas pentru a intra, dar se opri şi mai spuse:

— Maică, bunătatea Domnului ar putea să-mi acorde împlinirea speranţei care m-a ţinut în viaţă. Aş vrea un Pater şi un Ave pentru mine, la slujba de astă-seară.

— Le veţi avea.

— Fiţi binecuvântată, maică stareţă, spuse bătrâna credincioasă, schimbându-şi tonul.
Apoi, cu un gest de mândră protecţie:

— Acum nu mai am nevoie de dumneavoastră.

Stareţa îşi încrucişă mâinile pe piept, salută respectuos şi se retrase.

Închizînd uşa chiliei, maica Françoise d'Assisi înge- nunche cu efort şi-şi lăsă genunchii înţepeniţi pe podeaua goală. Se rugă. Când

termină, scoase de la piept obiectul pe care stareţa nu-1 putuse zări. Era miniatura, al cărei loc rămăsese gol sub aghiazmatarul cu blazon.

Miniatura îşi reluă locul, după ce bătrâna o sărutase cu buzele reci.

Apoi deschise micul birou, în care-şi ţinea cărţile de rugăciuni, luă hârtie, pană şi cerneală, se aşeză şi scrise cu mâna greoaie şi înceată, dar încă fermă:

«Nepoate,

Aş dori să te văd mâine negreşit. Dumnezeu să te aibă în pază.

Rolande Stuart de Clare,
după religie maica Françoise d'Assisi.»

Puse adresa:

«Domnului general duce de Clare, pair al Franţei, la palatul său din Paris.»

12.VORBITORUL

A doua zi, maica Françoise d'Assisi aşteptă zadarnic. Ducele de Clare, nepotul ei, nu veni deloc . Îşi petrecu ziua întreagă într-o stare de îngrijorătoare agitaţie. Se trezea din somnul mohorât şi îndelungat al claustrării. Era un fel de reînviere tulbure şi febrilă; ea, femeia moartă de atâţia ani şi despărţită de viaţă prin zidul gros al renunţării, avea o nerăbdare de copil, dorinţe neaşteptate, mânii, capricii.

De două ori coborî în capelă. Discută cu duhovnicul ei, care o părăsi pentru a se duce la palatul de Clare . Îl chemă la ea pe chirurgul care-1 îngrijea pe tânărul rănit şi vru să vorbească cu infirmiera.

Pe chirurg îl întrebă dacă era posibil ca rănitul să moară fără să-şi regăsească puterea de a vorbi. De obicei, la astfel de întrebări, medicii abia catadixesc să răspundă: „Nu ştiu.” De data aceasta, cât timp fu irosit! Chirurgul vorbi mult, şi în rezumat, spuse că dacă muşchii glotei nu-şi recăpătau elasticitatea, bolnavul ar putea muri mut. Adăugă că dacă muşchii nu erau paralizaţi, aveau să-1 vadă pe rănit recăpătându-şi capacitatea de a vorbi. Maica Françoise d'Assisi vru să ştie dacă nu cumva investigaţiile justiţiei, chiar aşa neputincioase cum erau, nu dăunau vindecării tânărului necunoscut. Chirurgul zâmbi la auzul cuvântului vindecare şi rosti un altul: miracol. Totuşi, răspunsul său fu afirmativ, pentru că, spuse el, nimeni nu putea şti exact dacă bolnavul înţelegea. Cită nişte cazuri de catalepsie traumatică, multe şi extraordinare. După ce-i mulţumi, iar el plecă, bătrâna credincioasă scrise ministrului de justiţie, cerând ca interogatoriile să fie suspendate. Ceea ce se şi întâmplă.

După chirurg, veni rândul sărmanei femei care-1 păzea pe Roland.

Aceasta fu sever admonestată şi promise să nu mai închidă un ochi în timpul gărzii. Pentru că se scuzase, aducând ca argument sărăcia şi grijile casnice care o obligau să lucreze în timpul de odihnă, maica Françoise îi dădu bani şi o scrisoare de recomandare, care-1 plasă de azi pe mâine pe soţul femeii într-o poziţie foarte convenabilă. Din adâncul chiliei sale, ea putea face mult, cu atât mai mult cu cât foarte rar cerea ceva.

Infirmiera se numea Marie Davot. Maica Françoise d'Assisi îi porunci să vegheze neîncetat la căpătâiul bolnavului, să-i controleze permanent somnul şi febra, să-i urmărească fiecare schimbare de fizionomie, în sfârşit, să-i surprindă primele cuvinte, dacă va începe să vorbească. La orice oră din zi sau din noapte s-ar întâmpla ceva deosebit, uşa chiliei, încuiată pentru toţi ceilalţi, rămânea deschisă pentru Marie Davot.

Ca încheiere, bătrâna călugăriţă spuse:

— Dacă vă îndepliniţi cum trebuie această datorie, nu vă mai faceţi griji pentru viitor.

În seara aceea, Marie Davot nu mai putu să adoarmă. Visa cu ochii deschişi la o avere viitoare . În acest timp, confesorul reveni de la palatul de Clare, cu explicaţia tăcerii ducelui. Acesta era plecat de o lună la Roma, împreună cu nepoata lui, prinţesa Nita. Stăteau acolo până la sfârşitul iernii.

În vremurile acelea, Roma era foarte departe, mai ales iarna. Maica Françoise d'Assise ceru un curier ultrarapid, pentru a duce o depeşă la Roma. Jumătate de ceas mai târziu, o ştafetă sălta pe cal.

La mănăstire, toate aceste lucruri făcură să se işte vorbe. De la înfiinţarea ordinului nu se petrecuse niciodată ceva mai curios, care să le incite pe surori atât de mult. Straniile preocupări ale maicii nu apăreau locuitoarelor mănăstirii aşa cum ne apar nouă; un voal de mister rămânea între ea şi privirile celorlalte, dar ceva totuşi transpărea şi era menit a da de lucru limbilor ascuţite, şi aşa stârnite de prezenţa rănitului în vorbitor.

Deja, de mult timp, la mănăstire se simţea mai mult decât se ştia că existenţa acestei prinţese de odinioară, moartă pentru lumea din exterior şi ascunsă sub veşmântul monahal, era un adevărat roman. Trăia pentru iertare, rugăciune şi uitare, dar era tratată ca o regină şi apariţia periodică a trăsurii ducale, acel atelaj de patru cai, constituia întotdeauna un eveniment.

Şi iată că dintr-o dată, acest mister se amesteca cu un altul. Cine era acest tânăr? Ce legătură exista cu această spiţă nobilă, pe cale să se piardă şi pe care sexul ultimului descendent, prinţesa Nita, o condamna în mod fatal la dispariţie?

Imediat după plecarea curierului, maica Françoise d'Assisi căzu iarăşi în aparenta sa nemişcare. Săptămâna care urmă nu mai coborî

niciodată în vorbitor . În fiecare dimineaţă, însă, Marie Davot venea să-i dea raportul. Şi aici era ceva straniu: pentru a auzi acest raport, maica venea în pragul chiliei şi infirmiera rămânea pe coridor.

Duminică seara, a douăsprezecea zi de la sosirea rănitului, în noaptea când începea postul mare, la capela Sfintei Fecioare începu seria unor posturi şi rugăciuni de nouă zile, la care fu chemată să ia parte întreaga comunitate.

În ajun, infirmiera spusese în timpul raportului ei cotidian: „În dimineaţa aceasta s-a mişcat în somn. Când s-a trezit, ochii i s-au deschis şi prima privire m-a făcut să cred că va vorbi. Dar când a văzut că-1 privesc, strălucirea de o clipă din ochi i s-a stins."

Maica Françoise d'Assise îi recomandase de nenumărate ori infirmierei să-şi ţină gura închisă în privinţa a orice avea legătură cu rănitul. Dar mijlocul de a o convinge? Un ludovic . În comparaţie cu posibilitatea de a bârfi spre invidia vecinelor era prea puţin. Merita cel puţin doi ludovici.

Marie Davot vorbi şi se lăudă . Înlocui cu o sută de franci unde era vorba de unul singur. Cartierul ei era liniştit, dar provincial în cel mai înalt grad. Strada Vaugirard fu cuprinsă de emoţie şi începu să discute cu strada Cherche-Midi, care transmise mai departe străzii Sevres; toate acele biete străzi care nu aveau nimic de făcut decât să se salute. Se flecări la poarta nenumăratelor biserici şi capele, mulţi gură-cască primiră informaţii. Povestea lui Buridan, frumos ca un zeu al dragostei şi mai misterios decât celebrul necunoscut al melodramelor, fu exagerată şi îmbogăţită, ajungând până la Odéon, Croix-Rouge şi trecu podurile, avansând pe strada Bac.

Iată, însă, şi un caz singular: doamna Tereza, mama lui Roland, care locuia pe strada Sainte-Marguerite la numărul 9, în mijlocul acestui cartier prins în mrejele aventurii lui Buridan. Ştim că îşi adora fiul, ultima avere; ştim de asemenea câtă importanţă, poate exagerată, dăduse celor douăzeci de mii de franci pe care i-i încredinţase. Cum de nu dădea ea nici un semn de viaţă?

Desigur, boala şi sărăcia o făceau neputincioasă, totuşi, nu era atât de izolată încât să nu încerce nimic în circumstanţe atât de grave. Cel puţin o avea alături pe vecina ei, doamna Marcelin, şi pe doctorul Lenoir, a cărui generozitate se manifestase mai mult decât prin simple cuvinte.

Pierderea unui fiu adorat este unul dintre acele evenimente ce poate vindeca o paralizie, iar mama lui Roland era în deplinătatea forţelor mentale. Avertizată prin rumoarea publică ce zumzăia în jurul ei, pusă în temă datorită costumului, una din trăsăturile distinctive ale povestirii, repetate permanent şi peste tot, cum de putea doamna Tereza să nu acţioneze şi să păstreze tăcerea? Până şi primul venit de pe stradă putea fi un mesager; poliţia nu ocolea pe nimeni şi afacerea

ajunsese atât de cunoscută, încât până şi trecătorii ştiau la fel de mult cât comisarul.

Am pus această întrebare, la care se va afla răspunsul, pentru că ea explică purtarea lui Roland, dând cheia enigmei pe care o reprezenta cazul său în faţa ştiinţei chirurgului. De câteva zile, Roland juca teatru.

Fusese rănit în mod bestial. Pumnalul lui Joulou pătrunsese atât de adânc şi sfâşiase zona pericardică atât de primejdios, încât în primul moment exista o probabilitate de mie în sută pentru moartea instantanee. Până aici, totul e perfect adevărat. Timp de mai bine de o lună, viaţa rămăsese în el doar sub formă vegetativă — o somnolenţă . În această perioadă, cel mai mărunt efort care ar fi intervenit să tulbure natura în momentul când aceasta reînnoda cu încetineală firele rupte, ar fi fost mortal. Chirurgul avea dreptate. Ei au întotdeauna dreptate când cer odihnă şi tăcere, ambele favorizând admirabilul travaliu al unui principiu vital, lupta împotriva distrugerii.

Investigaţiile justiţiei avuseseră loc realmente într-un moment în care rănitul nu putea nici să răspundă şi nici măcar să audă.

Dar deja de câteva zile — Marie Davot aproape că ghicise — rănitul vedea, înţelegea, trăia în toată puterea cuvântului. Dacă ar fi vrut, ar fi putut face faţă unui interogatoriu.

Nu voia.

Într-o noapte când Davot veghea conştiincios, citind un roman al lui Paul de Kock, pe jumătate ascuns în cartea de rugăciuni, Roland se trezi din somnul lui greu. Era ca o renaştere. Memoria îi revenea încet şi confuz.

În acest prim moment, nu ar fi putut nici să vorbească, nici să se mişte.

Romanul era foarte vesel. Din când în când, infirmiera râdea singură şi din toată inima. Roland se simţea însetat şi înfricoşat.

O spaimă vagă, care se întrupa în numele mamei lui, îi urca din inima îndurerată până pe buzele mute.

Numele îi era suficient pentru a-i aminti de propria poveste. Revăzu ca în vis ultima noapte de carnaval. Frumuseţea Margueritei îi trecu prin faţa ochilor, ca o puternică strălucire. Recunoscu savoarea acestei voluptoase şi teribile întâlniri, apoi groaza deznodământului neaşteptat; apoi îl duru rana. Cuţitul pătrundea! Adormi, sfârşit de oboseală.

Încă nu avusese timp să se gândească la interpretarea unui rol. Acest gând îi veni dimineaţa, pentru că primul cuvânt pe care îl auzi menţiona un mesaj de la parchet, întrebând dacă era posibil să se reia interogatoriile. Ancheta se lungea lamentabil şi la Palatul de Justiţie toţi erau nerăbdători să obţină depoziţia victimei. Ascultând, Roland

simţi renăscând în el teama din ajun, dar ea prindea contur şi semnificaţie. Această teamă era gândul la mama sa.

În mare, înţelesese tot, fără grijă pentru detalii. Se afla într-un spital, nu avea importanţă care, iar justiţia îl păstra ca pe o piesă în procesul intentat omului care-1 înjunghiase. O văzu pe mama sa, palidă pe patul de suferinţă. Pe loc îi veni ideea să fugă — să fugă ori să moară.

Gândul fu precis şi concret, ca şi cum această concluzie ar fi fost rezultatul unui laborios studiu mental. Mama! Justiţia! Din jocul celor două noţiuni, dorinţa de a fugi izbucni năvalnic, ca o necesitate. Mama sa era atât de nobilă şi de mândră în ciuda întregii ei nefericiri! Justiţia, această conştiinţă a popoarelor, vorbeşte atât de tare şi-i atinge atât de crud chiar şi pe cei pe care pretinde că-i protejează sau îi răzbună.

I s-a ales un simbol: o mână, o mână mare din piatră, rece, dură, incoruptibilă, care nu ştie şi nu poate să menajeze pe nimeni. Această mână destramă orice mister, este dreptul ei şi datoria, căci naţiunile se ridică imediat ce ea este acuzată de slăbiciune. Trebuie să taie în carne vie. Or, fiecare crimă cuprinde un grup: asasinul şi victima. Cu atât mai rău pentru victimă!

Şi astfel lucrurile îşi schimbă numele: sau, dacă vreţi îşi primesc adevăratul nume. Iluziile deşarte zboară odată cu **vorbele** care le susţin. Totul este dezgolit în mod auster şi impudic, ca la morgă.

Roland auzi în el însuşi cuvintele de prezentare ale judecătorului, care spunea, arătându-1 cu degetul: „Băiatul acesta a fost asasinat în pragul unei case rău famate. Tocmai ieşea de acolo. Avea douăzeci de mii de franci într-un portofel. Este fiul unei femei care moare în mizerie!”

Formulată astfel, acuzaţia o atingea pe mama lui!

Nu existau decât două posibilităţi de a împiedica acuzaţia să ajungă sub ochii lacomi ai publicului: să fugă sau să moară incognito, înainte de a fi vorbit.

Pentru un spirit înţelept, aceste două mijloace erau la fel de absurde şi imposibile. Totuşi, Roland nu respinse decât unul: moartea. Avea o nouă datorie către mama lui; simţea acest lucru din tot sufletul; voia să trăiască pentru mama lui,

Aşadar îi rămânea fuga. Nu putea să facă nici o mişcare din patul său. Totuşi, această idee de a fugi, odată încolţită, deveni pentru el o frământare permanent şi devoratoare. Era clădit astfel: îndrăzneţ, răbdător şi puternic.

Încercă din prima clipă. Capul, inert, nu se supunea efortului. Făcu apel la spirit.

Dar o altă preocupare i se puse în cale. Noţiunea zilelor scurse de la catastrofă nu-i era clară în minte. Exagera lungimea timpului. I se

părea că a trecut cumplit de mult . Îşi punea exact aceeaşi întrebare pe care ne-am pus-o şi noi: „Cum de nu mă caută mama? Cum de nu mă găseşte, dacă mă caută?”

Răspunsul era foarte simplu. Doctorul Abel Lenoir spusese: „Are mare nevoie să spere”.

Roland o revăzu pe patul ei sărăcăcios şi solitar. Ce putea face, decât să se roage?

Roland se rugă şi plânse. Prima mişcare a braţului o făcu pentru a-şi şterge o lacrimă şi pe dată inima i se umplu de bucurie. Braţul, aşezat sub aşternut, se ridică. Simţi muşchii încordându-se. Aşternutul se mişca. I se păru că s-a petrecut un miracol.

Miracolul fu urmat de o sincopă şi Marie Davot urcă la maica Françoise d'Assisi pentru a-i spune că bolnavului îi merge cum nu se poate mai rău. Asta se întâmpla miercuri, a cincisprezecea zi.

Nimeni nu mai poate nega astăzi acest auxiliar al medicinei, care se numeşte gimnastica. Gimnastica nu este prin ea însăşi un mijloc de vindecare, dar ajută la vindecare cu atât succes încât modestul său rol de accesoriu pune adesea în umbră agentul principal. Dacă gimnaştii, şarlatani sau ignoranţi, nu şi-ar fi desconsiderat arta, promiţând fără încetare mai mult decât poate face ea, gimnastica ar fi putut intra în familiile noastre ca însăşi medicina şi ar fi fost o mare binefacere pentru sănătatea tuturor.

Nicăieri nu se face mai bine gimnastica decât la şcoală şi, desigur, nu degeaba profesorul Triat a inventat o mie şi unul de detalii ale maşinilor sale ingenioase, cu scopul de a exersa cu folos, rând pe rând, diverşii muşchi care compun mecanismul uman; dar la nevoie se poate face gimnastică şi în afara şcolii, fără aparatură specială.

Dacă Roland l-ar fi avut la îndemână pe Triat cu utilajele lui, lucrurile ar fi mers, poate, mai repede. Nu avea nimic, aşa că făcea ce putea.

Trebuie să fiţi de acord că totul e gimnastică pe lumea asta şi că fiecare din noi facem gimnastică, fără să ne dăm seama: gimnastica trupului şi cea a spiritului.

Pentru a da o definiţie care nu are nimic din tenta unei teorii de ştiinţă medicală, fiind oarecum contrară filozofiei populare, vom spune că gimnastica este plusvaloarea ce se poate obţine din utilizarea a orice: sapa care a săpat este mai valoroasă decât o sapă nouă; pământul care a fost săpat câştigă în valoare şi braţul care a mânuit sapa a câştigat în vigoare. Nu găsiţi că este frumos, consolator, social, providenţial? Este marea parabolă a muncii.

Nu confundaţi uzura cu folosinţa, al cărei revers este, după cum moartea este contrariul vieţii. Despre acestea nu se poate raţiona decât în condiţii umane, deci muritoare. Victoria ne uzează ca şi înfrângerea. Este fatal. De aici rezultă cumva că victoria nu este

preferabilă înfrângerii?

Gimnastica drept plusvaloare pasivă, obţinută prin folosinţă sau efort activ, este rezultatul unor serii de eforturi care obţin această plusvaloare.

Nu aţi uitat, doamnă, primele încercări de gimnastică, ce v-au adus lacrimi în frumoşii dumneavoastră ochi! Copilul blond şi-a pus pentru prima dată picioarele crăcănate pe pământ. S-a clătinat şi cât de aproape a fost de cădere! Tatăl surâdea. A fost primul pas. Al doilea era deja mai sigur şi aţi avut un moment de extaz la cel de-al treilea, fericită mamă! O lună mai târziu picioruşele tropăiau. Apoi buzele şi guriţa au început să încerce câteva silabe. Alt orgoliu! Şi cât de bine vorbeşte acum, nu-i aşa, doamnă?

Mai târziu, a fost pianul. Degeţelele erau stângace, moi, revoltate. Prima dată au bâlbâit pe clapele neascultătoare acea gamă care totuşi este atât de clară şi dreaptă, fără diez şi bemol, ca marea stradă Saint-Denis. Şi acum îl interpretăm pe Prudent cu ochii închişi, nu-i aşa? Imaginaţi-vă, doamnă, că a fost nevoie de o gimnastică şi mai aspră pentru a face dintr-un recrut alsacian un colonel!

Roland făcu gimnastică de toate felurile, fără să ştie, probabil tot aşa cum domnul Jourdain scrie proză. Făcu gimnastică în pat, când infirmiera nu era acolo, şi nici chirurgul. Era periculos? Poate. Totuşi, reuşi.

În orice caz, era dificil, pentru că gimnasticii îi e specifică progresia mişcării, iar Roland era permanent supravegheat îndeaproape.

Din fericire pentru el, Marie Davot, recunoscătoare sau avidă de câştig — ori poate împinsă de ambele motive — luă o mare hotărâre. Până atunci avusese câte şase ore de odihnă pe zi, timp în care o soră îi prelua munca. Sub pretextul unei supravegheri mai atente, Marie Davot renunţă la pauze şi se îndârji să nu-1 piardă din ochi nici o secundă. De aici rezultară circa opt ore de somn adânc din douăzeci şi patru, în ciuda nenumăratelor ceşti de cafea tare, băute special pentru a-1 învinge pe Morfeu, zeul somnului.

Îşi spunea, căci scuzele nu lipsesc niciodată: „Mi-am ales să aţipesc câteva clipe numai în momentul când l-am văzut că doarme profund.”

Dar, în realitate, Roland era cel care alegea. Când infirmiera îl veghea, se prefăcea că doarme . Îndată ce credea că ea a adormit, îşi începea gimnastica.

La început au fost nişte mişcări imperceptibile, eforturi surde, combinate astfel încât să nu deranjeze rana încă neînchisă.

Într-o noapte, când Davot sforăia, sătulă de cafea, el se ridică din pat, mai palid ca un mort, căci efortul îl epuiza.

Ah, sigur! Când ea se trezea, el dormea adânc! Dormea ca un alergător care a parcurs 12 leghe cu încălţămintea udă. Dormea ca un

soldat a doua zi după un marş în trei etape. Dormea, frânt de oboseală.

Vorbitorul era mare . Înăuntru fuseseră o sobă şi un paravan mare, care apăra patul rănitului de curentul dinspre uşa de la intrare. Marie Davot dormea tolănită într-un fotoliu vechi şi adânc, pe care maica Françoise d'Assisi îl cumpărase special pentru ea; fotoliul era plasat în dreapta patului, lângă masa unde erau înşirate medicamentele. Paravanul se ridica în cealaltă parte a patului.

În a nouăsprezecea zi de la intrarea sa în mănăstire, la ora patru dimineaţă, în timp ce Marie Davot sforăia, visând că veghează, Roland reuşi să se strecoare afară din pat şi să treacă în spatele paravanului.

Un loc bun pentru a face gimnastică. Dar odată ajuns acolo, bietul băiat nu putu decât să clănţăne din dinţi, gâfâind pe dalele reci. Cu siguranţă că-şi risca viaţa. Ştia şi el foarte bine. Din punctul lui de vedere, risca şi mai mult, căci dacă infirmiera s-ar fi trezit în acel moment, totul ar fi fost pierdut.

Infirmiera nu se trezi. O jumătate de oră Roland făcu eforturi inteligente şi răbdătoare, pentru a ajunge din nou în pat, unde reuşi să intre cu mare greutate . Îşi cauzase un puternic acces de febră, dar avea convingerea că va fi în curând capabil să evadeze, dacă s-ar fi ivit o ocazie.

Trebuie să remarcăm importanţa acestui *dacă.* Ferestrele vorbitorului aveau gratii. Uşa dădea spre vestibulul care servea provizoriu ca vorbitor. Pentru a ajunge afară, trebuia să treci printr-un culoar cu geamuri, apoi prin faţa gheretei portăresei şi să ajungi la portalul de la intrare.

E adevărat, Roland nu ştia nimic din toate astea. Nu cunoştea pe nimeni, pentru că intrarea în mănăstire avusese loc pe când era leşinat, dar rămânea un obstacol de care-şi putea da seama şi care, de altfel, era de netrecut: cu trei săptămâni înainte, fusese adus la mănăstire în costum de carnaval, care, pătat de sânge şi străpuns de pumnal, se afla în mâinile justiţiei . În toată mănăstirea nu exista nici o haină bărbătească. Roland nu avea bani. Rolul de mut îi tăia orice modalitate de corupere sau de seducţie. La ce-i servea gimnastica?

13.ULTIMA LECŢIE DE GIMNASTICĂ

Miercuri, în cea de-a douăzeci şi una zi de la sosirea la Bon-Secours, Roland reuşi să ajungă în spatele paravanului. Făcu mai mult de cincizeci de paşi, ţinându-se de ziduri şi reveni în pat, fără să trezească atenţia Mariei Davot. Aceasta ajunsese să creadă că găsise modul de a trăi fără să doarmă.

„Închid ochii”, spunea ea, „dar rămân întotdeauna cu simţurile treze

. Îl aud respirând. Datorită cafelei şi dorinţei de a-mi face datoria. Te poţi obişnui cu orice. Maica Françoise e atât de bună cu mine! La sfârşitul acestei afaceri, voi avea şi eu o soartă mai bună. Mi-a promis şi o haină de merinos pentru Joia Mare."

A doua zi era Joia Mare. Recunoaşteţi că zelul infirmierei avea un scop!

În dimineaţa de miercuri, după noaptea în care Roland reuşise să facă cei cincizeci de paşi, o ştafetă în livrea de zile mari îşi opri calul înfierbântat la poarta mănăstirii Bon-Secours. Sosise răspunsul ducelui de Clare, trimis de la Roma.

Maica Françoise d'Assisi aştepta de mult, cu mare nerăbdare. Număra ceasurile. Până în prezent, rugăciunile de nouă zile nu dăduseră nici un rezultat: cel puţin, nu pentru bătrâna călugăriţă, care nu cunoştea încercările lui Roland, dincolo de paravan.

Rănitul era cuprins de aceeaşi imobilitate şi de acelaşi mutism. Pe chipul lui începeau să se citească semnele vieţii, dar el rămânea de piatră şi chirurgul se gândea să aducă acest caz, atât de rar, în discuţia Academiei.

Tremurând, maica deschise plicul mare, cu însemnele familiei de Clare. Privirea ei vie şi pătrunzătoare parcurse cu repeziciune cele câteva rânduri aşternute pe hârtie groasă.

— Domnul fie lăudat! şopti ea. E urmarea rugăciunilor.

Ducele de Clare, răspunzând respectuos la chemarea nobilei sale rude, îşi anunţa plecarea imediată din Roma. Ar fi trebuit să ajungă la douăzeci şi patru de ore în urma curierului.

— Mâine, spuse ea, mâine va fi aici!

Îngenunche în faţa patului şi se rugă; dar privirea i se opri fără voie pe miniatura agăţată în perete, şi printre vorbele sfinte amestecă la întâmplare şi altele:

— O să vadă singur! gândea cu voce tare. Nu sunt nebună. De zece ori am fost la căpătâiul lui şi de zece ori m-a frapat această asemănare. Ducele de Clare este un gentilom, un om cinstit ca toţi cei cărora le curge în vine sângele regesc. O să vadă! O să vadă cu ochii lui!

Se ridică fără să-şi termine rugăciunea şi desprinse de la locul ei miniatura ce părea că se însufleţise şi zâmbea. O aruncătură de ochi rapidă o convinse că în chilie nu era nimeni. Apropie miniatura de buze şi o sărută, spunând:

— Raymond, fiul inimii mele! Dumnezeu e bun. O va regăsi pe văduva ta şi poate deja am regăsit copilul căruia i-ai dat numele meu la botez! Ducele! Adevăratul duce! Şeful casei noastre! Roland de Clare, prin care Dumnezeu va perpetua gloria şi puterea strămoşilor noştri!

Pe coridor se auzi un pas grăbit. Dincolo de uşă răsună glasul Mariei

Davot:

— Ah, măicuţă! Ah, doamnă! Trebuie să vă vorbesc!

Bătrâna călugăriţă se grăbi să meargă la uşă şi să deschidă.

— Nu vă fie, teamă, spuse infirmiera, e bine păzit. Am lăsat o maică acolo jos. Ah! Şmecherul! Cine ar fi crezut?

— Despre cine vorbeşti? întrebă maica Françoise d'Assisi cu demnitate.

— Despre micuţul nostru artist. E clar, îşi bate joc de noi, ce mai! Şi câtă şiretenie i-a trebuit, pentru că în douăzeci şi patru de ore n-am închis ochii de şase ori. Nici un minut! Cafeaua! Dar iată că deodată, în dimineaţa asta, tocmai citeam psalmii liniştită, când a săltat în patul lui. Asta m-a făcut să devin atentă. A săltat ca un crap. Pentru prima dată? Doar am mai văzut şi pe alţii, tot bolnavi. Nu sare nimeni aşa pentru prima dată. L-am pândit. A început să-şi mişte braţele şi picioarele. S-ar fi zis că se apără împotriva cuiva. Era roşu. Avea febră. „Marguerite”, a spus. „Marguerite...”

— A vorbit! strigă bătrâna călugăriţă, cu răsuflarea întretăiată de emoţie.

— Ah, sigur! Şi deloc împiedicat. A spus multe. A stri- gat-o pe această Marguerite, pe mama lui şi pe nu mai ştiu cine. A vorbit despre un portofel, douăzeci de mii de franci în bancnote. Şi că-i era teamă de justiţie!

Infirmiera se opri asupra acestui cuvânt.

Maica Françoise stătea cu ochii plecaţi şi se gândea.

— N-a pronunţat nici un nume? întrebă ea.

— Marguerite.. . Începu Davot.

— Adică un nume care putea să dea vreo indicaţie.

— O clipă! Am o memorie fantastică, dar lipsa de somn... Ah, merit banii câştigaţi! Da! A spus un nume.

— Poate de Clare

— Nu, asta nu. Parcă Charleroy...

— Fitz-Roy?

— Nu, nu Fitz-Roy! Palevoy... Malevoy... şi a pomenit despre un notariat, probabil o poveste care te înfioară!

Fără un cuvânt, bătrâna călugăriţă îi făcu semn să treacă pragul, apoi o urmă pe culoar. Coborâră amândouă în vorbitor, unde, într-adevăr, veghea o maică.

În timp ce ele se apropiau de pat fără zgomot, maica zise:

— E mai liniştit. A avut un coşmar. E atât de frumos, cum să-ţi vină să crezi că nu e sănătos?

Trecuseră trei zile de când maica Françoise d'Assisi nu-1 mai vizitase pe rănit. Fu şocată de transformarea petrecută cu el. Fără îndoială că febra contribuia la culoarea aprinsă din obraji, dar febra nu putea face totul singură şi sora nu exagera deloc. S-ar fi spus că e un bărbat

sănătos tun.
Ca întotdeauna, măicuţa îl privi îndelung şi cu atenţie, în timp ce era cu ochii aţintiţi asupra lui, Roland se mişcă viguros şi cu uşurinţă, aproape întorcându-se în aşternut.

— Vedeţi! exclamă infirmiera triumfătoare. Se preface!

— Şi până acum nu l-ai văzut niciodată mişcându-se?
întrebă bătrâna călugăriţă, a cărei figură slăbită se îmbujorase, de parcă ar fi primit reflexe de la obrazul aprins de febră al rănitului.

— Niciodată! Chiar niciodată! replică Davot. Ne-a păcălit, ce mai! Iar chirurgul n-o fi vreun vrăjitor!
În acel moment, Roland scoase acel oftat dinaintea trezirii. Ochii i se deschiseră, vioi şi limpezi. Nu putem spune, totuşi, că îi privea pe cei din jur. Mai degrabă păru să ghicească, decât să vadă, căci privirea i se tulbură brusc.

— Vedeţi, repetă Davot, e viclean! Iar se preface !
Cu un gest, măicuţa îi impuse tăcerea. Se apropie de pat şi luă în mâna ei mâna lui Roland, care rămase inertă, dar fierbinte.

— Băiete! spuse ea cu blândeţe. Mă auzi?

— Cred şi eu! şopti infirmiera. Dar nu-i lucru curat!
Rănitul rămase nemişcat.

— Te previn, spuse călugăriţa pe un ton mai sever, că te-ai mişcat şi ai vorbit în timpul somnului. Nu mai e cazul să te prefaci.
Rănitul păli imperceptibil. Dar atâta tot.
Călugăriţa aşteptă preţ de câteva secunde şi reluă pe un ton imperios:

— Domnule Roland, îţi cer să vorbeşti!
Infirmiera şi cealaltă maică schimbară o privire uluită. De ce acest nume? De unde ştia acest nume?
Rănitul tresări şi obrazul îi păli şi mai puternic.
Maica Françoise mai aşteptă un minut. Apoi se îndreptă spre uşă, spunând cu răceală voită:

— Voi ordona ca Parchetul să fie chemat urgent. Acest tânăr poate răspunde întrebărilor judecătorilor. Să fie adus doctorul. Se pare că de acum trebuie transferat la închisoare, acolo e locul lui.

— O, bună măicuţă! imploră sora. Fie-vă milă de el.
Davot o conduse pe bătrâna călugăriţă până la uşă şi-i spuse, arătându-şi fusta:

— E timpul să vină îmbrăcămintea mea cea nouă. Tremur în fusta asta.
Maica Françoise d'Assisi se lăsă condusă până la capelă **şi discută cu** confesorul ei, care plecă direct la Palatul de **Justiţie.**
Chemat, chirurgul declară că prevăzuse totul, că infir**miera** era o proastă, de făcea atâta zgomot pentru nimic. **Explică** totul, în mod ştiinţific. Cu un sfert de oră înainte de **a muri,** domnul de La Palisse era încă în viaţă. Cu un minut î**nainte de** a se putea mişca, vorbi sau

strănuta, un paralizat **este insensibil** ca o piatră. Cită nişte cazuri de catalepsie, **de-a dreptul** amuzante. Când se puse întrebarea dacă rănitul **juca, de** fapt, teatru, povesti istorioara unui iepure, otrăvit de **domnul** Orfila în scopuri umanitare, dar care-şi îndeplinise **funcţiunile** vitale încă o oră după declararea morţii . În general, **rana era închisă** şi forţa vitală a rănitului revenise datorită **ingerării** unui consommé special, a cărui reţetă nu o avea **decât el.** Infirmiera se plânsese uneori, e adevărat, de nişte **şoareci** care-ar fi mâncat mâncarea, ba chiar unii sceptici **bănuiau acum** că rănitul ar fi putut face acest lucru. Prostii! Consommé-ul era suficient. Se nega existenţa şoarecilor?Nu**-i nimic,**era şi o pisică în mănăstire, care-ar fi putut fura **mâncarea.**
Rănitul urma o terapie bine gândită. Puteau să-1 trimită la Curtea cu Juri şi, dacă doreau, chiar şi în Indii. Doar dacă doctorul nu răspundea de eventualele accidente.

La mănăstire, toată ziua fu foarte agitată. Maica-stareţă spuse de nenumărate ori: „Iată ce se poate întâmpla când ne abatem de la reguli.” Cele două biete surori vinovate de această infracţiune fură sever mustrate retroactiv, dar nu se rezolvă nimic . Întreaga mănăstire se interesa de destinul romanesc al tânărului; numai că ceva mai mult decât de obicei, acum că era bănuit că ar fi jucat un rol în cine ştie ce afacere necurată. Imposibil să le împiedici pe surori să se strecoare în vorbitor. Veniră toate pe rând şi Davot reîncepu de zeci de ori să povestească ce ştia.

Ceea ce uimea cel mai mult în această istorie era ciudatul cuvânt al maicii Françoise. Ea îi spusese rănitului „Domnule Roland”. Şi adevărul era că pe lenjeria rănitului se remarcase de la început iniţiala „*R*“. Rănitul se numea aşadar Roland, însă cum de aflase măicuţa?

Dar Roland şi mai cum?

Şi va fi chemată oare cu adevărat justiţia, înainte de sosirea ducelui, a doua zi?

Căci, într-un fel sau altul, toată lumea ştia că ducele avea să sosească a doua zi. La întoarcerea sa de la palat, confesorul maicii Françoise d'Assisi avea un aer teribil de misterios. Justiţia fu aşteptată până seara, dar nu dădu nici un semn de viaţă. Bunele surori propuseră s-o înlocuiască pe Marie Davot în timpul nopţii, sub motiv că era extenuată. Oferta lor nu fu acceptată.

Şi trebuie să recunoaştem că în acea noapte Davot a fost eroică. Timp de douăsprezece ore, de la opt seara până la opt dimineaţa, rămase la post, fără să închidă un ochi, ascultând şi pândind. Imaginaţia ei lucrase febril. De acum, era absolut convinsă că orice cuvânt surprins îi va aduce un câştig frumos.

Din nefericire, zelul ei nu fu recompensat. Dacă s-ar fi prefăcut că

doarme, nu se ştie ce s-ar fi întâmplat. Ea însă veghea sincer. Rănitul tăcu, mut ca un peşte. Febra îi scăzuse cu totul.

La ora opt fix, maica Françoise d'Assisi intră în vorbitor. Aici o găsi pe infirmieră, roşie la faţă din cauza unei migrene îngrozitoare, şi pe rănit palid, pentru că febra scăzuse, dar liniştit şi frumos în odihna lui: atât de frumos încât călugăriţa fu cuprinsă de o emoţie plină de tandreţe şi mândrie. Jumătate de ceas mai târziu apăru justiţia, cu o anumită suită şi însoţită de trei medici, care aveau sarcina de a face un consult meticulos.

Interogatoriul începu într-o manieră severă şi judecătorul îi declară de la început rănitului că nu există nici o îndoială asupra posibilităţii acestuia de a răspunde. Adăugă că tăcerea lui încăpăţânată putea fi interpretată în defavoarea lui.

Rănitul rămase nemişcat. Ochii îi erau închişi. Nici un muşchi de pe faţa tânără şi frumoasă nu tresări. Magistratul, care avea educaţia noii şcoli şi se ocupa de artă, îl compară fără voie cu o marmură antică. Grefierul visa; aceştia sunt oameni practici şi în sala paşilor pierduţi firea omenească se ascunde, fără ca cineva să observe aspectele ei strălucitoare. Grefierul visa la ciudăţeniile crimelor care fac din Gazeta Tribunalelor cea mai incitantă dintre broşurile utile.

După insuccesul acestui prim atac, opinia corpului medical fu ambiguă. Erau trei savanţi iluştri, ale căror nume fuseseră ridicate în slăvi de Curtea cu Juri. E de la sine înţeles că au avut păreri diferite, ţinând cont de situaţia în care se prezenta rănitul, dar toţi fură de acord asupra unor puncte: 1. că subiectul se bucura de toate facultăţile sale fizice şi morale; 2. că în starea actuală, transportul, realizat cu precauţii, nu prezenta nici un pericol.

În consecinţă, magistratul o anunţă pe maica stareţă că a doua zi, vineri, la aceeaşi oră, va veni o trăsură pentru a-1 lua pe rănit ca să-1 transfere undeva unde să fie sub tutela justiţiei.

Maica Françoise d'Assisi se retrăsese în chilia ei. După plecarea oamenilor legii, o chemă pe stareţă. După aceea, se dădu ordin să fie închis vorbitorul, în care rănitul rămase singur cu infirmiera lui. Aceasta nu mai avea decât o zi pentru a face avere. Deşi nu-i reuşise nimic în viaţă, biata femeie avea o părere foarte bună despre ea . Îşi spuse: „Dacă sunt iscusită, poate reuşesc să-1 prostesc pe tânărul ăsta."

Şi cu siguranţă că era mai aproape de reuşită decât îşi dădea seama, căci tânărul voia să-i ceară ajutorul pentru a fugi.

Dacă ar fi aşteptat măcar zece minute, poate că el ar fi făcut primul pas.

Dar vorbi şi viclenia ei grosolană se dezvălui de la sine. Deşi Roland se găsea la capătul opus al înţelepciunii de diplomat, o judecă doar după tonul vocii şi se cufundă iarăşi într-o tăcere încăpăţânată. Această femeie îi era duşman. Le regretă pe surorile cele bune şi

aşteptă noaptea.

Ce şanse de evadare ar fi putut să-i aducă noaptea nu ştia nici el, dar aşa este speranţa. Se clădeşte pe imposibil, mai ales în ultima secundă.

Spre amiază, Davot, obosită de atâta vorbărie, tăcu. O chinuia o teribilă nevoie de somn. O durea capul. Când i se aduse masa, nici nu se atinse de ea, deşi era o mare mâncăcioasă. Până şi mirosul îi făcu rău. O duse în spatele paravanului şi simţi cum i se învârte capul. De acum, nu avea să mai dureze mult; de abia se aşeză şi căzu într-un somn greu şi profund.

Ochii lui Roland se întredeschiseră, privind-o printre pleoape şi spionând-o cu atenţie . Întâi nu crezu în acest somn şi se temu de o capcană. Tuşi slab, apoi mai puternic; se mişcă sub pătură. Davot sforăia. Atunci Roland, prefăcându-se că visează, rosti cuvinte fără sens şi strigă cu voce înăbuşită: „Ajutor! Mă omoară!"

Davot nu se mişcă.

Proba era trecută. Roland se ridică în capul oaselor, dintr-o singură mişcare. Zâmbi, regăsindu-şi vigoarea renăscută. Părăsi patul fără efort şi se îndreptă spre arena obişnuită a exerciţiilor lui. Merse fără să se sprijine. Sigur, nu era mare lucru, iar cei câţiva paşi pe care-i încerca atât de bucuros făceau să-i asude fruntea, dar ce progres faţă de ajun! Şi în fond, drumul pe care-1 avea de parcurs nu era lung . În ultimele zile, ascultându-le pe surori, aflase unde se găsea: la un sfert de oră de mers pe jos de mama lui.

Soarele clar de martie pătrundea printre barele ferestrelor din vorbitor. Pentru prima dată, Roland putu să arunce o privire afară. Inima îi bătea, ca şi cum ar fi respirat aer curat. I se părea că un singur lucru îl separa cu adevărat de libertate: lipsa hainelor. Căută, scotoci de jur-Împrejurul acestei camere mari, complet goală, aşa cum cauţi un obiect pierdut. Peste tot, până şi în sertarele prea strâmte ca să încapă ceva în ele.

Cu siguranţă că aici nu exista nici o şansă de a găsi vreun fel de îmbrăcăminte şi Roland ştia acest lucru, dar căuta mai departe. Voinţa de a evada îl înfierbântase ca o pasiune. Nu mai avea decât o noapte. A doua zi, între el şi mama lui s-ar fi aflat zăvoarele unei închisori.

Şi secretul păstrat cu atâta greutate ar fi explodat! Mama sa ar şti tot, nicidecum de la el, Roland, care îngenunchease şi ceruse iertare pentru prima sa nebunie, ci din scandalul public sau prin glasul ziarelor pariziene.

Nu se mira că-şi iubeşte mama cu asemenea ardoare, dar recunoştea că niciodată nu o iubise atât de mult . În sensul cel mai concret cu putinţă, şi-ar fi riscat de o mie de ori viaţa, doar pentru a o scuti de ruşine şi durere.

Îşi imagina camera tristă de acasă, patul solitar şi zilele lungi de

aşteptare. Ce nopţi! îi murmurase de atâtea ori la ureche: „Nu te am decât pe tine!”

Căutând haine, făcu înconjurul vorbitorului şi reveni în spatele paravanului. Inima şi crapul îi erau pline, dar stomacul îi chiorăia de foame. Trecând pe lângă Davot, îi veni o idee: oare nu ar fi putut să-i pună căluş şi s-o lege zdravăn, apoi s-o dezbrace şi să-i ia hainele, ca să le îmbrace el?

Era o persoană robustă. Aşa cum stăteau lucrurile ar fi putut să-1 pună la pământ cu un ghiont, dar el nu se temea de nimic. Ideea prinse rădăcini şi dădu ghes viselor lui sentimentale. Se opri în colţul paravanului şi-şi privi infirmiera, cu sufletul sfâşiat de intenţii războinice . Îşi închipui un plan de bătaie, căutând cu milă mijloacele prin care i-ar fi făcut cât mai puţin rău cu putinţă.

Davot nici nu presimţea ce pericol o păştea.

Totuşi, Roland se întoarse: un miros tentant îi ajunsese la nas. Acelaşi lucru poate produce efecte total diferite. Prânzul pe care infirmiera îl respinsese cu dezgust îl atrăgea pe Roland, care se apropie, fremătând de acea poftă pe care doar tinereţea convalescentă o poate cunoaşte. Se gândea tot la mama sa, la mâncărurile ei, la Davot legată fedeleş şi cu un căluş în gură, dar se gândea la toate, mestecând cu poftă.

Era delicios! Niciodată nu mâncase ceva atât de bun! Pâinea i se părea proaspătă, aripioara de pui era afumată la un fum celest, iar vinul!... Ah, vinul!... în sănătatea bunelor surori! Râdea de unul singur, avea chef să cânte. Nu mai existau obstacole. După o asemenea masă sărbătorească, arunci la pământ şi şase străji odată!

Şi viitorul e proaspăt ca un trandafir. Fără obstacole! Doar uşi deschise, dincolo de care va merge şi o va găsi pe mama sa, poate fericită şi vindecată.

Ziua trecea şi zgomotele exterioare păreau că se înmulţesc. Era un cartier liniştit, dar uneori Roland avea impresia că aude în depărtare vocea veseliei populare, acel strigăt monoton şi aspru, ultimul sunet pe care-1 percepuse în seara aceea când îşi părăsise mama, chemat de trâmbiţele carnavalului.

Gândul i se întorcea la chemarea memoriei atât de trist solicitate; îşi reluă firul sumbru al aventurilor, când răsună un zgomot de roţi rostogolindu-se rapid pe pavajul străzii.

— Poarta, vă rog! strigă o voce, după care Roland putu aprecia distanţa până la poarta mare şi în acelaşi timp direcţia în care trebuia să se îndrepte, pentru a se salva după ce avea să o lege pe Davot, deposedând-o de haine.

O agitaţie bruscă se iscă în interiorul mănăstirii. Se auziră paşi grăbiţi, din mai multe direcţii. Două cuvinte dominară zarva de afară:

— Ducele! Ducele!

Roland nu avu timp decât să ascundă rămăşiţele mesei în colţul cel mai întunecat al vorbitorului şi să se vâre iute în pat.
Cele două uşi batante se deschiseră cu zgomot, trezind-o brusc pe Davot.

14.DUCELE

Ceremonialul folosit timp de atâţia ani la venirea ducelui nu avu loc de astă-dată, un motiv în plus pentru ca mănăstirea Bon-Secours să-şi dea seama de gravitatea situaţiei.

Maica Françoise d'Assisi îşi părăsise chilia cu mult înainte . ÎI aştepta pe noul venit cu nerăbdare crescândă, numărând minutele. Când ducele coborî din trăsura cu patru cai, o găsi între colonade, sprijinindu-se de braţul maicii stareţe.

Ca întotdeauna, o avea cu el pe Nita, micuţa prinţesă zveltă, năltuţă şi graţioasă, în costum de călătorie, care o
arăta la sfârşitul unei perioade de doliu . Îşi întinse fruntea şi maica o sărută în trecere.

— A crescut cât sora ei, spuse ea.

Un nor trecu pe fruntea ducelui, Nita păli, închizând ochii pe jumătate.

— Nepoate, reluă maica, mulţumesc pentru graba cu care ai răspuns chemării mele. Pentru asta, nu m-am lăsat **condusă** de sentimente şi am acţionat după îndelungă chib**zuială.** Este vorba de numele de Clare: singurul interes pe care-1 mai am în viaţa dinainte de intrarea mea la mănăstire, cu permisiunea stareţei şi sperând în iertarea lui Dumnezeu.

Ducele se înclină în tăcere. Măicuţa continuă:

— Draga mea copilă, du-te şi joacă-te în grădină.

În loc să se supună, fetiţa se apropie şi prinse mâna uscată a călugăriţei, ducând-o respectuos la buze.

— Mătuşă, spuse ea cu o voce neobişnuit de armonioasă, dar clară şi decisă ca vocea unei femei. Nu mai sunt un copil. Acum bunicul nu mă mai are decât pe mine. Nu-1 părăsesc niciodată.

Bătrâna călugăriţă o scrută cu privirea încărcată de emoţie.

— Ţi-o aminteşti bine pe sora ta, Raymonde? şopti ea.

Ochii Nitei se umplură de lacrimi şi ducele îşi încruntă sprâncenele.

— Bine, continuă maica . Într-adevăr, nu mai eşti un copil. Dumnezeu şi Sfânta Fecioară să te binecuvânteze, copila mea! în inima ta tânără pulsează un sânge nobil şi puternic. Rămâi cu noi şi după ce vei vedea, să-mi spui cu curaj ce crezi.

Privirea ducelui se înnoră.

— Să fie deschisă uşa vorbitorului! ordonă maica.

În acelaşi timp, lăsă braţul stareţei, pentru a se sprijini de cel al nepotului. Deşi ar fi vrut să audă o explicaţie, acesta nu ieşise din atitudinea lui obişnuită şi rezervată şi nu întrebase nimic. De îndată ce trecură pragul, bătrâna o prinse de mână pe Nita şi-i mulţumi cu un semn din cap stareţei, care rămase afară.

Paravanul ascundea patul şi rănitul. Nita, care era în dreapta, depăşi prima paravanul şi scoase un ţipăt uşor, zărind chipul lui Roland, luminat de razele apusului de soare.

— Bine, prinţesă, spuse călugăriţa. Sunt mulţumită că te-am adus aici.

Apoi se adresă infirmierei, care avusese timp să-şi revină.

— Lasă-ne singuri. Vei găsi la maica portăreasă ceea ce ţi s-a promis.

— Doarme foarte liniştit, spuse Davot. Doar dacă nu se preface. Aşa a făcut de azi-dimineaţă.

Ieşi, făcând reverenţe exagerate.

Uşa vorbitorului fu din nou închisă.

Maica Françoise d'Assisi, ducele şi Nita stăteau în picioare lângă pat . Înainte de a vorbi, călugăriţa aruncă o privire fugitivă şi întrebătoare spre chipurile însoţitorilor ei. Impasibilitatea ducelui ascundea o undă de mirare. Micuţa prinţesă era sincer emoţionată.

— Priviţi-l bine. După aceea o să ieşim. Aici nu trebuie rostit nici un cuvânt.

Roland era culcat pe spate. Nu avusese timp decât să se strecoare în aşternut. Ochii lui rămâneau închişi. Efortul pe care-1 făcuse îi colora puţin obrazul. Respiraţia accelerată şi profundă mişca pătura. Bogăţia părului lung aproape acoperea perna.

Cele trei personaje rămaseră nemişcate şi tăcute preţ de câteva minute. Ziua îşi pierdea strălucirea şi ducele se apropie de fereastră, spre care rănitul era întors cu spatele, şi ridică draperia de serj.

O lacrimă se rostogoli pe obrazul Nitei, care şopti:

— Cât de bine seamănă cu sora mea, Raymonde!

Maica spuse pentru a treia oară:

— Aşa e, prinţesă!

Îi puse un deget pe buze. Ultimele raze de soare se jucau în părul blond al lui Roland, luminându-1 din spate şi făcându-1 să strălucească. Ducele se apropie şi se aplecă deasupra lui. Apoi se întoarse spre maica Françoise d'Assisi şi se înclină în tăcere, ca pentru a spune: „Am văzut destul.” Măicuţa îl chemă cu un gest şi se sprijini din nou de braţul lui . În timp ce se îndreptau împreună spre uşă, Nita, care părea că se îndepărtează cu regret, rămase o clipă despărţită de ei prin paravan. Desprinse câteva fire de flori ofilite de la cingătoare **şi** le

sărută, punându-le alături de acest tânăr frumos şi **adormit,** care-i amintea de sora ei iubită.

— Prinţesă, vino! spuse maica.

Nita se supuse, dar o ultimă privire o făcu să creadă că distinge o strălucire zâmbitoare printre pleoapele Întredeschise ale rănitului.

Părăsind vorbitorul, maica dădu ordin să fie adusă din nou infirmiera, care reveni, ducând un pachet mare. De îndată ce se instală la postul ei, deschise pachetul, care conţinea un compleu de lână neagră, mai multe perechi de ciorapi, o bonetă şi un şal. Davot le examină pe toate mult timp şi îndeaproape. Era îmbujorată de plăcere, dar bombănea, pentru că astfel de femei bombăne mereu, reproşând stofei că nu e suficient de fină, şalului că nu e suficient de mare, bonetei că-i prea simplă.

— Era şi greu! Spunea ea că există pantofi ca ăştia doar cu patru franci. Iar ciorapii nu sunt cu nimic mai presus decât ai mei. Oamenii sunt zgârciţi la culme. Probabil că există ceva sub jocul ăsta de-a v-aţi ascunselea. Ar fi putut, totuşi, să mă menajeze un pic. E la fel, n-am noroc. Să găsesc un loc atât de bun şi totul să se termine aşa, deodată! Individul va pleca mâine. Şi ce-o să-mi dea bătrâna pentru că n-am închis ochii timp de opt zile şi opt nopţi? Sau poate îşi imaginează că suntem chit. Cu lucrurile astea de nimic?

Sucea şi răsucea rochia, desfăcea şalul, îşi băga mâinile mari de-a lungul ciorapilor, fără să-i pese de rănit nici cât negru sub unghie.

Dar rănitul nu-i răspundea cu aceeaşi monedă. Dimpotrivă, era teribil de preocupat de ea. Nu că i-ar fi ascultat văicăreala, era vorba de cu totul altceva. Rănitul îi urmărea fiecare mişcare cu o privire scrutătoare şi avidă, strecurată pe sub pleoape. S-ar fi spus că examina trusoul cu tot atâta grijă — dacă nu chiar mai multă decât Davot.

Din efortul de a-şi stăpâni bătăile inimii, sudoarea îi umezise fruntea.

Ducele, micuţa prinţesă şi maica Françoise d'Assisi se reuniseră în chilia acesteia din urmă. Nici ducele, nici Nita nu-i trecuseră niciodată până atunci pragul. Erau aşezaţi amândoi pe singurele scaune din încăpere. Călugăriţa stătea în picioare.

Nita privea uimită şi speriată trista austeritate a acestei singurătăţi.

— Vezi, nepoate, spuse maica după o clipă de tăcere, că aveam motive reale pentru a-ţi dori prezenţa?

— Înţeleg, răspunse ducele de Clare.

Măicuţa merse şi desprinse de la locul ei miniatura din perete. Ducele o luă şi o examină. Sub calmul său aparent se ascundea emoţia.

— Nu era nevoie de asta, spuse el. Mi-1 amintesc pe fratele meu mai mare, Raymond. Cred că m-am purtat cu el ca un prieten, ca un frate, ca un gentilom.

— Eşti un de Clare, vorbi bătrâna cu orgoliu. Fiul tatălui dumitale

nu se putea comporta altfel.
Când ducele îi înapoie miniatura, Nita aruncă o privire curioasă şi exclamă:

— Parcă ar fi portretul tânărului rănit.

Măicuţa se apleca şi o sărută pe frunte.
Ducele îşi înfrână un gest de nerăbdare.

— Să nu-ţi imaginezi, mătuşă, reluă el pe un ton politicos dar sever, că ai avea nevoie de martori împotriva mea. Fratele meu, Raymond, era primul născut şi preferatul . Îl iubeam tot atât cât şi ceilalţi şi i-am dovedit-o. Moştenitorul său, dacă există...

— Există! îl întrerupse maica cu vioiciune.

— Cred asta ca şi dumneata, spuse cu răceală ducele. Şi poate aş avea mai multe motive să cred astfel.

Călugăriţa îi întinse mâna şi şopti pentru a doua oară, aproape fără voie:

— Mai presus de toate, eşti un adevărat de Clare!

Pe buzele ei, această afirmaţie era un elogiu suprem.

— Sunt un gentilom şi mai ales un om cinstit, continuă el, fără să se înfierbânte. Iubesc şi respect măreţul nume care este ameninţat să dispară odată cu mine, pentru că nu am nici un fiu . În sinea dumitale îmi reproşezi, desigur, că nu-ţi împărtăşesc entuziasmul . Îţi promit să mă comport ca şi cum l-aş avea. Dacă fiul fratelui meu există — şi repet **acest** „dacă”, pentru că ne trebuie o certitudine riguroasă — va primi toată averea şi titlurile tatălui său . Îţi dau cuvântul meu de onoare.

— Nu ţi se poate cere mai mult, nepoate, vorbi bătrâna calm, căci făcând aceasta, vei pierde tot ce posezi de mult timp.

— Nu voi fi deposedat, mătuşă. Voi restitui celui în drept bunuri încredinţate spre păstrare, asta-i tot.

În timpul tăcerii care urmă acestor cuvinte, rostite cu răceală şi mândrie, măicuţa puse pe pat miniatura şi Nita o privi din nou.

— Mătuşă, reluă ducele cu voce mai blândă, căci ultimele vorbe fuseseră, după părerea lui, cam dure. Suntem de acord în ceea ce priveşte asemănarea. M-a izbit, ca şi pe dumneata. A izbit-o pe fiica mea. Ar uimi pe oricine i-a cunoscut pe cei din casa noastră. Este o asemănare de familie în toată puterea cuvântului. Tânărul nu seamănă numai cu Raymond de Clare, ci şi cu portretul meu, aflat la palat, şi cu portretul dumitale, pe care l-am păstrat în dormitorul meu.

— E adevărat, spuse Nita cu glas încet.

Apoi adăugă;

— Seamănă şi cu mine?

— Tu, prinţesă, îngerul meu, răspunse ducele, în al cărui glas îşi făcu loc o tandreţe infinită, eşti portretul viu al nobilei tale mame, care nu era o de Clare.

— Atunci, nu seamănă cu mine?
Şi începu să viseze.

— Exceptând această asemănare, continuă ducele, pentru a lua totul în calcul, poate fi o întâmplare.

— Bănuieşti aşa ceva, nepoate? îl întrerupse maica, pe un ton provocator.

— Mătuşă, replică ducele. Nu bănuiesc nimic. Mă pun în situaţia unui judecător şi caut adevărul. Sunt un de Clare: Fitz-Roy Jersey, duce de Clare. Este un nume nobil, dar greu ca o povară. L-am purtat, îl port şi-1 voi purta cum voi putea mai bine. Iată ce voiam să-ţi spun: exceptând această asemănare, extraordinară din punct de vedere al probelor concludente, mai ai vreun indiciu?

— Unul singur, răspunse măicuţa.

— Ascult, zise ducele, luând o atitudine de profundă atenţie.

— Prinţesă, spuse maica, în cartea mea sunt nişte desene foarte frumoase.

Nita deschise cartea de rugăciuni, dar făcu precum tatăl ei. Asculta atentă.

— Mi-e teamă, continuă călugăriţa, că situaţia despre care îţi voi vorbi nu te va capta suficient. Sunt lucruri pe care nu le simt decât femeile şi copiii. Tânărul a fost adus aici în noaptea de Lăsata Secului.

— Cunosc toată povestea, o întrerupse ducele.

— Ah! exclamă maica. Aş putea să te rog să-mi spui cine ţi-a povestit-o?

— O ştiu, replică sec ducele.

— Te-ai întrebat, vorbi maica atât de încet încât Nita n-o putu auzi, care om din această lume josnică ar fi putut avea interesul să-1 facă să dispară pe fiul ducelui Raymond de Clare?

— Mătuşă, răspunse ducele, privind-o în faţă fără fanfaronadă sau mânie. M-am întrebat dar conştiinţa nu mi-a răspuns.

O secundă, ochii lor se întâlniră.

— Dumnezeu să te binecuvinteze, Guillaume! şopti călugăriţa cu efuziune, rostind numele de botez al nepotului pentru prima oară după multă vreme. Te stimez tot atât cât te iubesc.

El surâse şi reluă, arătând-o pe Nita, cu un veritabil zâmbet patern.

— Mătuşă, acesta este ultimul meu bun, singurul pentru care mai bate inima mea. Prinţesa, fiica mea, nu are nevoie de ceea ce-i aparţine fiului lui Raymond. Sunt suficient de bogat pentru a înzestra trei fiice şi tot atâţia gineri. Există un dosar la maestrul Deban, notarul din strada Cassette numărul 3, care conţine tot ce trebuie pentru a înapoia, dacă e cazul, celui dintâi născut de Clare titlurile şi patrimoniul său.

Călugăriţa o chemă cu un gest pe Nita şi o îmbrăţişă cu pasiune.

— **Prinţesă,** ai un tată nobil. Nepoate, reluă ea, cer iertare **lui**

Dumnezeu **pentru** că dau atâta importanţă unui lucru ce ţine **numai de această** lume pământească. Va fi pentru ultima dată. **Ba chiar a trebuit** ca ispita să vină să mă caute în adâncurile **acestei chilii,** unde m-am zăvorât. Iată ce aveam să-ţi spun: **tânărul nu a** rostit nici un cuvânt de când a intrat aici. Se **pare că joacă** rolul mutului. Asupra lui nu s-a găsit nimic, în **afară de o bucăţică** de hârtie, asemănătoare celor pe care se **scriu adresele pentru** comisionari. Pe ea era notat cu creionul **numele fratelui** dumitale mai mare: Raymond Clare Fitz-Roy **Jersey, duce de** Clare.
Se opri. Ducele aştepta.

— **Atunci, pe** loc, şopti ea, faptul mi s-a părut important **şi într-o oarecare** măsură, concludent. Acum simt că părerea **unui om ca** dumneata nu se poate forma pe circumstanţe atât **de vagi.**

— E vag, într-adevăr, spuse gânditor ducele. Asta-i tot?

— Da, spuse călugăriţa cu voce joasă.
Îşi prinse fruntea în mâini.

— Sunt foarte bătrână, gândi ea cu glas tare. Cred în dumneata, nepoate, şi totuşi aş fi vrut să pot face eu totul. Copilul ar trebui să fie cel...
Ducele o întrerupse şi spuse cu răceală:

— Tânărul ar trebui să fie finul dumitale, mătuşă.
Se ridică şi-i făcu semn Nitei, care se apropie de el.

— Tată, spuse ea, întinzându-i fruntea fermecătoare şi vorbindu-i cu acea voce dulce, pe care ştia s-o întrebuinţeze când voia să obţină lucruri absolut imposibile. Am înţeles perfect. Cel de jos este vărul meu, Roland de Clare . Îl iubesc deja din tot sufletul.
O strălucire tinerească se aprinse în ochii maicii Françoise d'Assisi. O îmbrăţişă pe Nita şi o sărută cu tandreţe.

— Copiii văd adesea lucrurile mai clar decât noi, şopti ea.

— Dumnezeu voia să lăsăm copiii să meargă la el, mătuşă! spuse ducele surâzând.
Norul de pe fruntea călugăriţei se risipi ca prin farmec.

— Mătuşă, reluă grav ducele, am pierdut mult din credinţa strămoşilor noştri, fără a lua nimic din noile religii care conduc lumea. Nu regret trecutul, nu cred în prezent, nu sper în viitor. Dar printr-o ciudată contradicţie, când vine vorba despre regi, sângele meu regesc mi se înfierbântă în vine. Câteodată m-ai judecat ca fiind egoist. Nu sunt decât, poate, disperat. Mă gândeam că sunt ultimul Clare Fitz-Roy. Să fie binecuvântată Providenţa dacă m-am înşelat. Atâta timp cât corabia nu s-a oprit, mai există şanse de a evita naufragiul. Şi iată, am fost poate înaintea dumitale cu un pas, mătuşă, căci m-am gândit că fiica mea ar putea deveni cândva soţia fiului fratelui meu.

— Eu vreau! îl întrerupse Nita, fără se ezite.
Apoi îşi plecă ochii şi obrazul i se îmbujoră de mândrie.

Pe faţa călugăriţei se citi stupefacţia.

— Ce? se bâlbâi ea cu voce slabă. Te-ai gândit deja? Tu?

— Mătuşă, răspunse ducele, mă gândisem la asta înainte de a-1 vedea pe tânărul din vorbitor. Astăzi, coborând din trăsură, am găsit la palatul de Clare o scrisoare de la văduva răposatului meu frate, Raymond.

— Văduva adoratului meu Raymond! strigă călugăriţa, lăsându-se să cadă pe marginea patului. Ducesa moştenitoare de Clare!

Adăugă cu voce sfârşită:

— Şi nu-mi spui asta, nepoate!

— Nu voiam să-ţi spun, mătuşă, înainte de-a o vedea şi de-a vorbi cu cea care pretinde a fi ducesa de Clare, nepoata dumitale, cumnata mea. Moştenirea fratelui meu e o pradă bogată. Faţă de tot ce-am pierdut, măcar am câştigat experienţă şi prudenţă. Sunt gata să-1 accept pe moştenitorul de Clare, dar şi să mă apăr de impostori.

Scoase din portofel o scrisoare, pe care o prezentă deschisă călugăriţei. Aceasta o citi pe nerăsuflate. Mâna îi tremura, dar ochii îi erau vii şi limpezi.

Scrisoarea era concepută astfel:

«Domnule duce,

Am întârziat mult până să vă implor ajutorul. M-am hotărât, în sfârşit, s-o fac, pentru că nenorocirea mea e prea mare, deşi stiu în ce măsură o dispreţuiţi pe sărmana femeie căreia fratele dumneavoastră i-a oferit inima şi numele. Sunt bolnavă şi la capătul puterilor. Mi-am crescut fiul fără să cer nimic din moştenirea pe care o deţineţi.Nu l-am învăţat să vă urască.Nu ştie nimic despre drepturile lui. Nu cunoaşte răul pe care i l-aţi făcut.

În ziua de Lăsata Secului fiul meu a dispărut. Avea cu el o sumă considerabilă, pe care am adunat-o cu greu. Păstrasem această sumă pentru a vă declama război, domnule duce, aşa gândeam că este de datoria mea.

Astăzi mă recunosc învinsă. Sunt sfârşită şi simt moartea aproape. Veniţi să primiţi nişte mărturisiri care vă privesc personal şi care o interesează pe fiica dumneavoastră. Veniţi şi pentru a ajuta o disperată. Sunteţi puternic, aţi salvat într-o zi viaţa fratelui dumneavoastră, cerându-i în schimb un sacrificiu enorm. Vă ofer un nou sacrificiu. Ajutaţi-mă să-mi regăsesc fiul şi vă voi binecuvânta în ceasul meu din urmă!»

Scrisoarea era semnată *«Tereza de Clare»* şi, după dată, era trimisă cu douăsprezece zile înainte.

Călugăriţa rămase o secundă tăcută, privind scrisul, acum după ce citise scrisoarea.

— De ce o dispreţuieşti pe nepoata mea? întrebă, în sfârşit,

bănuitoare ca la începutul discuţiei.

— Odinioară am dezaprobat această căsătorie. Era o mezalianţă. A acuza nu înseamnă a dispreţui.

— Ce preţ i-ai cerut lui Raymond ca să plece? continuă cu întrebările maica.

— Nici unul, replică ducele, crispându-se fără voia lui. O afirm sub jurământ. Pentru că mă aşteptai, mătuşă, şi făcusem patru sute de leghe ca să-ţi satisfac dorinţa.

Nu mai era nimic de obiectat. Maica Françoise d'Assisi îşi plecă din nou capul, căzând pe gânduri.

— Nepoate, spuse ea după o lungă tăcere. Adresa ducesei moştenitoare este în josul scrisorii.

— Mă voi duce, după ce voi pleca de aici, mătuşă, zise el ridicându-se.

— Aşteaptă, mai am ceva să-ţi spun. Nu vreau ca rănitul nostru să meargă mâine la Palatul de Justiţie. Acţionează chiar azi la Parchet. Vom vedea dacă este moştenitorul legitim sau un impostor, după ce-i vei da un apartament în palatul de Clare.

Prinţesa Nita sări în sus de bucurie . În absenţa Nitei, probabil că maica nu ar fi ales palatul ducelui.

Acesta se înclină, în semn de încuviinţare.

Călugăriţa reluă:

— Pentru prima şi ultima dată voi păşi dincolo de pragul acestei mănăstiri, în care m-am retras . Îmi dorisem să n-o fac decât după moarte. Te rog să-mi acorzi un loc în trăsura dumitale. Vreau să merg şi eu să-i fac o vizită văduvei ducelui Raymond de Clare.

15.LA MIJLOCUL POSTULUI MARE

Davot servi o cină pe cinste. Era mulţumită şi avea bani în buzunar. Privirea i se lumina fericită când întâlnea veşmântul cel nou, ale cărui piese erau întinse pe scaune. În afară de asta, ştim că nu prânzise. Roland ştia acest lucru mai bine decât noi.

În timp ce mânca, se întreţinea de una singură, nu în gând, ci cu voce tare, după cum fac persoanele vorbăreţe care au profesiuni solitare. Spunea, cu gura plină:

— Nu putea să dureze la nesfârşit, nu-i aşa? Totul are un sfârşit. M-aş fi îmbolnăvit. Să veghezi ziua, să veghezi noaptea, pentru un timp, merge. Da, fă-te tu că dormi! se întrerupse ea, împungându-1 pe rănit cu mânerul cuţitului. Aş paria un franc că eşti cineva. Şi cândva ţi se va descoperi secretul. Fii liniştit, judecătorii te vor face să vorbeşti.

Eşti pe muchie de cuţit, micuţule! Mie nu-mi plac lucrurile tulburi. Sunt sigură că mă auzi, dar de acum, mie puţin îmi pasă!
După friptură, trase o duşcă zdravănă de vin.
Roland o auzea, într-adevăr, şi i-ar fi dat bucuros dreptate, căci în continuare avea aceeaşi grozavă poftă de mâncare pe care i-o dădea convalescenţa. Numai că ideea lui fixă nu se învârtea în jurul mâncării. Ceea ce-l preocupa peste măsură erau veşmintele înşirate pe scaune. Se uita la compleu, la şal, la ciorapi, la bonetă, la pantofi, mai ales la pantofi, cu aceeaşi încântare ca Davot însăşi.

Creştea în el dorinţa de a evada. Doar câteva ore îl mai despărţeau acum de catastrofa de care se temea. A doua zi, secretul ar fi fost dezvăluit, fără ca el să poată face nimic. Sărmanul nume al mamei sale, nume pe care îl purta şi el, ar fi ajuns pe toate buzele, atins de acea glorie veninoasă, cea mai rapidă şi mai zgomotoasă între toate, ca o ciupercă monstruoasă şi vătămătoare, apărută printre straturile justiţiei criminale.

La noi există o curiozitate cu adevărat neruşinată faţă de astfel de lucruri. Bănuiesc că este un ultim exces, după care vom deveni un popor foarte cumsecade, scăpând de ispitele care ne atrag spre eroii otrăvurilor şi ai pumnalelor. Nu ni se permit excesele pe care le practică Anglia, prin modul crud în care-şi pedepseşte criminalii; în schimb, ni se permite Curtea cu Juri şi ne unim acolo toate forţele. Noi suntem scena primului teatru criminal din lume.

Roland voia să fugă. Rolul de erou într-un caz celebru îl speria şi-l oripila. Pentru această fugă şi-ar fi riscat viaţa cu bună-ştiinţă.

Ultimele cuvinte ale Mariei Davot îi exprimau propriile gânduri. Simţea că forţele pe care şi le adunase pentru a se opune anchetei erau pe cale să cedeze; înţelegea că odată ieşit din acest azil în care justiţia se găsea în largul ei, şi-ar fi pierdut curajul. Ghicea (poate exagera) obsesia publică al cărei erou ar fi putut deveni şi fără încetare surâsul mamei lui îi învenina spaimele.

La urma urmei, nu trebuie căutată o logică de fier în mintea unui om cuprins de febră. Logica perfectă i-ar fi zdruncinat, fără îndoială, speranţa cu care se amăgea că evadarea îl salva şi, odată liber, se va întoarce la mama sa ca şi când nimic nu s-ar fi întâmplat.

Specificul unei idei fixe este faptul că umbreşte raţionamentele logice. Obstacolele se dezvăluie abia mai târziu.

În primul moment, prizonierul nu vede decât zidul pe care trebuie să-l escaladeze şi-şi imaginează dincolo de el un cer fără nori.

Iată de ce privirea lui Roland, furişată printre pleoapele întredeschise, mângâia compleul, şalul, boneta, pantofii lui Davot. Pentru el, acestea reprezentau evadarea, libertatea, ieşirea din coşmarul hidos, odihna în casa mamei lui.

Marie Davot mânca, bea şi pălăvrăgea.

— Am stors din povestea asta tot ce puteam stoarce, mormăia ea. Davot, beţivanca, are o situaţie. O s-o păstreze cât o s-o păstreze. Şi-i o prostie să te măriţi. Copiii! O pacoste! Mă rog, ce-i făcut, e bun făcut! În schimb, sunt sigură că voi fi chemată ca martor şi am să particip la proces.
O idee începea să se nască şi să se limpezească în mintea lui Roland, o idee ce se punea de-a curmezişul preocupării sale de căpătâi: această călugăriţă cu pas clătinat, dar dreaptă sub rochia ei de aba, acest bătrân căruia i se spunea „domnul duce” şi îmbrăcat ca un tânăr, fetiţa aceea graţioasă pe care o văzuse o secundă la căpătâiul său, lăsându-i floricelele al căror parfum încă persista sub pătura lui

Gândirea îi era însă prea slăbită pentru a încerca să dezlege enigma. Respingea obosit această amintire ce părea pentru el un vis fără început şi fără sfârşit.

Auzea din mănăstire o rumoare neobişnuită, iar din afară zgomote îndepărtate, venind dinspre oraş. S-ar fi spus că a pătruns în austera Bon-Secours ceva din nebunia dezlănţuită a sărbătorilor de la mijlocul postului mare.

Şi Davot asculta această rumoare, care înlocuia liniştea obişnuită din mănăstire. Râdea şi flecărea:

— Toate sunt pe dos, de parcă perioada postului ar avea o oră sau două de vacanţă. Sunt ani şi ani de când nu s-a mai întâmplat aşa ceva. E totuşi bizar, ceva se ascunde sub toate astea. Aş da orice să cunosc sfârşitul poveştii ăsteia . În sănătatea lui Davot, bărbatu-meu! Precis e beat la ora asta. Copiii nu mă au decât pe mine, asta-i sigur. Milioane dacă i-aş da lui bărbatu-meu, le-ar bea pe toate. E un tip nemaipomenit!
Bău tot vinul cu plăcere şi Roland îngheţă, auzind-o ce spune:

— Iar o să am o noapte lungă şi albă.
Dar îşi spusese asta râzând şi turnându-şi o ceaşcă mare de cafea.

— O să mă pârăşti bătrânei cumsecade, tu de-acolo? întrebă ea, întorcându-se brusc spre rănit. Sunt oameni pe care cafeaua neagră îi împiedică să doarmă, dar eu mă cunosc. Hei, vrei şi tu o picătură, puişor?
Sticla de vin era goală . În seara asta, Davot era de un umor nebun.

— Pentru moment, continuă ea, se zice că-i de lemn, ca un sabot. Cum te numea bătrâna? Hei, domnule Roland! Întru slava sărbătorilor de la mijlocul postului mare!
Asta era şi explicaţia zgomotelor ce veneau de afară. Roland făcu repede socoteala zilelor. O sudoare rece îi năpădi tâmplele. Mama lui îl aştepta de mai mult de trei săptămâni.

— Totuşi, reluă Davot, sorbind din cafeaua saturată de rachiu, cred că se simte bine bătrâna făcând ocolul Parisului. Şi ce! O sută de franci! Nu-i un cadou prea scump. După cum vorbea despre răsplată,

aş fi zis că se gândea la o rentă viageră. Totuşi, mai sunt doar nouă ore, doamnă Davot! Fie că dormi, fie că nu, mâine ai să pleci. Nu mai e nimic de făcut. Hai, nani!

Se aşeză comod în fotoliu, spre nespusa satisfacţie a lui Roland, care o urmărea ce face. Faţa ei roşie şi ochii grei de somn vorbeau clar despre precizia cu care-şi va îndeplini prima parte a programului propus: un somn bun.

După o jumătate de oră, într-adevăr, dormea şi sforăia.

Roland mai aşteptă o jumătate de oră. Foarte mult pentru nerăbdarea lui. Pur şi simplu îi fierbea sângele în vine.

În vorbitor, pendula bătu de zece ori. Zarva din oraş creştea, în timp ce în interiorul mănăstirii zgomotele se potoliseră rând pe rând.

Inima îi bătea atât de tare încât de trei ori se opri imediat după ce-şi ridicase pătura. Când se săltă din pat, capul îi vâjâia. Îi trebuiră câteva minute bune pentru a-şi aduna puterea de-a se da jos din pat. Dar deja îşi regăsea voinţa . Îşi lipi mâinile reci de fruntea care-i ardea şi-şi reveni cu totul.

— N-o să cad decât dincolo de prag, murmură el.

Repet: toţi visează doar la ce se află dincolo de primul zid. Ceea ce se întâmplă mai departe nu contează. Merse cu picioarele goale până la scaunele pe care erau înşirate hainele. Luă totul, de la bonetă până la pantofi şi trecu după paravan, în refugiul său obişnuit . Întâi îşi puse ciorapii şi pantofii prea mari. La asta se pricepea cel mai bine. Având pantofii în picioare, se simţi mai viteaz. Restul merse mai greu. Mâinile îi tremurau neîndemânatice; nu se vedea prea bine şi-i lipsea o oglindă. Dacă ar fi trebuit să-şi pună un pantalon şi o redingotă, Roland nu ar fi avut nevoie nici de oglindă, nici de o pricepere deosebită, dar ca să se deghizeze în femeie pentru prima dată nu strică un mic ajutor şi Roland se gândi fără voia lui la doamna Marcelin, vecina aceea îndatoritoare, care era valetul lui în ocazii deosebite.

Punându-şi bluza pe dos, îşi spuse: „La ea o să mă duc mai întâi. Trebuie puţină prudenţă. Ea o va pregăti pe mama, care probabil e teribil de slăbită. Biata mama. Dac-aş găsi-o vindecată!”

Îşi înnodă juponul în jurul taliei, apoi îşi puse fusta cum se pricepu. Corsajul nu-1 încurcă . Îl închise ca pe o vestă şi-şi răsuci părul lung, ascunzându-1 sub bonetă. Mai rămânea şalul . Înainte de-a şi-1 pune, se opri o clipă, ameţit deopotrivă de spaimă şi speranţă.

Trebuie spus că avea un plan foarte clar şi cu adevărat simplu: să ajungă în faţa portăresei şi să-i ceară să deschidă. Sigur, era o invenţie foarte bună şi nu o complica nici un detaliu tactic. Dar gândindu-se la executarea acestui plan, lui Roland i se făcea pielea ca de găină.

Erau mici nimicuri. Davot nu ieşea niciodată, mai ales la astfel de ore. Cum cerea să i se deschidă când ieşea? În ce mod o saluta pe portăreasă? Sau pe celelalte din mănăstire? Un singur pas greşit şi totul ar fi fost pierdut.

În ceea ce priveşte ţinuta, vocea, accentul, Roland le studiase în amănunţime. Marie Davot provenea de la frontiera cu Belgia. Unui măturător de atelier, cum era Roland al nostru, toate aceste maimuţăreli îi erau la îndemână, îi intraseră în sânge.

Amintirea frontierelor belgiene îi dădu o idee: îşi puse şalul pe cap ca o broboadă şi fără să se mai gândească, se î**ndreptă** spre uşa vorbitorului, pe care o deschise la noroc.

Fu mirat de calmul pe care-1 resimţea la începutul executării acestei operaţiuni. Vitejii nu ezită niciodată decât dincoace de Rubicon. Din momentul în care picioarele au atins apa, sângele rece revine. Roland încuie uşa din nou şi puse cheia în buzunar.

Se găsea într-un vestibul rece şi slab luminat . În direcţia în care, după părerea lui, trebuia să fie ieşirea, auzi şoapte înăbuşite, de parcă între el şi libertate s-ar fi interpus un sfat al unor vorbăreţi discreţi.

Asta l-ar fi făcut şi pe cel mai îndrăzneţ om să dea înapoi, dar Roland merse drept spre pericol. La ieşirea din vestibul se găsea o curticică, unde era ghereta portăresei. Aici, o adevărată adunare de

maici îşi prelungeau veghea.

Se discuta pe şleau miraculoasa absenţă a maicii Françoise d'Assisi. Era un subiect deosebit. De o oră sau două de când dura această conversaţie, toate supoziţiile posibile fuseseră puse pe tapet. Se ajunsese până şi la întrebarea dacă nu cumva ducele nu era asasinul nefericitului tânăr.

Portăreasa observă o siluetă necunoscută, care-şi arunca umbra în dreptul intrării şi recunoscu şalul nou al Mariei Davot.

— Iată una căreia i s-a dat tot! şopti ea.

— Asta trebuie să ştie multe, i se răspunse.

— S-a întâmplat ceva, doamnă Davot? reluă portăreasa cu voce tare.

— Vreau să dau o fugă până acasă, replică Roland de sub broboada sa, imitând cu uimitoare precizie glasul nazal al infirmierei. Neavând nimic de făcut acolo, vreau să lipsesc un minut, să-i arăt bărbatului meu lucrurile pe care le-am primit.

— Şi rănitul rămâne singur?

— Nici vorbă! Cum vă imaginaţi? Sora Sfânta-Lucia a rămas cu el.

Sora Sfânta-Lucia era una dintre cele două călugăriţe care cu de la sine putere îl instalaseră pe Roland în vorbitor, de Lăsata Secului.

După ce spusese această minciună, Roland aşteptă îngrijorat, căci se temea ca nu cumva sora respectivă să se afle în vreun colţişor şi să-i dezmintă spusele, într-un mod zdrobitor.

Norocul fu de partea lui. Sorei Sfânta-Lucia îi displăcea vorbăria şi se odihnea în camera ei.

— Frumos mod de a purta şalul, doamnă Davot! spuse portăreasa.

— Aşa-i moda la noi, dincolo de Valenciennes! reluă Roland. Mă copleşesc amintirile.

Portăreasa deschise, mormăind:

— Măicuţa nu s-a întors, doamnă Davot. Nu cumva aveţi vreun comision de făcut pentru dumneaei? Nu vă întreb nimic, nu! Dar dacă n-aţi fi o protejată, aş şti eu ce să vă spun.

Se întoarse spre celelalte, adăugând:

— Dacă-i refuzi ăsteia ceva, ştiu eu ce iese!

Roland era deja în stradă.

— Ce înaltă pare în seara asta! spuse una dintre maici.

— Şi slabă, zise o alta.

— Şi la urma urmei, de ce s-a dus maica Françoise d'Assisi în oraş astă-seară? întrebară în cor multe altele.

Şi discuţia reîncepu, mai înverşunată ca oricând.

Roland se sprijini de zidul exterior al mănstirii şi-şi apăsă inima cu ambele mâini. Acest prim pericol trecut îl epuizase. Se simţea gata să renunţe.

Din fericire, strada Notre-Dame-des-Champs este una dintre cele mai

pustii ale acestui cartier singuratic. Nu trecea nimeni. Roland se târî aproape în patru labe până la întretăierea cu strada Vaugirard. Acolo se aşeză în adâncitura unei porţi, ca să-şi recapete suflul. Emoţia îl sufoca mai tare ca oboseala.
În timp ce se odihnea, trecu echipajul cu patru cai al ducelui, intrând cu tropot răsunător de copite pe strada Notre- Dame-des-Champs. Pentru Roland acesta fu semnalul de plecare: frauda avea să fie descoperită şi trebuia să se îndepărteze cu orice preţ.
Se ridică şi merse cu mai multă uşurinţă decât sperase. Coborî pe strada Vaugirard până pe strada Cassette, pe care intră şi unde se odihni încă o dată. De acum se considera salvat.
Bătea de unsprezece noaptea când îşi reluă cursa. De-a **lungul străzii** Vaugirard întâlni câteva semne ale sărbătorii. **Pe strada** Cassette, strâmtă şi austeră, totul era cufundat în **linişte. Mergea cu** greutate pe trotuarul pustiu, când auzi zgo**motul puternic** al unei porţi. Era poarta de la numărul 3. Roland o recunoscu şi un sentiment de groază îi sfâşie inima. Pentru **a veni aici** ultima dată, îşi părăsise mama.
O bandă gălăgioasă se repezi afară. Toate personajele din *Turnul din Nesle*, bărbaţi şi femei, escortau triumfători un **Buridan** uriaş, pe trei sferturi beat, a cărui vedere îi produse lui **Roland** un **şoc.** Expresia acestui chip grosolan şi aspru, ca **cel al sfinţilor** cioplişi în lemn din bisericile de ţară, reconstitui î**n el răceala** pumnalului care-i străbătuse pieptul. Rana avu o **zvâcnire. Roland** se clătină şi se sprijini de zid.
Îşi recunoscuse asasinul.
Gaşca se depărtă, veselă, râzând şi aclamând:
— Joulou e conte! Să-1 plângem pe tatăl lui Joulou! Joulou moşteneşte! Joulou ne va primi pe toţi în castelul său din Bretania! Trăiască Joulou! Regele brutelor!
Şi cum aclamaţiile continuau, pierzându-se în depărtare, numele Margueritei Sadoulas izbi urechile lui Roland. De astă-dată îi trebui mult pentru a-şi veni în fire. Creierul părea că i se clatină în cap. Febra care-i revenise îl enerva. Era aproape miezul nopţii când ajunse în faţa casei lui.
Aici era cartierul şcolilor şi sărbătorile erau în toi.
Întâmplător poarta mare era deschisă. Roland fu lăsat să intre, fără alte întrebări. Numără patru etaje şi numai Dumnezeu ştie cât de chinuitor fu urcuşul pe trepte. Pieptul îi ardea. Fiecare treaptă îl costa eforturi supraomeneşti. Când ajunse pe palierul celui de-al patrulea etaj, un sentiment irezistibil îl împinse spre uşa apartamentului mamei sale.
Crezu că a înnebunit. Dincolo de această uşă, unde se suferea în tăcere şi cu sfinţenie, se auzea zgomot de petrecere: clinchete de pahare şi de furculiţe, zvon de glasuri, râsete şi cântece.

Crezu că şi-a pierdut minţile. Sau, mai bine zis, spera că febra îl face să delireze.

Sau poate, pur şi simplu, numărase greşit! Dar recunoştea atât de bine dâra luminoasă care se desena pe sub uşă!

Şi de altfel, camera vecinei era acolo, iar cartea de vizită cu numele ei era lipită pe uşă, după obiceiurile ţinutului latin.

Îl năpădi o spaimă vagă.

— Mama s-a mutat! spuse cu voce tare.

Însă gândea altceva. Sudoarea din păr i se prelinse pe frunte.

Bătu la uşa vecinei. Pentru că nu răspundea, vru s-o cheme, dar nu putu scoate nici un sunet.

Din camera mamei sale, aceleaşi zgomote i se înfigeau în creier. Bătu din nou.

— Cine-i acolo? întrebă o voce tulburată.

— Eu, Roland! răspunse el.

Vecina scoase un ţipăt.

— Ah, nefericitule! exclamă. De unde vii?

— Mama mea, rosti el pe un ton sfâşietor. Mama mea! Unde este mama?

Auzi că vecina vorbea în şoaptă. Se scurse un minut, lung cât un secol, apoi uşa se deschise. Apăru doamna Marcelin, cu sfeşnicul în mână.

— Nepoata mea e la mine, spuse încurcată . Înţelegi, nu-i o oră civilizată. Dumnezeu să ne aibă în pază! E deghizat în femeie! Şi beat, cred!

Căci Roland se clătina, gata să cadă în jos, pe scări.

Vecina încheie indignată:

— Du-te la cei, de unde vii, ai auzit? Inimă de piatră! Ţi-ai ucis mama, care-i la cimitir de opt zile!

Din pieptul lui Roland scăpă un geamăt prelung. Tânărul se prăbuşi inert, de-a curmezişul uşii.

16.VECINA

Doamna Marcelin, vecina, nu era câtuşi de puţin o femeie rea. Dimpotrivă, defectul ei era că avea o inimă prea generoasă. Cum era foarte voinică, îl luă pe Roland leşinat în braţe şi-1 puse pe canapeaua veche, principala piesă de mobilier a locuinţei care-i servea drept anticameră, salon şi sufragerie . Încăperea era caldă şi păstra miros de cafea şi rachiu. Aici se cinase cu poftă.

În acelaşi timp, vecina îi spunea nepoatei, care se afla în camera cealaltă:

— Domnule Auguste, sunt de acord că e foarte neplăcut, dar bietul

băiat nu poate fi lăsat pe palier . Îl ştiu de când era mic. Este fiul bietei defuncte de alături, unde alaltăieri a fost închiriat apartamentul de către fabricantul de perle care astă-seară îşi joacă rolul de măscărici. Când îşi va reveni, faceţi pe mortul, vă rog, domnule Auguste... şi fără prostii, pentru reputaţia mea în cartier.
Răspunsul nepoatei nu contează. Vorbind astfel, doamna Marcelin închise uşa şi trecu o pană de gâscă pe sub nasul lui Roland, care-şi reveni. Apoi îi dădu un pahar cu apă îndulcită. Nici nu se mai găsea altceva pe masă. Roland bău cu efort şi şopti:

— N-am uitat. Mama e moartă!

Purta în ochi o durere atât de năucitoare, încât vecina fu şocată.

— Biet prostuţ! spuse ea, încălzindu-i mâinile reci ca marmura. Mereu mă gândeam: „Se va întoarce! Se va întoarce!” Trei săptămâni de chef, asta-i fără sens! Te iubea atât de mult! Da! Şi cât a suferit! Deşi, te rog să mă crezi, domnule Roland, nu a fost abandonată: în ultimele cinci nopţi am dormit pe o saltea în camera ei, am condus-o până în Montparnasse, în mare doliu. Cu un convoi sărăcăcios, e drept, nu eram decât eu şi doctorul.

Roland îşi plecă fruntea. Vecina simţi un sărut pe mână şi ochii i se umplură de lacrimi.

— Fără îndoială, fără îndoială, exclamă ea, ai o inimă bună! Fir-ar să fie! M-a mirat purtarea ta mai mult decât dacă ar fi fost vorba de un altul. Erai aşa o mângâiere pentru ea! Nu vă aveaţi pe lume decât unul pe altul. Dar asta e! Am spus-o adesea: e prea frumos băiatul ăsta! Cineva îl va înlănţui cu siguranţă. Nu numai că nu credeam că o să meargă atât de uşor din prima încercare. Trei săptămâni de chef!Trei săptămâni şi două zile! Ce viaţă te-au făcut să trăieşti! Eşti schimbat, prăpădit, pierdut!

— Nu-i ceea ce credeţi, vru s-o întrerupă Roland.

— Bine, bine, nu cred nimic, şi e aici nepoata mea, altfel te-aş fi găzduit cu siguranţă. Dar înţelegi, fiind aici nepoata mea...

— Vorbiţi-mi, vă rog, de mama! o întrerupse iarăşi Roland.

— Bietul copil, suspină doamna Marcelin. L-au aranjat bine alea! Ce vrei să-ţi spun? Sigur că avea nişte secrete, dar nu mi le-a mărturisit. Probabil că nu eşti un hoţ, aş putea băga mâna în foc pentru asta. Ei, iată! Vorbea mereu de un portofel cu douăzeci de mii de franci în bancnote. Douăzeci de mii de franci, Sfântă Fecioară! De unde să le fi avut? Aşadar, delira!

În timp ce vorbea, nu-şi lua ochii de la Roland, căci, înainte de toate, femeile spionează. Dar el îşi ţinea capul plecat. Nu răspunse.

— Ah! spuse ea. Adevărat? Povestea cu cei douăzeci de mii de franci era deci adevărată? Atunci probabil că ţi-a rămas ceva. Răspunde! Scuză-te! Nu ţi-a rămas nimic? Te-au ronţăit până la os? În douăzeci şi trei de zile asta ar face cam treizeci şi cinci de mii de

franci pe an. Câtă nechibzuinţă! Micuţule, reluă ea, închizându-i gura cu un gest, au jumulit astea şi păsări mai viclene ca tine. E starea lor naturală, talentul lor. Nu te întreb nimic despre aventurile pe care le-ai avut. Nepoata mea e la mine, altfel ţi-aş fi oferit... Dar ţi-am mai spus o dată!
La aceste cuvinte, dincolo de uşa dormitorului se auzi un sforăit sonor şi de cea mai masculină provenienţă posibilă. Doamna Marcelin tuşi şi urmă:
— Iată deci ce s-a întâmplat. A doua zi după ce ai plecat nu se simţea rău. Cum nu reveneai şi ea se îngrijora, i-am pomenit despre costumul tău de Buridan. A luat-o în glumă. Ar fi vrut să te vadă în ţinută de căpitan. Biata femeie! Seara a făcut febră. Doctorul Lenoir m-a întrebat dacă aveai obiceiul să lipseşti de acasă. E un domn bine, ştii? Celălalt, Samuel, a mai venit doar ca să-şi ridice onorariul, când se vindeau lucrurile din cameră. Ah, n-aş putea spune că lucrurile din casă nu erau aproape mucegăite...
— Măcar de mi-ar fi lăsat ceva de îmbrăcat, spuse Roland.
— N-au lăsat nimic şi proprietarul pretinde încă o jumătate de lună de chirie. Vei pleca aşa cum ai venit, sărmane prieten: bănuiesc că ţi-ai lăsat acolo unde ai fost măcar o redingotă şi un pantalon. Dar să terminăm mai repede: dincolo, nepoata mea... Abia peste două zile mi-a vorbit despre cele douăzeci de mii de franci. La sfârşitul săptămânii a apărut prin cartier un zvon despre un tânăr asasinat; nu se vorbea decât despre asta. Cred că eşti de acord că nu i se putea povesti şi ei. O scurtez pentru că nu e oră de vizită şi mie nu-mi place să trăncănesc. Dar vino când vrei, şi mai vorbim. Ah! Tinereţea asta! Tinereţea asta!
— Ce credea despre mine? întrebă Roland, care nu plângea, dar ale cărui vorbe ieşeau cu greu din gâtlejul crispat.
— Văd că iei lucrurile destul de uşor, îi replică sec doamna Marcelin. Eşti un caz fericit. Mă aşteptam să ai maniere. Pe dracu'! Ai sânge rece. Dar de fapt, mai devreme sau mai târziu trebuia să se întâmple şi asta. Ce gândea despre tine? Noi, femeile, valorăm de zece ori mai mult decât voi. De o sută de ori, har Domnului! Spunea: “I s-o fi întâmplat vreo nenorocire!„ Şi iată că două nopţi înainte de a muri s-a simţit mai în putere. Mi-a cerut o pană, cerneală şi hârtie şi a scris. Am crezut că o să-mi spună: „Du scrisoarea aici sau acolo”, dar aiurea! Deşi, fără să-ţi reproşez, i-am dat suficiente dovezi de prietenie. Tot aia e. Am chemat un comisionar; a rămas singură cu el şi el a luat scrisoarea, ca s-o ducă. Îl cunoşteam. Când am coborât, l-am întrebat: „Unde te-a trimis doamna Tereza cu scrisoarea, Jerôme?” Mi-a răspuns: „Vedeţi-vă de treabă.” Aşa eşti răsplătit când porţi de grijă altora. Dar să sfârşesc povestea, nu? S-a făcut ora unu noaptea Şi dincolo, nepoata mea...

Roland se ridică tremurând:
— N-aş vrea să te gonesc, reluă doamna Marcelin, cu vizibile remuşcări. Aşează-te. Ai unde să te duci?
— Da, răspunse Roland, la întâmplare.
— Nu mă îndoiam, copil rău ce eşti! După trimiterea scrisorii i-a mers tot mai rău. Ieri s-au împlinit opt zile . În noaptea de miercuri spre joi mi-a dat un pachet cu hârtii, pe adresa doctorului Abel Lenoir, şi s-a stins în braţele mele. Ia uite, eu plâng, micuţule, şi tu nu plângi!
Roland o privea fix, într-adevăr, cu ochii uscaţi. Scoase un suspin din adâncul inimii.
— Bea o picătură de apă, reluă vecina. Mi-ar fi plăcut mai mult dacă te-aş fi văzut plângând. Numele tău a fost ultimul cuvânt pe care 1-a rostit . Înainte vorbise despre un duce, un pair al Franţei, dar îţi imaginezi, n-are importanţă! Sper că te vei întoarce la atelier...
Roland făcu un semn afirmativ . Întrebă cu voce ursuză:
— Când a murit, figura ei era schimbată?
Doamna Marcelin îl privi în faţă.
— Tu ai să înnebuneşti într-o zi, şopti ea. Te-ai privit într-o oglindă? Nu există femeie care să fie frumoasă ca tine!
Desprinse o oglindă şi i-o puse în faţă, dar Roland întoarse capul.
— Ţi-e ruşine, reluă ea, ăsta-i semn bun. Ascultă, am avut un şoc când te-am văzut aşa . Înţelegi? A plâns atât de mult înainte de a muri! Şi tu vii de la carnaval! E adevărat că-i datora şaizeci de vizite doctorului Samuel? Iar el s-a înfipt bine la vânzarea lucrurilor! Dar de unde avea ea ăia douăzeci de mii de franci? În fine, sunt afacerile voastre. Nu cer să aflu secretele nimănui.
Roland spuse:
— Adio, doamnă Marcelin, vă mulţumesc pentru tot ce aţi făcut pentru mama .
Îl mai reţinu încă o secundă, când se ridica de pe scaun. În vorbăria ei se simţeau stinghereala şi emoţia.
— Totuşi, am ceva să-ţi spun, şopti ea, dar nu reuşesc să-mi amintesc. Ascultă! Ţi-am spus despre hârţoagele trimise doctorului Lenoir? Sigur, nu pot valora milioane. Şi apoi, acela e un om cinstit. Când venea, găseam pe ici, pe colo câte o monedă de 40 de franci. Ah, Doamne! Uite cum te-ai **înroşit** acum şi adineauri erai atât de palid! Erau multe piese de 40 de franci între cei douăzeci de mii de franci? Ţi-i dăduse ea sau de unde îi luaseşi tu? Tinereţea, ah, tinereţea! Toţi sunt la fel şi se lasă năpădiţi de buruieni. Eşti foarte grăbit, se întrerupse, văzându-1 pe Roland eă se ridică a treia oară de pe scaun. Eşti aşteptat.
Se sperie de paloarea care se aşternuse pe chipul tânărului.
— Nu, bolborosi el cu disperare atât de adâncă încât inima vecinei îngheţă. Nu sunt aşteptat!

Îi mângâie obrazul, ca la un copil, şi spuse:

— Biet nătăfleţ! Ai un mare necaz! Aş fi vrut măcar să mănânci ceva, dar nepoata mea n-a lăsat nimic. Aşa-i la vârsta asta.

Deodată bătu din palme de bucurie.

— Ştiam! strigă. Ştiam sigur că uitam ceva! Ce cap am! Ţi-aminteşti de scrisoarea de care şi-am vorbit? Scrisoarea pe care i-a dat-o? Bine! Răspunsul dat comisionarului, cu două nopţi înainte de nefericitul eveniment? Ei bine! Răspunsul a venit azi. Sau, cel puţin, bănuiesc că era răspunsul, nu sunt chiar pricepută în chestii din astea. Doamna Tereza avea pe şemineu portretul acela al generalului. L-a vândut, la fel ca pe toate celelalie lucruri, şi a fost cumpărat de un slujbaş de la notariatul lui Deban, ştii tu? Slavă Domnului, nu s-ar putea spune că ea era soţia generalului, deşi tu semeni extraordinar de bine cu acel portret. Poate că ştia despre el o grămadă de lucruri. Şi acum, ghici ghicitoarea mea! Dacă tu cunoşti toate acestea, cu atât mai bine, căci aici sunt amestecaţi oameni bogaţi. Dovadă este că în seara asta, puţin după înserat, s-a oprit la poarta noastră o trăsură. Pardon! Una cu patru cai. N-am văzut-o, dar toată casa vorbeşte de ea. Un domn foarte bine a urcat împreună cu o călugăriţă bătrână şi o micuţă domnişoară, pe care o numeau prinţesă . Înţelegi? Prinţesă! Au venit direct la mine, pentru că portăreasa le-a spus despre relaţiile bune cu tine şi cu mama ta. Tocmai pregăteam o friptură pentru nepoata mea, ştii... Au observat că mă deranjau. I-am răspuns domnului că mama e moartă. Fiul se plimbă, Dumnezeu ştie pe unde. Bătrâna îşi făcea semnul crucii şi murmura: „Prea târziu!” A spus asta de mai mult de optsprezece ori. Micuţa prinţesă e delicată, dar foarte dezgheţată. Ce înseamnă o prinţesă mai mult decât altele în zilele noastre? O să-mi spui: bani. Poate că au. Cu atât mai bine pentru ele. Şi dacă nu eşti prost, ia-o pe drumul ăsta. Trebuie să intuieşti, să cauţi, să te strecori. Pot să jur că e peşte sub stâncă. Mie mi s-a părut foarte clar că veniseră să-i aducă o veste bună mamei tale. Dar ce vrei? După cum se căina bătrâna: „Prea târziu!”

Roland spuse pentru a doua oară:

— Mulţumesc, doamnă Marcelin!

Se îndreptă spre uşă, clătinându-se . În prag se opri:

— Aş vrea să ştiu unde este mama, vorbi cu voce joasă.

— Unde este mama ta? repetă vecina. Ah, biata femeie! Unde este? Dar înţeleg ce-mi spui, se întrerupse ea. Adresa de acolo, nu-i aşa? Dacă n-aş avea-o pe nepoata mea, aş merge mâine cu tine. Dar nu-i greu s-o găseşti: cimitirul Montparnasse, aleea a treia pe dreapta, din aleea principală. Faci douăzeci de paşi şi vei întâlni o capelă de familie cu blazon aurit şi tot felul de poveşti. Numele este de Clare, cu alte nume englezeşti în jur. Am remarcat toate astea pentru că voiam să-i duc o coroană. Este în spatele capelei. Şi încă ceva ciudat: chiar ea

a ales locul acela. Cumpărase parcela fără să sufle nimănui vreun cuvânt. De Clare, vrei să-ţi notezi?

— Nu, răspunse Roland. O să-mi amintesc. Adio.

Ieşi, iar vecina intră în camera ei.

În vechea locuinţă a doamnei Tereza se chefuia de zor, cu mare tămbălău şi bucurie. Roland coborî cât putu de repede, îşi ascunse faţa, pentru a trece prin faţa lojei portarului. Pe stradă, începu să meargă fără să-şi aleagă direcţia . În gând i se învârtea numele de Clare, care începea să-şi facă loc în mintea-i adormită.

Ajunse la răscrucea Abbaye, care era animată ca în plină zi, din cauza unui bal, a cărui intrare strâmtă se deschidea în spatele corpului de gardă. Felinarul roşu, legănat de vântul iernii, parcă striga: „Balul *Turnului din Nesle !”*

Şi totuşi, la Paris totul merge repede. Deja *Turnul din Nesle* începea să se piardă din curentul modei, care-şi duce apele nu se ştie unde. Moda îşi schimba cursul. Măştile lui Buridan se umpluseră de noroi, corsajul Margueritei de Bourgogne era zdrenţuit. Fuseseră suficiente trei săptămâni pentru ca toate acestea să-şi piardă strălucirea. De Paşti puteau fi deja nişte cârpe, iar mai târziu aveau să fie pescuite din râu. Iată care e mersul capricios al lumii. Dantelele se zdrenţuiesc şi poţi întâlni oameni care, călcând pe pavajul străzilor, regretă uliţele pe care odinioară echipajele îşi înfundau roţile în noroi.

Roland mergea parcă rupt în două, îmbrobodit în şal. O **femeie singură,** noaptea, în timpul acestor sărbători extrava**gante, riscă** întotdeauna să fie acostată, dar cei ce întâlneau **această creatură** slabă şi parcă zdrobită pierdeau orice chef **de a râde.** Un **geamăt** surd ieşea din când în când de sub şalul **care-i acoperea faţa.**

Înălţimea prea mare, spatele înclinat şi pasul nesigur dădeau impresia lugubră de nebunie, beţie ursuză şi inaniţie, trei lucruri care la Paris se confundă unul cu altul: probă supremă care face ca Parisul să se proclame singur oraşul cel mai spiritual din univers.

Roland mergea fără să vadă şi să audă nimic, sau doar luciri vagi şi zgomote neclare, care-i oboseau ochii şi-i sunau neplăcut în urechi. Din când în când, un gând îi trezea mintea din amorţeală: „A vorbit despre portofel”, îşi spunea, „de cei douăzeci de mii de franci. La ea în cameră, acolo unde a murit, acum se cântă. A murit. Mama e moartă.”

— Mamă! şopti el. Sărmana mea mamă! Eram marele ei nebun. Nu mă avea decât pe mine. Când nu m-a mai văzut, a murit. E moartă!

Un puternic hohot de râs îi zgudui pieptul.

— Moartă... Moartă... Moartă... repetă el de trei ori la rând . În spatele capelei acelor bogătaşi, de Clare! îi cunoştea pe de Clare. Numele era şi pe hârtia pe care mi-a dat-o: Raymond Clare Fitz-Roy Jersey, duce de Clare.

Secretul bietei femei era cu ea, sub pământ, şi Roland nu voia să-l

afle.
Roland nu avea nici dorinţă, nici speranţă, nici teamă: vegeta în neant. Gândul la mama sa îl chinuia, redus la imaginile copilăriei. Singura sa voinţă era de a căuta mormântul mamei sale, ca să se aşeze acolo şi să plângă.
Se ducea spre această ţintă ca şi cum s-ar fi dus la el acasă, după o lungă oboseală. Dincolo de acest scop, odată împlinit, se căsca neantul.
Mergea, aşadar, pentru a ajunge la cimitirul Montpar- nasse, dar nu ştia unde se află şi doar hazardul îl călăuzi într-o direcţie care-1 apropia de ţintă.
„Nu i-am mulţumit suficient", îşi spunea, gândindu-se la vecină. „A vegheat-o pe mama timp de cinci nopţi şi ea i-a murit în braţe."
Deodată se opri la colţul străzii Ancienne-Comédie. Corpul înclinat se redresă atât de brusc încât mâinile se duseră spre piept, unde rana îi provocase o suferinţă cumplită. Privi în jurul său, de parcă şi-ar fi căutat drumul.
Dar nu era asta. Căuta pe cineva în tenebrele febrei care-1 cuprinsese.
Spuse cu voce tare:
— Marguerite a ucis-o pe mama!
Şi se repezi ca şi cum ar fi vrut să-1 prindă pe asasin.
După câţiva paşi, picioarele i se înmuiară.
— Nu, nu, murmură el, n-o să mă opresc. Am stat prea mult acolo. Trebuie s-o găsesc pe Marguerite.
Urcă strada, ţinându-se de ziduri, căci puterile îl părăseau. Urcă toată strada Ancienne- Comédie. Tulburarea din minte ajunsese la apogeu, ca şi epuizarea fizică, dar el o căuta pe Marguerite, ca s-o ucidă.
După o cotitură, văzu faţada Odéonului, luminată de sus până jos. Odéonul era atunci un teatru la modă. Aici se dădeau baluri strălucitoare.
Mai întâi Roland vru să schimbe drumul, dar luminile îl atrăgeau. Merse mai departe şi mintea i se goli. Mergea fără să ştie încotro se duce, privind luminile ca un maniac sau ca un copil.
În piaţeta din faţă era multă mişcare. Străzile convergente erau pline de trăsuri care aşteptau. Cafenelele pline răsunau de cântece şi râsete. La intrarea teatrului erau o mulţime de măşti dominouri. Peste toate zgomotele acestei gloate petrecăreţe, care umplea piaţa cu murmure, de dincolo de zidurile teatrului, se auzea orchestra.
Inima lui Roland se strânse dureros. Intrase în această mulţime fără voie, după cum o ameţeală te aruncă în abis. Se sufoca. Voia să iasă cu orice preţ. Febra îi îngheţa picioarele şi **mâinile** şi-i ardea mintea, din care nu mai rămânea nimic, nici măcar ideea aceea confuză împotriva Margueritei, care-i ucisese mama.

16.RESTUL NOPŢII

Casele, ca şi oamenii, au destinele lor şi tot aşa, caraghioslâcurile şi infirmităţile lor. Nu ştiu cum să exprim această subtilitate reală: teatrul Odéon s-a născut zgârcit şi sărac . În mijlocul prosperităţii meritate de care se bucură adesea şi care-1 salvează de la foamete, rămâne prost întreţinut, precum familiile de artişti care-şi oferă dineuri, dar fără veselă. Are luxul lui specific — din când în când un lux orbitor — dar întotdeauna îi lipseşte ceva, fie o cămaşă, fie o şosetă. Imaginaţi-vă că e splendid îmbrăcat, dar dacă i se deschide jiletca, veţi vedea că-i lipseşte vesta.

În această noapte, când la Odéon era bal, strălucirea faţadei se întindea exact până la intrarea dintre colonade, în galeriile întunecate ca cerneala, fiecare dintre ele având doar două-trei lampadare, care dădeau o lumină zgârcită . În epoca noastră inovaţia gazului lampant a suprimat aceste contraste de lumină atât la Odéon cât şi oriunde în altă parte, dar cu puţin timp înainte, la vremea povestirii noastre, lângă luminozitatea *a giorno* a unei sărbători se găseau locuri cufundate într-o obscuritate totală.

Roland se întoarse din drum şi intră cu greutate pe una din aceste galerii care merg în paralel cu strada Corneille. Se simţi mai bine intrând în aceste tenebre. Galeria era aproape pustie. Roland se aşeză pe o treaptă şi-şi cuprinse capul în mâini . Încerca să-şi adune gândurile. Aproape, la picioarele lui, pe stradă, staţiona o trăsură foarte elegantă. Vizitiul adormise pe locul său.

Din când în când, în spatele lui treceau cupluri dintr-o parte în alta. De obicei în locurile unde se desfăşoară baluri câmpeneşti sunt boschete. Aceste galerii solitare ţineau loc de boschete.

Un cuplu se opri, nu departe de Roland, căruia nu-i păsa de nimeni. Felinarul îndepărtat nu punea în evidenţă decât siluetele: un bărbat bine legat, încă tânăr, îmbrăcat în costum de oraş; femeia, tot tânără şi cu o ţinută elegantă, avea un domino negru, fără glugă . Îşi ţinea masca în mână.

— Este cinstit, spunea ea. Mai cinstit decât mi-aş fi putut imagina. Nu se poate face nimic.

— Pe naiba! exclamă bărbatul cel lat în spate. Fără să vă flatez, doamnă contesă, nu există la Paris o femeie mai frumoasă ca dumneavoastră. Ştiţi mai bine ca mine că băiatul vă iubeşte la nebunie. Va face tot ce doriţi dumneavoastră. Contăm pe asta.

În modul în care pronunţase cuvintele „doamnă contesă” se remarca

o uşoară ironie.
gaşcă de tineri costumaţi dădu colţul străzii Corneille, precedată de două măşti care duceau nişte torţe în mâini. Doamna contesă şi însoţitorul ei se retraseră la umbra unei coloane, dar nu suficient de repede pentru a evita ca lumina torţelor să alunece o clipă pe chipurile lor.

Bărbatul avea dreptate: nu exista în Paris o femeie mai frumoasă decât Marguerite Sadoulas, în al cărei păr superb străluceau acum pietre preţioase. La gât purta un colan de diamante.

Bărbatul era domnul Lecoq: nimeni altul decât marele domn Lecoq.

Gaşca ameţită şi zgomotoasă era formată din slujbaşii domnului Deban, care lungiseră cina peste măsură şi care-1 târau pe Joulou, beat mort, în costumul lui soios de Buridan.

— Totuşi, n-ar fi bine să mi-1 omoare! rosti Marguerite, uitându-se la chipul palid al lui Joulou, care spânzura, stupid şi inert, pe umerii cărătorilor lui.

— Trebuie cizelat, răspunse cu răceală domnul Lecoq. E clădit dintr-un material dur şi trebuie bine lovit. Afacerea merită efortul.

Până în acel moment, Roland nu auzise nimic, sau mai **degrabă vorbele** treceau pe lângă urechea lui. Nici vocea **Margueritei** nu-i produse vreo impresie.

Un fel de student, îmbrăcat cu o bluză de catifea şi împopoţonat cu o beretă, se împletici de o treaptă şi ajunse atât de aproape de Roland încât pulpana hainei îi atinse în treacăt obrazul. Studentul rămase nemişcat în susul scărilor şi-şi concentră privirea spre întunericul galeriei.

— Iată, totuşi, trăsura! mârâi el.

— Aici, Comayrol! şopti domnul Lecoq.

Studentul se apropie imediat.

Însoţitorii lui Joulou intrară în cafeneaua palatului Cor**neille,** urlând din toate puterile:

— Punch! Cât mai mult punch, ca să sărbătorim nunta şi moştenirea contelui! Să se dea de băut tuturor. Istoria e o tâmpenie şi teatrul de la Porte-Saint-Martin minte cât poate. Buridan s-a căsătorit cu Marguerite de Bourgogne săptămâna trecută şi de atunci o duce din beţie în beţie. Punch! Un ocean de punch! Slavă Cartei! Tatăl din Bretania e îngropat. Suntem şefi de nume şi de arme. Orsini, cârciumar din taverna iadului, chimirele noastre sunt pline! De băut! De băut! Chef! Chef!

— Patroane, spuse Comayrol, arătându-i cu degetul. Iată o grămadă de palavragii care de acum nu mai sunt buni de nimic. Doar de pus pe foc!

— De ce ? întrebă Marguerite.

— Bună seara, contesă! zise falsul student.

Marguerite îi întinse mâna lui Comayrol, care continuă fără să-i răspundă:

— Putem găsi un loc mai comod pentru afaceri, patroane?

— Stăm foarte bine aici, replică Lecoq. Sunt grăbit.

Comayrol se apropie de Roland, care părea o masă inertă,sprijinită de stâlp şi se aplecă deasupra lui.

— Dormi bine, bătrânico? întrebă el.

Cum Roland nu se mişca, îl împinse cu piciorul. Roland căzu într-o parte şi rămase nemişcat.

— E ca o buturugă! spuse Lecoq. Las-o să doarmă şi vorbeşte. De ce sunt ăştia buni de pus pe foc?

— Pentru că, răspunse Comayrol, Léon Malevoy a cumpărat şi a plătit casa Deban chiar azi.

— Pe naiba! exclamă Lecoq. Frumoasă operaţie! Şi vrei să zici că o să vă gonească de acolo?

— Ne cunoaşte destul de bine ca s-o facă, reluă cu modestie Comayrol.

Domnul Lecoq rămase pe gânduri.

— Încă nu e timpul să luăm titlurile, vorbi ca pentru sine. Ducele ar putea să le ceară şi asta ar strica tot. S-o lăsăm aşa deocamdată. Acest Léon Malevoy nu cunoaşte tot ce este în agenţie. Şi nu-i bun de pus pe foc decât acest biet învechit de Deban, pe care n-aş da o para chioară. Uite unde duce prostia!

Comayrol spuse *Amin* din tot sufletul. Doamna contesă se înfioră sub dominoul ei.

— Mi-e frig, spuse ea. Să ne întoarcem la bal.

— Nu încă, superba mea doamnă, replică domnul Lecoq. Dacă ţi-e frig, să mergem să ne încălzim. Sunt aici pentru mai multe afaceri şi a noastră nu e încă încheiată. Ce mai e nou în strada Sainte-Marguerite la numărul 10, Comayrol?

„În strada Sainte-Marguerite la numărul 10”, acestea fură primele cuvinte cu înţeles percepute de urechile şi mintea lui Roland. Asta nu-1 trezi, pentru că prăbuşirea lui era profundă şi de durată, dar încercă să asculte, cum se face uneori în vis, şi sigur că dacă Marguerite ar mai fi vorbit de acolo de unde se găsea, ar fi auzit-o.

Dar Marguerite, împreună cu însoţitorii ei, dădea în acel moment colţul galeriei ce ducea spre grădina Luxembourg.

În jur se făcu linişte, sau mai degrabă nu se mai auzea decât un murmur confuz, zgomote îndepărtate, ca cele ale petrecăreţilor din piaţă, al muzicii de bal şi al scandalului din cafeneaua Corneille, unde se găsea casa Deban, aşa bună de pus pe foc cum era, şi care se distra în jurul unui Joulou nedumerit.

Apoi, deodată, alte voci se auziră lângă Roland, care simţi două perechi de mâini scotocind prin buzunarele veşmintelor noi ale Mariei

Davot. Avu o dorinţă instinctivă de a respinge această agresiune. Pentru prima dată, înţelese strania paralizie care-i imobilizase membrele. Era ca a doua zi după ce primise lovitura de pumnal: total inert, dar cu gândirea limpede.

— Nimic de jumulit! spuse o voce. Biata femeie e făcută praf! N-o să povestească unora din Toulon că i-am scotocit prin buzunare.

— E caraghios! replică cealaltă voce. La Paris se moare de foame!

Cei doi interlocutori se întoarseră cu spatele la Roland şi intrară în galerie.

— Frumoasă e şmechera asta de contesă! reluă cel care vorbise primul.

— Nu-i mult de când profită şi ea, răspunse celălalt. A fost cooptată la ultimul carnaval, racolată pentru o intrigă de proporţii, pe care o plănuieşte Toulonnais. E vorba de un duce, un general, pair al Franţei şi aşa mai departe, care are mai mulţi bani decât regele, bani pe care i-a câştigat din greu, căci şi-a ucis fratele mai mare sau ceva de genul ăsta.

— Drept pentru care, concluzionă prima voce, domnul Frac-Negru, înlocuind avantajos Providenţa, o să-1 şantajeze şi o să-1 pună să semneze în alb. Ce-o să ne revină nouă, celorlalţi, Piquepuce, prietene?

În acest moment, Piquepuce deschidea felinarul elegantei trăsuri oprite lângă trotuar, pentru a-şi aprinde pipa. Era un tânăr de douăzeci şi patru-douăzeci şi cinci de ani, slab, palid şi trist, purtând un costum de student amărât.

Ridică din umeri, trăgând primul fum şi zise:

— Cocotte, micuţule, dacă ai fi avut o redingotă de Sedan de prima calitate în locul bluzei pe care o porţi, un pantalon de caşmir negru, ghete lustruite şi o conştiinţă fără pată, ţi-aş fi arătat o modalitate de a te servi singur, care ne-ar aduce nişte rente pentru veşnicie.

Suspină şi închise felinarul.

Cocotte, un puşti de optsprezece ani, sprinten, vioi, bine legat şi bine îmbrăcat, deşi principalul obiect vestimentar era, într-adevăr, o bluză de lână, îşi rula cu indolenţă o ţigară.

— Dacă l-am preveni pe acest duce... începu el.

Dar mâna osoasă a lui Piquepuce îi acoperi gura, tăindu-i vorba:

— Să nu ai încredere în nimeni! zise el. lată-i!

Domnul Lecoq, Marguerite şi Comayrol reveneau. Cocotte şi Piquepuce dispărură ca prin farmec.

Roland căuta cu asiduitate sensul cuvintelor auzite. Inteligenţa i se refăcea mai repede decât forţele fizice . În mintea lui persista o mare tulburare, din care se desprindea un gând: „ Şi-a ucis fratele mai mare!”

— Am văzut actul de deces, spunea în acel moment Comayrol. Este

pe numele de Tereza, doar atât, şi nu mai cuprinde altă lămurire.
Sub efectul acestui şoc violent, Roland încercă să se răsucească, dar muşchii îi erau împietriţi.

— Şi fiul? întrebă domnul Lecoq.

— Dispărut de trei săptămâni, răspunse Comayrol. Nu l-a văzut nimeni din noaptea de după Lăsata Secului.

— Ciudat! gândi cu voce tare Marguerite. Noaptea de Lăsata Secului!

Dar Roland n-o mai auzi, pentru că cei trei, continuându-şi drumul spre piaţa Odéon, depăşiseră cu o duzină de paşi arcada sub care se afla aşezat el.

Domnul Lecoq o întrebă pe frumoasa lui însoţitoare:

— De ce e ciudat?

Contesa replică sec:

— De-aia.

Ajunseră la capătul galeriei, unde se aflau mai multe grupuri, luminate de reflexele slabe ale faţadei. Privirea pătrunzătoare a domnului Lecoq examină toate figurile, fie mascate, fie nemascate. Sigur nu găsi ceea ce căuta, căci se întoarse brusc şi-şi reluă plimbarea în sens invers, însoţit de ceilalţi doi.

Roland îi aştepta, ascultând.

— E o întreagă poveste, spunea Comayrol. Am aflat-o de la vecina care a vegheat-o până în ultimele clipe şi pe care o faci să spună orice, dacă-i ţii isonul. Mama era foarte săracă, dar se pare că nătăfleţul de Deban negociase cu ea în legătură cu afacerea asta. Ştiţi că e în stare să omoare şi găina cu ouăle de aur pentru o bucată de pâine.

Aici, cei trei interlocutori depăşiră din nou arcada şi vocea lui Comayrol se pierdu între zgomotele înconjurătoare. Roland făcu un efort disperat pentru a trece în partea cealaltă a coloanei, dar în zadar.

În acest timp, Comayrol continuă:

— Douăzeci de mii de franci! Iată ce-i cerea Deban mamei pentru a-i reda actul de naştere, cel de căsătorie şi cel de deces. Le-ar fi dat? Nu ştiu nimic despre asta, dar mama făcuse rost de cei douăzeci de mii de franci.

— Douăzeci de mii de franci! repetă Marguerite, care de câteva minute rămăsese foarte gânditoare.

Domnul Lecoq spuse:

— Şi eu, ca şi doamna contesă, mă gândesc la acel Buridan care a fost asasinat şi la portofelul lui, ce conţinea douăzeci de mii de franci. Fix!

— Am spus eu că mă gândeam la asta? şopti Marguerite cu acreală.

— Noi doi o să vorbim despre asta între patru ochi, scumpa mea! zise foarte încet domnul Lecoq.

Apoi reluă, şmechereşte:

— Comayrol, băiete, astă-seară parcă ne-am strecura prin urechile acului, nu? Suntem cu moralul la pământ, sperăm să fim utili şi suntem profund convinşi că viitorul nostru se află în mâinile prietenului nostru Beaufils, ori Lecoq, ori ce alt nume îi convine pentru a-şi desemna preţioasa-i persoană. E ceva adevărat în toate astea, dar descurajarea nu duce nicăieri . Înălţimea mea e mulţumită de dumneata: ai lucrat ca un înger şi raportul meu către Colonel va conţine o menţiune care-ţi va fi foarte favorabilă. Acest nobil notar, domnul Léon Malevoy, este sigur incoruptibil?

— Mă tem că da! răspunse mai-marele slujbaşilor.

— Atunci n-o să vă păstreze, de bine ce are cinstea de a vă cunoaşte.

— Înainte de a pleca, rosti încet Comayrol, aş putea să-mi bag nasul în dosarul ducelui.

— Să fim cinstiţi! îl întrerupse Lecoq. Am o idee. Letanneur şi Léon Malevoy sunt prieteni. Domnul Léon Malevoy s-ar putea să-1 păstreze pe Letanneur.

Comayrol lăsă să-i scape un gest de dispreţ.

— Cei care vor rămâne şi cei care vor pleca, vorbi domnul Lecoq cu gravitate magistrală, vor fi întotdeauna pentru mine agenţia Deban, autentica. Suntem asociaţi. Toţi care sunteţi, aţi tras un bilet la loterie în noaptea de Lăsata Secului. Lucrurile avansează. Vreţi să vă spun ceva care vă va face plăcere, dar vă va şi speria? Acolo, în strada Campagne-Première, aţi fost martorii unei crime. Pentru Colonel asta valorează ceva. O jumătate de duzină de băieţi cinstiţi care pot spune: „În noaptea asta, la ora cutare, un om a fost ucis” şi să-1 recunoască pe asasin.

— Bine, vru să-1 înterupă Comayrol, dar nimeni dintre noi nu 1-a văzut pe asasin.

— Şi să-1 recunoască pe asasin! repetă apăsat domnul Lecoq. Ce dracu'! Nu strica tot! Într-o astfel de situaţie, niciodată o jumătate de duzină de băieţi cinstiţi nu e de pus pe foc!

Deodată, din subsolul cafenelei, unde se deschiseseră geamurile, se auziră aplauze frenetice. Se vedeau băieţii de la Deban, dansând în jurul lui Joulou, care era în picioare pe masă, cu un pahar în mână, cu capul gol şi încoronat cu o triplă diademă, împopoţonată cu nasturi. Ochii îi erau sângerii şi obrazul livid.

Marguerite îl strânse de braţ pe Lecoq care spuse:

— Omule, doamna contesă se plictiseşte ascultându-ne vorbind despre afaceri. Astăzi eşti liber . Îmi permiteţi, frumoasă doamnă? se întrerupse, adresându-se Margueritei.

Îi lăsă braţul şi-1 trase pe Comayrol deoparte. Marguerite coborî singură de-a lungul galeriei şi veni până la arcada unde stătea Roland, ascuns sub hainele lui Davot.

Rămase acolo, pentru că de acolo se vedea interiorul demisolului unde slujbaşii lui Deban sărbătoreau nunta şi moştenirea lui Joulou.
Ochii Margueritei rămăseseră aţintiţi asupra lui Joulou. Se gândea, nemişcată şi tăcută.

— **Pe strada** Notre-Dame-des-Champs, spuse Lecoq mai-**marelui** slujbaşilor, la mănăstirea Bon-Secours, este ceva **care ne interesează.** Atenţie la asta! Tânărul de la numărul 10 a **dispărut în ziua** crimei. Fii foarte atent! Şi tot din ziua **crimei doamnele de** la Bon-Secours găzduiesc un necunoscut. **Până acum,** informaţiile mele sunt foarte vagi. N-am nişte **date clare, dar** flerul meu îmi spune ceva, cred că am prins **un fir. Documentele** unei anume călugăriţe Françoise d'Assisi **sunt la agenţie?**

— **Este** chiar mătuşa ducelui, răspunse Comayrol.

— **Un** pretext excelent! Mâine te vei duce la mănăstirea **Bon-Secours, ca** să anunţi schimbarea patronului agenţiei. **Când vrei, eşti** iscusit în de-alde astea. Adu-mi dezlegarea **enigmei şi vei fi** recompensat.

Îi întinse mâna lui Comayrol, care deschise gura ca să î**ntrebe ceva.**

— Foarte bine, vei fi recompensat, sublinie Lecoq. Ţi-am spus.

— Mâine se va lumina de ziuă? întrebă cu timiditate Comayrol.

— Da, *mâine se va lumina de ziuă, toată ziua şi până la miezul nopţii*, dacă-mi aduci veşti bune.

Domnul Lecoq se întoarse cu spatele şi Comayrol intră în palatul Corneille . În loc să se ducă spre Marguerite, Lecoq făcu câţiva paşi spre strada Vaugirard, fluierând discret motivul muzical din *Robin Hood.*

Studentul răpciugos Piquepuce şi înflăcăratul ştrengar de Paris Cocotte apărură imediat lângă el. Parcă ieşiseră din pământ.

— Mâine la ora zece, ordonă Lecoq, când va fi deschis notariatul din strada Cassette numărul 3, cereţi-i domnului Jaffret să ia planul exact al întregii case. Mai ales modurile de abordare pentru încăperea în care se află dosarele. Întindeţi-o!

Cocotte şi Piquepuce primiră fiecare câte un mic avans pentru treaba pe care o aveau de făcut şi dispărură. Domnul Lecoq reveni spre Marguerite, care chiar în acea clipă atinsese umărul lui Roland, spunând:

— Doamnă, sunteţi bolnavă?

Lecoq începu să râdă. Roland nu dăduse nici un semn de viaţă. Marguerite îşi deschise portmoneul şi puse un ludovic pe genunchii pretinsei femei, adăugând ca o scuză:

— Şi mie mi-a fost foame. Mi-aduc aminte.

— Drept e că se poate juca rolul de înger pentru douăzeci de mii de franci. Nu-i scump, şopti Lecoq, oferindu-i braţul. Sunt obosit. Să mergem.

Vru s-o tragă pe Marguerite după el, dar ea se opuse, arătând cu degetul spre orgia din cafeneaua Corneille. Sărea în ochi figura lui Joulou, înspăimântător de palidă în mijlocul confuziei generale.

— Dacă se va mai trezi vreodată, păziţi-vă... începu ea.

— O să-1 adormim la loc, o întrerupse Lecoq.

Se întoarse spre el, sumbră şi frumoasă, căci îşi scosese masca.

— Nu-1 cunoaşteţi ca mine! şopti ea.

Erau pe trepte acum, între Roland şi trăsura al cărei vizitiu dormita . Îi întorseseră spatele lui Roland, care făcu o mişcare — prima după mai mult de o jumătate de oră. Mâna lui tremurătoare şi înceată înlătură puţin din şalul care-i acoperea faţa şi ochii arzători se fixară asupra Margueritei. Aceasta continuă:

— Mi-e teamă pentru el şi n-aş vrea să i se facă vreun rău. Este bruta mea: un lup frumos ca un leu, atunci când se luptă. Nu el a înfăptuit crima, nu! Celălalt avea un pumnal în mână. Celălalt era mai viteaz ca el şi frumos ca un înger!

— Ţi-e somn, fata mea, vorbi cu viclenie Lecoq. Visezi.

Marguerite tăcu. Cu capătul unui baston pe care-1 ţinea în mână Lecoq biciui degetele vizitiului adormit, care se îndreptă de spate pe locul lui şi-şi reluă mecanic mişcările. Marguerite întrebă:

— Dacă în această afacere este amestecat un duce, aş putea deveni ducesă?

— Pe toţi dracii! reluă Lecoq râzând.

Îi oferi braţul, pentru a o ajuta să urce în trăsură, şi adăugă cu răceală:

— E un nimic pentru metresa lui Toulonnais l'Amitié. Acasă, Jacobi!

Vizitiul porni caii.

Roland se ridică în picioare, fără efort, de parcă un şoc **electric îi reînviase** trupul. De data aceasta mintea-i era tul**bure. Când** trăsura, pornită deja în galop, dădea colţul străzii **Corneille, îşi puse** ambele mâini la frunte şi şopti;

— **Marguerite...** Marguerite... Mă duc la mormântul **mamei mele...**

Porni, dar în loc să plece în direcţia cimitirului, urmări **trăsura Margueritei.** Luciditatea îi revenea încet-încet. Mergea **cu uşurinţă** şi bine. Traversând piaţeta, fu îmbrâncit de câteva **ori, dar nici nu**-şi dădu seama. Era călit. Pe strada Racine **putu să alerge.**

La o sută de paşi pavajul i se mişcă sub picioare, ca puntea **unei nave** intrate în tangaj. Revăzu trăsura în mijlocul unei **lumini** strălucitoare. Trăsura era descoperită şi alerga pe sub **nişte copaci** mari, scăldaţi în soare. Marguerite, în rochie albă, **cu părul** lung despletit pe umeri, se apleca deasupra unui tânăr.

„Eu sunt!” îşi spuse Roland, pe care-1 cuprinsese ameţeala. „Mă recunosc. Opriţi! Vreau să merg la cimitir!”

După strălucirea aceea puternică urmară întunecimi de nepătruns.

Roland încă alerga, dar în zig-zag, ca un om beat.

În urechi i se spărgeau zgomote de tot felul. I se păru că vede stele căzând ca o ploaie. Se prăbuşi şi nu făcu nici un efort ca să se ridice, ba chiar sărută pavajul străzii, gândind: „Am ajuns. Acesta e mormântul mamei mele”.

Noaptea trecu, măsurată de bătăile orologiului din apropiere. Oraşul adormise, obosit de orgie. Zorile se născură reci şi triste.

Roland zăcea întins la pământ, cât era de lung. O ploaie monotonă cădea fără zgomot, scurgându-se în firişoare subţiri de apă spre râul care forma mici cascade. Cerul cenuşiu era ca o dungă subţire între crestele dantelate ale caselor. Era una dintre acele străzi vechi, rămăşiţe ale Parisului de altădată, căruia Parisul de acum îi amputa încetul cu încetul ultimele amintiri. Într-un capăt, strada urca brusc spre Sainte-Geneviève, în celălalt capăt îşi croia drum întortocheat printre cocioabele de Ev Mediu, ajungând la palatul Cluny.

Nu trecea nimeni. Chiar deasupra locului unde zăcea Roland, ca un cadavru de cerşetoare moartă de foame, un felinar cu sticla afumată se balansa, scârţâind tânguitor.

Felinarul lumina o casă mare şi dărăpănată, în faţa căreia spânzura o firmă cu desene ciudate. Firma reprezenta un pictor bărbos, în picioare, în costum de lucru, cu pensula şi paleta în mână, în faţa unei pânze întinse pe şevalet şi pe care erau pictaţi doi oameni pe jumătate dezbrăcaţi, care se luptau în mijlocul unei mulţimi de crocodili, tigri, şerpi, copii, guvernante şi militari.

Sub firmă, un înscris aproape şters de vreme spunea:

Inimă de Oţel, pictor de firme
Realizăm decoruri
pentru circari şi artişti de bâlci.

PARTEA A DOUA

DOMNUL INIMĂ

1.CÂTEVA INFORMAŢII DESPRE INIMĂ-DE-OŢEL

Au trecut zece ani. Ne aflăm în luna decembrie a anului 1842 şi povestea noastră se reînnoadă în interiorul acestei case din cartierul Sorbonei, în faţa căreia căzuse Roland, epuizat, aproape mort, în noaptea sărbătorii de la mijlocul postului mare.

Exteriorul casei nu se schimbase deloc. Era tot un corp de locuinţe destul de mare, flancat de două calcane sărăcăcioase şi dărăpănate. Nimic nu anunţa încă în împrejurimi feerica transformare ce avea să

vină şi care de atunci încoace a înlocuit brusc cu un oraş nou acele cocioabe ciudate, care povesteau secolului nostru uimit întunecate legende din Evul Mediu.

În centrul corpului de case şi sub ferestrele primului etaj, vântul rătăcit printre străduţe legăna, ca şi altădată, o firmă: aceeaşi firmă reprezentând un artist bărbos, care picta un tablou cu doi luptători luându-se la întrecere, înconjuraţi de animale apocaliptice. Şi tot ca altădată, această firmă spunea:

Inimă-de-Oţel,
Pictor de firme,
Realizăm decoruri
pentru circari şi artişti de bâlci.

Înainte de a trece poarta joasă, deasupra căreia se găsea o nişă ogivală, care trebuie să ne aducă înapoi la povestea noastră, să aruncăm o privire pe partea opusă a străzii. Acolo se ridica o casă modernă, mult retrasă faţă de celelalte, parcă prevestind aliniamentul de mai târziu. Această casă era îngrijită, cu aspect burghez şi cu ferestre mici, pătrate. Patru dintre cele cinci geamuri de la primul etaj aveau grilaje de sus şi până jos, lăsând să se vadă o mulţime de păsări, de parcă întreg apartamentul, nelocuit de oameni, ar fi fost doar o imensă colivie.

Deocamdată nu mai avem nimic de spus despre casa din faţă, construită de curând de către un rentier modest şi la locul lui, pe nume Jaffret, cunoscut în cartier sub porecla de „bunul Jaffret". El ocupa primul etaj. Păsările erau ale lui şi el era al păsărilor. De trei ori pe zi apărea la a cincea fereastră şi toate vrăbiile de pe malul stâng al Senei veneau să-i mănânce din palmă, împărtăşind categoric opinia vecinilor: o inimă minunată!

Era ora nouă dimineaţa. O rază de soare lumina în capătul străzii acoperişul palatului Cluny, lăsând în umbră faţada casei lui Inimă-de-Oţel. Păsările bunului Jaffret cântau, iar vrăbiile, libere, zburau de colo-colo, nerăbdătoare, aşteptând deschiderea celei de-a cincea ferestre.

Scara ce ducea la Inimă-de-Oţel, pictor de firme, era din piatră şi pe jumătate prăbuşită. Frumoasa rampă din fier forjat era mâncată de rugină. Treptele acoperite de praf umed şi zidurile mucegăite răspândeau un miros de pivniţă. Ajungând pe palier, prin uşa batantă, mâncată de carii, se intra într-unul dintre cele mai remarcabile atelier din Paris, singurul din această capitală — cum susţinea sus şi tare domnul Baruque, ucenic în puterea vârstei, primul elev al faimosului Tamerlan — deci singurul atelier care putea să arate de jur-împrejurul pereţilor o ghirlandă de şobolani împăiaţi, compusă din opt

sute optzeci şi trei de subiecţi, toţi omorâţi în această clădire, fără ajutorul pisicilor.

Nu trebuie să credem că trecem pragul unui loc fantastic ori necunoscut. Mulţi poeţi protestează revoltaţi că Parisul pierde una câte una vechile sale trăsături. Este destul de adevărat, dar atelierul Inimă-de-Oţel încă există, fericit şi glorios. Nu va dispărea atât de curând. Admirabilul echilibru dintre scopul său şi mijloacele de execuţie face din el un lucru aproape veşnic.

Poate îşi va schimba locul în urma demolărilor şi a aliniamentelor, dar nu va muri niciodată, trebuind să-şi exileze ghirlanda de şobolani dincolo de fortificaţii şi să-şi vâre gloria în cine ştie ce baracă, în mijlocul câmpului Saint-Denis. El răspunde unei necesităţi. Pentru o întreagă populaţie, interesantă şi numeroasă, „domnii artişti de bâlci", el este însuşi templul picturii şi cel mai nesemnificativ tablou al său valorează mai mult decât două saloane de expoziţie naţională.

Când a fost fondat? Cărui spirit îndrăzneţ îi datorăm această manieră, deopotrivă copilăroasă şi sublimă, naivă ca Cimabué, colosală ca Michelangelo? Nici o academie, până în ziua de azi, nu a instituit un premiu pentru a elucida misterul. Meşteşugul este franţuzesc şi ne face cinste. Parcurgeţi alte ţări şi întreg universul, să vedeţi dacă găsiţi portrete în picioare ale femeii-colos, comparabile cu cele ale acestui Muchamiel, care era Inimă-de-Oţel, care domnea la sfârşitul Imperiului! Şi azi se cumpără petice din ele, la preţul aramei. Domnul Malpaigne, directorul unuia din primele teatre europene, cel care cânta romanţa *L'Éclair* într-o porta-voce, de-ţi dădeau lacrimile, şi care înghite fără probleme o sută de croşete, are în galeria sa din strada Goutte-d'Or o pipă şi un obraz al domnişoarei Cuiraseu, tânără gigantă de paisprezece ani, din păcate răpită de către aliaţi în 1819. Portretul îi aparţinea lui Tamerlan, victimă a propriei sale lipse de cumpătare. Domnul Malpaigne a refuzat nouă franci pentru aceste rămăşiţe. „Numai chipul valorează zece franci, juri că-i din carne şi oase".

Ei bine, domnul Baruque era chiar elevul lui Tamerlan! Iar despre Gondrequin se spunea că era mai talentat decât Baruque-Gondrequin, poreclit „Militarul".

Să **revenim** asupra acestei aprecieri pitoreşti a domnului **Malpaigne, nu** numai unul dintre primii directori de teatru **european,** dar **şi** prim-pedichiurist al tuturor curţilor străine, **ale căror prospecte** poartă acest strigăt din inimă: *A salva ori a muri!*

„Numai chipul valorează zece franci, juri că-i din carne şi oase." În această exclamaţie rezidă explicaţia succesului secular al atelierului Inimă-de-Oţel: o casă unde nimic nu era prea mult pentru a-i mulţumi pe cei cu spirit practic. Vi se livrau coţofane hoaţe, grase ca nişte curcani, fără creşteri de preţ. Nu exista cineva care să nu fi admirat

portretul fraţilor Poitrail, primii care au ridicat în braţe tunuri. Se vedea acolo Poitrail cel tânăr, ţinând în braţele întinse câte nouă artilerişti. Această capodoperă se datora lui Quatrezieux, care era **Inimă**-de-Oţel din timpul lui Ludovic al XVIII-lea, un rege al spiritului. Quatrezieux era şi autorul tabloului doamnei Leduè, în care această celebră artistă era reprezentată în momentul în care Arlésien, soţul ei de suflet, îi spărgea pietre de pavaj pe burtă, cu ajutorul unui baros de forjă. Asta incita puternic imaginaţia. Arlésien spărgea bucăţi de macadam în dinţi şi-şi turna plumb topit în urechi. Tabloul lui Quatrezieux arăta toate aceste isprăvi în cele patru colţuri, în vreme ce ca fundal pictase mai mulţi săteni, încălţaţi cu saboţi, dansând pe stomacul doamnei Leduè. Această femeie, cu adevărat superioară sexului ei, râdea şi părea că spune: „Hei, să cânte muzica!”

Pe cerul desenat în detaliu, purtând toate ornamentele specifice la un loc — soarele, luna şi stelele — doi îngeri priveau scena cu doamna Leduè, spunându-şi între ei, de-a lungul a două panglici care le ieşeau din gură: *„Trebuie să vedeţi, ca să credeţi* ”.

Chiar dacă aici nu ne găsim printre oameni din lumea bună, astfel de personaje îşi au strălucirea lor. Doamna Leduè era prima femeie sălbatică, iar mielul ei era primul miel.

Când doamna Leduè fusese mâncată de primul său leu, Quatrezieux făcuse un tablou micuţ, care fusese agăţat sub cel mare. Fiica lui îi urmase, în ciuda legii salice. Tabloul ei cu copilul encefal făcuse turul lumii. Din păcate, era o fire pătimaşă şi-şi luase zilele pentru un Hercule ingrat, care nu merita sacrificiul.

Dar nemuritorul atelier îl găsise pe Tamerlan, şi după Tamerlan, pe altcineva.

Inimă-de-Oţel a murit. Trăiască Inimă-de-Oţel! Ar fi fost suficient un manechin pentru a perpetua dinastia.

Scara de piatră dădea mai întâi într-o cameră măricică, ale cărei ferestre priveau către cele ale bunului Jaffret, care locuia vizavi, spre vest. Peretele dinspre răsărit al camerei fusese dărâmat aproape integral, astfel încât dădea spre un hangar care ar fi putut servi drept biserică, atât era de mare şi de înalt. Lumina venea de sus putea fi modificată prin întinderea pe şasiuri a unor pânze de ambalaj. Aceste pânze, dintre care unele erau matlasate, creau un efect minunat, la care se adăuga cel al imenselor draperii naturale ţesute de păianjeni. O sobă din fontă, încălzită cu turbă, degaja mirosuri austere. Prin deschiderile din dreapta şi din fundul hangarului se vedeau copaci, pentru că această construcţie se ridica într-o grădină din care ocupa un sfert. Grădina, un loc minunat, se întindea până în strada Mathurins-Saint- Jacques şi conţinea mai multe dependinţe, printre care un micuţ pavilion în stil rinascentist, numit în cartier Turnul Bertaut. După spusele celor care se interesează de astfel de nimicuri,

poetul Bertaut locuise în această casă, dar domnului Gondrequin asta îi era indiferent, iar domnul Baruque recunoştea sincer că nu-i păsa în nici un fel.

În anul 1842, unde ne situăm noi, pavilionul servea drept locuinţă pentru Inimă-de-Oţel de atunci, supranumit pe scurt „Domnul Inimă”.

Căci totul aparţinea aici lui Inimă-de-Oţel casa, hangarul, grădina, dependinţele. Acest domeniu era plătit cu 1200 de franci anual, câte 300 pe trimestru. Secolul nostru începea să capete unele aspecte care displăceau şi domnului Baruque, şi lui Gondrequin-Militarul.

Pe atunci erau nişte vremuri bune şi îmbelşugate. Nimic nu lipsea din atelierul unde necesarul devenise abundent, admiţând chiar şi o notă de lux inutil . În afară de ghirlanda de şobolani împăiaţi, deja menţionată şi care tivea mândră zidurile, o cantitate de obiecte ciudate, cumpărate sau oferite din prietenie, mobila acest templu. Nimeni nu se gândea să le vândă, deşi aici se aflau înglobaţi mai mult de o sută de scuzi în nimicuri cu care s-ar fi umplut peste zece trăsuri mari, din cele folosite la mutări: cârpe cu paiete strălucitoare, schelete de animale, aparate demult ieşite din uz (dacă **vreodată** vor fi folosit la ceva, deşi ne îndoim teribil de acest lucru), păsări fripte făcute din carton şi mai multe **păpuşi** mecanice, ieşite la pensie.

Totul e***ra*** acoperit cu un respectabil strat de praf, la fel ca mobilierul industrial, a cărui dezordine nici cea mai măiastră pană de scris n-ar putea-o descrie vreodată.

Cu toate acestea, uzina mergea din plin. O armată de ucenici în ale picturii, tineri şi bătrâni, îmbrăcaţi cu haine ciudate, cu capul acoperit de pălării sau berete fantasmagorice, dar mândri peste poate de înfăţişarea lor absurdă, periau pânzele prost fixate sau măturau şasiurile întinse pe podea. Culoarea curgea în valuri, producând lucruri indescriptibile, desenate ca o insultă adusă raţiunii. Majoritatea soldaţilor ce compuneau acest batalion turbulent nu cunoştea nimic din principiile elementare ale artei, dar erau dirijaţi de caporali cu ochi vigilenţi, cu mână sigură, şcoliţi în meseria de a picta prost şi care ştiau, criminalii, cum se colorează o peluză, cum se „încremeneşte” un râu, cum se dispropor- ţionează un corp, cum se falsifică o mişcare. Dacă au existat vreodată artişti, atunci erau aceştia. Deasupra artiştilor se situau maeştrii: doi semizei: domnul Baruque, zis şi „Vicleanul”, şi domnul Gondrequin, supranumit „Militarul”.

Domnul Baruque era un bărbat scund, de cincizeci de ani, slab, uscat şi serios, mistificator cu sânge rece şi prieten cu toţi din atelier, în ciuda aparenţelor severe. Gondrequin era un tip zdravăn şi bun, naiv şi convins, respectând foarte tare poziţia socială în care ajunsese datorită tatălui său şi generozităţii Providenţei.

I se spunea „Militarul”, nu pentru că ar fi avut cinstea de a fi

aparţinut armatei, ci datorită iubirii nebune pe care o avea pentru gloria războinicilor. Duminica domnul Gondrequin se deghiza în june soldat, „a cărui mustaţă o avea”, pentru a folosi expresia lui Cascadin, ucenicul. Pe deasupra, Cascadin îl acuza şi pentru că-şi strecura sub redingotă un fular roşu, pe care îl lăsa să iasă puţin prin butonieră, fiind astfel decorat neoficial, fără ştirea guvernului.

Domnul Baruque şi domnul Gondrequin erau cei doi locotenenţi ai lui Inimă-de-Oţel. Domnul Baruque avea o vedere de ansamblu şi grupa marile mase, domnul Gondrequin *atrăgea ochiul.*

Fiecare tablou destinat domnilor artişti de bâlci conţinea unul sau mai multe obiecte care trebuiau *să atragă ochiul. Great attraction!* urlă afişul saltimbancilor englezi. Franţa, mereu delicată, cerea lui Gondrequin un portret amăgitor, cu o focă sau un copil cu două capete. Gondrequin excela mai ales în albinoşi şi, deşi dispreţuia anatomia, oamenii-schelete, în care era maestru, făceau furori.

Deasupra semizeilor se afla Jupiter, care guverna Olimpul: Inimă-de-Oţel, maestrul maeştrilor, tânăr, frumos, strălucitor, adăugând tuturor acestor date ale naturii o atracţie prin mister. Domnii artişti de bâlci nu-1 văzuseră niciodată. Se spunea că la orele când ziua era pe sfârşite iar atelierul devenea o imensă singurătate, cobora uneori din norii săi, pentru a realiza un racursiu imposibil, pentru a finisa o perspectivă rebelă, pentru a topi valurile îngheţate ale unui ocean. Se spunea: e o legendă. Era o legendă, dar nimeni nu-1 cunoştea pe invizibilul succesor al lui Muchamiel, al lui Tamerlan şi al lui Quatrezieux. Superior naturii umane, „domnul Inimă” îşi exercita din înălţimi influenţa sa regală. Era poezia unui întreg popor. La sărbătoarea de la Saint-Cloud, la bâlciul de turtă dulce, imaginea sa aureolată trecea prin visele tuturor moştenitoarelor de bărăci de bâlci, la orele mistice când toba mare înceta să bată...

În această dimineaţă, în afară de mai multe firme cu lebăda şi crucea, calul alb sau cocoşul îndrăzneţ — bagatele —în afară de diverse tablouri destinate cortului somnambulei din Paris, casei tinerei gigante sau peşterii femeii sălbatice care devorează şerpi împăiaţi — simple frivolităţi — atelierul Inimă-de-Oţel executa două pagini magistrale, două mari tablouri istorice: „Turnul din Nesle” şi „Exerciţiile familiei Vacherie”. Familia Vacherie, numărând douăzeci de membri, poza la stânga, cu instrumentele sale şi leul de mare, adus într-o găleată. Turnul din Nesle era la dreapta: trei scene despărţite prin stâlpi — taverna, magicianul, temniţa. La prima vedere, se părea că totul e simplu, numai că directorul teatrului de bâlci, cu o imaginaţie îndrăzneaţă şi abilă, comandase trei ferestre deschise: una în tavernă, una în palatul lui Ludovic cel Încăpăţânat, una în închisoare — asta pentru a ilustra cele trei numere ale trupei. Prima fereastră era pentru jocurile zigomatice: Patagon jonglând cu cei doi

elefanţi ai săi; a doua fereastră lăsa să se vadă lupta din Sud, dintre Arpin şi Marsilia, a treia servea drept cadru pentru luarea cetăţii din Anvers.

Poftiţi să comandaţi astfel de lucruri nepricepuţilor care expun în Palatul Industriei! Pe podium se aflau trei modele: un băieţel sărac, ce poza pentru copiii lui Patagon, şi doi bărbaţi, unul în picioarele goale, celălalt descoperindu-şi mândru torsul gol.

Aceşti doi bărbaţi, „tăiaţi” la jumătatea corpului şi apoi „sudaţi” de ochiul artistului — torsul unuia peste picioarele celuilalt — trebuiau să formeze un Hercule complet. Picioarele se numeau Similor, torsul se numea Échalot . Îl posedau în comun pe Saladin, copilul cel sărac, aceasta fiindu-le singura avere.

— Fiţi amabilă, domnişoară Vacherie, şi arătaţi-vă talentele, ordonă Gondrequin-Militarul, luând pensula de la unul din caporali. Dumneavoastră sunteţi punctul de atracţie aici, în colţul din dreapta. Ei, gata! Zâmbiţi, vă rog!

Domnişoara Vacherie, neagră ca o cârtiţă, îşi puse un pumnal în echilibru pe vârful nasului şi înţepeni aşa. Era urâtă de ţi se făcea pielea de găină, dar Similor, „omul cu picioarele”, o contempla cu o plăcere vinovată.

Échalot, partea de sus a atletului, îi zâmbea lui Saladin, care se târa pe podium ca o râmă.

Era o linişte de mormânt în atelierul în care fiecare lucra hotărât, dacă nu şi bine.

Din când în când, domnul Baruque ridica vocea, pentru a spune:

— Acum gura, şi daţi-i drumul la treabă! Toată lumea! Se aude?

Militarul adăuga ferm:

— Timpul zboară, căci are aripi! La galop!

Şi, într-adevăr, mulţimea de ucenici îi dădea drumul . În dezordinea profundă a acestui Capharnaum, frontul se mişca într-o ordine perfectă. Fiecare îşi avea postul său de combatant. Imposibil de fabricat nişte produse mai înfiorătoare cu mai mult zel şi mai multă metodă.

Doar domnii Baruque-Vicleanul şi Gondrequin-Militarul aveau dreptul să-şi aprindă pipele şi să vorbească tare. Ceilalţi abia dacă puteau să strecoare la urechea vecinului nişte calambururi de la teatrul Pantheon.

Pînă şi modelele şuşoteau timid, şi „ursul” familiei Vacherie, un bătrân oribil, de a cărui ferocitate nu se temeau nici copiii, se lăsa pictat fără revoltă, neîndrăznind să caşte decât pe jumătate.

Domnul Baruque spuse:

— Scurtă şi bună! Şedinţa nu va dura nici două ore, căci azi sărbătorim onomastica domnului Inimă.

— Festinul lui Balthazar, bucurie şi pahare cu vin de toate felurile,

adăugă domnul Gondrequin-Militarul. Cel ce nu e invitat la nuntă va putea veni în strada Mathurins, să privească la focurile de artificii, pe deasupra zidurilor. Nu se plăteşte nimic pentru asta. Daţi-i drumul! Timpul zboară, căci are aripi. Fără să mai socotim că s-ar putea să fim deranjaţi azi de inspecţia rechinilor, care au cumpărat casa şi terenul şi care ne vor demola.

— Noi doi avem cinstea să-i cunoaştem pe rechini, spuse cu mândrie Similor, omul cu picioarele, în timp ce Échalot, cel cu torsul, scoase un oftat prelung.

În acel moment, pe partea cealaltă a străzii, bunul Jaffret deschise a cincea fereastră, cea fără gratii, şi pe loc, o mulţime de vrăbii începură să zboare în jurul ei, ca un roi de muşte. Dar fugiră ciripind, căci bunul Jaffret nu era singur.

A cincea fereastră a acestui om atât de bun cu păsărelele depăşea puţin zidul de nord al casei lui Inimă-de-Oţel, astfel încât avea vedere spre grădină şi spre pavilionul Bertaut, situat la capătul aleii ce cobora spre strada Mathurins-Saint-Jacques. O rază palidă de soare traversa pavilionul, luminând un bărbat tânăr şi frumos, care dormea pe patul său.

Bunul Jaffret avea în mână o binoclu de spectacol şi-i spunea însoţitorului său:

— Acest Lecoq ne ţinea cu capul sub apă. Acum că-i mort şi îngropat, noi suntem stăpânii. Ştiu că aveţi afaceri, ca toată lumea, dragă domnule Comayrol, şi nu v-aş fi deranjat pentru un nimic. Fixaţi-vă claritatea şi aşteptaţi ca tânărul să se întoarcă. Veţi vedea că merită osteneala.

2.DOUĂ PRIETENE DE PENSION

— Rosette!

— Nita!

Cele două strigăte de bucurie se încrucişară la colţul străzii Cassette cu strada Le Vieux Colombier. Trăsura tinerei prinţese de Eppstein se opri brusc, la un ordin dat cu vioiciune, şi Nita, îmbujorată de plăcere, se aplecă peste portieră:

— Urcă repede, sau cobor eu!

Domnişoara Rose de Malevoy se plimba pe jos, în compania unei cameriste care ducea în mână o carte de rugăciuni. Nita deschise singură portiera, înainte ca valetul să coboare de la locul său. Doamna de companie care o însoţea o certă, scandalizată:

— Prinţesă! Ah, prinţesă!

Dar pentru că Rose ezita să urce, prinţesa Nita, nici una, nici două,

sări pe pavaj şi se aruncă în braţele prietenei sale.

— Rea ce eşti! spuse cu lacrimi în ochi. Răutate! Nu te-am văzut de atâta timp!

Emoţionată şi ea, Rose de Malevoy îi întoarse sărutarea şi strecură o privire rapidă spre interiorul caleştii.

— Ah! exclamă ea, luminându-se la faţă. Doamna contesă nu e aici?

— Nu, replică Nita. Vom fi singure cu bona Favier, şi am atâtea să-ţi spun! Dacă ai şti!...

Doamna de companie, persoană importantă, înfofolită şi îmblănită, coborî la rândul ei, cu ajutorul valetului. Departe de mine pretenţia de a-i lăsa pe călători să creadă că la Paris e nevoie de mai mult de atât pentru a atrage o întreagă şleahtă de vagabonzi pe trotuare. Haimanalele se adunară, privind de parcă nu ar fi văzut ceva mai surprinzător în viaţa lor.

— Prinţesă... zise doamna de companie, care cel mai adesea începea să vorbească, dar nu apuca să termine. Nu ştiu, într-adevăr, dacă e rezonabil să...

— Draga mea Favier, o întrerupse Nita, de ce-ai coborât? A fost un efort inutil. Domnişoara de Malevoy e cea mai bună prietenă pe care o am şi tutorele meu va fi foarte mulţumit s-o vadă. Urcă înapoi, te rog!

Rose de Malevoy încă ezita.

— Ştie englezeşte? întrebă ea în şoaptă, desemnând-o cu o ocheadă pe doamna de companie.

— Deloc! Nici măcar un cuvânt! răspunse Nita, tot în engleză, râzând. Haide! Contele o să ne întâmpine în strada Mathurins-Saint-Jacques şi la întoarcere te lăsăm acasă.

Rose se întoarse spre cameristă şi-i spuse:

— Întoarce-te acasă, Julie, şi anunţă-1 pe fratele meu că sunt cu prinţesa de Eppstein, care nu e însoţită de doamna contesă.

— Şi mii de salutări dragului meu notar, adăugă veselă Nita.

Nita o aşeză pe Rose lângă ea şi corpolenta doamnă de companie luă loc în faţă, nemişcată, tăcută şi gravă. Magnificul atelaj, care lovise nerăbdător cu copitele pavajul, îşi reluă galopul spre Saint-Sulpice. Haimanalele se întoarseră la treburile lor.

Fără să fim nerespectuoşi faţă de domnişoara Nita de Clare, mai bine-zis prinţesa de Eppstein, căci era condamnată să-şi poarte acest titlu cât roata carului, Rose şi cu ea formau cel mai frumos cuplu de fete care se putea vedea. Domnişoara **de Malevoy** avea 20 de ani. Era brunetă, cu ochii de un **albastru închis,** un pic cam palidă şi cam înaltă, dar armonia **trăsăturilor îi** răscumpăra paloarea, astfel încât nu puteai să **nu-i admiri talia** fragilă. Rose ilustra în cel mai înalt grad **acea calitate** numită distincţie.

Pentru că fiecare strat social are o idee specifică despre termenul de distincţie, vom afirma că a Rosei era cea bună.

Dar Nita avea, într-adevăr, mai mult de atât. Orice s-ar crede, distincţia este o calitate subalternă şi cuvântul în sine precizează acest lucru, desemnând o trăsătură care evidenţiază un chip dintr-o mulţime. Aţi auzit vreodată spunându-se despre o regină că se distinge? Ar fi un nonsens.

Nita nu era şi nu putea fi din mulţime. Sigur, facem abstracţie de nobleţea căpătată prin naştere şi prin avere, debarasând-o de această ghirlandă de titluri, care se înnodau pompos în jurul numelui ei. S-o luăm aşa cum a creat-o Dumnezeu şi aşa cum a format-o educaţia primită. Nita era admirabil de frumoasă, de o frumuseţe sinceră, clară, surâzătoare şi îndrăzneaţă. Orice nor ar fi trecut peste splendoarea fericită a acestei tinereţi şi orice doliu — iar toaleta ei vorbea despre asta — nu ar fi putut stinge decât o clipă focul nobil al privirii, însă necazul nu putea să aplece pentru mult timp fruntea aceasta regală. Ea trebuia să se redreseze prin putere şi fericire, oriunde femeia e victorioasă în luptele iubirii şi vieţii.

Am văzut-o copil, odinioară, în colţişorul îngheţat în care maica Françoise d'Assisi ispăşea gloriile unui trecut învins. Atunci fusese mai degrabă ciudată decât frumoasă, cu ochi prea mari pentru acel chip tras şi palid. Vârsta o schimbase, înflorise exploziv, magnific şi aproape imprevizibil. Fiecare zi îi adăuga un farmec, un parfum, o împlinire . Îi înmărmurea deopotrivă pe cei ce-o iubeau şi pe cei ce-o detestau.

Avea un păr bogat, de un blond întunecat şi plin de reflexe misterioase, pe care lumina îl preschimba într-o aureolă. Sprâncenele, mai închise la culoare, frumos arcuite, dădeau autoritate acelor ochi mari, zâmbitori şi blânzi, a căror privire părea întunecată ori de câte ori emoţia îi preschimba, ca la o mişcare de baghetă magică, întreaga fizionomie. Nasul grecesc îşi deschidea nările ca nişte petale de trandafir. Gura-i era ca de copil, când surâdea, arătându-şi veselia perlată a dinţilor. Dar imediat ce nu mai surâdea, gura, mai proaspătă ca o floare, îşi ridica puţin buzele şi rostea fără cuvinte: „Vreau!”

Era cu un an mai tânără decât Rose. Aveau cam aceeaşi înălţime, dar silueta Nitei era mai frumos cambrată. Deşi Nita avea o frumuseţe mai înălţătoare şi mai profundă, lângă ea Rose câştiga în farmec şi în frumuseţe. Între ele exista o armonie perfectă şi plenară, care încânta ochiul şi făcea să bată inima.

După ce se aşezară, prinţesa Nita luă mâinile Rosei într-ale sale.

— Mi-eşti la fel de dragă, mă gândesc mereu la tine. Ai fost îngerul meu cel bun timp de un an, cât m-au ţinut la Sacré-Coeur, după... după...

Nu-şi termină fraza şi ochii i se umplură de lacrimi.

Fusese ţinută la Sacré-Coeur după moartea generalului duce de Clare.

— Sărmanul şi bunul meu tată! şopti ea. Vineri s-au făcut doi ani... şi doliul încă nu se sfârşise când bătrâna mea mătuşă, călugăriţa de la Bon-Secours, a plecat şi ea dintre noi. Era ultima: acum sunt singură.

— Permiteţi-mi, prinţesă — zise blajin doamna de companie — să vă amintesc că nu sunteţi deloc singură. Doamna contesă e o a doua mamă pentru dumneavoastră.

— Bine, Favier, răspunse Nita cu un gest de nerăbdare. Când am s-o atac pe doamna contesă, ai să ai tot timpul s-o aperi.

Apoi adăugă, apropiindu-se de prietena ei.

— De ce m-ai părăsit, Rosette? Aş fi vrut să fii mereu lângă mine.

— Pentru că, răspunse domnişoara de Malevoy după o ezitare şi vorbind în engleză, fratele meu nu vrea să merg la palatul de Clare.

Doamna de companie se înroşi. Ochii ei placizi avură o scânteiere. Nita întoarse spre ea o privire dulce şi îi spuse:

— Nu am prea des ocazia să vorbesc englezeşte . Îmi permiţi?

— Doamna contesă şi vicontele Annibal vorbesc englezeşte amândoi, replică doamna de companie . În realitate, prinţesă, nu vă lipsesc ocaziile de a face conversaţie.

Îşi încrucişă bridele pălăriei şi luă o atitudine resemnată. Rose o atinse uşor cu cotul pe prietena ei. Schimbară o ocheadă rapidă, care spunea multe: întrebări şi răspunsuri.

Întrebarea domnişoarei de Malevoy era: „Te-am întrebat mai devreme dacă nu ştie engleză şi mi-ai răspuns că nu. Eşti sigură că nu te înşeli?”

Răspunsul Nitei era categoric: „Deloc.” Reluă cu vioiciune şi nu fără un accent de mânie, dar tot în engleză:

— Mi-e permis să te întreb de ce notarul meu nu vrea să vii la palatul de Clare?

Rose răspunse:

— În tinereţe a cunoscut-o pe doamna contesă.

— Şi ţi-a spus că... începu Nita. Ce ţi-a spus?

— Nimic, o întrerupse Rose. Nu vrea, asta-i tot. El decide.

Se făcu linişte. Doamna de companie închisese ochii.

Rose se apropie mai mult de urechea Nitei şi-i şopti:

— Ascultă... Fratele meu ar vrea să te vadă fără martori. Nu-mi răspunde, şi să vorbim despre altceva. Faci ce vrei. Eu am făcut ce trebuia.

Ochii bonei Favier se deschiseră. Rose adăugă cu dezinvoltură în franceză:

— Te credeam la Roma, Nita.

— Plănuisem să stau acolo toată iarna, răspunse prinţesa, care cu greu îşi ascundea tulburarea. Dar a venit o depeşă de la Paris şi ne-am făcut bagajele imediat.

Favier tuşi şi spuse sec:

— Depeşa avea legătură cu interesele dumneavoastră, prinţesă.
Îşi făcu semnul crucii, pentru că treceau pe lângă poarta laterală de la Saint-Sulpice. Cele două fete o imitară.

— Ai auzit vorbindu-se ceva despre atelierul lui Inimă- de-Oţel? exclamă brusc Nita, prefăcându-se veselă.

— Nu, replică Rose, gânditoare. Ce-i cu atelierul ăsta al lui Inimă-de-Oţel?

— Este un mister al Parisului, imaginează-ţi, şi încă foarte la modă, ca toate misterele acestui oraş... Bănuiesc că ai citit *Misterele Parisului*, de Eugene Sue.

— Nu, răspunse domnişoara de Malevoy. N-am citit niciodată romane.

— Ei bine! Nu eşti curioasă? Favier nu voia să mă lase să le citesc, dar contesa a zis: „De ce nu? Cartea asta n-o să-i facă nici rău, nici bine”.

— Dar prinţesa e un copil răsfăţat, zise încet Favier, privind-o pe Rose. Doamna contesă face tot ce vrea prinţesa.
Rose surâse cu un aer de îndoială şi întrebă în engleză:

— Eşti fericită?
Nita izbucni în râs.

— Draga mea, răspunse ea, tu nu citeşti romane, dar gîndeşti. Ce vrei? Am nouăsprezece ani şi mă numesc prinţesa de Eppstein. Dacă aş striga după ajutor, cu vocea de contralto pe care o am, împreună cu jumătatea mea de milion de rente, aş fi auzită de la antipozi. Tot mai crezi în tutori feroci, scumpa mea Rosette?

— Eşti fericită? repetă domnişoara de Malevoy.

— Da, sunt. Cât se poate de fericită.
Rose spuse cu simplitate:

— Cu atât mai bine. Mi-era teamă c-ai să afirmi contrariul.
Nita nu ar fi ştiut să definească starea de spirit care o cuprindea. La rândul ei, coborî vocea, pentru a întreba, tot în engleză:

— Ştii pentru ce motiv vrea să mă vadă domnul Léon de Malevoy?

— Vorbim adesea despre tine, dar sunt anumite lucruri pe care fratele meu nu le-ar spune nimănui.

— Ai devenit mult mai serioasă cu timpul, gândi Nita cu voce tare.

— Adevărat... Adevărat... repetă domnişoara de Malevoy. Fratele meu tânjeşte şi suferă. Am impresia că şi eu am uitat să râd.
Chipul radios al Nitei se întunecă.

— Fii sinceră cu mine, şopti ea. S-a întâmplat ceva?
Văzu o lacrimă, strivită între pleoapele Rosei, şi o strânse cu putere în braţe.

— Prinţesă, începu doamna de companie, stând ca pe ace. Convenienţele...

— Nu mă certa, bonă! o întrerupse Nita. E singura mea prietenă.

— Doamna contesă nu vă e cea mai bună prietenă? protestă Favier.

— Ba da, ba da, numai că nu-i acelaşi lucru.

Şi fără să se mai scuze, se întoarse din nou spre Rose, pentru a-i spune tot în engleză:

— Plângi din cauza fratelui tău?

Domnişoara de Malevoy clătină din cap, fără să răspundă.

— L-ai revăzut vreodată? întrebă prinţesa, schimbând brusc tonul.

Asta nu se referea la frate, căci Rose tresări, fără să-şi ridice ochii.

— Îl iubeşti? vorbi Nita, coborând vocea. Nu minţi!

— Nu l-am revăzut decât o dată, spuse domnişoara de Malevoy, vorbind rar, pe un ton ce s-ar fi vrut rece. Nu iubesc pe nimeni. Aici, pe pământ, fratele meu e totul pentru mine.

Dacă în acel moment ar fi privit-o pe prinţesă, ar fi văzut că obrazul i se îmbujorase, iar ochii îi străluceau.

— Eu l-am revăzut de mai multe ori, spuse Nita . În pădure, călare pe un cal frumos, dar singur, întotdeauna singur, nesalutând pe nimeni... S-ar părea că e total necunoscut, căci nimeni n-a putut să-mi spună numele lui. Şi, totuşi, i-am întrebat pe mulţi!

— Te-a recunoscut? o întrebă Rose.

— Nu ştiu, răspunse prinţesa. Zău că nu ştiu.

Vocea îi tremura, rostind aceste cuvinte. Pleoapele Rosei se ridicară, parcă fără voia lor. Privirile li se încrucişară. Nita se înroşi până în vârful urechilor, în timp ce Rose păli. Rose întrebă în franceză, nereuşind să-şi ascundă emoţia:

— De ce-mi vorbeai despre atelierul lui Inimă-de-Oţel?

— Ah! exclamă Nita, mulţumită că-şi putea extinde pălăvrăgeala, ca un văl protector peste emoţia irezistibil. Eram sigură că vrei să afli. Zău că-i ciudat: o adevărată tabără de sălbatici în mijlocul Parisului. Astea-s lucruri pe care nimeni nu le-ar crede, dacă ar fi relatate de prin călătorii făcute în China. Luvrul bâlciului! Auzi tu! Şi ce moravuri! Domnii care i-au văzut spun că triburile irocheze nu-s nimic faţă de saltimbancii noştri. Iar Inimă-de-Oţel este pictorul obişnuit al lui Bilboquet. Are o reputaţie incomensurabilă, ba chiar glorie. A fost descoperit de curând într-o „vizuină”, la o sută de picioare sub pământ. Autorii de vodeviluri o să monteze chiar o piesă, avându-1 drept subiect. Dar asta nu-i nimic. Mai e ceva, mult mai interesant. Deşi nu par, bădăranii lui sunt, în fond, nişte sfinţi . Într-o noapte teribilă de iarnă, pe vremuri, au cules un erou de roman, frumos ca un înger, care zăcea în stradă, mort de frig şi de foame... adică nu! Mai degrabă rănit. L-au îngrijit, l-au vindecat, au făcut din acest tânăr un fiu, apoi un stăpân şi un maestru, şi-n fine, regele lor. I-au mobilat un mic palat, lângă cocioaba lor. Acum este un tânăr elegant, distins, care umblă călare, trecând prin lume...

Rose surâse.

— Şi oare pentru a vizita astfel de curiozităţi a apărut prinţesa de Eppstein de dimineaţă în excursie? întrebă ea.

— Deci mă ascultai... exclamă Nita ironică. De fapt, credeam că păşeşti printre visele tale şi vorbeam pentru Favier. Ei bine, nu! Domnişoară, eşti departe de adevăr. E vorba de afaceri. Am ieşit pentru afaceri. Nu ţi-am spus că trebuie să ne întâlnim cu contele, tutorele meu? E o poveste întreagă. Guvernul va cumpăra palatul de Clare, oarecum fără voia noastră. Pentru a reinvesti fondurile mele, tutorele a pus ochii pe terenul din jurul atelierului lui Inimă-de-Oţel.

— Cu locuinţe aflate la o sută de picioare sub pământ? o întrerupse Rose, cu un fel de amărăciune.

— Bravo! E clar că mă ascultai! strigă prinţesa, în timp ce doamna de companie îşi muşca buzele, scandalizată, într-un cartier care va fi pus în valoare prin construcţii. Planurile sunt făcute: sunt cele ale palatului. Vom avea faţada spre două străzi şi un bulevard. Noul palat de Clare îşi va acoperi cheltuielile de construcţie prin casele din jur, care vor produce venituri... Mă gândeam să-1 consult pe fratele tău deşi contele, tutorele meu, este înconjurat de persoane competente în această problemă . Înţelege, Rosette, scumpa mea Rosette, se întrerupse, traducând deodată în engleză, fără să-şi dea seama. Tare aş vrea să mă intereseze lucrurile astea! Sunt singură. Oribil de singură...

În momentul în care domnişoara de Malevoy deschidea gura să răspundă, trăsura, care intrase pe o stradă strâmtă, se opri. Portiera din stânga aproape că atingea zidul vechi al palatului Cluny. Portiera din dreapta se deschise şi apăru un bărbat cu capul descoperit, cu înfăţişare respectabilă, cu păr bogat, blond, cu fire argintii.

Îl cunoaştem şi totuşi vor trebui câteva rânduri pentru a-1 prezenta cititorului, căci schimbarea produsă în el în cei zece ani care au trecut ţinea de domeniul miracolelor. Vom spune imediat că este Joulou, Joulou al nostru, poreclit „Bruta” Margueritei Sadoulas. Vom mai spune şi că nu-i mai rămăsese nimic, absolut nimic, din sălbaticul şi îndrăzneţul bucătar al frumoasei păcătoase, nimic din studentul celor zece ani de studii superioare neterminate, nimic din ferocele luptător care, în picioare pe o masă de marmură, susţinuse împotriva unui ofiţer de marină acea bătălie nebunească, de notorietate istorică printre legendele ce bântuie în cartierul şcolilor.

Acum era domnul conte Bréhut de Clare, un bărbat moderat, blajin, bogat, înălţat în ochii opiniei publice prin poziţia princiară a pupilei sale şi perspectiva de a deveni pair al Franţei.

În afară de aceasta, era soţul doamnei contese Bréhut de Clare, sau mai pe scurt, de Clare: o făptură de excepţie, frumoasă mult peste nivelul obişnuit al frumuseţii, şi foarte puternică; ea scotocise în arhive mai adânci decât fântânile, pentru a scoate la iveală dreptul de a purta numele de Clare; cucerise astfel pentru soţul ei, într-un

consiliu cu drepturi juridice, tutela prinţesei de Eppstein, în ciuda opoziţiei înflăcărate a maicii Françoise d'Assisi, care murise păstrând anumite prejudecăţi încăpăţânate.

Principala prejudecată era neîncrederea incurabilă în ce o privea pe doamna contesă.

Ca fizic, domnul conte de Bréhut de Clare părea mai în vârstă decât era în realitate, arătând de cel puţin 45 de ani. Constituţia lui atletică era considerabil schimbată; odinioară, umerii largi ar fi făcut să crape pe el haina neagră pe care acum o purta ca toată lumea. Spatele îi era uşor încovoiat. Avea un aer suferind şi mai cu seamă trist. Dar schimbarea se petrecuse mai ales în trăsături şi în expresia feţei.

Figura îi rămăsese în mare, tenul era tot palid, dar slăbiciunea adâncise cutele acestui chip, care pe vremuri părea o sculptură primitivă, în lemn, conturată în linii aproape nobile. Ochii mari gândeau, fruntea pleşuvă medita.

Văzând o străină în caleaşcă, prima mişcare a domnului conte fu un fel de tresărire de spaimă. Avea vederea foarte slabă, aşa că întrebă:

— Cu cine eşti acolo, prinţesă?

În loc să-i răspundă, Nita îi întinse mâna cu familiaritate, iar Favier vorbi cu un fel de ranchiună:

— Prinţesa nu mai e un copil, face ce vrea, slavă Domnului!

— Orice ar spune sau ar face, o întrerupse contele cu răceală şi severitate, nu uita, doamnă, că eşti la ordinele ei.

Strânse mâna Nitei într-ale sale. Privirea lui exprima respect, bunătate şi blândeţe. Coborând, Nita îi întinse fruntea să i-o sărute şi rosti foarte încet numele prietenei ei.

În ochii pe jumătate plecaţi ai Rosei se citi surpriza, în timp ce contele o saluta cu bunăvoinţă curtenitoare. Doamna de companie îşi muşcă iarăşi buzele, pregătindu-se să coboare.

— Rămâneţi, îi spuse contele de Bréhut. Aşteptaţi aici.

Adăugă, oferindu-i mâna Rosei:

— Fiţi binevenită, domnişoară de Malevoy. Nu fac parte dintre cei care-1 acuză pe fratele dumneavoastră.

— Dar cine-1 acuză pe fratele meu, domnule? întrebă Rose, retrăgându-şi mâna cu un gest demn.

— Aceiaşi pe care poate fratele tău îi acuză, la rândul lui; răspunse Nita, cu ochi visători.

Contele de Bréhut şopti:

— Mă tem că între aceştia şi fratele dumneavoastră lupta nu este egală.

Se aflau chiar în poarta atelierului lui Inimă-de-Oţel, sub faimoasa firmă legănată de vânt. Caleaşca aştepta în capătul străzii. Contele se descoperi şi le lăsă pe cele două fete să intre.

Înainte de a intra, ridică privirea spre a cincea fereastră a frumosului

apartament unde locuia bunul Jaffret. La această fereastră se vedeau aplecate două capete curioase. Contele îşi ridică pălăria, înclinându-se cu gravitate.

3.ÎNŢĂRCAREA LUI SALADIN

La orele zece fix, Gondrequin-Militarul scoase un strigăt ascuţit, căruia domnul Baruque îi răspunse printr-un cucurigu. Imediat caporalii imitară cotcodăcitul găinii. Creau parcă un miraj. Mai mulţi ucenici lansară nota dulce şi monotonă a chemării de dragoste a broaştelor primăvara. Domnişoara Vacherie, care era plină de talente ascunse, imită croncănitul corbilor în munţii solitari. Unchiul său, Patagonezul, începu să ragă ca un măgar. Mai-marele maimuţelor savante cântă Marseilleza, Similor lătră, Échalot mieună, Saladin, copilul, scoase nişte tânguiri sfâşietoare, în timp ce Albinosul, scoţându-şi costumul de schelet, declamă o poezie, cu un puternic accent meridional. Deasupra acestor solo-uri se ridică vocea întregului atelier al lui Inimă-de-Oţel, reproducând toate zgomotele naturii şi ale civilizaţiei, de la scârţâitul fierăstrăului la măcăitul raţelor.

Totul fu executat într-o ordine admirabilă, similară celei în care se învârt celebrele statuete ale orologiului din Strasbourg, în miezul zilei. Nimeni nu râdea. Veselia pictorilor — elevi ai lui Rafael ori simpli zugravi la şcoala lui Quatrezieux — dădea frisoane.

Când se termină obişnuita gălăgie cotidiană, Gondrequin- Militarul strigă solemn:

— Domnule Baruque-Vicleanul!

— Poftim! răspunse cel de-al doilea locotenent. Mi se pare că o voce mi-a rostit numele.

— Timpul zboară, căci are aripi, vorbi Militarul. Sunaţi clopotul.

Domnul Baruque depuse paleta şi pensula prelungită cu o coadă de mătură şi zise:

— Ding-dong! Ding-dong! Sună clopotul pentru a anunţa că putem mânca după pofta inimii, fiecare având voie să fumeze cât îi place şi să pălăvrăgească fără supărare. Rupeţi rândurile! La supă! Azi, cu ocazia sărbătoririi domnului Inimă, se măreşte pauza cu un sfert de oră . Înainte, nehaliţilor!

Acest discurs, ascultat cu sfinţenie, fu urmat de un tumult de nedescris . Întreg atelierul — ofiţeri, caporali, soldaţi şi modele — se împrăştie cu mare zarvă, ca o clasă la sfârşitul orelor de curs. Nici o ţară de pe mapamond nu are profunzimi atât de ciudate, caverne atât de adânci, văgăuni atât de ascunse ca acest ţinut strălucitor, care se numeşte artă. Arta este un gigant care primeşte direct pe creştet razele de soare, dar ale cărui picioare invizibile vagabondează nu se ştie pe

unde, prin oceane de mizerie. Asta mai e artă? vor întreba unii. Şi asemenea picioare aparţin realmente trupului care are un astfel de cap? Înclin să cred că da. Observaţi distanţa dintre artistul vedetă a unui spectacol şi figuranţi, primul fiind servit publicului ca un clapon pe grămada de tocătură care-i reprezintă pe cei din urmă. Nimic nu seamănă mai mult cu atelierul lui Inimă-de-Oţel decât aceşti figuranţi, neîncetat dispreţuiţi, şi totuşi trăind plini de orgoliu. Mister de nepătruns! Arta este artă, atât în josul scării, cât şi în susul ei, iar vanitatea — sânge al acestui corp imens — coboară până la extremităţile cele mai fine.

În apele pariziene există un peştişor nenorocit — o mică vieţuitoare necomestibilă, care trăieşte prin canale, dar e la fel de peşte ca şi somonul cu forme minunate, ca şi celelalte specii lăudate de toată lumea. Maidanezul e la fel de câine ca şi animalul rar, campion în expoziţii.

Aceşti elevi, muncind pentru 25 de bănuţi, erau artişti. Se făcuseră artişti, pentru că această carieră este liberă prin excelenţă. Erau îndrumaţi ca elevii în şcoală, dar ce importanţă avea asta? Erau *liberi*, pentru că nu făceau nimic util.

Fiecare merse la locul său. Existau o multitudine de **colţuri . În fiecare** cotlon, sub buturugile pentru foc, între **şasiuri şi pereţi, mă rog,** peste tot, era ascuns câte ceva de-ale **gurii, de proastă** calitate. Arta nu se hrăneşte ca orice muncă **indigenă.** Arta **are** întotdeauna nevoie de lux şi mirodeniile sunt luxul mizeriei.

Toată lumea îşi luă imediat ziarul şi sticla. Ziarul este farfuria oferită artei de către civilizaţie; farfuria şi bufetul. Din toate aceste ziare, pline de spirit, politică şi literatură, se răspândiră zeci de mirosuri redutabile, printre care domina cel auster şi masculin de usturoi... Horaţiu, ilustrul poet, a atacat usturoiul prin imprecaţii furioase; n-aş îndrăzni să apăr usturoiul împotriva lui Horaţiu, şi totuşi, usturoiul este absolut necesar artei.

Într-o secundă, ziarele desfăcute umplură atelierul de un iz pătrunzător de usturoi; toate miroseau a usturoi, fără deosebire. Publicaţia *Secolul* — pe atunci foarte tânără; *Presa* — sora ei mai mare; *Patria, Secolul de seară, Curierul francez, Patria de dimineaţă, Dezbaterile* — cu ideile lor doctrinare, *Gazeta Franţei,* muscă înţepătoare aşezată pe nasul regelui burghez, *Cotidianul* — amintiri şi regrete, *Ştafeta, Timpul, Globul* şi alte douăzeci, bune şi proaste, inteligente sau obtuze, toate miroseau a usturoi. Usturoiul le nivela pe toate. Orice capodoperă a spiritului uman, ajunsă la asemenea profunzimi, nu respira decât un singur aer: mirosul de usturoi. Totuşi, lângă sobă, aristocraţia mânca din farfurii: domnul Baruque — un rinichi; domnul Gondrequin — aripa friptă a unui pui slab . În jurul lor, burghezia şi poporul, într-o încântătoare dezordine, ronţăiau fie

jambon, fie cârnaţi, cu aceeaşi poftă de mâncare. Se vorbea, se râdea, se cânta. Din această mulţime veselă vom alege trei grupuri, legate în mod special de povestirea noastră.

Primul grup, format doar din două persoane, stătea mai la o parte: era vorba de Échalot (pentru tors) şi bietul ştrengar care poza pentru copilul zburător, din tabloul cu jocuri zigomatice. Cele două jumătăţi de atlet erau, într-adevăr, separate: în timp ce Échalot, inimă de adevărată mamă, se ocupa de moştenitor, Similor (pulpele acestui ansamblu ciudat), un desfrânat, se ocupa de domnişoara Vacherie şi prânzea cu saltimbancii.

Ultimii formau cel de-al doilea grup, constituit din paiaţă, care avea rolul principal, din Urs, Albinos şi Fizician.

Al treilea grup nu număra decât pe artiştii atelierului; aceştia îl înconjuraseră pe Militar, care vorbea mult şi solemn.

Cât despre domnul Baruque, el părea preocupat de altceva: ochii cenuşii îi alergau de colo-colo.

Saladin avea vreo doi ani fără câteva luni, încă nu vorbea, dar se târa ca o reptilă. Era urât, chel şi diform. Échalot îl ţinea cu greu în braţe, încercând să-1 facă să înghită nişte cârnăciori cu piper. Saladin rezista ca un diavol. Échalot îi spunea, cu acea imbatabilă blândeţe a oamenilor răbdători:

— Saladin, nu eşti rezonabil. Doar n-ai să sugi pân-ai să mergi în armată! Înghite asta, ca un băieţel cuminte. E spre binele tău. După spusele veterinarului, e timpul să fii înţărcat, ca să iei primele lecţii de viaţă.

Saladin nu voia. Făcea nişte strâmbături dizgraţioase şi încerca să urle, dar Échalot, care-i cunoştea puterea vocii şi se temea de scandal, îi ţinea gura cu palma şi-i spunea:

— În felul tău, ai dreptate. Taică-tău nu face nimic pentru tine, vezi că eu am preluat toate sarcinile. Fii drăguţ. Cârnăciorul îţi va da o putere virilă, mai mult decât laptele, care la Paris e falsificat cu amidon şi cu creierii unor foşti cai de tracţiune. Nu există hoţomani mai mari decât lăptarii... Vrei să deschizi guriţa, nesuferitule? Vezi tu, m-ai făcut să fiu pentru prima dată nepoliticos cu tine!

Saladin, care se răsucea ca un şarpe, scăpă din strânsoare, lăsând pe chipul slab al guvernantei zece urme de unghii murdare. Échalot îl îmbrăţişă.

— Poznaşule, mormăi râzând. Nu-ţi vine mintea la cap?

Apoi, cu o familiaritate blajină:

— Ar trebui să mulţumeşti cerului că eşti înţărcat cu cârnăciori. Bărbatul trebuie înţărcat devreme. O să-mi fii recunoscător mai târziu. Hei, Saladin, fii rezonabil! O să-ţi facă bine la sănătate. Uite, eu gust. Mă vezi pe mine că sug? Să-ţi fie ruşine! Eşti singurul care suge. Ruşine!

Îi curgea sudoarea pe frunte. Se şterse cu mâneca şi gândi: „**Are** o **idee fixă.** Atât de tânăr şi e deja pornit împotriva cârnăciorilor.”

Câţiva paşi mai încolo, galantul Similor uitase de fiul **său . Îi stătea** în obicei. Puţin îi păsa de înţărcat, operaţiune **atât de** delicată şi dificilă. Sclav al pasiunilor sale, îşi risipea **salariul cu** domnişoara Vacherie. Nu era un băiat prea drăguţ, **dar avea o** siluetă de artist sub îmbrăcămintea de catifea, **prea strâmtă.** Cu picioarele goale, cu o pălărie veche, cenuşie, **de sub care** scăpau şuviţe rebele de păr blond şi nepieptănat, **tocmai făcea pe** galantul.

— Am prins iute şpilul! spunea cu un aer melancolic şi naiv. Iată ce înseamnă un şmecher din epoca Regenţei, care are la îndemână zeci de trucuri. Unul ca ăsta poate face o femeie să se simtă ca peştele în apă. Pentru mine nu e nici un fel de încurcătură, m-am obişnuit ca iubirile să-mi dăuneze carierei; întotdeauna s-a abuzat de prezenţa unui tânăr în pas cu moda, aflat în preajma frumoaselor, fără să se abată de la calea onoarei.

— În schimb, ai văzut multe la viaţa dumitale, domnule Similor! suspină domnişoara Vacherie, care se îndopa cu pateu de ficat, dintr-un blid de lut ars.

Şi cât de frumoasă o găsea Similor, aşezată astfel, direct pe jos, cu picioarele pe un scaun şi cu nasul în farfurie!

Casieriţa cea grasă de la Teatrului Tinerelor Eleve, al cărui personal era format din 32 de câini dresaţi, adăugă înciudată:

— Şi cum faci, îngâmfatule, de ai atâţia bani?

Atâţia bani! Dumnezeule! Similor găsise, în sfârşit, un om care-1 lua drept un capitalist: un om care-1 invidia . Îi crescu inima, îşi înălţă capul, plin de mândrie.

— Şi când te gândeşti că oamenii s-au născut toţi egali! Ce tâmpenie! replică el, pe un ton profesoral. Iată-1 pe Échalot, servitorul meu, pe care l-am luat pentru a mă suplini faţă de fiul meu, abandonat de nobila sa mamă, o femeie din înalta societate de pe Chaussée d'Antin. Aş putea s-o distrug definitiv,doar spunându-i milionarului ei soţ: „Pst! Auzi? Soţia dumitale a comis o necuviinţă, cu un tânăr nu prea rău — ăsta sunt eu — pentru care stă mărturie corespondenţa pe hârtie de mătase, unde scria: *«Similor, idolul sufletului meu!»*“. Iar Saladin este proba materială a acestei vinovăţii, probă cu care aş putea s-o şantajez pe această femeie orgolioasă, după bunul meu plac, dacă nu m-aş afla sub imperiul unor sentimente delicate.

Auditoriul asculta cu gura căscată, iar domnişoara Vacherie uitase să mai înghită, atât era de încântată.

De un singur lucru ne e teamă: să nu-1 imităm pe Virgiliu. Evident, această scenă seamănă cu întrevederea dintre Enea şi Didona, înconjurată de Curtea ei. Dar nimic nu-i nou sub soare.

Triumful de orator şi seducător îl îmbăta pe Similor.

— Vă spun toate acestea pentru a vă face să înţelegeţi că şi Échalot a avut aceleaşi şanse în lume ca mine. De ce a rămas el atât de jos, în timp ce eu am urcat scara? Datorită calităţilor sufleteşti . În ceea ce mă priveşte, plecând de la dansul de salon, pentru care am tot felul de certificate şi diplome, am ajuns cu ajutorul femeilor fix la adresa dorită. Atâta timp cât nu împietezi asupra onoarei, poţi merge cu capul sus: e lucru cunoscut. Da, puicuţo, se întrerupse, oferindu-i punga cu tutun domnişoarei Vacherie, am văzut o mulţime de ciudăţenii şi am fost amestecat în afaceri cu sume de mii şi milioane. Aşa cum mă vedeţi, îmi luam dejunul în fiecare dimineaţă cu Toulonnais l'Amitié.

— Faimosul domn Lecoq! şopti auditoriul.

— Cel care a fost ghilotinat de uşa unei case de bani, la bancherul Schwartz, adăugă domnişoara Vacherie. O poveste amuzantă!

Se apropiară. Recenta dramă şi, mai ales, ciudăţenia sadică a acestei peripeţii, impresionase profund pe oamenii de rând, care ştiau mai multe despre subiectul cu pricina decât publicul obişnuit şi chiar mai multe decât justiţia. Căci cu cât coborâţi, cu atât veţi auzi mai multe zvonuri melodramatice. Mii de versiuni se născuseră după moartea violentă a domnului Lecoq. Legenda „Fracurilor Negre" se întindea pe tot cuprinsul mahalalelor şi dezlega limbile pe la priveghiuri. Toată lumea era lacomă să ştie, să afle.

Similor scoase un „Sst!" răsunător.

— Cineva cinstit, dar şi şmecher, care vrea să facă î**ncet**-încet avere, adăugă el tainic, poate să găsească ocazii. „Fracurile Negre" n-au existat niciodată. Numai haimanalele inventează prostiile astea. Ceea ce-i adevărat este că se găsesc oameni care fac un anumit gen de comerţ obscur şi aceştia au nevoie de indivizi care să vegheze sau să meargă pe urma pachetelor. La vedere şi onorabil, fără să ştie despre ce e vorba. Cine le-a putut face vreun necaz patronilor cafenelei *L'Épi-Scié*, în care se zvonea că-şi ţineau întrunirile „Fracurile Negre"? Hoţul neprins e negustor cinstit. Ce să le faci? Asta e! I-au împresurat ca să prindă găina cu ouă de aur... Şi au dispărut doi dintre ei: domnul Lecoq şi domnul Trei-Labe, din Plat-d'Étain...

— Dumneavoastră l-aţi cunoscut pe Trei-Labe, domnule Similor? întrebă frumoasa domnişoară Vacherie, îndulcindu-şi glasul răguşit.

Similor îşi înţepeni splendidele pulpe. Părea să se înalţe văzând cu ochii. Pălăria cea răpănoasă căpătase un fel de aureolă.

— E la fel de adevărat precum dumneavoastră sunteţi cea mai frumoasă între frumoase, răspunse el. Nu numai că l-am cunoscut, dar l-am vizitat în domeniul său privat, căci aveam apartamentul exact pe acelaşi palier, în casa agenţiei Lecoq, şi vă pot spune că primea doamne de cea mai bună calitate, cărora le şoptea în treacăt seara

vorbe mângâietoare. Chestii trecătoare, nimic serios nu-i înlănţuia inima. Ele deveneau blânde ca mieluşeii, pentru o simplă mângâiere şi pentru o vorbă strecurată la ureche: „Mâine se va lumina de ziuă”.
Similor încetă brusc să mai vorbească. Văzuse strălucirea din ochii domnului Baruque.

— Da, caută, Vicleanule! bombăni, în loc să continue. Ti-ai găsit naşul, omule!
Şi continuă cu emfază:

— Nimic în mâini, nimic în buzunare! Nu mi-e teamă că viaţa îmi va fi scotocită de ochiul scăpărător al justiţiei şi pentru bruma de secrete pe care o deţin, n-aş vorbi nici sub tortură!
Domnul Baruque se întorsese cu spatele, pierzându-se printre grupuri.
În tăcerea care urmă, se auziră ucenicii, care strigau în jurul poetului:

— Asta e, Militarule! Povesteşte-ne despre naşterea domnului Inimă.
Şi mai încolo, gânguritul dulce al lui Échalot, repetând cu o răbdare inepuizabilă:

— Saladin, fii rezonabil! Un tânăr neînţărcat ar fi ridicol. Mai târziu o să-mi mulţumeşti.

— Drepţi! ordonă Gondrequin-Militarul. Această istorie se povesteşte noilor veniţi la data când îl sărbătorim pe domnul Inimă. Se numeşte „Naşterea domnului Inimă”, dar este o denumire improprie, domnul Inimă având între douăzeci şi opt şi treizeci de ani, după cât se pare. Povestea se referă la o noapte de la mijlocul postului mare din anul 1832. Numai că, pentru noi, el s-a născut în acea noapte şi asta e suficient, începem? Da? Bine. Cascadin e obligat să tacă. Pe vremea aceea lucra la domnul şi doamna Lampion, care-i succedaseră lui Tamerlan. Scoateţi-vă pălăriile. Domnul Lampion era talentat, dar doamnei îi plăcea să vorbească. Atelierul nu valorifica acest dar. Domnul Baruque îşi căuta un loc în comerţ, iar eu făceam aceeaşi meserie de astăzi, dar fără tragere de inimă. Ce mai! Îţi trebuie succese, ca să-ţi etalezi capacitatea. Ne petrecusem noaptea chefuind în stil renascentist la Bariera Italiei, la alde Tronçon, căruia i-am ronţăit până şi firma. Drepţi sau tac! Deci spre dimineaţă, după petrecere, ne întorceam pe jos la atelier. Domnul şi doamna în trăsură, rotunzi ca nişte baloane. Trăsura ajunsese chiar sub ferestre, când caii s-au oprit brusc. Vicleanul a strigat: „Să mergem înainte, ca tigrii!”. Eu am zis: „Timpul zboară, căci are aripi”. Vizitiul a biciuit caii, dar nu s-a întâmplat nimic . În consecinţă, m-am aplecat în faţa cailor, ca să văd de ce nu voiau să înainteze.

— Eu am fost cel care s-a aplecat! îl întrerupse domnul Baruque.

— Perfect! replică bătrânul, cu umor. Dumneavoastră aţi fost acela. Dar care dintre noi a strigat: „Cerule! O femeie! Imposibil!”

— Deci era o femeie? întrebă Cascadin, curios.

— Da, găgăuţă, o femeie în negru şi complet inconşti**entă.** Caii se

opriseră, ca să n-o zdrobească, fiind dotaţi cu **acest** instinct, după părerea naturaliştilor. Am ridicat-o şi am **adus-o** aici.Când şi-a revenit, bietul tânăr a şoptit: „Ah, mama!”

— Cum! Tânărul? se auzi din toate părţile. Care tânăr?

— **Domnule** Gondrequin, declară Baruque, aţi ratat punctul **culminant.** Retuşaţi!

— El era! bombăni Militarul. Toată lumea a ghicit. Nu-i aşa, copii, că aţi ghicit? Oricum, reiau şi vă atrag atenţia că veşmintele negre erau deghizarea sub care străinul îşi ascundea sexul şi nenorocirile. Acum e limpede. Nimeni nu a cunoscut vreodată secretul. Dacă domnul Baruque îl ştie, să-1 spună. Mi-ar face plăcere. După câteva luni de boală, domnul şi doamna, seduşi de calităţile lui minunate, i-au propus mâna domnişoarei, la care aspira domnul Baruque, aici de faţă. Ei, ce ziceţi de asta?

— Şi Baruque, şi dumneavoastră, rectifică Vicleanul.

Militarul scoase un oftat prelung.

— Fata a sfârşit-o rău. Mă gândesc la ea în fiecare an, cu ocazia sărbătoririi domnului Inimă. Străinul n-a vrut-o pe domnişoară, şi avea dreptate, din cauza moravurilor ei. Totuşi, domnul şi doamna l-au instalat în pavilionul din grădină, ca să picteze portrete şi peisaje, precum şi diverse fleacuri drăgălaşe, dacă vreţi, dar care nu valorează nimic prin bâlciuri.

— Domnul Inimă este un pictor autentic, asta e! lăsă domnul Baruque să-i scape un adevăr solemn.

— Nimic pentru bâlciuri! repetă Gondrequin. Ca dovadă că, instituindu-1 în unanimitate drept Inimă-de-Oţel, şef şi patriarh al atelierului, după decesul domnului şi doamnei Lampion, petrecut după legile naturii, în urma unor nesfârşite chefuri şi excese de tot soiul, domnul Inimă a avut bunătatea de a ne da ici-colo câte un ajutor în muncă. Era superb. Credeam că o să ne umplem de bani. Fiasco total. Când au văzut picioare proporţionate, ochi pictaţi ca la carte şi braţe bine arcuite, clienţii s-au supărat de-a binelea, spunând: „Ne luaţi drept burghezi?”

În consecinţă, domnul Inimă este onoarea şi faima atelierului dar nu trebuie să se atingă de nimic. Totul merge bine, dacă el nu pune mâna pe culoare. Aşa vrea bâlciul: acolo geniul înlocuieşte educaţia. Totuşi, trăiască domnul Inimă! Pentru ziua sărbătoririi sale!

Vocea domnului Baruque nu se amestecă în corul de aclamaţii care punctă discursul Militarului. Totuşi, era un fanatic al domnului Inimă. De câteva minute nu se mai ocupa de rivalul şi prietenul său, domnul Gondrequin. Grupul din centru, în care perora Similor, îi atrăgea din nou atenţia . În timp ce Gondrequin, schimbând subiectul, vorbea cu tristeţe ucenicilor săi despre „rechini”, despre gaşca neagră, despre casa scoasă la vânzare şi despre atelierul ameninţat cu exilul, domnul

Baruque, pe jumătate ascuns după colţul sobei, îl asculta cu atenţie pe Similor, care se dusese foarte aproape de domnişoara Vacherie, de Urs, de Albinos şi de Poet, spunând tainic:

— Să nu aveţi încredere! Povestea cu *„Mâine se va lumina de ziuă”* e pe cale de dispariţie la ora actuală, dar se poate încă ciupi câte ceva din când în când. Am primit o sută de franci doar ca să mă plimb puţin pe la colţul străzii Cassette, când s-au urcat pe fereastră la numărul 3, în casa notarului... Dacă vreţi să munciţi, vă voi prezenta şi pe voi, dar nici un cuvânt imbecilului de colo: nu-i bărbat! S-a coborât la sexul unei dădace.

Îl arătă cu degetul pe Échalot, care, la capătul răbdării, îl îndopa autoritar pe Saladin cu o bucăţică de tobă... Copilul se sufoca şi ţipa cu disperare. Fericit de succes, Échalot îl bătu uşor cu palma pe spate, spunând:

— Vezi bine că nu-ţi ceream marea cu sarea! Iată-te înţărcat fără să bagi de seamă şi-mi datorezi asta pentru tot restul zilelor tale, Saladin.

Nefericitul copil fu scuturat de o ultimă convulsie şi rămase nemişcat.

— Asta e! aprobă Échalot. Fă nani. Acum o să prânzesc şi eu.

În acel moment, Cascadin, ultimul dintre ultimii, **deschise** larg uşile atelierului şi strigă cu voce răsunătoare:

— Rechinii!

Apoi adăugă, ridicându-şi şapca:

— Domnilor, am onoarea să vă prezint „gaşca neagră”, care vine să se joace cu noi de-a „scoală-te tu, să mă pun eu!” Salutaţi!

4.GAŞCA NEAGRĂ

Cascadin dispăru, fluturând şapca de hârtie cu un respect ironic, şi „gaşca neagră” intră. Atelierul Inimă-de-Oţel terminase prânzul. Aceste sărmane găşti negre au împotriva lor pe toţi cei pe care-i deranjează şi pe încă mulţi alţii, fiind destinate ***a priori*** a fi detestate. Din mijlocul unui nor dens, alimentat de toate pipele aprinse, ucenici, clienţi şi modele, toţi aruncară priviri ostile noilor veniţi.

„Gaşca neagră” era compusă de astă-dată din două tinere fermecătoare, purtând pe sub blănuri nişte toalete proaspete, de dimineaţă, şi un bărbat cu înfăţişare tristă şi blajină; cu siguranţă că nu reprezentau deloc genul de „rechini”, urât de artiştii de toate nivelurile. Atelierul lui Inimă-de-Oţel nu ocupa nici un nivel al artei.

El locuia în pivniţe adânci, dar orice ucenic posedă un dram de cavalerism, chiar şi atunci când şterge cu o cârpă muiată într-o căldare pânzele atroce pictate pentru bâlci. Vederea Nitei şi Rosei modifică brusc dispoziţia acestei populaţii ciudate, care se simţi dezarmată şi-şi scoase pălăria.

Doar domnişoara Vacherie spuse, strâmbându-se cu dispreţ:

— Poftim! Doi purici şi un burghez! Scuzaţi!

Ştim că Nita plecase de la palatul de Clare cu intenţia de „a se distra”. Era vorba de a vedea una din cele mai groteşti curiozităţi ale menajeriei pariziene.

Discuţia cu Rose îi schimbase însă starea de spirit şi o călăuzise spre gânduri de cu totul altă natură. Nita avea un caracter curajos, sincer şi vesel . Îşi petrecuse copilăria lângă tatăl ei, într-un fel de însingurare rătăcitoare, în mijlocul unui lux sobru şi aproape regal. Apoi venise acel an de doliu petrecut la Sacré-Coeur, unde toată lumea, profesoare şi eleve interne, o trataseră ca pe o prinţesă. Prima experienţă a ceea ce se numeşte „plăcere” o trăise abia la întoarcerea la palatul de Clare, locuit acum de către contele şi contesa de Bréhut. Acolo întâlnea o societate numeroasă şi strălucitoare, în care, fără să caute prea mult, Nita descoperea, totuşi, nişte influenţe stranii.

Poate că încă nu era capabilă să descifreze acest secret, care-i dădea de gândit.

Multe dintre familiile ale căror strălucitoare nume îi răsunau fără încetare în urechi încă de pe vremea tatălui ei, frecventau şi acum palatul, venind lunea, când contesa avea zi de primire. Dar printre aceştia apăruseră şi alţii, de care Nita era sigură că nu-şi cuceriseră dreptul la blazoane pe timpul cruciadelor.

Până şi contesa, femeie de ţinută excelentă şi un spirit elevat, avea uneori momente ciudate, când se asemăna cu o actriţă formidabilă, pe care o oboseşte rolul pe care-1 joacă.

Dimineaţă, în discuţia cu prietena ei, Rose, pe Nita o frapase ceva: domnul Léon Malevoy, notarul, nu-i permitea surorii sale să se ducă la palatul de Clare pentru că — erau chiar cuvintele Rosei — o cunoscuse pe doamna contesă în tinereţe. Suna ca o acuzaţie clară şi brutală.

Tot frământându-se, Nita găsea în ea însăşi vagi bănuieli, care se născuseră fără ca ea să-şi poată explica de ce. Soţia tutorelui ei nu-i inspirase nicidată prea mare simpatie.

Dar ce prăpastie între aceste bănuieli de copil şi dispreţul din vorbele notarului!

Nita îşi amintea: când trăia, ducele de Clare avea pentru notar — tânăr pe atunci — o stimă deosebită, iar maica Françoise d'Assise îl chemase la căpătâiul ei în ceasul din urmă.

Pe de altă parte, acasă la doamna contesă nu se vorbea frumos

despre domnul Léon Malevoy. Nita nu prea asculta când era vorba de afaceri, dar marea ei afecţiune pentru Rose îi deschisese uneori urechile, astfel că surprinsese grave insinuări. Ştia că intenţia contesei era să plaseze în alte mâini interesele Nitei. Ştia că îşi bazează această dorinţă pe teama de un pericol: după spusele ei, poziţia notarului era serios ameninţată.

Trebuie adăugat imediat că această părere a doamnei contese era în dezacord cu credinţa tuturor celorlalţi. Printre **confraţi,** în rândurile clientelei sale şi peste tot, Léon Malevoy **îşi atrăsese** numai sentimente de stimă, împinse până la **veneraţie,** deşi era foarte tânăr.

Între afirmaţia lui şi cea a doamnei contese, instinctul Nitei nu ezitase prea mult.

Nu am pronunţat întâmplător cuvântul „instinct" şi nu rămâne decât să spunem că cea mai mare parte a cartierului **Saint**-Germain de atunci l-ar fi înlocuit prin cuvântul „prejudecată".

În ochii lumii, doamna contesă de Bréhut de Clare era, într-adevăr, una dintre acele femei împlinite, care ştiu să îmbine virtutea cu toate atuurile eleganţei . Îşi făurise o înaltă reputaţie de cucernicie: operele de binefacere patronate de ea o înconjurau ca nişte metereze. Avea susţinători mulţi şi puternici. Se şoptea că nu era străină de unele maşinaţii politice.

Era încă tânără, frumoasă şi remarcabil de spirituală. Faţă de suferindul ei soţ avea o tandreţe maternă sau filială. Evident că dacă ar fi vrut, ar fi luat în mână hăţurile carului modei şi l-ar fi condus cu străşnicie. Dar nu voia, sau mai degrabă, voia mai mult de atât.

În raporturile ei cu Nita, pupila ei, nici cel mai sever judecător nu i-ar fi găsit ceva de reproşat. Dar asta nu reprezenta decât îndeplinirea unei importante îndatoriri. Nita nu avea în ea o mamă, ci o prietenă calmă şi binevoitoare . În casa contesei, Nita se simţea fericită şi liberă. Doamna de Clare părea că nu exercită nici o presiune, nici un abuz de putere şi nici nu recurgea la o tandreţe exagerată, care în cazul unei moştenitoare extrem de bogate, ar fi putut fi interpretat drept o încercare de a-i capta afecţiunea.

Totul era simplu, cinstit şi demn. Când am pomenit mai devreme despre teatru şi despre rolul pe care-1 juca, neputându-şi alunga o oarecare oboseală, era vorba doar de străfundurile ei sufleteşti. În societate, rolul era susţinut admirabil. Astfel încât după ce fusese uimită de apariţia acestei legături de rudenie, necunoscute şi răsărită pe neaşteptate, într-un moment propice, lumea sfârşise prin a recunoaşte că totul era cum nu se poate mai bine.

Cât despre domnul conte, opinia publică se ocupa foarte puţin de el. Trecuse pe planul doi şi nimeni nu bănuia efortul imens cu care parcursese drumul de la lupul de odinioară la mielul suferind şi timid de acum.

Să revenim la atelierul lui Inimă-de-Oţel.

Gaşca neagră traversă anticamera. Cele două frumoase tinere mergeau una lângă alta, amândouă gânditoare. Abia dacă aruncară o privire distrată la ciudăţeniile din atelier.

Asemenea escapade, întreprinse într-o anumită stare de spirit şi cu dorinţa de a găsi totul caraghios şi vrednic de râs, chiar şi explorând un ţinut necunoscut.

Ar fi avut categoric de ce să râdă. Trupele eşalonate — ucenici, clienţi şi modele — aveau nişte fizionomii nemaiîntâlnite. Gondrequin-Militarul trăia un sentiment clar de mândrie, prezentându-şi supuşii.

— Se simte un miros uşor de pipă, ca într-un local, spuse el, încercând un discurs apologetic faţă de conte, care-1 salutase politicos. Dar artistul are obiceiurile sale, ca şi soldatul francez, şi nu ne aşteptam la vizita unor doamne.

— Sunteţi la dumneavoastră acasă, scumpe domn! răspunse contele, trecând mai departe. Vă rugăm să nu vă deranjaţi deloc pentru noi.

Nita şi Rose îşi duseră batistele la nas, căci *uşorul* miros de pipă era de-a dreptul sufocant.

Rose îi spuse prietenei sale, privind silueta încovoiată a contelui:

— Omul acesta nu ţi-ar fi făcut niciodată vreun rău.

Nita ridică ochii miraţi spre ea.

— Ei asta-i! şopti ea. Cine crezi că mi-ar face vreun rău?

— Trebuie să-1 vezi pe fratele meu, replică Rose cu voce coborâtă, căci contele se întorcea. Caută o cale să-1 întâlneşti. Trebuie neapărat.

Contele spuse paşnic:

— Totul trebuie demolat. Terenul e de vânzare.

O situaţie deosebită era faptul că domnul Baruque, de obicei atât de sociabil, nu se alăturase nici o secundă lui **Gondrequin**-Militarul, pentru a face onorurile atelierului. La intrarea străinilor, îşi părăsise locul din spatele sobei şi făcuse un ocol mare. Acest ocol îl adusese în spatele grupului compus din domnişoara Vacherie, Ursul şi ceilalţi saltimbanci care-1 înconjurau pe Similor. Când se afla într-o dispoziţie bună, domnul Baruque spunea despre sine că adevărata lui vocaţie era poliţia: se lăuda că avea urechile lungi şi un ochi de american.

Încă de dimineaţă, domnul Baruque descoperise — pentru a folosi propriii lui termeni — că exista „o uneltire” între Similor şi modele, toţi fiind oameni în care nu se putea avea încredere. Voia să afle tot, chiar dacă guvernul nu-i făcea pentru asta un cadou anual. Dar vocaţia îl antrena.

Similor nu era un caracter impenetrabil . În schimb, domnul Baruque avea fler şi perspicacitate de detectiv . Între ei doi, partida nu era egală.

Domnul Baruque luă o găleată cu vopsea şi începu să coloreze cu

albastru, plin de zel. Era aşezat astfel încât putea auzi tot ce vorbea Similor.

Acesta, îngâmfat de parcă ar fi fost posesorul unei averi bunicele, şoptea la urechea domnişoarei Vacherie:

— Veţi avea toate plăcerile din univers: şaluri, nunţi, locuri în rândul întâi şi tot ce vreţi. Ce înseamnă cele mai mărunte lucruri, faţă de farmecul care trece... nu vă temeţi!

Şi adăugă, pentru cei din jur:

— Nu vă lăsaţi păcăliţi! Când vorbeşti de lup, ştii ce se întâmplă. Priviţi-i bine pe cei trei de colo: bătrânul şi cele două tinere. Bruneta din stânga este sora mai mică a notarului în chestiune, pe care-1 pândeam în timp ce Piquepuce şi Cocotte lucrau în biroul lui... Blonda este moştenitoarea unor milioane şi prinţesă pe deasupra. Bătrânul este tutorele şi „o toacă”. Nu vă lăsaţi păcăliţi!

— Cum? strigă domnişoara Vacherie. Bărbatul acela e un „Negru” ?

Vă daţi seama că domnul Baruque era numai urechi. Cercul se strânse şi mai mult în jurul lui Similor.

— Contesa lui e şmecheră, continuă acesta, coborând vocea fără voie . Între toţi ăştia, eu sunt inocent ca un nou- născut. Dar se aud vorbe în stânga, în dreapta, nu-i aşa? Ajungi să afli. El toacă averea, ca şi contesa. Contesa era cea care făcea pe credincioasa la palatul din strada Therese, când a murit colonelul... şi era buna prietenă a domnului Lecoq, care a devenit şef după moartea Colonelului... Domnul Lecoq îi promisese s-o facă ducesă.

— La treabă! comandă în acel moment Gondrequin- Militarul.

Atelierul se supuse şi-şi reluă munca.

Contele şi cele două tinere tocmai ieşeau pe poarta grădinii. Domnul Baruque se întoarse discret la postul său de luptă, hotărât să nu-1 mai piardă din ochi pe acest conspirator, Similor, care cu mâinile în buzunarele vestei, cu pălăria cenuşie pe o ureche şi încordându-şi vanitos picioarele goale, se apropie de Échalot, cealaltă jumătate de Hercule. Échalot i-1 arătă cu un gest blând pe Saladin, care dormea liniştit.

Orice alt copil ar fi murit cu siguranţă de la bucata de cârnăcior pe care i-o vârâse pe gât Échalot, dar Saladin îi făcuse faţă.

— Amédée, spuse Échalot emoţionat, copilul îşi va aminti această zi: ziua măreaţă când a fost înţărcat. Am mâncat pâine goală, ca să-i las hrana mea. Tu, care-i eşti tată natural, nu pari foarte înduioşat.

Similor ridică din umeri şi replică:

— Nu poţi să mă înţelegi. Eu muncesc pentru el. E posibil să fie angajat în familia Vacherie, ca să devină contorsionist. Mi-am făcut relaţii.

— Niciodată! strigă Échalot. Nu vreau să facă numărul ăla unde se îndoaie, de parcă n-ar avea oase.

— Ai drepturi asupra lui? întrebă cu răceală Similor. Rămâi la nivelul rolului tău de câine credincios. Eu am harul de a parveni prin intrigi şi femei. Cu tine, copilul ar rămâne printre oameni de rând. Cu mine va fi fercheş şi ştrengar, ceea ce-i poate aduce tot ce-i pofteşte inima, în acest secol al luminilor.

— Amédée, o să ne pierzi! suspină Échalot, cu un amestec de reproş şi admiraţie. Eşti plin de calităţi seducătoare, dar n-ai suflet de tată!

— Nu mişcă nimeni! tună Gondrequin-Militarul. Toată lumea la locul unde are treabă! Daţi-i bătaie cu negrul mâncat de crocodili: merge bine . Încă o tuşă la femeia-schelet, domnule Baruque, coastele nu sunt suficient de tăioase. Dacă tot or să ne ardă sălbaticii atelierul, cel puţin să murim acoperiţi de glorie. Atenţie! Domnişoară Vacherie! Arătaţi-vă talentele şi formele. Sunteţi centrul de interes.

Ciudata uzină intră în plină activitate. „Turnul din Nesle” **puse în scenă** întreaga sa recuzită de vechituri din Evul Mediu. **Similor îşi** încordă pulpele formidabile. Échalot îşi umflă **triumfător** pectoralii. Cascadin îl ridică de o labă pe nefericitul **copil, iar** domnişoara Vacherie, oribilă la privit, îşi scoase **farmecele în** evidenţă . În acelaşi timp, Foca şi Albinosul luară **diverse atitudini** printre tigrii hidos jupuiţi, crocodilii din **carton şi peştii** împăiaţi. Gondrequin, cuprins de inspiraţie, **mătura, domnul** Baruque peria, caporalul curăţa pămătufurile **periilor, ucenicii** mâzgăleau. Din toate părţile se revărsa **culoare.** Era **un** spectacol sublim.

Afară, soarele de iarnă lumina grădina, ajunsă în stare de pădure virgină, dar mare şi plină de copaci înalţi şi bătrâni. Peste tot unde pătrundea soarele, iarba strălucea, umedă. La umbră rămăsese zăpadă ciuruită de dezgheţ. Ieşind din atelier, fetele îşi umplură plămânii cu aer şi respirară cu plăcere. Dimpotrivă, contele, afectat de schimbarea de temperatură, îşi adună haina în jurul trupului slăbit şi-şi ridică reverele pentru a-şi acoperi pieptul.

Tuşi îndelung şi cu greutate. Când violentul acces de tuse se potoli, stropi mari de transpiraţie îi străluceau pe frunte şi două pete roşii îi apăruseră pe obrajii palizi.

— Această cocioabă trebuie demolată în întregime, spuse, arătând spre atelier. Principalul câştig al afacerii stă în acest teren magnific...

— Cred că e un calcul bun, adăugă după ce-şi recăpătă suflul. M-am informat cât am putut de bine şi am aflat câte ceva despre afaceri, pentru dumneata, prinţesă, copilul meu drag...

Privirea scrutătoare şi gravă a Rosei i se adresa lui. El surâse cu melancolie şi vorbi:

— Fratele dumneavoastră nu mă cunoaşte, domnişoară. Nimeni nu mă cunoaşte.

Un oftat îi ieşi din adâncul pieptului . Îşi trecu mâna peste frunte.

— Vă simţiţi bine, prietene? întrebă îngrijorată Nita.

El îi ceruse să-i spună aşa.
Cu batista ei brodată îi şterse sudoarea de pe tâmple. Nu era un gest filial, avea în ochi milă şi compasiune. Totuşi, contele îi mulţumi, ducând la buze mâna ce ţinea batista.
Fu cât pe-aci să vorbească, dar se reţinu. Rose spuse:

— Domnule conte, dacă doriţi să vorbiţi cu prinţesa între patru ochi, mă pot îndepărta. Şi eu am nevoie să reflectez la ceva.

Nita o privi mirată.

— Ce se întâmplă? se bâlbâi ea. Niciodată nu m-am simţit ca în dimineaţa asta. Toţi mă speriaţi.

— Cu atât mai bine, răspunse domnişoara de Malevoy. Noaptea nu-ţi trebuie prea mult curaj.

— Noaptea!... repetă Nita, în timp ce contele îşi întorcea privirea.

— Să mă îndepărtez? întrebă Rose.

Suna a rugăminte.
Contele era atât de emoţionat, încât tremura.

— Da... Da... spuse în fine, cu o voce slabă şi schimbată. Cred că aş putea vorbi. Depărtaţi-vă, domnişoară, şi Dumnezeu să vă binecuvinteze! Sunteţi bună şi nobilă ca un înger. Odinioară eram puternic... pe vremuri, când nu eram bun. Fratele dumneavoastră m-a cunoscut pe atunci. Spuneţi-i ce-aţi ghicit despre mine; şi pentru el, ca şi pentru noi, ar fi bine ca fratele dumneavoastră să nu meargă pe o pistă falsă.

Rose o sărută rapid pe Nita, aşa cum fac tinerele când vor să-şi şoptească ceva la ureche.

— Ascultă bine, murmură ea. Aminteşte-ţi şi profită.

Apoi o luă pe o cărare care cotea brusc şi dispăru **aproape** în aceeaşi clipă.

Inima prinţesei bătea, ca şi cum deodată, fără nici o pregătire, s-ar fi deschis în faţa ei ameţitoarea intrare spre un tainic abis.

Până atunci nu avusese niciodată vreo teamă sau vreo bănuială cu privire la ceva pe lume. Sigur că existenţa de **acum, din** palatul de Clare, îi amintea cu regret de fericirea **sa** anterioară, alături de cei dragi din familie, dar pe de altă **parte, acesta** este destinul obişnuit al tuturor orfanilor. Abia **dacă-şi** cunoscuse mama şi nimic nu-1 putea înlocui pe tatăl **ei. Nimic, cu** excepţia unui alt sentiment divin: dragostea care **aparţinea** viitorului, după cum iubirea filială ţinea de trecut.

În această privinţă, Nita nu dezvăluise nimănui secretul ei, dacă avea vreunul.

În acest palat mare şi nobil, moştenirea ei, îi avea alături pe protectorii daţi de lege. Era înconjurată de acele relaţii ajutătoare dar reci, cu care omul trebuie să se resemneze atunci când moartea le-a secerat pe cele adevărate, singurele scumpe inimii. Totul îi părea

simplu şi firesc în această viaţă de doliu, care se limpezea puţin câte puţin, odată cu scurgerea timpului.

Niciodată, absolut niciodată, nu se temuse de vreo primejdie.

Şi nimeni nu-i vorbea încă de primejdie, dar impresia de teamă sau măcar de bănuială deja se născuse.

Contele ascultă cum se îndepărtau paşii uşori ai Rosei. Îi oferi braţul Nitei, după ce-i sărută mâna pentru a doua oară.

— Eşti foarte tânără, prinţesă, pentru a mă înţelege, spuse el cu o voce mai fermă decât te-ai fi putut aştepta, văzându-i şovăiala. Foarte tânără, căci nu pot să-ţi vorbesc decât despre o enigmă al cărei sens nici eu nu l-am dezlegat. Ar trebui aici un om, un om abil, cinstit şi puternic. Nu cunosc un astfel de om şi mă grăbesc, totuşi, să-ţi vorbesc, pentru că nu ştiu dacă voi mai avea forţa sau puterea s-o fac mâine. Tatăl meu era un om cinstit, un nobil. Mama mea era o sfântă. Eu am produs răul. Dacă nu m-ar fi trimis la Paris, poate aş fi fost ca tatăl şi mama mea. Rose e bună. Sunt primul cu acest nume care şi-a pierdut respectul de sine.

— Dumneavoastră, prietene? vorbi Nita, neîncrezătoare. Dumneavoastră aţi produs răul? V-aţi pierdut respectul de sine?

În loc să răspundă, contele continuă:

— Există o femeie care doreşte să se căsătorească şi care încă nu e văduvă. Când vorbeşte cu complicii, îl numeşte pe bărbatul care i-a dăruit numele „primul meu soţ”. Mă înţelegi bine, nu-i aşa, prinţesă? Ca şi cum acela ar fi deja mort!

Mergeau pe o alee întunecată, unde ramurile despuiate se uneau, făcând umbră ca un frunziş. Nita simţea braţul contelui tremurând sub al său.

— Despre ce femeie vorbiţi, prietene? întrebă ea, cu voce schimbată.

— De fapt, nu-ţi spun nimic din ceea ce voiam să-ţi spun, vorbi contele, care-şi apăsa fruntea cu mâna. Mintea mea este tot mai slabă de la zi la zi. De-ai şti ce puternic eram cândva! Cunoşti pe cineva, pe cineva tânăr, pe cineva curajos, care ar putea să te apere când eu nu voi mai fi?

— Să mă apere? bolborosi Nita.

— Să te apere, iubindu-te, fata mea. Eşti la vârsta la care inima ar fi trebuit să aleagă. Să nu ai scrupule şi să nu fii timidă. Cunoşti pe cineva care te iubeşte şi pe care l-ai putea iubi?

Nita se înroşi, apoi păli . Îşi aplecă privirea şi tăcu.

Contele aştepta.

— Poate că nu ai încredere în mine, vorbi el încetişor, sau poate contezi pe lege. Dar îţi spun: dacă ei vor, pot păcăli legea!

Adăugă şoptit, aplecându-se spre urechea Nitei:

— Ei au mai înşelat o dată legea! Vezi tu, se întrerupse apoi, acum

mi-e cald. Corpul îmi arde . Întotdeauna e aşa după frisoane. Când tatăl meu a murit, eu am fost beat timp de şase săptămâni la rând. Voiam să uit... Şi totuşi, îmi spuneam în sinea mea: „Ţine-te drept, Joulou. Iată-te conte. Străbunii tăi sunt undeva, sus, şi te privesc.” Dar acolo, jos, erau ceilalţi, cei care strigau: „Să mergem! Să cântăm, Brută! Domnule conte, în sănătatea dumneavoastră!” În noaptea aceea, mi-a năvălit sângele în faţă... Vedeam roşu înaintea ochilor... Şi eram gelos! Femeia aceea îmi ucisese sufletul, înainte de a-mi ucide trupul!

— Aceeaşi femeie? întrebă Nita.

— **Când a** murit mama, continuă contele, părând că nu **a auzit-o, am** înţeles că eram doi care vedeam ce se întâmplă **cu conştiinţa** mea: eu pe pământ şi ea din cer. O simţeam **lângă mine şi** deasupra mea, dar ei erau acolo şi-mi spuneau: „Domnule conte, noi formăm cu toţii o familie şi dumneavoastră aveţi dreptul primului născut. Pactul a fost semnat a doua zi după Lăsata Secului, domnule conte: semnat cu sânge! Să mergem, nu ne putem opri! Supuneţi-vă, pentru că sunteţi stăpânul nostru.” Nu! se întrerupse, pentru a răspunde privirii îngrijorate a Nitei. Nu sunt nebun, prinţesă... A treia oară când m-am trezit a fost când tot ei m-au numit tutore şi paznic al unei tinere cu sânge tot atât de nobil ca cel regesc. De atunci, nu am mai dormit liniştit niciodată. Orice ţi s-ar spune împotriva mea, prinţesă, ai încredere în mine, căci te iubesc cu preţul mizerabilei mele vieţi!

— Eu am încredere în dumneavoastră, şopti Nita. Doar ştiu că mă iubiţi.

— Dacă te grăbeşti să afli... sau mai degrabă, asculţi cu tulburare visul confuz al unui om cuprins de febră, sunt clipe când mă îndoiesc de mine însumi, când lor le place să mă facă să mă îndoiesc. Sunt clipe când ea mă obligă să râd de spaimele mele. Şi totuşi, priveşte-mă în faţă, prinţesă: nu am oare aerul cuiva care se apropie de moarte?

— Prietene, sunteţi suferind... începu Nita, prinzându-i mâinile într-ale ei.

— Sunt otrăvit! rosti scurt contele, cu voce joasă.

Tânăra se retrase un pas, îngrozită. Contele îşi îndreptă trupul şi trăsăturile sale şterse luară pentru o clipă o expresie virilă. Apoi continuă:

— Sunt pregătit, fata mea. E deja mult timp de când am făcut pace cu Dumnezeu. Sunt gata să mor.

— Otrăvit! repetă prinţesa, a cărei inimă se strânse. De către cine? În ce scop?

— Atâta timp cât trăiesc, răspunse contele, ea nu poate fi ducesă de Clare.

— Dar nu mai există un duce de Clare! strigă Nita, fericită ca putea opune o imposibilitate acestor revelaţii care-i apăsau gândirea ca un

coşmar. Prietene, reveniţi-vă! Pentru ca ea să fie ducesă de Clare, ar trebui să existe un duce de Clare!
Contele păstră o secundă de tăcere.

— Mi-aş da jumătate din puţinul sânge ce mi-a mai rămas, spuse el cu voce tranşantă şi clară, ca să iubeşti un bărbat, un bărbat aşa cum spuneam: tânăr, curajos şi puternic. Ascultă-mă bine, fata mea. Mai puţin decât oricine în lume ai dreptul să spui că nu mai există un duce de Clare!
Nita se înroşi şi-şi plecă iarăşi privirea, ca şi cum o lumină bruscă i-ar fi dezvăluit pe neaşteptate gândul cel mai ascuns.

— Şi chiar dacă n-ar mai exista nici un duce de Clare, sfârşi contele, nu are nici o importanţă. Nimic nu-i rezistă acestei femei. La ora când eu îţi vorbesc, ea poate că posedă deja... posedă, fără îndoială, de parcă ar fi Dumnezeu sau regele, tot ce-i trebuie pentru a crea un duce de Clare!

5.DOMNUL INIMĂ

Bunul abate şi poet Jean Bertaud, care a fost episcop de Séez şi primul preot al reginei Maria de Medicis, dăduse ordin să se construiască acest pavilion, numit „Turnul”, din cauza unui turnuleţ hexagonal, aşezat pe culmea acoperişului înalt şi bine proptit. Faptul se petrecea, fără îndoială, înainte ca talentul său să-i aducă avere şi onoruri... Mai târziu, locatarul palatului numit azi Luxembourg, dispreţuise acest modest refugiu. Doar cu zece ani în urmă, îmi amintesc că am văzut pavilionul, încă intact şi graţios, în spatele zidului împrejmuitor din piatră măcinată de timp. Dădea spre lucarnele palatului Cluny, printre crengile unor tei şi ale unor salcâmi galbeni. Oricât am vrut, n-am reuşit să găsesc ceva care să dovedească faptul că în acest loc elevul lui Ronsard a creat unele dintre cele mai frumoase poezii, dar tradiţia şi numele poemelor o confirmau, iar stilul fermecătoarei case te făcea s-o crezi. Cărămizile roşii, fixate printre pietrele zidurilor, aproape că dispăreau sub iederă. Dar ferestrele boltite, în formă de treflă, se puteau zări prin frunzişul rar al tufelor de iasomie, iar sculpturile naive de pe friză, veşnic umbrite de streaşina acoperişului deformată ca o pălărie veche, erau detalii ce datau ansamblul mai bine decât orice cifră.

Parisul este asemănător bătrânilor, care păstrează amintiri mai vii despre lucrurile vechi decât despre cele noi . În cartierul Sorbona veţi găsi cu siguranţă un număr considerabil de oameni care ştiu câte ceva despre Turnul Bertaud. Şi probabil că nici unul dintre aceştia nu-şi aminteşte nimic despre ultimul locatar al turnului: domnul Inimă.

Cu toate acestea, în 1842 domnul Inimă era un personaj celebru. Tablourile semnate de el erau faimoase şi dincolo de frontierele

ţinuturilor latine. Este perfect adevărat că neguţătorii nu-1 cunoşteau deloc pe pictor, ale cărui afaceri erau rezolvate de un fel de ucenic mai în vârstă, îmbrăcat caraghios, pe nume domnul Baruque, sau Vicleanul, care lua totul în glumă...

Când i se cereau informaţii despre patronul său, originalul domn Baruque răspundea: „Ghici!”, ori începea un poem genealogic confuz, legat de atelierul lui Inimă-de-Oţel şi în care străluceau numele lui Muchamiel, Quatrezieux, Tamerlan, domnul şi doamna Lampion ş.a.

Datorită laudelor pe care le aducea atelierului lui Inimă-de-Oţel, acest stabiliment remarcabil începea să stârnească curiozitate altor ascultători decât cei din cercul restrâns al bizarei sale clientele. Pe atunci era şi momentul explorării unor lucruri pline de pitoresc. Explorarea unui anume model, realizată de un romancier foarte elocvent, îi determinase pe cei ce nu aveau ceva mai bun de făcut să se intereseze de mistere. De aici apăruse tendinţa unora de a privi Parisul ca pe o cutie magică, dintr-acelea cu fund dublu, închipuindu-şi că ridicând o piatră de pavaj, vor găsi neapărat cine ştie ce surpriză.

Încântătoarea prinţesă Nita ne-a spus-o:

— Atelierul lui Inimă-de-Oţel era pregătit pentru celebritate: creatorii de vodeviluri aveau să se ocupe în curând de el!

Însă, orice aţi crede, era un drum lung de la ceea ce reprezenta atelierul lui Inimă-de-Oţel până la domnul Inimă însuşi. Acesta nu căuta în nici un fel celebritatea. Era un mare singuratic, trăind izolat, nefăcând pe nimeni părtaş la necazurile sau bucuriile lui. Asta nu înseamnă că ar fi ridicat un zid între el şi minunaţii lui ucenici, care vorbeau despre el cu căldură; ba dimpotrivă, în fiecare zi se arăta prietenos şi bun. Mai mult chiar, pentru turma sa, putea fi considerat însăşi Providenţa. Nu era vorba nici despre faptul că s-ar fi ascuns în vreun fel de oamenii din afară sau că ar fi vrut să-şi disimuleze cumva acţiunile. Ieşea în plină zi şi cu ştiinţa tuturor, plim- bându-se pe superbul său cal englezesc, care tropăia vesel pe străzile triste ce coboară dinspre muntele Sainte-Geneviève . În afară de asta, deşi nu urma câtuşi de puţin capriciile modei cu atenţia sporită a unui dandy, era întotdeauna foarte elegant.

Ar fi fost greu de găsit un cavaler mai frumos ca el. Elevele din cartierul şcolilor reţinuseră cu exactitate ora la care trecea, ţinându-şi în frâu calul nărăvaş. De-a lungul drumului era urmărit de după perdelele de muselină de către o mulţime de fetişcane curioase şi îmbujorate.

Putea trece pe două drumuri: uneori urca strada Harpe şi se întorcea pe bulevardul care ocolea clădirile Observatorului, alteori o lua de-a lungul cheiului şi se ducea pe lângă Sena până la Champs-Élysées, pe aleea care ducea spre pădure.

Primul drum îl conducea la cimitirul Montparnasse, pe care-1 vizita

de cel puţin două ori pe săptămână. Cei, sau mai degrabă, cele care se interesau de el ştiau bine acest lucru şi încă de mult timp... Îşi lăsa calul în paza unui copil, care nu lipsea niciodată la ora obişnuită, mereu aceeaşi, şi trecea poarta spre locurile de odihnă veşnică.

La dreapta aleii principale, o lua pe cărare şi se oprea în faţa unei capele mari şi frumoase, care purta însemnele şi numele ducilor de Clare . În spatele acestui mormânt fastuos, se afla un altul, modest, acoperit cu flori. Acolo se aşeza, gânditor şi tăcut, timp de ore întregi.

De multe ori, după plecarea lui, se apropiau nişte paşi furişaţi: doi ochi frumoşi şi indiscreţi păreau că adresează o întrebare marmurei modeste. Mormântul tăcut nu putea răspunde. Doar un nume de botez, Tereza, era gravat pe piatră, sub lespedea obişnuită: *Rugaţi-vă pentru sufletul ei.*

Aşadar, din partea aceasta, secretul domnului Inimă era bine **păzit.**

Când domnul Inimă o lua pe cel de-al doilea drum, era pentru a-şi face obişnuita plimbare de-a lungul aleii care azi înconjoară tot locul şi care în 1842 mergea de la poarta Maillot la abaţia Longchamp. Ştrengarul Paris e considerat schimbător, dar se distrează mereu în acelaşi fel. Totuşi, un observator care ar fi examinat lucrurile mai îndeaproape ar fi văzut că domnul Inimă avea alt scop decât acela de a se plimba timp de două ore pe acest drum, ce constituia plăcerea zilnică a poporului nostru *fashionable.* Părea interesat de o trăsură, sau mai degrabă de doamnele din trăsură, pentru că vehicolul se putea schimba. Doamnele aparţineau celei mai bogate şi celei mai nobile pături sociale. Aşadar, doamnele erau cele care-1 interesau: două femei excepţional de frumoase, o prinţesă şi o contesă. Contesa, o femeie de treizeci de ani sau ceva mai mult; prinţesa, o tânără de optsprezece ani.

Când domnul Inimă le zărea de departe pe cele două doamne, îşi ţinea calul la pas şi le urmărea adesea de la mare distanţă, de parcă i-ar fi fost teamă să nu fie observat.

Ştim, însă, că fusese remarcat.

Desigur, nu le saluta niciodată; de altfel, în toată această mulţime, care umplea pădurea pe atunci ca şi acum, domnul Inimă nu avea pe nimeni de salutat. Toată lumea îl cunoştea din vedere, datorită ţinutei deosebite şi calului său minunat; nimeni însă nu ar fi ştiut să-i spună numele.

Ar fi trebuit să te îndepărtezi mult de aceste locuri şi să te întorci pe străzile din vecinătatea Sorbonei, pentru a găsi vreo fetişcană ascunsă după perdea, care zărindu-1, să-i spună pe nume:

— Iată, trece domnul Inimă!

Iar celelalte adăugau, vorbind pentru ele însele, ori pentru altele:

— Ce splendoare de tânăr! Şi când te gândeşti că nu-şi ridică niciodată ochii spre ferestre!

Reîntors acasă, domnul Inimă scormonea prin amintiri sau se gândea, ceea ce în fond era acelaşi lucru.

În ce-l priveşte pe cititor, desigur că a ghicit de mult numele ce se ascundea sub pseudonimul de „domnul Inimă”. Să recunoaştem că nici nu am avut intenţia de a-i pune la încercare perspicacitatea. Oricine ar fi putut recunoaşte în marele maestru al atelierului Inimă-de-Oţel pe augustul succesor al atâtor mâzgălitori, iluştri între domnii artişti de bâlci, pe Roland-Buridan al nostru, iubitul Margueritei de Bourgogne, fiul sărmanei doamne Tereza, moartă în strada Sainte-Marguerite, la numărul 12.

Mai mult decât atât, prin ceea ce am povestit până acum, cititorul se găseşte în postura de a cunoaşte mai mult decât însuşi eroul nostru. Noi am asistat la somnul inert, de muribund, al lui Roland, la scenele semnificative din jurul patului de suferinţă, aflat în vorbitorul mănăstirii Bon-Secours. Am văzut emoţia încercată de bătrâna călugăriţă, pe nume Rolande de Clare, la căpătâiul său, precum şi tulburarea şi îndoielile bătrânului duce: am înţeles că în acea noapte de la mijlocul postului mare, când cheltuise atâta forţă şi inteligenţă pentru a evada deghizat în hainele Mariei Davot, Roland îşi închipuise că scăpa de necazuri, dar fugise în realitate de un destin strălucitor şi lipsit de griji.

Astfel se întâmplă multora dintre noi în cercul orb în care se învârte soarta. Uneori risipim eforturi mari, costisitoare, eroice chiar, pentru a evita o fantomă oarecare, ce de departe ni se pare că ne ameninţă cumplit şi care, dacă am lăsa-o să se apropie, desfăşurându-şi vălurile, ne-ar putea aduce realizarea speranţelor celor mai mari!

Gondrequin-Militarul ne-a povestit în felul său cum Roland, căzut în nesimţire şi aproape mort, fusese cules de atelierul Inimă-de-Oţel, care se întorcea de la barieră. Din acest punct de vedere, atelierul era binefăcătorul lui Roland, lucru cu atât mai meritoriu cu cât în ciuda multiplelor sale lucrări, această uzină minunată era în permanenţă în deficit financiar.

La atelierul Inimă-de-Oţel, Roland nu fusese îngrijit conform regulilor de la mănăstirea Bon-Secours, dar fiecare făcuse totul pe cât putuse mai bine, inclusiv veterinarul,**eten** al casei, iar firea rezistentă a rănitului triumfase în cele din urmă.

Erau oameni buni, căci după ce-i puseseră întrebări lui **Roland** şi acesta refuzase să răspundă, totuşi îl păstraseră.

Roland rămăsese obsedat de aceeaşi idee fixă, pe care o **avusese în timpul** bolii şi care îl chinuia şi după completa lui **vindecare: riscul de** a fi chemat în justiţie şi de a se vedea un **erou public al** Curţii cu Juri. Evenimentele din bulevardul **Montparnasse** îi rămăseseră mult timp ca un coşmar, astfel î**ncât nu reuşise** niciodată să aibă în minte o viziune limpede **a ceea ce se** întâmplase.

Dimpotrivă, cele petrecute în vorbitorul de la Bon-Secours îi reveneau adesea ca ecouri ale unei viziuni îndepărtate, dar lucide. O revedea perfect pe Marie Davot; o revedea şi pe acea călugăriţă care părea că depăşise limitele unei vîrste obişnuite, pe bătrânul cu siluetă înaltă şi mândră, pe acea fetiţă atât de frumoasă... Aceste ultime trei personaje îi păreau strâns legate între ele şi unite printr-un fir invizibil cu amintiri mai vechi, ce planau ca nişte nori, înainte de prima copilărie...

Gondrequin-Militarul spusese adevărul-adevărat: nu stătea în puterea lui Roland să se facă util din punct de vedere material în atelierul Inimă-de-Oţel.

Încă tributar lecţiilor primite de la cel mai mare maestru al acestui secol, în cea mai strălucitoare perioadă a carierei sale, Roland nu putea decât să strice pânzele destinate domnilor artişti de bâlci . Încercase din toate puterile, conştiincios, pentru că ar fi vrut să-şi câştige pâinea, dar nu reuşise deloc. Obosit de luptă, îşi alesese un colţ din hangarul imens, luase o pânză de doi metri pătraţi, pensule şi uleiuri adevărate, apoi începuse un tablou pe şevalet, reprezentând nici mai mult nici mai puţin decât una din miile de scene caraghioase până la burlesc, care se petreceau zilnic sub ochii lui.

Se întâmpla ca Roland să fie un pictor autentic şi ca domnul Baruque, zis şi Vicleanul, să aibă talentul de a găsi fiecăruia locul potrivit. Să nu uităm că asta adăuga o nouă calitate de excepţie domnului Baruque, căci am mai enumerate o alta, atunci când am constatat la el acea uşurinţă a spiritului e observaţie, care-i crează pe marii diplomaţi şi pe detectivii iscusiţi. Domnul Baruque vânduse tablourile lui Roland cu 45 de franci, declarând patria salvată.

Domnul Baruque ghicise bine. Un an mai târziu, Roland restaura pavilionul Bertaut, în prag de ruină, şi-şi instala acolo un atelier modest. Rolurile se schimbaseră. Atelierul Inimă-de-Oţel guvernat de soţii Lampion, regi nepricepuţi, lâncezea şi era la un pas de faliment. Era rândul lui Roland să-şi plătească datoria, cu dobândă.

O făcu atât de bine, încât după decesul soţilor Lampion, care muriseră la câteva săptămâni unul după altul, o delegaţie compusă din Gondrequin-Militarul, domnul Baruque, patru caporali şi Cascadin, numiţi de majoritatea lucrătorilor, veni să-i ofere lui Roland sceptrul şi coroana.

Sceptrul nu era din aur, coroana avea câţiva spini, dar Roland, care ştia acest lucru, totuşi acceptă şi deveni „domnul Inimă", pentru a proteja adunătura de bieţi copii bătrâni, incapabili să se autoconducă. Asta îi dădu posibilitatea să le plătească chiria şi valurile de culori de proastă calitate, care inundau în permanenţă atelierul.

Era respectat, în general i se supuneau, dar mai ales era iubit. Nu numai pentru că salvase republica, dar şi pentru că republica se

socotea în continuare „mama sa”. Nimic nu apropie mai mult decât rolul de binefăcător şi, în definitiv, deşi îşi plătise datoria însutit, Roland rămânea obligat atelierului Inimă-de-Oţel.

Pentru a merge până la capăt cu analiza lucrurilor şi pentru a prezenta situaţia în limitele sale perfect reale, nu putem spune că Roland făcea acest lucru numai din generozitate, ci şi pentru că avea unele motive din cauza cărora accepta această postură socială, bizară cât cuprinde, ridicolă, supărătoare pentru prezent şi, poate, compromiţătoare pentru viitor.

Odată cu trecerea vremii, Roland se obişnuise cu singurătatea. Trăia ca într-o oază înconjurată de deşert, având ca vecini apropiaţi nişte sălbatici. Dar îi plăcea. Cu anii, nu pierduse nimic din teroarea pe care i-o inspira ideea de a face dintr-o dată lumină asupra unei anumite perioade din viaţa lui.

Mama sa murise din această cauză şi el s-ar fi ascuns sub pământ, numai să scape de ecourile acelei drame nocturne, ce **avusese** drept decor bulevardul Montparnasse.

Mulţi oameni optimişti ar fi putut râde de această spaimă puerilă.Roland era exact contrariul unui optimist. Întotdeauna îşi întorcea privirea, cu o repulsie aproape bolnăvicioasă, spre noaptea aceea care împărţise viaţa sa în două bucăţi ce nu se mai puteau lipi una de cealaltă.

De altfel, odată cu mama sa îi murise şi trecutul. Nu mai avea nici o relaţie de rupt, *nu* regreta nici o rudă, nici un prieten căruia dispariţia lui i-ar fi pricinuit măcar umbra unei supărări. Nu iubise decât o femeie şi amintirea ei îl făcea să roşească de ruşine.

În această stare de oboseală morală, lipsită de orice speranţă şi chiar de dorinţe, în care vegeta de ani de ani de zile, ce-i mai trebuia? Un refugiu. Hazardul îi oferise acest refugiu, iar el îl păstra. La întrebările pe care societatea are dreptul să le pună oricui, oricât de liniştit şi retras ar fi, atelierul Inimă-de-Oţel îi furniza un răspuns . Într-adevăr, în anumite sfere, societatea este obligată să nu meargă prea departe cu investigaţiile, atâta timp cât nu are motive speciale şi serioase; altfel ar trebui demolat jumătate din Paris. Roland se retrăsese într-un astfel de colţ crepuscular, şi chiar dacă nu-şi udase nici măcar vârful ghetelor în mocirla boemă, beneficia în schimb de vecinătatea acesteia. El era „domnul Inimă”; sub domnia lui, turbulenta asociaţie era liniştită; cei ce sunt cu ochii pe astfel de locuri pariziene **nu** ar avea nici un motiv să se plângă.

La începutul celui de-al optulea an de la intrarea sa în casa Inimă-de-Oţel, surveni un eveniment care schimbă brusc starea psihică a lui Roland. Acest eveniment va fi relatat mai târziu. Fără să se amestece mai mult decât până atunci în lumea din exterior, Roland îşi schimbă stilul de singurătate. Luă obiceiurile elegante despre care am mai

vorbit; ziua evada de bună-voie din refugiul său, noaptea visa.

Pentru prima dată în viaţă, poate, se analiză şi reciti cartea închisă a amintirilor sale. Imediat ce supuse existenţa mamei sale unui tir de întrebări, aceasta îi apăru într-o lumină nouă.

Înţelegea că ea avusese un secret. De ce nu-i trecuse niciodată prin cap s-o iscodească şi de ce tocmai azi se născuse în el dorinţa de a afla?

O vedenie scumpă lui şi surâzătoare, care-i încânta insomniile, îi răspundea la întrebări. Frumoasa tânără pe care o urmărea de departe, în pădure, îi inspirase aceste curiozităţi neînchipuit de tardive.

Era îndrăgostit pentru a doua oară, îndrăgostit altfel decât prima dată, dar cu toată înflăcărarea pe care sufletul o păstrase pentru o unică pasiune.

L-am văzut cândva, pierdut şi înnebunit, la picioarele superbei Marguerite. Astăzi, iubirea îl ardea cu altă profunzime: era un adevărat cult. Pentru că iubea, voia să afle: oricât de absurdă, oricât de imposibilă este o dorinţă, de îndată ce s-a născut, îi trebuie speranţă. De acum, scotocea trecutul cu ochii brusc deschişi. Descoperea cu o uimire de copil fapte ce nu încetaseră niciodată să fie limpezi şi clare, dar pe care nu le văzuse deloc, pentru că lipsa de griji îl legase la ochi ca o banderolă neagră.

Primul dintre lucrurile ce i se revelau era că misterul vieţii de acum nu făcea decât să urmeze unui alt mister. Numele de Roland, pe care-1 purtase cândva, nu mai era un nume în sensul serios şi social al cuvântului, nu mai mult decât cel de acum. Care era numele adevărat al mamei sale? Pentru ce se zbătuse ea cu atâta disperare? Pentru ce era atât de zbuciumată în noaptea în care el o părăsise? Care era numele, adevăratul nume pe care i l-ar fi dat, dacă ar fi putut, în loc de Roland pur şi simplu, care devenise apoi domnul Inimă?

Mama lui îl luase alături de ea cu puţin timp înaintea epocii când a început povestea noastră. Venea dintr-o ţară de dincolo de Rin. Fusese crescută la un mic colegiu din Redon, în inima Bretaniei. O dată, o singură dată, îi spusese: „Nu mă întreba niciodată nimic. Vei afla totul când va veni momentul.”

În mintea ei, el era fiul unui general, mort la începutul Restauraţiei, în asemenea împrejurări încât simplul lui nume constituia un pericol pentru văduvă şi copil.

Acum îşi reproşa ca pe o crimă faptul de a nu fi întreprins nimic atunci când încă mai era timp pentru a face lumină în **această** noapte totală.

Se minuna că şi-a prelungit copilăria până la vârsta
bărbăţiei.

Asta era tot, absolut tot. Mereu ajungea, fără nici o tranziţie, la momentul care ne-a făcut şi pe noi să ştim tot atât ca şi el: scena în

care doamna Tereza îi dăduse portofelul cu cei douăzeci de mii de franci.

Până şi forma în care primise recomandările din partea ei, împreună cu banii, spunea suficient despre cât de străin era Roland de secretele mamei sale.

El nu ştia nimic, nici chiar în momentul suprem, când mama avea nevoie de un mesager sigur. Ea nu-i spusese nimic, în afară de faptul că în schimbul sumei, notarul Deban trebuia să-i pună în mână un act de naştere, unul de căsătorie şi unul de deces, toate trei pe acelaşi nume nobil, din care fiecare literă rămăsese gravată în memoria lui Roland: Raymond Clare Fitz-Roy Jersey,duce de Clare.

Cu perseverenţă, cu greutate, după mii de îndoieli şi acuzându-se de mii de ori de nebunie, Roland se muncise doi ani întregi ca să respingă, apoi ca să înţeleagă, faptul că mama lui plătise cele trei documente, cu preţul enorm al ultimilor ei douăzeci de mii de franci, strânşi cu atâta sacrificiu! Era absolut logic ca aceste hârtii misterioase să fie strâns legate de persoana ei şi de el însuşi.

În ajunul zilei în care ne aflăm, Roland primise o scrisoare, al cărei plic purta numele de *„Domnul Inimă”* şi al cărei conţinut suna astfel:

«Domnule Duce,

Două persoane, care vă cunosc mai bine decât vă cunoaşteţi dumneavoastră, vor avea cinstea de a vi se înfăţişa fa orele două după-amiază. Faceţi în aşa fel încât să fiţi liber şi să le primiţi fără martori.»

Scrisoarea nu purta nici o semnătură.

6.PAVILIONUL

Această scrisoare, care începea cu *„Domnule duce”, î*l lăsase pe Roland pradă unei mari nedumeriri. Nu mărturisise nimănui bănuielile sau visele lui, şi totuşi, scrisoarea misterioasă răspundea celor mai tainice gânduri ale sale, sunând ca o bătaie de joc sau ca fiind rezultatul unei erori.

În realitate, scrisoarea nu era primul simptom al dramei ce avea să se abată brusc şi nespus de violent asupra existenţei lui liniştite.

După o noapte fără somn, tocmai se pregătea să se îmbrace, când servitorul îi aduse o a doua scrisoare, cu timbru de Paris, ca şi prima, şi tot cu un scris necunoscut.

În poziţia în care se complăcuse de bună-voie, Roland nu avea nici un fel de relaţii şi nu primea niciodată scrisori. Jean, servitorul său şi vechi ucenic la atelier, părea la fel de uimit şi-i spuse:

— Văd că merge bine corespondenţa! Poate că-i ceva pentru aniversarea dumneavoastră şi profit de ocazie să vă urez ani mulţi şi fericiţi, domnule!

Roland îi dărui o monedă, iar Jean continuă:

— Nu v-am vorbit din interes, dar vă mulţumesc oricum, încă ceva: îl cunoaşteţi pe domnul care vă caută? Cuconaşul care spune că-i trimis de negustorul de tablouri din strada Laffite. A venit şi ieri. Vrea să cumpere în valoare de mii şi sute de franci, după cum spune.

— Trimite-1 la domnul Baruque, spuse Roland.

— Cu dumneavoastră vrea să stea de vorbă. A evitat atelierul şi a venit prin strada Mathurins. Ce se întâmplă dacă-1 primiţi? Poftiţi cartea lui de vizită.

De când Roland îl amenajase ca locuinţă, turnul Bertaut avea o intrare separată, prin strada Mathurins.

Cartea de vizită a „cuconaşului” avea un desen drăguţ şi fantezist: un norişor liliachiu, cu o coroană de viconte, şi un nume armonios: Annibal Gioja.

Dedesubt, între paranteze, stătea scris: „din marchizii **Pallante”.**

Roland aruncă pe toaletă cartea de vizită.

— Data viitoare să-1 primesc? întrebă Jean.

— Nu, răspunse Roland. Acum, lasă-mă.

Jean părăsi dormitorul. Roland rămase singur. Deschise **scrisoarea,** după ce o întorsese pe toate părţile, cu un fel de teamă. Era o hârtie oficială, cu un antet litografiat, conceput astfel: *„Agenţia maestrului Léon de Malevoy, strada Cassette nr. 3”.*

Scrisoarea spunea:

«Domnul Inimă este rugat să treacă pe la agenţie, pentru o afacere care-l interesează.

Semnat: Urbain-Auguste Lettaneur, notar.»

Trebuie să recunoaştem: din toate mesajele existente, acesta este unul dintre cele mai incitante, mai poetice, mai elocvente pentru imaginaţie. Aceste câteva cuvinte, concise şi reci, conţin pentru cei mai mulţi o lume întreagă de promisiuni sau de ameninţări.

Dacă cititorul nu a uitat ciudatul consiliu ţinut de slujbaşii lui Deban la cabaretul *Turnul din Nesle,* numele de Urbain-Auguste Lettaneur poate i-a rămas familiar: Lettaneur, pe atunci funcţionar secund, un tip citit, care scria pentru ziarul departamentului său natal. Putem afirma, fără a-i subestima talentul puţin cunoscut, că niciodată

vreo scenă emoţionantă din nuvelele sale nu-i impresionase pe abonaţii de provincie aşa cum îl impresionaseră pe Roland cele două rânduri care-i fuseseră adresate.

Roland rămase mai întâi cu ochii fixaţi pe antetul imprimat, citind adresa şi numele, cu o uimire profundă: *„Léon Malevoy, strada Cassette nr. 3”*.

Când firul unei existenţe a fost tăiat pe din două, tot ce este aproape de rană rămâne sensibil şi dureros. Până şi cele mai mici amănunte ale serii de Lăsata Secului erau perfect întipărite în mintea lui Roland. Memoria lui se ştersese ori se învăluise în ceaţă după lovitura de pumnal, dar tot ce preceda acest moment era limpede, profund, pregnant, ca un semn cu fierul roşu. Putea să repete cuvintele mamei lui înainte de plecare, putea să-i revadă cu exactitate ultimul surâs. Avea în faţa ochilor aspectul oraşului în carnaval, sunetul burlesc al trîmbiţelor îi răsuna şi acum în urechi.

„Strada Cassette nr. 3” ,spunea antetul scrisorii. Roland se revăzu traversând intersecţia cu Croix-Rouge şi ajungând la portalul de la numărul 3, unde era pe atunci sediul agenţiei Deban. Aceea fusese destinaţia lui. Chiar de acolo urma să cumpere cu douăzeci de mii de franci actul de naştere, cel de căsătorie şi cel de deces.

Roland se revăzu în faţa portăresei, care se strâmba, pronunţând numele lui Deban.

Se revăzu privind faţada aceea bizară şi urcând scara pe care, la fiecare etaj, fusese întrebat cât era ceasul.

Se văzu la ultimul etaj, împingând o uşă şi găsindu-se faţă în faţă cu acel tânăr frumos, care purta costumul lui Buridan. Revăzu la piciorul patului baticul Margueritei şi inima îl duru ca şi cum s-ar fi deschis cu brutalitate o rană veche.

„Agenţia maestrului Léon de Malevoy” ,spunea antetul scrisorii. Primele cuvinte ale frumosului tânăr, deghizat în Buridan, fuseseră: *„Cum vă numiţi? Pe mine mă cheamă Léon de Malevoy. Aveţi treabă cu mine?”*

Ar fi trebuit să se dueleze amândoi, a doua zi după Lăsata Secului, în spatele cimitirului Montparnasse. Să se bată pentru Marguerite.

Astfel încât, în afară de cele două rânduri prozaice, redactate de domnul Urbain-Auguste Lettaneur, mesajul notarului punea în mişcare în mintea lui Roland un întreg univers.

Totuşi, veni şi rândul prozei, care însă nu avu nici un efect. Ce voia să însemne această invitaţie de a trece chiar pe la agenţia la care mama lui îl trimisese cu zece ani înainte, invitaţie care-i fusese adresată tocmai de omul acesta?

Oare îl cunoştea? Era un simplu joc al hazardului? Cum i-ar fi putut descoperi locuinţa şi recunoaşte identitatea?

Zece ani! O retragere atât de totală! O deghizare atât de sigură!

Firul rupt avea oare să se reînnoade pe neaşteptate?

Şi această scrisoare semnată era oare o consecinţă a **scrisorii** anonime, care-**1** numea „domnule duce”?

Am menţionat deja cele două cuvinte care-i caracterizau **situaţia, aşa** cum se prezenta ea în mintea lui Roland. Poate **era vorba** despre nişte promisiuni. Cu siguranţă, însă, era **vorba** de **o** ameninţare.

Roland era cuprins deopotrivă de speranţă şi de teamă. **Teama** de odinioară, speranţa de acum. Căci nu cu mult timp î**n urmă** se născuse **în** el o ambiţie şi ambiţia purta un nume **delicat de fată.**

Mai mult de jumătate de ceas rămase cu ochii aţintiţi asupra scrisorii, apoi luă în mână biletul primit cu o seară înainte. Compară cele două hârtii, cele două scrisuri, cele două timbre poştale.

Nimic nu semăna. Inteligenţa se tulbură şi se pierde în faţa anumitor enigme. Roland îşi dădea seama că se înverşunează cu privire la un lucru imposibil, şi totuşi, mintea lui lucra în continuare.

Ieşi din dormitor şi trecu în atelier, încăpere destul de spaţioasă, foarte înaltă, restaurată cu un gust sobru, în stilul primei construcţii. Atelierul dădea spre grădină, prin trei ferestre, zidite în partea de jos şi printr-o uşă-fereastră, dublată cu un oblon.

Se aflau aici mai multe tablouri începute, toate purtând amprenta unui veritabil artist, dar dintre care nici unul nu depăşea stadiul unei opere bine făcute. Nu-1 vom face, totuşi, pe Roland al nostru să treacă drept un artist de geniu!

Exista încă o pânză, mai mare decât celelalte, pusă pe şevalet şi acoperită în întregime cu o draperie. Această pânză se afla chiar în faţa uşii-fereastră.

Roland deschise unul dintre geamuri, ca să-şi răcorească fruntea înfierbântată. Vremea era rece şi frumoasă. Roland surîse, văzând la câţiva paşi mai încolo pregătirile pentru focul de artificii, joc copilăresc pe care atelierul îl organiza în cinstea lui.

Dar privirea-i distrată se întoarse de la prăjinile lungi, montate în pământ pentru artificii şi de la sticlele cu culori, agăţate în ramurile copacilor.

Fruntea îi era asudată şi, fără voie, inima i se strânse.

Casa Inimă-de-Oţel şi hangarul de lângă ea acopereau aproape în întregime faţada căsuţei moderne, situate pe partea cealaltă a drumului, unde bunul Jaffret rivaliza cu divinitatea, dând păsărelelor de mâncare. O singură fereastră dintre cele cinci care luminau interiorul apartamentului lui Jaffret era vizibilă, printr-un spaţiu creat printre copaci . În consecinţă, fereastra cu pricina avea vedere liberă către atelierul lui Roland, ba chiar înlăuntrul acestuia.

În acest moment, fereastra era închisă. Roland nu observă că, la apariţia lui, perdeaua de muselină ce-o acoperea prin interior, se

mişcase. Cu atât mai puţin îşi dădu seama de activitatea deosebită pe care o depunea bunul Jaffret dincolo de perdea.

Bunul Jaffret ţinea cu o mână un binoclu, pe care-1 potrivise cu multă grijă, iar în cealaltă mână o miniatură, pe fond de catifea şi cu chenar de aur.

Se uita când spre Roland, prin binoclu, când la miniatură, cu ochiul liber.

Şi avea un aer foarte satisfăcut, bunul Jaffret!

În ceea ce-1 privea pe Roland, el rămăsese cu ochii la cele două scrisori pe care le ţinea în mână.

Deodată tresări şi se întoarse. Uşa-fereastră, de obicei imposibil de trecut, se deschise cu zgomot, făcând loc unui vizitator.

— Vă sărut mâinile, scumpe şi ilustre maestre, îi spuse pe negândite noul venit, cu un salut în acelaşi timp supus şi obraznic. Am fost nevoit să escaladez zidul. Nu am avut încotro. Sunt însă un amator. Pe noi, napolitanii, nu ne opreşte nimic... Vicontele Annibal Gioja, din marchizii Pallante, la ordinele dumneavoastră, pentru a vă servi, împotriva tuturor şi fără vreo altă recompensă decât bucuria de a vă fi pe plac!

Al doilea salut era deja mai familiar. Vocea acestui om zâmbitor mângâia auzul ca o melodie.

Roland nu se mişcase din loc şi-1 privea mirat.

Cu ochii la scrisoarea care-1 numea pe Roland „domnule duce”, Annibal Gioja schiţă un zâmbet enigmatic, din care nu ştiai ce să înţelegi.

Era un bărbat tânăr, foarte frumos, cu pielea albă şi nărui negru. Pupilele ca tăciunele ardeau în mijlocul irişilor albaştri. Costumul lui era de o eleganţă ireproşabilă, sporită de o panglică în haşuri de nuanţe diferite şi de un ansamblu de decoraţii străine.

Nu se poate spune ce era mai strălucitor: albul tenului, negrul părului, focul din privire sau acele decoraţii exotice. Luciul pe care alţii îl rezervă pantofilor se extindea şi sclipea în întreaga înfăţişare a acestui cavaler seducător.

Vicontele Annibal Gioja, din marchizii Pallante, salută pentru a treia oară şi se aşeză.

— Permiteţi?

Duse mânerul rotund al bastonului din onix până la buze şi-şi puse lornionul la ochi. Astfel instalat, aruncă o ocheadă admirativă spre întreg atelierul.

— Domnule, spuse Roland, prea surprins pentru a-şi ieşi din fire, am obiceiul să nu primesc pe nimeni la mine acasă.

— Ştiu acest lucru perfect de bine! replică vicontele Annibal, cu voce dulce şi cristalină ca zahărul candel. Mi-a fost destul de greu să forţez consemnul, dar pe noi, napolitanii, nu ne miră nimic. Avem un

foc sacru în suflet şi în ochi, dragul meu, celebrul meu prieten...
— Prieten! repetă Roland, care nu se putu împiedica să zâmbească.
Focul sacru din ochii vicontelui se potoli. Luă una din acele poze nobile, întâlnite peste tot în ţara lui, şi continuă, inspirat:
— Cunoaşteţi Italia? Cerul, femeile, adierile cu miros de portocal? Orizontul ei, mai trandafiriu ca o acuarelă! Azurul dantelat al golfurilor! Noi, napolitanii, suntem chipeşi şi avem suflet frumos. Inima noastră e un blând nebun care se aruncă în foc pentru frumuseţe sau pentru geniu. Climatul ne îndeamnă spre asta, climatul Italiei, dragostea lumii, iubirea iubirilor! Rossini! Petrarca! Pasta! Tenorii! Soarele! Prietene! Repet, ilustru şi drag prieten! încetează să mai pictezi capodopere, dacă nu vrei să fii iubit!
Vorbind astfel, cu glas răsunător, vicontele Annibal îşi scoase mănuşile de pe mâinile albe ca marmura de Paros, pentru a-şi răsuci o ţigară.
— Domnule viconte, îi spuse cu răceală Roland, aş vrea să ştiu dacă pot face ceva pentru dumneavoastră.
Annibal îşi aprinse ţigara, repetând: „*Permiteţi*?”, şi-şi arătă dinţii strălucitori ca fildeşul.
— Să spargem gheaţa, drag şi celebru prieten, replică el. Am să-ţi mărturisesc un lucru. Sunt îndrăgostit nebuneşte de stilul dumitale. Pe noi, napolitanii, bucuriile artei ne duc până la extaz, ştii? Este deja o fericire pentru mine faptul că respir aerul din acest sanctuar şi că văd schiţele dumitale. Aş fi trecut şi prin foc pentru asta, dar...
Se ridică şi întinse mâna spre Roland, care însă nu se mişcă.
— Bine! zise vicontele. Nu mă înţelegi, dar în curând o vei face. Eşti îndrăgostit?
Zâmbetul strălucea cu o amabilă obrăznicie. Roland încruntă uşor din sprâncene. Annibal se răsuci pe călcâie şi luă o poză de statuie, lângă o pânză mică, aproape terminată, care aştepta să fie dată cu lac. Era reuşită, ca toate celelalte lucrări ale lui Roland. Annibal o examină cu un aer cunoscător şi strecură două-trei duzini de banalităţi tehnice, aflate azi la îndemâna tuturor, ca un limbaj de specialitate dezvăluit vulgului. Această pedanterie infectează atelierele mai rău decât terebentina. Foiletoanele despre artă o impun cu tot dinadinsul.
— Nouă, napolitanilor, ne place sincer să facem cuiva un serviciu, zise vicontele din vârful buzelor, părăsind tabloul, pentru a trece la un altul. Noi suntem legătura vie cu dragostea cu politica, de fapt, cu tot... Iată un apus de soare admirabil! Unde a ascuns diavolul acela de Claude Lorrain paleta pe care ai găsit-o dumneata? Spune-mi, spre care dintre cele două doamne ţi se îndreaptă inima? Am motivele mele ca să te întreb.
Rămase cu spatele. Roland tresări . În timp ce examina profilul pierdut al musafirului, cu acea privire înmărmurită pe care o capeţi când bănuieşti nişte lucruri de neînchipuit, simţi că i se ia vălul de pe ochi.

— Spre doamna contesă? continuă liniştit strălucitorul viconte. Spre încântătoarea prinţesă? Ce tablou adorabil! Peste zece ani va valora o sută de ludovici! Nu-mi răspunzi?

Tot vorbind şi admirând schiţele, vicontele Annibal Gioja făcu turul atelierului, apropiindu-se pe nesimţite de şevaletul pe care stătea pânza acoperită.

— **Dragă** şi ilustre prieten! reluă el, continuând vizio**narea** lucrărilor. Dacă aş fi fost bogat, aş fi ieşit de aici **ruinat . Î**ntotdeauna ai purtat numele de domnul Inimă?

— Întotdeauna! replică Roland, care de acum se aştepta la orice.

— Noi, napolitanii, spuse Annibal, descoperindu-şi dantura superbă într-un minunat surâs, noi răsfoim ca pe cea mai frumoasă carte viaţa maeştrilor noştri adoraţi... Pariez că în spatele acestei draperii se ascunde un secret divin!

— Încă nu ştiu pentru ce aţi venit la mine, domnule viconte! spuse sec Roland, făcând un pas spre el. Cred că vă cunosc din vedere.

Annibal îl întrerupse, aprobându-1 politicos.

— Am cinstea să le însoţesc pe cele două doamne, vorbi el, îndatoritor. Şi ele v-au remarcat... Amândouă... Iar una dintre ele şi-a băgat în cap să vă scoată în lume.

Rostind aceste ultime cuvinte, ochii lui scânteiară, luminaţi de un foc sacru. Mâna îi dispăru undeva în spate, apucând draperia, care alunecă de pe suport, cu un uşor sunet metalic.

Vicontele, care vorbise cu întreruperi, aruncă o privire scurtă, dar triumfătoare, asupra tabloului.

Dar fericita expresie de pe chipul lui dispăru brusc. Roland mai făcu un pas. Mâna vicontelui Annibal nu-şi putu termina acţiunea, căci se simţi prinsă ca într-o menghină.

Roland îşi încleştase pumnul pe degetele vicontelui, iar acesta încetă brusc să mai strălucească, stingându-se ca o lumânare. Fizionomia însărcinatului cu relaţiile de prietenie exprima acum două sentimente neplăcute: spaimă şi dezamăgire.

Dezamăgirea se născuse din faptul că draperia care alunecase de pe suport descoperise o figură necunoscută, în locul celei pe care se aştepta el s-o vadă.

Spaima venea de la puternica strânsoare care-i sfărâma degetele, combinată cu mânia sălbatică ce răvăşise trăsăturile tânărului pictor.

Vicontele Annibal Gioja, din marchizii Pallante, căutase mult timp în jurul pavilionului, pentru a găsi o cale de a pătrunde în atelier, iar acum îşi regreta reuşita. I-ar fi dat doi ludovici bunului servitor Jean, numai să fi ajuns în strada Mathurins-Saint-Jacques, unde îl aştepta trăsura.

— Noi, napolitanii — bâigui, palid şi clănţănind din frumoşii lui dinţi — când suntem şaisprezece la şaisprezece, nu ne temem de

nimic. Şi de altfel, scumpe domn Inimă, eu mă aflu aici în interesul dumneavoastră. Daţi-mi drumul, vă rog. Aveţi un pumn zdravăn.

Roland nu-1 lăsă înainte de a arunca o privire tabloului pe care draperia, pe jumătate trasă, îl împărţea exact în două.

Un surâs răzbătu prin toată furia care-1 cuprinsese, văzând în ce punct se opriseră lucrurile.

— Duceţi-vă la dracu' şi să nu mai reveniţi!

Îşi desfăcu strânsoarea. Vicontele se retrase câţiva paşi buni, bolborosind:

— Dragă şi ilustre... La naiba! Băiatul ăsta e tare ca un taur!

Dincolo de prag, dar numai acolo, spuse:

— Cea care mă trimite ar fi putut preschimba o jumătate de saltimbanc într-un mare senior. Băiete, ţi-ai păpat norocul, şi-o să mai auzi de mine!

Roland îi întorsese spatele.

Trei minute mai târziu, vicontele îi dispăruse deja din minte.

Lăsase uşa deschisă şi tabloul descoperit pe jumătate.

Se aruncă pe canapea, cu capul greu şi obosit, după o noapte întreagă de insomnie . În ciuda somnului care-i dădea târcoale, mintea îi lucra şi privirea înceţoşată i se oprea din când în când asupra celor două scrisori: cea anonimă şi cea a notarului.

Chiar în acel moment, bunul Jaffret deschise cea de cincea fereastră, oferindu-i binoclul vechiului slujbaş al agenţiei Deban, ex-regele Comayrol, pe care-1 preveni că nu era vorba de o afacere oarecare.

Trecerea vremii avusese asupra acestor oameni de talent efecte total diferite . În ciuda obiceiurilor corecte şi a conştiinţei sale curate, domnul Jaffret decăzuse în mod evident.

Avea tenul palid; ochii îi clipeau încontinuu, statura parcă i **se micşorase,** frumosul zâmbet de odinioară se transformase î**n grimasă.** Un fizionomist imprudent, care nu i-ar fi cunoscut î**n nici un fel** purtarea frumoasă faţă de păsărele, l-ar fi putut **lua drept** un pungaş. Dimpotrivă, Comayrol înflorise: era gras, **curat şi sănătos,** lenjeria îi strălucea, avea obrajii îmbujoraţi, **purta cu** graţie desăvârşită acel *grain de beaute* specific taţilor **nobili şi** primilor comici: maiestuoşii, cocheţii, fascinanţii **ochelari cu ramă** de aur!

Nu costă prea mult, în schimb sunt sublimi . În epoca noastră, un rege adevărat şi-ar lăsa la o parte traiul îmbelşugat, visând, ca semn binecuvântat al prosperităţii publice, să pună ochelari cu rame de aur întregului său popor!

Comayrol nu numai că avea ochelari cu rame de aur, dar prinsese obiceiul înălţător de a-i împinge spre baza nasului, gest care-1 definea — aşa cum Venus era recunoscută prin lăţimea şoldurilor (după Virgiliu) — ca pe un capitalist neîndurător.

Comayrol era, într-adevăr, un personaj solvabil, ca de altfel şi bunul

Jaffret. Familia fondată de marele domn Lecoq la cabaretul *Turnul din Nesle*, în noaptea de Lăsata Secului, cu zece ani mai înainte, prosperase. Cei douăzeci de mii de franci, conţinuţi de portofelul doamnei Tereza, se înmulţiseră ca pâinile biblice.
Lipindu-şi ochelarii cu rame de aur de lentilele binoclului, Comayrol îl direcţionă spre pavilion şi lăsă să-i scape o exclamaţie de surpriză.
— Deci a fost făcută special pentru noi! vorbi el.
Lăsă binoclul, pentru a examina miniatura pe care i-o întindea bunul Jaffret.
— Dacă priveşti bine, spuse el, se văd diferenţe. Dar aerul de familie sare în ochi. Pe naiba! Ce-ar fi să fie chiar grande de Spania haimanaua asta, ce zici?
Bunul Jaffret ridică din umeri.
— Ei asta-i! Crescut într-o tavernă! replică el. Ca tânărul Gaspard Hauser!
— Poate e un bastard, s-a mai văzut aşa ceva, continuă Comayrol. Poate un frate...
— Posibil! zise Jaffret. Dar la urma urmei, ce ne pasă? Asemănarea e suficientă. Aparent, vârsta corespunde perfect.
Pentru a doua oară, Comayrol se servi de binoclu.
— Trebuie să-1 vedem pe frumosul ăsta, spuse, şi să-i vorbim.
— Îl vom vedea, răspunse Jaffret, şi-i vom vorbi.
— Chiar mâine... continuă Comayrol.
— Chiar azi.
— Dar timpul pentru a aduna informaţii?
— Sunt adunate.
— Şi timpul pentru a-i fixa o întrevedere?
— Are scrisoarea care-i fixează întrevederea.
— Cum ţi-ai permis să înaintezi atât de repede în această chestiune, meştere Jaffret? întrebă Comayrol, întorcându-se şi aruncându-i o privire severă.
Prietenul păsărelelor răspunse, frecându-şi încetişor mâinile:
— Doamna contesă a înaintat mai rapid decât noi, şi Annibal al ei era chiar adineauri acolo, discutând cu tânărul, exact la capătul binoclului meu!

7.TABLOUL

Toate, toate păsărelele aşteptau şi cât de nerăbdătoare! Aşteptau sfârşitul audienţei bunului Jaffret. Când cei doi colegi ai casei Deban terminară conferinţa, se despărţiră, dându-şi întâlnire pentru ora două după-amiază. Tot păsăretul din Paris şi de la periferie sosi atunci în mare grabă, formând o grămadă turbulentă şi zgomotoasă . În fine, binefăcătorul lor era singur! Ştrengarii din cartier se adunară şi ei pe

stradă, pentru a-1 vedea pe bunul Jaffret dându-le de „pomană”. Era bucuria lor de fiecare zi, căci bunul Jaffret îşi făcea numărul, iar vrăbiuţele veneau fără teamă, să caute firimituri de pâine până şi în gura lui.

Există unii filozofi care spun:

— **Vrăbiuţele** se pricep! Cel care e bun cu animalele nu e niciodată rău cu oamenii!

Ar trebui crezuţi aceşti filozofi, fie că au un editor prin care să-şi propovăduiască descoperirile, fie că-şi pescuiesc neroziile din râu.

Fereastra se închise din nou. Păsărelele se întoarseră în cartierele lor, împrăştiind laude la adresa lui Jaffret, care se duse la treburile lui.

În pavilion, Roland adormise, în sfârşit, buştean. Era întins pe canapea, vizavi de fereastra care dădea spre grădină, şi o rază albă a soarelui de decembrie trecea printre copaci, jucându-se cu zâmbetul lui. Căci, fără îndoială, zâmbea visului său.

Cele două scrisori, care-i scăpaseră din mână, zăceau pe pardoseală.

Se spune că există oameni prea frumoşi şi că această frumuseţe e deseori cauza nenorocirii lor. Cu Roland lucrurile nu stăteau aşa. Deşi în adolescenţa şi tinereţea sa cunoscuse prea puţine zile fericite, deşi existaseră în viaţa lui amintiri neînchipuit de triste, în legătură cu el era imposibil de conceput ideea unei condamnări divine sau a nenorocirii. Făcea parte dintre cei ce par bogaţi în mijlocul lipsurilor materiale şi a căror fizionomie, în ciuda soartei portrivnice, vorbeşte despre o fericire ce va veni.

Părea cu mult mai tânăr decât în realitate, pentru că era formidabil de puternic şi pentru că, în fond, nu trăise deloc: prizonier al unei spaime copilăreşti, al unei respingeri exagerate a lumii exterioare, în care ştiinţa ar fi descoperit, probabil, rezultate morbide ale şocului ce-1 lăsase pe jumătate mort, şi rănit la fel de mult în suflet ca şi în trup. Se ascunsese ca un animal care fuge de o fantomă şi îşi întrerupsese existenţa, cu de la sine putere şi după voia lui, într-un mediu obscur, în care cele mai active căutări nu-1 puteau descoperi.

Legea, de care se temea atât de mult, nu-l mai căuta deloc.

Cei care-1 căutaseră cu adevărat timp îndelungat avuseseră mâinile pline de bogăţii şi onoruri care i s-ar fi cuvenit de drept lui, prin moştenire.

Dar aceia muriseră. Şi legea adormită se trezeşte adesea după mult timp, reluând deodată nişte urme aproape şterse. Primejdia, cu zece ani în urmă iluzorie, putea deveni acum reală: în locul prietenilor morţi, se ridicau din umbră duşmani, urmărind discret nu pe Roland însuşi, ci o imensă avere, o pradă pe care hazardul o prezenta ca pe o ispită, făcând loc intrigilor. Şi fără să ştie, Roland se aşezase de-a curmezişul drumului care ducea la această avere.

Nu se schimbase câtuşi de puţin: aşa l-am văzut cu zece ani în urmă,

aşa era şi acum, sub raza de soare care-i lumina fruntea bărbătească şi blândă, încadrată de bucle negre şi bogate. L-aţi fi recunoscut pe dată, gândind fără să vreţi la acea feerie care păstrase timp de un secol cei şaisprezece ani ai Frumoasei din Pădurea Adormită. Totuşi, în jurul lui totul se schimbase, căci timpul şi moartea nu se opresc niciodată. Cea care trecea azi, ca tânără fată, prin visul lui vechi de zece ani, nu era decât un copil.

Roland surâdea. Buzele lui erau întredeschise. Visa că vorbea despre dragoste.

Despre această iubire tânără, nouă, arzătoare, care făcea să renască în el pasiunea pe care o pierduse odinioară la picioarele unei femei nedemne!

Iubirea are valoarea pe care i-o dă inima care-o resimte, independent de obiectul ei. Ce ne interesează pe noi acea Marguerite, atât de decăzută? E vorba despre Roland: nobil, loial, cutezător, ca un cavaler de douăzeci de ani. Fusese o iubire frumoasă, pentru că sufletul lui Roland era frumos.

Iar această iubire, acum, în loc să coboare, se ridica, plutind spre cerul pur şi senin, pe care strălucea steaua lui.

Aceeaşi dragoste! Sigur, dragostea lui Roland, sau mai degrabă Roland în întregime: această fiinţă sinceră, generoasă şi vitează, care prin soartă se botezase într-o zi cu numele de „domnul Inimă”, nume luat în râs, ori fermecător — depinde din ce unghi priveşti.

Dar mai ales fermecător şi deloc de luat în râs, din moment ce se asocia cu această esenţă blândă, cu această tinereţe viguroasă şi graţioasă, cu acest trup nobil, la care se adăuga o conştiinţă la fel de nobilă.

Dormea doar de un sfert de oră şi Dumnezeu ştie **drumul** parcurs de visul său pe tărâmuri încântătoare, unde **nebunia** dorinţelor se transformă în realităţi ameţitoare, când un pas încet, dar uşor, atinse nisipul aleii vecine, făcându-1 să scârţâie din cauza frigului.

La cotitura aleii apăru o tânără gânditoare şi serioasă.

Rose de Malevoy se plimba singură, lăsând-o, după cum ştim, pe prinţesa de Eppstein între patru ochi cu contele de Bréhut de **Clare.**

Mergea cu capul plecat, gândindu-se, probabil, la acea întâlnire neprevăzută, care o adusese în dimineaţa aceea lângă o persoană dragă, ce ocupa un spaţiu întins în existenţa omului care constituia întreaga sa familie. Domnişoara de Malevoy avea o mare afecţiune pentru fratele ei, care din copilărie o înconjurase cu o tandreţe paternă. Amândoi erau orfani.

În ajunul acelei zile, Léon de Malevoy îi spusese:

— Scrie-i prinţesei sau du-te s-o vezi. Trebuie neapărat s-o întâlnesc. E vorba de întregul ei viitor.

El se bucurase de încrederea deplină a ducelui de Clare, ca şi de

aceea a călugăriţei Françoise d'Assisi, care-l chemase în ceasul din urmă, dar de la numirea contelui de Bréhut în calitate de tutore al Nitei şi de la intrarea acesteia din urmă în noua sa familie, se produsese o îndepărtare treptată între ei.

Nimic mai firesc. Léon opusese, într-adevăr, o rezistenţă energică faţă de măsura care făcea din conte şi soţia sa paznicii moştenioarei de Clare, motivându-şi opoziţia într-un mod care făcuse ruptura inevitabilă.

Ruptura totuşi era doar un simptom, dar încă nu era desăvârşită printr-un act legal. Afacerile curente ale tinerei prinţese se desfăşurau fără ştirea lui Malevoy. Se proiectau chiar largi mişcări de fonduri, fără ca el să fie consultat sau avertizat, dar documentele succesiunii de Clare rămăseseră la agenţia din strada Cassette.

În ciuda victoriei repurtate, contesa părea să ezite a-i declara un război efectiv. Cât despre Léon, el aştepta. Ştim că-i interzisese surorii lui să treacă poarta palatului de Clare.

În această situaţie, pluteau grave ameninţări de tot soiul, pe care un eveniment tainic părea să le agraveze şi mai mult. De când domnişoara de Malevoy părăsise pensionul, fratele ei îi consacrase toate clipele libere, arătându-i astfel că nimic nu-l preocupa mai mult ca ea — asta fără să fi renunţat la o pasiune fără speranţă, al cărei mic confident era Rose, care îşi reproşa uneori că nu avea şi ea inima la fel de liberă, pentru a o pune la dispoziţia lui, în aceleaşi condiţii.

Aproximativ cu două săptămâni înaintea zilei de unde am reluat povestirea, lucrurile se schimbaseră brusc . În mintea lui Léon se produsese un şoc violent. După ce într-o seară el fusese vesel şi plin de încredere în viitor, Rose îl găsise dimineaţa palid, dărâmat, bolnav la trup şi la spirit.

Şi mai ciudat, dată fiind legătura atât de strânsă dintre frate şi soră, această schimbare nu fusese urmată de nici o mărturisire sau explicaţie.

Sigur, Rose avea la ce să mediteze şi era prea bună, prea devotată fratelui ei, pentru a putea să viseze la altceva, mai cu seamă că prinţesa Nita de Clare şi contele de Bréhut discutau câţiva paşi mai încolo şi era posibil ca această discuţie să atingă şi cauzele necunoscute ce motivau tristeţea fratelui ei.

Şi totuşi, suntem obligaţi să mărturisim că alte gânduri se puneau de-a curmezişul, nelăsând-o să se preocupe de soarta fratelui ei. Dacă cineva ar fi ascultat şoaptele întretăiate care-i scăpau de pe buze în timp ce se întorcea pe cărarea pustie, acel cineva ar fi văzut că gândurile ei nu aveau nici o legătură în acel moment cu afacerile agenţiei.

Şoptea, fără să-şi dea seama, şi în ochii ei mari se întipărise o adâncă melancolie:

— L-a revăzut, în pădure, de mai multe ori... Pe un cal frumos... Şi singur, mereu singur!
Erau chiar cuvintele rostite de prinţesa de Eppstein în trăsură, în aceeaşi dimineaţă: rostite în engleză, pentru a scăpa de curiozitatea legitimă a doamnei de companie.
— O fi recunoscut-o şi el? adăugă Rose, încetinind pasul.
Această întrebare aducea cu ea o notă de tristeţe şi tulburare.
Ochii Rosei se plecară mai mult. Deveni palidă şi gândi cu voce tare:
— Ea a spus: *„Nu ştiu”,* dar vocea i-a tremurat şi s-a înroşit toată. Doamne, cât de frumoasă s-a făcut, faţă de cum era odinioară!
Domnişoara de Malevoy se opri brusc din plimbare. Desişul pe care-1 depăşise îi dezvăluise brusc pavilionul ce constituia locuinţa lui Roland. Era chiar în faţa uşii deschise a atelierului. Soarele coborând spre apus mângâia deja cu o privire oblică pânza pe jumătate descoperită de mâna indiscretă a vicontelui Annibal Gioja.
Ochii Rosei întâlniră firesc pânza şi mai întâi, o uimire profundă i se întipări pe chip.
— Eu! exclamă ea, retrăgându-se câţiva paşi. Sunt chiar eu! Oare visez?
Îi trecu prin minte ideea că se afla în faţa unei oglinzi, plasate în fundul acestei încăperi, ce părea pustie. Dar un raţionament fulgerător o lămuri că imaginea de acolo o înfăţişa într-o ţinută uşoară, de vară, în timp ce acum purta o Turnul din Nesle de blană, peste o rochie de iarnă.
— Eu sunt! repetă ea. E portretul meu!
Frumoasele ei sprâncene se încruntară, ochii i se întunecară, dar asta doar pentru a-i face să strălucească mai tare. Un moment mai târziu, surâse încântată.
Pentru o clipă, frumuseţea ei tinerească sclipi, plină de bucurie: în această secundă, nici măcar Nita nu ar fi putut să-1 facă pe ciobanul care trebuia să aleagă pe una dintre cele trei zeiţe, să judece în favoarea ei.
— Sunt nebună! îşi spuse, îmbujorîndu-se de pudoare şi mândrie.
Îşi trecu mâna peste frunte. Paloarea îi revenise în obraji.
— Şi totuşi, reluă ea, aruncând de acum priviri îngrijorate spre pavilion, el e pictor. Sunt sigură. Nu avea creionul în mână şi caietul de schiţe deschis pe genunchi, acolo, la cimitir?
Surâse. Ochii i se alungiră sub genele lungi, de abanos.
— Ce frumoasă m-a făcut! rosti cu o voce tremurătoare, foarte încet, atât de încet încât nici vântul nu ar fi putut să-i culeagă vorbele de pe buze:
— Nu mi-a făcut decât mie portretul! Şi totuşi, eram amândouă!
Aceasta era o mărturisire? Într-adevăr, pe pânză nu era decât ea: o tânără adorabilă, zveltă, îmbrăcată cu o rochie de muselină înflorată.

Şi era chiar ea: numai că Rose nu se ştia atât de fermecătoare.

— Deci aşa mă vede el! spuse, în timp ce o lacrimă de mulţumire şi pasiune îi apăru în vârful genelor.

Încet-Încet, pe vârful picioarelor ei de zână, se apropie de pavilion. Când fu aproape, ascultă . În interior nu se auzea nimic; afară, cu excepţia rarelor zgomote din stradă şi a zarvei difuze dinspre atelier, se puteau auzi departe paşii Nitei şi ai tutorelui ei, care-şi continuau plimbarea pe aleile grădinii.

Cu mâna pe inimă, pentru a-i reprima bătăile grăbite, Rose urcă cele două trepte care conduceau la pavilion . Îi era teamă, dar dorinţa îi era mai mare decât teama. De fapt, nici ea nu ştia ce voia. Fericirea îi aureola trăsăturile delicate şi nobile. Era fericită, acesta e adevărul. Spera să fie şi mai fericită . Îşi strecură capul speriat şi zâmbitor dincolo de rama uşii. Parcurse atelierul cu o singură privire şi coborî, clătinându-se, cele două trepte . Îl văzuse pe Roland adormit.

— Ah! exclamă ea, gata să se prăbuşească. Eu nu l-am mai revăzut de atunci! Adică o singură dată! Numai o dată!

Gândul fugii o năpădi atât de năvalnic şi de puternic, încât se repezi pe alee, dar odată dincolo de desişul de copaci, vru să mai arunce o ultimă privire. De acolo, însă, nu-1 putea vedea pe Roland. Apărea doar tabloul, care-şi punea tot mai mult în evidenţă contururile, pe măsură ce soarele, care urca pe cer, îl lumina mai bine şi mai prielnic.

Rose se opri din nou, vai! pentru a trimite celui pe care-1 mai zărea o sărutare plină de duioşie şi puritate.

Nu exista nici un martor. De ce să se teamă? El dormea.

Şi dacă s-ar fi trezit, ce pericol ar fi fost? Rose nu avea dreptul să se plimbe, şi nu era protejată? Cei care o aduseseră aici erau la un pas şi ar fi auzit-o.

Nu-i nevoie de argumente prea puternice pentru a convinge o inimă care iubeşte. Rose se întoarse din drum, de data aceasta cu mai multă îndrăzneală, deşi era mai emoţionată. Beţia face sete. Voia să mai bea din această cupă, care o îmbăta de bucurie.

Cât de vie şi dragă îi era acea amintire! Şi de ce îi lăsase oare o amprentă atât de profundă? Orice eveniment păstrat în memorie se datorează unui fapt care a avut nişte consecinţe, sau unei drame, sau unui şoc... Aici nu avusese loc nimic din toate acestea.

Nimic? O întâlnire întâmplătoare, o vorbă schimbată...

Dar Rose nu avea să uite niciodată ora aceea tristă şi adorată, acel loc melancolic, despre care tabloul vorbea în şoaptă, căci întâlnirea se petrecuse la cimitir, iar printre sălciile plângătoare se vedea un fundal, se ghiceau vag nişte morminte.

Asta se întâmplase cu mult timp în urmă. Rose ar fi putut spune exact câte luni trecuseră de atunci, şi câte zile. Era o dimineaţă de primăvară târzie, o dimineaţă frumoasă şi caldă; seninul cerului

apărea dincolo de ceaţa alburie, care se risipea, lăsând o pâclă vagă în dreptul soarelui ce se ridica. Fiecare dintre noi a cunoscut această oră de înflăcărată şi molatică oboseală, în care orice tril îndepărtat produce o strângere de inimă şi când nu poţi suporta parfumul unui trandafir ofilit.

Rose şi Nita erau la mănăstire. Rămasă orfană de trei luni, Nita voise să meargă la mormântul tatălui ei; îşi rugase prietena s-o însoţească şi plecaseră amândouă, împreună cu o maică.

Capela monumentală a ducilor de Clare părea părăsită — ceea ce o frapase pe Nita de la început, cu atât mai mult cu cât în spatele construcţiei funerare se găsea un mormânt sărac şi simplu, însemnat doar cu un înscris pe marmură albă şi înconjurat de un răsad îngust, strălucind de flori proaspete.

Aşezat pe o bancă la fel de simplă, la picioarele micului mormânt, se afla un tânăr foarte frumos, care nici măcar nu observase apropierea lor, atât era de cufundat în visarea-i dureroasă.

Avea un creion în mână şi un caiet de schiţe, deschis pe genunchi. Caietul deschis lăsa să se vadă un desen început: copaci şi morminte.

Rose nu-i aruncase frumosului tânăr decât o privire distrată, în schimb Nita fusese cuprinsă de un fel de uimire, văzându-l, şi se întrebase, parcă urmărită de o amintire confuză: „*Unde oare l-am mai întâlnit?”*

Memoria nu-i răspunsese . Îngenunchease şi se rugase. Nita era îmbrăcată cu rochia de doliu. Rose niciodată nu purta uniforma de internă. Fratele ei o aştepta la o sărbătoare în familie. Era fermecătoare în rochia primăvăratică, de oraş. La început, se rugase şi ea, ca Nita. Călugăriţa îşi atinsese mătăniile. Toate trei stătuseră astfel îngenuncheate, în umbra capelei. Doar vântul care adia peste florile mormântului lângă care era aşezat tânărul aducea cu el un parfum delicat.

Nita spusese:

— Bietul meu tată nu are flori.

Îi curgeau lacrimi pe obraz. Rose o îmbrăţişase.

Se spune că boabele mătăniilor predispun uneori la odihnă binefăcătoare.

Măicuţa adormise.

Între arbuştii de alături se simţise o mişcare uşoară. Nita şi Rose îşi ridicaseră capul în acelaşi timp. Frumosul tânăr era în picioare, lângă capelă, şi le privea.

Dintr-un motiv necunoscut, privirea lui nu părea nici indiscretă, nici vinovată.

Totuşi, străinul se retrăsese, înclinându-se. Obrajii Nitei se îmbujoraseră uşor, iar Rose pălise.

Rose se aşezase. Nita îngenunchease din nou, pentru rugăciunea de

rămas-bun . Îşi spunea că e distrată; fără voia ei, Rose visa. Frumosul tânăr nu se mai vedea, dar amândouă ştiau că încă se afla acolo.
Înainte de a o trezi pe călugăriţă pentru plecare, Nita spusese:

— Aş fi vrut să am nişte flori, să pot lăsa un bucheţel tatălui meu.
Tresăriseră amândouă. Tânărul era lângă ele, ţinând nişte flori în mână.

— Vă rog să le primiţi, spusese cu o voce blândă, care-ţi muia inima. Sunt de la mama mea.
Rose le luase cu un gest mecanic, iar Nita spusese: *„Mulţumesc."*
Roland se îndepărtase imediat. Ele rămăseseră singure, fără să mai scoată nici o vorbă.
Buchetul fusese depus pe mormânt, cu credinţă — în afară de un clopoţel, căzut dintr-o campanulă, şi pe care Rose îl strecurase în buzunar.
O treziseră pe măicuţă şi plecaseră.
Asta fusese tot. Şi totuşi, era oare nevoie de mai mult?
La sărbătoarea de familie, Rose râsese mult. Se mira şi ea de propria-i veselie. Revenind la pension, plânsese şi apoi tot ea se enervase de aceste lacrimi fără rost.
Dimpotrivă, Nita devenise tristă pentru tot restul zilei şi suferise de singurătate.

Vorbiseră adesea despre frumosul tânăr: Rose cu răceală, Nita cu oarecare rezervă.

Nita rămăsese cu acea vag impresie că-1 mai întâlnise **undeva, cândva.**

Rose avea un medalion, în care păstra nişte relicve dragi. **Printre ele,** şi un clopoţel azuriu.

În timpul şederii la mănăstire, Nita primise de patru ori permisiunea de a merge la mormântul tatălui ei. De fiecare dată, Rose o însoţea. Grădina din jurul mormântului celui modest era mereu proaspătă. Era limpede că e îngrijită zilnic. Dar nu-1 mai văzuseră niciodată pe frumosul tânăr.

Ofranda îi fu, totuşi, înapoiată însutit. De trei ori, fiecare din cele două fete depusese câte un buchet pe marmura albă.

Într-o seară din săptămâna Paştelui, la şase luni după ce părăsise mănăstirea, domnişoara de Malevoy, pioasă şi căutând în practicile religioase un remediu împotriva unui rău al cărui secret nu-1 deţinea nimeni, se găsi brusc faţă în faţă cu Roland, la ieşirea de la Saint-Sulpice.

El era în picioare, lângă aghiazmatar. Rose rămase înmărmurită, uitând să facă semnul crucii. De fapt, aştepta un cuvânt, ca şi cum el nu ar fi fost un străin, ca şi cum ar fi avut dreptul să-i vorbească.

Şi, într-adevăr, pe buzele lui Roland era un cuvânt. Nu-1 pronunţă, dar în ochii lui se citea o rugăminte.

Ce rugăminte? se frământase ea adesea, în orele de reverie însingurată, întorcând pe toate feţele acest mister, nedezlegat niciodată.

Dar acum, întrebarea avea un răspuns clar şi elocvent. Trecuse timpul îndoielilor. Tabloul vorbea de acolo, de la locul lui, mângâiat de raza palidă de soare.

Tabloul îi spunea Rosei: *„Eşti iubită, adorată. Imaginea ta este acolo, înfrumuseţată, idolatrizată. Eşti îngerul bun al acestui refugiu.”*

Urcă din nou cele două trepte ale pavilionului, evident nu pentru a-şi lămuri vreo îndoială. Fericirea o copleşise. Ar fi trebuit să fie oarbă, pentru a se mai îndoi.

Dar curiozitatea tinerelor fete este fără margini. Porţiunea de tablou ascunsă după draperie o atrăgea ca o tainică iubire. Ea voia mai întâi să vadă, să vadă tot şi apoi să repună voalul, căci probabil urmau să vină şi alţii şi se simţea în drept să ascundă acest secret, care de acum îi aparţinea.

Traversă atelierul cu paşi uşori, frumoasă în bucuria ei profundă, graţioasă ca toate femeile care se ştiu iubite. Trecând prin faţa lui Roland, tot adormit, îşi apăsă medalionul drag la piept, având deja privirea unei logodnice.

Mâna atinse draperia, care alunecă de pe suport, fără zgomot, dezgolind dintr-o dată tot restul pânzei.

Rose avea ochii surâzători, dar surâsul îi îngheţă brusc pe buze.

Se clătină şi se prăbuşi, cu inima sfâşiată de durere, şoptind:

— Ai milă de mine, Doamne! Pe ea o iubeşte!

8.MISTERE

Asta se întâmplă, fie că mânuieşti pensula sau dalta, fie că te serveşti de pană. Orice om poate avea ziua lui de geniu, când îi sare inima din piept:chiar inima.

Roland reprodusese întâlnirea cu cele două tinere, în cimitirul Montparnasse.

Îşi aruncase inima pe această pânză, visul inimii sale, sau, cel puţin, poezia întregii sale existenţe.

Era, într-adevăr, acea dimineaţă blândă şi umedă, cu cerul difuz, cu atmosfera în care primele elanuri ale anului se răspândesc într-o trândavă voluptate. Oare de ce grădina morţilor cânta şoptit o tânguire de dragoste? Se găseau **acolo** melancolii adânci, îmblânzite însă de tandreţe şi iubire. Părea că cei ce nu mai erau asistau, de dincolo de ceaţa transparentă ca o amintire pioasă, la o sărbătoare de logodnă.

Căci soţul nu se arăta, dar se ghicea. Acea suavă şi mândră copilă, al cărei obraz înflorea de o tulburare divină, era luminată de o privire care nu se vedea, după cum soarele ascuns lumina misterios totul în jur.

Purta doliu, iar pictorul învinsese cu o neînchipuită măiestrie dificultatea de a potrivi stofa neagră a rochiei cu toaleta albă a însoţitoarei şi cu cenuşiul monumentului funerar. Se spune că e necesară o punere în scenă, pentru a realiza un tablou. Nu cred. Aici nu era nici o punere în scenă . Într-un prospect de expoziţie ar fi scris pur şi simplu: *„Tânără fată pregătindu-se să pună un buchet pe un mormânt.”*

Nici măcar nu ar fi scris *„tinere fete”,* la plural, căci gingaşul portret al Rosei, care mai adineauri părea a fi întreg tabloul, pălea de îndată ce draperia dezvăluia surâsul adorat al Nitei. Nita era tabloul. Nita era subiectul misticei logodne.

Nita lăsa să-i cadă pe buchet o privire adâncă, asemenea unei mărturisiri, dulce ca un sărut.

Nita... Dar oare nu spusesem totul dinainte, cu un singur cuvânt? La vederea Nitei, domnişoara de Malevoy, prăbuşindu-se din înaltul triumfului ei, simţise că i se face rău şi şoptise:

— Pe ea o iubeşte!

Nu se înşela câtuşi de puţin. Pentru a descifra astfel tabloul, nici măcar nu era nevoie de o privire rivală şi geloasă. Nita era aici parfumul, raza, sufletul.

Ieşea în evidenţă, frumoasă şi reală, mai presus de prietena ei, înfrumuseţată. Asemănarea ţinea de domeniul miracolelor. Pentru a picta astfel din amintire, trebuia să trăieşti purtând în gând modelul adorat.

În momentul în care draperia alunecase, dezvăluind tainica iubire a pictorului, toate aceste gânduri făcuseră să se strângă inima domnişoarei de Malevoy, ca supusă unui instrument de tortură. Toate acestea şi multe altele: se prăbuşise, implorând mila Domnului, căci speranţele îi muriseră.

Făcu un efort să fugă. Nu reuşi. Disperarea o înlănţuise. Rămase, golită de orice sentiment, chiar în locul în care căzuse.

Când îşi veni în fire, era întinsă pe canapeaua unde mai devreme dormise Roland.

Acesta, împreună cu contele de Bréhut, stătea în picioare la căpătâiul ei.Nita îngenunchease lângă ea, încercând s-o ajute.

Când gândurile îi reveniră, odată cu simţirea, aruncă o privire îngrijorată spre tabloul ce revela taina celor ce-o înconjurau, aşa cum şi ei i se dezvăluise taina tânărului pictor. Draperia fusese pusă la loc. Tabloul nu se mai vedea.

După aceste prime gânduri, îşi plecă ochii şi-şi duse mâna rece la

frunte.

— Văd că te simţi mai bine, spuse Nita. Dumnezeule! Cum m-ai speriat! Ce ţi s-a întâmplat?

Domnişoara de Malevoy nu răspunse. Dar cum Nita se aplecase la urechea ei, o trase convulsiv spre ea. Apoi o respinse şi din piept îi ieşi un suspin prelung.

Cei doi spectatori ai acestei scene rămaseră nemişcaţi şi tăcuţi. Tânărul pictor făcea eforturi zadarnice pentru a-şi stăvili emoţia.

Contele de Bréhut părea pradă unui şoc violent, iar pe chipul său palid se citea confuzia.

— Vă rog, domnule, îi spuse lui Roland cu voce tremurătoare, un cuvânt doar! Trebuie neapărat să vă vorbesc!

De când intrase în atelier, privirea sa nu-1 mai părăsise pe Roland.

Roland răspunse:

— Domnule, vă stau la dispoziţie.

Se îndepărtară împreună şi se opriră în partea cea mai retrasă a atelierului, dar Roland se aşeză în aşa fel încât să n-o piardă din ochi pe prinţesa de Eppstein.

— Ce s-a întâmplat? o întrebă aceasta repede pe Rose, care rămăsese cu ochii plecaţi.

— Nimic, răspunse domnişoara de Malevoy. Mai curând mă simt foarte slăbită. Am intrat aici din întâmplare.

— Nu era nimeni? vru să ştie Nita.

Rose păru că ezită.

— Nu, răspunse cu o voce nesigură. Nu era nimeni.

— A intrat abia după noi, zise Nita. Noi te-am găsit aici, leşinată.

Rose păru să respire uşurată.

— Deci n-a fost singur cu mine?

Minţea pentru prima dată în viaţă, căci îşi dădea perfect de bine seama că Roland nu se putuse trezi fără s-o vadă.

— Şi ce dacă? replică Nita. Chiar dacă ar fi fost singur cu tine, ce importanţă ar fi avut?

— Chiar aşa! vorbi şi Rose. Ce importanţă?

— Când a intrat, continuă prinţesa, nu venea de afară. Aducea apă, săruri, tot ce trebuie ca să te ajute. Deci te văzuse.

— E clar! vorbi mecanic domnişoara de Malevoy. Deci, mă văzuse.

Privirea i se îndreptă spre tabloul acoperit. Mai era ceva ce ar fi vrut să ştie.

— Mă simt mai bine, spuse, fără să treacă direct la între**barea** care o preocupa. Şi-mi amintesc încă ceva: mirosul de **culoare,** căldura... Am simţit cum mi se învârte capul...

— Nu ţi s-a mai întâmplat niciodată? întrebă Nita.

— Niciodată. Mai simt o apăsare uşoară, aici şi aici. Arătă spre frunte şi spre inimă.

— E ciudat, reluă ea, urmărindu-şi scopul cu diplomaţia naivă a copiilor. Oare totul era la fel ca acum?

— Da, totul! răspunse prinţesa.

— Ciudat... Mi s-a părut că văd... E pe tabloul acela o **draperie?**

— Sigur.

— Ai dreptate, era şi atunci. Ah, Nita, parcă m-am trezit din vis.

Îşi plecă fruntea pentru a doua oară şi adăugă foarte încet, încercând din răsputeri să zâmbească:

— Ţi-a vorbit?

— Nu, răspunse Nita, înroşindu-se imediat.

Se făcu tăcere . În celălalt capăt al camerei, Roland şi contele de Bréhut discutau tot în şoaptă.

— Domnule, spuse contele, cu un vizibil efort de a-şi păstra calmul. Am mai multe lucruri să vă spun. **Vă** rog **să** fiţi răbdător cu mine: mă exprim cu greutate şi am o suferinţă acută... Nu vă amintiţi în nici un fel de mine?

Roland îl privi drept în faţă, şi răspunse cu perfectă seninătate:

— În nici un fel, domnule.

Sprâncenele contelui se încruntară.

— Vă rog, încercaţi... insistă el.

Roland îl privi din nou. Pe fruntea sa trecu un nor . În ochi i se strecură o bănuială.

Totuşi, reluă pe un ton la fel de decis:

— Sunt sigur, domnule, că vă văd pentru prima dată.

Contele îşi plecă ochii. Murmură:

— Aş da tot ce am şi jumătate din sângele meu, numai să ştiu că trăieşte.

— Căutaţi pe cineva care îmi seamănă? întrebă cu răceală tânărul pictor.

— Care vă semăna, răspunse ursuz contele.

Expresia chipului său palid se schimbase. Părea că-şi scotoceşte prin memorie.

— Acum zece ani eraţi la Paris? mai întrebă el.

— Nu, replică Roland, fără să ezite.

Credea că această anchetă era legată de spaima vieţii sale: afacerea din bulevardul Montparnasse. Minţea cu bună ştiinţă. Minţea la fel de firesc precum evadase din mănăstire, cu riscul de a cădea mort pe stradă.

— Bănuiesc că sunteţi domnul Inimă, reluă brusc contele, de parcă ar fi vrut să reţină un gând fugar, gata să dispară.

— Sunt, într-adevăr, domnul Inimă, încuviinţă pictorul.

— Domnule, eu sunt contele Chrétien Joulou de Bréhut de Clare, tutorele prinţesei de Eppstein . În această calitate, vin aici pentru a cumpăra imobilul pe care-1 ocupă în cea mai mare parte atelierul

dumneavoastră. De mine depinde să nu mai închei târgul. Dacă doriţi, aşa voi face. Doriţi să rămâneţi aici?

— Mă gândeam să plec, răspunse Roland. Asta-i tot?

Întrebarea fusese pusă cu oarecare duritate.

— Nu, vorbi contele, fără să se formalizeze. Vă rog să aveţi răbdare cu mine. Am mare nevoie de aşa ceva: am suferit mult şi aş vrea să fac ceva bun în viaţă, înainte de a muri.

Roland îl privi mirat. Sub trăsăturile austere şi aproape şterse ale acestui bărbat sclipea un strop de măreţie sufletească.

— Am făcut ceva rău cândva, urmă contele, repetând, fără să-şi dea seama, cuvintele spuse Nitei. Dar tatăl meu era un nobil. Mama mea era o sfântă. Ascultaţi-mă cu atenţie. V-am prevenit că am mai multe lucruri să vă spun. Sunteţi tânăr, puternic, inteligent, şi asta se vede. Probabil sunteţi şi curajos. Sper că aveţi o inimă generoasă. Adineauri aţi pălit, uitându-vă la prinţesa de Eppstein, pupila mea, iar prinţesa s-a înroşit, uitându-se la dumneavoastră. O cunoaşteţi?

Roland tăcu.

— O ameninţă o mare primejdie, continuă rar contele, iar cel care o va apăra îşi va asuma un risc şi mai mare. O cunoaşteţi?

— Da, răspunse Roland, ridicând privirea. O cunosc, domnule.

— Asta aşteptam să aud! spuse contele, destinzându-se parcă fără voia lui. Este un copil cu suflet nobil. O iubesc, căci prin ea mi-am regăsit conştiinţa. Răul se stârpeşte prin bine... N-aţi fost niciodată rănit cu un pumnal?

Rosti aceste ultime cuvinte pe un ton timid. Roland lăsă să-i scape dinadins un gest de nerăbdare. Dar contele îşi întorsese ochii de la el, continuând, de parcă ar fi vorbit cu sine însuşi:

— Ca să-1 recunosc, ar trebui să-1 văd lungit la pământ, noaptea... Eu aplecat deasupra lui... Chipul meu foarte aproape de al său...

Apoi, adresându-i-se lui Roland, căruia de acum îi era greu să facă pe indiferentul, urmă, ridicând vocea cu o neaşteptată căldură:

— Tânărul care a fost îngrijit la Bon-Secours era el. N-a murit. A fugit . În noaptea aceea, în noaptea de la mijlocul postului mare, pe strada Notre-Dame-des-Champs a fost găsit un om mort. Nu era el. Pe cuvânt de onoare, nu era el, sunt sigur, căci m-am dus s-1 văd pe cel care murise. Acolo era şi poliţia, şi justiţia. Riscam enorm, eu, asasinul...

Tresări din cap până în picioare şi se opri.

— Am spus că eram asasin? şopti, în timp ce părul i se zbârlise. Să nu mă credeţi. Amândoi aveam arme. A fost un duel... şi credeam, da! credeam că-i furase Margueritei douăzeci de mii de franci.

Roland vorbi, rezumându-şi gândurile:

— Cum de sunteţi tutorele prinţesei de Eppstein?

— Un om ca mine, nu-i aşa? exclamă contele, cu o sclipire vie în

privire. O fată ca ea! Imposibil! Dar aşa a vrut Marguerite. Ceea ce vrea Marguerite se realizează întotdeauna.

— Şi cine e această Marguerite? întrebă Roland, scăldat în sudoare.

Contele nu răpunse . În ochi îi apăruse o spaimă vagă.

— Răspundeţi! îi ceru tânărul. V-am întrebat cine e această Marguerite?

Adăugă, cu glas coborât:

— Am dreptul să ştiu!

Contele spuse pentru a doua oară:

— Aş da tot ce am, mi-aş da tot sângele, numai să-1 ştiu în viaţă! Unde am rămas? Mortul din strada Notre-Dame-des-Champs fusese ucis cu un foc de pistol, tras de aproape. Când mi-a fost arătat, încă avea pe el costumul de carnaval: un costum de Buridan. Nu era pe măsura lui, e adevărat... Părea că cineva i 1-a pus după aceea. Aşa spunea judecătorul. Mie, la început, acest costum de Buridan mi-a dat de gândit... Domnule Inimă, dumneavoastră aţi fost vreodată costumat în Buridan?

Privirea lui, în care tot ce se putea citi în acel moment era viclenia, se fixă întrebătoare asupra lui Roland.

— Niciodată! răspunse acesta hotărât.

— Niciodată! repetă contele. Nu vreţi să vindecaţi conştiinţa bolnavă a unui om nenorocit. Dacă l-aş vedea viu, cred că n-aş mai simţi apăsarea aceasta, care-mi striveşte inima. Totuşi, a fost un duel! Avea, ca şi mine, un pumnal în mână. Eram amândoi costumaţi în Buridan... Vă amintiţi, domnule Inimă, câţi erau costumaţi în Buridan în acel an?

Se petrecea un lucru ciudat: rostind aceste ultime cuvinte, **îşi încrucişase** mâinile într-un gest implorator şi disperat.

Roland îşi întorsese privirea spre cele două fete.

— N-au nevoie de noi, se grăbi să spună contele. Trebuie **să ştiţi totul,** trebuie! Poliţia şi justiţia au crezut că mortul **era evadatul de** la mănăstirea Bon-Secours, deşi fugise îmbrăcat cu **veşmintele** unei femei, infirmiera sa. Poate că, după crimă, **victima fusese** îmbrăcată în costumul lui Buridan. Pare chiar **probabil... Pe de** altă parte, focul de pistol, tras în plină figură, îl **făcea de** nerecunoscut pentru oricine, ca şi pentru mine. **Dar eu mi**-am dat perfect de bine seama că nu era omul meu! **Buridanul din** bulevardul Montparnasse nu a murit, de vreme ce **nu i-a fost** găsit niciodată cadavrul! Nu, nu! N-a murit şi **eu nu sunt un** asasin!

Roland zise cu răceală:

— Nu mi-aţi spus cine este această Marguerite...

— În schimb, dumneavoastră mi-aţi spus: *„Am dreptul să ştiu!” Da,* aveţi dreptul, dacă sunteţi cel pe care-1 caut. Dacă nu, atunci nu aveţi dreptul... Şi nici n-o să aflaţi!

În ciuda aparentei hotărâri, aceste ultime cuvinte fuseseră rostite cu timiditate.

— Prinţesa de Eppstein, şopti Roland, care-i luase mâinile într-ale sale, strângându-le cu putere, e ameninţată de o mare primejdie. Sunt propriile dumneavoastră cuvinte. Eu o iubesc pe prinţesă, domnule!

— Şi cine sunteţi dumneavoastră, ca s-o iubiţi pe prinţesa Nita de Eppstein? strigă contele, izbucnind într-un hohot de râs cu accente de demenţă.

Cele două tinere se întoarseră în acelaşi moment, surprinse de zgomot. Înainte ca Roland să apuce să deschidă gura, hohotul de râs al contelui se stinse într-un horcăit surd. Se clătină şi făcu un gest, cerând un scaun.

— Domnule Inimă, spuse, pe un ton atât de schimbat, încât lui Roland i se făcu milă. Aveţi de-a face cu un om nefericit. Am intenţii bune şi Dumnezeu mi-e martor că dacă ţin încă la viaţă e doar pentru că aş vrea să fac lucruri bune.

— Dacă Marguerite v-ar vedea, v-ar recunoaşte, căci vă ştie mai bine decât mine. Marguerite este contesa de Bréhut de Clare. Marguerite este soţia mea!

Îşi şterse sudoarea de pe frunte şi continuă:

— Cei douăzeci de mii de franci ai dumneavoastră s-au înmulţit în mâinile ei. Suntem extraordinar de bogaţi.

Fapt unic, Roland nu protestă în nici un fel la cuvintele „cei douăzeci de mii de franci ai dumneavoastră”. Se gândea.

O recunoscuse oare deja mai demult pe Marguerite în acea femeie nobilă şi mândră, care juca rolul mamei pe lângă fiinţa pe care o iubea el?

Marguerite Sadoulas!

Contele aşteptă. Chipul i se luminase. Fără să ceară o mărturisire explicită, continuă:

— Domnule Inimă, înţelegeţi-mă bine. Acum sunt bolnav, foarte bolnav. Aş putea să mor chiar mâine. Uneori am slăbiciunea unui copil. Mi-am pierdut pentru totdeauna forţa aceea de animal sălbatic, ce mă arunca altădată cu capul înainte împotriva oricărui obstacol. O urăsc pe Marguerite, dar o şi iubesc. Ea este cea care mă va ucide. Pupila mea, prinţesa de Eppstein, s-a născut într-un leagăn de aur. N-a respirat niciodată alt aer decât cel al palatului său. Bogăţia este în aerul pe care-1 respiră. Dar prinţesa de Eppstein e ruinată.

— Ruinată! repetă Roland.

— Daţi înapoi? întrebă contele, neîncrezător.

— Nu, replică simplu Roland, dar asta răspunde întrebării pe care mi-aţi pus-o mai devreme: *„Cine sunteţi dumneavoastră, pentru a o iubi pe prinţesa de Eppstein ?”*

Contele scutură din cap şi şopti:

— Întrebarea rămâne aceeaşi, domnule Inimă. Nu trebuie s-o iubiţi pe prinţesa de Eppstein în aşa fel încât s-o coborâţi sub poziţia pe care o are. Eu sunt păzitorul ei. O vreau bogată şi mândră. Cel care o va salva va fi duce de Clare, dacă eu trăiesc şi dacă el este demn de asta . Înţelegeţi-mă bine: a o salva pe prinţesa de Eppstein nu înseamnă a-i oferi umila casă a primului venit, chiar dacă ea l-ar iubi, ci a-i păstra moştenirea lăsată de spiţa ei nobilă. Pe vremea când încă mai existau gentilomi adevăraţi, se întâlneau numeroase **capete** înfierbântate care se angajau de bună-voie în astfel de **partide** pe viaţă şi pe moarte!
De câtva timp, Roland era cufundat în gânduri.

— Eu mă simt gentilom, spuse, deşi nu cunosc numele tatălui meu. Aş vrea să ştiu dacă sunt primul pe care ea îl iubeşte.

Contele răspunse:

— Privirea tinerelor fete spune mai multe decât ar rosti buzele. Nu ştiu nimic, în afară de ceea ce mi-a mărturisit privirea ei. Sunteţi pregătit?

— O iubesc, vorbi încet Roland.

— Vreţi să-mi daţi mâna şi să spuneţi că mă iertaţi? întrebă din nou contele, cu aceeaşi emoţie de mai înainte.

Roland îi întinse mâna şi spuse:

— Vă iert din toată inima.

Nu mai urmă nici o altă explicaţie. Contele se ridică.

— Domnule Inimă, spuse, vă mulţumesc şi am toată încrederea în dumneavoastră. Ne vom revedea între patru ochi. Până atunci vă dau o informaţie. Mâine, sau cel târziu poimâine, veţi primi o scrisoare anonimă sau semnată cu un nume de împrumut.

— O scrisoare începând cu „*Domnule duce…*” ! îl întrerupse Roland. Deci nu dumneavoastră mi-aţi scris-o!

— Cum! exclamă contele. Aţi primit-o deja?

Se ridică foarte agitat şi întrebă:

— Vreţi să mi-o arătaţi?

Roland îi dădu pe loc scrisoarea.

În acel moment, Nita o ajută pe Rose să se ridice în picioare şi-i aranjă hainele mototolite. Domnişoara de Malevoy era încă foarte palidă, dar părea liniştită.

— Da, ei sunt! şopti contele, lăsându-şi capul în piept.

— Care ei? întrebă Roland.

În loc să răspundă, contele gândi cu voce tare:

— Aşadar, se feresc de mine.

— Apropo! îşi aminti brusc pictorul. Cunoaşteţi pe un anume viconte Annibal Gioja?

Contele de Bréhut tresări.

— Vi 1-a trimis ea? bolborosi.

— Tocmai a ieşit de aici, răspunse Roland.

Contele îşi apăsă fruntea cu mâna tremurândă.

— Atunci, spuse, vorbind ca pentru el, ea face joc dublu! Ştiam că va încerca să-i înşele!

Mototoli scrisoarea anonimă şi adăugă:

— Pentru când îşi anunţă vizita?

— Pentru azi, la ora două.

Contele îşi consultă repede ceasul, dar nu era nevoie. Pendula bătu de două ori.

— Trebuie să ne despărţim, spuse el. Chiar în această seară, după ce va avea loc întrevederea, va trebui să părăsiţi casa şi să-mi transmiteţi noua adresă. Nu acceptaţi nimic, dar mai ales, nu refuzaţi nimic. Vă vor face promisiuni minunate, ca să vă atragă, şi vă vor ameninţa, ca să vă sperie...

Se opri. Roland surâdea. Prinţesa şi domnişoara de Malevoy traversau atelierul, pentru a ajunge la uşa dinspre grădină.

În timp ce tânărul se înclina în faţa lor, uşa apartamentului se deschise şi apăru servitorul, spunând:

— Doi domni cer să vă vorbească. Nu vor să-şi spună numele. M-au asigurat că domnul îi cunoaşte şi-i aşteaptă.

9.CEI DOI DOMNI

Când cei doi ***„domni”*** fură introduşi în atelier, nu mai era nimeni acolo, nici măcar Roland. Contele şi fetele ieşiseră în grabă; numai Rose vorbise la despărţire, pentru a mulţumi şi a se scuza — totul în câteva cuvinte. Nita părea gânditoare: privirea ei şi a lui Roland nu se întâlniseră nici o secundă. Ajungând la caleaşca ce-i aştepta în strada Mathurins-Saint-Jacques, Nita îi spuse tutorelui ei:

— Prietene, proprietatea nu-mi convine. V-aş ruga să nu încheiaţi această afacere.

Cei doi domni aveau, desigur, o înfăţişare foarte respectabilă. Amândoi erau îmbrăcaţi în negru din cap până în picioare. Amândoi purtau cravate albe.

Cel gras avea haina deschisă, sub care se zărea o vestă nouă, din şaten negru. Pe ea se revărsau lanţuri şi brelocuri; cel slab îşi încheia nasturii redingotei prea strâmte, ce nu lăsa să se vadă decât o bucăţică mică din cămaşă. Pantalonii, puţin cam scurţi, dădeau la iveală nişte şosete albe. Era pieptănat după moda *„înger”,* separând pe frunte părul rar şi cărunt, care-i cădea în şuviţe decolorate pe umeri. Pălăria avea boruri largi.

Primul intră, îndoit de spate şi surâzând servil. Pieptănătura aceasta dă persoanelor mai vârstnice şi cu oasele în relief o fizionomie

ascetică, mai ales dacă picioarele sunt disproporţionate şi corpul lălâu. Cunoaştem şi pe unii cărora pieptănătura li se potriveşte.

În spatele lui venea cel gras, cu pieptul înainte, cu faţa buhăită, surâzând mulţumit, aproape provocator. De fapt, omul acesta strălucea: în faţa ochelarilor cu rame de aur îţi plecai privirea.

Cu un gest curtenitor, dar rece, Roland le arătă scaunele. Fostul rege Comayrol tuşi şi se aşeză: bunul Jaffret rămase în picioare, spunând:

— Domnule şi scump vecin, avem onoarea să vă salutăm. Venim pentru o vizită de politeţe.

— Dumneavoastră mi-aţi scris acest bilet? îl întrerupse Roland, despăturind scrisoarea anonimă.

Mâna lui Comayrol, încărcată de inele, schiţă un gest afirmativ, plin de sinceritate şi demnitate. Jaffret se aşeză pe marginea unui scaun, pe care-1 făcu să scârţâie pe parchet.

— Ne-am permis acest lucru, răspunse, încrucişându-şi degetele slabe pe genunchi, pentru a fi siguri că vă vom întâlni la dumneavoastră acasă. E vorba de o chestiune atât de importantă...

— Mai mult decât importantă, îl întrerupse Comayrol. Capitală!

— Capitală! repetă Jaffret. Onorabilul meu prieten şi coleg a rostit termenul exact. Vă va explica pe loc combinaţia. Eu iau cuvântul pentru a vă preciza identitatea celor două persoane care au cinstea să se prezinte azi la dumneavoastră acasă, cu intenţii absolut onorabile. Deşi sunteţi încă tânăr, posedaţi calitatea de a cunoaşte oamenii, domnule şi scumpe vecin, ceea ce vrea să însemne...

Apăsă uşor pe ultimele cuvinte şi Comayrol zâmbi în imensa lui cravată.

Roland se înclină în tăcere.

— Noi nu avem, slavă Domnului, nici un motiv de a vă ascunde numele, profesia, calităţile noastre, continuă Jaffret, dar există unele situaţii... hârtiile rămân... Am preferat să ne păstrăm anonimatul în biletul trimis. Prin viu grai, lucrurile se rezolvă. *Verba volant.* Dumnealui este este domnul Comayrol de la Palud, unul dintre membrii consiliului nostru de administraţie... Adică al băncii centrale imobiliare.

Comayrol şi Roland se salutară.

— Dumneavoastră cumpăraţi acest teren?

— Eventual, răspunse Jaffret, în contul succesiunii încredinţate de ducele de Clare, care era foarte interesat de afacerile noastre, când trăia...

— Iar dumnealui, îl întrerupse Comayrol cu o oarecare nerăbdare, este domnul Jaffret, proprietarul casei din faţa atelierului dumneavoastră şi membru în consiliul de administraţie. Sper că prezentările au fost făcute clar şi explicit. Să trecem la subiect, se poate?

— Înainte, vorbi delicat Jaffret, ţin să vă spun că tocmai această vecinătate este motivul pentru care mi-am permis să-1 numesc pe domnul Inimă *„domnule şi scump vecin”* în timpul discursului meu improvizat.

— Domnule şi scump vecin, interveni Roland, coborând vocea şi privindu-1 direct în faţă. M-aţi numit şi altfel în scrisoarea dumneavoastră anonimă.

— Asta-i problema noastră, replică scurt Comayrol, împingându-şi cu degetul ochelarii de aur chiar la mijloc, cu un gest magistral.

— Atunci să trecem la problemă, domnilor! reluă Roland. Mărturisesc că sunt curios să aflu cum aţi ajuns la ideea că aş avea dreptul la titlul de duce.

Spunând aceasta, Roland se aşeză liniştit şi perfect dezinvolt. Comayrol şi Jaffret schimbară o privire. Amândoi aveau acelaşi gând: bătrânul Joulou probabil că vorbise!

Şi **Comayrol** îşi spuse în sinea lui: „*Mizerabila aia de* brută *mi-o va plăti*!”

— Trebuie să vă previn imediat, reluă Roland, că am **primit** azi-dimineaţă vizita unui cavaler fermecător: domnul **viconte** Annibal Gioja, din marchizii Pallante...

— Marchizii diavolului... mârâi Comayrol, lovindu-se cu palma peste coapsă. O ştim al naibii de bine şi dacă aşa se ***fac*** afacerile, eu nu mai ţin pasul. Vicontele ăsta Annibal al dumneavoastră este un şmecher, domnule Inimă.

— Şi mie mi-a produs aceeaşi impresie, răspunse liniştit pictorul. Drept pentru care l-am dat afară.

Gura lui Jaffret făcu o grimasă involuntară. Insuşi Comayrol fu surprins.

— Drace! şopti el. Persoana care trage sforile marionetei ăleia e una dintre cele cu care nu se glumeşte, tinere!

— Tinere! repetă Roland, surâzând. E cam familiar pentru un duce, dragă domnule de la Palud.

— Glumesc oricând am chef!

— Vorbim serios, nu-i aşa? întrebă brusc Comayrol. Când am venit aici, aveam un plan de bătaie. Dar putem să-1 schimbăm, dacă terenul nu-i propice.

Conversaţia lua o întorsătură ciudată.

— De ce să ne învârtim în jurul cozii? Ce naiba? Eu am să-mi deschid inima. Ce zici, Jaffret?

— Atenţie! exclamă prietenul păsărelelor. Fii prudent, domnule şi scump coleg.

Comayrol ridică din umeri.

— Sincer ca aurul! continuă el. S-o luăm de-a dreptul, domnule duce?

— Cum doriţi. Aveţi cuvântul.

— Ca să fiu scurt, *marşaţi?Da* sau nu?

Roland rămase de gheaţă. Jaffret avea ticuri nervoase. Comayrol se lăsă pe spate şi aşteptă o secundă, apoi spuse:

— Sunteţi un tânăr frumuşel, domnule Inimă. Pledând în fals, cum se spune, pentru a afla adevărul, aproape că l-aţi demolat pe onorabilul meu amic, care totuşi a văzut multe de când a intrat în combinaţie. Mie îmi plac oamenii care au apărarea pregătită şi sunt sigur că noi doi ne vom înţelege... Deci **ştiţi** despre ce e vorba?

— Nu şi începutul... Ascult.

— Bine. Foarte bine. Pe cuvânt de onoare, s-ar zice că ţineţi să păreţi cu adevărat duce, chiar şi în faţa noastră!

— Nu ţin la nimic, prietene! Eu ştiu cine sunt şi aştept.

— De-a dreptul, fir-aş al naibii! Nu te îngălbeni aşa, meştere Jaffret! Îţi spun eu că-i un băiat pe cinste şi că nu l-aş schimba cu un altul, mai uşor de păcălit, nici pentru zece mii de scuzi număraţi pe loc! Pe toţi dracii! Avem nevoie de un tip vioi, nu de un manechin. Lucrurile nu se vor rezolva de la sine. Trebuie un tenor care să cânte ariile lui Georges Brown în *Doamna în alb*... Refrene de dragoste şi de război... Cavaleri, cavaleri, cavaleri d'Avenel! La atac!

Izbucni în râs şi-i întinse mâna lui Roland, care o prinse cu vârful degetelor. Un strop de seninătate reveni pe chipul palid al bunului Jaffret. Comayrol urmă:

— Nimic nu ne lipseşte, e adevărat, dacă ştim cine suntem. Dar justiţia e justiţie. Ea cere întotdeauna trei probe sigure pentru o certitudine şi cred că are perfectă dreptate. Altfel în Paris nu ar fi decât impostori. Deci ducele trebuie să înveţe cântecul de mai sus, în linii mari şi cu variaţiuni . Îşi aminteşte de exemplu că în tinereţea sa... în prima sa tinereţe, când puţin îi păsa că era mânjit de peltea de struguri, locuia într-un mare castel.

— E adevărat, spuse Roland serios . Îmi amintesc perfect. Era un castel foarte mare.

— Pe toţi dracii! se entuziasmă Comayrol, în timp ce ochii lui Jaffret se rotunjeau de mirare. Cine are memorie, are, cine nu, nu! Ia să vedem! Domnule Inimă, sunteţi o încântare! Câte turnuleţe avea castelul dumneavoastră cel mare?

S-ar fi zis că tânărul pictor făcea un efort şi număra în amintirea sa îndepărtată. Deocamdată Comayrol izbucni în râs.

— Trei, patru sau şase! spuse el. Nu contează. Puneţi opt, pentru simetrie: două în fiecare colţ. Cel mai mare se afla în partea de nord. Era plin de iederă... Cavaleri, cavaleri, cavaleri d'Avenel! *Doamna în alb* a avut cinci reprezentaţii, întotdeauna sunt amuzante chestiile astea. Şi camera cu tapet de mătase imprimată, unde se afla leagănul...

— Maroniu-roşcat, şopti Roland. Parcă o văd şi azi...

— Ah! exclamă Comayrol, a cărui burtă sălta de atâta râs. **Maroniu**-roşcat, cu flori negre, nu?

— Nu! Fond maroniu, cu flori roşii, rectifică pictorul.

— Vorbiţi-mi despre amintiri din copilărie, vecine! Îmi pun capul că în sufragerie erau trofee de vânătoare.

— Nişte coarne mari, de cerb, înconjurate de şase capete de căprioară.

— Şase, fiule, asta e! Ce zici, Jaffret? Ce încântare! Şase! Nici mai mult, nici mai puţin… Şi cu însemnele familiei de Clare sub ele!

— Adevărat, exclamă Roland dintr-o suflare. Blazonul de Clare. Cum de l-am uitat?

Apoi adăugă pentru sine:

— Blazonul sculptat pe un mormânt din cimitirul Montparnasse.

Comayrol încetă cu râsul şi sângele i se urcă în obraz. Jaffret se agita, de parcă ar fi stat pe ace.

— Drace! Drace! mormăi Comayrol. Sunteţi un tenor foarte bun, domnule duce. Hai să vedem! Spuneţi adevărul în acest moment, sau repetăm deja comedia?

— Nu ştiu ce comedie pretindeţi că jucaţi, domnilor! replică Roland mai rece ca oricând. Eu merg drept înainte, pe drumul meu, şi spun exact ceea ce gândesc.

— Drace, drace! repetă Comayrol. Ăsta-i un zbor îndrăzneţ, domnule duce! Eu mă îngraş şi-mi pierd repede suflul. Se poate fuma aici?

În acelaşi moment, îşi atinse portţigaretul.

— Doar când permit eu, răspunse Roland încetişor.

— Şi-mi permiteţi?

— Nu, nu este cazul. Aproape am terminat.

Cuvintele fuseseră rostite într-un asemenea mod, încât prudentul Jaffret schiţă gestul de a se ridica. Comayrol, însă, îl opri cu un gest imperios şi spuse, împingând portţigaretul înapoi, în buzunarul hainei:

— Bine! Foarte bine! Şi foarte curajos! Dar eu credeam că abia am început. Prietene Jaffret, stai liniştit . Îţi dau cuvântul meu solemn că domnul Inimă nu te va muşca. Ai notiţele?

— Da, răspunse Jaffret timid . Întotdeauna am ce trebuie.

— Vrei să-i explici în două vorbe tânărului nostru prieten motivul interesului pe care i-1 purtăm? Nu? Preferi s-o fac eu? Perfect! Dă-mi hârtiuţa. Dragă domnule Inimă, se întrerupse el, luând un bilet împăturit de la Jaffret . În faţa dumneavoastră se află un om galant, care nu-i îndrăzneţ cu persoanele pe care le vede pentru prima dată. Dar nu-i o curcă plouată, vă garantez. Vă va aduce în faţa Curţii cu Juri, fără să clipească şi fără să se supere.

— Vai, domnule Comayrol! spuse prietenul păsărelelor, cu reproş în glas.

— Asta-i firea lui! încheie fostul şef al slujbaşilor. Cu timpul, de altfel, se familiarizează, şi vi-1 prezint ca pe un foarte bun creştin. Dar să vorbim puţin şi bine, pentru că sunteţi grăbit. Colegul meu şi cu mine aparţinem aceleiaşi categorii: amândoi în afaceri din cea mai fragedă adolescenţă, în prezent capitalişti şi cu influenţă destul de mare, dar oricând gata de retragere, înţelegeţi? Nu-i vorba de poliţie, nici pomeneală. Chiar deloc! Ci de ceva mult mai important... Şi nu vă jenaţi. Dacă aveţi nevoie de vreo informaţie, vă stăm la dispoziţie.

— N-am nevoie de nimic, îl întrerupse Roland.

— De reţinut! Noi, ceilalţi, avem nevoie de tot. Iată că într-o zi, când ploaia îl împiedicase să se plimbe, amicul şi colegul Jaffret a avut curiozitatea de a afla câte ceva din povestea vieţii dumneavoastră.

— Eu! Ca să vezi!

— Nu-i place să fie pus în faţă, reluă Comayrol. Poate am fost eu, sau altcineva. Nu contează. Suntem mulţi prieteni şi colegi de soiul ăsta . Îmi spuneam: „Ce *lovitură abominabilă a dat acest frumos îndrăgostit, într-un moment de eroare sau beţie, pentru a-i conveni să pască o turmă de şnapani prost crescuţi, cucernicii atelierului Inimă-de-Oţel?”*
Roland îl privi fix. Comayrol reluă, încercând s-o dreagă:

— Drace! sunt gloanţe pe ţeava pistolului dumneavoastră, domnule duce! Să ne prefacem că n-am spus nimic. Toţi ucenicii atelierului sunt nişte îngeraşi. Gusturile şi culorile nu se discută. Mă întrebam, aşadar, cu privire la această problemă într-o dimineaţă, când nu aveam de lucru, m-am dus în târg să cumpăr nişte informaţii. Jur că nu la poliţie. Am adus un coş plin cu informaţii — şi deloc scump — despre povestea dumneavoastră: de la bărbatul deghizat în femeie, care a fost găsit întins pe stradă, aici, aproape de strada Sorbonne, până la mormântul fără nume din cimitirul Montparnasse şi la frumosul călăreţ din pădure, care urmăreşte echipajul doamnelor de Clare.
Jaffret îşi frecă discret mâinile. Roland îşi frecase ochii.
Dar imediat ce ex-regele Comayrol termină, Roland îşi ridică privirea şi căscă sonor:

— Asta-i tot? spuse plictisit.

— Nu mă credeţi, dragă domnule, răspunse Comayrol, dar înainte de a continua, permiteţi-mi să stabilesc în două cuvinte propria noastră situaţie, a prietenului Jaffret şi a mea, căci îmi dau seama, părem amândoi picaţi din lună. Există în Paris o tânără prinţesă, cu o imensă avere, care însă nu-i aparţine. Iată că acum sunteţi mai atent. Mă bucură acest lucru, şi pentru dumneavoastră, şi pentru noi. Tot la Paris este un tânăr foarte sărac, căruia părinţii au uitat să-i lase un nume.

— Să trecem peste asta, spuse Roland.

— Bucuros. Voiam doar să adaug că tânărul o adoră pe tânăra

prinţesă. Nici un cuvânt mai mult. Există la Paris o casă... de comerţ, dacă doriţi, care posedă, prin moştenire, titlurile ce atribuie unei alte persoane imensa avere aflată acum în posesia prinţesei. Sper că înţelegeţi.

— Destul de bine. Nu ştiţi cine este acea persoană, domnilor?

Bunul Jaffret îl privi pieziş pe Roland.

— Hei, hei! exclamă regele Comayrol. O persoană se găseşte. Dar în fine, ce mai contează... Ne-aţi dat afară...

— Concluzia, vă rog?

— Permiteţi! Totul se leagă ca rotiţele unui mecanism Şi de acum nu ne mai trebuie decât două minute. Revin la coşul cu informaţii. Ar fi bine, chiar necesar, să ne răspundeţi în deplină cunoştinţă de cauză — căci am avansat un pic, nu, Jaffret?

— Mult, spuse acesta. Avansăm enorm!

— Şi cei care nu vor fi cu noi, urmă Comayrol pe un ton clar şi subînţeles de ameninţare, vor fi împotriva noastră. Asta-i limpede, nu, Jaffret?

— Dumnezeu să mă apere, rosti prietenul păsărelelor, să fiu silit vreodată să fac rău, măcar şi unei muşte.

— Unei muşte, zise Comayrol. Nu zic ba... E o poveste veche. Din mii de trecători, luaţi-1 pe primul venit şi strecuraţi-i la ureche: *„Ştiu tot!” Vă* va da banii, ceasul şi batista din buzunar, ca să nu fie dus la post. Noi avem mai mult decât atât . În noaptea de la mijlocul postului mare, în 1832,1a patru sau cinci dimineaţa, aţi fost luat de pe stradă, domnule Inimă, aici aproape, sub ferestrele bunului Jaffret.

— Spre ora şase, rectifică Roland.

— Chiar în noaptea aceea fusese comisă o crimă în strada Notre-Dame-des-Champs.

Fără voie, tânărul se schimbă vizibil la faţă.

— O crimă asupra unui biet tinerel, continuă Comayrol, subliniind fiecare cuvânt. Un tinerel care, într-adevăr, nu avusese noroc. Mai fusese o dată înjunghiat, cu trei săptămâni mai devreme, în bulevardul Montparnasse, în noaptea de Lăsata Secului.

— Ah! exclamă Roland, pe jumătate batjocoritor, pe jumătate convins. Şi a doua oară, bănuiesc, a murit...

— Ce clarviziune! În seara aceea, adică de Lăsata Secului, un tânăr venise la agenţia Deban, la notar, în strada Cassette, şi exista unul dintre slujbaşi care ştia că domnul Deban promisese, bietul de el, să înapoieze contra douăzeci de mii de franci nişte titluri ce-i fuseseră încredinţate. A decăzut rău de atunci, bietul Deban! Nu era deloc capabil. Titlurile valorau aproape patru sute de mii de livre în rente... O sumă frumuşică, Jaffret!

— Cât de mult bine se poate face... rosti acesta cu gravitate.

— Cui? Păsărelelor? îl completă Comayrol. Iată ce am vrut să spun.

Am terminat, domnule Inimă. Victima din strada Notre-Dame-des-Champs ieşea din mănăstirea Bon-Secours, de unde evadase deghizat în hainele infirmierei lui. Asasinul 1-a lăsat îmbrăcat de bine, de rău, într-un costum de Buridan. Toate acestea sunt constatate în ancheta poliţiei, întreruptă din **lipsă de** alte dovezi, dar pe care Parchetul ar relua-o oricând **cu** plăcere, chiar şi mergând pe o pistă subţire ca un fir de păr. **Noi avem** firul şi e gros ca un cablu: Davot — ăsta e numele **infirmierei . Încă** trăieşte, sunt sigur că aţi păstrat cu sfinţenie, ca pe nişte relicve, veşmintele femeieşti cu care aţi **fost** găsit leşinat la uşa atelierului Inimă de Oţel. Era o idee î**nţeleaptă şi** putea deruta orice bănuială. Dar e şi primejdios. **Spuneţi-mi!** E mult timp de când nu v-aţi mai uitat la ele?
Roland nu răspunse nimic. Se înroşise vizibil şi părea **profund surprins.**

— Dacă aveţi amabilitatea de a face efortul să deschideţi dulapul aici, în stânga, continuă Comayrol triumfător, veţi observa imediat că aşa-zisele veşminte femeieşti nu mai sunt în posesia dumneavoastră. Şi poate vă interesează să aflaţi că Marie Davot le-a recunoscut perfect . În această situaţie excepţională, dragă domnule, am sperat că veţi acţiona cum veţi şti mai bine, pentru a ne fi agreabil.
Bunul Jaffret adăugă:

— Când ne putem înţelege pe cale paşnică, de ce să ne provocăm reciproc supărări şi necazuri, dragul meu domn Inimă? Nu-i deloc rezonabil.

10.SE FABRICĂ UN DUCE

Cei doi vechi colegi din agenţia Deban şi aveau de ce să triumfe. Credeau că îşi atinseseră scopul. Roland fusese pus la pământ dintr-o singură lovitură şi în ultima clipă. Până atunci îşi păstrase atât de bine aerul de indiferenţă glacială încât şi Comayrol disperase la un moment dat.

Dar numele de Davot făcuse ca lui Roland să-i năvălească sângele în obraz. Când i se anunţase cu hotărâre că hainele infirmierei nu se mai găseau în dulapul lui, tresărise şi pălise din nou. Acum, uimirea lui era atât de adâncă şi violentă încât nici nu încerca s-o mai ascundă.

După o scurtă tăcere, vârî o cheie în broasca dulapului în stânga intrării.

Imediat ce se întoarse cu spatele, Comayrol şi Jaffret schimbară o ocheadă victorioasă.

— Atins! spuse Comayrol.

— În plin! adăugă Jaffret, frecându-şi mâinile. Ideea că el fusese cel

ce furase zdrenţele nu-l interesa.

— Foarte bine! Vrei să-i spun: *„Prietenul meu, Jaffret, este binevoitorul care a făcut asta?”*

— Facem pace? exclamă prietenul păsărelelor. Nu mi-ar place să glumesc cu băiatul ăsta. E talentat.

— E superb! Şi încă nu ştim tot. Şmecherul are precis talente ascunse.

— Mai mult ca sigur. Linişte! Uite-l, s-a convins.

Roland închise dulapul cu un gest nervos, după ce-l inspectase.

Totuşi, încă nu se întorcea spre ei şi părea că visează.

— Era cazul să venim. Contesa luase iniţiativa, cu Annibal al ei.

— Cât timp va lucra femeia asta, o să ne fie greu să ne câştigăm pâinea, vorbi bunul Jaffret, oftând.

— Domnilor, spuse Roland, revenind lângă ei cu o figură gânditoare, dar deloc încurcată. Bănuiesc că sunteţi nişte oameni deosebit de abili, deşi nu este atât de greu să sustragi nişte haine uitate, dintr-o casă izolată, de la un om fără apărare, pe care nişte simple zdrenţe nu-l interesau decât ca amintiri. Dar şi dacă aţi fi de o sută de ori mai abili şi dacă aţi avea la un loc toate calităţile necesare marilor diplomaţi şi criminalilor periculoşi, care sunt tot nişte copoi cu nasul fin, sau pe cele necesare judecătorilor cu putere de pătrundere, tacticienilor învingători, tot aţi rămâne direct la antipodul adevărului în ceea ce mă priveşte. Vă aflaţi în faţa unui caz nemaiauzit . Înţelegeţi-mă bine: nemaiauzit! Cazul unui om acuzat de a fi ţintit duşmanul de la o distanţă de şaptezeci şi cinci de paşi, dar care era orb; sau cazul celui căruia i se imputa că ar fi strigat *„Trăiască împăratul prizonier” sau „Trăiască regele în exil”,* dar el era mut; sunt cazul celui căruia i se spunea că *„a lovit cu pumnalul” deşi* el era ciung de ambele braţe. Toate acestea sunt cazuri familiare unor persoane de genul dumneavoastră — flori din grădina **botanică a** crimei, unde cresc alibiurile grosolane şi multe alte lucruri imposibile, mai subtile, care s-ar putea numi alibiuri metafizice. Toate analele Curţii cu Juri, toate minunile istoriei **corecţionale** vi s-ar părea adevărate copilării, în comparaţie cu cazul meu. Un caz miraculos! Nu înţelegeţi nimic, vă spun eu asta, nu puteţi înţelege nimic. V-aş da douăzeci şi cinci de ani şi tot n-aţi ghici enigma.

— Ca să vezi! spuse Comayrol. Adineauri eraţi grăbit, domnule duce, şi iată că acum pălăvrăgiţi ca un avocat.

— Fiecare se apără cum poate, strecură Jaffret. Să-l lăsăm pe domnul Inimă să vorbească.

— Nu mă apăr, replică Roland, care se aşeză, mai calm şi mai rece ca oricând. Expun faptele. N-am nici un chef să ascund că ciudăţenia circumstanţelor mi-a dat un minut de reală emoţie. Cred că de când e lumea, ceea ce mi s-a întâmplat mie nu s-a mai întâmplat altcuiva.

Nimic nu-i nou sub soare. Fără voia mea, am trăit o situaţie foarte excentrică. Mai adaug că, protejat cum sunt de absurdul ridicat la puterea a zecea, prin alibiul cel mai curat şi prin cea mai absolută imposibilitate care se poate imagina, mi-ar fi lehamite să atac, nu întâmplările, ci publicitatea unei acrobaţii juridice . În concluzie, domnilor, aştept ofertele dumneavoastră. Sunt gata să le accept sau să le refuz — după cum îmi dictează interesele, care se vor supune conştiinţei mele.

— Nu înţeleg! exclamă Comayrol, râzând. Dar conştiinţa să trăiască! Jaffret alese un drum direct. Pag 277

— Domnule şi scump vecin, spuse el, vă exprimaţi cu dezinvoltură. Aţi terminat? suntem politicoşi, n-am vrea să vă întrerupem discursul.
Din acest moment, Roland deveni foarte atent şi se înclină cu gravitate.

— Fiecare dintre noi ştie că este vorba de o afacere enormă, reluă Comayrol. Cucerind de azi pe mâine titlul de duce şi un venit magnific, sper că nu vă imaginaţi că puteţi scăpa de un mic sacrificiu, care nu vă va costa nimic, pentru că nu aveţi nimic. Cu noi, dragă domnule, şi înţeleg prin *„noi”* grupul de câţiva oameni experimentaţi, căruia Jaffret şi cu mine avem cinstea de a-i aparţine, pledoariile nu servesc la nimic, pentru că ştim mai mult decât oratorul . În speţă, poate că noi suntem suficient de convinşi că rănitul din Montparnasse şi mortul din strada Notre-Dame-des-Champs nu sunt una şi aceeaşi persoană; poate că noi îl cunoaştem foarte bine şi pe asasin; poate că avem un interes să-1 ajutăm pe asasin să scape, lăsând justiţia pe o pistă falsă. Spun *„lăsând”*şi nu *„direcţionând”* căci ancheta a rămas exact în punctul în care v-am spus. Fie că noi am ajutat Parchetul să se rătăcească un timp, fie că s-a rătăcit singur, ar fi suficient să-i prezentăm pe bărbatul care purta hainele infirmierei, pentru a da un nou avânt acestui dosar adormit. Şi să nu credeţi că ne-am dus la palat fără regret; cei care împingeau la roată erau oameni puternici: printre ei respectabilul dumneavoastră unchi, generalul-duce de Clare, şi mătuşa dumneavoastră, maica Françoise d'Assisi care, din fundul chiliei, avea braţul lung ca un stâlp din cele pe care te caţeri la concursurile cu premii!
Roland îşi trecu degetele pe frunte, ţinându-şi ochii aproape închişi. Asculta cu mare atenţie şi în acelaşi timp visa.

— Atitudine stil George Brown! exclamă Comayrol, care-1 privea cu ochii unui om de treabă. Perfect pentru ultimul act din *Doamna în alb.*
Fredonă:

— Iată flamurile venind, iată flamurile venind.

— Domnule şi scump coleg, să fim serioşi, te rog! zise Jaffret.

— Prietene, un pic de linişte! răspunse Comayrol. Nu se debutează fără să-ţi cunoşti rolul. Primul nostru tenor trebuie să cunoască

numele unchiului şi mătuşii sale. Ce naiba! Şi încă multe altele! Dragă domnule Inimă, aţi auzit vreodată vorbindu-se despre *„Fracurile Negre”?*

— Ca toată lumea, răspunse Roland distrat. O bandă de pungaşi.
Jaffret ridică din umeri, neîncrezător.

— Prietene, i se adresă sever Comayrol, nu-i bine să veniţi aici cu scepticismul dumneavoastră burghez. Am **crezut** o clipă că şi domnul Inimă era *„Frac Negru”,* atât de învăluit e în mister. Nu credeţi? Greşiţi! *„Fracurile Negre” au* existat; există încă. Primii au murit, ca şi căpetenia, e adevărat, dar îi veţi vedea, mai devreme sau mai târziu, reprezentând o piesă nouă. Vorbesc aici de *„Fracurile Negre”,* pentru că oamenii care spun vrute şi nevrute întotdeauna le-au atribuit invenţia prafului de puşcă în plin secol al XlX-lea. S-a spus şi s-a repetat că faimosul lor *„colonel”* găsise marea ecuaţie algebrică a zborului, care se poate formula astfel: *„Pentru orice crimă comisă, trebuie ca un vinovat să plătească în justiţie.”* E o chestie veche ca Irod şi la fel de valabilă. Iar domnul Inimă e prea inteligent ca să nu înţeleagă că este exact în ciudata poziţie în care ar putea fi prins, legat, împachetat şi trimis în justiţie…

— Ca să plătească în locul unui handicapat, completă Jaffret. Este perfect adevărat.

— Acum, pentru a aborda o altă ordine de idei, îşi continuă dizertaţia Comayrol, căci problema trebuie întoarsă pe toate feţele, domnule Inimă, se pare că domnul duce este îndrăgostit nebuneşte de fermecătoarea lui verişoară, prinţesa de Eppstein.

— Vă rog, îl întrerupse Roland fără emoţie, să lăsăm deoparte această problemă. Nu vă permit să vă atingeţi de ea.

— Fie! zise Comayrol, înclinându-se politicos. Cu condiţia să ţineţi minte acest lucru, care ne face cinste. Trec peste alte două-trei consideraţii, la fel de delicate, şi fac bilanţul, trăgând o singură linie. La dreapta, văd un tânăr pictor, mai puţin celebru decât Rafael, care-şi aşteaptă viitorul, culcat pe-o ureche, şi care dintr-un anumit motiv, îşi ascunde numele, în cazul în care are vreunul. Deci omul nostru se ascunde ca struţul, cu capul în nisip, în spatele unui lucru grotesc: atelierul Inimă-de-Oţel . În paranteză fie spus, din momentul în care cineva şi-ar propune să lanseze un zvon: *„Iată vânatul!”,* atelierul Inimă-de-Oţel ar fi cel mai bun locşor din lume de unde să trimiţi un om la judecată, în condiţii disperate. Trebuie să mai insist?

— Nu. Sunt de părerea dumneavoastră. Să trecem mai departe!

— Să trecem, dacă doriţi. Trecem şi peste chestiunea zdrenţelor lui Davot — garderoba lui Damocles. Deci, în stânga liniei trasate văd un nume. O grămadă de nume! Un titlu! Un coş plin cu titluri! O poziţie splendidă, o întreagă pagină de istorie, palate, castele, păduri, bani, munţi de bani şi titlul de pair, căci trebuie o stare socială…

— Preţul dumneavoastră? îl întrerupse Roland.

— Aşteptaţi! Mai avem de pus la punct câteva detalii. Oamenii fără nume sunt cerşetori sau prinţi — câteodată, după bunul plac al hazardului, alteori după valoarea lor personală. La începutul acestei întrevederi, ne-aţi dat de gândit, cu nişte răspunsuri în care aţi strecurat nişte aluzii misterioase.

— Ah! vorbi Jaffret. Are talent. Zău că are!

— Ne-aţi dat de gândit, continuă Comayrol, că fugiţi după un iepure şi că iepurele dumneavoastră semăna cu al nostru.

— Ce vă pasă dacă drepturile ar fi ale mele, întrebă Roland cu aerul cel mai serios din lume, atâta timp cât eu consimt să vă plătesc pentru asta?

Cei doi slujbaşi ai agenţiei Deban se consultară din priviri şi Jaffret rosti, pe un ton de admirabilă bună-credinţă:

— De ce s-o luăm pe ocolite cu el? Să ne deschidem inimile!

— Domnule duce, spuse imediat Comayrol . În fond, sunt de aceeaşi părere cu colegul şi prietenul meu. Iată-ne faţă în faţă: să tratăm de la putere la putere. Suntem puternici, iar dumneavoastră poate nu sunteţi atât de slab precum păreţi. Ca nişte practicieni ce suntem, nu avem obiceiul să judecăm lucrurile după prima impresie şi ni s-a părut că avem dreptul să vă „tatonăm”, pentru a întrebuinţa o expresie populară. La drept vorbind, nu ştim mai mult decât înainte. Din partea mea, însă, am certitudinea că primind piesele pe care putem să vi le furnizăm, veţi fi un duce de Clare atât de curat, atât de drept şi de bine înfipt, că şi diavolul şi-ar pierde vremea cerându-vă socoteală.

— Ce piese puteţi să-mi furnizaţi? întrebă Roland.

— Ceea ce numim actele unui om, dragă domnule: actul de naştere, cel de căsătorie şi cel de deces al lui **Raymond** Fitz-Roy Jersey, penultimul duce de Clare, la drepturile căruia a succedat ultimul duce, fratele mezin, după ce soţia şi fiul fratelui mai mare au fost declaraţi absenţi.

Pentru a doua oară, Roland se îmbujoră. I se păru că aude vocea mamei sale în ultima zi, acea biată voce sfâşiată de durere, repetându-i ca unui copil care trebuie să-şi înveţe lecţia: *„Un act de naştere, unul de căsătorie, unul de deces!”* Şi aşa, epuizată cum era după acest efort, ea adăugase, în timp ce capul cu trăsături palide i se lăsase înapoi, pe pernă: *„Toate trei pe numele de Raymond Fitz-Roy Jersey, duce de Clare.”*

Comayrol continuă:

— Ducesa, soţia lui Raymond, fratele cel mare, a murit. Avem actul de deces. Sunteţi fiul ei. Noi avem actul dumneavoastră de naştere.

Roland făcu un simplu gest de aprobare.

— Şi să nu vă imaginaţi — urmă Comayrol, vorbind cu oarecare emoţie, în timp ce Jaffret se agita pe locul său — să nu credeţi că nu

suntem şi noi absolut surprinşi şi mişcaţi de ceea ce vi se întâmplă pe neaşteptate...

— Şi ce se întâmplă, în fond? exclamă Jaffret, scos din ţâţâni. Ai găsit un actor mai tare ca dumneata, dragul meu. Asta-i tot!

— Pe toţi dracii! înjură Comayrol . În sfârşit! Aşa cum a zis el: *„Renunţ şi puţin îmi pasă!”* La urma urmei, noi căutam o asemănare şi am găsit-o. Ne trebuia cineva ale cărui antecedente să fie în mâna noastră, îl avem! Fie el ducele de Clare sau Anticrist, sau Satana, ce ne interesează? Ne va da cele trei milioane ale noastre şi apoi, n-are decât să facă ce vrea cu titlurile lui. Asta e!

— Dacă ne dă cele trei milioane... începu Jaffret, timid.

— De ce nu? îl întrerupse Roland.

Cu un gest, îi închise gura lui Comayrol, care tocmai voia să vorbească şi adăugă:

— Dacă titlurile valorează trei milioane.

— Valorează! exclamă Comayrol. Doar operaţiunea e bine pregătită. Sunt unsprezece ani de când fierbe la foc mic şi cel care a avut ideea iniţială se pricepea la aşa ceva. lată unsprezece ani de când au fost evaluate domeniile de Clare, cifra fiind comunicată la agenţia Deban, pentru a ajunge la bietul domn Lecoq. Pe atunci erau trei sute cincizeci de mii de livre rente în pământuri, la soare! Şi credeţi că bunurile de bază şi-au diminuat valoarea de atunci încoace? Aşa ceva nu se schimbă.

— Ah! suspină bunul Jaffret. Că bine zici!

— Şi cum o să reglăm asta? întrebă Roland, ducându-şi mâna la buze, pentru a-şi ascunde un uşor căscat.

Comayrol şi Jaffret îşi apropiară scaunele.

— Ne-ar fi plăcut s-o puteţi achita cu bani peşin, spuse Jaffret.

— Ei, asta-i! zise Comayrol. Dacă aş fi fost eu singur, m-aş fi mulţumit cu cuvântul domnului duce.

— Numai că sunteţi mulşi, lansă tânărul pictor.

— Din păcate, mărturisi Jaffret, oftând din greu.

Roland se ridică şi spuse neglijent, oftând din greu, ca şi cum ar fi fost vorba de o chestiune simplă:

— Eu cred că cel mai bine ar fi să vă las ceva valori, sub semnătură.

— Excelent! aprobă Comayrol. Treizeci de poliţe a o sută de mii de franci fiecare.

— Semnate cum?

— Roland, duce de Clare.

— Ah! Ah! exclamă tânărul pictor, zâmbind. Mă numesc, aşadar, Roland?

— Bineînţeles, replică şi Comayrol, iar dacă informaţiile sau amintirile pe care le aveţi nu vă sunt suficiente, căci nu v-aţi deschis sufletul în faţa noastră, domnule Inimă, vă vom furniza noi necesarul.

Timp de zece ani, vă daţi seama, am adunat toate detaliile. Suntem blindaţi!

— Pe numele cui să fie poliţele? întrebă Roland, în loc să răspundă.

La rândul său, Comayrol se ridică, Jaffret îl imită pe dată. Comayrol spuse, apăsând pe fiecare cuvânt:

— Poate vă va surprinde, dar mandatele trebuie date pe numele contelui de Bréhut de Clare.

— **Dumnezeule, nu!** exclamă Roland, împingându-şi **scaunul, ca pentru** a**-i invita** să plece. Nu mă surprinde nici asta **mai mult decât restul!**

Cei doi diplomaţi ai noştri se înclinară, iar Comayrol porni primul spre uşă. Jaffret îl urmă, retrăgându-se. Era politeţea întruchipată.

Înainte de a trece pragul, Comayrol se întoarse.

— Presupun, spuse el, că putem considera afacerea ca şi încheiată.

— Se înţelege de la sine, adăugă Jaffret.

— Daţi-mi voie! replică Roland, care-i conducea spre uşă de la distanţă. Nu mi-am dat cuvântul. Poziţia îmi place destul şi cred că o merit. Dar aveam alte planuri. Chestiunea asta îmi răstoarnă câteva mici proiecte. Domnilor, veţi avea răspunsul meu mâine. Un *da* sau un *nu.* Am onoarea să vă salut.

Salută doar cu un gest al mâinii şi le întoarse spatele.

Comayrol şi Jaffret ajunseră la poarta grădinii, fără un cuvânt. Când ieşiră în strada Maturins-Saint-Jacques, Jaffret vru să vorbească . Însă Comayrol grăbi pasul. Urcă, fără să se oprească, scările casei celei noi şi nu se opri decât în sufrageria lui Jaffret.

— Un pahar de coniac! exclamă el. Mă sufoc!

— Ce fel de pasăre e asta, după părerea ta? întrebă Jaffret.

Fostul prim slujbaş îşi turnă unul după altul două pahare de tărie.

— Este ori un idiot perfect, ori un şmecher fără seamăn, ori un agent de poliţie! zise în sfârşit Comayrol.

Lui Jaffret i se făcu părul măciucă.

— Oare care din cele trei posibilităţi? se bâlbâi el.

Comayrol mormăi:

— Ar trebui ca titlurile de rentă să fie puse în seif, la secret, şi combinaţia să fie schimbată. Aş vrea să le putem îngropa la o sută de picioare sub pământ. Ah, pe toţi dracii!Pe toţi dracii! Să jucăm strâns! De ce dracu' a mai murit şi imbecilul de Lecoq?

— O avem pe contesă... sugeră Jaffret.

Comayrol îşi izbi fruntea cu palma.

— O trăsură! ordonă el . În galop la Marguerite!

Rămas singur, Roland străbătu atelierul dintr-o parte într-alta, cu pas liniştit. Soarele cobora deja în spatele caselor mari şi înalte ale cartierului . Întunericul vine repede în decembrie. Roland se plimbă mult timp, încruntându-şi din când în când sprâncenele, parcă

răspunzând unui gând amar, alteori surâzând unui vis frumos. Singuraticii ca el ştiu să delibereze în sinea lor şi să ţină consilii tăcute cu propria conştiinţă.

Orologiul de la Sorbona bătu de patru ori. Roland se opri în faţa tabloului acoperit . Îndepărtă draperia şi cele două figuri fermecătoare de fete ieşiră la lumină, odată cu ultima sclipire a apusului.

În oraşele mari există numeroşi pustnici. Aş afirma chiar că nici o Tebaidă nu ascunde un număr atât de mare de grote. Poţi fi singuratic fără să te lansezi în monologuri fade şi goale de conţinut. Roland simţi că i se umple inima, buzele i se întredeschiseră, ochii îi străluciră şi o lucire de speranţă înflăcărată îi lumină frumuseţea virilă a trăsăturilor.

În grădină deja de câtva timp se auzea un du-te vino de zgomote misterioase; Roland le auzea, dar nu era câtuşi de puţin îngrijorat. Ştia dinainte că atelierul Inimă-de-Oţel îşi sărbătorea şeful, care se resemna cu bunăvoinţă la tot felul de surprize. Lumina de apus difuză se întindea încă deasupra Sorbonei, când explozia unei cutii de artificii răsună chiar sub fereastra lui, anunţându-1 că sărbătoarea începuse.

Draperia roz recăzu imediat peste cele două surâsuri tinereşti, pe jumătate ascunse de întuneric, şi domnul Inimă, revenindu-şi la demnitatea funcţiilor sale patriarhale, făcu un pas spre uşă, pentru a se întâlni cu onorurile ce aveau să-i fie aduse.

Era şi timpul. O lumină puternică incendie grădina, în timp ce aclamaţii formidabile se înălţară spre cerul uluit:

— Trăiască patronul! Trăiască harababura!

Două şiruri lungi de mâzgălitori, cu torţele în mână, se întindeau de la uşă, pierzându-se spre intrarea pavilionului. Din toţi arborii, luminaţi dintr-o dată, atârnau sticle cu culori, ca nişte fructe într-o livadă feerică.

— Ah! spuse Roland cu convingere. Copiii mei, nu mă aşteptam la asta! E mult mai grozav ca anul trecut!

Anul **trecut,** Roland spusese exact acelaşi lucru. Dar asta era suficient pentru a răsplăti munca tuturor acestor copii mari, care-şi **agitau** torţele, reînnoindu-şi fantasticele aclamaţii.

Gondrequin-Militarul era, bineînţeles, în capătul primului **şir. Domnul Baruque** îl comanda pe al doilea. De-a lungul **şirurilor, toată lumea** avea în mâna dreaptă torţa, în vreme ce **pe cea stângă o** ţinea la spate. La un semnal, o sumedenie de **flori fură aruncate** pe scara pavilionului, în capătul căreia se **afla, în picioare, domnul** Inimă.

— Trăiască patronul! Trăiască harababura!

— Iar acum, spuse domnul Baruque, ridicându-şi pălăria de fetru moale, după cum e obiceiul, Militarul îşi va rosti discursul, ca în fiecare an . Înghiţiţi-vă limbile. Asta-i clipa, ăsta-i momentul. Nimeni

nu strănută, nimeni nu tuşeşte. Nimeni nu face altceva. Hei, hop!
Imediat se lăsă o tăcere profundă. La rândul său, şi nu fără emoţie, Gondrequin îşi ridică fetrul moale şi făcu un pas spre scară. Totuşi, nu vorbi imediat, pentru că, spre surpriza generală, domnul Baruque, care se supusese unui semn al domnului Inimă, urcase treptele.
Mai întâi, domnul Baruque ascultă surâzând ceea ce patronul îi spunea în şoaptă, dar imediat îl văzură pălind şi făcând un pas înapoi, clătinându-se pe picioare.

11.SIMILOR

Domnul Baruque era un omuleţ cu mult sânge rece porecla de Vicleanul îi reda destul de bine firea.

În general nu se mira de nimic şi-i trata pe toţi cu indiferenţă, cu excepţia patronului. Curios, cercetător, fără a fi palavragiu, ştia o grămadă de mici secrete pe care nu le divulga decât când socotea el de cuviinţă, şi asta îi sporea mult importanţa în această lume hibridă în care fiecare avea câte ceva de ascuns.

Domnul Baruque nutrea faţă de „patron" un ataşament nelimitat, deşi patronul era singurul om din anturajul său pe care nu-1 cunoştea atât cât ar fi vrut.

Pentru a face să pălească vizibil obrazul încremenit al domnului Baruque, pentru a-1 face să se clatine pe picioarele lui scurte şi puternice ca nişte stâlpi, era nevoie de o chestiune urâtă sau de un mare câştig la loterie, căci şi bucuria te poate speria — după cum a demonstrat cu un succes fără egal unul din cei mai fermecători scriitori ai epocii noastre.

Vom spune imediat ce anume îl făcuse să se clatine şi să pălească pe acest brav domn Baruque, în timp ce domnul Inimă îi vorbea la ureche.

Domnul Inimă îi spusese:

— Prietene, sărbătoarea ta nu trebuie să dureze prea mult . În seara asta avem de lucru.
Şi pentru că domnul Baruque obiectă, argumentând în favoarea vechilor obiceiuri şi spunând că puteau amâna pentru a doua zi, domnul Inimă îi răspunse:

— Mâine va fi prea târziu . Începând de mâine nu voi mai fi cu voi.
Era o idee pe care bogata imaginaţie a Vicleanului n-o putea concepe.

Văzuse trecând o mulţime de patroni: regii aleşi ai atelierului Inimă-de-Oţel se schimbaseră periodic, de la începutul începutului, fără să-1 fi atins sufleteşte în vreun fel. Dar el, copilul casei! Obligat şi binefăcător în acelaşi timp! El, care fusese cules ca un necunoscut şi îngrijit ca un fiu! El, pe care nu-1 întrebase niciodată care-i e secretul. El, care era iubit şi care dormea cu atât mai bine cu cât o făcea pe un nor! El, fiul şi stăpânul!

Domnul Baruque devenise om în toată firea şi, printre gândurile odihnitoare pe care i le aducea vârsta, cel mai liniştitor era certitudinea că va muri înaintea domnului Inimă.

Era prea inteligent pentru a nu înţelege distanţa morală care-1 despărţea pe patron de atelierul său; era prea curios pentru a nu-şi fi plimbat spiritul inchizitor în jurul misterului oferit de poziţia domnului Inimă, dar o tandreţe sinceră şi un fel de respect plin de iubire îi oprise întotdeauna investigaţiile.

Şi ce importanţă avea, în fond, această distanţă? Domnul Inimă era liber ca păsările cerului. I se ridicase, fără să pretindă, un adevărat piedestal. Nu i se cerea nimic. Pentru a aduce fericire acestui mic popor nu trebuia decât să rămână unde era şi să trăiască.

— Mâine nu voi mai fi cu voi.

Domnul Inimă spusese acest lucru şi ceea ce spunea el era literă de Evanghelie.

— Atunci, se bâlbâi domnul Baruque, nu mai există nici atelierul Inimă-de-Oţel care are nevoie şi de un suflet. Numai noi, nu rezistăm. Fără dumneavastră, totul se va duce de râpă. Dacă ne abandonaţi aşa, în loc să sărbătorim şi să privim la artificii, e mai bine să dăm foc la casă.

— Trebuie să facem sărbătoarea, bătrâne, reluă Roland. Nu m-ai înţeles. Nu numai că nu vă abandonez, dar o să am nevoie de voi.

Acum chipul lui Baruque se lumină de speranţă şi mulţimea de ucenici, caporali şi stricători de culoare pe care tulburarea lui vizibilă îi aruncase în nedumerire, îşi recăpătă curajul.

Gondrequin-Militarul nu văzuse absolut nimic, datorită responsabilităţii de orator care-i apăsa pe umeri, aşa că spuse încetişor:

— Este totuşi dezagreabil să rămâi în aşteptare, cu un discurs pregătit pe loc şi care cu fiecare secundă se evaporă puţin câte puţin din memorie.

— Voi avea nevoie mai ales de tine, prietene Baruque, urmă Roland.

O să te trimit curând pe o pistă. Se joacă o partidă mare: nu uita să te aşezi la masă lângă mine şi să nu bei decât atât cât îţi poţi permite, ca să rămâi cu capul limpede.

Terminând de vorbit în şoaptă, domnul Inimă reluă cu voce tare:

— Daţi-i înainte, copii, sunt cu voi.

Domnul Baruque coborî treptele dintr-un salt. Figura-i slabă strălucea. Un murmur de bucurie trecu printre rânduri.

— Dă-i drumul, Militare! Hai!

— Dă-i drumul! Asta e! spuse cu amărăciune cel numit. Întotdeauna sunt la ordinele patronului, dar aş vrea să vă văd în locul meu. Totul era aici, în memorie — început, cuprins şi încheiere — bine conceput, cu accent pe punctele sensibile, ca să stârnească tunete de aplauze. Este o mare cinste să fiu purtătorul de cuvânt, de fiecare dată când scurgerea anotimpurilor readuce periodic ziua în care îl sărbătorim pe domnul Inimă . Întreg atelierul e fericit să-i ureze „La mulţi ani!". Dacă am să ratez, originea acestei nenorociri se află în faptul că am fost oprit exact în momentul în care voiam să încep discursul improvizat, pe care-1 periasem de mai multe ori...

Se opri, aruncând în jur priviri îngrozite. Se auziră câteva aplauze caritabile.

Militarul îşi şterse sudoarea abundentă de pe frunte şi zise:

— Vă mulţumesc că m-aţi aplaudat, dar n-am meritat, deşi dacă vorbesc aşa, de vină este destinul meu. Am mai spus-o: în aceste circumstanţe favorabile... în aceste ocazii solemne... nu-i asta... asta era la mijloc... Aş da cinci franci să-mi amintesc începutul... Aşteptaţi!

Se îndreptă din şale şi scoase un oftat puternic.

— Îl am! strigă. Am începutul! La ţanc!

Şi schimbându-şi glasul, pentru a lua un ton sonor şi apăsat, intonă cu voce plină:

— Onorate patron, binevoitori colegi! Anul trecut începeam spunând: „Timpul zboară, căci are aripi."

La aceste cuvinte, o adevărată furtună de „Bravo!" izbucni, şi domnul Inimă însuşi, izbucnind în râs, bătu din palme, părinteşte.

Gondrequin-Militarul profită de ocazie, pentru a-şi mai şterge o dată fruntea şi continuă, în momentul în care entuziasmul celorlalţi îi permise să se facă auzit:

— Bun! De data asta, am reuşit! Ceea ce aţi ascultat făcea parte integrantă din discurs: în consecinţă, nu pot să vă resping aprecierea.

Mai departe, discursul continuă un timp pe acelaşi ton, după care trecu la circumstanţele favorabile din cuprins şi la „de-a lungul anotimpurilor", care, aşa cum s-a menţionat deja, aduceau periodicitatea anuală . În continuare, tot în cuprins, se vorbea despre gloria atelierului şi prosperitatea sa constantă, datorită faptului că domnul Inimă plătea chiria şi „împingea la căruţă" în limita generozităţii sale, ei nefiind contabili şi plăcându-le mai degrabă să profite de casa de bani... aici era o găselniţă menită să sporească efectul ansamblului.

Aplauzele astfel cerute veniră ca la ordin.

— Bine, continuă Militarul. Le-am câştigat pe merit. Şi acum, nişte

lucruri nesemnificative, puse la un loc pentru a rotunji discursul la punctul culminant din final: buchetul. Linişte în front! Îmi amintesc textual. Se termina deci ca anul trecut: „Domnul Inimă este inima Inimii-de-Oţel, ah, dar care este atuul? Inima!” Le are pe ale noastre. De la un capăt la altul, cam asta e! Dar să nu uităm stomacul! Ni s-au pregătit nişte delicatese de la hanul lui Flicoteaux. Masa ne aşteaptă. E momentul să ciocnim paharul în cinstea fidelităţii. Trăiască patronul! Trăiască harababura!

— Şi trăiască domnul Gondrequin-Militarul! urlă Cas- cadin, în mijlocul tumultului bucuros care urmă acestui discurs. A luat marele premiu de onoare al discursului francez, ca şi anul trecut. La supă!
O a doua cutie de artificii explodă . În acelaşi timp, orchestra familiei Vacherie, compusă din două clarinete, o trompetă cu clape, un trombon, două tobe şi patru tamburine, atacă o melodie tandră şi dulce, potrivită cu situaţia . În sunetul acestei muzici naţionale, regele, miniştrii şi poporul se îndreptară într-o procesiune spre atelierul decorat în grabă, dar cu un gust desăvârşit, cu ajutorul întregii recuzite industriale din jur. Printr-o inovaţie reuşită, Baruque ataşase câte un mic lampion sub fiecare cadavru de şobolan din faimoasa ghirlandă. Efectul era extraordinar, producând în plus şi nişte mirosuri, nu tocmai agreabile.

În atelier, o masă imensă, căreia îi lipsea faţa de masă şi „clasa”, îi aştepta pe convivi, încărcată cu platouri pline de ghiveci de legume. Veniseră şi doamne.

Regretăm că nu dăm o descriere completă a acestui festin, remarcabil prin simplitatea meniului şi pofta unanimă a comesenilor. Cu excepţia câtorva uşoare neplăceri provocate de doamne, totul se petrecu în cea mai perfectă ordine. Orchestra Vacherie fu rugată să tacă şi voci autorizate povestiră pe rând amănunte picante din viaţa oamenilor celebri. Aceşti eroi, în general necunoscuţi, se numeau — după cum fiecare a ghicit — Muchamiel, Tamerlan, Quatrezieux etc.Câteva anecdote fanteziste dezgropau şi personalităţi mai puţin celebre. Astfel fură puşi pe tapet: Mouffetard, primul însărcinat cu punctele de interes sub domnia domnului Potence; Chalumeau, îmbrăcat întotdeauna în capodopere, pentru că recumpăra toate vechile pânze de bâlci, din care-şi făcea redingote, şi Pompier, devoratorul, care fusese izgonit din atelier pentru că gătise ceva ieşit din comun: o oaie cu şase picioare.

Ca scuză, Pompier spunea că totuşi, nu le mâncase nici pe al cincilea, nici pe al şaselea, pentru că erau din lemn.

Amestecând astfel gluma cu lucrurile serioase, asociaţiile găsesc în sânul propriei lor istorii drama, comedia, uneori epopeea: întotdeauna interesul puternic care, crescut la talia unui imperiu, devine sentimentul naţional. Mulţi confundă această veritabilă pârghie

cu egoismul, dar pe mine cina unor mâzgălitori mă emoţionează până la lacrimi. Este plăcut, mai ales, să asişti la discursul final.

În mijlocul acestor copii în toată firea, incapabili de a se conduce singuri şi a căror salvare fusese un timp îndelungat, Roland nu juca un rol atât de ridicol cum ar putea gândi unele spirite dispreţuitoare . Între el şi propriii lui vasali, linia de demarcaţie era perfect trasată, fără ca din parte-i să existe vreun strop de orgoliu . Îi iubea, îi adora, dar natura pusese între ei o distanţă pe care nimeni nu-şi propunea s-o treacă, cu excepţia lui Roland, care era un prinţ bun.

Este o trăsătură rară, dar excelentă, a regilor.

De obicei, Roland aducea în mijlocul poporului său o veselie comunicativă şi sinceră. Nu era niciodată ultimul care să râdă de o glumă bună şi, în faţa lui, Cascadin îndrăznea orice.

Acum însă, în mijlocul bucuriei generale, Roland păstra un aer senin, dar visător. Mai mulţi dintre cei prezenţi gândiră şi spuseră între supă şi desert: „Domnul Inimă e îndrăgostit."

Când se servi tortul monumental, pe care litere din zahăr înscriau peste glazura aurită cuvintele sacre: *„De la atelierul Inimă-de-Oţel pentru stăpânul său",* domnul **Inimă** se ridică şi vorbi ca de obicei, scurt şi vesel, dar din nu ştiu ce motiv, impresia produsă de cuvintele sale lăsă un aer de melancolie.

Vicleanul fu văzut ştergându-şi pe furiş o lacrimă. Mili**tarul plânse din** toată inima. E adevărat că de câte ori se **ameţea puţin** făcea acelaşi lucru.

Domnul Baruque, dimpotrivă, bea zdravăn şi sec. De la **cea de-a** treia sticlă devenea tăios. O lacrimă pe chipul acesta **dur era un** „fenomen", după expresia domnilor artişti de bâlci. **Cascadin,** văzându-1 că plânge, spuse:

— O să moară.

În ciuda recomandărilor patronului, domnul Baruque îşi î**necase necazul** în pahare multe *şi* mari. Figura sa întunecată se **congestionase, iar** ochii mici îi luceau sub sprâncenele groase.

Când se ridicară de la masă, îi spuse foarte încet Militarului:

— Animalul e bine clădit şi poate că Échalot al lui o să-1 apere. Acordă-mi o mână de ajutor, prietene, să-1 tragem de urechi afară.

Militarul rămase cu gura căscată, privindu-1. Parcă-i vorbea în ebraică.

— Ştiu eu ce ştiu, reluă domnul Baruque. Nu strică să ai ochi şi în spate sau să-ţi scoţi urechile din buzunar la timpul şi locul nimerit. Nici o vorbă. Ia-ţi bluza groasă pe tine, dacă ai inimă. E vorba de patron.

— Pentru patron! exclamă Gondrequin. Trebuie să traversăm prin focurile iadului? Un cuvânt de explicaţie, Vicleanule, în numele prieteniei!

— O să-ţi spun pe drum, replică Baruque. E un sălbatic. Trebuie să-1 prindem, viu sau mort . Înainte!
Ferindu-se de ceilalţi, ieşiră prin uşa care dădea în faţa casei lui Jaffret. Absenţa lor nu fu remarcată în mijlocul bucuriei generale, care devenea tot mai zgomotoasă. Cascadin, mare artificier, punea foc la sorii, morişti şi rachetele care ardeau de bine, de rău, sub ferestrele atelierului şi un cor formidabil saluta fiecare scânteie.
După focul de artificii urmă balul. Orchestra Vacherie, vizibil micşorată, făcu pe loc un scandal infernal, şi dansuri fără nume ridicară pe dată în hangar un nor de praf.
Roland se reîntorsese în pavilion, ca să-şi facă bagajele. La uşa dinspre Mathurins-Saint-Jacques bătu cineva. Roland porunci să se deschidă. O clipă mai târziu, intrau Baruque şi Militarul, trăgând de urechi un amărât, exact după programul expus de Viclean.
Amândoi se încinseseră şi-1 strângeau mai mult decât trebuia pe bietul om, care se zbătea, gemând.
— Iată animalul! zise domnul Baruque. Vi l-am adus viu!
— Şi n-a fost uşor! adăugă Gondrequin. Se bate straşnic!
Imediat ce-i dădură drumul, la ordinul lui Roland, Similor, căci el era, fără pălăria cenuşie şi fără jacheta galbenă, sări în picioare, apoi îşi luă avânt şi-şi frecă mâinile de praful de pe jos, înainte de a lua poziţia de atac, după cele mai pure principii ale boxului francez.
În faţa lui, ca şi cum fiecare mişcare i-ar fi fost reflectată într-o oglindă, un alt personaj, care păşise pragul fără zgomot, îşi freca şi el mâinile cu praf, pregătindu-se de luptă în tăcere. Numai că în spatele acestui ultim venit se zărea „o anexă”, iar când omul îşi suflecă mânecile, anexa începu să urle din răsputeri.
Omul spuse cu blândeţe:

— Ai dreptate, Saladin, copiii de vârsta ta trebuie să stea deoparte. O să te sprijin de perete.

Ceea ce şi făcu, mai precaut decât cea mai duioasă mamă.

După care adăugă, adresându-i-se lui Roland:

— Vedeţi, domnule Inimă, l-am înţărcat azi şi e puţin cam agitat. Acum, Amédée! Poţi să-i dai drumul, sunt gata să apăr prietenia împotriva oricui, chiar şi a jandarmilor!

Dar Similor îşi băgase mâinile în buzunar, la un singur cuvânt al lui Roland, care spuse:

— Vei fi plătit, amice! Curajoşii mei prieteni, reluă tânărul pictor, adresându-se lui Baruque şi Militarului. Aţi depăşit cu mult intenţiile mele.

— Când cineva vrea să prindă astfel de animale, domnule Inimă, îl întrerupse Vicleanul, trebuie să le prindă de ceafă, ca pe câini.

— Vino-ncoa, geamgiu nepriceput ce eşti! exclamă Similor, care ştia să pozeze în gentilom atunci când era cazul. **Oricând** doriţi şi orice armă aţi alege — că-i papuc, care-mi stă în fire sau sabie de cavalerist, pentru care am toate brevetele, fie bastonul ori dansul de salon — vă stau la dispoziţie. Dar din moment ce domnul Inimă îşi pune la bătaie politeţea şi retribuţia, asta schimbă totul... şi dacă doriţi să-1 trimit la dracu' pe insul ăsta din faţa mea, nu mă opun!

În faţa acestui munte de ingratitudine, Échalot lăsă capul în jos.

— Mereu acelaşi, Amédée! murmură el. Pentru devotament nu capătă omul de la tine decât rău!

— Individul ne poate fi de folos pentru ce ştiţi dumneavoastră? îl întrebă Roland pe Baruque.

— Nu, răspunse Vicleanul. E cinstit şi prost.

Échalot suportase multe, dar asta întrecea orice limită.

— Cinstit eşti tu! I-auzi colo! replică el indignat. Dar dacă vă spun, fără să mă laud, că am avut o carieră mai agitată ca a dumneavoastră şi am ţinut o agenţie care rivaliza cu cea a domnului Lecoq... Ce ziceţi de numele ăsta? Dumnezeu să vă binecuvinteze! Ştiţi dacă „*Mâine se va lumina de ziuă”!* Când? La amiază sau la miezul nopţii? Măcar înţelegeţi? Mi-e şi milă de dumneata cât eşti de prăpădit!

Se îndreptă cu un aer mândru spre locul unde lăsase copilul, şi-1 luă în braţe, cu o mişcare de doică emerită.

— Hai, Saladin, răţuşca mea! continuă el. Ambiţia şi orgoliul au devorat inima celui ce te-a adus pe lume. Mai vorbim! Amédée, copilul e proaspăt înţărcat. Nu vrei să-1 îmbrăţişezi măcar în treacăt?

— Vezi-ţi de treaba ta! îi ordonă Similor cu duritate.

Échalot, revoltat, întinse braţul să-1 blesteme, dar marii scriitori au spus: „Dintre toate sentimentele care fac cinste fiinţei umane, prietenia este cel mai admirabil.” Mâna lui Échalot căzu. Săltă copilul în cârcă şi ieşi, şoptind:

— Pasiunile sunt de vină! Fondul lui nu-i rău. Haide, Saladin, îl aşteptăm în stradă. După legile naturii, e tatăl tău.

— Bine c-am scăpat de el! exclamă Similor, ridicând din umeri. Vechii servitori cred că le e permis orice şi eu trec peste multe, pentru că a fost credincios familiei mele. Dar cât priveşte viaţa particulară şi plăcerile mele pariziene, mă încurcă şi mă face de râs.

Un gest al lui Roland îl întrerupse scurt . Îşi mângâie moţul şi-şi îndreptă spatele.

— Prezent, la ordin! Vă voi dezvălui tot ce doriţi. Orice, ţinând cont de faptul că am făcut parte din consiliul superior al asociaţiei respective, împreună cu Colonelul, cu domnul Lecoq, cu contele Corona şi alţii. Iertaţi-mă că nu le mai pomenesc numele. Ce vreţi să ştiţi?

Domnul Baruque schimbă câteva cuvinte cu patronul, care făcu un semn aprobator.

— Domnule Similor, zise Baruque. Domnul Gondrequin şi cu mine cinasem bine şi adineauri eram cam veseli, aşa că ne-am permis să vă tragem de urechi.

Similor replică, plin de nobleţe:

— Se întâmplă, domnule Baruque. Vă accept scuzele şi pe cele ale Militarului, cum e normal între oameni de onoare.

— Căutaţi recruţi în atelierul nostru, domnule Similor? reluă Vicleanul. V-am auzit vorbind cu modelele.

— O ureche fină, ce mai! exclamă seducătorul domnişoarei Vacherie. A surprins nimicurile pe care le turnam unei tinere artiste! Nu mă ascund . Îmi plac femeile, jocul, vinul, toate florile primăvăratice!

— Atunci, îl întrerupse Baruque, mai funcţionează mecanismul?

— Treaba cu „*Mâine se va lumina de ziuă*” ? Fără îndoială. E o chestiune nemuritoare la Paris, ca şi coloana.

— Şi se munceşte?

— Nu prea mult; din cauza morţii lui Lecoq, care a creat un gol, şi a contelui Corona, care a fugit. Ne-am limitat la fierberea pe foc mic a unor afaceri ţinând de industrie şi succesiune.

— Ca afacerea de Clare? întrebă Roland.

— Nu cunosc, răspunse franc Similor.

Roland îi închise gura lui Baruque, care se pregătea să vorbească.

— Înţeleg prin asta afacerea notarului din strada Cassette, zise el.

— Asta-i altceva! exclamă Similor. Hârtiile de la numărul 3! Am fost acolo! Înţelegeţi că mi-e absolut indiferent, chiar dacă aţi fi de la poliţie, domnule Inimă, şi domnilor! Trebuie să-1 hrănesc pe Échalot, servitorul meu, pe care nu-1 voi abandona niciodată, cu toată familiarităţile pe care şi le permite, şi pe Saladin, unicul meu fiu, pe care-1 datorez unei femei din înalta societate. Trebuie să munceşti. Nu

există meserie proastă . În secolul al XIX-lea „spion” e doar un cuvânt aruncat în vânt, ţinând cont de progresele educaţiei sociale . În situaţia mea, pentru aur sunt dispus să-mi trădez jurămintele cele mai sfinte — şi fără remuşcări.
Gondrequin-Militarul, care avea un spirit cavaleresc, făcu un pas înapoi, dar Baruque zâmbi. Era un amator.

— Ştiţi unde se află hârtiile sustrase de la notar? întrebă domnul Inimă.

— Bănuiesc, patroane, răspunse subtil Similor.

— Cunoaşteţi pe cei care s-au ocupat de afacerea din strada Cassette?

— Domnul Cocotte şi domnul Piquepuce. Sunt buni!
Şi alţii nu?
Similor coborî glasul şi făcu un gest teatral.

— Să vorbim deschis, patroane! spuse el. Vă interesează în mare „Fracurile Negre” şi secretele lor sumbre?
Domnul Baruque era în al nouălea cer, Gondrequin făcuse ochii mari.

— Da, răspunse Roland. Mă interesează „Fracurile Negre”.

— E vorba de doctorul Samuel, Ludovic al XVII-lea, abatele, contele Corona: ei sunt din timpul Colonelului... Cei noi... Să vă spun ceva, se întrerupse el, n-o să mai găsiţi pe nimeni în tot Parisul care să vă ofere, ca mine, dezlegarea acestor şarade. Am locuit chiar în casa domnului Lecoq şi a lui Trei-Labe. Am făcut pe spionul în cafeneaua *L'Epi-Scié*...

— Numele celor noi... repetă Roland, nerăbdător.

— Trei-Labe a dispărut, replică Similor. Şi negustorul de haine la fel, domnul Bruneau. Cei noi sunt domnul Jaffret şi domnul Comayrol, amândoi foşti funcţionari la agenţia Deban, aşa încât vă daţi seama că ştiam în amănunt ce se întâmplă în „seraiul” ăla. Doar fuseseră educaţi acolo cu multă grijă.

— Asta-i tot? întrebă tânărul pictor, ale cărui sprâncene se încruntară sub povara gândurilor.

— Nu, patroane, mai este şi contele de Bréhut, pe care ei îl numesc „Bruta”.
Roland tresări.

— Asta vă miră! reluă Similor încântat. Mă băgasem şi eu printre ei, tocmai pentru că existau acolo numai persoane de vază. Mai este şi fosta Marguerite de Bourgogne, soţia sus-numitului, o adevărată contesă. Da! A fost amanta lui Toulonnais l'Amitié.Guvernul şi particularii mă pot plăti bine. Sunt un izvor nesecat de informaţii... Şi din clipa din care mi s-a spus: „Mucles!”, dacă e cazul, sunt mut ca mormântul!
Roland se gândea: „Şi contele... Şi Marguerite... Contesa... Cei doi tutori ai prinţesei de Eppstein...”

Uşa care dădea în dormitor se deschise:

— O scrisoare pentru domnul, spuse Jean, servitorul.

Roland luă plicul şi-1 desfăcu. Mâna îi tremura, în timp ce citea scrisoarea, concepută astfel:

«Domnul conte şi doamna contesă Joulou de Bréhut de Clare îl roagă pe domnul Inimă să le facă cinstea de a participa la balul ce va fi dat marţea viitoare, 3 ianuarie, la palatul de Clare. Costumaţia este obligatorie.»

În josul paginii era o semnătură: *«Marguerite»,* scrisă de mână, şi o parafă delicată, la vederea căreia fruntea lui Roland se umplu de broboane de sudoare.

12.ROSE DE MALEVOY

Maestrul Léon de Malevoy, notarul cel nobil la suflet, îndrumător şi confesor al întregului cartier Saint-Germain, era aşezat în faţa biroului său de abanos, într-o cameră mare şi înaltă, care fusese probabil salonul unui vechi palat. Aspectul încăperii era auster, iar cel al omului nu înveselea cu nimic atmosfera camerei.

Pe birou, o scrisoare deschisă era pusă la vedere, în faţa unei cantităţi enorme de hârtii.

Scrisoarea, aşternută pe hârtie netedă şi lucioasă, **spunea:**

«Domnul conte şi doamna contesă Joulou de Bréhut de Clare îi roagă pe domnul şi domnişoara de Malevoy să le facă cinstea de a participa la balul ce va fi dat marţea viitoare, 3 ianuarie, la palatul de Clare. Costumaţia e obligatorie.»

Sub aceste rânduri se găsea o semnătură de mână: *«Marguerite»*, şi o garoafă delicată.

Era o după-amiază rece de decembrie, a doua zi după cea pe care am petrecut-o aproape în întregime în împrejurimile Sorbonei, în atelierul Inimă-de-Qţel. O singură lampă lumina biroul întunecat; doi buşteni, aşezaţi departe unul de altul, şi acoperiţi de cenuşă albă, lăsau să se stingă focul în vatră. Afară, ultimele raze ale apusului încă mai luminau nişte copaci mari, acoperiţi de zăpadă şi legănaţi încet de vânt.

L-am văzut cândva pe Léon Malevoy, tot în această casă de pe strada Cassette, pe vremea când aici era agenţia Deban; l-am văzut într-o noapte de carnaval, frumos, tânăr, îndrăzneţ, vesel şi nebunatic, cu un batic de femeie la piciorul patului, întrebând: „Cât e ceasul?”, ca

toţi ceilalţi nebuni care de atunci încoace deveniseră criminali. Vă amintiţi? Fruntea lui mândră nu semăna deloc cu celelalte frunţi din această breaslă a funcţionarilor. Trupul lui putea fi plin de nerv, dar în ochi i se citeau onoarea şi sinceritatea. Se dovedea prompt când era vorba de dueluri, dar fără ranchiună şi fără ură, şi această încăpăţânare copilărească se potrivea cu costumul lui de Buridan, purtat cu atâta aplomb. Acum, când îl regăsim, după scurgerea celor zece ani, este încă frumos, poate tot mândru şi îndrăzneţ. Dar cu siguranţă, nu şi vesel.

Privirea îi cădea, posacă, pe scrisoarea deschisă. Gândea profund şi analitic. Ambiţia provoacă riduri precoce, ca şi supărarea. Desigur, Léon Malevoy dorise multe, dar şi suferise mult . Îşi sprijinea cu mâna palidă fruntea albă ca fildeşul, încadrată de părul ce începea să se rărească. Gura avea un zâmbet trist şi amar.

Încă mai credeţi în fizionomiile tipic profesionale? La noi, în Franţa, mai mult ca oriunde în altă parte, fizionomia socială a dispărut. Am locuit într-o casă din Marais, unde portarul se numea „conservator". Mergea la *club*. Aici i se spunea „maior". Fără exagerare, avea ţinuta unui vechi intendent al grajdurilor Cercului Olimpic. Am spus vechi, pentru că cei noi nu au nici o ţinută.

Notarii au rezistat mult timp, mult mai mult timp decât avocaţii sau alţi funcţionari de tribunal. Nu au cedat decât din teama de a nu fi luaţi drept grefieri. Cunosc un bărbat superb, asemănător unui zeu din legendă. Prestanţa lui uimeşte pe toată lumea. Părul îi străluceşte ca zăpada. Aţi spune că e un druid în haină neagră. E doar notar. Cunosc alt om, mai tare ca fierul călit, al cărui tăiş e în stare să tocească piatra care-1 ascute: un adevărat bisturiu, care face să dea sângele, care amputează şi „taie" din interesele fiecărei familii, cu perfectă stăpânire de sine. Acest bisturiu e tot un notar. Cunosc un al treilea notar, blând şi lunecos, având izul unor bomboane muiate de umezeală. Un al patrulea notar, naiv şi bun până la a se încrede în colegi; un al cincilea, dimpotrivă, sceptic, cu sufletul pustiit, văduv de orice iluzie, un liber cugetător al notariatelor, îndoindu-se şi de propria cravată şi blasfemiind-o pe zeiţa Autenticitate. Toţi la un loc fac cât cinci burghezi care ar putea fi la fel de bine „maiori", ca şi „conservatorul" de la poartă.

Maestrul Léon Malevoy, al şaselea notar, era din cap până în picioare un gentilom.

Chiar lângă scrisoarea cu invitaţia, în faţa altor hârtii, se găsea o mapă mare, din cele care se închid cu *cheia.* Maestrul Malevoy o luă şi o deschise cu ajutorul unei cheiţe care atârna de lanţul ceasului. Mâna înceată şi oarecum descurajată etală în faţa lui, pe birou, un număr destul de mare de dosare, pe care le conţinea mapa.

Aceste dosare semănau între ele. Erau vreo jumătate de duzină,

toate mici, cu coperte din hârtie simplă, de scrisoare. Fiecare dosar avea un număr; erau aranjate în următoarea ordine:

Nr.l — Ducele de Clare (mort)

Nr.2 — Călugăriţa Françoise d'Assisi (moartă)

Nr.3 — Doamna Marcelin, rentieră, strada Sainte-Mar- guerite nr. 10 (schimbat domiciliul)

Nr. *4* — Doctorul Abel Lenoir — Doctorul Samuel.

Nr. 5 — Doamna Davot, maica stareţă şi doamnele de la Bon-Secours.

Nr. 6 — Diverşi: maestrul Deban, portăreasa de la nr. 10, **Lancelot** (hangiu), Tourot (zdrenţărosul), Lettaneur etc.

Maestrul Léon Malevoy rămase mult timp nemişcat, cu ochii fixaţi pe această serie de numere şi nume. Privirea lui exprima o oboseală dureroasă. Nu ridică nici unul din dosare.

— Am căutat, rosti el, în sfârşit. Ştiu tot ce se poate afla din mărturia viilor şi morţilor. M-am luptat, mi-am dăruit creditul, timpul, banii acelui om energic ce nu mi-a spus secretul lui: Lecoq a murit fulgerător. Asociaţia „Fracurilor Negre” a dispărut ca prin farmec, fără să lase vreo urmă. Aşa e, sau cel puţin aşa pare a fi. Lecoq era căpetenia, stăpânul, tatăl. Lecoq era tatăl. Lecoq a murit. Soldaţii lui au intrat în pământ. Şi totuşi — se întrerupse, punând mâna întinsă pe scrisoarea de invitaţie — lovitura a plecat de aici, simt, ştiu, sunt sigur.

Capul disperat i se aplecă în piept şi, cu un gest maşinal, atinse butonul unui sertar din stânga sa, sub tăblia biroului. Sertarul se deschise pe jumătate . Îl reînchise brusc, pentru că cineva bătuse discret la uşa cabinetului.

— Intră! spuse tânărul notar.

Urbain-Auguste Lettaneur, mai-marele slujbaşilor lui Malevoy, vechi jurnalist, nu pe de-a întregul convertit, se schimbase puţin faţă în comparaţie cu seara în care l-am văzut la cabaretul *Turnul din Nesle:* la acel Lancelot, al cărui nume era înscris acolo, pe coperta dosarului numărul 6. Era încă tânăr şi sub maturitatea chipului său zâmbitor se mai ghicea vechea plăcere de a se ţine de chefuri. Nu era nevoie de mai mult de o privire pentru a înţelege că această minte puţin cutezătoare, dar evident inteligentă, nu avea nimic în comun cu înverşunarea regelui Comayrol şi mai ales cu arsenalul de mici găinării, înfipt pe umerii lui Jaffret.

Lettaneur avea o privire sinceră, deşi uneori pe faţă îi trecea o uşoară umbră de îngrijorare şi regret. Era un truditor care nu încetase niciodată să iubească plăcerile. Viaţa i se schimbase din ziua în care Léon Malevoy, intrând ca stăpân al agenţiei, spusese foştilor lui colegi:

— Domnilor, poftiţi salariul pe două luni înainte. Sunteţi liberi!

Viaţa i se schimbase, pentru că, privindu-1 într-un mod cu totul

deosebit, Malevoy adăugase:

— Dumneata eşti un băiat cumsecade. Rămâi, dar să fii înţelept.

Lettaneur, de mai mulţi ani principalul funcţionar **al** agenţiei, îi purtase lui Léon un sincer devotament. Totuşi, nu se putea spune că erau prieteni în adevăratul sens **al** cuvântului. Léon avea secrete faţă de mai-marele slujbaşilor săi, iar Lettaneur nu se hotărâse să-i mărturisească tot.

De zece ani încoace, ideea de a fi un denunţător îi închidea gura. Asta nu va mira pe nimeni din cei ce cunosc ce înseamnă onoarea pentru parizieni. Lettaneur era un fost ştrengar al Parisului.

— Patroane, spuse el intrând, funcţionarii au plecat. Mai e vreo treabă de făcut înainte de a închide agenţia?

— Vreau să te întreb ceva, replică maestrul Malevoy. Vino mai aproape.

Lettaneur făcu câţiva paşi înăuntrul cabinetului. Léon reluă:

— L-ai recunoaşte pe băieţandrul cu care trebuia să mă duelez în 1832, a doua zi după Lăsata Secului?

— E mort, zise foarte încet Lettaneur, care pălise.

— Dacă ar trăi, l-ai recunoaşte?

— Nu l-am văzut decât o clipă, când era întins pe caldarâm. Dar cei pe care-i vezi astfel îţi rămân în memorie.

Léon rămase gânditor o clipă, apoi spuse:

— Bine.

Lettaneur nu se mişcă. Léon adăugă:

— E suficient. Poţi să pleci.

— A venit omul contesei, spuse Lettaneur, coborând fără voia lui glasul. Vicontele Annibal Gioja.

Léon tăcu, dar se încruntă. Mai-marele slujbaşilor continuă:

— Doamna contesă este o adversară periculoasă.

— Bine, zise pentru a doua oară Léon.

— Mai **sunt** şi cei **doi** funcţionari nou angajaţi, continuă **Lettaneur.** Şi **servitorul...**

Maestrul Malevoy se îmbujoră:

— Ai vreun motiv să te plângi de ei?

— Cei doi funcţionari nu vor să lucreze, iar servitorul nu vrea să servească. Spun că nu sunt la ordinele mele.

Pentru a treia oară, Léon repetă cu glas înăbuşit şi foarte schimbat:

— Bine.

— Patroane, reluă Lettaneur, care ezita vizibil, cunosc un fapt pe care s-ar putea ca dumneavoastră să nu-1 ştiţi. Încă din vremea maestrului Deban există persoane interesate să pună mâna pe nişte acte ce făceau parte din dosarul familiei de Clare...

— Actele familiei de Clare sunt intacte, îl întrerupse Léon sec.

— Cu atât mai bine, căci mâine, la orele unsprezece dimineaţa, o **să**

vi **se** ceară o comunicare.
Léon **îl** privi drept în ochi. Lettaneur urmă, cu voce emoţionată:

— Domnule de Malevoy, tocmai mi-aţi amintit de o perioadă în care mi-aţi arătat o oarecare prietenie, ale- gându-mă martor într-un duel...

— Şi? zise tânărul notar, nerăbdător.

— Ascultaţi-mă, domnule Léon... începu Lettaneur.

Reluă şi spuse:

— Ascultaţi-mă, domnule de Malevoy! E imposibil să nu aveţi nevoie acum de ajutorul cuiva.

Léon îşi ridică fruntea şi tăcu.

— Domnule de Malevoy, continuă aproape rugător **Lettaneur.** Aţi fost bun cu mine. Nu eraţi în necunoştinţă de **cauză în** ce privea relaţiile mele cu cei pe care i-aţi gonit, şi totuşi, pe mine m-aţi păstrat aici. Eram un om „şcolit” de ei, **dar nu un** suflet pierdut. Aţi înţeles asta, deşi eraţi atât de **tânăr...** şi de atunci, vă sunt devotat trup şi suflet, dom**nule** de Malevoy!

— N-am avut nici un motiv să regret ceea ce am făcut, replică tânărul notar, plecându-şi ochii.

— S-ar părea că nu sunteţi foarte sigur de asta, spuse Lettaneur, amărât. Nu aveţi încredere în mine.

Făcu un pas spre Léon şi adăugă:

— V-am servit cu credinţă, vă jur! Ăsta nu-i un merit... Dar era primejdios.

Ochii pătrunzători ai lui Malevoy se ridicară spre el.

— Dacă aţi fi avut încredere în mine, continuă Lettaneur, dacă m-aţi fi întrebat cu blândeţe, v-aş fi mărturisit de mult timp care-mi este vina. Există în viaţa mea şase săptămâni, poate două luni, pe care-aş vrea să le răscumpăr, chiar cu preţul sângelui meu...

Léon îi întinse mâna, zâmbind obosit.

— Ai fost solicitat, spuse el. Poate chiar ameninţat de atunci încoace...

— Obsedat, atacat, rănit de două ori! şopti Lettaneur.

— Ah! făcu notarul.

Cuvântul pe care vru să-1 rostească i se opri pe buze.

— Nu te-ai plâns justiţiei, spuse el, deci este ceva care te opreşte şi nu poţi face nimic.

— Pentru mine, nu! zise foarte încet Lettaneur, dar pentru dumneavoastră...

Léon îşi retrase mâna.

— O iubeşti pe sora mea, şopti el. Eşti nebun!

Şi pentru că lui Lettaneur îi năvălise sângele în obraz, continuă blând şi afectuos:

— Nu eşti singurul care suferă. Tot ce-ai putea să-mi spui, ştiu şi eu. Lasă-mă şi nu-mi purta ranchiună.

Şeful slujbaşilor se retrase, fără un cuvânt. De cum se închise uşa, Malevoy îşi luă capul în mâini.

— Da, gândi el cu voce tare, după o lungă tăcere. Ştiu tot sau măcar cred că ştiu tot şi asta nu mi-e de nici un folos. Şi nici nu mi-ar sluji, dacă aş şti mai mult. Se apropie ceasul. Simt că se apropie. Oamenii ăştia strâng cercul în jurul meu, un cerc fără ieşire. Nu-mi convine să fug: nu am arme, să mă pot lupta... Nu am arme! repetă cu o expresie stranie şi rătăcită.

Din nou, mâna atinse aproape inconştient butonul sertarului, care se deschise sub tăblia biroului. Scoase de acolo o pereche elegantă de pistoale de buzunar, din fildeş, încrustate cu email.

— N-are nici un sens să lupt, şopti, descoperind gloanţele noi care străluceau pe ţeava pistoalelor. Dar asta eliberează...

Deschise ochii mari, cum se întâmplă cu cei pe care ameţeala îi atrage spre abis. Tresări violent şi se retrase. Ceea ce vedea sub el era, într-adevăr, abisul. O contracţie îi mişcă muşchii feţei, în timp ce încă răspundea morbidelor ispite ale gândului:

— Nu! Nu! Rose ar rămâne singură!

Un sărut îi mângâie fruntea şi o voce duioasă îi şopti la ureche:

— Îţi mulţumesc, frate!

Se întoarse fără mirare. Pe chipul tulburat, surâsul lupta împotriva groazei.

Rose de Malevoy era în spatele lui, surâzând şi ea cu aceeaşi adâncă tristeţe.

— Deci suntem nişte nefericiţi! vorbi ea încetişor, luându-i mâinile într-ale ei.

Ochii blânzi şi cutezători, de un albastru închis, aproape negru la umbra genelor lungi, priveau în ochii fratelui ei . În penumbra camerei mari, silueta-i graţioasă, dar prea fragilă, parcă creştea şi se subţia. Avea în ea ceva din vedeniile ce apar la ceasuri de cumpănă, când destinul îşi ridică mâna, pentru a ajuta sau pentru a lovi.

Léon o trase spre el şi braţele fetei parcă se înnodară în jurul lui.

— Vii de la palatul de Clare, spuse el.

Rose era îmbrăcată cu mantoul de catifea şi în blănuri.

— Am promis că o să ne ducem, spuse ea în loc de alt răspuns, punând degetul pe invitaţia rămasă deschisă pe birou.

Léon se înroşi şi lăsă capul în piept, murmurând:

— Ce să facem acolo?

Ea îşi dezbrăcă mantoul cu o mişcare fermecătoare; îşi scoase şi pălăria, aranjându-şi părul cu un gest firesc.

Léon o privea înduioşat. Rose se aşeză pe genunchii lui, ca un copil.

— Astăzi se termină cu cei noăsprezece ani ai mei. De ce nu l-ai lăsat pe domnul Lettaneur să vorbească?

— Erai aici? întrebă Léon. Ascultai?

— Am ajuns când spuneai: „O iubiţi pe sora mea.” Eşti sigur că mă iubeşte?
Léon se juca în părul ei, despletit în bucle negre, superbe.
— Doamna Lettaneur! continuă ea. Doamna Urbain- Auguste Lettaneur.
Léon zâmbi fără voia lui.
— Eu nu râd, spuse ea. Am îmbătrânit mult de ieri şi până azi. M-am gândit la mănăstire, cum şi tu te-ai gândit la pistoale. Dar mănăstirea fără vocaţie e tot un fel de sinucidere. Şi ai fi rămas singur!
— Într-adevăr, gândi cu voce tare Léon. De ieri încoace, surioară, te-ai schimbat brusc!
Ea îl privi cu seriozitate.
— Am fost prea mult timp copil, reluă ea. Visam poate un vis frumos? Am refuzat mâna unui bărbat a cărui alegere mă făcea să mă simt mândră: un spirit elevat şi o inimă nobilă.
— Doctorul Lenoir… murmură Léon.
— Da, vorbi încet tânăra. Şi azi mă mir c-am îndrăznit să spun: „Nu.” N-ar trebui să respingem pe nimeni.
Duse mâna fratelui ei la buze, deşi el se opunea şi i-o sărută, spunând:
— Acum sunt femeie. Şi tot ce-am reuşit ţi se datorează ţie. Mă întrebai de ce să mergem la palatul Clare, la bal, când inimile noastre sunt în doliu. O să-ţi răspund imediat, înainte, însă, trebuie să ştiu…
— Trebuie! repetă Léon, uşor scandalizat. Asta înseamnă: Vreau!
— Asta înseamnă: Vreau! repetă la rândul ei fata. Vreau să ştiu!
Şi în timp ce privirile li se întâlniră, adăugă:
— I-ai spus lui Lettaneur: „Ştiu tot.” Am nevoie să ştiu tot ce ştii tu. Aici la mijloc e o femeie. Bărbaţii nu pot lupta contra femeilor.
— Nu mă mai gândesc la luptă, rosti tânărul notar.
— De asta mă aflu acum aici, rosti Rose, cu voce surdă şi atât de decisă, încât lui Léon i se strânse inima. O să lupt în locul tău, frate.
— Biata de tine, spuse el. Dumnezeu îmi dăduse curaj. Dacă eu sunt disperat, înseamnă că totul e pierdut.
Domnişoara de Malevoy îl privi în ochi, cu un calm **straniu.**
— Nu eşti vinovat de nimic, aş jura pe sufletul meu!
— Mâine, însă, voi fi considerat vinovat.
— Mâine e încă departe… dacă titlurile ar fi restituite în noaptea aceasta?
— Titlurile, repetă Léon stupefiat. Cine ţi-a spus?
— Nu sunt superstiţioasă, spuse Rose, în loc să răspundă. Dar anumite amintiri de odinioară rămân în mine ca nişte vagi credinţe. Am fost crescută în Morvan, pe unde umblă fantasmele pe câmpuri, în jurul apei care doarme. Dădaca — Nonor, biata mea doică, le văzuse adesea de-a lungul potecilor ce coboară de pe culmile Côte d'Or spre

cursul întunecat al râului Arroux. Ea îmi spunea mereu: „Există locuri fermecate” şi povestea despre Croix-Malou, în spatele căreia fiecare îşi găseşte fericirea sau nenorocirea. Pentru mine, la Paris, există un loc fermecat, căci de două ori mi-am întâlnit acolo soarta.
Se opri, iar Léon n-o întrebă nimic.

— Astăzi, reluă ea încetişor, m-am întors la cimitirul Montparnasse.

— Singură?

— Singură.

— Era şi el acolo?

— Da... aşezat nu lângă mormântul sărac, ci în incinta cavoului de Clare. O iubeşte pe prinţesa Nita de Eppstein.

— Dar cine e acest bărbat? strigă brusc Léon, Nu mi-ai spus niciodată.
O luminiţă renăştea în ochii lui stinşi. Rose îl îmbrăţişă.

— Asta e! şopti ea. Trezeşte-te, frate, chiar şi pentru a urî.

— Cine-i acest bărbat? repetă Malevoy. Vreau să ştiu!
Domnişoara de Malevoy nu răspunse.

— Frate, spuse ea, după o pauză, pe acel ton aşezat şi hotărât, care stârnea în Léon un amestec de teamă şi speranţă confuză. Ştii ce am nevoie să aflu, iar eu ştiu ceea ce tu probabil nu ştii. Ai spus adevărul: de ieri încoace sunt foarte schimbată. Se poate îmbătrâni cu zece ani într-o singură zi. Nu mă trata ca pe un copil, în ceea ce fac şi ceea ce gândesc. Gândesc prin mine însămi: vreau să şi acţionez prin mine însămi. Probabil că nu voi iubi decât odată în viaţă, şi cine i-ar putea da mai multă duioşie decât mine? Am dreptul să mă lupt. Dacă înving, voi câştiga, şi fericirea ta odată cu a mea, şi pe a lui, căci îmi voi consacra întreaga viaţă, pentru a-1 face fericit.

— Fericirea mea! murmură Léon, scuturând din cap cu amărăciune.
Rose se ridică şi luă un scaun, pe care îl aduse lângă el, apoi spuse:

— Cât timp nu-mi vei explica limpede tot ce ştii, vorbele noastre vor trece unele pe lângă altele. După tine voi vorbi eu. Acum, te ascult.

— O să-mi ia ceva timp, spuse ca pentru sine.
Tânăra îi replică rece:

— Avem o noapte întreagă înaintea noastră.
Léon apropie dosarul numărul 2: călugăriţa Françoise d'Assisi (moartă) şi-1 deschise, nu fără o mică ezitare.

— Surioară, vorbi el cu gravitate. Nu cunosc o inimă mai loială ca a ta. Acesta e secretul unei familii, iar noi, notarii, suntem un fel de confesori. Eşti rivala prinţesei de Eppstein. Ai putea afirma sub jurământ că mâine nu-i vei fi duşman?

— Sub jurământ! răspunse Rose. O afirm! O iubesc pe Nita ca pe sora mea. Jur că o voi iubi pentru totdeauna!

— Atunci ascultă! continuă Malevoy, solemn şi aproape

ameninţător. Dacă dintr-un nefericit, cum este acum, anumiţi oameni vor face din fiul tatălui tău un criminal, cel puţin vei înţelege de ce a murit sau de ce se răzbună!

13.RAYMOND CLARE FITZ-ROY, DUCE DE CLARE

O clipă, Léon de Malevoy răsfoi dosarul călugăriţei Françoise d'Assisi , apoi începu:

— Ai cunoscut-o pe Rolande de Clare, **călugă**riţa de la Bon-Secours, care a murit în vârstă de aproape o sută de ani. L-ai cunoscut şi pe generalul duce Guillaume de Clare, tatăl prinţesei de Eppstein. Drama pe care vreau să ţi-o povestesc a avut patru personaje: Rolande, Guillaume, Raymond şi Tereza. Tatăl Nitei, ducele Guillaume, era fiul mezin al lui William Fitz-Roy Jersey, duce de Clare, recunoscut ca pair al Franţei şi văr al regelui prin declaraţia din 1776, grande de Spania de prima clasă şi, în ciuda tuturor acestor titluri, menţinut prin ordinele speciale ale reginei Ana la hotarele Angliei, Scoţiei şi Irlandei. Averea acestei familii, pe care regele Iacob şi pretendentul o proclamaseră ca având origine aproape regală, era imensă. Doar bunurile din Anglia ar fi fost suficiente ca să-i acorde drepturi de prinţ. William Fitz-Roy, însoţitor şi prieten al celui de-al doilea cavaler de Saint-Georges, Carol-Eduard, fusese amestecat în tinereţe în toate acţiunile întreprinse pentru a reaşeza pe tronul Angliei neamul exilat al Stuarţilor. A fost de două ori risipitor, aruncându-şi aurul cu amândouă mâinile, în folosul conspiraţiilor şi pe nebuniile pline de fast de la Curtea Franţei. Când, la mijlocul secolului al XVIII-lea, George al III-lea i-a confiscat averea din Anglia, era deja considerat ca fiind pe trei sferturi ruinat, deşi încă poseda un venit evaluat la mai multe sute de mii de livre. Era văduv, şi verişoara sa, Rolande de Clare, căreia i se spunea lady Stuart, îi ţinea casa de la Roma, unde-şi alesese el reşedinţa. Se zicea despre ea că-şi ridicase privirile prea sus şi că razele de soare îi arseseră inima. Alţii pretindeau că o căsătorie misterioasă o apropia de acest tron decăzut, care era leagănul ei.

La moartea lui Carol-Eduard, cel de-al doilea pretendent, ea a îmbrăcat doliul de văduvă, pe care nu 1-a părăsit decât pentru a-şi lua numele de maica Françoise d'Assisi şi pentru a-şi pune hainele de călugăriţă, care i-au fost şi linţoliu, după atâţia ani de penitenţă. Ducele Raymond avea doi fii, a căror educaţie a fost făcută la Roma. Cel mare, Raymond, conte al Sfântului Imperiu, la naştere a fost destinat prin voia lui Iosif al II-lea, naşul său, unei poziţii înalte. I s-a

înapoiat tot ce-i rămăsese din bunurile din Franţa şi Italia. Lady Rolande Stuart, naşa sa, a căpătat în numele lui castelul Nau-Fabas, din fieful Delfinului, care se învecina cu fostele posesiuni ale familiei, întregind astfel un splendid domeniu. Trebuia să intre în armată. Fratele său mai mic, Guillaume, a rămas strict în situaţia mezinilor, după obiceiurile nobilimii engleze . Îi rămânea doar Biserica, sub protecţia fratelui său. Lady Rolande Stuart avea un caracter puternic şi un curaj aproape bărbătesc. Şi-a îndeplinit ca la carte îndatorirea de mamă pe lângă fiii bătrânului duce William, care o ducea din ce în ce mai rău.

Când a venit Revoluţia franceză, bătrânul duce murise. Raymond tocmai primise brevetul de colonel. Guillaume se pregătea să intre în rândurile Bisericii. Erau doi tineri frumoşi. Surioară, tu ai putut aprecia de trei ori sângele admirabil al acestei spiţe. Ai văzut-o pe Rolande Stuart, aproape centenară; l-ai văzut pe ducele Guillaume la şaizeci de ani; chiar azi-dimineaţă ai văzut-o pe prinţesa Nita, strălucind de graţie şi tinereţe...

— Nu cunosc nimic atât de frumos ca ea... şopti Rose. În afară de el...

— Lady Stuart, continuă Léon de Malevoy, îşi iubea cu duioşie nepoţii, dar îl prefera pe Raymond, tânărul duce, inimă generoasă, spirit îndrăzneţ. Pentru educaţia lui militară fusese nevoie de un sejur de doi ani la Paris. Când a revenit, nu exista un cavaler mai desăvârşit. Doar că lady Stuart descoperise la el, cu profundă îngrijorare, idei care nu semănau deloc cu cele ale tatălui său . În acele vremuri, Parisul deja nu mai propovăduia dragostea pentru trecut. Fiul de cavaleri culesese un fruct din copacul ştiinţei. Aducea din acel arzător cămin parizian, ce încălzeşte periodic entuziasmul lumii întregi, o febră nouă: era un om al viitorului. Acea dată istorică, 1789, a explodat deasupra lumii. Cei doi fraţi se iubeau, şi totuşi şi-au luat rămas-bun, pentru a urma două drumuri opuse. Câţiva ani mai târziu, lady Rolande de Stuart, revenită în Franţa „prin porţile pericolului”, lucra cu elan şi cu riscul vieţii la reinstaurarea monarhiei. Plătea cu sânge ospitalitatea castelului Saint-Germain, o ospitalitate amărâtă şi parcă ruşinată, pe care Bourbonii o acordaseră cândva ca **pe** o **pomană** neamului Stuart, deposedat de avere. Guillaume, oprindu-se aici cu sihăstria, lupta în armata lui Condé. Ducele **Raymond** era un simplu sergent la Sambreet-Meuse, deşi avea brevet de colonel.

S-au văzut multe din astea în acea epocă furtunoasă. **Furtuna s**-a calmat în interior, exteriorizându-se prin gloria **Imperiului . În** 1814 exista un general-duce de Clare, care **comanda** o divizie la Mont-Mirail: era Raymond. Un alt ge**neral de** Clare aştepta lângă Ludovic al XVIII-lea, la Hartwell: **Guillaume.** Abdicarea de la Fontainebleau a

frânt spada lui **Raymond** şi a redeschis lui Guillaume porţile patriei. Cei doi **fraţi** nu **se** mai întâlniseră de multă vreme. Tot ce ţi-am povestit **până acum e** prologul absolut necesar al istoriei călugăriţei **Franoise d**'Assisi. Şi-acum, iată povestea ei. Pe 6 aprilie 1814, la aproximativ o lună de la întoarcerea împăratului, **l-am găsit pe** generalul-duce Raymond de Clare la castelul său **de** la Nau-Fabas, situat aproape de frontiera Savoiei,în **parohia** Pontcharra. O rană gravă, primită chiar la începutul **campaniei celor** o sută de zile, îl ţinea departe de câmpul de **luptă, unde se** juca marea carte a Imperiului. Era seară . În **munţi se stârnise** furtună şi se auzeau în depărtare focuri de **armă, amestecate** cu ecourile tunetelor, căci jandarmeria **urmărea un** grup de regalişti prin strâmtorile dinainte de **Cheylas. Raymond,** pe jumătate întins într-un şezlong, îşi **ţinea mâinile între** cele ale tinerei ducese de Clare, soţia lui, **şi privea la** un îngeraş de copil: fiul său, Roland, în vârstă de **doi-trei ani,** care **se** juca pe covor. Generalul era încă tânăr şi **foarte frumos;** i-am văzut portretul din perioada aceea, în **mâinile călugăriţei** Françoise d'Assisi. Cu patru ani înainte, se **căsătorise din** dragoste cu o fată din mica nobilime, originară **din fieful** Delfinului. Ca vârstă, soţia sa era aproape un copil, prin **necunoaşterea** lumii, căci nu-şi părăsise niciodată până **atunci căminul** familia locuia în partea cea mai retrasă a văii Graisivaudan . Îşi adora soţul ca pe un zeu. Vorbind despre ea **după mulţi** ani, maica Françoise d'Assisi avea lacrimi în ochi, în ochii aceia aspri, pe care martiriul nu-i umezise nicio**dată.** Spunea adesea: „Tereza era bună şi frumoasă ca un înger”.

— Tereza! murmură domnişoara de Malevoy. Acesta să fie oare numele care lipseşte de pe mormânt?...

— De două ori, continuă Leon. Prima oară, cu ocazia căsătoriei, a doua oară la naşterea fiului său, generalul-duce Raymond de Clare reînnodase corespondenţa cu familia.Primul răspuns pe care-1 primise era semnat *„Guillaume”*. Răspunsul nu era lipsit de afecţiune, dar dezaproba ceea ce generalul regalist numea o „mezalianţă”. Cea de-a doua scrisoare era din partea lady-ei Rolande Stuart. Sub stilul rigid al acesteia se simţea bătând o inimă de mamă. Lady Stuart cerea să fie naşa copilului. Copilul a fost numit Roland, după numele ei . În seara de care-ţi vorbesc, surioară, cu câteva minute înainte de masă, un servitor a intrat în camera generalului, spunând că o ţărancă bătrână şi un ţăran, amândoi străini de acele locuri, cereau găzduire. Era un fapt atât de banal încât Raymond s-a mirat că a fost deranjat pentru atâta lucru: casa lui era deschisă tuturor. Dar servitorul a adăugat: „Ţăranul şi ţăranca au insistat ca numele lor să fie transmise domnului duce...” Ţăranul se numea Guillaume, iar ţăranca se numea Rolande. Raymond a uitat de rană, sărind în picioare. O secundă mai târziu, cei doi fraţi erau unul în braţele celuilalt, şi micuţul Roland, mirat, se juca

pe genunchii unei doamne înalte, cu păr cărunt, care-i spunea: „Iubeşte-mă, copile drag, sunt mătuşa şi naşa ta.” Guillaume de Clare, fugar, şi căutând să ajungă la Piémont prin Savoia, găsise în noaptea aceea toate drumurile barate. Iar el era rănit. Nu bătuse la poarta lui Raymond din întâmplare. Repet că cei doi fraţi se iubeau: adaug că fiecare din ei avea o inimă nobilă. Guillaume a găsit un adăpost sigur la castelul Nau-Fabas, pe care prezenţa lui Roland îl transforma în sanctuar în ochii slujbaşilor guvernului imperial. Au fost câteva săptămâni fericite. Rana generalului regalist era uşoară, cea a lui Raymond mergea spre vindecare.

Tereza, tânăra ducesă de Clare, cucerise din primul moment afecţiunea lady-ei Stuart. Nu ştiu dacă ea ar fi strălucit într-un salon din cartierul Saint-Germain, şi nu spun că nu. Căci simplitatea, această graţie suverană, este oriunde la locul ei. Dar aici, în rolul de castelană ospitalieră, Tereza era adorabilă până la a se face acceptată şi de cumnatul ei. Curteanul din Hartwell nu se putea împiedica să admire şi să iubească această făptură suavă, dulce şi mândră, ca o imagine a Fecioarei cu copilul în braţe. Dar femeile care simt profund păstrează mult timp amintirea primei impresii. Tereza îşi amintea de prima privire a lui Guillaume, când intrase, în vesta sa de ţăran. Privirea aceea îi dăduse fiori. Tereza îl respecta pe Guillaume — un mare senior; aspectul generalului regalist era ca o voce mută, ce-i reproşa Terezei educaţia provincială şi originea ei umilă. Acolo, în munţii din ţinuturile ei, sângele e fierbinte şi oamenii încăpăţânaţi. Pasiunea politică se aprinde repede şi se stinge greu. De la întoarcerea lui Napoleon domnea o frământare subterană: două revoluţii succesive în spaţiul câtorva luni alimentaseră puternic ranchiunile personale. Spre mijlocul celei de-a doua luni a celor o sută de zile, începură să apară bande înarmate: trupe de briganzi, după unii; după alţii, avangarda vreunui batalion fidel: în politică se întâmplă ca aceleaşi lucruri să primească nume diferite . Întâi începură mici încăierări între sate, apoi se auzi despre jandarmi pândiţi şi ucişi prin trecători, iar un mic detaşament de recruţi, care mergea întins să cucerească Alpii Superiori, fusese aproape î**n** întregime măcelărit pe malul stâng al Isèrei, la sfârşitul lui aprilie. Într-o altă noapte, la începutul lui mai — şi faptul are o mai mare importanţă pentru povestirea mea — o armată numeroasă trecu frontiera Savoiei, sub pretextul contrabandei, şi atacă depozitul unui regiment de infanterie, oprit la Pontcharra. A fost o luptă sângeroasă şi deosebit de crâncenă. Pretinşii contrabandişti au fost respinşi, dar puseseră foc în cele patru colţuri ale oraşului, care a ars timp de o săptămână întreagă. Doar câteva case au rămas în picioare, ici-colo î**n** jurul bisericii calcinate. Primăria, cu toate actele municipale, a fost distrusă. La această primărie din Pontcharra îşi celebrase căsătoria generalul Raymond, duce de Clare.

Roland de Clare, fiul său, fusese înscris în registrul de stare civilă în aceeaşi primărie din Pontcharra. Pentru că pierderea registrelor o îngrijora pe Tereza, Raymond i-a spus, ţinându-1 de mână pe Guillaume: „Avem extrasele la castel, draga mea soţioară, şi nu-i nimic mai uşor decât să reglăm o astfel de situaţie. Imediat ce mă voi vindeca, am să merg pentru asta la Grenoble. De altfel", a adăugat Guillaume surâzând, „suntem aici, prezenţi, cei din urmă de Clare: Raymond, mătuşa noastră, Rolande, şi cu mine. Nici mătuşa Rolande, nici eu nu vom pretinde moştenirea nepotului meu, ducesă!". Surâsul generalului regalist a încălzit inima Terezei, dar lady Stuart i-a făcut şi mai mult bine, adăugând: „Aş răspunde de nepotul meu ca de mine însămi, dar lucrurile trebuie bine făcute. Evenimentele sunt în mâna Providenţei. Duce, vom merge toţi la Grenoble, când timpul ne va fi prielnic, şi vom depune mărturie."
Dar de atunci timpul n-a mai fost niciodată prielnic. Spre sfârşitul aceluiaşi mai, cei doi fraţi şi-au luat rămas-bun. Guillaume de Clare era vindecat: soarta părea să încline din nou în favoarea Bourbonilor şi Guillaume nu voia să stea departe la ceasul bătăliei hotărâtoare.
Plecă, iar Lady Stuart îl urmă. Când ducele şi tânăra sa soţie s-au găsit din nou singuri, în salonul cel mare al castelului, Tereza a plâns. „Îi regreţi?" a întrebat Raymond. „Au plecat să lupte împotriva noastră", a răspuns Tereza. „Asta-i nenorocirea războaielor civile", a murmurat ducele. „Dar te rog, Tereza, spune-mi că-i iubeşti." „O iubesc pe lady Stuart", a zis foarte încet tânăra ducesă. „Şi ea mă iubeşte." „Fratele meu, Guillaume, nu te iubeşte şi el la fel?" „Nu ştiu..." a spus ea, după o îndelungată tăcere. Apoi a adăugat, acoperindu-şi faţa cu mâinile: „Dacă micuţul nostru Roland n-ar mai fi în viaţă, domnul Guillaume (subliniase cuvântul *domnul)* ar fi moştenitorul tuturor bunurilor şi titlurilor casei de Clare!". Tunul din Waterloo a bubuit, apoi s-a lăsat tăcerea . Împăratul era prizonierul Angliei . În ultimul moment al luptei, ducele Raymond, rănit cum era şi slăbit încât abia s-a putut urca pe cal, şi-a pus armura pentru a trece în fruntea unei trupe de voluntari. Luat prizonier cu armele în mână, a fost condus la Grenoble, unde era sediul comisiei militare. Tereza era în oraş, cu fiul ei, dar nu a obţinut niciodată permisiunea să treacă pragul închisorii. Tribunalele excepţionale sunt peste tot şi întotdeauna la fel. Ducele Raymond, ca atâţia alţii, jurase credinţă lui Ludovic al XVIII-lea, înaintea celor o sută de zile. A fost chemat în faţa Curţii Marţiale, sub acuzaţia de înaltă trădare . În ajunul zilei când trebuia să fie judecat, acelaşi ţăran care bătuse într-o noapte la poarta castelului din Nau-Fabas a fost introdus în celulă. Deşi ordinele erau foarte severe, nu există poartă să nu poată fi deschisă cu o cheie de aur. Cei doi fraţi au rămas o jumătate de ceas împreună. Guillaume de Clare a plecat, ducând cu el portofelul lui Raymond, care conţinea toate actele

familiei. Asta făcea parte dintr-un plan, ce trebuia dacă nu să-l salveze pe deţinut, cel puţin să-i întârzie judecarea. „Avem astfel câteva zile de răgaz” a spus generalul regalist. „În câteva zile se pot rezolva multe.” Ducele Raymond a răspuns: „Frate, aş merge până la a evada — dacă trebuie, pentru iubita mea Tereza şi pentru copilul meu. Acţionează cum ştii mai bine, salvarea mea e în mâinile tale.” Pag 313 Guillaume, pe punctul de a ieşi, s-a întors, adăugând: „Chiar dacă vei găsi un mijloc de a comunica cu ducesa, nici un cuvânt despre proiectul nostru! Spaima şi indignarea ei ne vor fi de cel mai mare ajutor la tribunal. Dacă i-am face să bănuiască vreo înţelegere între noi, totul ar fi pierdut!” Era adevărat, dar foarte subtil... Lucrurile prea subtile sunt periculoase. A doua zi, generalul Raymond de Clare apăru în faţa judecătorilor săi. Într-un colţ al sălii se afla o biată femeie cu voalul pe faţă, care ţinea în braţe un copil. Audienţa durase cel mult o oră, când uşierul i-a dat o scrisoare preşedintelui. Imediat a avut loc o mişcare printre judecători şi un nume a străbătut auditoriul dintr-un capăt în altul: „Generalul de Clare!” După obiceiul englez, Guillaume fiind mezin, nu purta nici un titlu. Fiecare se gândea că vine în ajutorul fratelui său. O singură persoană, în loc să aibă o licărire de speranţă, s-a înfiorat până în adâncul inimii, auzind numele generalului regalist: femeia cu voal si cu copilul în braţe. Prima impresie a Terezei nu dispăruse . Îi era teamă de cumnatul ei: teamă pentru ea şi pentru Roland. Astfel încât nu a fost surprinsă, ci îngrozită, când cumnatul ei a răspuns la întrebările preşedintelui, spunându-şi numele şi titlurile: „Locotenent- general Guillaume Clare Fitz-Roy Jersey, duce de Clare”. Şi-a strâns în tăcere copilul la piept. I se părea că i se lua moştenirea, el fiind în viaţă. Totuşi, noul duce a avut la început o atitudine care a mirat în mod deosebit juraţii şi asistenţa. „Vin aici”, a spus el, „pentru a contesta procedura în formă şi pentru a cere cu aprobarea regelui, stăpânul nostru, să fie amânată judecarea de fond. Nu există decât un duce de Clare. Eu sunt acela: nu mai am frate. Omul de aici, de pe banca acuzării, fie el sau nu în serviciul imperiului destrămat, nu are nici un drept la numele de Clare şi îl denunţ ca fiind un impostor.” Ducele Raymond s-a ridicat, foarte palid, şi s-a aşezat la loc, fără să vorbească. Afirmaţia făcea parte din planul pus la cale în închisoare de cei doi fraţi. S-a auzit un strigăt slab. Au fost scoşi afară o femeie, care leşinase, şi un copil, care plângea: acesta era rezultatul planului, care avea şi o parte subtilă.
Aici *Léon* de Malevoy se întrerupse.

— Surioară, trebuie să fii foarte atentă la aceste circumstanţe, căci în ele stă explicaţia unei enigme foarte stranii. Tereza a fugit sub imperiul unui gând teribil: credea că viaţa fiului ei este în pericol, ameninţată de către omul care ar fi trebuit să-i fie protector. Comedia care se juca era destinată să-i inducă în eroare pe juraţi, dar o înşelase

pe Tereza mai mult decât pe aceştia, pentru că ea nu fusese prevenită despre secret . În fond, era o simplă fiică a câmpurilor şi înaltul rang pe care-1 deţinuse o clipă nu putea s-o înveţe legile lumii, căci până şi castelul Nau-Fabas era un fel de însingurare. Acest om, pe care-1 îngrijise când fusese rănit, acest oaspete ingrat, acest frate denaturat, care se întorcea atotputernic de la Paris, nu pentru a-şi salva fratele nenorocit ci pentru a-1 deposeda, după ce-1 dezonorase, o umplea de oroare şi o îngrozea. Nu mai avea decât un gând: să-şi ascundă fiul. Viaţa fiului ei era o ultimă piedică pentru ambiţiile acestui om: biet obstacol neputincios, uşor de sfărâmat. Trebuia să fugă, pentru că de acum rezistenţa era imposibilă. Cu orice preţ, trebuia să fugă.
Tereza a părăsit Grenoble chiar în ziua aceea. Totuşi, audienţa continua. La observaţia preşedintelui, care susţinea că incidentul era în întregime străin de cauză şi în afara competenţei curţii marţiale, care nu putea răspunde numai capului de acuzare privind trădarea, Guillaume a făcut apel la voinţa regelui şi a pledat cu o rară energie pentru interesul său personal şi cel al familiei, acestea ţinând de onoare. Nu voia, spunea el, ca numele de Clare, sinonim cu loialitatea atât în Franţa, cât şi în Anglia, de zece ori citat pe fiecare pagină a analelor fidelităţii, să fie dus la eşafod sub acuzaţia de trădare. „Cei din neamul de Clare”, a adăugat el, „mor pentru rege. **Au** dovedit-o de peste două secole, fie că regele s-a numit Stuart **sau** Bourbon. Nu mor niciodată luptând împotriva regelui. Dacă s-ar face acum greşeala ca un Stuart să fie socotit **un** martir al Revoluţiei, aceasta ar putea fi considerată învingătoare, căci sângele unui astfel de nobil ar putea fi socotit o contragreutate la sângele regal al primului **Carol.** Dacă acest om ar fi pedepsit, nu mă interesează, nu-1 **cunosc,** dar trebuie să pun la adăpost blazonul familiei, ca el să **rămână fără** pată. N-ar fi bine ca Europa să spună că un soldat **al** armatei **lui** Condé, un tovarăş de exil al lui Ludovic al **XVIII-lea,** un general francez, un pair al Franţei, a cerut opt **zile de viaţă** pentru un vinovat necunoscut, pentru a-şi salva **propria onoare,** dar cererea i-a fost refuzată! În cel mult opt **zile, mă angajez** să dovedesc faptul că acest general bona**partist, aşezat** pe banca acuzaţilor, nu are nici un drept **asupra** numelui de Clare, nici un drept la titlul meu de duce **şi garantez** că printre hârtiile acestui om nu se poate găsi **nici una care** să stabilească starea lui civilă. Fratele meu mai **mare, ducele** de Clare, e mort: sunt unicul lui moştenitor . În **opt zile de** acum încolo vă promit că veţi primi chiar în acest **loc actul de** deces al fratelui meu mai mare.”

— Surioară, erau nişte vremuri de adâncă tulburare, în care cursul lucrurilor mergea după bunul plac al favorurilor şi pasiunilor. Trebuie să precizez asta, pentru ca tu să înţelegi îndrăzneala de neconceput a unei asemenea diversiuni, petrecută chiar în ţinuturile în care

generalul Raymond de Clare deţinea domenii imense, şi încă foarte aproape de reşedinţa lui. Judecătorii care compuneau Curtea nu erau de prin partea locului şi sunt zile în care politica e lacomă de scandaluri. Eşafodul ridicat după războaiele civile nu dezonorează: e un calvar. Ceea ce dezonorează este furtul şi impostura: ideea de-a găsi sub uniforma unui general de divizie un pungaş neruşinat era de-a dreptul ispititoare. La urma urmelor, Guillaume de Clare nu cerea justiţiei decât o săptămână. Curtea a amânat sentinţa. Era suficient pentru reuşita planului. După două nopţi, Raymond de Clare a evadat din închisoarea din Grenoble, prin grija ducelui Guillaume, fratele său.

14.FRATE ŞI SORĂ

Léon Malevoy reluă:

— Toate aceste lucruri sunt relatate aici, în povestirea călugăriţei Françoise d'Assisi, scrisă parte de mâna ei, parte de mâna mea, după dictare. Lady Stuart a participat la călătoria tristă care a urmat evadării pregătite de Guillaume. Ea 1-a însoţit pe Raymond la castelul său din Nau-Fabas, unde credeau că o vor întâlni pe tânăra ducesă şi pe micuţul Roland. Raymond regreta ceea ce făcuse. Lady Stuart îi împărtăşea părerea. Erau două inimi nobile, făcute pentru a se înţelege: totuşi, nici pentru unul, nici pentru celălalt nu se ridica vreo îndoială legată de buna intenţie a lui Guillaume. Au ajuns la castelul Nau-Fabas în zori. Rana lui Raymond se redeschisese pe drum. Oamenii de la castel nu-i văzuseră nici pe Tereza, nici pe moştenitor, cum i se spunea micuţului Roland. Vagi zvonuri, care sugerau că mama şi fiul trecuseră frontiera Savoiei , l -au făcut pe Raymond să ceară continuarea călătoriei. Era foarte slăbit şi pierdea mult sânge. Trei zile mai târziu, într-un cătun mic din Savoia, nu departe de Chambery, cei doi fraţi s-au întâlnit pentru ultima oară, întrevedere la care a asistat şi lady Stuart. Raymond era pe moarte şi primise deja binecuvântarea religioasă. L-a îmbrăţişat pe Guillaume, care i-a înapoiat sărutarea, plângând. I-a încredinţat fratelui său tutela tinerei soţii şi a copilului, în plus, în caz de nevoie, l-a desemnat să fie legatarul său universal. A doua zi, sufletul lui Raymond, duce de Clare, s-a înălţat la ceruri. Era a douăzeci şi patra zi a lui iulie, în anul 1816. Actul său de deces a fost legalizat şi adăugat celor pe care le avea deja în păstrare fratele lui. Lady Stuart îl iubea pe Raymond ca pe fiul ei. Comunitatea ideilor politice o apropiase întotdeauna de Guillaume; dar în străfundul inimii, Raymond fusese preferatul ei. Moartea acestuia a marcat-o puternic şi pentru că toate încercările ei

de a-i regăsi pe tânăra ducesă şi pe fiul ei au fost inutile, lady Stuart s-a retras la mănăstirea Bon-Secours, la începutul lui 1817, sub numele **de maica** Françoise d'Assisi. Părea că Tereza dispăruse cu **fiul ei de pe** suprafaţa pământului, fără să lase vreo urmă. **Ceea ce va urma este** pur conjunctural şi rezultă din informaţii **culese din** dreapta şi din stânga, independent de ceea ce puteau **şti maica** Françoise d'Assisi şi ducele. Numele înscrise pe **aceste hârtii** — se întrerupse Léon de Malevoy, apropiindu-şi **diferitele dosare,** care se aflaseră într-o singură mapă — indică **persoanele** interogate. Nici una din acestea nu ştia ceva sigur. **Probabilităţile** sunt că Tereza, ducesă de Clare, înşelată de **aparenta trădare** a cumnatului şi atribuindu-i acestuia poate î**ntreaga** nenorocire a soţului ei, să fi părăsit Franţa, urmărită **de** o **spaimă de** care nu s-a vindecat niciodată . În ochii ei, **ambiţia, ca** şi lăcomia, îl împinseseră pe Guillaume de Clare **să acţioneze** astfel. După raţionamentul ei (şi ce mamă ne**dreptăţită, cum** era ea, nu ar fi raţionat la fel?), omul care şi**-a ucis propriul** frate nu avea de ce să dea înapoi de la **uciderea nepotului.** Din primul moment, unica sa preocupare **a fost aceea de** a **fugi** cât mai departe posibil, pentru a-şi **ascunde fiul de** toată lumea. A traversat Savoia, apoi Elveţia, **apoi o mare parte** din Germania, urmărită peste tot de imaginea **fratricidă a lui** Guillaume . În refugiul necunoscut pe care şi-1 **alesese, probabil** că a trăit din munca ei. Luase câteva **bijuterii, dar, printr**-o contradicţie ce se ascunde în inima **fiecărei mame,** păstra cu sfinţenie această resursă supremă, **pentru a putea lupta,** în ziua în care fiul ei ar fi devenit **bărbat, ca** el să-şi revendice drepturile . În timp ce văduva lui Raymond ducea această viaţă dură de exil, lady Stuart se î**nchisese** în mănăstirea de maici de la Bon-Secours, unde un **ordin special** al Sfântului Scaun îi dădea o autorizaţie specială, care **o situa** în afara ierarhiei clericale, iar Guillaume îşi lua locul în Camera Pairilor, în calitate de duce de Clare. Hârtiile **maicii** Françoise d'Assisi menţionează o întrevedere, care a avut loc la Tuileries, între noul duce şi regele Ludovic al XVIII-lea. Guillaume îl alesese pe suveran pentru a i se **confesa,** cu asentimentul lady-ei Stuart. Toată afacerea de la Grenoble îi fusese dezvăluită regelui, care aprobase conduita **fidelului** său servitor şi îi promisese că dacă va fi vreodată cazul, va salva interesele moştenitorului casei de Clare. Nu f**usese** niciodată cazul.
În 1818, ducele Guillaume s-a căsătorit cu unica fiică a prinţului de Eppstein, de la care a avut două fiice. Prima, Raymonde de Clare, prinţesă de Eppstein, a murit în 1828, la vârsta de nouă ani. A doua este actuala prinţesă de Eppstein, Nita de Clare. Când a avut loc Revoluţia din 1830, Guillaume era văduv de un an. Ca şi alţi prieteni intimi ai lui Ludovic al XVIIl-lea, el fusese în opoziţie cu Carol al X-lea şi venirea lui Ludovic-Filip îl găsise gata să i se alieze. Totuşi, de convenienţă şi ca mulţi alţii, s-a ţinut câteva luni la distanţă. Cam în

această epocă, a sosit la Paris o femeie sărmană, care a închiriat sub numele de doamna Tereza o cameră modestă, în strada Sainte-Marguerite, la numărul 10. Avea cu ea un băieţandru frumos de şaisprezece-optsprezece ani, care se numea Roland. Era foarte slăbită şi părea măcinată de o boală îndelungată. Fiul ei era frumos ca o femeie, deşi vigoarea lui bărbătească părea că-i depăşeşte vârsta. Dădeau impresia că ţin enorm unul la altul şi trăiau în cea mai completă singurătate. Mama aducea din Germania o scrisoare de recomandare, semnată de domnul Blaas, celebrul pictor austriac, şi adresată lui Eugène DeLacroix.
Tânărul Roland a fost primit în atelierul acestuia din urmă. Mama, liberă de acum în mişcări, a început o serie de demersuri, ezitante şi timide, care ne-au făcut să credem, pe noi, cei din agenţie — unde mă aflam deja şi eu — că voia să pornească o acţiune împotriva ducelui de Clare. Despre obiectul acţiunii, înă, nu ştiam nimic. Maestrul Deban a primit-o de mai multe ori. Râdea de ea, ca şi cum ar fi fost vorba de o nebună. Când ducele de Clare a sfârşit cu mofturile şi şi-a reluat liniştit locul în Cameră, demersurile doamnei Tereza au încetat. N-am mai văzut-o pe la agenţie. Ea scontase cu siguranţă pe dizgraţia probabilă în care ar fi trebuit să-1 ţină noul guvern pe un general regalist. Precis scontase şi pe o întoarcere favorabilă a puterii spre vechii susţinători ai lui Bonaparte. Sub domnia lui Ludovic-Filip, s-au întâmplat într-adevăr, şi una şi alta. S-au întâmplat de toate. Dacă văduva lui Raymond ar fi avut bani şi sfătuitori, cauza ei ar fi câştigat fără probleme.Aş adăuga că nici măcar nu ar fi întâlnit vreun adversar, căci ducele Guillaume nu se gândise nici o clipă să profite de pe urma bunurilor încredinţate spre păstrare. Poate că nu avea spirit cavaleresc; dar cel puţin era nobil, dintr-o familie cinstită. N-aş putea pretinde că ar fi înapoiat cu bucurie imensa moştenire a fratelui său; dar pot să afirm că ar fi restituit-o, dacă ducesa, cumnata lui, i-ar fi cerut sus şi tare să-şi îndeplinească datoria. Pentru ea, era salvarea fiului din obscuritatea profundă în care trăiau amândoi . Înainte de a începe negocierile cu ducele, primul lucru pe care ar fi trebuit să-1 facă era să dezvăluie misterul din jurul fiului lui Raymond; ar fi preferat însă să înfrunte o mie de morţi, decât să dezvăluie secretul .
În această stare de spirit, singură, fără nici un sfat şi neîndrăznind să-şi deschidă inima nici măcar faţă de fiul ei, care nu ştia nimic despre propria-i naştere, a fost brusc cuprinsă de o nouă groază, şi mai mare. S-a îmbolnăvit. I-a venit ideea că ar putea muri, lăsându-1 pe unicul moştenitor al ducelui Raymond fără resurse şi fără nume. Atunci, în plină febră, a conceput un plan de atac pe la spate a presupusului său duşman. Viclenia este refugiul celui slab şi a celui învins. Doamna Tereza avea actul de naştere al fiului ei, legalizat la parohia din Pontcharra; îi lipseau actul de căsătorie, actul de naştere şi de deces

al soţului ei. Am aici proba că s-a încheiat un oarecare târg între ea şi maestrul Deban, precedentul depozitar al acestor ultime documente, ca şi al tuturor celorlalte acte ale ducelui Guillaume, care avea o încredere oarbă în notar. Maestrul Deban era un nenorocit, pe care viciul îl degradase. Cu un cuvânt, ar fi putut aduce un deznodământ fericit unei drame de familie; căci, în această dramă, personajul negativ, cel care aduce catastrofele, lipsea; nu exista nici un trădător. La drept vorbind, trădătorul aici era hazardul şi totul depindea de o neînţelegere atât de măruntă, că până şi mâna unui copil ar fi spulberat-o, în joacă. Maestrul Deban n-a pronunţat acest cuvânt. Ajunsese în stadiul în care îţi vinzi şi sufletul pentru câţiva ludovici. Tereza de Clare şi-a vândut ultimele bijuterii şi târgul era pe cale să se încheie, cînd o aventură sângeroasă, la care aproape că am fost martor, a făcut să dispară tânărul Roland de Clare, în ultima zi de carnaval din 1832.
În momentul crimei, Roland era purtătorul celor douăzeci de mii de franci, încredinţaţi de către mama sa. Aceasta a murit două săptămâni mai târziu. O scrisoare din partea ei, adresată ducelui de Clare, in extremis, lămurea tot misterul.Pe acest fond, am preluat agenţia maestrului Deban . În dosarul de Clare am găsit cele trei acte cerute de către ducesa Tereza. La puţin timp după evenimente, doctorul Abel Lenoir, care-i ascultase ultimele dorinţe, a depus în mâinile mele o a patra şi o a cincea piesă: actul de naştere al tânărului duce Roland, despre care se credea că-i mort, şi actul de deces al Terezei însăşi...
Până în acest moment, Rose de Malevoy ascultase cu mare atenţie şi fără să scoată o vorbă. Aici îl întrerupse pe fratele ei, pentru a-1 întreba:
— După părerea ta, fiul acestei Tereza este moştenitorul de Clare, nu-i aşa?
— Sigur, răspunse Léon. Unicul moştenitor.
Rose îşi plecă ochii trişti şi visători, apoi reluă:
— Şi cele cinci piese, care stabilesc drepturile unicului moştenitor, sunt cele sustrase de curând de aici?
Léon lăsă să-i scape un gest de mirare. De data aceasta, ezită înainte de a vorbi.
— Acum ştii tot ce aveai nevoie să ştii. Nu mi-ai spus încă de unde ai aflat despre sustragerea acestor acte, care-mi ameninţă onoarea şi-ar putea să-mi distrugă viitorul. N-am spus nimănui acest secret.
— În orice caz, Nita îşi va păstra întotdeauna averea de la mama ei... murmură Rose, urmând o ordine de idei care rămânea o enigmă pentru Léon.
— Prinţesa de Eppstein nu va păstra nimic! răspunse el.
— Cum adică?
— Anul trecut, prinţesa de Eppstein a pierdut procesul cu guvernul

austriac: nici bunurile din Germania nu-i mai aparţin. Dacă succesiunea de Clare îi scapă, prinţesa de Eppstein e ruinată.

— Ruinată! repetă Rose, ai cărei ochi străluceau pe sub genele lungi şi plecate. Biata Nita! Are o inimă mândră, dar ar putea oare să suporte nenorocirea?

— Şi eu mi-am pus această întrebare, rosti foarte încet **Léon.**

— Şi care a fost răspunsul, în conştiinţa ta?

Léon îşi întoarse privirile.

— Când am început această întrevedere, nu m-am gândit **că** voi ajunge atât de departe cu confesiunile, şopti el.

— Trebuie să ştiu tot! declară Rose, absolut decisă.

— Da, spuse Léon. Până şi eu am nevoie să-ţi las, în locul unei alte moşteniri, această dezvăluire, integrală şi sinceră, a faptelor ce alcătuiesc povestea mea. Nu am pus întrebarea de care vorbeai conştiinţei mele. Eram îndrăgostit nebuneşte de prinţesa de Eppstein... Nebuneşte... Până la pierderea raţiunii!...

— Vorbeşti despre dragoste la trecut, frate?

— Da, pentru că de la început am luptat împotriva ei! şopti foarte încet Léon, în timp ce-şi mângâia cu mâna palidă fruntea ridată de timpuriu. Se spune că pentru a iubi trebuie să speri. Eu nu cred că am sperat vreodată. Poate doar dacă poţi spera inconştient...

Rose oftă prelung şi strânse mâna fratelui ei, care continuă:

— Ai dreptate! Ai dreptate! Simt parcă o uşurare, spove**dindu**-mă ţie, care-mi ţii loc de o întreagă familie, după cum **pentru** mine ea ar fi ţinut locul unui întreg univers. Spun **că am** sperat, căci aparţin unei lumi şi am un caracter care **simte** foarte direct anumite imposibilităţi. Suntem de spiţă **nobilă,** surioară, dar profesez această meserie de notar, care **atrage** după sine ***o*** tară burgheză pentru orice nume, oricât **ar fi el de** celebru. Nu ştiu de ce-i aşa, dar o simt: ar fi mai **uşor de** închipuit ca prinţesa de Eppstein, fiica unui duce şi **pair al** Franţei să se căsătorească cu un artist, un aventurier **sau mai** ştiu eu ce — gândeşte-te la care vrei tu dintre păturile **cele mai** declasate ale societăţii noastre — decât să ia un notar . **În general,** prejudecăţile au murit sau mor; toţi oamenii şi **toate** cărţile afirmă acest lucru. Şi totuşi, ceea ce-ţi spun **este** perfect adevărat. Chiar mie, care-ţi vorbesc acum, visul **mi se** pare atât de monstruos, încât şi-ar pierde dintr-o dată **realitatea** dacă dintr-un notar cinstit aş deveni de azi pe mâine **ceva** îndrăzneţ şi neobişnuit, ceva din afara legii — cum spun cei care se tem să-şi exprime un gând, ce-i îngrozeşte: ceva criminal.

Rose rămase ca de gheaţă.

Léon de Malevoy se opri, apoi reluă cu amărăciune:

— Dacă acest lucru iese din limitele cotidiene, cel puţin intră într-un roman care emoţionează şi uimeşte . În zilele noastre romanul este dispreţuit.

Rose părea de marmură.
Pentru că fratele ei se oprise, ea vorbi cu un calm ciudat:
— Te înţeleg perfect.
Apoi adăugă, vorbind foarte încet:
— Te-ai gândit vreodată să depăşeşti obstacolul de care-mi vorbeşti?
— Poate, replică Léon cu o voce de nerecunoscut. Dar văd că eşti foarte liniştită în timp ce asculţi povestea unor chinuri care m-au îmbătrânit cu douăzeci de ani în douăsprezece luni.
Rose apucă mâna fratelui ei şi-o apăsă pe piept. Léon tresări. Inima bătea să-i spargă pieptul.
— N-o să-ţi spun mai departe. Te-ar putea ucide!
— Nu, spuse ea, cu un surâs ameţitor. Nu te teme de nimic. De mi-ar fi fost dat să mor de nelinişte, inima mea ar fi încetat să bată încă de ieri. Te rog, continuă.
Léon făcu un efort vizibil să-şi adune gândurile.
— N-am putut depăşi limitele datoriei fireşti, reluă el, ceva mai ferm. Dacă în aparenţă, şi în acelaşi timp în realitate, mă găsesc acum în afara acestor limite ale datoriei, este pentru că aşa a vrut destinul. Dacă o casă alunecă pe **o** pantă, în urma unui cutremur, şi se găseşte pe neaşteptate în mijlocul unui domeniu vecin, ce i se poate reproşa stăpânului acestei case? Dar de ce aş pleda cauza mea? Nu voi face decât **să-ţi** relatez faptele, lăsându-te să judeci singură. Pentru tine, Rose — şi n-o considera ca un reproş — doar pentru tine **am** cumpărat odinioară agenţia maestrului Deban. **Adolescenţa** mea a fost mai înţeleaptă decât tinereţea. Alesesem pentru noi amândoi — copiii unui gentilom fără avere — pentru tine, mai ales, calea căsătoriei, această poziţie de mijloc, uşor de susţinut, care nu obligă la nimic şi care limitează fuga după himere şi ambiţii. Poate că dacă aş fi fost singur şi liber, aş fi ales spada. Am inimă de soldat: vitează, dar **slabă** în bătăliile purtate fără arme, când nu mai eşti soldat, ci notar. Am pus pe picioare agenţia Deban: e un miracol. Nu cred că există mulţi oameni atât de cinstiţi ca mine. M-am bucurat de prietenia şi încrederea ultimului duce de Clare, care mi-a spus odată: „Léon, dacă pe lângă numele pe care-1 porţi, ai fi fost măcar spahiu sau simplu militar din Orléans, te-aş fi ales ca ginere!”. Eram însă notar, adică mult mai mult, dar şi mult mai puţin decât un recrut .În mapa unui notar nu se găseşte niciodată un baston de mareşal. Cum se naşte, aşa şi moare! Notar! Notar! „Soldat” este un termen vast, care cuprinde toate gradele şi toate gloriile. Notar este un termen restrâns, cu o singură semnificaţie: cea de notar . Încrederea generalului-duce de Clare mi-a lăsat la moartea sa două misiuni, care din nenorocire se băteau cap în cap; moartea călugăriţei Françoise d'Assisi — tot o clientă a mea — a consfinţit una dintre cele două misiuni: pe aceea care nu-mi era dragă, cred că ai ghicit despre ce e vorba. Prima

misiune era tutela Nitei, pe care am păstrat-o, luptând împotriva tribunalelor şi a celor din palatul de Clare, care sunt duşmanii mei de moarte; cea de-a doua era căutarea moştenitorului legitim al imensei averi de Clare. De mult timp, cel puţin de doisprezece ani, aveam vagi bănuieli asupra unui complot urzit în jurul acestei bogate succesiuni, total independent de târgul de care ţi-am vorbit deja: acela de cumpărare a hârtiilor, încheiat între doamna Tereza şi maestrul Deban. Aproape toţi slujbaşii agenţiei Deban erau amestecaţi mai mult sau mai puţin în aceste maşinaţii, a căror căpetenie era un om de o inteligenţă ascuţită şi un curaj remarcabil, ale cărui relaţii cu o anumită lume misterioasă, în care puţini cred, dar care există, îl făceau foarte puternic. E vorba de domnul Lecoq, agentul de afaceri din Saint-Martin, care era şeful sau latăl „Fracurilor Negre". S-au brodat multe poveşti despre această redutabilă confrerie. Ea există — asta pot afirma cu toată tăria — căci am primit în trei ocazii distincte, chiar în cabinetul în care ne aflăm, nişte propuneri fondate pe fapte indiscutabile, şi care dacă le-aş fi acceptat, ar fi schimbat umila mea situaţie într-una strălucită . În fotoliul în care eşti aşezată tu acum, a stat un om care mi-a oferit mâna fetei bancherului Schwartz, cu o zestre de trei milioane, şi conducerea unei bănci care concurează — de cele mai multe ori cu succes — chiar banca Franţei. Asociaţia, rămasă de două ori fără şef, o mai fi existând? Eu cred că da, dar numele ei îmi scapă. Cred, pentru că ea este cea care mă va ucide. Eram deci — şi nu am nici un motiv să neg — în relaţii permanente cu acest Lecoq, a cărui agenţie, deşi fără legături cu poliţia guvernamentală, era în fond tot o poliţie. Datoria pe care mi-o asumasem este şi scuza mea. Aveam misiunea de a găsi, aşadar căutam. Sprijinindu-mă pe un fapt pe care eram şi sunt şi acum sigur, şi anume marea dorinţă a lui Lecoq de a mă atrage în asociaţia lor, încercam să mă servesc de omul acesta pentru a îndeplini ultimele dorinţe ale celor doi clienţi ai mei, sau mai degrabă, pentru a apăra interesele prinţesei de Eppstein. Căci între două îndatoriri aflate în contradicţie, alegi chiar fără voia ta. Imparţialitatea nu-i decât un simplu cuvânt. Eu doream cu toată pasiunea fericirea Nitei, şi căutam, nu pe moştenitorul legitim, pe acest Roland, fiul generalului duce Raymond de Clare, ci proba că Roland nu mai exista...

— Şi această probă, întrebă Rose de Malevoy cu o voce care răsuna foarte ciudat, ai găsit-o?

15.ROSE DE MALEVOY

După o clipă de tăcere, Léon răspunse:

— Proba materială nu am găsit-o, dar am adunat pe cheltuiala mea personală proba morală a morţii moştenitorului de Clare.

Nu observă zâmbetul ciudat care fluturase pe buzele surorii lui şi continuă:

— Această probă este bazată pe furtul hârtiilor care certificau identitatea şi drepturile tânărului Roland de Clare. Actele cu pricina nu i-ar fi fost de nici o utilitate prinţesei **de Eppstein,** care în acest moment este posesoare în fapt. Nu **puteau servi** decât la un singur lucru: stabilirea drepturilor **civile** şi **a** situaţiei unui impostor.

— Când ţi-au fost sustrase aceste hârtii?

— La şase săptămâni după moartea domnului Lecoq.

— Impostorul s-a prezentat?

— Nu încă.

— Şi de ce n-ai făcut o plângere?

— Am făcut.

— Împotriva cui?

— Împotriva contelui şi contesei de Bréhut de Clare.

— Aveai motive pentru asta?

— Aveam motive... foarte grave.

— Şi care-a fost rezultatul acestei plângeri?

În loc de răspuns, Léon îi arătă sertarul în care închisese din nou pistoalele.

— Explică-mi! spuse Rose, cuprinsă de o agitaţie abia stăpânită.

— M-a chemat şeful Parchetului. Relaţile mele cu domnul Lecoq erau cunoscute; au fost comentate, exagerate, denaturate. S-a spus că o iubeam pe prinţesă — ceea ce e adevărat — că eram ambiţios, că aveam interes în această cauză — ceea ce e plauzibil... Cunoşti povestea casierului care şi-a tras o mască pe faţă pentru a fura din propria lui casă? Poveştile de acest gen sunt ciudate şi deschid o nouă perspectivă celor ce iau în calcul probabilităţile unui delict . În secolul nostru, de altfel, se suspectează uşor ceea ce înainte era respectat . În această categorie intră notarii şi preoţii.

— Aşadar, eşti bănuit, zise încet domnişoara de Malevoy.

— Mai mult decât bănuit: acuzat. Sunt prizonier la mine acasă, şi nu sub cuvânt de onoare, ci sub pază autorizată . În agenţie se află acum doi slujbaşi care nu-s slujbaşi şi un servitor nou, care nu-i servitor. Nu aş putea ieşi nicăieri, fără să-1 am pe unul din ei lângă mine.

— Ai consimţit la aşa ceva?

— Sigur. Era o dovadă de clemenţă. Puteam fi băgat la închisoare.

— Şi ce speri, frate?

— Nimic. Aştept.

Se făcu linişte. Rose reluă:

— Îl cunoşteai pe fiul ducesei Tereza?

— L-am văzut o singură dată, răspunse obosit Léon. A trecut mult timp de atunci.

— Îl cunoşti pe domnul Inimă?

— Nu, răspunse notarul. De ce-mi pui o astfel de întrebare?

— Totuşi i-ai scris să vină la agenţie.

— Adevărat. De unde ştii?

— Domnul Inimă vine adesea să se roage la mormântul sărăcăcios, aflat în spatele cavoului de Clare.

— Ah! bolborosi Léon stupefiat. Nu ştiu de ce, dar bănuiam ceva...

— El este cel pe care-1 iubesc, adăugă Rose, cu voce limpede şi distinctă.

— Ah! mai exclamă o dată Léon.

Apoi adăugă:

— Oare ar fi posibil? Oare?...

— Cu siguranţă, îl întrerupse Rose, ca şi cum ar fi răspuns acelei fraze neterminate . Îşi aminteşte de tine. Ar fi trebuit să vă duelaţi în dimineaţa primei zile de după Lăsata Secului.

Léon rămase uluit, privind-o.

— Nu te teme: nu mă iubeşte! murmură ea, clătinând din cap cu tristeţe. Nu ţi-am spus deja că eram, ca şi tine, disperată? Nu mai am decât un singur scop în viaţă, frate drag: vreau să te salvez. Azi am stat o oră cu ducele Roland de Clare lângă mormântul mamei sale. Este un tânăr nobil. Mai eşti duşmanul lui?

— Nu, pe cinstea mea! jură Léon.

— Cu atât mai bine, căci ar fi trebuit să aleg între voi doi. Ţi-am spus că vreau să te salvez, dar în mod loial. Spre deosebire de tine, eu nu dispreţuiesc meseria pe care ţi-ai ales-o. Există momente când un notar trebuie să fie de zece ori mai curajos decât un soldat. Pentru tine acest moment a sosit. O mai iubeşti pe Nita de Clare?

Léon îşi plecă privirea. Ochii îi erau încercănaţi.

— Nita de Clare îl iubeşte pe vărul ei, ducele Roland, continuă Rose.

— Pe domnul Inimă! spuse el, cu dispreţ.

Tânăra îşi încruntă frumoasele-i sprâncene.

— Şi eu îl iubesc tot pe el! spuse fata, cu o privire atât de mândră, încât Léon îşi întoarse ochii de la ea.

Rose reluă cu mai multă blândeţe, căci îi era milă de el.

— De fapt, nu ţi-am spus nimic nou, frate. Ştiai tot, numai că pasiunea se ridica între tine şi adevăr. Refuzai să crezi. Eu te-am obligat să crezi. Tu o iubeşti pe prinţesa de Eppstein; eu îl iubesc pe ducele de Clare. Două iubiri asemănătoare, două erori identice. Două nenorociri, două nebunii! M-ai întrebat mai devreme şi ştiu că aveai un gând ascuns, m-ai întrebat dacă aş putea fi vreodată duşmanul

Nitei? Ţi-am răspuns: „Nu, niciodată.” Trebuie să adaug: „Pe conştiinţa şi onoarea mea, nu!” Răspunde-mi, la rândul tău, acum, când cunoşti întregul adevăr, iubirea aceasta providenţială, care uneşte ultimele două vlăstare ale unei mari dinastii, repetă-mi şi tu: „Nu! Pe cinstea mea! Nu sunt duşmanul lui Roland de Clare.”
Léon gândi cu voce tare:

— Există întâmplări bizare. El şi cu mine ne-am întâlnit o singură dată. El a fost cel care m-a ameninţat, care m-a provcat. Şi atunci exista între noi tot o femeie! Draga mea soră, adăugă el cu răceală în glas. Nu ştiu dacă aş putea fi vreodată prietenul domnului Inimă, fie că e sau nu duce de Clare, dar îţi jur pe onoarea mea că nu-i sunt duşman.

— Frate, spuse Rose, pe un ton la fel de glacial. Ai fost tutorele şi binefăcătorul meu. Nu am dreptul să mă îndoiesc de cuvântul tău. Doar cu o oră în urmă spuneai: „Dacă dintr-un nenorocit cum este acum, anumiţi oameni vor face într-o zi din fiul tatălui tău un criminal...” Nu te-am înţeles atunci, mi-e teamă că acum ştiu ce voiai să spui. Aflându-te în faţa a două datorii contradictorii — după propria ta apreciere — dar pe care acum mâna Domnului le uneşte într-una singură: vorbesc de ultimele dorinţe ale lui Guillaume de Clare — legământul cu iubirea paternă şi cu conştiinţa sa, interesul fiicei şi dreptul nepotului său...

— Dreptul! şopti Léon.

— Dreptul! repetă Rose cu hotărâre. Aşadar, în faţa acestui fapt providenţial eziţi, şi în loc să te bucuri, cauţi motive de îndoială, te gândeşti la tine...

— Ezit, e adevărat, o întrerupse Léon, dar nu mă gândesc la mine, mă gândesc la prinţesa de Eppstein, adevărata mea pupilă. Sunt om de afaceri, notar, văd că trebuie să repet mereu acest cuvânt. Tot ce e legat de domnul Inimă ţine atât de mult de domeniul neverosimilului...

— Taci! îl întrerupse Rose, la rândul ei. Nici tu nu crezi ce spui! O să-ţi înlătur şi ultimul motiv de îndoială: cel de care se agaţă pasiunea ta! Ascultă-mă. Să-ţi spun ce-am văzut, ce am auzit începând de ieri, din momentul când am întâlnit-o pe Nita, la un an de la despărţirea noastră . Îţi cer toată atenţia, am dreptul la ea, căci onoarea ta e şi a mea, şi orice ai face, frate, ca să înşeli pe alţii sau să te amăgeşti pe tine, aici nu-i vorba în fond nici de dragostea noastră învinsă, nici de iubirea fericită a altora. Este vorba de onoarea ta ameninţată şi de asta! adăugă ea, cu un gest tragic, arătând spre sertarul unde se aflau pistoalele. De asta, repetă cu voce joasă. Asta înseamnă o fugă laşă, nu o salvare!

— Deci am pierdut totul, murmură Léon cu amărăciune şi nelinişte. Totul? Până şi iubirea surorii mele!

Rosei îi veni pe buze un cuvânt răutăcios, dar văzu pleoapele lui Léon clipind des şi o lacrimă îi scăpă, prelin- gându-se încet pe chipu-i palid.
I se aruncă în braţe, ştergându-i cu sărutări fruntea umedă de sudoare rece.

— Fratele meu! Fratele meu drag! strigă ea. Nu te-am iubit niciodată mai mult ca acum! Suferi! Dacă ai putea înţelege zbuciumul inimii mele!
Léon o strânse tare în braţe.

— Vorbeşte, spuse el. Ascult. Doamne, dacă aş putea să n-o mai iubesc!
La rândul ei, domnişoara de Malevoy luă cuvântul şi povesti îndelung. Cititorul cunoaşte deja o bună parte a î**ntâmplărilor.** Relată întâlnirea cu Nita, scena din pavilion, atitudinea contelui şi cuvintele cumpătate rostite de el cu privire la Léon. Acesta vru să ştie mai multe . Înroşindu-se, cu vocea tremurătoare, Rose îi explică subiectul tabloului ascuns, în care erau două tinere şi un buchet de trandafiri...
Îi repetă apoi cele câteva cuvinte schimbate cu contele de Bréhut pe traseul dintre strada Mathurins şi strada Cassette, în timp ce o conducea acasă. Din punctul ei de vedere, contele era victima unui complot tenebros.
Léon scutură din cap, neîncrezător. Credea că-1 cunoaşte pe Joulou, „Bruta" Margueritei de Bourgogne.
În sfârşit, Rose ajunse să povestească ce se întâmplase chiar în cursul acelei zile.
Avusese două întrevederi: una cu Roland, la mormântul ducesei Tereza, cealaltă cu Nita, a cărei trăsură o pândise la intrarea în palatul de Clare, această ultimă discuţie, purtată în engleză, de faţă cu „bona Favier", care nu ştia nici un cuvânt din limba lui Shakespeare — *even a single word!* — spusese tânăra prinţesă.

— Léon, termină ea, am dus de la unul la altul, de la Roland la Nita, mesaje de dragoste. Eu, cu inima mea sfâşiată! Conspiraţia care-i înconjoară te-a ales pentru a fi una din victime: am văzut asta şi am tăcut, păstrând spaima pentru mine. Roland e puternic, el va rezista.

— I-ai cerut poate şi milă pentru mine? vorbi Léon, cu o expresie aproape fioroasă.

— Milă? Pentru ce acest cuvânt? Nu ştiam, deşi inima mea presimţise, nu ştiam ce pericol cumplit te pândeşte. Acum, când ştiu, înţeleg. Suferinţa te învaţă să gândeşti. Unde-i primejdia? Înţeleg prin asta primejdie pentru tine. Ţi s-a furat ceva ce-ţi fusese încredinţat spre păstrare? Ai făcut plângere. Până aici totul e limpede. Dar justiţia, prevenită prin această plângere, se ridică împotriva ta printr-o acuzaţie subtilă . În fond, nici măcar nu-i o acuzaţie subtilă. Ea vorbeşte clar, în termeni foarte limpezi şi spune: „Aţi vrut să suprimaţi

dreptul moştenitorului de Clare, pentru a păstra averea integrală a prinţesei de Eppstein, pe care speraţi s-o luaţi în căsătorie...”

— Sunt nebuni! exclamă Léon cu violenţă. Nu înţeleg nimic, niciodată! M-am gândit la o fărădelege, e adevărat! Exact inversul celei la care se gândesc aceşti juraţi! Într-o noapte agitată, am visat cum aş putea s-o sărăcesc pe prinţesa de Eppstein, pentru a face posibil ceea ce nu era speranţa mea, ci visul meu!

Frumoşii ochi ai Rosei străluciră.

— Şi eu am visat la aşa ceva odată! Mi l-am închipuit pe Roland sărac, abandonat, învins.

— Iată singurul lucru posibil! continuă energic Léon. Iată calea deschisă spre pasiunea sinceră, mare, de nepătruns. Dar justiţia nu îndrăzneşte să se avânte decât pe căi bătute. Din punctul ei de Vedere, interesele nu pot însemna decât bani sau ambiţie sau mai ştiu eu ce. Nu cunoaşte nimic, în afara vulgarelor delicte, pasibile de ocnă.

— Frate, tu nu eşti acuzat de această fărădelege. Să nu mai vorbim despre ea.

Exaltarea lui Léon se domoli brusc. Rose reluă:

— Pentru a răspunde acuzaţiei aduse la adresa ta, ce ţi-ar trebui? Proba că nu aveai intenţia pe care ţi-o pune în spate justiţia sau mai degrabă, cei ce vor să înşele justiţia. Această probă o vei avea atunci când te vei prezenta în faţa judecătorului, împreună cu prinţesa de Eppstein, logodită cu ducele de Clare, şi când amândoi vor spune: „Acesta este prietenul nostru credincios.”

Léon fu frapat. Acest adevăr strălucea atât de puternic, încât aproape că-1 orbea.

— O vor spune? întrebă, totuşi, cu acea speranţă aproape disperată. Eşti sigură că o vor spune?

— O vor spune, replică Rose. Afirm cu toată tăria.

— Ar mai fi o soluţie, şopti Léon, cu un râs batjocoritor. O soluţie mai bună ca asta: aducerea titlurilor, ca probă la proces. Justiţia are nişte aşi în mânecă...

— Nu iubeşti deloc justiţia, frăţioare! îl întrerupse Rose. Odinioară pretindeai că numai răufăcătorii îi vorbesc de rău pe jandarmi.

— Aveam dreptate! zise tânărul notar, înverşunat, **neştiind** de ce să se lege. Jandarmii sunt o mână, o mână **cinstită.Dumnezeu** s-o binecuvânteze! Justiţia, însă, e un ochi care ar **putea fi prezbit** sau miop. Mi-e teamă. Aş fi vrut să am titlurile. Vreau titlurile!

— Vei avea titlurile, frate! vorbi Rose de Malevoy, încet şi cu tristeţe.

O privi mirat . În această privire, ea citi o bănuială, dar surâsu-i liniştit dovedea că nu-i poartă ranchiună.

— Promiţi cam mult, mai spuse Léon. Eşti autorizată s-o faci?

Pentru că ea nu răspundea, el reluă pe un ton grav şi blând, în care

îngrijorarea trezise din somn tandreţea lui de frate:

— Surioară, tu nu ai cercetat această intrigă. Nici măcar nu ştii că o intrigă te înlănţuie cu firele ei. Vezi tu, lumea progresează şi în rău, şi în bine. Se inventează unelte. Există acum capcane cu fire de oţel, ca cele ale plasei lui Vulcan. Nu eşti decât o biată copilă. Eu am experienţa vieţii. Dacă ai şti câte prăpăstii stau de-a curmezişul drumului întunecat pe care te îndrepţi fără chibzuinţă....

— Pe drumul meu nu-i nici o prăpastie! replică Rose. Calea e dreaptă şi merge înainte în plin soare. Prăpăstiile erau pe drumul spre Lecoq şi complicii săi.

— Mi-e teamă, şopti Léon, să nu fii încolţită de aceşti complici şi de succesorul lui Lecoq. „Fracurile Negre" sunt undeva prin preajmă, aş putea să jur!

— Poţi să juri fără teamă, zise Rose, care pălise mai tare, dar a cărei voce nu tremura deloc. „Fracurile Negre" sunt într-adevăr aici.

— Cine ţi-a spus asta? strigă Léon, în culmea agitaţiei. Aşadar, acest domn Inimă şi prinţesa ştiu?

— Roland de Clare nu ştie nimic — sau, cel puţin, nu spune nimic. Prinţesa de Eppstein nu ştie nimic. Tu însă ştii şi, prin tine, ştiu şi eu. Mi-ai explicat prima dată şi mi-a rămas întipărit în minte ca fiind una dintre cele mai teribile şi frapante invenţii infernale; a doua oară mi-ai vorbit în legătură cu moartea lui Lecoq, această cumplită tragedie, despre care pe atunci vorbea toată lumea; a treia oară mi-ai explicat în mod special sistemul cu adevărat diabolic ce stă la baza asociaţiei „Fracurile Negre": pentru fiecare crimă comisă trebuie predat justiţiei un vinovat. Eram uimită de câte ştii. Eram uimită, pentru că din moment ce un om cinstit cunoaşte această dogmă a religiei asasinilor, părea uşor să dejoci calculele care decurg din ea. Ai mare dreptate: nu sunt decât o biată copilă. Nu numai că nu ai putut face nimic împotriva „Fracurilor Negre" — tu, care te lauzi cu experienţa vieţii — ba chiar — şi ascultă bine ce-ţi spun — „Fracurile Negre" te-au ales pe tine pentru a-şi aplica legea lor implacabilă. Au găsit în tine o dublă victimă: a crimei şi a ispăşirii. Te afli în faţa justiţiei, frate, pentru că „Fracurile Negre" te-au jefuit, iar acum tot ei te arată cu degetul, strigând: „Prindeţi hoţul!"

Léon îşi ţinea capul în piept.

— Totuşi, ştii! continuă Rose de Malevoy, ridicându-şi fruntea, cu privirea arzătoare. Eşti mândru că ştii! Ai ochiul, acel ochi pătrunzător, necesar pentru a descoperi şi a recunoaşte firele de oţel, subţiri, dar puternice, ca cele ale plasei lui Vulcan. Şi nu poţi face nimic. Ei, bine! Eu, sora ta, m-am dus spre cei care nu ştiu, dar care ar putea face ceva dacă ar şti şi le-am spus: „Veniţi spre fratele meu. El are arme, vi le va împrumuta!"

Léon îşi îndreptă umerii. Era greu de spus ce sentiment îi tulburase

chipul.

— Ai făcut tu asta, Rose! exclamă el.

— Am făcut-o. Nu-mi ceruseşi o întrevedere cu Nita?

— Cu Nita, e adevărat, dar...

— De acum încolo, Nita şi Roland sunt o singură fiinţă, frate.

Îşi retrase mâna din cea a surorii lui şi îngână:

— Surioară, tu eşti împotriva mea!

Ea se ridică iarăşi din fotoliu şi se aşeză ca la începutul întrevederii, pe genunchii fratelui ei . Îl sărută matern pe frunte, cu acel sărut care-i face pe copiii suferinzi din leagăn să zâmbească printre lacrimi.

— Vezi, zise ea, eu nu plâng, eu care nu am iubit decât o dată şi care nu voi mai iubi. Vrei să faci ca mine? Vrei să uiţi? Vrei să fim şi noi ca familia aceea de fermieri, de pe domeniul tatei, acolo în ţinutul Morvan? Tot frate şi soră: un văduv şi o văduvă. Să ne unim doliul, să rămânem cu **conştiinţa** împăcată. Viaţa e scurtă şi dincolo de viaţă e marea pace a Domnului.

Léon se juca melancolic cu părul ei, în timp ce Rose rostea **acest** jurământ duios al unor suflete frumoase.

— Tu, care ar fi trebuit să fii adorată! gândi el cu voce tare. Tu, atât de tânără şi atât de frumoasă! Ascultă — se întrerupse cu vehemenţă — nenorocirea mea s-ar răsfrânge asupra ta! Iar pentru tine sunt gata de orice. Dar nu cred în acest om. E peste puterile mele! N-ar putea avea încredere în mine!

— Te înşeli, Léon! spuse ea, săriţtându-1 încă o dată. Are încredere în tine! Dovada este faptul că va veni.

— Aici, la mine?

— Aici, la tine.

— Când?

— În seara asta.

— În seara asta! repetă Léon, din nou neliniştit. Imposibil!

— Aştepţi pe altcineva?

— Da, şi voi înnebuni, Rose, înainte de a muri.

Simţea cum i se zbat tâmplele şi-şi auzea bătăile inimii.În curte intră o trăsură. Tresăriră amândoi. Cineva suna la uşa de la stradă.

Léon vru să se ridice. Rose îl reţinu cu amândouă braţele.

— Frate, spuse ea, Roland de Clare este datoria şi salvarea ta. Celălalt, pe care-1 aştepţi, cine e? Nu răspunzi? Odinioară, când eram copii, jucam un joc, îţi aminteşti? Printre cei care veneau la tata, erau unii răi şi alţii buni... Şi noi ne jucam ca la loterie, cu presentimentele... Se pare că paşii care se aud urcând scările ar putea fi fericirea sau nenorocirea ta. O să trag la sorţi. Dacă este Roland de Clare, suntem salvaţi...

— Termină cu neroziile! o întrerupse Léon, cu ochii aţintiţi spre uşă.

— Dacă este celălalt... începu Rose de Malevoy.

Nu-şi termină fraza că uşa se deschise... Noul servitor anunţă cu voce tare:

— Doamna contesă Marguerite de Clare!

16.DOAMNA CONTESĂ

Este secolul transformărilor şi evident că nu sperăm să-1 uimim pe cititor cu o chestiune atât de simplă: o fată din Cartierul Latin, devenită contesă, asta cu atât mai mult cu cât avea un aer de contesă, şi chiar foarte vizibil, încă de când era o tânără fată în Cartierul Latin.

Slavă Domnului, fiecare din noi a văzut multe la viaţa lui: este secolul schimbărilor vizibile cu ochiul liber. Aţi lăsat în urmă un amărât care-şi cumpăra pe credit chiar şi funia cu care urma să se spânzure şi l-aţi regăsit mare capitalist: om de peste douăzeci de milioane, cu un cuvânt greu de spus în saloane, în care, odinioară nu ar fi fost admis decât cel mult pentru a servi punch sau gheaţă celor care astăzi i-ar săruta cu bucurie augustul vârf al ghetelor. E foarte simplu. Nimeni nu i-a impresionat, în afară, poate, doar de cel care-şi câştiga altădată umil viaţa, strigând: „Trăiască Liga!" şi care, acum prânzeşte, cinează şi supează bătându-şi joc de toate şi împopoţonându-se cu decoraţii, de când într-o zi l-a luat gura pe dinainte şi a strigat: „Trăiască Regele!"

Acesta e secolul nostru. Uliţe infecte devin peste noapte bulevarde. Oamenii râd — şi au tot dreptul s-o facă — de inşii incomozi, care-şi amintesc . În fond, aţi reproşa că pentru bulevardul plin de aer şi soare, a fost necesară demolarea unei uliţe cu mirosuri fetide?

Bursa reface virginitatea fidelilor. Nu Bursa banală, pe care în orele de spleen fiecare o stigmatizează cu denumirea de tripou,*ci* marea Bursă a lumii, adevărata Bursă, unde un Dumnezeu invalid e acum doar simplu misit care citeşte cărţile domnului Renan, cu „conservele lui din legume verzi".

Acesta e secolul. Marguerite Sadoulas, contesă de Bréhut de Clare, nu făcea excepţie decât dintr-un punct de vedere destul de neobişnuit: semăna ca două picături de apă cu o contesă ce nu ar fi fost fabricată.

Căci există o pedeapsă pentru astfel de fii şi fiice ale hazardului. Asta e sigur, iar secolul atotputernic nu poate face nimic. Şi unii, şi alţii păstrează eticheta lipită pe spate. Şi lumea îşi bate joc de ei, continuând să-i venereze.

Marguerite nu păstra nici o etichetă. Era o contesă perfectă. Ştiţi de ce? E foarte simplu. Nu suferea de acea boală, pe care Talleyrand o consideră cea mai disperată dintre toate formele de infirmităţi şi care-i pierde pe parveniţi, indiferent de sex şi de avere: zelul.

Vor să facă prea multe. Aud permanent în ei o voce, care este cea a conştiinţei şi care le strigă: „Gros-Jean, nu eşti suficient de duce!" Şi atunci devin prea duci, ceea ce înseamnă că nu mai sunt deloc.

Sărmanii învingători îşi dau prea multă osteneală, se înverşunează, se îneacă, tulburând apa care i-ar face să plutească dacă ar sta liniştiţi. Zelul îi împinge ca o remuşcare. Aleargă atunci când ar putea doar să meargă şi răsuflarea gâfâită îi trădează. Ştiu un bărbat care, ca şi Midas — inclusiv urechile — voia ca totul la el să fie din aur. Ştiu o femeie care, fiică a lui Venus şi a unui iepure, îmbogăţită de opere pe care nimeni nu ar îndrăzni să le editeze, înnobilată de zeul comerţului, Mercur, voia în grajdurile ei un viconte. Un adevărat viconte, ca rândaş!

L-a obţinut. Acum el o bate.

Când doamna contesă de Bréhut de Clare fu introdusă în cabinetul maestrului Malevoy, Léon era aşezat la locul unde l-am văzut, lângă biroul lui. Rose se depărtase câţiva paşi şi rămăsese în picioare. Amândoi erau foarte emoţionaţi.

Nimic asemănător nu se citea în doamna contesă . În clipa în care trecu pragul, fără grabă şi fără ezitare, era întruchiparea calmului cel mai perfect.

Léon se ridică, pentru a o întâmpina. Rose rămase nemişcată.

Doamna contesă îmbătrânise foarte puţin, în sensul popular al cuvântului. S-ar fi putut spune chiar, văzând-o astfel, în umina slabă a încăperii, că timpul trecuse peste remarcabila frumuseţe a trăsăturilor ei, fără să lase nici cea mai mică urmă. Era tot frumoasa Marguerite, dar era frumoasă în alt fel. În ansamblul ţinutei era o mare schimbare.

O schimbare ce dezminţea într-un mod absolut promisiunile prea avântate ale primei tinereţi.

Văzând tânăra de odinioară, v-aţi fi temut de o opulenţă prematură a taliei, datorată vieţii de belşug — primejdia şi teroarea celei de-a doua tinereţi. Se spune că îngrăşarea păstrează frumuseţea, că o lustruieşte, o emailează şi mai ştiu eu câte. Se spun mii de lucruri, se pledează. Chestiunea este o adevărată probă de proces. Cauza îngrăşării încă nu e câştigată la noi, ca în Turcia. Dacă păstrează tenul, înfundă privirea, îngreunează, împovărează, copleşeşte şi peste toate, indică trecerea timpului. Eforturile pe care le suportă corsetul unei femei îi proclamă vârsta mai bine decât datele extrase indiscret, de ochi invidioşi, din grădina primăriei.

Această fermecătoare şi spirituală doamnă, care este cunoscută la Paris ca adunând probe irefutabile despre rivalele sale, ar fi avut de două ori mai multă bătaie de cap cu Marguerite. Nu se ştia unde era născută. Strădania nefericitului care căuta o ducesă, umblând din poartă în poartă, de-a lungul străzii Saint-Honoré, nu e nimic pe lângă

o însărcinare care ar consta în răsfoirea registrelor din toate primăriile Franţei. Mai mult, Marguerite era oare sigur născută în Franţa? În trupul ei fierbinte curgea şi un strop de sânge spaniol sau italian. Acum, poftiţi de căutaţi! Îngrăşarea ameninţătoare nu venise. Slăbiciunea rămânea la distanţă, duşman la fel de temut. Totuşi, studiată cu atenţie, Marguerite înclina mai degrabă spre slăbiciune, decât spre îngrăşare. Nu mai era o regină de scenă, era pur şi simplu contesă.

Să credem că reginele şi contesele cântăresc diferit? La teatru, da. O regină de scenă ori are o anumită greutate, ori dacă nu, atunci moare.

Doar aţi observat asta şi dumneavoastră. Eu sunt sigur, şi chiar pregătesc un memoriu către Academie. Sunt mai puţine femei grase în cartierul Saint-Germain decât în Saint-Honoré, mai puţine în Saint-Honoré decât în Chaussée d'Antin, mai puţine în Chaussée d'Antin decât în diverse locuri mai puţin cunoscute, unde se retrag victorioasele fabricante de confecţii şi mercerie. Am cifrele. Sunt copleşitoare. Există o diferenţă de cincizeci la sută între strada Saint-Denis si strada Varennes. Deşi strada Varennes consumă o cantitate **cvadruplă** de produse zaharoase, favorabile îngrăşării...

Silueta Margueritei, şi în fond asta dorim să stablim, se oprise undeva la mijloc, ceea ce înseamnă, de fapt, tinereţe. Era foarte tânără, cu sinceritate, în ciuda toaletei aparţinând nu vârstei aparente, ci vârstei pe care o avea în realitate. Vom spune această vârstă cu claritate: după calculele noastre, Marguerite ar fi trebuit să aibă cel puţin treizeci şi cinci de ani. Poate chiar mai mult.

I-aţi fi dat cu zece ani mai puţin, la prima vedere. Văzută din spate, când străbătea cu pas uşor aleile întunecate din grădina palatului de Clare, nu avea mai mult de douăzeci de ani.

Să ne întoarcem la toaleta ei, care era foarte simplă: o rochie de stofă neagră, un palton şi o pălărie de catifea neagră, totul fără ornamente.

Era o ţinută tinerească. La rigoare, şi Rose ar fi putut purta una la fel, dar şi o femeie de cincizeci de ani.

Doamna contesă înaintă câţiva paşi în cameră, atât de stăpână pe sine încât surâsul frumos reuşi să pară nesemnificativ şi banal.

— Domnule de Malevoy, spuse ea, după ce o salutase cu graţie pe Rose. Bănuiesc că mă aşteptaţi.

— Da, doamnă, răspunse Léon, care se înclină şi împinse un scaun spre ea.

— Vreţi să mă retrag? întrebă Rose, cu voce joasă.

— Dar de ce? replică Marguerite, înainte ca Léon să poată răspunde. Draga noastră Nita îţi trimite călduroase complimente, copila mea. Sunteţi bune prietene, iar eu am venit aici pentru afacerile prinţesei de Eppstein.

Se aşeză. Privirea lui Léon se îndreptă spre sora lui, părând să contrazică decizia contesei.

— Ştiţi, domnişoară Rose, reluă aceasta, fără urmă de sarcasm, bona Favier vă cere scuze. E doamnă de companie, înţelege puţin englezeşte. A auzit fără să vrea conversaţia dumneavoastră cu pupila mea.

Domnişoara de Malevoy se înroşi.

— Pupila mea nu va putea veni la întâlnire, continuă contesa.

Adăugă, întorcându-se spre Léon:

— Unul dintre scopurile vizitei mele este de a pleda propria-mi cauză în faţa dumneavoastră, domnule de Malevoy. Se pare că i-aţi interzis domnişoarei Rose să treacă pragul palatului de Clare.

Ezită vizibil şi adăugă:

— Pentru că... asta e o traducere din engleză... pentru că m-aţi cunoscut în tinereţe.

— Rose, lasă-ne, te rog, spuse Léon.

Domnişoara de Malevoy salută pe dată şi se retrase.

Răspunzându-i la salut, Marguerite spuse:

— Fără ranchiună, draga mea copilă. Vă aşteptăm marţi la mica noastră serbare. Mă străduiesc şi mă angajez să obţin consimţământul fratelui dumitale.

Rose nu răspunse.

Imediat după plecarea ei, Léon spuse:

— Vă rog, doamnă, să n-o amestecăm pe Rose în toate astea!

— Care toate astea? întrebă Marguerite.

Léon îşi muşcă buza, într-un gest de furie copilărească, în loc să răspundă, întrebă la rândul său:

— Ce doriţi de la mine?

Ea ezită înainte de a-i răspunde. Se aşeză mai bine în fotoliu, aranjându-şi cu un gest neglijent pliurile rochiei. Nu-l privea pe Léon şi părea că visează.

Spuse în sfârşit, cu vocea aceea indolentă şi muzicală, pe care am mai auzit-o cândva în bulevardul Montparnasse:

— Şi eu v-am cunoscut cândva, în tinereţea dumneavoastră, domnule Léon de Malevoy, şi nu am păstrat o amintire proastă de atunci...

Pentru că el deschisese gura să răspundă, îl opri cu un gest şi urmă:

— Eraţi un tânăr nobil şi vorbeaţi deja de surioara dumneavoastră, care era educată într-o mănăstire. Astfel era scutită de trei sferturi din nebuniile care se fac la acea vârstă. Cum de aţi ajuns un om slab, trist şi îmbătrânit înainte de vreme?

— Doamnă, aţi cerut această întrevedere pentru a-mi vorbi despre mine? întrebă Léon.

— Despre dumneavoastră şi despre alţii, replică Marguerite, dar mai

cu seamă despre dumneavoastră.

— Aş putea să aflu cărui fapt îi datorez acest lucru? începu Léon, care avea pe buze un surâs amar.

Ea ridică spre el o privire catifelată şi-1 întrerupse, spunând:

— Dragă prietene, mi-e milă de dumneavoastră. Nu vă enervaţi, reluă mai duios, nu am vrut de loc să vă jignesc. E adevărat, m-aţi tratat ca pe un duşman, dar sunteţi prea învins ca să vă port ranchiună.

— Iar dumneavoastră sunteţi învingătoare, nu-i aşa, doamnă? întrebă Léon, cu buzele palide.

Marguerite surâse cu tristeţe, spunând:

— Nu ştiţi nimic. Se pare că aveţi ochi cu care nu puteţi vedea, ca şi condamnaţii Psalmistului, şi urechi ce nu pot auzi. Mi-e milă de dumneavoastră, domnule de Malevoy. Repet, nu atât pentru nefericirea dumneavoastră cât pentru profunda dumneavoastră orbire.

— Nu vă înţeleg, doamnă, spuse notarul.

— Vă cred . Îmi puteţi spune măcar un singur lucru, pe care să-1 fi înţeles de luni de zile încoace? Ce-aţi găsit din ceea ce căutaţi de ani de zile? Spuneţi!

— Un om, cel puţin! vorbi foarte încet Léon.

— Sunteţi sigur? întrebă contesa, cu un dispreţ în care se amesteca un fel de reproş afectuos. Şi după cât timp l-aţi găsit? Da, se întrerupse ea, pe acela l-aţi găsit, e adevărat. Sunt de acord, sau mai degrabă a fost găsit de alţii pentru dumneavoastră. La ce v-ar folosi? Este un învins, ca şi dumneavoastră, şi tot ca dumneavoastră, o, victimă, dacă nu cumva e legat printr-un pact monstruos de cei care, ca şi el, dau târcoale în jurul moştenirii de Clare.

Privirile lui Léon erau pline de întrebări.

— Acum înţelegeţi şi mai puţin, continuă Marguerite. Este, într-adevăr, greu de înţeles. Şi totuşi, chiar puterea dumneavoastră v-ar putea da cheia enigmei. N-aţi făcut şi dumneavoastră un târg înşelător cu cei mai cruzi persecutori pe care i-aţi avut? N-aţi fost şi dumneavoastră, domnule de Malevoy, persoană publică, cu sarcini imense, una dintre marionetele mânuite de domnul Lecoq?

Ochii lui Léon încetară de a o mai privi în faţă.

— Totuşi, sunteţi un om cinstit, continuă Marguerite. Cred asta, sunt sigură. Pentru mine, cele mai bune amintiri sunt cele din tinereţe şi vă judec aşa cum v-am cunoscut în camera aceea mică, de la ultimul etaj al casei în care ne aflăm: mansarda de funcţionar de gradul patru. Vedeţi că am memorie bună, domnule Malevoy, şi nu încerc să mă feresc de amintiri. V-am iubit — poate nu o iubire în sensul propriu al cuvântului: fetele bune, ca mine, cea de atunci, sunt mai degrabă prietene decât amante. Au timpul lor de şcoală şi, cel puţin unele dintre ele, studiază viaţa, aşa cum alţii studiază dreptul sau medicina.

Şi când vremea şcolii se sfârşeşte, aceste fete urcă — cel puţin unele din ele — şi fac pasul acela uriaş, care trece pragul spre existenţa serioasă. De ce n-ar fi aşa? Vreţi să-mi răspundeţi? Pentru că ceea ce-1 lasă pe bărbat intact, ar pângări o femeie? De ce, venind din Purgatoriul care este acolo jos, în jurul Luxemburgului, aţi avea numai dumneavoastră dreptul să ispăşiţi printr-o muncă permanentă, utilă sau glorioasă, râsul mândru din tinereţe?
Vorbea fără pasiune, după cum un avocat convins de o cauză bună pledează un proces dinainte câştigat.
Léon tăcea gânditor.

— Nu vă interesează, nu-i aşa? Nu sunteţi de părerea mea, pentru că sunteţi bărbat şi partizan al dogmelor pe care le-au stabilit bărbaţii. Dar vă simţiţi ameninţat prea de aproape pentru a discuta aceste puncte de morală speculativă. Pe mine mă interesează şi mai puţin. Am spart barierele care mi se opuneau sau am trecut pe deasupra lor. Nu mă plâng de soarta femeilor. Cînd vor, femeile ştiu să întoarcă un argument şi-şi pun piciorul pe capul stăpânului lor. Mi-am luat libertatea de a acţiona aşa, domnule de Malevoy, şi am reuşit. Tocmai pentru că am urcat atât de drept şi atât de sus am putut veni astăzi la dumneavoastră, să vă spun: „Dorinţa mea e să vă salvez."

— Să mă salvaţi! repetă Léon, mecanic.

— Aţi ajuns mai jos decât credeam, rosti **Marguerite,** măsurându-1 cu o privire cunoscătoare. **Va** fi probabil **destul** de greu.
Cum se pot explica astfel de lucruri? Sinceritatea are un parfum clar, cunoscut, pe care oamenii nu-1 confundă şi care atinge simultan inima şi mintea. Ceea ce se desprindea din cuvintele şi persoana Margueritei nu era doar sinceritate, ci mai mult decât atât: o convingere deplină, încredere evidenţă. Ea era ca o statuie a Adevărului . În acest moment, Léon simţea cu o incredibilă violenţă, ca pe o axiomă indiscutabilă, superioritatea acestei femei. Din această cauză, credea în ea. De departe, se obişnuise să se teamă, fără a înceta să nutrească gândul de a o combate, pe aproape, gândul de a lupta împotriva ei se topea, ca şi teama. Totuşi, în ce credea el? În bunătatea, în generozitatea ei, într-o întoarcere de neînchipuit la slăbiciunile trecutului? Nu, în nimic din toate astea. Ea spusese: „Vreau să te salvez", iar el credea pur şi simplu în aceste cuvinte, fără să facă nici un efort mental pentru a descoperi gândul ascuns care le dictase.

Gândul ascuns era, pentru el, subînţeles . Îl accepta fără să-1 cunoască şi consimţea dinainte să profite de pe urma lui.

Oricât de jos ar fi ajuns, pentru a folosi chiar expresia Margueritei, era om de afaceri şi-şi închipuia că ar putea oricând discerne ce e bine şi ce e rău în ceea ce va urma.

Mai trebuie oare să adăugăm că-i convenea mai mult să fie salvat de acest duşman, plătind un preţ de camătă, decât să-şi cumpere

salvarea, suportând durerea de a o vedea pe Nita unită pe viaţă cu rivalul său?

După cum s-a putut înţelege până acum, dragostea lui Léon era foarte puţin exteriorizată, dar îi umplea tot sufletul. Nu vorbea niciodată despre ea. Rose era singura lui confidentă, o confidentă care îl ghicise. Dar de mulţi ani, viaţa îi era condusă de această iubire mută, ruşinată de ea însăşi, conştientă de propria-i nebunie: una din acele iubiri care atunci cînd nu-1 înalţă pe om până la curajul eroic, îl micşorează tot mai mult, îl scufundă şi-1 ucid.

După o secundă de tăcere, Marguerite reîncepu:

— Dacă am iubit pe cineva în viaţa mea cu dragoste adevărată, acela nu sunteţi dumneavoastră, ci celălalt: frumosul, admirabilul tânăr care a fost asasinat sub ferestrele mele. Vreau să-1 salvez şi pe el.

— Şi e uşor, vorbi Léon. Căsătoria cu prinţesa de Eppstein aranjează toate lucrurile.

Buzele contesei zâmbeau dispreţuitor.

— Vi se acordase un rol în povestea asta, nu-i aşa? întrebă ea.

— Da, răspunse Léon.

— Şi aţi acceptat rolul?

— Aproape.

Marguerite se sprijini de brafele fotoliului, aplecându-se în faţă.

— Ştiţi cât de frumoasă este sora dumneavoastră, spuse ea.

Léon se înroşi, coborându-şi privirea.

— Nu vă place să mă auziţi vorbind despre ea? Şi ce-aţi zice dacă aş face acest lucru pentru a-i oferi titlul de ducesă de Clare? Nu speraţi prea devreme, se întrerupse, văzând că Léon tresare. Ea este mândră, îndrăzneaţă, inteligentă... cum era cândva Léon de Malevoy. Dar sunt destule obstacole. Şi pentru asta nu pot să vă acord ajutorul decât în măsura în care serveşte şi intereselor mele.

— Sunt sigur că acesta e adevărul, gândi cu voce tare Léon. Nici nu pot spune cum vă cred!

— Pentru că, răspunse Marguerite pe un ton batjocoritor, înainte de a vă destăinui ceva, am trezit în dumneavoastră vechile speranţe. Aţi ghicit că va fi vorba despre prinţesa Nita de Clare.

— Adevărat, recunoscu Léon.

Ochii Margueritei sclipiră.

— Singurul lucru măreţ şi mândru, îndrăzneţ şi puternic, care a existat vreodată în sufletul dumneavoastră, vorbi ea, ridicându-se brusc, este această iubire. O iubire care-mi plăcea: în ea îl recunoşteam pe Buridanul meu nebun şi cutezător. De ce-aţi renunţat la ea?

— Pentru că nu puteam să sper, răspunse Léon cu voce joasă.

În timp ce vorbea, inima bătea să-i spargă pieptul.

— Şi de ce nu puteaţi spera?

— Pentru că sunt...

Nu îndrăzni să pronunţe cuvântul „notar” — care, lucru de neînchipuit, prin acea putere stranie a banalelor prejudecăţi, **ajunge** în anumite cazuri să rănească buzele ca o obscenitate.

— Notar! încheie, curajoasă, Marguerite.

Râse cu râsul ei cristalin şi fermecător.

— E adevărat, reluă ea. Ar fi fost mai bine să fiţi bandit. Era mai uşor de suportat.

Se întrerupse, pentru a adăuga cu seriozitate:

— Sunt departe de a vă acuza sora, domnule Léon . În locul ei, probabil că aş acţiona la fel. Dar, credeţi-mă, pornită aşa cum e, să se amestece în această cumplită şi încurcată afacere, i-ar trebui mai mult decât experienţa şi curajul unei fete de pension . Însă pentru mine n-ar însemna prea mult.

Ultimele cuvinte fură rostite aproape cu îngâmfare.

Apoi se lăsă pe spătarul fotoliului, spunând:

— Nu v-aţi gândit niciodată, domnule Léon de Malevoy, că prinţesa Nita de Eppstein s-ar putea să vă iubească cu o dragoste adevărată?

Léon sări în picioare, de parcă o mână de uriaş l-ar fi azvârlit de pe scaun.

— Doamnă! Doamnă! se bâlbâi el. Ah! Marguerite! Ce-aţi spus?

— Am spus exact ceea ce aţi auzit.

— Nu vă jucaţi cu aşa ceva! strigă Léon, clătinându-se ca un om beat.

— Nu mă joc şi adaug, sfârşi Marguerite liniştită, că nu văd nici un impediment în calea acestei iubiri.

17.VERSIUNEA MARGUERITEI

Léon de Malevoy, copleşit de emoţie, se lăsă să cadă înapoi, pe scaun şi-şi luă capul în mâini.

— Aşadar, aveţi să-mi cereţi ceva cumplit? spuse el.

— Contesa îl privi mirată, ca într-o discuţie oarecare, unde surpriza se naşte din te miri ce. Mirarea ei era surâzătoare. Biet Léon! spuse ea. Iar devii copil!

Apoi privirea i se schimbă.

— Nu mă cunoaşteţi, domnule Léon de Malevoy, zise ea cu o familiaritate duioasă. N-o să mă cunoaşteţi niciodată şi asta cu atât mai mult cu cât nici nu am chef sau nevoie să mă cunoaşteţi. Am fost ambiţioasă, poate încă mai sunt, dar cariera mea este trasată şi mă pot odihni. Nici prietenii, şi nici duşmanii nu mai pot face ceva . În acest

moment, iată scopul meu: e atât de simplu şi naiv încât nu m-ar mira dacă ar stârni o oarecare neîncredere, din simplul motiv că de obicei nu sunt nici simplă, nici naivă. Vreau să salvez doi oameni, doi prieteni, doi amanţi — dacă vreţi — răzbunându-mă astfel pe alţi oameni, care mi-au căzut în dizgraţie. Hei, Buridane, căpitane! se întrerupse ea, cu o veselie aproape sinistră, psalmodiind obsedanta melopee pusă pe atunci în scenă în teatrele romantice. Sunt tot eu, Marguerite de Bourgogne — regina — şi e sărbătoarea de Lăsata Secului, la *Turnul din Nesle*, seniore! Dar fiţi liniştit, reluă ea, schimbând iarăşi tonul. Sena, slavă Domnului, nu curge pe sub toate balcoanele palatului de Clare, iar pârâiaşul de pe strada Grenelle nu e suficient de adânc pentru a aduce „multe cadavre". Totul se va petrece normal. Vă dăm cuvântul nostru regal.
Îşi mişcă mâna graţioasă şi albă, care în semiobscuritatea din interiorul cabinetului părea să răspândească o vagă lumină, în acelaşi timp, se lăsă pe spătarul fotoliului. Privind-o, Léon simţea un fel de teamă superstiţioasă, în care se strecurase o undă de speranţă febrilă. Acest joc, această glumă, aceste fragmente de proză teatrală, îl întorceau fără voie în epoca îndepărtată în care cea care se afla aici, în faţa lui, se bucura de o glorie nebună în cartierele plăcerilor zgomotoase, învăluindu-şi, ca nimeni alta, în strălucirea unei istorii false, splendorile tinereţii ei zbuciumate. O căuta pe Marguerite de Bourgogne din bulevardul Montparnasse şi nu o regăsea. Toate liniile îndrăzneţe ale acelei statui magnifice parcă se îndulciseră, pierzându-şi din contur. Poate că era efectul luminii nostalgice din biroul lui, dar nuanţele calde ale tenului ei păliseră şi acum păreau de fildeş. Doar părul, care-şi păstrase întreaga splendoare, părea prea des pentru figura ei mai subţiratică, resculptată în aceleaşi linii, ceva mai ample, dar mai fermecătoare.
Sigur, era efectul luminii crepusculare, atât de bine denumită „lumină falsă" şi care, înşelând ochiul, crează uneori vedenii.
Dar putea fi şi nesiguranţa bolnăvicioasă in care înota mintea lui Léon. Vedea în faţa lui, încadrat de părul acela negru, un chip de fată, cu trăsături delicate şi copilăreşti. Pentru el, iluzia atinsese supranaturalul. Era suficientă o privire a Margueritei, aruncată pe sub lungile-i gene, pentru a-1 readuce la realitate.

— Aţi întinerit, spuse el, în timp ce noi îmbătrânim.

Ea schiţă un zâmbet mulţumit şi cochet, care nu mai avea doar douăzeci de ani.

— Bine ai venit! îi spuse din vârful buzelor. Ne trezim oare, sărmane Léon? Iau asta ca pe o galanterie şi ca pe o dovadă de prezenţă de spirit. E adevărat. Am întinerit. Iar acum putem discuta, domnule de Malevoy? Ar cam fi timpul.

Ultimele cuvinte fură pronunţate cu seriozitate, aproape cu duritate.

Punctă cu degetul mapa cu mici dosare, pe care Léon le pusese în învelitoarea lor, în clipa când ea intrase.

— Ce-i asta? întrebă Marguerite.

— Invitaţia?... începu Léon.

— Nu, aceste notiţe... Dar nu-mi răspundeţi. Am citit de departe două-trei nume şi ştiu ce este. V-aţi dat foarte multă osteneală, ştiaţi? Sunt sigură că mi-aţi putea spune întreaga istorie, veche şi modernă, a familiei de Clare, începând de la Iacob al II-lea şi până în zilele noastre. La urma urmei, nu este o poveste prea frumoasă şi n-aş putea să jur că bunul duce, prieten al regelui Ludovic al XVIII-lea, a urcat de-a dreptul în rai. Acea femeie uitată de Dumnezeu, maica Françoise d'Assisi, este ca o doică de melodramă. Ce purta în conştiinţă, nu ne priveşte. Mi-e greu să cred că aş deveni o astfel de pustnică atunci când voi îmbătrâni, domnule de Malevoy. Ce fată fermecătoare e această Nita! Era destul de inteligentă pentru a mă cunoaşte şi a mă iubi, dacă nu i-ar fi fost strecurată neîncrederea faţă de mine. Păcat! Iar în ceea ce o priveşte pe acea madonă din ţinuturile Delfinului, ducesa Tereza, despre ea am o părere cu totul personală. Nu admit prostia împinsă dincolo de anumite limite. Ducesa Tereza, în mizeria aceea de casă din strada Sainte-Marguerite, cu cele 20.000 de franci în diamante şi cu fiul ei, căruia i-a ascuns cu sfinţenie numele tatălui... Nu credeţi că e un roman de cel mai desăvârşit prost gust?

Léon obosise să-i mai urmărească firul gândurilor. Totuşi, răspunse:

— Tocmai din acest motiv, eu am crezut-o.

— Bine, spuse contesa. Iată, în sfârşit, un dram de luciditate. Şi eu am crezut-o, dar niciodată nu cred ceva o zi întreagă. Am şi îndoieli. Acest roman, prost alcătuit, conţine un număr prea mare de asemănări, strecurate cu prea mare abilitate. Nu credeţi că această femeie sărmană, trecând peste toate, ar fi trebuit, totuşi, să aibă o încredere nelimitată în buna credinţă a ilustrului cumnat? El a fost cel mai deştept: a murit în patul lui, cu titlurile sub pernă, cu banii în seif...

— Dar fiica lui? şopti Léon.

— Da! Nu te poţi pricepe întotdeauna la toate. Fiica lui este pupila Margueritei Sadoulas şi a lui Chrétien Joulou, „Bruta”. Aveţi un pic de sânge rece în acest moment, domnule de Malevoy...

— Am tot sângele rece necesar, doamnă.

— Cu atât mai bine pentru dumneavoastră. O să vedem.

Cu o mişcare bruscă, atinse parchetul cu picioarele ei mici şi astfel sprijinită, îşi trase fotoliul mai aproape de birou.

— În ce sertar vă ţineţi pistoalele? întrebă încet, fixând asupra lui o privire directă şi scrutătoare.

El surâse cu efort şi spuse:

— Am o soră.

— Sunteţi un copil mare, spuse ea, cu un fel de efuziune sentimentală. Deci v-aţi gândit la aşa ceva. Să muriţi astfel... Aşadar, am făcut bine că am venit. Vă repet că am venit ca prietenă, şi am trăit destul de mult printre prieteni, ca să cunosc perfect valoarea acestui cuvânt. Nu aveţi nevoie să vă folosiţi pistoalele, decât cel mult aşa cum i se cere unui bărbat: pentru a îndepărta un rival, într-o luptă deschisă.

Léon ridică spre ea o privire interogativă. Contesa **zâmbi** din nou şi spuse cu nonşalanţă:

— Nu se ştie. Totul este posibil . În orice caz, veţi fi singurul în măsură să judecaţi şi veţi acţiona după cum veţi crede de cuviinţă.

Îşi puse braţul pe colţul biroului şi buclele-i dese îi acoperiră o parte din obrajii îmbujoraţi.

— Aţi studiat mult timp, reluă ea, dar nu cunoaşteţi nimic în afara istoriei obişnuite şi inutile, la îndemâna oricărui şcolar. Păreţi unul dintre acei premianţi de la universitate, care se clatină şi cad de la primul pas făcut în viaţa reală, după ce au ieşit de pe băncile Sorbonei, unde au primit zece bile albe, ce au făcut din ei licenţiaţi sau doctori în ştiinţe. Vă amintiţi acele pagini confuze şi descurajante, care povesteau neroziile comise de succesorii lui Alexandru? Acest Lecoq era în felul lui un Alexandru, mai puţin puternic decât Colonelul, dar oricum foarte puternic. I-am cunoscut foarte bine pe

amândoi şi i-am apreciat. De când ei doi nu mai sunt aici, reţeaua întinsă, fondată de ei, se mişcă într-o totală debandadă. Acum domnesc locotenenţii incapabili şi orgolioşi: vedeţi că vă vorbesc deschis. Eu aparţineam asociaţiei în vremea lui Lecoq. Sunt un „Frac Negru", retrasă din afaceri. Nu-mi mulţumiţi pentru această sinceritate. E lipsită de risc. Dacă mâine dimineaţă aţi povesti oamenilor o astfel de năstruşnicie, până seara v-aţi afla la balamuc.

— Nu-mi oferiţi de fapt nici o informaţie, vorbi Léon, cu voce foarte joasă.

— Ca să vezi! exclamă amuzată Marguerite. Cunoaşteţi aşadar nişte fărâmituri din istoria reală? Din memoriile timpului, cum se spune. Atunci aţi marcat faţă de mine un punct important, dar atenţie! Copacul cunoaşterii are fructe otrăvite. Cei doi slujbaşi noi şi servitorul de o factură aparte, care veghează Luvrul dumneavoastră — biet rege păzit cu străşnicie —- se află aici poate tocmai pentru că aţi aflat prea multe. O să vă supun unui examen. Ştiţi cumva cum a fost înjunghiat adversarul dumneavoastră, frumosul Buridan, deţinător al celor 20.000 de franci?

— Da, răspunse Léon.

— Nu, rectifică Marguerite, pentru că dumneavoastră, om cinstit, aveţi în fruntea slujbaşilor pe unul dintre complicii acestui asasinat.

— Lettaneur! exclamă Léon. Se poate aşa ceva?

— Totul e posibil. Dumneavoastră, care sunteţi un om al legii, consideraţi că cel care cântă la orgă în timp ce sub ferestrele sale se comite un asasinat, e complice la crimă? Am încă în urechi sunetul vocii lui Lettaneur, care cânta la cabaretul *Turnul din Nesle:*

„Să mergem!
Să bem!
Să ciocnim!
Şi să dansăm!"

Toată agenţia era acolo, cu excepţia dumneavoastră.

— Pentru 20.000 de franci...

— Nici vorbă. Lecoq nu juca partide atât de modeste. Pentru şase milioane! Vă rog!

— Se ştia deja că tânărul era moştenitorul de Clare?

— Tot ceea ce se putea afla, ghici sau surprinde era deja cunoscut domnului Lecoq.

— Asasinul era aşadar domnul Lecoq... începu Léon.

— Nici vorbă, repetă Marguerite. Asasinul a fost Chrétien Joulou, conte de Bréhut de Clare, actual tutore al prinţesei de Eppstein şi soţul meu.

Pronunţă aceste cuvinte cu un calm înspăimântător.

— Atunci dumneavoastră... se bâlbâi Léon. Dumnea- voastră, Marguerite...

— Da, eu! Da, eu! repetă ea, cu voce tremurătoare, venită din adâncuri.

Se îndreptă cu o mişcare înceată şi superbă — ea, cândva artista huiduită pe scenă. Şi oare cine o huiduise odinioară? Îşi apropie mai tare scaunul şi figura-i palidă intră în cercul de lumină de sub abajurul lămpii. Ochii îi străluceau, buzele îi fremătau.

— Da, eu! spuse pentru a doua oară. Dar trebuie să mă cunoaşteţi foarte bine, domnule Léon de Malevoy. Din acea seară eu am fost amanta lui Lecoq şi soţia lui Joulou. Sunt o făptură mizerabilă, dar nu un călău, ci o victimă... Aşteptaţi, îl întrerupse pe Léon, care voia să vorbească. Sunt o victimă teribilă — să ne înţelegem — o victimă cum se întâlneşte doar în dramele fatalităţii, în tragediile care impresionau popoarele antichităţii, victimă cu foc în ochi şi cu şerpi în jurul frunţii, victimă care-şi schimbă numele în ultima clipă **tragediei** şi care se numeşte Pedeapsa. Ascultaţi! Zăceam **pe covor,** în salonul meu, cu un căluş în gură, cu mâinile **legate, când** Roland a ieşit de la mine . Îl iubeam. Da, îl iubeam **pe acest** băieţandru, mândru ca un leu, gingaş ca o femeie... **Ascultaţi,** aşadar, şi nu căutaţi — nebun cum sunteţi — nici î**n dreapta,** nici în stânga. Merg drept pe drumul meu şi spun **singură tot.** A ieşit de la mine. Dumnezeu îmi acordase o oră **de iubire,** de beţie, de iertare. Prima şi ultima oră: singura **fericită** din viaţa mea. Da, îl iubeam şi mă iubea. Atunci au apărut **ei:** Lecoq, rece şi urmărindu-şi implacabil planul; Joulou, **nefericit,** beat de vin şi de gelozie. Am fost maltratată şi lovită. Joulou a purtat un timp semnul de la unghiile şi dinţii mei, Lecoq le-a păstrat pe ale lui până în ziua morţii. L-am **apărat pe** Roland. Nu au trecut peste trupul meu, decât după ce mi-au sfâşiat sufletul. Cînd m-am trezit, am auzit de o **parte strigătul** de agonie, de partea cealaltă cântecul:

„Să mergem!
Să bem!
Să cântăm!
Să dansăm!”

— Joulou s-a întors plin de sângele lui Roland, care-i ţâşnise în plină figură. Domnule de Malevoy, Lecoq a murit ca lovit de trăsnet . Îmi îndurerase trupul şi inima. Şi Joulou m-a lovit la fel. Şi el va muri.

Tăcu şi îşi duse batista brodată la buze.

Léon se lăsase prins de această povestire, în care adevărul şi minciuna, mărunţite şi pisate în acelaşi mojar, formau acum un tot indivizibil.

— Domnul Inimă, întrebă el, după un timp de tăcere, după părerea dumneavoastră, este acel Roland, fiul ducesei Tereza?

— Da, răspunse ea, retrăgându-şi batista, pe care se vedeau urmele clare şi adânci ale dinţilor care o muşcaseră. Cel puţin, aşa cred. Dar ce importanţă mai are? Va fi duce de Clare. Ce rău vedeţi în asta? Sora dumneavoastră ar putea deveni ducesă, dacă nu-şi va ridica prea sus capul, făcând pe răzvrătita. Gândiţi-vă la asta.

— Doamnă, obiectă Léon . Încă nu cunosc nimic din planul dumneavoastră.

— Planul îmi aparţine în totalitate, replică dur Marguerite. Nu veţi şti din el nici un cuvânt.

— Totuşi...

— Destul! îl întrerupse ea. Cu mine nu se discută. Eu propun şi mi se răspunde prin „Da" sau „Nu" asta-i tot!

Se ridică. El ţinea fruntea sus, cu obrajii îmbujoraţi. Vru să vorbească, dar ea îi puse pe buze mâna, cu mănuşa trasă pe jumătate. Surâdea.

— Nu mă supăraţi, notar nebun ce sunteţi! spuse ea, cu un fel de veselie forţată. La urma urmei, sunt femeie şi am nervii mei, ca oricare alta. Vorbind despre toate acestea, simt în mine un soi de sălbăticie. Planurile mele... Să nu vă pese de planurile mele... Sunt mari, sunt sigure, dar nu mă privesc decât pe mine. Am rupt relaţiile cu acei subalterni răufăcători . Îi ţin în mână, cum vă ţin şi pe dumneavoastră şi pe mulţi alţii. La ieşirea din scenă, Lecoq mi-a lăsat o moştenire stranie şi puternică, pe care el însuşi o deţinea de la acea enigmă vie, ce purta numele de Colonelul. Creştinii spun că sunt necunoscute căile Domnului. Presupunând că există o Providenţă, de ce nu ar alege o făptură ca mine, puternică şi frumoasă, care să împartă recompensele şi pedepsele? Această idee mă măguleşte. Am şi eu propriile-mi slăbiciuni, şi cum ţinta ambiţiei mele nu sunteţi dumneavoastră, care vă aflaţi chiar departe de ea, pot fi imparţială în ce vă priveşte.

Termină să-şi pună mănuşile.

— Nu vi se cere nimic, să vă fie foarte clar. Şi ar fi surprinzător ca cel care era cât pe-aci să se înece să-1 întrebe pe salvatorul său cu ce drept a intrat în apă. Sunteţi înecatul, iar eu salvatorul. Poate că dumneavoastră, ajutat de mine, sunteţi mai aproape de mal decât vechiul dumneavoastră rival, domnul Inimă sau Roland de Clare, deşi el mă interesează mai mult, din cauza unei amintiri sentimentale. I se va povesti şi lui aproape tot ce aţi auzit şi dumneavoastră, fără ocolişuri sau reticenţe, căci trebuie să vă mărturisesc, am în faţa autorităţilor o poziţie care mă poate pune la adăpost. Le **sunt** utilă. Pentru că acest biet Roland a trăit într-o văgăună şi şi-a petrecut întreaga existenţă într-un loc oarecare dintr-o **altă** lume, e posibil să reziste... Sunteţi atât de sigur, de **exemplu,** că în acest moment el nu deţine titlurile care vă lipsesc? Cît de puternic s-ar crede! Cît de obraznic ar putea deveni! Într-adevăr, în mâinile lui s-ar afla totul: dreptul şi probele doveditoare. Ar fi prea mult pentru mine, domnule

de Malevoy. Nu permit ca cineva să fie învingător fără mine. Atunci am fi obligaţi să-1 ţinem puţin cu capul scufundat sub apă, pentru a-i lăsa un timp de gândire, să vadă dacă-i mai bine să fie adus la mal sau lăsat să cadă în adâncuri. Ne-am înţeles bine?

— Mărturisesc... vru să spună Léon, care simţea că-şi pierde cumpătul.

— Nu mărturisiţi nimic, acţionaţi. Toate mărturisirile sunt nişte minciuni. Din două una: ori m-aţi înţeles perfect, ori mă veţi înţelege perfect după ce voi pleca. Apropo! zise ea neglijent, terminând de încheiat nasturii de la mănuşă. Soţul meu vă va face o vizită, împreună cu Nita. Se simt foarte bine împreună. Prinţesa e ţinta unor ameninţări misterioase şi absolut teatrale. Dacă veţi obţine de la ea una dintre aceste afirmaţii: „Nu vă iubesc.” ori „Îl iubesc pe Roland de Clare”, atunci aruncaţi-vă o privire la asta!

Şi azvârli pe masă un portofel mic, cu blazonul Stuart Fitz-Roy. Léon o privi cu gura căscată.

— Oare vreodată?... spuse cu voce ştrangulată. Oare prinţesa a spus vreodată...

— Aruncaţi o privire! repetă Marguerite, cu un zâmbet plin de promisiuni. Vă rog. Defectul dumneavoastră nu mai este îndrăzneala, ca pe vremuri. Biet Léon! Mi s-a făcut aproape milă să vă găsesc atât de zdrobit. Uitaţi-vă. Poate vă amintiţi că i-aţi scris prinţesei.

— Ah! exclamă Léon. Nişte scrisori nechibzuite, pe care le regret... şi pe care probabil că ea le-a distrus cu dispreţ.

Marguerite îi râse în nas din toată inima şi-i repetă de încă două ori:

— Uitaţi-vă! Uitaţi-vă! Acest portofel este o amintire de familie, care i-a aparţinut mamei Nitei, apoi surorii ei, moartă atât de tânără . În astfel de relicve nu se păstrează decât lucruri preţioase. Asta e! se întrerupse ea, întinzându-i mâna. Mai am multe de făcut în seara asta, înainte de a mă duce la culcare. Mi-a mai rămas ceva să vă spun? Ah, sigur! Ce zăpăcită sunt! Am fost însărcinată de către stăpânii şi seniorii mei, pe care, slavă Domnului, îi conduc ca pe o trupă de marionete, să vă spun că miercuri, a doua zi după bal, vi se vor cere titlurile. Eu am obţinut acest răgaz. Motivul e simplu: pentru mine şi prin mine, în noaptea de marţi spre miercuri, se va da sentinţa definitivă în cazul dumneavoastră. Veţi fi învingător împreună cu mine sau învins de unul singur. Asta e tot! Deci, pe marţi, domnule de Malevoy. S-o aduceţi şi pe fermecătoarea dumneavoastră soră... Şi uitaţi-vă în portofel! Uitaţi-vă!

Acesta fu ultimul ei cuvânt. Trecu pragul, salutându-1 zâmbitoare. Rămas singur, Léon deschise portofelul cu o grabă febrilă. Părea chiar mai important decât nevoia de a reflecta la această discuţie tulburătoare. Portofelul îi aparţinea prinţesei Nita: nu era nici o îndoială. Conţinea diverse memento-uri intime ale tinerei: tot felul de

nimicuri, adrese de croitorese, promisiuni de contradansuri. Nu numai că acest carnet îi aparţinea categoric Nitei dar era chiar agenda zilnică a fetei. Două-trei fapte fără însemnătate purtau data zilei anterioare, între care creionul Nitei scrisese aceste şase cuvinte: „Léon are nevoie să mă vadă." Léon! Ce tare-i bătea inima! Dar fu cu totul altceva când apăsă pe butonul buzunăraşului lateral, pe care era înscris cu litere aurite cuvântul: *Suvenir.* Acolo se găseau cinci scrisori ale lui Léon, scrisorile pe care le socotise nechibzuite. Cinci! Le numără. Scotocindu-şi memoria, nu-şi amintea să-i fi scris şi altele. Erau îngălbenite de timp şi păreau a fi fost recitite de nenumărate ori. Léon îşi apăsă inima cu mâna. Avea o senzaţie de leşin.
În timpul acesta, doamna contesă de Bréhut de Clare **săltă cu un** pas uşor şi vesel pe treapta trăsurii. Această **întrevedere** părea s-o fi întinerit şi mai mult, ceea ce-i sporise buna dispoziţie . Într-adevăr, se simţea uşoară ca fulgul. Spuse **valetului,** care coborâse să-i aştepte ordinele:
— La maestrul coafor din strada Richelieu!
Şi caleaşca porni, legănând uşor graţioasa făptură, tolănită comod într-un colţişor. Lumina felinarelor şi întunericul nopţii alunecau pe rând peste zâmbetul ei delicat. Căci Marguerite surâdea, deşi acum era singură şi nimeni nu încerca să citească ce-i scria pe figură. Surâdea.
La maestrul coafor din strada Richelieu ea comandă, tot surâzând, o perucă blondă, cu plete lungi, de o nuanţă anumită şi deosebită, pentru care oferi un eşantion: o buclă moale şi mătăsoasă, pe care o purta în cea mai frumoasă bombonieră din email, în care contesa nu pusese niciodată zaharicale.
Aici, la salonul de coafură, ea nu era contesă, ci o clientă oarecare, căci în loc să dea adresa palatului de Clare, spuse:
— Voi veni chiar eu să ridic comanda. Am nevoie de ea pentru luni . Înţelegeţi? Absolută nevoie.
Şi tot surâzând, îi spuse valetului, în timp ce urca în caleaşcă:
— La doamna Bertrand, croitoreasa! Ca să intri la ea, trebuie să aştepţi zece luni dintr-un an. E mai bună în meseria ei decât marele maestru din strada Richelieu în a lui.
Ea le îmbrăca pe doamna contesă şi pe prinţesa de Eppstein. Contesa îşi comandase costumul de bal din timp. Venea să-1 vadă, era foarte firesc. Un costum năucitor, în care se ghiceau excentricităţile modei din prezent: era vorba de un *munte Vezuviu,* şi credeţi-mă că vulcanul fusese copiat fidel, în plină erupţie: cu şaten, dantele, catifea şi rubine. Era exact ca în realitate şi-ţi venea să fugi, ca să scapi de lavă. Existau multe talente în vremea lui Ludovic-Filip.

Vulcanul era pe drumul cel bun. *Mergea bine.* După ce inspectă craterul, contesa vru să vadă şi toaleta Nitei. Ce era mai firesc şi de data aceasta? Nita ar fi trebuit să apară la balul de la palatul de Clare

costumată în *nor de vară.* Vi se pare drăguţă ideea? Doamna Bertrand imaginase încă o capodoperă.Văzând acest „nor de vară”, v-aţi fi simţit cuprinşi de plăceri vaporoase. Contesa îl admiră şi pe acesta, lăudându-1 cu voce tare . Îl examină pe toate părţile, piesă cu piesă, atât de bine, că ar fi trebuit să-1 ştie pe de rost, ca un copil care recită o fabulă a minunatului La Fontaine.

Aşa şi era, dovadă faptul că părăsind atelierul doamnei Bertrand, contesa ordonă să fie condusă la atelierul nu mai puţin celebru al domnişoarei Valentine, o altă mare croitoreasă, la care se aştepta un răstimp de zece luni şi jumătate din an. Doamna Bertrand era un ac nobil. Foarfeca domnişoarei Valentine se adaptase ideilor mai tinere de pe Chaussée d'Antin: asta era singura diferenţă.

Contesa îi comandă domnişoarei Valentine un *nor de vară,* asemănător cu cel al Nitei, dar perfect asemănător. Domnişoara Valentine, cu creionul în mână, ascultă descrierea elocventă, din care nu lipsea nici un detaliu, nici o panglică, nici o garnitură. „Norul de vară” fu promis pentru marţi dimineaţa, cu orice preţ.

Astfel, contesa surâse iar, mai încântată ca oricând, reluându-şi locul căldicel din caleaşcă.

— Strada Mont-Thabor! porunci ea.

Pe strada Mont-Thabor, la numărul 5, locuia vicontele Annibal Gioja, din marchizii Pallante, acel napolitan din fildeş şi abanos, căruia îi plăceau atât de mult tablourile domnului Inimă.

18.INTERIORUL BUNULUI JAFFRET

Era acea faimoasă zi de marţi, 3 ianuarie, ziua balului mascat de la palatul de Clare. Petrecerea începea la Paris şi promitea să fie de o veselie nebună. Era un an al „ghiveciurilor însufleţite” — de curând reluate la teatrul Porte-Saint-Martin, ca şi *Turnul din Nesle*, şi cu acelaşi succes. Ce an fericit! Ce poezie fără seamăn! Şi cât spirit la acest popor! Mai ales pepenii şi vinetele! Aţi văzut vreodată ceva mai hazliu? Pe străzi nu se mai întâlneau **Buridani.** Sigur că nu: Evul Mediu murise deja, lăsând în urmă **acea siluetă** măreaţă, turnurile duble şi pătrate ale catedralei Notre-Dame, singura rămasă dintre atâtea ogive.

Această catedrală a fost construită din materiale nemuritoare: granit pentru arhitect, bronz pentru poet, în aşa fel încât celor din acest secol le apare în acelaşi timp ca bazilică şi poem, ca un mândru memento al pasiunilor artistice, stârnite pentru o clipă, ca apoi să moară. Eu unul

îl prefer pe Buridan în locul sparanghelului. Dar Doamne! Cît de hazlii sunt domnişoarele la braţ cu nişte salate ! Şi conopidele, şi anghinarele, şi napii, putere divină! E posibil ca o naţie, una singură, să cuprindă în ea tot umorul din univers? Ce succes are întotdeauna fasolea verde! Mai ales cea de Soissons! Şi cartofii — ce bolnavi interesanţi! Şi lintea, şi ceapa! Toate, toate! Să lăudăm Providenţa, care ne-a făcut să aparţinem acestei vetre strămoşeşti de o ireproşabilă inteligenţă!
Căci la anul va urma altceva şi peste doi ani iar altceva: ceva întotdeauna politicos, ceva întotdeauna delicat, întotdeauna demn de Paris, „inima şi creierul lumii”!

Deci era 3 ianuarie 1843, ora cinci, la căderea serii. Vechea şi micuţa stradă din cartierul Sorbonei urca, solitară şi tristă, printre casa cea nouă a bunului Jaffret şi cocioaba antică în care înflorea atelierul Inimă-de-Oţel.

Casa bunului Jaffret era neobişnuit de luminată. S-ar fi zis că păsărelele, gonite din salonul lor, se reuniseră în camera din spate, pentru o ocazie solemnă. Bunul Jaffret nu era un om risipitor, dar oferea din când în când prietenilor şi asociaţilor mici dineuri rafinate, despre care se vorbea elogios.

Dimpotrivă, de cealaltă parte a străzii, casa Inimă-de-Oţel era cufundată într-un întuneric de nepătruns. Nu exista nici o luminiţă la ferestrele atelierului.

Doi culegători de hârtii şi haine vechi se întâlniră chiar în faţa uşii atelierului, sub un felinar ce tocmai se aprindea: doi gunoieri clasici, îmbrăcaţi în zdrenţe soioase şi purtându-şi coşul lor de răchită, bastoanele pentru hârtii şi felinarele. Hainele lor, la fel de rupte şi uzate, aveau însă provenienţă diametral opusă. Unul purta o bluză de muncitor; celălalt era îmbrăcat cu o vechitură care nu mai amintea prin nimic de paltonul din stofă neagră de odinioară.

Omul în bluzon urca strada, fredonând un cuplet filozofic; cel cu paltonul negru ieşea din casa lui Jaffret, mormăind nemulţumit şi cu capul plecat.

Se salutară cât se poate de curtenitor şi omul cu paltonul negru, privindu-şi colegul, spuse:

— Ia te uită! Un coleg pe care nu-1 cunosc! Noroc, frate!

— Noroc! Noroc! răspunse omul cu haină. Cum te numeşti, bătrâne?

— Nu-s aşa bătrân ca dumneata, să ştii! ripostă paltonul negru, îndreptându-şi mijlocul deşelat.

— Ai dreptate, frate, eşti dărâmat, dar nu bătrân. Numele meu e Tourot.
Cel care era pe vremuri cu coana Teodora!

— Eu mă numesc Deban şi am avut cândva cai şi trăsuri.

— Asta se vede din primul foc, răspunse Tourot.

— Nu-i aşa, frate? Am încă ţinută şi vorbesc franceza ca un domn.
— Nu de asta, replică Tourot cu răceală.
— Atunci de ce?
— Pentru că, declară Tourot, nu eşti aşa curat ca cei născuţi pentru meseria asta.
În loc să se supere, paltonul negru începu să râdă.
— Îmi dai o priză de tutun? întrebă el.
— Ori de câte ori doreşti, răspunse Tourot cu nobleţe. Sunt mulţi cei cărora nu le plac marchizii, notarii şi alţii ca ei, dar mie mi-e tot una. Şi coana Teodora era portăreasă. Mulţi ajung să facă meseria asta fin'că i-a lovit nenorocirea.
Îi întinse celuilalt o pungă de tutun din cale afară de jegoasă.
Maestrul Deban, predecesorul lui Léon Malevoy, îşi băgă degetele în ea şi-şi umplu pipa cu satisfacţie.
— M-ai atins în plin, frate! spuse el. Am trecut prin multe necazuri şi lumea-i fără obraz. Am fost să cer zece parale unui fost slujbaş de-al meu, care avea doar gradul trei, şi el m-a dat afară.
— S-au mai văzut de-alde astea, observă Tourot. Coana **Teodora nu-i** întreba nimic pe locatarii ei. Nu trebuie să te **adresezi persoanelor** pe care le-ai avut în subordine.
Se aşeză pe una din bornele de lângă portalul atelierului. Deban o ocupă pe cealaltă. Toufot îşi scutură pipa şi reluă:
— Nu-mi place să aprind de la felinare. Se simte mirosul de ulei. Ai avut deci trei slujbaşi în vremuri mai bune?
— Opt! Şi toţi sunt bine situaţi acum. Dumneata eşti om cinstit?
Vorbise în zeflemea.
Tourot, care-şi aprinsese pipa, se întoarse spre el cu o figură candidă.
— Aprinde repede, frate, spuse el. Sunt grăbit. De la notari scoţi multe când ajung în halul ăsta! Dar oricum, să fim cu băgare de seamă!
Şi imediat ce aprinse pipa paltonului negru, Tourot părăsi borna şi atingându-şi politicos pălăria ponosită, spuse:
— La revedere, omule. Da, sunt cinstit.
Deban ridică din umeri.
Tourot urcă spre Sorbona, bodogănind:
— Bine spunea coana Teodora: uite cine distruge societatea! Foştii marchizi, foştii notari, foştii împuterniciţi, ce mai! Toţi nespălaţii şi sforarii!
Deban îşi spunea:
— Dacă aş avea măcar un bănuţ, aş trage o partidă la Marmelat, în strada Homme Armé, şi-aş câştiga la sigur. Dacă aş câştiga la Marmelat, aş cumpăra nişte vechituri de la Temple şi aş păstra şase franci, ca să merg la coana Cocarde, pe colina Sainte-Geneviève , unde iar aş câştiga. Atunci m-aş îmbrăca în ţinută de gală, cu cămaşă şi

ghete şi aş păstra cincizeci de franci, ca să merg în strada Dauphine numărul 7. Aş avea de acolo o mie de franci. Aş merge la Hombourg. Toţi ar spune: „Iată-l pe Deban, fiul celui Adevărat! ”, „Bună ziua, Deban! ”, „Cum îţi merge, Deban?”. „Mie? Bine, dar vouă? ” „O sută de franci pe roşu! ” „Câştigat! ” „Dublu! ” „Câştigat!” „Întotdeauna a avut noroc Deban ăsta. ” „Dublu! ” „Câştigat iar! ” „Ne cinsteşti cu o masă, Deban? ” „Dublu?” „Câştigat!” „Ia te uită, de patru ori la rând roşu! Schimbă,
Deban! Nu, e ca un făcut!” „Dublu!” „Câştigat!” „Schimbă odată, zevzecule!” „Dublu! Ah! Asta-i ideea mea! Câştigat!” „Are un noroc chior!” „Dublu! Dublu!” „Câştigat! Câştigat!” Roşul trece, trece, trece . Îmi place roşul, asta e! E ideea mea fixă! Ce ziceţi, s-a mărit grămada la mine, nu? Uite cum o mângâie crupierul cu crosa. „Cît reprezintă, domnule Deban?” „Ştiţi matematică, domnule Totivain? Cinci sute de franci miză, de zece ori roşu. Socotiţi! Cincizeci şi una de mii patru sute de franci!”. Ei se consultă, eu sunt calm. Jocurile sunt făcute. Haideţi, din nou roşu! Sunt o sută două mii opt sute franci. „Sluga! Sunt generos. Casa face nazuri. Cum doriţi! Cine-mi vinde un chimir, să-mi pun banii? Plătesc şi zece ludovici, chiar dacă valorează numai zece franci. Am onoarea să vă salut. Mâine o luăm de la capăt.”
Scoase o zdreanţă veche, pe care o păstra pentru a-şi şterge sudoarea de pe obrazul contractat.

— Ar merge totul de la sine, dacă aş avea paraua, dar tocmai ea îmi lipseşte! spuse descurajat. Hei, tu de acolo! se întrerupse, văzând un domn foarte îngrijit, care se pregătea să bată la uşa lui Jaffret. Moynier, tu mi-ai fost curier. Dacă mi-ai împrumuta zece parale, ţi-aş înapoia o mie de franci.
Moynier împinse uşa şi fugi de parcă l-ar fi văzut pe dracul.
Alte două persoane urcau strada.

— Hei, voi de acolo! Aţi fost nişte umili funcţionari în biroul meu! Rebeuf şi Nivert! Cinci parale fiecare, ca să facă împreună bănuţul care-mi trebuie!

— Vezi-ţi de drum, omule, nu te cunoaştem!
O trăsură dădea colţul străzii Mathurins . În trecere, fostul notar recunoscu prin portieră chipul înfloritor al regelui Comayrol.

— Deci vin toţi în seara asta! bombăni el. Precis se întâmplă ceva!
Învins şi descurajat, dădu să plece, când pe pavaj se rostogoli o monedă de o sută de parale.

— Pe toţi dracii! spuse Comayrol. Du-te şi bea în sănătatea noastră, tâmpit bătrân! În seara asta o să câştigăm trei milioane cu ce-ai lăsat tu pe fundul paharului.
Poate că nefericitul auzise . În orice caz, îngenunche în noroi ca să ridice moneda de o sută de parale, după care fugi, dar nu să-i bea. Cealaltă poftă era mai presantă. Fugi la Marmelat, în strada Homme

Armé, ca să înceapă un joc prăpădit de cărţi, cu o încăpăţânare feroce. Nereuşind să câştige, nu mai putu să meargă la văduva Cocarde, care ţinea ruleta săracilor în strada Montagne, unde era obligatorie o miză minimă de zece centime.
Pierduse cei cinci franci, până la ultimul bănuţ . Îşi petrecu noaptea pe caldarâmul străzii, falimentând în vis una după alta diverse bănci din Germania.
În acest timp, Moynier-curierul, domnii Rebeuf şi Nivert, umili funcţionari, şi regele Comayrol — toţi foşti slujbaşi la agenţia Deban şi actuali membri ai „consiliului de supraveghere” — se reuniseră în jurul unei mese pline de bunătăţi, servită de bunul Jaffret, colegul lor. Scena amintea întrucâtva petrecerea de Lăsata Secului, de la *Turnul din Nesle;* totuşi lipsea un mare număr de convivi, şi încă dintre cei mai importanţi: mai întâi domnul Beaufils, care le vorbise atât de ispititor despre casa „Lecoq & Comp”; Urbain-Auguste Lettaneur; Joulou zis „Bruta” şi Marguerite de Bourgogne . În schimb, aveau un membru nou: acel devotat doctor în medicină, domnul Samuel, pe care l-am văzut la biata Tereza, în primele pagini ale povestirii de faţă: cel care luase cu el cele două monede de câte patruzeci de franci, lăsate de confratele său, Abel Lenoir.
La Jaffret se mânca foarte bine, se bea vin bun şi se discuta cu înţelepciune. Era o casă serioasă, unde nu apăreau niciodată dame, decât în cazul când contesa binevoia să onoreze aceste reuniuni cu augusta-i prezenţă. Aici totul era calm şi liniştit. Secretarii vorbeau în şoaptă şi mergeau în vârful picioarelor, fiind angajaţi cu condiţia să nu sperie păsărelele.
După masă, convivii trebuiau să se despartă şi să meargă să-şi ia costumele pentru balul dat la palatul de Clare.
Făceau parte din acel element eterogen care strica impresia în saloanele contesei sau, mai degrabă, ei erau elementul însuşi.
— Domnilor şi dragi colegi, zise Comayrol **la desert,** după ce spuseră servitorilor să iasă. Jaffret şi cu mine **ne-am** gândit că ar fi oportun să ne reunim înaintea balului **de la** palatul de Clare, unde contesa s-ar putea să ne întrebe pe fiecare câte ceva, în mod separat. Este capabilă de una **ca asta . Î**n această privinţă, cred că suntem cu toţii de aceeaşi **părere.**
— Foarte capabilă! accentuă doctorul Samuel, care-şi păstra aerul prăpădit, în ciuda hainelor elegante. Nu sunt deloc mulţumit de sănătatea contelui. Deloc mulţumit. E la pământ!
Toată lumea din jurul mesei zâmbi, şi Rebeuf, uzând de dreptul ştrengarilor parizieni de a fi uşuratici şi bârfitori până la şaptezeci de ani, şopti:
— Sărmana Brută! I-au ajuns zece ani de când e primul soţ!
Jaffret ceru linişte, cu un gest blând şi grav.

— Nu suntem aici ca să ne batem gura de pomană, declară solemn. Situaţia devine încordată şi se zăresc nori la orizont.
Fostul curier Moynier aruncă în Jaffret cu un cocoloş de pâine . Îi plăcea acest stil direct. Comayrol reluă, fericit că putea ţine un discurs.

— Prea capabilă, domnilor şi scumpi colegi! Mă refer la contesă. Tinde să ia printre noi o poziţie care seamănă ca două picături de apă cu dictatura. Departe de mine gândul că nu ne-ar fi de folos. A realizat visul acelui om eminent care ne-a lăsat nişte amintiri de neşters, domnul Lecoq...

— A fost un mare şmecher, acest Lecoq! îl întrerupse Nivert, care-şi cam luase nasul la purtare. Spune-ne în două cuvinte, Comayrol, şi să lăsăm morţii în pace!

— Pe toţi dracii! exclamă fostul şef al slujbaşilor. Crezi că vorbesc doar pentru tine? Sunt aici oameni cu gust, **care** vor să mă asculte. Iată adevărul. Am reuşit cu toţii o **afacere** frumuşică. Putem spune că avem în mână cele trei milioane. Asociaţiile prea mari nu sunt bune de nimic: se strecoară **în** ele tot felul de indivizi, care trag spre Prefectură. **Bineînţeles** că nu acuz pe nimeni, dar **aş** vrea să ies din joc cu acest **patri**moniu drăgălaş!

— **Cîştigat** cinstit! adăugă Jaffret . Îndrăznesc să afirm **că prietenul şi** colegul nostru Comayrol a exprimat părerea **generală.**

— Ei, bine! urmă acesta, strecurându-şi mâna dreaptă pe sub reverul fracului, conform obiceiului parlamentarilor care cuvântează la tribună. Marguerite Sadoulas vrea să ne vâre beţe în roate. Am numeroase dovezi, printre care aş menţiona doar trei fapte: 1 . Întreţine relaţii cu Léon Malevoy; 2. l-a trimis pe Annibal al ei la domnul Inimă; 3. i-a ordonat doctorului Samuel, aici de faţă, să nu-1 recunoască pe aşa-zisul domn Inimă ca fiind fiul doamnei Tereza, în cazul când ar fi necesară o confruntare judiciară.

— Pot să confirm doar autenticitatea acestei ultime afirmaţii, spuse doctorul.

— Este lucrul cel mai important! exclamă Comayrol . Într-adevăr, domnilor şi scumpi colegi, dacă tratăm cu acest domn Inimă, despre care vă voi vorbi imediat, căci a pus capăt şovăielilor şi urmează să se decidă chiar în această seară... dacă, spuneam, tratăm cu acest tânăr, trebuie ca el să fie ducele de Clare. Fără asta, cum ne-ar putea da banii?

— Bine gândit! se auzi din toate părţile.

— Cinstea în negocieri, continuă Comayrol, e singurul lucru pe care-1 cunosc şi-1 accept. Vindem o poziţie, poziţia trebuie „livrată". Vă întreb pentru care motiv Marguerite vrea ca acest om să nu fie recunoscut? N-o să terminăm niciodată cu ascunzişurile şi ferelile astea prosteşti? Vom rămâne oare definitiv prinşi în această pânză de

păianjen?

— Până când, Catilina?... rosti Rebeuf, care ajunsese cândva până în anul trei la colegiul Rollin.

— Nu-i de râs, la naiba! Femeia asta ne sapă şi vom cădea în groapă cu capul înainte. Propun să declarăm că asociaţia e în pericol.

— La vot! îl susţinu bunul Jaffret.

Avu loc scrutinul. La Fontaine ne-a povestit cum e cu îndrăzneala şoarecilor în lipsa pisicii . În unanimitate, moţiunea lui Comayrol fu acceptată.

— Domnilor şi scumpi colegi! spuse fostul şef al slujbaşilor. Prin vot am făcut un mare pas înainte. Acum să aprofundăm lucrurile. Marguerite are talent, nimeni nu neagă acest lucru . Îmi imaginez chiar că Toulonnais l'Amitié i-a transmis unele trucuri. Treceţi, vă rog, peste această expresie vulgară. Dar nu-i un motiv pentru a ne lăsa manipulaţi. Dacă ea ne trage de urechi şi noi putem s-o strângem de gât. Până şi Lecoq ne-a spus-o, cu zece ani în urmă, când pierdusem orice nădejde: un grup de tineri care au fost martorii unei crime şi nu sunt nici surzi, nici muţi, nici orbi, nu sunt niciodată de dispreţuit. Omul care ar fi trebuit să plătească pentru crima din strada Campagne Première nu e încă la închisoare. Prescripţia mai are mult până să ajungă la termen, iar justiţia încă pândeşte... înţelegeţi?

În jurul mesei nu mai râdea nimeni: bunul Jaffret arunca priviri în toate părţile; până şi Comayrol, fără să-şi dea seama, vorbea în şoaptă.

— Poate am luat-o prea pe ocolite, iubiţii mei, reluă el sub formă de scuză. Fiecare din noi ştie că m-aş lăsa tăiat în bucăţele pentru draga noastră contesă, dar în fine, când eşti atacat şi ai arme, măcar te prefaci că vrei să le foloseşti. Marguerite vrea să ia totul, vă spun eu, şi să ne lase să cădem în cursă, dincolo de orice târg . Îi cunosc caracterul. Cea de-a doua moţiune este aceasta: propun ca agenţia Deban să nu stea ca o curcă plouată. Pe toţi dracii, spuneţi şi voi . În noaptea asta am putea să asociem fermitatea cu prudenţa şi să ne arătăm puţin colţii!

— Să-i arătăm de-a binelea! strigă Moynier. Contesa e doar o femeie!

— Treizeci şi doi de colţi, agenţie Deban! îl sprijini Rebeuf. Şi încă ascuţiţi!

— Sugerând ceva în legătură cu „primul soţ”... insinuă bunul Jaffret.

— Doctorul Samuel ar trebui să ştie câte ceva despre boala lui Joulou... începu Nivert.

— Stop! ordonă Comayrol. „Bruta” nu ne interesează. Este o căsnicie, să nu ne băgăm degetul între copac şi scoarţă.Cel mult, aş putea permite o aluzie delicată, pentru că Joulou trăieşte încă şi

pentru că n-o putem înfunda pe această şmecheră de Marguerite cu un păcat minor, care n-a fost încă pe de-a întregul comis. Jaffret, dragule, fă-ne cinstea să ne conduci în salon: o să ne continuăm discuţia la o cafea.
Se ridicară şi se grupară înainte de a păşi pragul: pe chipuri li se întipărise o hotărâre bărbătească. Ah, cu siguranţă că în acel moment agenţia Deban nu se temea de nimic.

Totuşi, regele Comayrol, care trecu primul pragul salonului, făcu un salt în lături, de parcă l-ar fi văzut pe dracul. Bunul Jaffret, care venea în spatele lui, scoase un ţipăt uşor. Ceilalţi — doctorul Samuel, Moynier, Rebeuf şi Nivert — îşi arătară fiecare în felul lui surpriza, care aproape că le făcea rău.

Această Marguerite era o stăpână uluitoare.

Fiecare luă un aer slugarnic şi zâmbitor.

Ţotuşi, nu era Marguerite în persoană, ci doar valetul ei.

În familiile prea numeroase, în care oamenii se înghesuie ca să aibă loc, se întâmplă frecvent ca anumite obiecte de mobilier să fie aşezate anapoda. Astfel, fiecare a putut vedea un pat într-un salon sau un birou într-o sufragerie. Aceste semne nu displac, dimpotrivă, inspiră un oarecare interes, pentru că vorbesc despre fecunditate în căsnicie, ceea ce reprezintă întotdeauna un semn de modestă fericire.

Bunul Jaffret nu se căsătorise niciodată, totuşi avea o familie numeroasă: păsărelele, care-1 obligau să se restrângă.

Principalul mobilier din salonul lui era un seif. Un seif imens, fabricat de „Berthier & Comp”, făcut tot din fier şi parcă surprins că se afla în mijlocul acestui apartament strâmt, dar destul de luxos: curăţel, perfect înscris în liniile modei anului, seiful tocmai ieşise din prăvălioara de pe strada Cléry şi avea un aspect cât se poate de burghez.

Sfântul acaju dispare de pe piaţă, pierzându-şi ultimele raze ale vechii sale aureole. Acum se lucrează în palisandru, că e ieftin. Rezultatul sunt nişte obiecte de o urâţenie preţioasă, pe care Parisul o adoră cu frenezie. Salonul lui Jaffret era din lemn de trandafir şi fusese cumpărat la un preţ destul de convenabil. Văzându-1, oricine ar fi putut să crape de necaz.

Lemnul de trandafir! Această încântătoare floare a luxului! Acum se lucrează în lemn de trandafir cu rabat şi este ceva cumplit de hidos.

Dar amintiţi-vă că vorbeam de acest seif, care valora el singur de trei-patru ori cât lemnul de trandafir, decorând şi mobilând salonul bine aranjat al bunului Jaffret.

Aceia dintre cititorii noştri care cunosc primul episod din „Fracurile Negre” l-ar recunoaşte de la prima privire. Era un seif celebru: o relicvă. Conţinuse sume inimaginabile. Trecuse prin focurile Curţii cu Juri: avusese biografia consemnată în jurnale, omorâse un om, tăindu-

i gâtul la fel de uşor ca ascuţişul cuţitului de ghilotină.

Nu era un seif oarecare. Fusese legat printr-un fel de lanţ miraculos de destinul acelui Lecoq, care pentru a face rău, cheltuise mai multă inteligenţă şi mai multă voinţă decât ar fi trebuit pentru a-şi face o glorie cinstită şi durabilă.

E un lucru straniu şi totuşi obişnuit. Mulţi nu vor să înţeleagă faptul că răul cere de o sută de ori mai mult efort decât binele şi că orice efort în scopul de a face rău aduce de o sută de ori măi puţin decât un efort identic, direcţionat în bine.

Acesta era faimosul seif în care Toulonnais l'Amitié închisese cinci milioane de bancnote false şi care, mai târziu, cu cele două închizători tăioase ale sale, îl decapitase pe acelaşi Toulonnais l'Amitié.

Bunul Jaffret era mare amator de astfel de lucruri, atunci când le putea căpăta fără să-şi strice socotelile: la vânzarea obiectelor ce-i aparţinuseră baronului Schwartz îşi adjudecase seiful celebrului bancher, la un preţ de nimic.

Acum, seiful conţinea alte milioane — sau cel puţin, titluri reprezentând milioane — căci în el fuseseră puse cele trei acte, pe care Tereza voise să le cumpere odinioară la preţul de 20.000 de franci şi care-i lipseau maestrului Malevoy: actul de naştere, actul de căsătorie şi actul de deces al lui Raymond, duce de Clare, la care se adăugaseră actul de naştere al lui Roland şi cel de deces al Terezei.

Lângă acest seif, în picioare, aplecat în faţă, pentru a **examina** închizătoarea, se afla bărbatul care schimbase dintr-o dată, doar prin simpla-i prezenţă, îndrăzneala de pe chipurile **celorlalţi** în slugărnicie.

Este vorba despre vicontele Annibal de Gioja, din marchizii Pallante, pe care l-am numit, poate puţin cam exagerat, valetul Margueritei Sadoulas.

La intrarea celor din agenţia Deban, nu se deranjă deloc. Dar la primul cuvânt al lui Comayrol, care bâlbâi o întrebare însoţită de scuze, îşi îndreptă silueta, uşor feminină, şi-şi aruncă pe spate pletele negre şi mătăsoase.

— Mă uitam la asta, spuse el. E o lucrătură solidă. Salut, iubiţilor! N-am vrut să vă stric desertul, dar nici nu puteam să stau pe stradă. Nouă, napolitanilor, nu ne place frigul. Atunci m-am prezentat şi am fost lăsat să intru. Cum vă merge?

— Aduceţi vreun mesaj de la contesă? bâigui regele Comayrol, mai fâstâcit ca un şcolar prins pe picior greşit.

— Da, scumpul meu, răspunse vicontele Annibal, accentuînd din acest moment fiecare cuvânt. Am venit să vă spun să fiţi pregătiţi pentru orice . *În noaptea asta*, la palatul de Clare, *se va lumina de ziuă.*

19.BUNUL JAFFRET ADOARME

Comayrol încercă să zâmbească, dar era foarte palid; bunul Jaffret tremura de-a binelea, ceilalţi suportau, fiecare după puteri, lovitura care le tulbura buna digestie.

Imaginaţi-vă un recrut care a fost lăsat la vatră timp de şase ani şi care s-ar vedea brusc chemat la luptă în cea de-a trei şute şaizeci şi cincea zi a celui de-al şaselea an.

În realitate, toate aceste lucruri erau uitate şi îngropate. Agenţia Deban, un fel de lojă particulară în mijlocul acestei confrerii de roman a „Fracurilor Negre”, pe care o cunoştea prea puţin şi căreia îi fusese ataşată doar prin căpetenia ei, domnul Lecoq, nu intrase niciodată direct în luptă. Această lojă fusese constituită într-un scop special şi pentru o afacere anumită, care consta în deturnarea moştenirii de Clare în profitul direct al aceluiaşi domn Lecoq. Domnul Lecoq murise. Organizaţia „Fracurilor Negre” se destrămase şi iată că o trâmbiţă din cealaltă lume îi chema.

Agenţia Deban nu era curajoasă. Poate ar trebui scuzată pentru această slăbiciune, care era cel mai mic defect al ei. Ştia că, sub titlul de contesă, fosta Marguerite de Bourgogne păstrase toate atu-urile de odinioară şi, deşi moartea lui Lecoq îi lăsa pe membrii asociaţiei în aparenţă liberi, fiecare se simţea mai mult sau mai puţin în mâna contesei de Bréhut de Clare.

— Are vreo legătură cu afacerea tânărului duce? îl întrebă Comayrol pe Annibal, care-şi luase un scaun.

— Care tânăr duce? se miră napolitanul. Domnul Inimă? Un ucenic fără talent, care s-a născut probabil sub o varză! Cred că doamna contesă vrea mai curând să facă ceva în favoarea lui. Aşezaţi-vă, iubiţii mei şi beţi-vă liniştiţi cafeaua. Aş accepta şi eu cu plăcere o ceaşcă.

Comayrol şi prietenii lui se priviră.

— Pe toţi dracii! bombăni fostul şef al slujbaşilor. O să ne ia pâinea de la gură? Era o afacere gata rezolvată! Am lucrat la ea timp de unsprezece ani!

Vicontele Annibal întinse ceaşca, pentru a-i fi umplută.

— Doctorul Samuel — spuse, adresându-i acestuia unul din zâmbetele acelea albe, lipsite de orice semnificaţie chiar şi în ochii celui mai subtil fizionomist. Doctorul Samuel v-a adus probabil ultimele veşti ale zilei. Minunatul nostru duce este foarte bolnav.

Îşi puse liniştit zahărul în cafea, în mijlocul unei tăceri îngrijorate.

— Foarte bolnav, reluă el. Vin din Italia, iubiţilor, şi întotdeauna a

existat o oarecare taină în ceea ce priveşte **naşterea** mea. Ştiţi că aceşti de Clare aveau o atracţie irezistibilă şi cu totul specială pentru Italia? Vîrsta mea este foarte **apropiată** de cea a tânărului nostru. Cu un ansamblu de acte şi dovezi, aş putea la fel de bine să fiu eu moştenitorul, ca oricare altul.
Nimeni nu suflă un cuvânt, dar toate figurile se întunecară.
Dintr-o sorbitură, vicontele Annibal bău jumătate din ceaşca de cafea.
— S-ar putea pune şi astfel problema? întrebă Comayrol,distrus.
— Vag, îl întrerupse Annibal. Marguerite e o femeie de geniu . În noaptea asta se vor întâmpla multe lucruri interesante. Eu nu ştiu nimic, în afară de faptul că ne trebuie un duce, pentru că Margueritei i-a trăsnit prin cap să fie ducesă.
După ce bău restul de cafea din ceaşcă, repetă:
— Eu nu ştiu nimic. Sunt ca şi voi, iubiţilor, o marionetă, care ridică mâna sau piciorul, după cum sunt trase sforile.
— Domnule viconte, spuse Jaffret, demn. Eu nu sunt o paiaţă!
— Deschide seiful, scumpule! zise Annibal, ridicându-se.
Şi pentru că Jaffret, uluit, îşi consulta prietenii din priviri,frumosul italian îşi trecu mâna albicioasă prin părul negru ca abanosul şi continuă:
— Am ordin să inspectez. Sunt însărcinat să văd dacă titlurile mai sunt aici . Încă ceva! se întrerupse el. Aşa, ca între marionete, ne datorăm ajutor reciproc şi protecţie. Nu vorbesc de acest bun Jaffret, care nu-i o paiaţă. Aveţi vreo idee oarecare, voi, iubiţilor, despre ceea ce se va întâmpla în această noapte la palatul de Clare? Iată cum se pune problema. Marguerite vrea ca la ora asta titlurile să fie în seiful dumneavoastră. Asta-i una!
— Sunt! spuse Jaffret.
— Foarte bine! Contesa are nevoie ca la un moment dat în noaptea aceasta titlurile să fie în mâinile acelui zevzec, domnul Inimă. Asta-i a doua!
— Le va avea, contra unei semnături pentru trei milioane, strecură Comayrol.
— Bine, spuse iar Annibal. Dacă nu, le va avea şi altfel. Contesa vrea să dea aceste titluri maestrului Léon Malevoy... Asta-i a treia!
Între convivi se simţi o mişcare de nervozitate.

— Bun! exclamă iar Annibal. Se pare că nu aveţi nici cea mai mică idee despre asta. Marguerite lucrează fără confidenţi şi fără colaboratori, eram sigur. Ştiţi, noi, napolitanii, nu ne lăsăm otrăviţi. Dacă aş fi al doilea soţ, vă previn că asta ar dura mult timp. Deschideţi seiful!
Bunul Jaffret, cu cheile în mână, se apropie de respectabilul obiect.
Comayrol profită de moment, pentru a-1 întreba foarte încet pe

Annibal:

— Aţi fost la domnul Inimă, din partea contesei?

— Asta-i o poveste veche, iubitule! replică italianul, ridicând din umeri. De atunci au mai fost o grămadă de combinaţii... Dar lăsaţi-mă să văd puţin sistemul. Pare foarte ciudat!

Jaffret desfăcu resortul de siguranţă şi deschise seiful, aşa cum se deschid toate seifurile cu cifru. Nu se produse nimic deosebit . Îi arătă titlurile, care erau intacte.

— Să vedem acum siguranţa, spuse vicontele.

Jaffret închise la loc uşă masivă, repuse resorturile în lăcaşul lor şi, lăsând cheia în broască, luă din vatră cleştele de sobă. Cu ajutorul lui, şi nu fără efort, întoarse cheia . În momentul în care broasca se închidea, din batantul uşii ieşi o pereche de gheare, care prinse cleştele cu atâta forţă încât vicontele Annibal abia reuşi să-1 degajeze.

— Drăguţ, spuse el. Foarte drăguţ. Dar când Marguerite ţine oamenii în mână, îi strânge mai puternic decât asta. Preaiubiţilor, vegheaţi-vă bine comoara. Cred că la un moment dat o să vi se şterpelească titlurile... Spuneţi-mi, aşa ca pentru mine: cele treizeci de poliţe pe care urmează să vi le semneze pictorul de peste drum, domnul Inimă, vor fi excelente ca să vă asigure un loc pe banca acuzaţilor de la Curtea cu Juri. Mie nu-mi prea plac valorile de genul ăsta, iubiţilor.

— Sunt pe numele Brutei, răspunse Comayrol, cu falsă modestie. Eu am aranjat aşa, cu bunul Jaffret.

— Jaffret, care nu-i o paiaţă? O ultimă cugetare: sărmanul conte n-o mai duce mult. Doctore, câte săptămâni îi mai dai de trăit? E îndrăgostit nebuneşte: când vrea s-o ucidă pe **Marguerite,** când se târăşte la picioarele ei. L-am văzut pe Von Amburgh, dresorul de fiare sălbatice. Cînd Marguerite se joacă cu Bruta, seamănă cu Von Amburgh. N-aţi auzit că de curând l-au mâncat fiarele?

— Cel puţin păsărelele mele îmi sunt recunoscătoare! suspină Jaffret, fericit că şi-a plasat atât de înţelept afecţiunea.

— Leii lui Von Amburgh n-ar fi mâncat-o pe Marguerite, spuse foarte încet Comayrol. E dracul gol. Eu l-am văzut pe conte pe vremea când era ca un leu, dar ea 1-a terminat. Inocentul ăsta o să moară în genunchi!

— De reţinut! exclamă vicontele Annibal. Să vă spun o povestioară. Săptămâna trecută, Bruta a dat o raită pe la vreo şase din medicii cei mai pricepuţi... după dumneavoastră, doctore. I-a rugat să-i spună dacă este otrăvit şi cu ce. L-au pipăit, l-au palpat, l-au mirosit, l-au gustat. Cei mai sinceri i-au mărturisit că pentru a răspunde la această întrebare indiscretă, ar trebui să-i facă mai întâi autopsia. Alţii i-au cerut... înţelegeţi bine ce anume. Bruta n-a acceptat autopsia, în schimb a dat celorlalţi ce-i pretinseseră. Aceştia s-au lansat în nişte

teste superbe. Ce credeţi că au descoperit?
Toate privirile erau curioase şi cercul se strânse în jurul vicontelui.

— Pe toţi dracii! mormăi Comayrol. Nu ştiu de la ce farmacie cumpără ea, dar sunt convins că s-a descoperit ceva.

— Absolut nimic! rosti vicontele cu emfază. Nici o fărâmă de otravă. Nici un atom! Nimic! Nimic! Absolut nimic!

— Nu e nevoie de otravă pentru a otrăvi, spuse doctorul printre dinţi. Ca să nu mai vorbim de faptul că aceşti încurcă-lume de la Facultate sunt toţi nişte măgari cu căpăstru!

— Amin! punctă vicontele Annibal, în timp ce-şi pieptăna mustaţa mătăsoasă, în faţa oglinzii. Probabil că aveţi dreptate, iubite doctore, căci prinţii ştiinţei i-au spus toţi — luînd fiecare câte 25 de ludovici — că dacă nu-şi scoate din cap ideea cu otrava, o să moară ca un câine înecat cu o chiftea. Ce demon fermecător, această Marguerite! Are un fel de a amesteca zahărul în ceaiul primului ei soţ, de te face să te înfiori. Nu pune decât zahăr, după cum s-a văzut, dar bietul conte, după ce bea, are nişte colici, ca de la arsenic. Ce ţi-e şi cu ideile astea! E cineva amabil dintre dumneavoastră, domnilor, să-mi dea adresa acelor venerabili cetăţeni, pe nume Cocotte şi Piquepuce, escroci de meserie?

— Aveţi de ales între două căi, domnule! fu de părere Comayrol. Dar la ora asta îi veţi găsi cu siguranţă la tripoul coanei Cocarde, pe colina Sainte-Geneviève .
Vicontele îşi însemnă această afirmaţie în carnet.
Invitaţii bunului Jaffret erau îngrijoraţi cu toţii.

— De aici, reluă Annibal, e doar la un pas. Mă duc. Ah, iubiţilor!. Cu încrederea pe care mi-o acordă o femeie ca Marguerite, nu pot să mă plâng că n-am ce face! Am treabă până peste cap în noaptea asta, fără a mai vorbi de îndatoririle de cavaler însoţitor, căci trebuie să fiu la post încă de la începutul balului. Nu se poate fără mine, înţelegeţi? La revedere. Nu întârziaţi. Credeţi-mă, o să aveţi ce vedea. Nu ştiu tot. Niciodată nu poţi şti tot, cu graţioasa noastră suverană, dar vă promit că până la răsăritul soarelui, în palatul de Clare se va petrece, fără ştirea celor din saloane, o aventură diabolică.
Îşi acoperi capul. Mătasea pălăriei era mai puţin strălucitoare decât părul. Surâsul său sclipitorii rece lumină o clipă din cadrul uşii, apoi vicontele dispăru.
Membrii fostei agenţii Deban rămaseră un timp nemişcaţi şi tăcuţi.

— Cînd o să-mi fie oare permis să degust farmecul unei existenţe liniştite? întrebă Jaffret, abătut.

— Avem două posibilităţi, domnilor! opină Comayrol. Rezistenţa sau supunerea. Vreţi să discutăm pe scurt cele două alternative?
Înainte ca cineva să-i fi putut răspunde, intră un servitor, cu o scrisoare. Era pentru Comayrol, care văzând scrisul cu adresa, spuse:

— Alta acum!
Erau nişte caractere largi, greoaie şi diforme, din cele al căror simplu aspect îi irită şi-i indignează pe oamenii pe care notorietatea îi expune adesea la primirea unor laşe scrisori anonime.
Totuşi, nu era chiar o scrisoare anonimă, căci purta semnătura *„Hubert Soyer”* şi fiecare ştia că Marguerite îşi lua acest nume pentru a coresponda cu supuşii ei.
Scrisoarea era scurtă. Iată ce spunea:

«Nu-l ascultaţi prea mult pe italian. E depăşit şi joacă cum poate. Primul meu soţ nu mai are mult de trăit . În această noapte vi se va desemna omul pe care trebuie să-l recunoaşteţi. Agenţia îl va confirma ca victimă a asasinatului din strada Campagne, iar doctorul — ca fiu al văduvei. Davot şi portăreasa de la numărul 10 sunt cu noi.
Să fiţi cu toţii acolo şi gata de orice. La ora 11 noaptea se va lumina de ziuă.

Hubert Soyer.»

După citirea scrisorii, Comayrol o mototoli **şi** o aruncă în foc.
— Există lucruri scrise ce trebuie păstrate ca nişte arme, şopti el. Dar există şi arme care-ţi pot arde mâinile.
Fiecare din cei din jur păstra tăcerea.
— Deocamdată, spuse Jaffret, ai cărui dinţi clănţăneau, fitilul e aprins.
— Şi să nu ştim nimic! bombăni Comayrol. Unde se află mina?
Doctorul Samuel murmură **şi** el:
— Asta-i o adevărată criză. Ţineţi-vă bine!
Şi se gândi la diligenţa de Calais, care pleca seara, pentru a ajunge la Londra în treizeci de ore.
Nu era nici măcar unul dintre ei care să nu fi gândit la fel.
Dar să pierzi într-un minut o muncă de zece ani! Şi o parte din această nemaipomenită prăjitură, care era moştenirea de Clare!
Comayrol se hotărî primul:
— Eu, domnilor, mă duc, fie ce-o fi!
Ceilalţi repetară, rând pe rând:
— Şi eu!
Toţi , până la bunul Jaffret, care suspină adânc, la gândul că păsărelele ar putea rămâne orfane.
Musafirii se despărţiră cu tristeţe, dându-şi întâlnire la palatul de Clare, la ora unsprezece.
Bunul Jaffret rămase singur.
Cu certitudine că nu era făcut pentru lupte violente. Iubea natura, aşa cum putea fi ea admirată printre boscheţii din Jardin des Plantes, în jurul lacului unde măcăiau raţele . Îi plăcea un pahar de vin alb,

consumat cu moderaţie, lângă o mână de castane coapte . Îi plăceau litografiile colorate, reprezentând cele patru colţuri ale lumii, sub forma a patru tineri împodobiţi cu atribute simbolice . Îi plăceau vodevilurile duioase, în care plângea Bouffé, la fel cum îi plăceau pralinele şi lichiorul de anason.

Suflet blând, inimă sensibilă, la îndemâna tuturor păsărelelor — oricare ar fi fost ele — nedând nimic săracilor, de teamă să nu încurajeze lenea, tare ar fi vrut să câştige mulţi bani în mod cinstit şi să nu rişte nimic niciodată. Nu era el omul care să caute aventura.

Puse un lemn pe foc şi se aşeză lângă şemineu.

Îşi întinse picioarele pe covor, apoi începu să-şi răsucească degetele.

„După un dineu copios", îşi spuse, „e foarte posibil să ai o indigestie. Dacă aş avea indigestie, n-aş putea să merg la balul contesei. Nu-i aşa?"

Acest gând îl făcu să înceteze a-şi mai răsuci degetele, pentru a-şi freca mâinile încetişor.

Rămase un sfert de oră meditând, apoi spuse:

— O scuză? Am una! Una superbă! Italianul ăsta, negru şi alb ca o coţofană, vicontele Annibal Gioja, nu ne-a ameninţat că-i posibil să fim jefuiţi? A spus în faţa tuturor: „Vegheaţi bine aceste titluri." Ce mai! E bunul nostru comun! Mă înarmez până în dinţi şi rămân de pază lângă seif. Asta nu se cheamă devotament? Ce spuneţi?

Pentru a doua oară îşi frecă mâinile, cu vădită satisfacţie.

Pendula aurită, care reprezenta o păstoriţă foarte grasă, privind doi porumbei care se giugiuleau, arăta ora zece şi jumătate.

Valetul lui Jaffret veni să întrebe dacă poate să meargă la culcare.

— Da, Pierre, răspunse omul cel blajin . Închide bine uşile. Somn uşor, prietene.

Pierre se duse.

Cînd bătu ora zece, Jaffret luă lampa şi pătrunse în încăperea unde-şi dusese păsărelele în ziua aceea. Avea nevoie să vadă pe cineva. Singurătatea îl apăsa.

Acolo se afla o colecţie numeroasă şi interesantă de zburătoare mari şi mici, toate mai mult sau mai puţin domesticite, şi care fuseseră învăţate să vină să-i ciugulească din palmă . În acel moment dormeau. Nici una nu părea să aibă vise rele. Jaffret le privi cu ochi duioşi. Făcu un tur prin încăperea-colivie, zâmbind în faţa acestui somn lipsit de remuşcări. Zîmbi scatiilor semeţi şi cu picioare lungi, sticleţilor, privighetorilor (căci avea privighetori, pe care le numea Filomele); avea şi grauri, botgroşi, piţigoi, păsări cu pene roşii, originare din America de Sud, papagal, păsări cu coadă mare din India, mierle, pitulice, fazani, bibilici.

Cu vocea dulceagă şi falsă pe care i-o dăruise natura, fredonă:

„Dormiţi, deci, iubirile mele dragi,

O să vă veghez mereu...”

— Mereu! se întrerupse cu un surâs amar. E o prostie ca un binefăcător să moară ca un om de rând. Mici fiinţe interesate! O să plângeţi după protectorul vostru, când el nu va mai fi!

Acest gând melancolic îi aduse pe obraz o lacrimă, pe care şi-o şterse.

Apoi, părăsindu-şi cu vorbe politicoase păsărelele lui dragi, se duse şi deschise biroul de scris, de unde îşi luă o pereche de pistoale din acelea înspăimântătoare, cărora li se spune „lovitură de pumn”: nişte pistoale mici, de buzunar, care nu nimeresc omul de la un metru.

— Când vor veni dimineaţă, trebuie să mă găsească înarmat! spuse el, în timp ce controla piedica pistoalelor. Asta-i rostul sentinelei.

Era ora unsprezece şi jumătate când reveni la ciobăniţa lui, îmbrăcat cu un halat şi purtând o bonetă de bumbac pe cap.

Această ţinută se potriveşte, în general, sufletelor sensibile.

„E chiar momentul când sosesc ei acolo”, se gândi. „Să fie sănătoşi! Iar dacă explodează mina în strada Grenelle, îmi place să cred că n-o să se simtă zguduitura până aici.”

Pentru a treia oară îşi frecă mâinile, după care îşi scoase papucii, pe care-i puse lângă foc şi-şi ură sieşi „Noapte bună.”

La început păru că-1 cuprinde somnul, şi nasul lui coroiat scoase chiar o notă din *Cîntecul celor care sforăie.* Dar se trezi, tresărind, pentru că piciorul drept, pierzându-şi sprijinul, atinse un scaun, care căzu şi lovi şemineul.

„Totuşi”, îşi spuse curajosul, „ce-ar fi să vină hoţii!”

Se făcu mai palid decât albul scufiei de noapte. Cred că aţi remarcat: ori de câte ori un mic accident vă trezeşte pe neaşteptate, vi se face frică, frică de orice.

Bunului Jaffret îi era adesea teamă. Semăna oarecum ca fire cu timidele lui fiice adoptive: păsărelele.

„Era mai bine dacă-1 ţineam pe Pierre aici”, îşi spuse. „Am greşit, trimiţându-1 la culcare. Dar acum ar trebui să urc până la etajul cinci. Ar fi cazul să-mi instalez o sonerie. Mă mir că nu m-am gândit la asta până acum. Arhitectul meu e un prost. Annibal ăsta a spus într-un fel deosebit: «Vegheaţi cu atenţie titlurile noastre.» A mers şi mai departe, zicând: «Presimt că într-o zi vi se vor şterpeli.» Şi ne-a cerut adresa lui Piquepuce şi Cocotte: doi şmecheri fără seamăn. Marguerite ar fi capabilă...”

Nu-şi termină gândul, dar se înfioră din cap până în picioare.

— Ce prostie! bolborosi el. Trosnesc lambriurile. Antreprenorii ăştia folosesc lemn verde. Parcă se aud nişte şoapte pe stradă, sub fereastră...

Făcu un început de mişcare, dar nu îndrăzni mai mult de atât.

— Pe străzi ca asta, continuă el, eşti la fel de sigur ca în codrul

Bondy! Noroc că la atelierul Inimă-de-Oţel sunt nişte vlăjgani solizi! Dar n-am văzut nici o lumină la ferestrele lor în seara asta...
Sări din fotoliu, pentru că poarta se izbise cu un zgomot sec.

— Cât de prost se închid toate astea! zise plângăreţ. Dacă aş fi sultanul Franţei, i-aş arde de vii pe toţi arhitecţii, la foc mic!

Pendula bătu miezul nopţii. Afară domnea o linişte deplină. Bunul Jaffret îşi împături halatul ca pe un colet şi-1 puse peste urechi, începând să numere până la o mie, ca să adoarmă. Spre şapte sute cincizeci, adormi, visând că păsărelele deschideau uşa apartamentului, venind să danseze în jurul lui acel faimos balet al păsărilor, care iniţial a fost pus în scenă la Circul Naţional, apoi şi-a continuat succesul prin teatrele mici, până a ajuns pe scenele de bâlci.

Îl amuza. Era doar contrariat de familiaritatea curcanului, care-i mângâia nasul cu moţul şi cu mărgelele lui cărnoase şi roşii. De fapt, nu mai exista nici o plăcere totală în această vale a lacrimilor.

Dacă Jaffret ar fi numărat doar cu o sută mai mult, ar fi auzit pe stradă zgomote care i-ar fi confirmat spaima: se mergea de colo-colo, se vorbea în şoaptă.

Nu ştiu ce umbră ciudată apăruse deodată la primul etaj al atelierului Inimă-de-Oţel, de partea cealaltă a străzii. Felinarul de la etaj fu coborât de-a lungul firului său unsuros. O altă umbră traversă drumul şi deschise ferestruica felinarului. Imediat, acesta se stinse. Strada se cufundă într-un întuneric deplin.

În acelaşi timp, portalul atelierului se deschise fără zgomot, după cum, tot fără zgomot, se sfârşise *destinul felinarului.* Sub bolta umedă, se auzi un murmur confuz, ca şi cum acolo s-ar fi adunat nişte oameni veseli, dar interesaţi să-şi înăbuşe accentele de veselie. Ochiul nu putea străpunge aceste tenebre, totuşi se distingeau nişte lucruri ciudate şi hazlii.

Visul bunului Jaffret se adeverea: păsări, un stol de păsări de talie supranaturală, care zburau de colo-colo, jucându-se m noaptea întunecoasă, fără să scoată nici un ciripit. Cei doi oameni care colaboraseră la stingerea felinarului — cel de la primul etaj şi cel de pe stradă — se reîntâlniră pe pavaj. Scotociră prin buzunare, de unde se auzi un zgomot metalic, apoi începură să umble la broasca porţii de la casa bunului Jaffret.

Erau nişte vrăjitori. Mîinile lor erau fermecate. După un minut, broasca cedă.

Intrară imediat amândoi. Trecură prin faţa gheretei portarului, cu paşi neauziţi . Încălţările le erau înfăşurate în cârpe, deşi în rest erau bine îmbrăcaţi şi păreau că aparţin clasei „domnilor”.

Urcară scara până la primul etaj, rămaseră un minut chiar pe palierul unde se afla uşa lui Jaffret, şi coborâră, lăsând poarta deschisă.

Ajunşi jos, traversară din nou strada şi trecură pragul atelierului

Inimă-de-Oţel. Acolo, în umbră, se auzi zornăit de bani, apoi o voce bărbătească, ce-ar fi putut aparţine domnului Baruque, spuse:

— Cu mulţumiri, domnilor Cocotte şi Piquepuce.

O altă voce adăugă:

— Restul ne priveşte . Înainte marş! Timpul zboară, căci are aripi!

Domnii Cocotte şi Piquepuce plecară la braţ pe strada Sorbonne.

Prin uşa atelierului Inimă-de-Oţel îşi luară zborul o mulţime de păsări gigantice — visul nefericitului Jaffret. Traversară strada în salturi miraculoase, cu sărituri inimaginabile, cu bătăi de aripi ce nu se pot zugrăvi, şi visul se înfundă pe aleea îngrijită a căsuţei celei noi.

Orologiul din Sorbona bătea ora unu, după miezul nopţii.

20.COŞMARUL BUNULUI JAFFRET

Pendula lui Jaffret mergea cu precizie, ca însuşi cursul soarelui. Avea multe calităţi, asta e sigur. A fi punctual este o virtute socială. O.statistică a stabilit că la o sută de faliţi corespundeau circa **nouăzeci** din acei muritori nenorociţi şi intolerabili care ajungeau la întâlniri cu o oră mai târziu: acei oameni mocăiţi, cu minţi prost organizate, într-un cuvânt, cei care pierd diligenţele, trenurile, ocaziile, care pierd tot!

Am un coleg, un tânăr cinstit cum nu se mai poate. Spre vârsta **maturităţii** nu mai puteai avea încredere în el. Ceasul îi întârzia, afacerile sufereau. După ultimele ştiri, lamentabile, ceasul său oprit doarme în buzunăraşul pantalonilor unui falit. Ce i-ar fi trebuit, în definitiv, bunului Jaffret pentru a ajunge perla bărbaţilor galanţi? Prea puţin: ceea ce *bucătăria burgheză* — ca să abordăm un subiect mai serios — pretinde de la cei ce vor să prepare un ostropel de iepure.

Pendula lui Jaffret, cu clinchet ascuţit şi cristalin, răspundea bătaie cu bătaie sunetului grav al orologiului Sorbonnei. Lumina lămpii scădea şi focul se stingea încet, aruncând luciri stranii asupra tragicului seif, aflat în partea opusă şemineului. Vibraţiile pendulei încă nu se stinseseră, când un murmur confuz, de o provenienţă nedefinită, răzbătu prin liniştea casei; s-ar fi zis că e un zumzet, la fel cu freamătul surd al acelor păsări moarte, ţintuite de porţile ţărăneşti, când vântul nopţii le zbârleşte penele.

Zgomotul venea din camera în care bunul Jaffret îşi dusese în noaptea aceea păsărelele îndrăgite, toate la un loc. Intrarea în cameră se afla pe acelaşi palier.

Imediat, păsările bunului Jaffret începură să zboare şi să ţipe, cuprinse de o panică misterioasă. Cel mai mic scâncet de copil ajunge

la urechile unei mame afectuoase. Le auzi şi Jaffret, dar zgomotele se asociau perfect cu visul lui... Continuă să doarmă.

În acest timp, uşa camerei cu păsări se deschise uşor şi în cadrul ei, la înălţimea unui om, apăru un cap de bufniţă. Bufniţa îşi plimbă privirea ursuză în jurul salonului şi spuse:

— Sforăie lângă foc, lepădătura!

Vorbea cam urât pentru o bufniţă.

Zgomotul de pene se intensifică; în acelaşi timp, un stol de păsărele mici intră în salon pe deasupra capului bufniţei şi începu să zboare în jurul lambriurilor. Deşi cufundat în somn, Jaffret era destul de conştient de această invazie. Simţi chiar trei-patru atingeri obraznice peste scufia de bumbac. Dar totul se confunda cu visul lui.

Bufniţa trecu pragul, intrând şi ea în salon. Aţi auzit cu siguranţă vorbindu-se despre faimosul *şir indian*, tactică elementară a Pieilor Roşii, atunci când pornesc la luptă. Bufniţa fu prima care intră în salon. După bufniţă, venea un vultur, apoi un cocoş de o mărime impresionantă, care-şi scutura cu mândrie creasta sângerie, iar după cocoş un curcan, care ţinea duios în braţe un curcănel.

Apoi corbi, coţofene, găini, porumbei cu gâtul garnisit cu stofă, papagali, lebede, gâşte, un struţ, un păun, raţe, un liliac şi o rândunică, simbol al exilatului ce-şi regretă patria-mamă.

Poate mai erau şi altele.

Toate aceste zburătoare aveau aceleaşi pene ponosite, şi chiar în multe locuri, mâncate de molii. Veneau dintr-o ţară în care păsările sunt mult mai mari decât la noi şi mai prost întreţinute. Vulturul în special, această vietate teribilă, avea penele căzute ici şi colo, iar pielea lui era din stofă galbenă.

Zburătoarele intrară în linişte şi ordine, una câte una, păstrând şirul indian. Mergeau fără să facă nici cel mai mic zgomot. Privirea scrutătoare a unui naturalist n-ar fi întârziat mult până să descopere că toate purtau încălţări înfăşurate în cârpe.

Primele intrate făcură înconjurul salonului şi în trecere, bufniţa binecuvântă seiful. Făcând un mare ocol, ajunse exact în faţa lui Jaffret. Procesiunea care o urma se opri odată cu ea. Un cerc larg, a cărui imobilitate hazlie e greu de descris, înconjură şemineul.

Vulturul părea să fie şeful. Stătea în mijloc.

— Nu mişcaţi! ordonă el, fără să-şi deschidă pliscul. Bateţi din aripi cu prudenţă, pentru a dovedi că aţi câştigat bătălia!

Cuvintele nu erau decât un murmur, şi totuşi, **Jaffret** mormăi în somn.

— Nu se simte în largul lui! şopti cocoşul uriaş.

Bufniţa îşi scoase braţul dintre pene şi luă pistolul de pe măsuţă, punându-1 la loc sigur, apoi adăugă:

— Sunt tot felul de păsări comestibile pe aici. Aş putea da o raită

prin bucătărie.
În spatele lor, o singură zburătoare stătea discretă în întuneric. Era curcanul cu puiul în braţe . Îşi luase acest loc cu de la sine putere şi din vocaţie. Totuşi, curcanii sunt recunoscuţi ca fiind orgolioşi — lucru de la sine înţeles, pentru că sunt şi proşti. Curcanul nostru îşi legăna puiul şi-i gângurea la ureche:

— Ţine-ţi pliscul, Saladin! Nu fii nesuferit! Eşti înţărcat, fii demn! Dacă în situaţia de acum ai scoate zbieretele tale obişnuite, m-ai obliga să-ţi astup gura. Mai bine ascultă şi priveşte . Înţeleg că eşti prea tânăr, dar totul va fi hazliu şi o să-ţi dau nişte vieţuitoare să le ucizi, ca să te distrezi.
Totuşi, se poate afirma sub jurământ, acest curcan şi mamă-model nu era crud.
Vulturul o chemă pe rândunică.

— Cascadin, spuse el, caută bucătăria şi aprinde focul. Dacă întâlneşti servitori, pune-i în lanţuri. Să revii pentru vânătoare. Fugi, căci eşti ca timpul, bobocule! Ai aripi!

Rândunica, urmată de un porumbel şi o gâscă, ieşi să caute bucătăria. Atunci, vulturul şef îşi prinse între index şi degetul mare extremitatea impresionantului cioc şi-1 ridică vioi. Capul, prins astfel încât putea fi dat pe spate, se deschise ca o cutie, descoperind chipul războinic al domnului Gondrequin, zis şi Militarul, care comandă:

— Deschideţi-vă măştile, să respiraţi aer curat, căci în interiorul acestor cadavre miroase urât.
Toate zburătoarele se supuseră atât de prompt, încât ciocurile lor răsturnate ajunseră la ceafă. Dintr-o privire, se putu vedea alcătuirea acestui senat bizar: domnul Baruque, zis şi Vicleanul, era în pielea cocoşului uriaş; Similor, tot prezentabil şi sigur pe el, locuia în bufniţă şi o pierdea din ochi pe domnişoara Vacherie, vecina lui, nu mai puţin hidoasă in costumul ei de liliac decât în realitate, ca femeie. Échalot (inimile noastre l-au recunoscut) era curcanul ce nu se lăsase despărţit de micuţul lui, chiar şi într-o situaţie atât de primejdioasă. Stâlpul avea costum de corb, Albinosul intrase cu totul în costumul mare al struţului. Echilibristul ţopăia în interiorul lebedei. Celelalte păsări, din fier, carton şi pâr, conţineau sufletele caporalilor şi ucenicilor atelierului Inimă-de-Oţel. Furnizoarea materialelor fusese trupa domnişoarei Vacherie, cea mai bogată dintre toate stelele bâlciului. Indicaţiile i se datorau lui Similor, care fusese părtaş la expediţia din strada Cassette. Autorul libretului era domnul Baruque. Toate aceste chipuri se priviră cu un aer aproape întunecat, până la limita lugubrului, care la parterul anumitor teatre ar fi stârnit un hohot de râs epileptic. Toţi aceşti bieţi oameni aparţineau acelei lumi infantile, care mişună prin subsolurile artei, care nu are vârstă şi rămâne astfel chiar şi când barba îi încărunţeşte: în definitiv e o lume veselă, fără

griji, fără răutăţi, dar sâcâitoare şi crudă, când e pradă mistificării.
Échalot deschise şi craniul lui Saladin, curcănelul lui; o făcu pentru a-1 îmbrăţişa pătimaş şi a-i spune:

— Nu-s mulţi cei care au început atât de tineri să-şi poarte costumul caracterului. Eşti drăgălaş ca un lupuşor, acolo înăuntru, dragule! Nu urla, ar tulbura ceremonia. Mai degrabă, priveşte cât sunt de caraghioşi! Uite-1 pe tata! În loc să te mângâie, se lasă pradă pasiunilor. Din înaltul cerului, dacă mama ta te-ar contempla, scumpete... Nu urla... Probabil ar regreta că nu şi-a conceput orfanul cu mine.

— Domnule Baruque! strigă Gondrequin cu voce răguşită.

— Prezent, domnule Militar! răspunse Vicleanul.

— Ce urmează?

— Mi-am pierdut memoria. Suflaţi-mi, vă rog!

— Penele! spuse Baruque. Daţi-i drumul!

Gondrequin-Militarul zâmbi:

— Aici sunt, domnule Baruque! spuse el. Păziţi-vă, eu mă distrez. Smulgeţi-vă fiecare câte o pană din aripi şi gâdilaţi-1 uşor . Împreună. Haideţi!

Cu exactitatea cu care un pluton îşi execută exerciţiile, fiecare îşi smulse câte o pană.

— Atenţie, Saladin! spuse Échalot. Datorită mie eşti înţărcat: poţi înţelege încă de pe acum trucul necesar, ca o crimă să fie pedepsită, iar virtutea să fie la rândul ei recompensată.

Saladin era singura persoană de acolo care nu se amuza din plin. Arăta ca un drac într-o cristelniţă. Făcea nişte eforturi disperate *să urle,* dar Échalot avea o manieră cu totul aparte de a-1 face să-şi ţină *pliscul,* înfundându-i-1 cu pumnul.

În acest timp, cercul se strânsese în jurul lui Jaffret, care începuse să se zbată ca peştele în tigaie, pentru că vârfurile penelor îi căutau părţile cele mai sensibile ale trupului, ca să-1 gâdile: sub nas, la colţul buzelor, în spatele urechilor, în palme, în dosul genunchilor.

Sigur că totul se petrecea în vis, căci în ciuda acestei torturi, se încăpăţâna să doarmă. Gemea îngrozitor, dar fără să se trezească.

— Dă-i drumul! strigă Vicleanul. Hai că se trezeşte!

— Timpul zboară! adăugă Militarul. Scena e prea lungă. Care dintre voi are tutun?

Similor avea pachetul cu el. Nu-şi refuza nici un lux. Pachetul fu dus la nasul lui Jaffret, pe care coşmarul îl chinuia, făcându-1 să respire ca o forjă.

Se trezi, cu un strănut care ameninţa să-i facă pe toţi bucăţi.

— Nu mişcaţi! comandă Militarul.

Toate chipurile se acoperiră, producând un singur zgomot, ca şi cum trei duzini de capace de căni cu bere ar fi fost lăsate să cadă deodată.

Şi cercul nemişcat al păsărilor, aranjat într-o ordine admirabilă, pronunţă într-un singur glas, încet, lugubru şi profund:

— Dumnezeu să te binecuvinteze, bunule Jaffret!

— Nu urla, Saladin! murmură Échalot, care avea lacrimi în ochi. Trebuie să nu ai minte nici cât un pui de becaţă, ca să nu crăpi de râs.

Jaffret îşi ridică pleoapele grele. Privirea rătăcită i se plimbă de la unul la altul. Sigur că era propriul lui coşmar, dar atât de oribil exagerat, încât îi venea să ţipe de disperare.

Urmă un strănut. Toate păsările îi urară noroc, cu seriozitate.

— Dumnezeu să te binecuvinteze, bunule Jaffret! repetă Militarul, cu o voce venită de dincolo de lume.

Şi cercul, ca un ecou sinistru:

— Bunule Jaffret, Dumnezeu să te binecuvinteze!

— Focul e aprins! strigă clar tenorul Cascadin. Trimiteţi păsăretul!

Jaffret se frecă la ochi, deznădăjduit. La un semn al vulturului, cercul păsărilor începu să cânte leneş şi melancolic:

„Jaffret e prins, din păcate,
Prins pentru păcate,
Şi pentru al său păcat,
Jaffret va fi ghilotinat.
Larifla, fla, fla,
Larifla, fla, fla.”

După acest refren, cocoşul cântă, corbul croncăni, porumbelul gânguri, raţa măcăi, găina cotcodăci, vulturul strigă, liliacul chiţăi, bufniţa ţipă.

În acelaşi timp, scăpat o secundă din mâna lui Échalot, Saladin scoase un urlet inuman.

Jaffret, împietrit de o groază fără nume, se ridică pe picioarele tremurânde, sprijinindu-se de marmura şemineului.

— Păzea! ordonă Militarul. Se cere păsăretul. Declar vânătoarea deschisă. Fără permise! Şi! Rupeţi rândurile!

Urmă o clipă de confuzie îngrozitoare. Păsările, adevăratele păsări, prinse şi sugrumate, scoteau ţipete lamentabile. Erau urmărite peste tot. Cei doi fazani aurii încercară să se ascundă sub haina nenorocitului lor binefăcător, unde fură asasinaţi cu laşitate.

— Încearcă să sugrumi măcar un canar, îi spunea Échalot elevului său. Nu trebuie să fii rău cu animalele, dar ne trebuie pentru grătar. Eşti înţărcat, o să mănânci.

Uciderea celor doi fazani îl aruncă pe Jaffret pe scaun, cu chipul schimonosit de oroare.

— Nu-i vis! bolborosi el.

— În cazuri din astea, se mai spune: „Doamne, ce-mi văd ochii!" sau „Oh, Doamne, nu-mi pot crede ochilor!" strecură **Baruque între** două cucurigu. Te vom trezi pe loc, hoţ de ateliere ce eşti!

— **Vânătoarea e** închisă! strigă Gondrequin. La frigare, bucătari! Ceilalţi, rămâneţi! Luaţi loc, vă rog şi fiţi cu ochii pe bunul domn Jaffret, cât timp se face friptura.

Jaffret, încolţit din toate părţile, reînchise ochii şi-şi î**ncrucişă** braţele pe pieptul slăbănog. Se trezise, se trezise **de tot.** Nu mai **credea** că e un vis. Dar ce reprezenta această **inimaginabilă** şi ameninţătoare vedenie? În provincie, hoţii îşi **ascund chipu**rile **sub** o basma. Ar fi putut fi hoţi sau asasini, **dar atunci la** ce folosea această punere în scenă zgomotoasă, **ori ce ar fi** fost **ea?** Asasinii şi hoţii, la Paris ca şi la ţară, se **feresc de** zgomot.

— Atenţie, domnişoară Vacherie! Daţi-vă în spectacol **şi arătaţi**-vă talentele! Haideţi! Similor, mişcă! Doar ai **atâtea** brevete! Albinosule, ia fă o figură de balet! Daţi-vă **silinţa!**

Astfel vorbea Vulturul, al cărui cap trist şi crud era violent scuturat de un dans epileptic. Baletul, într-adevăr, baletul trupei Vacherie era în plin avânt. Bufniţa şi liliacul făceau minuni, cocoşul sărea pe pinteni, coţofenele băteau din picioare, lebăda şi struţul făceau nişte paşi de mai mare dragul, în timp ce porumbeii îşi umflau guşa în jurul păunului, care-şi deschisese coada extravagantă.

— Tu nu râzi, fiinţă fără inimă? îi spuse Échalot lui Saladin. Tu, care eşti înţărcat. Uite la tata! Ce bărbat ar fi, dacă n-ar avea tot atâtea defecte câte calităţi! Uite, cu figura aia i-a rupt inima maică-ti!

— Stop! strigă Militarul. Mi-e sete.

Păsările se opriră brusc. Gondrequin probabil că studiase mersul vulturilor. Se apropie de Jaffret şi-i spuse cu respect:

— Dacă domnul e mulţumit de sclavii săi, îi va iniţia în drumul către pivniţă, unde se află vinul.

Dar coţofana apăru cu o tavă plină de sticle. Lui Jaffret îi dădură lacrimile. Pentru păsărele nu plânsese.

— Leac contra ţâfnei, care dacă nu ştiţi, e o boală păsărească, fraţilor! spuse Gondrequin, destupând prima sticlă.În sănătatea domnului Inimă, ca întotdeauna!

— În sănătatea domnului Inimă! spuse tot grupul, acum bine ghiftuit.

Jaffret se înfioră până în măduva oaselor.

— Merge, merge friptura! anunţă Cascadin. E bun vânatul gătit.

Şi Similor, ciocnind cu cea care-i înflăcăra inima sprinţară, intonă:

— Tu eşti voluptatea. Delirul unui tânăr care se credea blazat de sentimente, pentru că avusese prea multe victorii asupra celui mai picant sex din lume! Pentru a-mi exprima cu adevărat idolatria ce-ţi port, ar trebui să am limba zeilor şi a lui Voltaire. Dacă m-ai înşela, aş

sparge toată vesela . Îmi accepţi mâna, inima, averea şi numele? Puţin îmi pasă, mă leg cu tine pentru veşnicie.
Échalot vorbea cu totul altfel:

— Hai, o picătură din cea mai curată licoare! Eşti înţărcat, trage o duşcă!

— Domnule Baruque, strigă Gondrequin.

— Prezent!

— A sosit clipa! Acum e momentul. Aş putea ţine un discurs, dar vi-1 acord cu dragă inimă. Spune-i Iscariotului ăstuia că timpul zboară şi ar fi greşit să facă pe nebunul în faţa forţei majore a necesităţii.
Baruque ieşi imediat din rând şi se plantă în faţa lui Jaffret, care se retrase instinctiv.

— Fără teamă! spuse el. Dar dacă nu sunteţi amabil, **vă** vom spânzura în locul candelabrului. Atenţie! Vă voi explica problema în două vorbe. Am fi putut veni să vă împungem cu un cuţit în gât şi să vă spunem: „Deschide seiful şi **dă**-ne hârtiile", dar am preferat să ne răzbunăm un pic şi să ne amuzăm printr-o farsă prelungită, în care aţi fost ţinta batjocurii, pentru a vă dovedi că deasupra fiinţelor umane **există** o Providenţă şi că de atâtea ori merge ulciorul la apă până când se sparge în mii de cioburi, în mijlocul **meschinăriilor** existenţei dumneavoastră închircite.

— Ascultă asta, chinezule! Nu urla! şopti Échalot, care-şi ţinea răsuflarea, pentru a nu pierde nimic din **înţeleptele** cuvinte. Eşti înţărcat!

— În consecinţă, reluă domnul Baruque, a cărui voce devenea aspră şi tăioasă, am venit cu sarcasmul pe buze, ca să ne batem joc de dumneavoastră de la obraz, fără să ne fie teamă, pentru că aţi furat nişte hârtii pentru care există o plângere în justiţie a domnului Malevoy şi în consecinţă...

— Hei, tu de colo! Ai mai spus-o! îl întrerupse Militarul, invidios pe limbuţia Vicleanului.

— Aşadar, reluă domnul Baruque, mi-e indiferent, voiam să spun că justiţia e cu ochii pe afacerea asta şi individul nu poate sufla o vorbă. Dar tot e bine că nu e băgat în lanţuri. Ceea ce decurge de aici e faptul că meseria unui artist nu-i cea de a denunţa un şmecher... Şi ca dovadă că nu ne e teamă şi nici nu avem chef să ne ascundem, jos măştile toată lumea!
Din nou toate pliscurile se deschiseră descoperind aceleaşi chipuri.

— Vedeţi, aşadar, continuă Baruque, în consecinţă... nu... în virtutea acestui fapt, în faţa destinului care se va petrece sub ochii dumneavoastră, vă veţi învăţa minte să mai negociaţi altă dată case în care se află ateliere şi să cereţi trei milioane, în hârtii timbrate, de la domnul Inimă. Dumneavoastră veţi porni cu stângul şi veţi pune cheia în broasca seifului de colo, căci dacă nu — priviţi-mă bine, „Frac

Negru"— *„se va* ***lumina*** de *ziuă"* în noaptea asta, nu-i aşa? Nu e nevoie să spun mai mult!
La aceste ultime cuvinte, domnul Baruque îşi fixă privirea în ochii prietenului păsărelelor. Avea o figură slabă şi tăioasă, care nu anunţa nimic bun. Jaffret nici nu încercă să discute.

— Mă spăl pe mâini, şopti el, părăsindu-şi scaunul. Eu sunt un om liniştit, cu o sănătate delicată şi incapabil să rezist la forţă. Un Frac Negru, eu! Doamne! Dragii mei vecini, lată-ne într-o perioadă de carnaval şi bănuiesc că v-aţi lungit cu masa, de vreme ce nu mai ştiţi dacă e zi sau noapte. Protestez împotriva violenţelor dumneavoastră.

— Stop! îl întrerupse Gondrequin. Destul! La seif, căci timpul zboară! N-o să ghiceşti niciodată de ce? Pentru că are aripi! La muncă!
Jaffret învârti într-adevăr butoanele seifului, formând cifrul combinaţiei, după care luă cheia din buzunar . Întorcându-se astfel cu spatele spre persecutorii lui; era atât de speriat să nu primească nişte lovituri pe negândite, încât se grăbi cât putu,spunând:

— Eu sunt doar un simplu depozitar, depozitarul contelui de Bréhut de Clare şi nu m-aş fi gândit niciodată...
Un strigăt de spaimă îi întrerupse fraza: un strigăt înspăimântat, îngrozit. Se grăbise atât de tare, încât uitase să întrerupă mecanismul de apărare. Chiar în momentul în care seiful se deschise, braţul i se găsi prins în capcană. Fu o lovitură de teatru, nu de gen dramatic, ci dintr-acela care aduce Parisul de sute de ori la reprezentaţii, pentru a vedea scene pline de nerozii, numite feerii. Printre cei de faţă, nu era nici o singură zburătoare care să nu fi auzit despre minunile seifului lui Lecoq. Aceste minunăţii se povestesc: sunt oarecum crezute, dar nu până la capăt. Trebuie văzute. Acum fuseseră văzute. Bravo!
Nefericitul Jaffret cerea milă, dar nimeni nu-1 asculta. Se auzi o aclamaţie de o bucurie sălbatică. *Trucul s*e bucura de un succes enorm. Apoi toată lumea începu să vorbească emoţionată, înfierbântată, ca arheologii care în timpul unor săpături dau peste un vas antic. Similor făcu o acrobaţie şi-i trimise o sărutare domnişoarei Vacherie, domnul Baruque bătu din palme, Gondrequin declară că e o scenă de o lungime cum nu întâlneşti prea multe în viaţă, Échalot trăgea de mutriţa lui Saladin, spunându-i:

— Priveşte, fătul meu, priveşte! Nu pierde ocazia! Dacă pierzi asta, mai târziu o să regreţi! E o adevărată farsă! **Ah,** dacă mama ta ar fi aici! Biata defunctă!
Şi fiecare povestea vecinului, care sigur că nu-1 asculta, gloriile acestui seif legendar: istoria armăturii, **nenorocirile** lui André şi ale frumoasei lui soţii, milioanele casei Schwartz, erorile justiţiei, cum chiar această armătură cizelată **servise** drept capcană pentru a-1 prinde pe domnul Lecoq, **marele** domn Lecoq, sau Toulonnais l'Amitié, care fusese decapitat de uşa strălucitoare şi tăioasă, precum

cuţitul ghilotinei. Chiar uşa asta, înţelegeţi? Uşa pe care fiecare **o** putea **atinge** cu degetul. Nu se poate spune ce amintiri tragice poate **răscoli** un astfel de martor mut şi ameninţător. Aceasta este **strania** putere a relicvelor.

— Întinde-ţi mânuţa, Saladin! Atinge asta fără frică! O să poţi spune mai târziu: „Am avut şansa să ating acel obiect în tinereţea mea." Şi până la moarte eu îţi voi fi martor: Sigur, copilul l-a văzut la puţin după ce-a fost înţărcat."

Jaffret nu mai striga — nefericitul Jaffret. O agonie morală înlocuia pentru el durerea fizică, motivată de strânsoarea destul de puternică a acestei gheare de oţel. Auzea vorbindu-se în jurul lui despre uşa-ghilotină, care-i trimitea pe faţă reflexe de brici şi-şi amintea acel teribil *Larifla,* cântat odinioară:

„Jaffret e prins din păcate,
Prins pentru păcate,
Şi pentru al său păcat,
Jaffret va fi ghilotinat"

Un sfârşit groaznic pentru un om liniştit. Se gândi poate şi la un alt cântec, ce spunea: „El e un zeu."

Din fericire, uşa se deschise, făcând loc lui Cascadin şi celor două ajutoare ale sale, dintre care fiecare ducea în mâini câte un enorm platou cu vânat. Se găsea acolo toată colivia. Asta îi schimbă gândurile şi, în timp ce se puneau tacâmurile, se produse un incident, care probabil îl linişti pe vinovatul Jaffret. Nu era doar seiful lui Schwartz puternic şi plin cu bancnote, nu era nici măcar seiful Bancelle, conţinând venitul lunar al unui bancher de provincie: în afară de titlurile casei de Clare, seiful conţinea în acest moment şi economiile bunului Jaffret. Gondrequin-Militarul luase titlurile, după ce le supusese examenului înţelept al domnului Baruque. Se îndepărtă mulţumit, când îl zări pe Similor descriind o curbă iscusită, pentru a ajunge la seif. Domnişoara Vacherie îl urma îndeaproape. Pe partea cealaltă, Échalot, mânat de alte sentimente înălţătoare, se strecura pe lângă zid . Îşi vârâse puiul sub aripă, pentru a avea ambele mâini libere. Trebuie oare să spunem că Stâlpul, Albinosul, Jongleurul şi chiar câţiva ucenici, cărora le lipsea simţul moral, înaintau cu toţii spre aceeaşi ţintă: seiful! O făceau oare pentru a-i admira grandoarea istorică? Ochii le străluceau, mâinile le tremurau.

— Pe loc, stai! strigă Gondrequin, în momentul în care degetele răşchirate ale lui Similor se întindeau deja spre seif. Nimeni nu mişcă! Probitatea este privilegiul onoarei.

Domnul Baruque, întotdeauna prompt, se înţepeni între seif şi Similor, căruia îi smulse banii lui Jaffret, spunând:

— O să sparg capul primului dintre voi care nu-şi vede de treabă!

— La masă! ordonă Militarul. Mîine o să faceţi ce vreţi, dar azi, datorită faptului că momentan aveţi ocazia de a lucra împreună cu nişte oameni de inimă ca mine şi ca Vicleanul, păziţi-vă! Nu mişcaţi în front, sau vă pocnesc!

Similor ezită, Échalot îşi puse puiul pe jos şi spuse blând, în timp ce se dezbrăca:

— Vrei să le ciripesc câte una, Amédée? Jur pe ţara mea că voi depune suma pe care o luăm pe numele lui Saladin, pentru recrutarea şi căsătoria lui. Eşti gata, puştiule?

Dar majoritatea păsărilor strigă:

— La masă! La masă! Nu suntem hoţi!

Mirosul mâncării le dădea ghes. Majoritatea se luă după el. Similor şi domnişoara Vacherie porniră braţ la braţ, îndepărtându-se de seif, cu un suspin de regret. De atunci Échalot spunea adesea:

— Era ocazia de a ne îmbogăţi. Dacă n-ar fi existat cei doi mâzgălitori, copilul ar fi avut destinul asigurat în societatea modernă.

Urmă un chef plin de veselie. Păsările bunului Jaffret fuseseră bine hrănite. Nu vom descrie acum senzaţiile sfâşietoare din inima stăpânului lor, în timp ce ele erau devorate. Cina lui trecuse demult. Nici nu-i mai era teamă că va fi supus ultimului supliciu. Stomacul şi sufletul sunt două lucruri total diferite: Jaffret îşi mărturisi sieşi că ar fi mâncat şi el cu plăcere pe câteva din prietenele lui. Nu i se oferi nimic.

— Ascultă, îi spuse Gondrequin-Militarul, după ce toate cele trei platouri fură golite şi ultimele rămăşiţe înlăturate. Domnul Baruque şi cu mine te vom elibera în noaptea asta. Trebuie să mergem în lumea bună, la palatul de Clare. **Să** nu mişti în front, animalule, sau te cotonogesc . Îţi facem **cinstea** să te luăm, neavând altă cale, ca să ne conduci la **fosta** Marguerite de Bourgogne . Înainte marş!

PARTEA A TREIA

PALATUL DE CLARE

1.ÎNAINTEA SERBĂRII

Pentru înţelegerea evenimentelor stranii, şi desigur neaşteptate, care voi încheia acest episod al istoriei *„Fracurilor Negre”,* avem nevoie să facem cunoscute cititorului unele detalii ce-ar putea părea prea minuţioase: topografia palatului de Clare.

Acest edificiu, deja vechi la vremea aceea şi care de atunci a fost refăcut, aducându-i-se nişte schimbări notabile, de utilitate cvasipublică, dădea spre strada Grenelle Saint- Germain, cu partea din

spate a încăperilor de folosinţă comună, rotunjită printr-o concavitate, în centrul căreia se afla o intrare monumentală.

Dincolo de această intrare, închisă permanent şi unde ospitalitatea era reprezentată simbolic prin două bănci de piatră, adăpostite într-o adâncitură a zidului, se găsea o curte interioară cu o întindere considerabilă, înconjurată din toate părţile de clădiri asemănătoare cu acele *patios* ale palatelor din Spania, cu atât mai mult cu cât în centru se înălţa o arteziană.

În dreapta şi în stânga se găseau construcţiile adiacente, care nu lipsesc nici unei locuinţe mari . În fundal se ridica palatul propriu-zis, dezvăluindu-şi faţada seniorială, în faţa căreia se găsea o scară monumentală, cu şaisprezece trepte de marmură, alternând roşul cu negrul.

Palatul fusese construit pe vremea lui Rowland Fitz- Roy Jersey, duce de Clare, însoţitor şi ministru al lui Iacob al III-lea, în primii lui ani de exil . În concluzie, palatul data din a doua jumătate a domniei lui Ludovic al XV-lea, dar arhitectul casei de Clare era evident cu ochii întorşi spre trecut. Opera lui dezminţea stilul sever al epocii şi revenea, pe alocuri, spre anii înfloritori care ne-au lăsat fermecătoarele capodopere din tinereţea lui Ludovic al XIII-lea.

S-ar fi zis că era o emigrare a bătrânului Marais în plin cartier Saint-Germain şi că unul din pavilioanele Pieţii Regale, mărit şi mai ales înnobilat, îşi părăsise temelia lui prea plată pentru a se urca aici pe un piedestal orgolios.

Nu vorbim decât în memoria splendorilor palatului din acele vremuri care s-au dus, când ducii de Clare erau consideraţi ca fiind printre cei mai bogaţi nobili din lume.

Am putea vorbi numai despre faptul că, în perioada Restauraţiei, ducele Guillaume uluise Curtea şi oraşul prin traiul său plin de grandoare.

Sub domnia lui Ludovic-Filip toate acestea se mai domoliseră puţin. Ducele Guillaume, deşi se alăturase regelui, nu putea fi complice activ în comedia burgheză jucată la Tuileries.

De la moartea soţiei şi a fiicei celei mari trăia oarecum retras. Iernile şi le petrecea la Roma.

Sosirea ramurii de Bréhut de Clare, însărcinată prin hotărâre judecătorească cu tutela tinerei prinţese de Eppstein, fu pentru palatul din strada Grenelle un fel de Revoluţie din iulie. Palatul decăzu dintr-o dată, aşa cum se întâmplase chiar cu Tuileries, dar decăzu într-o măsură mai mică, primind mai puţini oaspeţi incomozi şi păstrând în jur mai mulţi nobili.

Cei dintâi, tot ca la Tuileries, erau un rău necesar, rezultat al victoriei. Ceilalţi rămâneau ataşaţi amintirii ducelui Guillaume şi poziţiei înalte a prinţesei de Eppstein. Trebuie să recunoaştem că

atitudinea ireproşabilă şi abilă a contesei de Bréhut de Clare ridicase numărul nobililor. Contesa era o femeie fermecătoare, extrem de distinsă atunci când voia şi reuşită peste poate. Nu cred să fi avut vreun confident. Cei care credeau că o cunosc perfect, spuneau că era prea pornită să cucerească imposibilul. Până acum acest lucru îi reuşise, şi există o axiomă latină, care afirmă, prin toate gurile cunoscătorilor: *„Soarta îi ajută pe cei îndrăzneţi”*.

Când au loc marile gale din lumea finanţelor, îi vedem adesea pe bancherii noştri deschizându-şi deodată fermecătoarele locuinţe în nopţi de sărbătoare şi primindu-şi mulţimea de prieteni în grădini mici şi frumoase, acoperite şi amenajate special pentru acestă ocazie.

Chiar şi atunci când contele şi contesa de Clare ar fi avut o clientelă asemănătoare, nu ar fi trebuit nici să acopere, nici să amenajeze — total sau în parte — grădina palatului. Cele două saloane mari de la parter, galeria şi mulţimea camerelor de lux ar fi fost suficient de încăpătoare pentru a primi întreg Parisul şi încă jumătate, aşa cum se obişnuieşte la petrecerile financiarilor, iar casa de Clare nu avea chiar atâţia intimi, în ciuda lui 29 iulie al său.

Când dorea, era sigură că va avea o mulţime suficientă, amestecată în proporţia pe care am arătat-o. Cartierul Saint- Germain n-ar fi îndrăznit să absenteze, căci contesa avusese inspiraţia să pozeze în femeie politică, fără să spună vreodată o vorbă despre ceea ce se numeşte în mod vulgar *„politică”* — problemă serioasă, utilă şi frumoasă pentru prima pagină a ziarelor, dar care în gura nepricepuţilor ia nişte mirosuri fatale, precum acel tutun blond din Levant, atât de suav, atât de parfumat, dar pe care buzele anumitor fumători — domnule, nu mă refer la dumneavoastră — îl trimit înapoi ca pe o duhoare infectă.

Pentru această mulţime strălucind de titluri, decoraţii sau pur şi simplu nume ce valorau mai mult decât orice titlu, existau cele douăzeci şi una de ferestre ale **apartamentelor** *„de primire”* , cinci în galeria din mijloc, câte trei în fiecare din cele două saloane, trei în bibliotecă, trei în sufragerie, câte una în fiecare din cele două budoare, câte una în fiecare din cele două colţuri numite „camerele din capăt”, **mai** retrase şi dând spre grădina a cărei verdeaţă putea fi privită prin geamlâcuri: trei **şi** două, în poziţie de echer. Una **din aceste** două camere din capăt era pentru biliard, cealaltă era **fumoarul.**

Ei da! Rowland de Clare îi dăduse această destinaţie încă pe vremea lui Poussin, Vouet şi Lesueur.

La primul etaj, sau mai degrabă la singurul etaj, căci deasupra nu mai erau decât camere mansardate, se găseau apartamentele familiei: ceea ce englezii nu arată niciodată (oare greşesc?).

La dreapta era locuinţa contesei, la stânga cea a contelui, la mijloc

apartamentul vast şi complet al prinţesei de Eppstein . În general acest apartament avea un singur locatar, pe bona Favier, doamna de companie, căci Nita, care nu era scutită de a avea capricii, locuia prin alte părţi.

Ea locuia în grădină — nu în toată grădina, căci aceasta era enormă, măsurând şase pogoane în plin Paris, ceea ce ar echivala în bani cu vreo mie de hectare în Picardia — cam la o sută de paşi de turnul lateral, în care se găsea biliardul la parter şi dormitorul contesei la primul etaj.

Clădirea aceasta se numea *„micul palat”* şi, într-adevăr, era un pavilion adorabil, în care locuise frecvent răposata ducesă de Clare . În urma configuraţiei naturale a solului, parterul acestui mic palat se afla exact la înălţimea primului etaj al clădirii principale; o terasă, paralelă cu o străduţă pe care nu o vom numi, pentru a nu desconspira poziţia exactă a palatului de Clare, aducea apartamentul contelui la acelaşi nivel cu pavilionul Nitei.

Această terasă, pe care se putea ajunge din grădină, urcând o pantă lină, era străjuită de o alee de tei, pe patru rânduri. Iarna, de-a lungul acestei alei se instala un acoperiş mobil, în aşa fel încât prinţesa de Eppstein putea participa la activitatea palatului, fără alt efort decât o plimbare de două minute sub acoperiş, de-a lungul zidului locuinţei tutorelui ei.

Dacă doamna contesă ar fi locuit în aripa dreaptă, poate că Nita nu s-ar fi obişnuit s-o ia pe scurtătură, dar se simţea mai bine cu contele, care-i arăta o dragoste părintească, şi toarte rar se întâmpla ca orele de masă să sune fără ca ea să-şi fi petrecut câteva minute cu el.

Nu o făcea pentru distracţie. Contele de Bréhut de Clare avea o fire veselă şi nu se pricepea să întreţină o conversaţi cu tinerele. Erau chiar zile când mintea i se înceţoşa dar fiecare simte simpatia deosebită pe care o inspiră cei singuri, care şi-au pierdut protectorii naturali. Nita ghicise că tutorele ei o iubea, deşi îi mărturisise acest lucru foarte târziu.

Deşi contesa, dimpotrivă, îşi etalase din primul moment afecţiunea pe care pretindea că i-o poartă, Nita ar fi pus mâna în foc că doamna contesă nu o iubea deloc.

Lucrurile au avansat mult faţă de vremea comediilor: au înaintat în galop, datorită unui fapt despre care toată lumea vorbeşte, unii pentru a-1 ridica în slăvi, alţii pentru a-1 blestema cu voce spartă, alţii pentru a-1 nega cu pumnii strânşi şi ochii închişi. Mă refer la progres. O tutelă nu mai este o tiranie, tot aşa cum paltonul nu vă mai este furat pe Pont-Neuf în plină zi. Dar paltonul vă poate fi furat prin alte părţi şi nu cred că aţi scăpat de teama de a vi se fura portofelul. Din când în când, ziarele care au grijă să se facă auzite, *„piperând”* crimele în folosul consumaţiei zilnice a amatorilor de gen, povestesc nişte istorii

destul de nostime despre tutele. S-ar putea spune chiar că orice progres în bine atrage în mod necesar un efort egal, dar în sens contrar, spre rău, ceea ce ne dă dreptul să sperăm că istoriile despre tutele şi altele, pierzându-şi din vechea lor naivitate, vor deveni din ce în ce mai drăguţe.

Odinioară, un tutore se făcea temnicer. Acesta era obiceiul: cei mai buni autori o spun iar şi iar. Restul venea de la sine; orice temnicer putea face din prizonierul lui tot ce voia, tutorii tăiau în carne vie, pupilele puteau striga după ajutor până nu mai puteau, li se spunea: *„Du-te şi plânge-te la Roma”.*

Erau jumulite, Doamne, cu câtă plăcere! Ele slăbeau, păleau, cădeau din picioare. Sărmanele pupile! Şi dacă se găsea vreun moşneag pricăjit prin preajmă, credeţi-mă că el era întotdeauna alesul pentru căsătoria nefericitei domnişoare. Fără asta, n-ar mai fi fost comedie.

Dar unde oare am citit o aventură lugubră şi de **necrezut?** De fapt, cred că era ieri, alaltăieri sau săptămâna trecută **şi-o** citisem de vreo douăzeci de ori. Este întotdeauna aceeaşi: eternă, după cum se pare, ca şi vechea intrigă a **comediei.**

Această istorie se strecoară de-a curmezişul progresului, după **cum spada trece** de-a curmezişul pieptului şi înjunghie.

Cunoaşteţi povestea: nu e nimeni care să nu o cunoască. **E oribilă, respingătoare,** laşă, barbară, hidoasă, feroce şi ar speria şi **pe sălbatici.** Doamna de Sévigné, scumpa marchiză plină de **epitete, şi-ar** arunca limba la câini înainte de-a pângări cu atâta **înverşunare** această istorie, care revine periodic, de mai multe **ori în fiecare** an, din străinătate, din provincie şi din Paris. Da, din Paris, acest centru al progresului!

Nu este povestea din Mortara, nu, nimic de genul ăsta. Istoria din Mortara se petrece într-o ţară în care progresul este considerat duşman; nu este legenda micilor chinezi daţi la porci, nici romanul însângerat al evreilor din Damasc, cotrobăind prin măruntaie omeneşti; se întâmplă aici şi acum: la Paris, la Londra, peste tot. Aţi ghicit? Este istoria, banală prin repetiţie, a acelei nenorocite făpturi, jigărită, sfâşiată, distrusă, care a ţipat multe luni înainte de a-i trezi pe vecini şi care este adusă în stare de agonie la biroul de poliţie. E vorba de tutore? Nu . În această poveste îngrozitoare este vorba de mamă, întotdeauna de mamă. Mama, înţelegeţi? Călăul, chinuitorul, asasinul răbdător şi necruţător! Şi uneori se face părtaş şi tatăl. S-au asociat în această operă de canibali. Au *„prins ură”* pe copilul lor. Asta-i tot.

Dumnezeu să vă apere dacă n-aţi remarcat ca mine frecvenţa descurajantă a acestei poveşti ruşinoase. Ziarele o reproduc plină de acei fiori stereotipi, care fac farmecul faptului divers; dar ea revine tenace, cu detaliile sale odioase: răni, înfometare, lovituri care lasă vânătăi. Progresul a schimbat cel mult lanţul ocnei cu funia. Ar fi

putut face mai mult.

Şi totuşi, ar fi oare corect să cântărim epoca noastră măreaţă după greutatea acestei detestabile nelegiuiri? Nu puteţi nici măcar înlătura aprecierea aceea istorică: *există, totuşi copii atât de neplăcuţi!* Dar ce dovedeşte asta? O să vă spun imediat.

Asta dovedeşte că trebuie să fii îngăduitor cu alte veacuri să nu te lauzi prea mult, de teamă să nu fii tu însuţi biciuit de veacurile ce vor veni: căci foarte rar se întâmplă ca prezentul să renunţe la plăcerea de-a lovi în trecut, creatorul său...

Aici, la palatul de Clare, aveaţi spectacolul unei tutele moderne şi demne de a fi luată ca model. Totul se petrecea după dubla lege a Codului lui Napoleon şi după cele mai fermecătoare convenienţe. Se trăia cu ferestrele şi uşile deschise, la lumina zilei. Nita de Clare era liberă ca păsările. Totul poate fi spus într-un singur cuvânt, când cititorul va afla că nici măcar nu i se sugerase vreodată ideea căsătoriei.

Ba da, totuşi, o singură dată contele o făcuse, atunci când se aflau în grădina dezolantă a atelierului Inimă-de-Oţel . În ziua aceea, contele îşi dorise să poată găsi un tânăr puternic şi curajos, care s-o iubească.

Dorinţa aceasta nu părea a fi vinovată.

În ceea ce o priveşte pe contesă, aceasta nu dorea nimic decât — spunea ea — să-şi poată îndeplini în mod loial datoria. E adevărat, lăsa să se înţeleagă că această datorie era dificilă. Cartierul Saint-Germain ştia vag faptul că această imensă avere putea fi la un moment dat obiectul unei dispute, ca apoi chiar să dispară.

Se aflase oare acest lucru datorită strădaniilor contesei? Sigur, în caz de dispută sau de luptă, contesa era bine situată şi putea apăra drepturile pupilei sale. Cât despre cei care-i observaseră devotamentul, nimeni nu descoperise nici un pretext care să arunce măcar umbra vreunei îndoieli.

Se ştia că-i sunt agreabili oamenii de afaceri şi într-o oarecare măsură chiar se înconjurase de ei. Căci oamenii cu o poziţie incertă nu puteau fi decât oameni de afaceri. Când manevrele politice sunt interzise unui partid îndepărtat de la putere, acestuia îi rămân doar jocurile de culise. Sub domnia lui Ludovic-Filip, cartierul Saint-Germain încercase astfel de speculaţii. Şi Dumnezeu îi e martor cât de bine îşi amintea de nereuşita sa!

Contesa, s-a mai spus, nu avea confidenţi. Ţinea sfat cu ea însăşi şi acţiona cum credea de cuviinţă. Ajutoarele ei, atunci când voia să le folosească, erau oameni angajaţi cu ziua, simpli zidari care taie piatră sau mânuiesc mistria, fără să cunoască planul de construcţie al viitorului edificiu.

Avusese în viaţa ei nu un asociat, ci un stăpân: pe domnul **Lecoq. O incomodase.** Acum era mort. Cititorul a cunoscut-o foarte **tânără,**

pe vremea când nu avea mijloace să acţioneze. **Ambiţia o devora de pe** atunci. Era plină de cutezanţă.

Am regăsit-o puternică şi sus-pusă, datorită unui succes care era opera acelei cutezanţe . În asta consta puterea ei: în această cutezanţă rece, neîmblânzită, poate chiar oarbă. Căci uneori e bine să nu vezi obstacolul, asta te face să îndrăzneşti.

Bătrânii marinari ai coastelor noastre au obiceiul să spună că dacă ar cunoaşte toate stâncile ascunse de învolburarea mării nici o corabie nu ar mai îndrăzni să-şi ridice pânzele. Nu e şi părerea inginerilor savanţi, care trasează hărţile submarine. Dar bătrânii mateloţi nu au urmat cursurile Şcolii Politehnice. Şi de fapt tocmai în locuri cunoscute se întâmplă deseori accidente .

Era mult timp de când doamna contesă îşi conducea barca printre stânci.

Orice mişcare ar fi făcut pe această „mare” frumoasă, elegantă, nobila contesă-pirat, puteai fi sigur dinainte că nu va urma o rută mare şi uşoară, trasată de hidrografie. Avea încredere în steaua ei, care n-o trădase niciodată; avea mai ales încredere în forţa ei dovedită, căreia nu i se împotrivise nici o prejudecată şi pe care nu o îngreunase nici un control . În definitiv, nu în asta constă o victorie imposibilă?

Intrăm în palatul de Clare în seara de marţi 3 ianuarie 1843, puţin după ce foştii slujbaşi ai agenţiei Deban, cu regele Comayrol în frunte, părăseau salonul bunului Jaffret, pentru a se întoarce la locuinţele lor, ca să-şi ia costumele de bal. Nici unul din ei nu era scutit de îngrijorare, căci nimeni nu ştia exact ce va cere Marguerite sau ce va îndrăzni.

La palatul de Clare se încheiau ultimele pregătiri pentru serbarea care promitea să fie la înălţime. Peluza de la intrare, transformată în boschete de plante exotice, ale căror tije înalte purtau flori parfumate, era puternic luminată, ca şi scările ample şi vestibulul ce părea o grădină tropicală.

Saloanele, galeriile, tot spaţiul destinat distracţiilor, îşi dezvăluiau rând pe rând ornamentele magnifice, realizate de un întreg popor de servitori şi valeţi.

Toţi îşi simţeau inima plină, pentru că era frumos, frumos cu adevărat, frumos şi măreţ. Era un veşnic du-te-vino. Generalii aeestei armate încercau să pună ordine în agitaţia permanentă, în care „hoarda” de ospătari, batalioanele de la Blanche şi de la Chevet provocau confuzii de moment.

Printre toţi aceştia circula un zvon . În fond, acest zvon le era aproape indiferent, dar îi frapa pe toţi prin contrast. În mijlocul acestor pregătiri pentru veselie, se vorbea despre un doliu posibil. Se spunea: *„Domnul conte este foarte bolnav”.*

Era vorba de contele de Bréhut de Clare, stăpânul casei.

Contele era foarte bolnav!

Totuşi, se pare că nu atât de bolnav încât să oblige la o amânare a serbării în ultima clipă. Ce avea contele, pe care aproape nimeni din cei prezenţi nu-l cunoştea prea bine, căci trăia singuratic şi ordinele lui erau primite doar prin contesă? Un rău care dura de mult timp: întotdeauna fusese văzut trecând palid şi trist.

Sunt oameni care ştiu tot. Anticamerele sunt saloane suprapopulate, iar lucrătorii de lux, fără a face parte din anticameră, se amestecă totuşi cu lumea de acolo. Ei sunt un fel de ecou al misterelor lumii.

Ce *Figaro* ciudat s-ar edita dacă i-ar avea pe ei ca redactori!

Anticamera nu putea spune ce avea contele, dar vorbea despre vicontele Annibal şi despre gelozie. Contele îşi iubea soţia cu pasiune. Şi deşi aceasta se împărtăşise pentru prima dată pe vremea lui Ludovic al XIII-lea, după o estimare cronologică aproximativă, ea încă merita atenţie. Ce siluetă perfectă, numai bună să poarte o toaletă!

Anticamera mai vorbea şi despre acei „oameni de afaceri” care veneau la ceai de două ori pe săptămână. Anticamera remarcase acelaşi lucru ca şi noi. Afacerile reuşesc foarte rar nobililor.

Se mai vorbea şi despre anumite scene, surprinse prin gaura cheii. Contele fusese auzit vorbind de câteva ori cu voce tare şi avea o voce care te speria. Era un om care ar fi putut sparge geamuri sau capete — dar nu prea des şi nu pentru mult timp.

Pe scurt, contele avusese necazuri şi era foarte bolnav.

Acesta era adevărul.

La ora când se încheiau pregătirile pentru serbare, contele se afla sus, în camera lui, deasupra sălii de biliard, transformată în paradis. Era în pat, se ştergea de sudoarea cauzată de febră. Trei medici mari veniseră în timpul zilei şi ieşiseră, arborând o expresie de circumstanţă. Bietul om nu putea vedea nimic din feericele splendori ale acelei nopţi.

Doctorul casei, Samuel, îşi făcuse şi el vizita, dar asta nu mai conta. Nu ştiu ce anume inspiră încredere, dar acela nu era doctorul Samuel. Dacă anticamera ar fi fost bolnavă, nu s-ar fi lăsat îngrijită de doctorul Samuel.

În sfârşit, un ultim medic, nou venit, trecuse pentru prima dată pragul palatului de Clare cu o seară mai înainte. Oricare ar fi elementul care inspiră încredere, omul acesta îl deţinea cu prisosinţă. Nimic nu e mai frumos, vă spun, decât gloria unui medic. S-ar părea că toate bunele renume, aşezate simultan pe nivelele unei scări sociale, nu pot exista fără binefacere şi fără devotament. Aşa a fost întotdeauna, aşa va fi şi pe mai departe. Vai, care nivel e mai puternic decât agonia! Familia unui prinţ muribund îngenunchează — când prinţul este iubit — în faţa ştiinţei care-i vine în ajutor, la fel cum face şi pătura de jos, care se învârte în jurul patului de moarte al celui mai modest muncitor. Singura diferenţă e energia risipită pe regrete sau speranţe şi cine ar îndrăzni să măsoare această diferenţă?

Doctorul Abel Lenoir făcea parte din acei privilegiaţi care sunt binefăcătorii celor mari şi ai celor mici deopotrivă, împărţindu-şi orele zilei, prea scurtă pentru el, între palate şi cocioabe, trecând prin acea galerie a nenorocirii, în care el era un fel de zeu: spitalul. Reputaţia

lui europeană nu avea nici măcar acea pată pe care ochii geloşi o descoperă chiar şi în discul soarelui. Cu talentul său imens, cu numeroasa lui clientelă, rămânea bogat doar cu cei şase mii de franci rentă, pe care i-i lăsase tatăl său.

Din primele rânduri ale povestirii de faţă l-am văzut la căpătâiul acelei bolnave sărace, văduva ducelui de Clare.

Îl cunoaştem şi dacă nu l-am mai întâlnit în drumul nostru de-a lungul acestei istorii este pentru că mergea foarte rar pe cărările plăcerii şi afacerilor.

Îl reîntâlnim acum, pentru că un om se afla pe patul de suferinţă.

La parterul palatului, muncitorii şi servitorii tocmai spuneau:

— Dacă nici el nu-1 salvează pe domnul conte, înseamnă că nu mai e nimic de făcut!

Doctorul Abel Lenoir era, într-adevăr, aşezat lângă Chrétien Joulou de Bréhut de Clare şi-i controla pulsul, cu ochii aţintiţi pe cadranul cu secundar al ceasului.

2.DOCTORUL ABEL LENOIR

Era o cameră mare şi bine aerisită. Două lămpi luminau aşezate pe consola căminului, pentru a nu deranja privirea slăbită a bolnavului. Contele de Bréhut era întins pe un pat pătrat, cu coloane, şi se afla într-o nişă prea mare pentru a se numi alcov, a cărei podea era cu o treaptă mai sus decât galeria prin care se intra, venind din camera de zi.

Lângă el, în picioare, era contesa, în ţinută de oraş, dar coafată ca de bal şi purtând în părul bogat diamante montate în platină, rubine, coral şi alte pietre semipreţioase, care sugerau lava în erupţie (ştiţi că era costumată în vulcan). Surâsul ei trist şi duios era potrivit cu momentul, dar contrasta oarecum cu ciudata ei coafură.

Doctorul Abel Lenoir era aşezat după cum am spus, ţinând cu o mână încheietura bolnavului, iar cu cealaltă ceasul cu secundar. Se schimbase foarte puţin în cei unsprezece ani trecuţi de când l-am cunoscut. Avea aceeaşi figură gravă şi deschisă. Doar câteva fire argintii se iviseră ici-colo pe la tâmple, iar pe sub paltonul care nu avea nici un **ornament,** la butoniera redingotei încheiate, se vedea rozeta Legiunii de Onoare.

Ochii lui inteligenţi şi limpezi se îndreptau mai mult spre **fruntea răvăşită** a bolnavului decât spre cadranul ceasului.

Bolnavul era pe jumătate ridicat în capul oaselor . Îşi ţinea **capul înclinat** spre dreapta şi ochii închişi.

— Te rog, Chrétien, spuse contesa, permite-mi să trimit **vorbă** prietenilor noştri că serbarea se contramandează.

— Febra e foarte mare, vorbi doctorul.

Buzele bolnavului se întredeschiseră.

— Să-i permit! repetă el.

Nu se putea distinge în această repetiţie dacă era un efort pentru a înţelege sensul cuvintelor, ori un reproş amar şi dureros de sarcastic.

Doctorul întrebă:

— Ne aflăm deasupra orchestrei?

— Nu, răspunse Marguerite. Orchestra este plasată foarte departe, în mijlocul palatului.

— Se va dansa sub această cameră?

— Sigur că nu. Pot s-o şi închid pe cea de jos.

Doctorul îl privi din nou pe bolnav, care nu-şi mai ridică pleoapele.

— E inutil, doamnă, decise după o clipă de gândire. Această serbare nu mai poate înrăutăţi cu nimic starea contelui. Numai să nu...

Se opri, apoi la întrebarea din ochii Margueritei, sfârşi ceea ce avea de spus:

— Numai să nu-1 irite din cine ştie ce alt motiv.

Marguerite îşi încrucişă palmele graţioase.

— Doamne Dumnezeule! şopti ea. Să-l irite pe bietul meu soţ?

Doctorul se înclină cu răceală. Contele vorbi, obosit:

— Nu, nu, această serbare nu mă irită. Dimpotrivă!

În privirea doctorului se citi o ezitare.

— Doamnă, spuse el, daţi-mi, vă rog, cele necesare **pentru** a scrie o reţetă.

Biroul contelui se afla în celălalt capăt al camerei. Contesa îi făcu semn doctorului să se apropie.

— Ce credeţi? întrebă ea cu voce joasă, în timp ce trăgea sertarul în care se găsea hârtia.

— Boală de inimă, răspunse doctorul Lenoir. Stare nervoasă spasmodică, o puternică descurajare morală... care trebuie să aibă un motiv, doamnă.

De astă-dată ochii lui erau întrebători.

Privirea Margueritei, deschisă şi ingenuă, exprima un singur lucru: durerea.

— Nu ştiu care ar putea fi pricina, vorbi ea. Degeaba am încercat s-o aflu.

— Bine, doamnă, o întrerupse doctorul . Înseamnă că nu există.

Se aşeză în faţa biroului.

— Doctore, continuă Marguerite cu timiditate, suntem bogaţi. Celui care l-ar salva pe soţul meu, i-aş da jumătate din avere.

Pana doctorului Lenoir, care deja alerga pe hârtie, se opri . Îşi înălţă capul şi Marguerite îşi plecă ochii în faţa zâmbetului său bun şi sincer.

— Doamnă, spuse el, n-ar însemna decât îndeplinirea unei îndatoriri. Iar noi, medicii, facem ce putem, fără să aşteptăm astfel de recompense.

— E în mare pericol? bolborosi Marguerite, printre lacrimi adevărate.

— Da, doamnă.

— S-ar putea ca în această noapte chiar...

Contesa nu-şi termină întrebarea.

Doctorul reîncepu să scrie, vorbind cu glas rar şi distant:

— Nu, doamnă... doar dacă...

Era pentru a doua oară când se oprea asupra acestor cuvinte.

Dar prima frază fusese terminată, fără să aştepte întrebarea.

— Doar dacă... repetă Marguerite neliniştită.

— Doamnă, spuse doctorul. Iată reţeta. Să fie respec- tată punct cu punct... Voi reveni mâine la amiază.

— Atât de târziu! exclamă contesa. O noapte întreagă fără sfaturile dumneavoastră!

Apoi, cu chipul strălucind de speranţă:

— Deci dumneavoastră nu-1 vedeţi pe bolnavul nostru cu aceiaşi ochi ca şi confraţii dumneavoastră?

— Dacă faceţi aşa, doamnă, vorbi cu glas coborât doctorul Lenoir, din două una: ori asta (arătă reţeta) va opri răul, ori lucrurile vor înainta foarte rapid de acum încolo. Cale de mijloc nu mai există.

Un suspin puternic o eliberă parcă pe contesă. Doctorul îşi luă mănuşile şi pălăria şi se retrase.

— Nu plecaţi încă, doctore, spuse contele, cu o voce atât de slăbită încât abia se auzea.

Marguerite îl precedă pe doctor, care se apropie imediat de pat.

— Ce doreşti, Chrétien? întrebă ea.

— Vreau să vorbesc între patru ochi cu domnul Lenoir, răspunse contele.

Ea se aplecă asupra lui . În timp ce stătea aşa, lumina oblică mângâia liniile difuze ale profilului ei superb.

Doctorul o privea şi se gândea.

Nu auzise ce-i spusese ea bolnavului la ureche, dar acesta vorbi distinct:

— Vreau să te văd costumată. Nu te-am iubit niciodată atât de mult!

S-ar fi zis că doctorul nu se aştepta să audă aici cuvinte de dragoste. Chipul lui exprimă o surpriză adâncă, străbătută de milă.

Marguerite mai spuse ceva, apoi bolnavul murmură:

— Să nu-ţi fie teamă de mine. Voi muri aşa cum am trăit: sclavul tău.

— Şi stăpânul meu, după cum se pare, spuse contesa şi se ridică râzând. Doctore, îşi reveni ea, îi propuneam să-mi petrec noaptea

alături de el. Nu vrea. Vă las împreună.
Îi trimise un sărut soţului şi adăugă, trecând pe lângă domnul Lenoir:
— Mintea lui, doctore, mintea lui! E pentru prima dată cand îmi dau seama că delirează.
Ochii îi erau plini de lacrimi: din nou lacrimi adevărate.
— Mi-a spus... continuă ea cu o voce gâtuită de lacrimi.
Dar nu termină şi strânse tare mâna doctorului, bâlbâindu-se.
— Ne-am căsătorit din dragoste, domnule Lenoir. Unsprezece ani de fericire, pentru a ajunge la acest deznodământ oribil... oribil! Acest nefericit va muri nebun. Nu fi îngrijorat, prietene, se întrerupse ea. O să-ţi aduc chiar eu doctoria. Ah, domnule Lenoir! Dacă aţi putea citi în inima mea!
Contesa mai strânse o dată mâna doctorului, apoi ieşi.
Contele aşteptă o clipă şi deschise ochii mari şi goliţi de orice expresie.
— Aşezaţi-vă lângă mine, doctore, vă rog! spuse el. Foarte aproape.
Domnul Lenoir îşi luă un scaun şi-1 apropie de pat. Bolnavul continuă, de parcă ar fi visat cu voce tare:
— Îmi va aduce poţiunea... chiar ea!
— Aşa a promis! replică doctorul.
— Chiar ea! repetă bolnavul, privind în gol.
— Aţi fi preferat s-o aducă altcineva? întrebă domnul Lenoir.
Bolnavul nu răspunse.
— Mi se pare, spuse deodată, că dacă aş revedea vechiul meu ţinut, acolo, în jurul morii, curtea mare, mereu stropită, în care mama arunca pâine găinilor, aleea la capătul căreia se află crucea, câmpurile înguste şi mărginite de copaci înalţi, care fac ca de departe toată parohia să pară o pădure, râul ce coboară din munţi până pe câmpiile inundate, mi se pare că aş respira, că aş putea spera să mai trăiesc!
— Într-adevăr, aerul din ţinutul natal poate produce uneori acest efect. De unde sunteţi?
— Din Bretania.
— Bretonii îşi iubesc pământul.
— Eu iubesc amintirea tatălui şi a mamei mele, îl întrerupse contele cu hotărâre.
Se făcu linişte. Bolnavul reluă, cu vocea mai slăbită:
— Mai sunt acolo cele două surori ale mele, care au rămas acasă. Tata era un gentilom, domnule Lenoir. Mama era o sfântă. Eu am făcut rău şi i-am uitat pe toţi cei care mă iubeau... Da, da, am făcut un rău!
Închise ochii.
Zarva ultimelor pregătiri răzbătea în zgomote înăbuşite **si confuze .** **În** acest zumzet nedefinit, se auzea uneori câte o **lovitură de** ciocan, câte o notă de instrument, pe cale să fie **acordat** sau câte un hohot de

râs.

— Se poate vindeca un om, întrebă brusc contele, un om foarte bolnav... atât de bolnav ca mine... şi care nu spune totul doctorului?

— Da, replică Lenoir, atunci când medicul ghiceşte ceea ce nu-i spune bolnavul.

O privire vicleană ţâşni printre pleoapele întredeschise ale lui Joulou.

— Sunt ofticos? mai întrebă el.

— Într-o oarecare măsură, domnule conte. Aveţi o nevroză, care vă afectează în mod special pericardul şi bronhiile. Tusea este însă pur spasmodică.

Bolnavul scutură din cap, spunând:

— Nu înţeleg aceşti termeni. Aţi ghicit cumva ceea ce nu v-am spus, domnule Lenoir?

— Cu siguranţă, reluă doctorul.

Joulou se ridică brusc în pat, cu vioiciunea unui om sănătos, şi deschise ochii mari:

— Ah, exclamă el. Cu siguranţă! Aţi spus: cu siguranţă?

Doctorul continuă:

— Domnule conte, sunteţi otrăvit.

Figura lui Joulou păli, în timp ce bolborosi de două ori:

— Cine v-a spus asta? Cine v-a spus asta?

— Nimeni nu mi-a spus asta, domnule conte. Dar de douăzeci de ani studiez sufletul omului pentru a-i putea vindeca trupul.

— Dacă aţi şti cât o iubesc! şopti Joulou, frământându-şi mâinile sub cuvertură.

— Ştiu cât o iubiţi, vorbi încet domnul Lenoir.

Ochii bolnavului exprimară o teamă subită.

— Orice s-ar întâmpla, să n-o acuzaţi! bâigui el. Mi-am îndeplinit datoriile religioase, m-am împăcat cu Dumnezeu, care iartă tot... Tot... Vreau să mor! Mă bucur că am să mor...

— Mai aveţi să-mi spuneţi şi altceva? întrebă doctorul

— Aş vrea să ştiu cu ce m-a otrăvit, gemu nefericitul ştergându-şi cu cearceaful fruntea scăldată de sudoare.

— Atunci, ajutaţi-mă, domnule conte, vom încerca să aflăm împreună.

— Să căutăm! repetă Joulou. Oare medicina nu poate cunoaşte urmele?

— La dumneavoastră nu sunt urme.

— E frumoasă ca un înger, doctore, dar are inteligenţa unui demon. Poate a inventat o nouă otravă...

— Poate, spuse domnul Lenoir, zâmbind de parcă ar fi vrut să liniştească un copil.

Pe Joulou îl uimi acest zâmbet, care-1 impresiona vizibil, dar îi făcea şi bine.

— Credeţi că are complici? întrebă doctorul.

— Nu... nu pentru asta.

— Dar pentru altceva?

Doctorul tăcu.

— Juraţi-mi că n-o să-i faceţi nici un rău! spuse Joulou rugător. Ideea că i s-ar clinti şi un fir de păr din cap mă tortureazā.

— Şi totuşi, vorbi doctorul, vă vine adesea ideea de a o ucide.

— Oh! Adesea, adesea, gemu bolnavul, cu capul în mâini. A făcut din mine o făptură mizerabilă.

— Domnule conte, reluă grav Lenoir, eu sunt medic. Tot ceea ce mi se spune rămâne între mine şi bolnav.

Contele îi întinse mâna tremurândă şi rece.

— Pentru a vă otrăvi, continuă doctorul, trebuia să amestece o substanţă oarecare în mâncărurile sau băutura dumneavoastră. Asta nu se poate face fără anumite gesturi, care dau naştere la suspiciuni. Aţi avut asemenea suspiciuni?

— Da... iar gesturile le-am văzut...

— În ce situaţii?

— Serile... când luăm ceaiul cu... oamenii pe care ea îi cunoaşte, ca şi mine, de altfel...

— Poate şi eu, zise doctorul, cu un accent ciudat.

Joulou nu mai spuse nimic.

Domnul Lenoir continuă să-i zâmbească.

— Şi băutura vi se părea amară? îl mai întrebă.

— Îmi spuneam, murmură Joulou, că sunt nişte idei **nebuneşti...** căci sunt momente când şi ea mă iubeşte, tot cu pasiune, până la delir!

— Şi ca să spuneţi că sunt idei nebuneşti, specifică doctorul, ce gust ciudat distingeaţi în băutură?

— Nici unul.

Doctorul îşi apropie şi mai mult scaunul.

— Domnule conte, reluă el, coborând vocea. E mult timp de când vă cunosc, ca şi pe soţia dumneavoastră.

Privirea lui Joulou exprima o undă de neîncredere.

— Să nu vă temeţi niciodată de mine, continuă doctorul. Pot să lucrez în aşa fel încât să îndrept răul pe care l-au făcut nişte oameni răi ori fără minte. Niciodată pentru a pedepsi, nu asta-i meseria mea. Şi nu vă miraţi prea mult, domnule conte . În lume există mii de drumuri care se apropie foarte mult, fără a se încrucişa vreodată. Fiecare om de aici, de jos, este înconjurat de martori clarvăzători, a căror prezenţă şi atenţie nici nu le bănuieşte. Dacă n-aş fi fost chemat, n-aş fi venit şi totuşi sunt foarte profund implicat în destinul acestei case. Este o fericire, domnule conte, că acum vă aflaţi în pat. Vă repet: nu vă fie teamă de mine, nu vă vreau răul.

Nu numai că bietului Joulou nu-i era teamă, dar nici nu pricepea

nimic. Aceste cuvinte misterioase îi depăşeau puterea de înţelegere. Tresări atunci când doctorul adăugă brusc:

— Băutura dumneavoastră nu avea nici un gust ciudat, pentru că în ea nu se afla nimic deosebit, şi totuşi, fără mine aţi fi murit.

Bolnavul rămăsese cu privirea aţintită asupra lui.

— Vrea să fie ducesă de Clare, ştiaţi asta, nu-i aşa? întrebă doctorul Lenoir, cu o voce joasă şi totuşi pătrunzătoare.

Picături mari de sudoare apărură pe tâmplele lui Joulou.

— Există un cuvânt bizar, continuă doctorul, care mă obsedează. V-am spus că unele cărări se apropie... se apropie chiar foarte mult . Într-o noapte, când eraţi beat la palatul Corneille, eu mă aflam la căpătâiul unui tânăr student, care-şi plătea scump nebuniile tinereţii. Tocmai ieşisem din camera unei femei nefericite, al cărui fiu fusese înjunghiat de dumneavoastră.

Joulou scoase un urlet:

— Pe cuvânt de onoare şi pe credinţa mea în Dumnezeu! îi spuse doctorul Lenoir ridicându-se. Nu aveţi absolut nici un motiv să vă temeţi de mine. Sunt aici doar pentru a vă reda sănătatea şi câtuşi de puţin pentru altceva.

Dar groaza rămânea întipărită pe trăsăturile descompuse ale lui Joulou.

— Ea vă otrăvise deja, domnule conte, reluă Lenoir, care-i atinse fruntea cu mâna dreaptă, privindu-1 fix. Chiar de pe vremea aceea.

Bolnavul îşi lăsă capul pe pernă şi aspectul convulsiv al chipului i se schimbă de parcă în trupul său ar fi pătruns o undă de bine.

— Mulţumesc! rosti el. Oh, nu! Dumneavoastră nu-mi vreţi răul!

— La căpătâiul acelui student, continuă doctorul, am auzit un cuvânt. Un cuvânt neobişnuit, care m-a frapat. Spuneaţi: „Eu sunt *primul soţ* al Margueritei.”

Din pieptul lui Joulou ieşi un geamăt. Doctorul încheie:

— În băutura dumneavoastră, domnule conte, nu exista nimic, decât poate acel cuvânt. Marguerite Sadoulas nu este o ucigaşă prin otrăvuri vulgare. Ea ucide cu ajutorul unei arme invizibile, subtile, sigure, care nu lasă nici o urmă. Autopsia prin care se deschide pieptul unui mort nu-i poate găsi acolo nici gândul, nici cuvântul. Şi totuşi, cu vorbele, cu gândurile, domnule conte, şi cel mai robust om poate fi asasinat.

Joulou se gândea, mai liniştit, dar ursuz şi hărţuit de efortul acela mortal.

— Aţi numit-o Marguerite Sadoulas, murmură el.

— Nu v-am spus, replică doctorul cu amărăciune, că vă cunoşteam soţia încă de pe atunci? Cu treisprezece ani în urmă, venea la Paris un sărman flăcăiaş, care era ofiţer de marină. Numele lui era Julien Lenoir...

— Julien! repetă Joulou, cu un spasm. Julien **Lenoir!** Fratele

dumneavoastră!

— Marguerite Sadoulas era foarte frumoasă pe vremea aceea, vă mai amintiţi? continuă doctorul . Între cei doi tineri, curajoşi până la nebunie, s-a dat o luptă extravagantă, pe o masă de cafenea, fiecare dintre ei având doar atâta loc cât era necesar pentru a ucide sau pentru a fi ucis. Aţi spus adevărul, domnule conte: Julien Lenoir era fratele meu şi moartea lui a devenit doliul vieţii mele.

— Cunoaşteţi numele adversarului lui? vorbi bolnavul, cu voce plângăreaţă şi sfâşietoare.

Doctorul se aplecă asupra lui şi-1 bătu frăţeşte pe umăr, spunând:

— Cel care a căzut la colţul străzii Campagne-Première cu bulevardul Montparnasse, cu unsprezece ani în urmă, în noaptea de Lăsata Secului, nu v-a iertat şi el deja?

— Oh! exclamă Joulou dezarmat. Ştiţi tot! Marguerite este pierdută!

În privirea doctorului Lenoir se citi o mândrie senină, în timp ce răspundea:

— V-am mai spus şi vă repet: rolul meu nu este de a pedepsi. Dacă femeia aceasta nu mi se va pune în cale atunci când voi vrea să fac un bine, va putea merge în linişte şi pace, ca să aibă timp să se căiască.

— Se va căi! exclamă Joulou. Se căieşte deja. Am vorbit despre asta. Dacă aţi şti ce comori de duioşie se ascund în acest suflet zbuciumat, care pare uneori însufleţit de diavol! Pentru a o cunoaşte, ar fi trebuit să trăiţi mult timp lângă ea, dar nu aţi văzut decât părţile sângeroase ale acestei vieţi.

Domnul Lenoir spuse cu răceală:

— Vă privesc pe acest pat, la treizeci şi patru de ani, semănând cu un moşneag ce moare de bătrâneţe. Dumneavoastră, Joulou de Bréhut, fiul unei familii ai cărei membri trăiesc până la o sută de ani!

— Ascultaţi-mă! zise bolnavul, împreunându-şi mâinile. A fost foarte bună cu mine în aceste ultime zile . Întrebaţi-o pe prinţesa de Eppstein. Nu sunt bănuitor cu cea care mi-a redat conştiinţa. Nu i-a făcut rău niciodată Nitei de Clare, niciodată. Ştiţi ce plănuieşte? Un destin nobil şi frumos: să-i unească pe cei doi tineri, Nita şi acest Roland, care are toate drepturile asupra averii. Ea mi-a spus...

— Şi dumneavoastră aţi crezut-o! şopti doctorul, căzând pe gânduri.

— Cum să n-o cred? strigă Joulou cu naivitate. Se simte învinsă, îi e teamă, vrea să-şi răscumpere greşeala.

— Nu e în firea Margueritei Sadoulas să se simtă vreodată învinsă, gândi cu voce tare doctorul.

— Îi sunteţi duşman, domnule Lenoir, insistă Joulou, **şi** aveţi dreptul s-o judecaţi sever. Dar vă jur că este foarte schimbată!

— Adineauri spuneaţi, obiectă doctorul, şi vocea dumneavoastră avea o intonaţie deosebită: „Îmi va aduce doctoria chiar ea?”

— Da, sigur, dar mintea mea e foarte slăbită. Dar dumneavoastră n-

aţi răspuns aceloraşi temeri copilăreşti? Credeam că sunt otrăvit. Şi nu sunt!

— Sunteţi!

— Nu în sensul în care înţelegeam eu.

— Sunteţi! repetă doctorul cu duritate.

— Ei, bine! strigă bolnavul, roşu la faţă şi cu ochi scăpărători. O voi apăra, domnule Lenoir, o voi apăra chiar şi în faţa dumneavoastră! Mi-a înapoiat duioşia, mi-a spus secretele ei, are încredere în mine...

— De trei zile!.

— Ce importanţă are timpul?

— Timpul are importanţă, domnule conte, îl întrerupse Lenoir, închizându-i gura cu un gest plin de autoritate. Timpul contează, şi al meu nu-mi aparţine. Sunteţi otrăvit. Am încercat zadarnic să îndulcesc amăreala antidotului pe care trebuie să-1 luaţi. Marguerite Sadoulas vrea să fie ducesă de Clare. Azi o vrea mai mult decât ieri. Marguerite Sadoulas m-a întrebat puţin mai devreme dacă veţi mai trăi până mâine la amiază. Este grăbită. Şi părăsind această **cameră,** asta pentru a întări dovezile de încredere pe care vi le-a arătat de curând, era atât de speriată de ceea ce mi-aţi putea spune încât mi-a strecurat la ureche, aşa cum se pune o plăcuţă de atenţionare în capătul străzilor desfundate: „Nu-1 ascultaţi pe acest nenorocit, care va muri nebun!”

3.SIMILA SIMILIBUS CURANTUR

Trecuse o oră, şi de mai multe ori doctorului Abel Lenoir i se păruse că aude paşi furişaţi în spatele uşii, pe coridorul ce ducea spre mijlocul palatului.

Dar de acum contele de Bréhut de Clare şi cu el vorbeau în şoaptă.

În timpul acestei ore, ultimele pregătiri pentru serbare se sfârşiseră. Nu se mai auzea nici un zgomot de ciocan. Dimpotrivă, încercările orchestrei de a ajunge la unison trimiteau disonanţe sălbatice de-a lungul coridoarelor, iar câteva trăsuri provinciale se opriseră deja pe pavajul curţii.

Provincia are acest privilegiu veşnic de a sosi înainte de miezul nopţii şi de a vedea cum se aprind lumânările. Unii moralişti afirmă că aburul, această legătură între naţii, rezultată din cărbunele de pământ, va suprima sus-numitul capriciu provincial. Să acceptăm acest fapt ca fiind de bun augur.

Doctorul se afla în continuare la căpătâiul contelui. Acesta era foarte palid, dar ochii întunecaţi priveau fermi şi decişi.

— L-am recunoscut de la prima vedere, spuse el. Da, aveţi perfectă

dreptate: în noaptea aceea ea îmi turnase otravă în sânge, o otravă de foc. Când am coborât scara după el, îmi zvâcneau tâmplele şi-mi vâjâiau urechile... în seara aceea ne certasem, ne bătusem cu lovituri înfricoşătoare. Mi se spunea „Bruta”, ştiţi. Chiar eram Bruta. Când ne băteam, eu o iubeam la nebunie! Eram gelos pe tânăr: nu-1 văzusem niciodată, dar ştiam că vine adesea şi Marguerite spunea că era atât de frumos! În seara aceea m-a făcut să cred că-1 iubea: că era prima dragoste adevărată din viaţa ei. Cele douăzeci de mii de franci nu însemnau nimic pentru mine. Nu mă gândeam deloc la banii aceia... Parcă văd şi acum cum i-a alunecat piciorul... M-am năpustit asupra lui ca o furtună şi am văzut cât era de frumos. După unsprezece ani, vă spun   l-am recunoscut dintr-o privire!

— Şi eu! murmură doctorul. Mi-a trebuit ceva timp   să-1 regăsesc.

— Nu e un semn al Providenţei, gândi cu voce tare bolnavul, faptul că s-au întâlnit amândoi, ea şi el, Roland **şi** Nita, chiar în acel loc: între capela bogată a familiei de Clare şi mormântul sărac al celei care a murit atât de nefericită? De câtva timp, o văd adesea pe mama mea păşind spre mine, noaptea, când sunt singur. Numai ea vine, tatăl meu încă nu mi-a apărut în vis şi cred că nu m-a iertat niciodată. Ascultaţi, domnule doctor, eu sunt primul din familia de Bréhut care şi-a pierdut onoarea şi tatăl meu ţinea la asta mai mult decât la orice pe lume . Înainte de a muri, ar trebui să fac ceva pentru a primi iertarea tatălui meu.

Gândurile lui o luaseră astfel razna de mai multe ori de la începutul întrevederii, dar reveneau mereu la subiectul care-1 copleşea. Doctorul Abel Lenoir îl asculta cu atenţie.

— Am avut o idee stranie, spuse deodată bolnavul, ple- cându-şi ochii. Nu sunt nebun — nici vorbă — dar această idee mă urmărea. De când mi-a întins mâna, îl iubesc ca pe un fiu sau ca pe un frate . Îl iubesc şi pentru el şi pentru Nita — această copilă nobilă, care m-a făcut să-mi recapăt conştiinţa... Priviţi, vă rog, aici, sub plapumă, domnule Lenoir.

Doctorul ridică plapuma şi văzu dedesubt un costum de carnaval, costumul lui Buridan. Contele continuă:

— Nu sunt nebun. Ascundeam această vechitură, pentru că ar fi speriat-o pe Marguerite în ultimul moment. I-am scris acestui tânăr, domnul Inimă, nemaiputând să merg să-1 văd, şi l-am rugat să ia un costum identic pentru această noapte. Aveam două motive să acţionez astfel, dintre care cel puţin unul mi se părea bun . Încep cu cel care e doar o fantezie: doream să-1 văd pe tânăr aşa cum era în noaptea aceea şi cum eram şi eu. Voiam să-1 rog să mă îmbrăţişeze şi să-mi mai spună o dată: „Vă iert”. Aşteptaţi înainte de a mă judeca. Iată celălalt motiv: nu ştiu nimic din ceea ce fac sau dreg oamenii despre care vorbeam mai **devreme:** „Fracurile Negre”. Am nişte vagi temeri,

deşi un loc precum palatul de Clare nu face parte dintre cele care s-ar potrivi unor **scene de violenţă.** Dar mâna care conduce jocul e atât de îndrăzneaţă încât totul e posibil. Asemănarea costumelor **trebuia să-mi** servească nu numai pentru a veghea asupra **tânărului,** dar chiar pentru ca în caz de nevoie să mă pot **arunca între el şi** primejdie sau pentru a recurge la o înşelă**torie, derutând** adversarul.
Fruntea doctorului Lenoir se încruntă.
— După părerea dumneavoastră, întrebă el, de ce natură ar putea fi primejdia de care vorbiţi?
Bolnavul tocmai voia să răspundă, când se auzi o bătaie uşoară în uşa care dădea spre interiorul palatului. Era camerista contesei. Aducea medicamentul.
— Doamna contesă, spuse ea, îl roagă pe domnul conte să o scuze . Îşi pregăteşte toaleta şi n-a vrut să vă facă să aşteptaţi doctoria. Imediat ce-şi va termina costumaţia va veni să afle noutăţi despre starea domnului conte.
Doctorul Lenoir luase medicamentul din mâna cameristei. Când rămaseră din nou singuri, bolnavul scoase mâna de sub plapumă şi spuse:
— Arătaţi-mi-o!
Doctorul Lenoir îi dădu fiola cu aspect farmaceutic, din care se răspândea acel miros greu, de otravă, care pluteşte în toate spiţeriile — o oroare pe care progresul ar trebui s-o elimine cu totul atunci când va face curăţenie universală.
Joulou privi fiola şi spuse:
— A trecut prin mâinile ei.
Apoi adăugă:
— Prefer celălalt medicament. Mi se pare că mă simt deja mai bine.
Celălalt medicament se afla în buzunarul doctorului Lenoir şi se pare că în cursul discuţiei Joulou mai luase puţin din el.
Doctorul îşi privi ceasul şi spuse:
— A trecut o oră. E momentul s-o faceţi.
Totuşi, începu prin a pune câteva picături din leacul „oficial” într-un pahar, ca apoi să-1 arunce în foc. După aceea paharul fu pus pe noptieră.
Doctorul Abel Lenoir atinse una din acele cutiuţe de piele, atât de binecunoscute azi, adorate de unii, insultate de alţii, dar în definitiv celebre, mai curând prin ura denigratorilor decât prin cultul fidelilor: una din acele cutiuţe blestemate şi binecuvântate în acelaşi timp, care îngrijesc acum jumătate din Paris, care intră în cabinete ministeriale, care trec chiar şi praguri mai nobile şi care au suprimat — oriunde li s-a permis să se deschidă — ruşinoasele mirosuri ale farmacopeii antice.
Azi, aceste cutiuţe au drept de cetate: pe capacul lor stă scrisă în

litere de aur formula născocită de acel spirit superior, cu numele de Hahnemann: *Simila similibus curantur.*

În treacăt fie spus, Hahnemann, acest cuceritor, a fost într-o bună zi alungat cu pietre de către cinstiţii locuitori ai oraşului Leipzig. Astăzi, aceiaşi cinstiţi locuitori ai oraşului Leipzig i-au ridicat o statuie turnată în bronz, chiar în centrul forumului. Acesta e mersul Leipzig-ului şi al lumii.

În 1843, Hahnemann încă trăia şi cutiuţele lui erau persecutate.

Să mă ferească Dumnezeu să mă lansez în discursuri despre medicină, adăugând părerea mea de ignorant la atâtea altele! Nu înţelegem nimic din ştiinţă, dar avem experienţă într-ale succesului, măcar când e vorba să aplaudăm cu însufleţire pe cele ale confraţilor noştri. Credeţi-ne pe cuvânt: aici ne referim doar la succesul cutiuţelor cu pricina, care în ciuda numelui grotesc şi pedant pe care-1 poartă (homeopatice), şi-au adjudecat cel mai rapid şi mai mare succes pe care l-am cunoscut la viaţa mea.

O pilulă, una dintre acele pilule atât de batjocorite, fu extrasă din cutie şi pusă sub limba bolnavului: nu se produse nici un miracol.

— Am încredere în dumneavoastră, doctore, spuse Joulou după o clipă de tăcere: o încredere absolută. Vă voi spune **tot.** Pasiunea care mă împinge spre Marguerite este de **neconceput** şi a fost la fel din prima zi. O urăsc şi în acelaşi timp o iubesc. Pe vremuri, când eram Bruta, şi-i prindeam în căuşul palmelor întregul cap, îmi venea s-o calc în picioare. O secundă mai târziu, m-aş fi lăsat ucis de o mie de ori pentru ea.

Doctorul nu-i acorda atenţie decât în parte.

— Deci, zise el, schimbând brusc subiectul, sunteţi sigur că domnul Inimă va veni în această noapte la palatul de Clare?

— Sunt sigur, răspunse Joulou.

Domnul Lenoir rămase pe gânduri.

În acest timp, zgomotele creşteau la parter, în curte şi peste tot. Se auzi un sunet de paşi pe coridor şi un altul pe pietrişul fin al aleii care mergea de la apartamentele contelui spre palatul cel mic, locuit de prinţesa de Eppstein.

Doctorul ciuli urechile.

— Mai aveţi pe aici şi un alt costum? întrebă el, aranjând cuvertura astfel încât costumul de Buridan să nu se vadă.

— Am mai multe dominouri, răspunse contele.

— Bine, făcu doctorul Lenoir. Nu mă voi depărta prea mult de palat azi şi vă voi da chiar eu cea de a treia doză de medicament, peste o oră.

În timp ce-şi împingea scaunul deoparte, cele două uşi se deschiseră deodată: cea din interior îi lăsă cale liberă „Vulcanului”, iar prin cea dinspre grădină intră „Norul de vară”.

În fond, erau două lucruri fără nume, care nu reprezentau absolut nimic, fiind imposibil de descris: două curente de aer, graţioase, din şaten, dantele şi pietre scumpe. Contesa strălucea, Nita era farmecul în persoană.
Amândouă intrară fără mască.
Marguerite se grăbi să-şi întâmpine pupila, pe care o luă de mână. Doctorul le salută pe rând, cu un surâs de sinceră admiraţie.
— De mult timp, prinţesă, nu am mai avut ocazia să vă prezint omagiile mele.
— Vă cunoaşteţi! se miră uşor Marguerite.
— Doctorul Lenoir, exclamă Nita. Da, de mult timp, într-adevăr. Eram un copil. Sărmanul meu tată vorbea adesea despre dumneavoastră.
Întinse mâna delicată spre doctorul Lenoir, care o atinse cu buzele.
— Doamnele mele, spuse el, luându-şi pălăria şi pregă- tindu-se să iasă, sunt bucuros să vă anunţ că bolnavul nostru se simte mai bine.
— Ah, strigă bucuroasă Nita, care-i întinse fruntea contelui, ca acesta s-o sărute. Venisem atât de tristă la această serbare!
Contele o îmbrăţişă şi-i şopti foarte încet:
— Ar trebui să-1 văd... Cu orice preţ!
Marguerite se apropie şi ea. Bucuria, căci pe chip i se citea bucurie, era ceva mai reţinută.
Doctorul continuă, cercetând-o cu privirea:
— Puteţi să vă distraţi, fără nici o reţinere, doamnă . Îmi asum eu sarcina de a-1 veghea pe domnul conte şi răspund de dânsul.
Nita se întoarse spre el, pentru a-i strânge mâna cu vioiciune. Contesa era palidă de emoţie.
— Mulţumesc, spuse ea, adânc tulburată. Vă doresc, domnule Lenoir, ca Dumnezeu să vă înapoieze bucuria pe care ne-aţi adus-o.
Doctorul salută şi ieşi. Cele două femei se priviră . Între ele existau rareori dovezi de tandreţe . În această seară, însă, Nita o îmbrăţişă pe Marguerite, care o strânse la pieptul ei.
Apoi Marguerite spuse foarte încet:
— Să nu ne arătăm prea încântate, scumpă copilă. Nu-i bine să-şi dea seama pe lângă ce primejdie a trecut... şi poate încă mai trece, adăugă ea, dându-i Nitei, un ultim sărut, căci uneori se întâmplă ca şi medicii să se înşele.
Contele se ridicase în pat.
— Veniţi, veniţi odată! spuse el. Să vă admir pe amândouă. Dar frumoase mai sunteţi!
— Să începem cu Nita! propuse Marguerite, conducând-o de mână spre podium. Haide, scumpă copilă, întoarce-te de jur-împrejur. Să vadă tot!
Într-adevăr, o puse să se întoarcă pe toate părţile. S-ar fi spus că vrea

să controleze cu un ochi lacom şi scrutător cele mai mici detalii ale costumului pupilei ei.

Se gândea: „E foarte bine! E perfect! N-am uitat nimic!”

— E rândul dumitale, contesă! spuse bolnavul, cu voce tremurătoare.

Marguerite se lăsă privită, sub lumina aruncată de **cele** două lămpi, cambrându-şi talia mlădioasă. Era, într-adevăr, miraculos de frumoasă, mai frumoasă — dacă se poate — decât această floare a frumuseţii, care îmbobocea alături de ea: Nita de Clare, prinţesă de Eppstein.

Era şi părerea Nitei, care murmură:

— Vai, doamnă! Vă privesc de parcă nu v-aş mai fi văzut **niciodată.**

— Şi totuşi, am îmbătrânit, spuse Marguerite, râzând. **Nu-i** aşa, Chrétien? Uite că au trecut unsprezece ani de când suntem fericiţi **împreună.**

Contele o chemă cu un gest rugător şi plin de duioşie.

Nita, în faţa oglinzii, îşi înfoia dantelele vaporoase, care o învăluiau ca un nimb strălucitor.

— Te rog, Marguerite, murmură Joulou, sărutând-o. Te implor! Fii bună o dată, cu alţii şi cu tine! Avem o avere nesperată. Te implor, opreşte-te!

Marguerite îi luă capul în mâini şi-1 învălui cu o privire de vrăjitoare:

— Iată-te sănătos, spuse ea. O să fii din nou cel de altădată! Văd! Sunt sigură! I-aş da jumătate din sângele meu acestui doctor Lenoir. Eşti singurul, singurul, mă înţelegi, pe care l-am adorat. Bruta mea! Regele meu! Joulou al celor douăzeci de ani ai mei! Vreau ca tu să fii duce de Clare!

Ochii bolnavului sclipiră. Febra îl cuprindea din nou. Ea reluă:

— Nu te aşeza între mine şi viitorul meu. Ai fi un obstacol şi tu ştii că eu sfărâm toate obstacolele. Chrétien, tu nu mă cunoşti. Te iubesc cu toată pasiunea care mă arde zi şi noapte. Vreau să fii, în sfârşit, mare, admirat, invidiat. Vreau să te înalţ atât de mult încât oricine te-ar privi să fie prea jos. Vreau un stăpân, mă înţelegi, un stăpân, şi ca stăpân te vreau pe tine!

Ochii îi erau învăluiţi într-o ceaţă stranie.

Jos, orchestra începu un acord larg şi magnetic.

— Veniţi, doamnă? întrebă Nita, ale cărei picioare nu-şi găseau astâmpărul.

Căci fata era tânără şi dansul o chema.

Tot corpul contelui tremura. Privirea Margueritei era ca un creuzet în care se topea voinţa lui. Ea surâse, înnebunitor de frumoasă, iar buzele bolnavului se albiră . Îi şopti:

— Îţi mai trebuie o crimă?

Ea îl sărută pe pleoape:

— Odihneşte-te! spuse. Lasă-te în seama mea. Te iubesc, te iubesc, te iubesc.

Şi fugi, lăsându-i pe buze savoarea unui sărut mortal.

O luă pe Nita de braţ. Contele le văzu dispărând, ca un vârtej de flori, purtat sub soare de o briză de august.

Învins, căzu pe pernă . În acel moment, dacă ea i-ar fi spus: „Loveşte! Loveşte-1 pe cel care vine să te salveze!”, l-ar fi lovit pe doctorul Abel Lenoir.

Cele două femei alunecau de-a lungul coridorului, ca două visuri de dragoste vrăjită: un fulg purpuriu şi un nor de azur trandafiriu — Nita şi Marguerite.

Murmurul balului începea să răsune. Era ceea ce aţi auzit cu toţii în orele ameţitoare ale primei tinereţi— acea voce care vrăjeşte şi atrage, acea armonie copilărească, puternică precum pasiunea care glumeşte cu inima, ca şi trilurile ce se împletesc în corzile înfiorate ale viorilor.

Acel zâmbet sonor, acea subtilă chemare, acea vagă şi irezistibilă voluptate...

Dumnezeu să-i binecuvinteze pe cei care nu au tresărit niciodată de acest delir copilăresc! Şi pe ceilalţi, care au deprins prin propria lor simţire filozofia balurilor...

Balul înseamnă tinereţe. Poeţii cei adevăraţi fac artă pentru artă. Tinereţea dansează pentru a a dansa. Şi în întreg universul nu există extaz mai presus decât acesta.

— O să-1 salvăm! spuse Marguerite.

— Ce bine se simte în seara asta dragul meu prieten! vorbi şi Nita.

Ajunseră la scara principală.

— Nu coborâm, doamnă? întrebă tânăra prinţesă.

— Am ceva de luat de la mine, răspunse contesa, şi nu vreau să pierd intrarea împreună cu tine, scumpă copilă.

Îşi continuară drumul, ajungând la uşa camerei contesei.

Intrară. Marguerite spuse, arătându-i Nitei un scaun în budoar:

— Un minut, iubito, şi-ţi aparţin.

Nita se aşeză. Marguerite intră absolut singură în dormitor. Deschise un dulap şi scoase de acolo un costum identic — croială, materiale, nuanţe, accesorii — cu travestiul ideal, care o făcea pe Nita atât de frumoasă.

— Doamna are nevoie de mine? întrebă camerista, din camera de alături.

— Nu! o repezi Marguerite . Închide uşa!

Apoi desfăşură pliurile, examinând şi cercetând toată **această** bogăţie de culori proaspete, şi adăugă:

— Trebuie să vină şi el, Nita. Iartă-mă că te reţin, îngeraşule.

Nita îşi văzu obrajii îmbujoraţi în oglinda mobilă, în faţa căreia îşi

aranja pliurile „Norului de vară”.

— Vai, doamnă! exclamă ea.

— O să vină! repetă contesa, din cealaltă parte a uşii. L-am văzut, îl cunosc, l-am invitat. Domnul vrea, scumpă copilă, ca tu să-ţi urmezi dorinţele, care sunt şi ale noastre. Deseori sunt judecaţi greşit martirii care au acceptat o tutelă... şi s-ar putea ca şi noi să suferim puţin, Nita, copilă scumpă, pentru întreaga bucurie pe care ne-ai dat-o de când ne-a fost permis să te numim fiica noastră...

Surâdea, vorbind şi privind costumul care se învolbura în jurul ei, ca marea când începe fluxul. Era în mod evident mulţumită de examenul pe care-1 făcuse.

Nita, încurcată, nu răspunse. Dar şi ea surâdea.

Marguerite împinse cu amândouă mâinile la loc, în dulap, valul de panglici şi mătase vaporoasă, pe care tocmai îl examinase astfel, în grabă.

Şi după cum spusese şi în camera soţului ei, repetă, vorbindu-şi sieşi:

— E foarte bine. E perfect. N-am uitat nimic.

Apoi trecu din nou pragul budoarului, radioasă.

— Scumpă copilă, spuse ea, am găsit ce-mi trebuia. Ia-mă de braţ şi să mergem să-i înnebuneşti pe toţi adoratorii care te aşteaptă jos.

4.CUM S-A DECLANŞAT LUPTA

Vă daţi seama că descrierea unui bal ca cel de la palatul de Clare ar putea să umple rânduri şi pagini întregi. Pana se înfioară şi coala de hârtie se resemnează dinainte: atâtea zorzoane, cititorule binevoitor,şi atâtea surâsuri! Atâtea garnituri şi atâtea flori! Destule dantelării autentice cât să îmbrace o catedrală; suficiente diamante cât să orbească un popor de conştiinţe vesele. Şi ochi care valorează zeci de diamante perechea! O sută de perechi de astfel de ochi, catifeaua măştilor înflăcărând privirile şi mângâind şatenul trandafiriu al obrajilor pe jumătate ascunşi în spatele lor, jăraticul buzelor rumene, dintre dantelele care le pun în valoare, plete blonde revărsându-se peste coliere de perle sau safire, plete negre împodobite cu şiraguri de rubine şi coral, pudra cu parfumuri discrete, mătasea mărturisirilor indiscrete, toată această îndrăzneaţă etalare de marmură de Păros, fildeş sau simplă carnaţie omenească. Toate acestea ar putea face un tablou obscen dar, din fericire, la un bal ele nu sunt un păcat capital!

Toată lumea descrie aceste somptuoase petreceri, toată lumea, exceptându-i pe cei care s-ar pricepe să pună în contrast, cu paleta lor savantă, adevăratele lumini şi adevăratele umbre. Eu nu am citit niciodată decât osanale ale unor fazi admiratori, uimiţi de a se afla la astfel de serbări, sau amarele calomnii ale penei vreunui lacheu, care-şi vărsa veninul dincolo de uşă, în anticameră.

Vreţi să ştiţi care-i părerea mea? Cred că aceste lucruri nu se pot descrie: în ele e prea multă lumină. Clarobscurul lipseşte. Nici o umbră meşteşugită nu pune în valoare relieful tabloului. Totul e scăldat în lumină.

Iar călătorii spun că sub cerul ucigător din India, noaptea se naşte din strălucire orbitoare. Să-mi duc la capăt gândul: a descrie aceste lucruri, înţelegând prin asta o descriere serioasă, înseamnă deja să admiţi că nu le cunoşti bine.

S-ar putea, la nevoie, să te salvezi prin ridicol, prin a lua totul în râs, ceea ce e tot un fel de umbră, dar ne aflăm în plin cartier Saint-Germain, o lume pe cale de dispariţie, care şi-a păstrat din gloriosul său trecut doar ştiinţa balului. Mai există şi în alte părţi această ştiinţă? Probabil. Dar în Saint-Germain ea există cu siguranţă. Şi aici s-ar putea să fie lucruri demne de luat în râs, însă ele sunt copleşite şi înghiţite de aspectul frumos al ansamblului. Pentru a găsi ridicolul, trebuie să scotoceşti prin colţuri.

În povestea noastră s-a făcut târziu. Deznodământul, suspendat ca o spadă invizibilă, se simte ca o vagă ameninţare, în aer se anunţă o bătălie despre care nu ştim încă unde se va da, nici cu ce arme, nici între ce adversari. Ea însă se ghiceşte din atmosfera misterioasă, aşa cum furtuna umbreşte deja inimile sensibile în toiul unei splendide zile de vară.

Ştim că la acest bal magnific, unde dansa lumea cea mai de vază din Sala Cruciaţilor — căci prinţesa păstra relaţii strânse cu casele cele mai sus-puse din cartier — exista ceva rău: o intruziune lipsită de ruşine. Ştim că o femeie dădea târcoale acolo, o femeie frumoasă ca o regină, cu inimă de leoaică, gata să-şi apere visul ambiţios, tot aşa cum leoaica îşi protejează puii: cu dinţii şi cu ghearele. Ştim că această femeie, împingându-şi calculul până la măiestrie genială şi îndrăzneala până la demenţă, avea să lanseze în joc un ciudat şi miraculos atu.

Acum nu mai e cazul să descriem, ci să povestim. Poate că astfel, însăşi povestirea va descrie. La ora unu dimineaţa, la o privire superficială s-ar fi spus că totul e minunat, şi Tolbecque, adevăratul judecător, declarase de la înălţimea orchestrei sale că era un bal de *prima calitate.*

Contesa şi prinţesa, singurele fără mască între atâtea chipuri acoperite cu mătase, făcuseră până atunci onorurile casei, cu o graţie

fermecătoare.

La ora unu dimineaţă îşi puseră şi ele măştile, pentru a se pierde printre ceilalţi. Acum începea şi ultimul act al dramei.

În acel moment, un cuplu atrăgea în mod deosebit atenţia: doi tineri în dominouri negre — unul zvelt şi foarte bine proporţionat, celălalt cu o uşoară tendinţă de îngrăşare, care în loc să-i scadă din graţie, îi dădea o anumită notă de distincţie. Aveau măşti fără barbă, care le acopereau numai partea de sus a chipului şi când li se întredeschideau veşmintele de mătase, pe piepturile lor se vedeau fireturile unor decoraţii străine.

În prima serie a „Fracurilor Negre”, fiul lui Ludovic al XVII-lea a jucat un anume rol: în prezenta poveste, el va avea doar un rol episodic. Sub masca celui mai solid dintre cei doi tineri se putea ghici un profil tipic de Bourbon, ceea ce preocupa mult pe cei care nu acceptaseră niciodată că regele se numea Ludovic-Filip. Aici nu se putea găsi decât prea puţină simpatie pentru pretinsul Ludovic al XVII-lea, iar fiul său, ducele de B... nu inspira decât curiozitate.

Dar o curiozitate fără margini.

Însoţitorul său, cel cu talie zveltă, părea că se află pentru prima dată într-un salon parizian. Se numea Orland Policeni.

Venea de la Roma, unde, după cum se spunea, renunţase la un mare viitor ecleziastic, nesocotind dorinţele familiei, ***şi*** se alăturase regelui Neapolelui, care-i oferise un grad în gărzile lui de corp.

Nimeni nu ar fi putut explica nici cum şi nici de ce azi istoria aventuroasă a nopţii de Lăsata Secului, uitată de zece ani şi redevenită brusc un punct de interes, era la ordinea zilei prin nobilele saloane ale palatului de Clare, ca o ştire de ultimă oră. Fiecare o povestea, ceea ce dădea o oarecare savoare celor două costume de Buridan, care altfel ar fi fost jalnic de demodate.

Vom reveni la costumele de Buridan, purtate fără îndoială de nişte amatori de antichităţi, fără jenă, care dezgropau astfel o modă veche de unsprezece ani. Nu erau dintre noii veniţi, căci unul dansa în acel moment cu Nita de Clare, în timp ce al doilea se plimba cu contesa de Bréhut de Clare.

Imaginaţi-vă că drăgălaşul nostru viconte Annibal Gioja, din marchizii Pallante, cu surâsul său alb, cu ochii negri şi părul mai sclipitor ca pantofii, nutrise până în ultimul moment speranţa că va juca un rol important — rolul principal al comediei, cel pe care bunul Jaffret şi regele Comayrol i-1 oferiseră domnului Inimă şi care acum era deţinut de Orland Policeni.

Se întâmplase ca în teatru, unde câteodată, ca urmare a demisiei actorilor bătrâni sau a neputinţei celor celebri, un debutant apare la ultimele repetiţii şi trece în capul afişului.

Prinţul Policeni, acest necunoscut, îi îndepărta fără efort pe Gioja şi

pe domnul Inimă. Era duce de Clare, prin îngăduinţa Margueritei.

Marguerite era susţinută puternic în această decizie. Le **predase lecţia** foştilor membri ai agenţiei Deban şi altora. **Aceştia i se** supuseseră numaidecât. Annibal Gioja însuşi, **fără reţinere,** poate chiar fără regret, lucra pentru rivalul său victorios.

Marguerite avea o armată numeroasă şi bine ţinută în frâu.

Dar ce înseamnă soldaţii unei astfel de armate, pe lângă gigantul care i se alătură şi care se numeşte lumea? Lumea, ca un peşte uriaş şi greu, înarmat cu tot spiritul, cu toată inteligenţa, toată şiretenia universului, dar gata întotdeauna să muşte din cea mai grosolană momeală?

Oamenii care se luptă din proprie iniţiativă formează cele mai perfecte trupe.

Această armată nu inspiră nici o suspiciune, pentru că nici nu merită vreuna. Este cinstită, nobilă, mândră, candidă. E de o sută de ori mai presus de intrigile viclene pe care le serveşte. Dar le serveşte cu atât mai bine cu cât nu le este complice.

Aceia care ştiu să cânte la această orgă puternică şi formidabilă, care se numeşte „toată lumea”, obţine nişte rezultate magice.

Aşadar, pe măsură ce clapele acestui clavecin însufleţit răsunau sub o mână invizibilă şi abilă, istoriile trecutului reveneau în memoria celor ce le ştiuseră vag, uluindu-i pe cei ce nu auziseră nimic din zvonurile de atunci . În această lume se spun cu uşurinţă lucrurile cele mai scabroase. Limbajul dispreţului e bogat. Oamenii reuniţi în acea noapte în saloanele palatului de Clare aveau o uşurinţă firească în a exprima idei în faţa cărora penele de scris ezită. Nimic nu-i revolta. Tinerele ascultau, fără să se tulbure. Parcă s-ar fi vorbit despre lucruri ştiinţifice, sau în chineză. Se vorbea, aşadar, despre casa din bulevardul Montparnasse, de unde ieşise moştenitorul de Clare, care fusese apoi înjunghiat. Aproape că se rostea şi adevăratul nume al stăpânei acelei case.

Limba latină este nobilă. Pisicii i se spune pisică. Dar pe ce ton!

Şi totul era pătruns de un interes profund. Se auzeau acolo toate peripeţiile acelei nopţi lugubre. Se urcau cele cinci etaje ale casei bietei ducese Tereza. Se intra în mănăstirea Bon-Secours, odată cu targa pe care era transportat rănitul. Erau văzuţi aplecaţi la căpătâiul lui, ducele Guillaume, călugăriţa Françoise d'Assisi şi copilul, care acum era o tânără radioasă, prinţesa Nita de Eppstein.

Ducele şi călugăriţa muriseră. Prinţesa de Eppstein avea să-1 recunoască oare pe rănitul de la Bon-Secours şi să-i înapoieze imensa lui avere?

În plus, exista şi un posibil deznodământ fericit: o logodnă.

Amândoi erau tineri, bogaţi, nobili.

Dar de ce fugise el odinioară de la mănăstire? De ce-şi pierduse

urma în Italia? Ce semnificaţie avea numele de Policeni?

Bucuria întrebărilor de nedezlegat, plăcerea înfloriturilor dramatice, voluptăţile inerente ale acestor fapte însăilate după arta fiecăruia şi puse în scenă de două sute de ori la rând în reprezentaţiile teatrelor noastre populare! Totul este spectacol şi, în fond, nobilimea se aseamănă cu oamenii de rând. Şi ea are curiozităţi, naivităţi, bârfeli...

La câteva minute după ora unu dimineaţă, fermecătoarea prinţesă Nita de Eppstein dansa un cadril cu unul din cei doi Buridan, aflaţi în saloanele de Clare, în timp ce celălalt Buridan se plimba cu doamna contesă.

Suntem obligaţi să ne ocupăm mai întâi de aceşti doi Buridan, deşi chiar în acel moment făcu senzaţie apariţia unui celebru avocat . Îl vom numi domnul Mercier, permiţând fiecăruia să recunoască sub acest umil pseudonim pe una dintre gloriile cele mai sclipitoare ale baroului francez. Vom mai spune doar că prezenţa lui adăuga un interes şi mai viu zvonurilor care circulau, cu atât mai mult cu cât tânărul Policeni, părăsind braţul ducelui de B..., la un semn al contesei, fu prezentat imediat domnului Mercier, care-1 trase lângă una din ferestre.

Afacerea lua proporţii juridice.

Garda de corp a regelui Neapolelui era deja atât de puternică încât contesa să caute un compromis?

Cei care pretindeau că ştiu fondul problemei — şi această categorie este întotdeauna destul de numeroasă într-o asemenea societate — zâmbeau cu superioritate, rostind un cuvânt: proces. Un proces inevitabil.

Mai exista **un** alt moştenitor de Clare, tot un fel de **Ludovic al** XVII-lea al acestei regalităţi particulare: un per**sonaj** misterios, de basm, imposibil: un anume domn *Inimă,* care picta firme şi fundaluri pentru domnii artişti de bâlci!

Aceasta era o aventură din altă lume, pe care nici o **persoană rezonabilă nu** voia s-o creadă, cu excepţia unei **doamne marchize,** văduva bogată a lui Rochegaroux, care **sărăcise din prea multă** încredere. După toate numărătorile, **crezuse în treisprezece** Ludovic al XVII-lea diferiţi, care o **costaseră fiecare câte o** treisprezecime din moştenirea ei de **văduvă.**

Ar fi crezut şi în Similor, dacă acesta ar fi venit, bătân- du-se cu pumnul în piept şi strigând: *„Eu sunt Agamemnon!”* În cartierul Saint-Germain, văduva moştenitoare de La Rochegaroux era poreclită *„Legiunea”.* Escrocii ştiau acest lucru şi dădeau năvală.

Primul Buridan, cel ce avea onoarea foarte invidiată de a se plimba cu contesa de Bréhut de Clare, era Léon de Malevoy? Părea calm; se obişnuise cu febra permanentă.

— Ei, bine! îi spuse contesa, pe când ieşeau din galeria în care se afla orchestra. Mi-am onorat promisiunea? Aţi auzit de vreun judecător de instrucţie?

— Nu, răspunse tânărul notar. Ştiu sigur că-mi ţineţi soarta în mâinile dumneavoastră.

— Şi asta e ceva, murmură Marguerite, râzând şi salutând din cap de jur-împrejur, căci voia să fie recunoscută şi să i se reţină identitatea sub acest „Vulcan". Nu sunt rea şi am păstrat o mare slăbiciune pentru dumneavoastră. De ce nu a venit şi domnişoara Rose?

— S-a simţit rău în momentul plecării, răspunse Léon încurcat.

Contesa rămase o secundă gânditoare, apoi spuse:

— Este o persoană fermecătoare. Poate că-i mai bine să nu fie amestecată în tot ce se întâmplă aici . În fine, v-aţi întâlnit cu faimosul domn Inimă?

— Mi-a făcut trei vizite, reluă Léon. M-am dus la el de tot atâtea ori. Se pare că hazardul se amestecă şi ne desparte.

— Cine ştie? murmură contesa, cu o încetineală semnificativă. Vă veţi întâlni faţă în faţă în curând. V-am mai spus: eu sunt pentru amândoi un fel de prietenă. N-aş vrea să vi se întâmple vreo nenorocire nici unuia, nici altuia.

Léon nu răspunse.

— Nu-mi cereţi veşti despre conte? reluă Marguerite.

— Lumea spune că-i foarte... suferind! murmură Léon, ferindu-şi privirea.

— Nu chiar aşa. Am pus mâna pe un şarlatan care-1 dezmorţeşte . Îl cunoaşteţi pe Lenoir?

— Doctorul Abel Lenoir nu este şarlatan, doamnă. Nu cunosc în Paris o reputaţie mai solidă şi mai onorabilă ca a lui.

— Eu îl numesc şarlatan, i-o întoarse contesa, pentru că vindecă. Nu vedeţi, domnule Malevoy, că sunt veselă şi că, în fond, îl iubesc într-un fel foarte burghez pe dragul meu Joulou?

Tăcură iar. Brusc, Léon tresări.

— E delicioasă, murmură contesa, urmărindu-i privirea.

Léon se opri. Parcă era vrăjit.

Nita trecuse prin faţa ochilor lui, parcă plutind. Nita, norul de vară.

Dansa cu celălalt Buridan, mascat ca şi Léon.

Cei doi Buridan se priviră prin orificiile măştii de mătase.

— Ah! M-aţi recunoscut, domnule notar! spuse Nita râzând şi îmbujorându-se — sau cel puţin, aşa i se păru lui Léon, căruia sângele i se urcase în obraz. Rose m-a trădat, înţeleg. Dar v-a trădat şi pe dumneavoastră. Tocmai am primit o scrisoare de la ea, o scrisoare misterioasă din care nu am înţeles nimic, decât că e bolnavă. E chiar bolnavă?

— Da, este, răspunse Léon, care-1 privea în **continuare** pe cavalerul

Nitei.
Cavalerul Nitei o privea pe Marguerite . Îi oferi **mâna** prinţesei de Eppstein, pentru figurile de dans care urmau.

— E domnul de Malevoy? întrebă, conducându-şi partenera.

— Da, răspunse Nita. O cunoaşteţi pe sora lui, cea mai bună **prietenă** a mea.

— Îl cunosc şi pe el! murmură Buridan, pe un ton aparte.

Marguerite şi cel de-al doilea Buridan se depărtară.
Marguerite spuse:

— **Domnişoara** de Malevoy a greşit, scriindu-i... O scrisoare **misterioasă!** Ce înseamnă asta? Fac tot ce pot, bietul meu domn Léon, **dar** dacă sora dumneavoastră mi se pune în cale, cu atât **mai rău** pentru dumneavoastră.

— Cu **atât mai** rău pentru mine? repetă tânărul notar. Orice s**-ar** întâmpla, cu atât mai rău pentru mine! Am o presimţire **care-mi** copleşeşte gândul.

— Şi asta chiar în momentul în care aţi putea câştiga cel mai bun bilet la loterie! exclamă contesa. Domnul Mercier e de partea noastră, ştiaţi?

— Şi la ce v-ar sluji domnul Mercier?

— Să vedem! zise scurt contesa, oprindu-se brusc. Dumneavoastră nu o vreţi decât pe Nita, nu-i aşa? Nu aveţi pretenţii asupra succesiunii de Clare!

— Nita! repetă Léon, ale cărui mâini tremurânde se împreunară fără voia lui, ca pentru rugăciune. Dacă aş putea să sper în această fericire imposibilă!

Contesa izbucni în râs.

— Există încă, aşadar, îndrăgostiţi, ca în operele comice? întrebă ea. Aveţi ochi? I-aţi observat îmbujorarea când v-a văzut?

— Nita! repetă Léon. N-am văzut nimic. Ştiu doar că mă las să alunec pe o pantă nebună.

— Off! îndrăgostiţi fără de curaj! exclamă Marguerite, scuturându-1 de braţ cu o nerăbdare admirabil jucată. Fraierii sentimentali! Trubadurii timizi! Ar trebui ca nefericita copilă să se urce pe un acoperiş şi să ţipe spre cele patru zări: „Îl iubesc pe domnul Léon de Malevoy, deşi e notar!”

— Nu râdeţi de mine, doamnă, murmură Léon. Sufăr... Sufăr de moarte!

— De ce suferiţi, dacă vi se spune... /

Léon o întrerupse:

— Sufăr pentru că în batjocura dumneavoastră aţi rostit adevărul, doamnă: nu pot să cred nimic, până nu voi auzi această declaraţie chiar de pe buzele Nitei de Clare.

Sub masca Margueritei se simţi o tresărire de bucurie.

— O să v-o spună! zise ea pe un ton atât de decis, încât inima lui Léon tresări . Înainte de sfârşitul acestei serbări, veţi auzi mărturisirea făcută chiar de ea. Vă promit. Sunteţi mulţumit?

— Dacă aşa vrea Dumnezeu, doamnă... răspunse tânărul cu voce înăbuşită, vă voi aparţine total: cu inima şi cu onoarea!

În timpul acestui ciudat schimb de replici, cadrilele îşi desfăşurau figurile lor ceremonioase. Şi tot ceea ce se poate rosti mai grav şi mai frivol se rostea în acompaniamentul motivului muzical al Dominoului negru — pe vremea aceea, foarte tânăr — şi al melodiei *Pré-aux-Clercs,* care va fi veşnic tânără. Se vorbea despre romanele la modă şi despre schimbarea ministerelor, despre partitura promisă de Mayerbeer, despre drama lui Victor Hugo şi despre cenzura care-i chinuia, când pe unii, când pe alţii, despre o ducesă care înşelase o balerină, despre o dansatoare care avea să devină ducesă. Să mă ierte Dumnezeu! Se vorbea despre zestrea reginei Belgiei — un milion prăpădit, cât a zecea parte din zestrea unei baroane din Israel — şi se socotea că asta-i prea de tot pentru fiica şi soţia unui rege!

Pe deasupra acestui zumzet de glasuri, aşa cum desenul net al unei broderii se strecoară prin urzeala a mii de fire, şi povestea familiei de Clare era brodată şi ţesută în fel şi chip.

Trecuse mai mult de un sfert de oră de când marele avocat, domnul Mercier, discuta cu prinţul Policeni.

Gâridiţi-vă că era vorba despre o restauraţie, subiect deosebit de drag domnului Mercier ca şi tuturor celor care se aflau adunaţi aici.

Nu numai o mamă dintre cele ce urmăreau să-şi mărite fetele în aristocraţie aţinteau un ochi diplomatic asupra gărzii de corp a regelui Neapolelui, crisalidă necunoscută, din care trebuia să se nască fluturele. Domnul Inimă, stăpânul atelierului Inimă-de-Oţel, stîrnea râsul. Un de Clare, pictând firme! Toată lumea era împotriva lui, cu excepţia văduvei lui La Rochegaroux, prietena Ludovicilor al XVII-lea, trecuţi, prezenţi şi viitori.

Contesa traversă saloanele, îndreptându-se spre aripa **retrasă, denumită** „biliard", aşezată exact sub apartamentul **contelui —** soţul **ei.** Ajungând la ultimul budoar, chemă la ea **cu un deget pe** unul din maeştrii de ceremonie şi-i vorbi î**ncet câteva** secunde. Acesta se duse drept spre uşa biliardului, **unde nişte** grupuri se odihneau, pălăvrăgind. Sala de joc se **mutase în aripa** opusă, în cealaltă extremitate a locului unde **se desfăşura serbarea.**

Din acel moment, fără să i se citească ceva pe chip, maestrul de ceremonii rămase de strajă la uşa budoarului. Lăsa să iasă pe oricine, dar se înclina în tăcere în faţa celor ce voiau să intre, rostind doar aceste cuvinte, discret accentuate:

— Doamna contesă vă roagă s-o scuzaţi...

Toţi înţelegeau ce voia şi plecau de acolo.

În acest mod, sala de biliard se goli încetul cu încetul, pentru că se ieşea şi nu se mai intra.
Contesa şi Léon de Malevoy se îndepărtaseră . În momentul în care îşi reluară plimbarea în sens invers, Léon întrebă:
— Cine-i acel Buridan care dansează cu ea?
— Bietul costum! răspunse Marguerite. Şi dumneavoastră vi l-aţi pus pentru a-mi aminti trecutul?
— Tonul era uşor sever. Léon nu-i dădu atenţie şi repetă:
— Cine-i acel Buridan?
— Un demodat, ca şi dumneavoastră. Nu ştiu.
— Domnul Inimă se află aici? o mai întrebă notarul.
— Îl aştept, replică Marguerite, dar încă nu l-am întâlnit.
Cadrilul se sfârşise. Prinţesa de Eppstein şi cavalerul ei trecură la doi paşi de cei doi, îndreptându-se spre sala de biliard.
Privirile celor doi Buridan se mai încrucişară o dată. Contesa spuse:
— O să vă reţin un cadril cu ea. Vreţi?
În acel moment, Léon simţi o apăsare pe braţ. Se întoarse: două dominouri mergeau încet spre mulţime, un bărbat şi o femeie.
Femeia îi spuse lui Léon:
— Atenţie, nu te juca cu focul!
Putea fi o aluzie la „ *Vulcan*”.
— Focul meu nu arde, frumoasă mască! răspunse contesa cu veselie.
Léon încerca să-şi dea seama cui îi aparţinea această voce, care nu-i era necunoscută.
Cele două dominouri dispăruseră. Contesa cu Léon, prinţesa cu Roland, se îndreptară în două direcţii opuse.
La uşa sălii de biliard, lângă care ajunseră imediat, Nita de Clare şi Buridanul ei nu întâmpinară nici un obstacol. Probabil că acel consemn nu li se aplica lor. Maestrul de ceremonii dispăru de cum îi văzu apropiindu-se. Intrară.
În spatele lor, dar destul de departe pentru a nu fi văzuţi, dominoul negru care-i spusese lui Léon: „Nu te juca cu focul! ” şi cavalerul ei, mascat pe toată figura, încercară să pătrundă, la rândul lor, în aripa rezervată.
Maestrul de ceremonii, în picioare în faţa uşii, salută şi spuse:
— Doamna contesă vă roagă s-o scuzaţi...
Cele două dominouri schimbară câteva vorbe în şoaptă şi se îndepărtară.
Contesa, care se desprinsese de braţul lui *Léon* spu- nându-i: „Pe curând!”, îl chemă cu un semn din cap pe frumosul viconte Annibal şi se îndreptă spre ieşire.
— De acum nu se vor mai întâlni! şopti ea. Am prevăzut asta.
Apoi adăugă:
— Domnişoara de Malevoy se află aici, ca şi doctorul Lenoir. E o

bătălie în toată regula!

5.TOALETELE MARGUERITEI

Era o jucătoare îndrăcită, această Marguerite Sadoulas — o adevărată Marguerite de Bourgogne! O s-o vedeţi într-o zi la teatrul Porte-Saint-Martin! Nu luase nici o carte din cele ale adversarilor. La ce bun? Avea cărţile ei, toate măsluite.
Departe de gândul de a împiedica turnirul, din contră, îndepărtase toate obstacolele din calea lui. Aţi văzut ce paradis **delicios** le rezervase lui Roland şi Nitei, pentru prima lor î**ntâlnire de** dragoste! Şi cum înlăturase tot ce le stătea în **cale! Şi** nu se descotorosise până şi de murmurele unor **vecini** inoportuni?
În mulţime îţi poţi regăsi uşor singurătatea, sub o mască. Marguerite ştia bine acest lucru — doar purtase atâtea măşti! Totul ţi-e indiferent . În generoasa ei solicitudine măcinase fin tot bolovănişul din drum de bună voie, ba chiar l-ar fi presărat şi cu petale de trandafir!

Asta pentru că azi nu-i trebuiau nişte îndrăgostiţi de gheaţă; îşi propusese să înfierbânte în această noapte atmosfera căldicică a cinstitului cartier Saint-Germain.

Pentru drama ei avea nevoie de doi juni primi, energici, arzători, iuţi, încrâncenaţi. Orice le-ar fi putut încinge sângele şi simţurile era binevenit. Ce se întâmplă cu o piesă de teatru, prost interpretată? Crează derută: piesa Margueritei era bună, deşi prea îndrăzneaţă, depăşind limitele obişnuite. Pentru a o juca era nevoie de vitriol în venele marionetelor ei.

Cititorul a bănuit de mult că Buridanul prinţesei de Eppstein era Roland de Clare, domnul Inimă în persoană. Înainte de a-i urma pe Roland şi pe Nita în acel sanctuar, pregătit de Marguerite, pentru sărbătoarea pură şi fermecătoare a tinerelor lor iubiri, trebuie s-o mai însoţim, pentru moment, pe contesă, ce-şi luase pe frumoşii umeri greutatea unei lumi pe care voia s-o ridice.

Am văzut-o părăsind balul în care pusese în scenă, în sensul cel mai propriu al cuvântului, prologul comediei sale lipsite de ruşine.

În acest prolog îşi spusese ultimul cuvânt: restul, ultimul tablou, putea şi trebuia să se joace fără ea. Antractele sunt necesare pentru a-ţi trage sufletul, pentru a putea respira şi a schimba costumele.

Urcă în grabă scara, pentru a ajunge în apartamentul ei. Vicontele Annibal Gioja o urmă, de abia suflând.

Prima şi a doua cameristă aşteptau la uşa budoarului. Le refuză

serviciile, spunând:
— Am nevoie doar de un minut de odihnă. Mă înăbuş.
Intră şi zăvorî uşa în spatele ei, fără nici un zgomot.
Annibal era în continuare cu ea.
Odihnă! într-o astfel de noapte! Ce bătaie de joc! O să vedeţi îndată cum se odihnea!
— Domnule viconte, spuse, deschizând larg uşile dulapului, a cărui cheie o luase cu ea . În ţara dumneavoastră se pretinde că bărbaţii au adesea talente de femeie.
— Aşa se pretinde, frumoasă doamnă, răspunse Gioja, care se trânti într-un fotoliu, făcându-şi vânt cu batista brodată.
— Am nevoie de o cameristă, reluă contesa.
Annibal îşi arătă zîmbetul de fildeş şi reluă încet:
— Alături de dumneavoastră speram la o altă slujbă.
Contesa înşiră pe mobilă mătăsuri, panglici, voaluri, materiale de tot felul.
— Hai, în picioare! spuse. Cealaltă slujbă nu-i nici liberă, dar nici dată. Ai multe calităţi, Annibal. Dar nu şi acel curaj, uşor brutal, de care am nevoie. Cred că eşti dotat cu un curaj civil.
— M-am duelat de şapte ori, frumoasă doamnă! reluă vicontele, de altfel deloc emoţionat. Dar e sigur că mi-e mai la îndemână să privesc tăişul unei săbii decât ochii unor anumiţi oameni.
— Ochii domnului Inimă, de exemplu?
Annibal se ridicase. Se înclină, ca şi cum ar fi spus: „Adevărat.”
Oamenii ca el au o anumită sinceritate.
— Şi notarul? întrebă Marguerite râzând.
— Ăştia doi s-ar mânca unul pe altul cu gura plină! spuse convins Annibal.
Marguerite îl chemă cu un semn prietenos şi zise:
— Eşti un napolitan de duh, viconte. Hai să-mi aranjezi toaleta. Dacă o să vreau eu, se vor mânca.
Accesoriile „Vulcanului” acopereau deja covorul. Tot roşul, toată purpura, toate aceste flăcări însângerate cădeau în jurul Margueritei ca frunzele moarte ale lunii noiembrie. Era cu adevărat actriţă şi nimic altceva. Vă daţi seama? Această splendidă creatură fusese fluierată, pentru că aşa dorise agentul de schimb al unei vulgare haimanale.
Şi cine ştie dacă nu de aici se trăgea totul? Douăzeci şi cinci de ludovici pentru un fluierat pot arunca un suflet în Infern. Douăzeci şi cinci de ludovici ai unui agent de schimb!
Tot o actriţă era şi acum, căci sub „Vulcan” avea o îmbrăcăminte de oraş . În ajunul unei lupte, soldaţii se culcă îmbrăcaţi. Marguerite era pregătită şi adaptată pentru orice posibilă schimbare. La nevoie nu avea decât să-şi arunce o mantie pe umeri, să urce pe un scaun de diligenţă şi să se trezească, proaspătă ca un trandafir, la Bruxelles sau

Torino.
Văzându-i rochia de dedesubt, vicontele Annibal spuse:
— Morala e salvată!
Privirii Margueritei nu-i lipsea o nuanţă de ironie.
— La treabă! zise ea. Şi repede! Nu suntem aici ca să pălăvrăgim.
Zău că vicontele Annibal ar fi putut avea şi alte merite, dar e sigur că în rol de cameristă îşi merita banii . În definitiv, toţi viconţii la un loc nu ar fi ştiut să coafeze o doamnă aşa cum o face peruchierul din colţ. Pentru asta, trebuie să înveţi meserie. Vicontele Annibal luă cu un gest savant faimoasa perucă, pe care Marguerite o comandase în strada Richelieu, în seara primei întrevederi cu Léon Malevoy. O examină cu un ochi de cunoscător şi o fixă pe părul negru al contesei. Peruca era blondă.
— S-ar spune că-i părul micuţei noastre prinţese! şopti el. Ştiai că de la a doua figură a contradansului intimitatea era deja totală? Se numeau unul pe altul „vere” şi „verişoară”!
— Pff! exclamă Marguerite. Atât de repede!
Adăugă:
— Dacă tot e aceeaşi nuanţă, coafează-mă ca pe Nita.
Pe onoarea mea, Annibal avea mână. Cine ştie ce făceau cei ca el acasă, înainte de a deveni viconţi la Paris?
Coafa bine, chiar foarte bine. Marguerite se privi în oglindă şi-1 ciupi de obraz, cu un aer matern.
Blondă era şi mai frumoasă. O blondă de vis.
— Acum tenul, Lisette, spuse ea. Un ten de blondă! Tenul Nitei!
La numele de Lisette, Annibal îşi zbîrli puţin mustaţa de abanos, dar luă de pe măsuţa de toaletă cutia cu farduri, care avea cam tot atâtea compartimente cât paleta unui pictor.
Ştim cât de tare iubea pictura . În două minute, cu o pensulă din vată, o pictase pe blondă, făcând-o delicată ca un trandafir *de Bengal.*
Păcat de cei care nu ştiu să aprecieze un asemenea talent! Contesa nu contenea cu laudele.
— Şi acum, costumul! spuse ea. Dar atenţie! Priveşte foarte bine la toate acestea!
Annibal se supuse. Ochii îi rătăciră pe materialele de toate sorturile şi culorile. La început nu recunoscu nimic.
— N-ai văzut ceva asemănător în noaptea asta? întrebă Marguerite în şoaptă.
— În această noapte? repetă Annibal, visător.
Începu lucrul la costum, fără să mai adauge nimic. Abia dacă avea nevoie să fie dirijat de contesă. Operaţiunea era sfârşită mai mult de jumătate, când el şopti:
— Doamnă, asta e o mărturisire periculoasă!
— Ah! Ah! exclamă Marguerite . În sfârşit, ai înţeles!

— Am înţeles de mult, doamnă.
— Şi nu spui nimic?
— Mă gândeam, vorbi rar Annibal. Nu vedeţi că asta merită atenţia?
Marguerite se întoarse şi privirile li se întâlniră.
— Ah! zise ea. Te gândeai fără îngăduinţa mea! La ce?
— Există un singur om în viaţă, căruia i te destăinui atât de deplin... Şi când nu urmează o căsătorie, nu poate fi vorba decât de uciderea lui.
Contesa ridică din umeri. Costumului nu-i mai lipsea decât mantia vaporoasă de voal. Talia şi silueta erau exact ca cele ale prinţesei de Eppstein.
— Sărmane Annibal! spuse ea. Nu m-ai crede dacă ţi-aş spune că te iubesc. Şi ai avea perfectă dreptate. Nu te iubesc. Nu am iubit niciodată pe nimeni, nu iubesc pe nimeni, nu voi iubi pe nimeni... Mai sus nodurile astea, te rog. Nita le are aproape pe umeri. Cine ţi-a spus că nu vei fi soţul meu?
— Aţi mai inventat un duce de Clare în această noapte. Un **italian** ca şi mine: acel prinţ Policeni.
— Şi **voi mai** inventa şi alţii, dispuşi în spatele oglinzilor, **astfel ca** să mă văd şi din spate. Bun! Afacerea trebuie **să se prezinte** publicului sub forma unei enigme perfecte: **e necesar...** Eşarfa care cade de la trese coboară prea jos. **Fixează-mi-o la** stânga, lângă centură. Te-ai înţepat? Să ne î**ntoarcem la oile** noastre, am nevoie de un impostor demascat î**n** mod **solemn:** acel băiat va fi impostorul... demascat.
— Prinţul Policeni?
— Fiul unui servitor, care însoţea călare trăsura ducelui Guillaume şi care, în consecinţă, poate cunoaşte toate secretele casei, abuzând de ele.
Annibal făcuse ochii mari.
— Şi domnul Inimă? întrebă el.
— Când ai vorbit despre el şi despre notar, zise foarte încet Marguerite, am crezut că ai ghicit. Am greşit?
Annibal aranja pliurile unui voal.
— Este o maşinărie de o sută de cai putere, iar caii sunt înhămaţi cu curele din fir de păianjen. Ameţesc.
— Şi sforile lui Vulcan, cu care a fost prins Marte, zeul războiului în persoană, erau la fel! răspunse pe un ton dezinvolt Marguerite. Nu fi îngrijorat în ceea ce mă priveşte. Cu cîteva bucăţele de mătase, aranjate cum trebuie, se poate ştrangula şi un uriaş. Oricare altul, în afară de mine, poate, s-ar pierde în aceste sfori: pentru mine e doar un joc. Şi priveşte-mă drept în faţă, Annibal. Eşti ducele de Clare . Îţi spun asta simplu şi clar, fără să jur pe una sau pe alta. Nici unul din noi nu avem nimic sfânt, în care să credem şi pe care să jurăm. Eşti

ducele de Clare! Singurul posibil, cel puţin, dacă eu voi fi *ducesă de Clare.* Te-am ales dintre toţi, pentru că te cunosc, pentru că mă cunoşti, pentru că nu există un alt bărbat în lume pe care să-1 dispreţuiesc atât de mult încât să creez aparenta senzaţie că ar avea vreun drept asupra mea, în afară de tine. Mă crezi?
Ochii ei mari erau pe jumătate închişi şi nările delicate îi fremătau în timp ce vorbea. Figura feminină a vicontelui se înroşi uşor. Era cuprins în acelaşi timp de mânie şi bucurie.Această femeie ştia să vobească fiecăruia după conştiinţa lui. Vicontele credea ceea ce auzea, atât cât un bărbat ca el putea să creadă într-o femeie ca Marguerite. Ea se depărtă de el şi-şi înfoie cu un gest graţios pliurile argintii ale voalului, care o învăluia ca o brumă plină de scânteieri pastelate şi misterioase.

— Sunteţi mai tânără decât ea! murmură Annibal, într-un elan de sinceră admiraţie.

— Şi mai frumoasă!

— Şi mai frumoasă! repetă Annibal. Adevărat! Este miraculos de adevărat!
Marguerite îşi puse masca.

— La naiba! strigă Annibal, pocnindu-şi palmele. E o adevărată vrăjitorie! E chiar ea! Din cap până în picioare! Dar vocea! se întrerupse el.
O voce dulce şi gravă, dar muzicală precum un cântec, ieşi de pe buzele acoperite acum de mască:

— Vere! Tatăl meu te-a căutat timp îndelungat...
Annibal tresări şi privi de jur-împrejurul său.

— Dumneavoastră aţi vorbit, doamnă? întrebă el uluit.

— Da, replică Marguerite, râzând triumfătoare. Da, mi-am studiat rolul cu atenţie.

— Dar sunt chiar vorbele pe care i le spunea domnului Inimă, pe când treceam prin spatele lor, la cadril.

— Chiar vorbele ei, repetă Marguerite. N-am schimbat nimic.

— Dar nu eraţi acolo! Eraţi cu notarul!

— Sunt peste tot, când vreau.
Marguerite se mai privi pentru ultima dată în oglindă.

— Deci sunteţi mulţumit de mine, domnule duce? O să dau în curând o probă absolut decisivă. Mă duc să cer veşti despre tutorele meu. Nu-i oare datoria unei pupile iubitoare?

— O să vă confruntaţi cu propriul dumneavoastră soţ! exclamă speriat vicontele.

— De ce m-aş teme? întrebă Marguerite. Cred că remarci faptul că până în ultimul moment nu mă paşte nici un pericol, chiar dacă aş fi descoperită. Nu suntem la un bal **mascat?** Prostioarele astea, imitaţiile de costume, orice surprize mai mult sau mai puţin reuşite,

nu fac parte din plăcerile unui bal mascat?

— Ba da, sigur că da! încuviinţă Annibal. Dar chiar şi în ultima clipă?

Vocea Margueritei se schimbă.

— Îmi iau răspunderea pentru ultima clipă, rosti ea, decisă şi întunecată. Ai dus pistoalele în apartamentul prinţesei?

— Le-am dus.

— Nu era nimeni în palatul cel mic?

— Nimeni... Nici măcar un servitor...

— Şi unde le-ai ascuns?

— Acoperite, pe măsuţă... Dar n-aş putea afla şi eu...

— Nimic! îl întrerupse cu răceală Marguerite. Ai spune că sunt nebună. Când totul va fi terminat, vei înţelege. Şi vei fi plin de admiraţie, pe cuvânt. Aici am terminat. Să ieşim.

Annibal se îndreptă spre uşa budoarului. Marguerite îl opri.

— Nu pe acolo, spuse ea. Pe acolo a intrat Vulcanul şi va ieşi tot pe acolo. Norul are o altă ieşire. Se pare că aici era cândva sălaşul iubirii. Vechii duci de Clare şi ducesele lor se simţeau bine împreună . În alcovul lor exista o ieşire secretă, care ducea spre coridorul apartamentelor din cealaltă aripă. Era folosită pe vremuri de primul Roland de Clare, care astfel venea discret la doamna Raymonde-Dorothee de Chevreuse-Lorraine, soţia lui. Treci!

Se aflau deja pe culoar. Marguerite încuie uşa de două ori şi-i înmână cheia lui Annibal.

— Ce să fac cu ea? întrebă acesta.

Marguerite îl strânse tare de mână.

— Annibal, spuse ea pe un ton straniu. Dacă aş face un pas greşit în noaptea asta, dacă aş călca alături... Aş putea aluneca, sau cădea... în fine, Annibal, m-ai regreta?

— Vai, doamnă! vru să strige vicontele.

— Nu te obosi să minţi, Annibal! îl întrerupse ea. Nu m-ai regreta. Mai ales pentru că nu ai avea timp. Fiecare îşi ia precauţiile sale, prietene... Dacă aş muri în noaptea asta, fii sigur că mâine n-ai mai fi nici tu în viaţă. Ţi-o spun cu siguranţă.

Deşi pe acest culoar îngust era întuneric, era limpede că italianul se clătinase pe picioare, înfiorat.

— Linişteşte-te, continuă Marguerite. Sînt şanse o sută contra unu că nu voi muri. Sînt sănătoasă tun şi mă păzesc de toţi ceilalţi, cum mă păzesc şi de tine. Asta-i adevărata încredere. Spuneai adineauri că aveam prea multă încredere în tine: o să merg mult mai departe, las soarta întreagă a partidei pe care o joc în mâinile tale. Apropie-te, am să-ţi vorbesc foarte încet, zidurile acestea ar putea avea urechi.

Atinse părul lucios cu buzele, şoptindu-i ceva. Vicontele schiţă un gest de mirare.

— Trebuie! reluă ea. Trebuie neapărat! Contesa nu poate părăsi astfel serbarea. Trebuie să se arate din când în când prin saloane. Şi cameristele care au văzut-o intrând trebuie s-o vadă ieşind. Ştiu pe cineva care să aibă înălţimea şi silueta mea.

Annibal se gândea.

— Nu prea scump, continuă Marguerite. O sumă mare ar da de gândit. Cincisprezece-douăzeci de ludovici: ăsta-i preţul unei glume. O laşi să intre prin acest culoar, îi pui costumul meu, o faci să treacă ostentativ prin faţa cameristelor şi n-o părăseşti, înţelegi, până când voi avea nevoie de tine. Atunci rolul ei se va sfârşi. Ne-am înţeles?

— Ne-am înţeles, răspunse vicontele, coborând scara cu un aer îngrijorat.

În loc să intre în salon, Marguerite parcurse culoarul cu pas uşor, intrând în aripa opusă, unde se găsea apartamentul contelui. Nu se poate spune că era gânditoare. Toate planurile erau puse la punct. Mergea hotărîtă pe acest drum sucit, ale cărui meandre şi cotituri le marcase dinainte.

În anticamera bolnavului dormita un valet bătrân.

— Ce mai faci, bunule Valentin? întrebă Marguerite, intrând.

— Ah, domnişoara prinţesă! răspuns valetul. Ce uşor poate fi recunoscută Alteţa voastră, dincolo de mască! Domnul **conte** este cu medicul şi cu o doamnă pe care **n**-o cunosc. Se va bucura că aţi venit.

O secundă, Marguerite ezită şi fu la un pas de a se retrage.

Dar, la urma urmei, era o probă. Şi ce probă mai decisivă ar fi putut găsi? Marguerite ştia numele celei care-1 însoţea pe doctorul Lenoir. Avea să înfrunte prezenţa prietenei de pension a prinţesei, pe Rose de Malevoy! Avea să lupte împotriva privirii Rosei de Malevoy. Duşmanca ei din instinct, o duşmancă de moarte-!

— Prietene, cu riscul de a vă deranja, am venit. Mi s-a spus că vă simţiţi mult mai bine.

— Nita! strigă femeia în domino negru, aflată în picioare lângă patul pe care bolnavul se ridicase în capul oaselor. Cât mă bucur să te văd!

— Rose! făcu şi contesa, simulînd surpriza. Fratele tău tocmai mi-a spus că eşti bolnavă, iar scrisoarea ta mă anunţa că n-o să vii. Ce înseamnă asta?

Doctorul Lenoir şi contele tăceau. Evident aici avusese loc un consiliu.

Marguerite merse drept spre Rose şi o îmbrăţişă.

— Nu-mi scot masca, spuse ea, pentru că mi-am prins-o în păr şi cred că va trebui să mă tund ca să scap de ea.

— Deci l-ai văzut pe fratele meu?

— Sigur! răspunse falsa prinţesă de Eppstein, apro- piindu-se de bolnav şi întinzându-i fruntea, ca să fie sărutată. Tocmai am plecat de

lângă el.

— Şi ştie ce se petrece aici?

— Aici? repetă prinţesa cu un aer inocent. Dar se întâmplă ceva?

— Italianul care este plimbat de colo-colo! continuă domnişoara de Malevoy, mânioasă. Acel prinţ Policeni! N-ai auzit că toată lumea îl numeşte deja ducele de Clare?

— Pe cuvânt că nu! răspunse falsa Nita. Am pălăvrăgit cu Roland.

— Scumpă copilă! murmură contele. Veghem noi pentru tine.

„Bine!” gândi Marguerite. *„Soţul meu e clar împotriva mea. Şi să mai ai remuşcări!”*

— Aţi avut noroc mai mult ca noi, prinţesă! spuse în acel moment doctorul Lenoir. Noi am încercat să vorbim cu domnul Léon de Malevoy. Dar contesa 1-a acaparat permanent.

— Adevărat, spuse Marguerite. Ce-or avea să-şi spună? Prietene, aveţi o mină mult mai bună!

— Îmi permiteţi să vă întreb, reluă doctorul, dacă dumneavoastră eraţi adineauri în sala de biliard de jos?

— Şi dacă erai cu Roland? adăugă Rose.

— Am fost de colo-colo! zise pretinsa Nita. Da, cred că am intrat şi în sala de joc.

— Şi vi s-a permis să intraţi? întrebă contele.

— Ah, nu! exclamă falsa Nita, ca şi cum şi-ar fi amintit brusc. Ştiu acum! Domnul Constant, deghizat în maestru de ceremonii, ne-a barat trecerea, mormăind: „Doamna contesă vă roagă s-o scuzaţi...” sau cam aşa ceva.

— Atunci, strigă Rose, pe cine ascunde acolo?

Doctorul se ridică.

— Prinţesă, spuse el, datorită dumneavoastră sper să-1 putem întâlni, în sfârşit, pe domnul Léon de Malevoy.

Marguerite râse, cu râsul acela cristalin care o înfrumuseţa atît de mult pe Nita.

— E grabă mare? întrebă ea.

— Scumpa mea! îi şopti Rose la ureche. Dacă ai şti ce se întâmplă!

— Sper că nimic nu-1 ameninţă pe Roland, vărul meu! strigă Marguerite, retrăgându-se cu un pas şi un gest care erau o adevărată capodoperă.

Nu i se răspunse.

— Ascultaţi-mă, spuse ea. Am ceva pe suflet în noaptea asta, ceva care-mi apasă inima. Cel puţin, nu cred în presentimente. Ar fi trebuit să vă spun imediat, dar nu ştiu unde-mi era gândul. Uitasem. Domnul de Malevoy a plecat.

— A plecat! repetară cei trei într-un glas.

— S-a întors acasă... în legătură cu hârtiile care i-au fost luate. Da, asta e. Contesa i-a dat nişte indicaţii...

— False! o întrerupse Rose, a cărei voce tremura de mânie. A vrut să-1 îndepărteze. A reuşit!

— **Sunteţi sigură că** s-a dus la agenţie? întrebă doctoral **Lenoir, luându**-şi pălăria de pe scaun.

— Da... şi apoi, să-mi amintesc... A spus ceva despre strada Sorbonne.

— **Atelierul** Inimă-de-Oţel! strigă Rose.

— Sau casa Jaffret! adăugă contele. Aş da cinci sute de **ludovici** ca să mă pot ridica şi să ies din casă!

Doctorul era deja la uşă. Rose se repezi după el.

— Vin cu dumneavoastră, spuse ea.

— Ce-au păţit? întrebă Nita, după ieşirea lor. Prietene, vă părăsesc şi eu. I-am promis următorul vals vărului meu, Roland, dar mă voi întoarce. Mă sperie, ştiţi?

— Fii liniştită, fata mea!-spuse bolnavul, sărutându-i mâinile . Îţi stăm alături şi te păzim.

Ea plecă în grabă.

În timp ce cobora scara principală, auzi o trăsură îndepărtându-se în galop.

— Dublă victorie! zise ea. Proba a fost trecută şi cei doi au plecat. Am cel puţin o oră întreagă înainte. Şi într-o oră, totul va fi terminat.

6.PRIMA ÎNTÂLNIRE ÎNTRE PATRU OCHI

În realitate, adevărata prinţesă Nita de Eppstein şi frumosul ei văr, Roland de Clare — domnul Inimă — nu bănuiau absolut nimic din maşinaţiile care-i înconjurau. Trebuie stabilit ceea ce se întâmplase cu domnul Inimă, pe care l-am pierdut din vedere din faimoasa seară a jocului de artificii. Ştim doar că a doua zi se întâlnise cu domnişoara de Malevoy între sărăcăciosul mormânt al mamei sale şi monumentala capelă a familiei de Clare. Rose era o tânără nobilă, credincioasă şi corectă. Se zbătea între trei sentimente de valoare inegală, dar toate puternice şi care creşteau în următoarea ordine: prietenia din copilărie cu Nita, afecţiunea adâncă şi devotată pentru Léon, care-i fusese ca un tată, şi iubirea pentru Roland.

Această pasiune romantică, născută la prima **vedere** hrănită poate la început cu nişte discuţii obişnuite pentru o fată de pension şi care de la ieşirea din mănăstire îi umplea singurătatea, devenise într-un fel unica ei hrană spirituală Romanul trăieşte adesea mai mult prin cei ce nu au citit niciodată romane; ar fi mai aproape de adevăr să spunem că aceşti necunoscători a ficţiunii sunt mai puţin apăraţi decât ceilalţi contra imaginaţiei unui duşman. Romanul este, în sensul cel mai

direct cu putinţă, o imitaţie şi o experienţă — oricât de incompletă şi mincinoasă aţi socoti-o dumneavoastră. Pentru cele care nu ştiu nimic referitor la viaţa reală, la adevăr sau la greşeală, lucrurile iau aspectul unor miracole, părând a se întâmpla pe neaşteptate, ca nişte fulgerătoare lovituri de teatru.

Pentru cele ca Rose, inteligente, cinstite şi curajoase, ar fi mai bine să ştie tot.

Rose păstrase în suflet o amintire. Şi atenţie, în cîmpiile bretone există o credinţă populară care s-ar putea să-şi aibă originea în realitate. Acolo ni se arată nişte fântâni cu ape limpezi, diamantine, aducătoare de nenorociri. Din ele au băut fete tinere, care au adus în casă germenele unui rău straniu. Şi credeţi-mă, medicii aveau de furcă . Întotdeauna medicii sunt menţionaţi în legendă astfel. Toţi cei chemaţi spuneau una-alta, ba în greacă, ba în latină, până şi în franceză — dacă erau mai cumsecade — dar le lăsau pe tinere să moară.

Şi ştiţi, la priveghiul care urmează decesului, prin gura tinerelor moarte ieşea un şarpe... Un şarpe mare...

În izvorul cel limpede trăiau nişte năpârci nevăzute, care erau înghiţite odată cu apa cristalină . Îndată ce ajungeau în trupul frumos al tinerelor fete, aceste animale hidoase creşteau şi iar creşteau, pentru că le era cald şi bine. Mâncau din trupul fetelor până nu mai rămânea nimic decât inima. Atunci se culegea coroniţa de flori albe, care în ţinutul acela se aşează pe fruntea tinerelor moarte.

Iubirea este frumoasă, departe de a semăna cu **această** năpîrcă odioasă, dar şi ea se bea la fel, fără măcar să ştii. Mai mult de atât: se respiră.

Să nu-i credeţi pe acei înţelepţi care neagă faptul, doar **pentru** că romanul e cel care-1 afirmă. Şi să nu credeţi nici în **romane în** totalitate, dar alegeţi, căci într-un roman doar **realitatea** este cea care vă emoţionează şi vă atrage. Dacă mi s-ar cere să precizez răul produs de un roman, aş spune: romanul este vătămător, pentru că te împiedică să crezi. Este ca acei mincinoşi care demonetizează adevărul.

Lăsaţi-i pe înţelepţi să se îndoiască. Cei cărora un chirurg le-a operat corzile vocale în tinereţe nu-i înţeleg pe cântăreţi, iar despre orbi se spune că nu pot avea idei normale despre culori.

Iubirea se capătă din ceva mai limpede decât apa cristalină, mai rapid decât o respiraţie şi mai uşor ca aerul. Din zece cazuri, cinci se capătă la prima vedere. Dacă romanul nu ar repeta mereu aceste banalităţi, ele ar fi literă de Evanghelie.

Mai există un adevăr, acela că îndrăgostiţii nu înţeleg nimic, în afara propriei lor pasiuni. Roland nu ghicise secretul Rosei. Nita i-o ascundea pe Rose, tot aşa cum o lumină, apărută brusc între ochiul

care priveşte şi obiectul privit, face ca acesta din urmă să nu poată fi văzut.

În Rose, el o vedea pe Nita.

În întrevederea care avusese loc la cimitirul Montparnasse nu fusese vorba decât despre Nita. Şi totuşi, după această întâlnire, Rose iubea cu atâta pasiune încât ideea de a lupta încă supravieţuia în ea. Pentru a o converti într-o resemnare plină de devotament, fusese necesară o altă întâlnire cu Nita.

Am revăzut-o, întorcându-se îndurerată de la aceste două întâlniri: tristă şi frumoasă, în cabinetul fratelui său, unde o aştepta o a treia revelaţie.

Spiritul îi era înfierbântat, inima orbită se îndoia, dar din adâncul acestui zbucium se înălţa tot mai mult ideea datoriei. Din acea seară şi pentru prima oară în viaţă, Rose urma un drum diferit de cel al fratelui ei.

Mărturisirile lui nu se repetaseră de atunci, dar tot de atunci, Rose ştia de unde provenea această rezervă. Se simţea mâna contesei.

Plănui să-1 salveze pe Léon, singură şi chiar împotriva voinţei lui.

În ceea ce-1 priveşte pe Roland, începând cu seara în care părăsise pavilionul Bertaud, abdicând în mod solemn de la conducerea atelierului Inimă-de-Oţel, tânărul închiriase singur un apartament în oraş şi trăia ca oricare altul. Fiecare existenţă are o astfel de clipă, ce devine pivotul în jurul căruia se învârteşte întregul său destin. Sosise clipa lui Roland.

Cu un minut înainte de vizita Nitei în pavilionul Bertaud, Roland ar fi fugit la capătul lumii, pentru a nu lăsa să apară în faţa tuturor fantoma trecutului său. Dar e sigur faptul că aceste vechi repulsii şi spaime înrădăcinate prin obişnuinţă, exagerate prin timiditatea nativă a unui caracter, dispar de la primul suflu al pasiunii ce vrea să se afirme.

În seara aceleiaşi zile, Roland era pregătit să lupte. Gândurile sale înlăturau de acum distanţa faţă de prologul dramei de viaţă care abia avea să înceapă. Simţea asta. Voia să învingă, pentru cea pe care o iubea. De acum şi-ar fi sfâşiat cu propriile mâini voalul de mister care-1 înconjura şi pe care el însuşi îl ţesuse cu atâta înverşunare.

Din a doua zi a noii sale existenţe, căută şi găsi adresa doctorului Abel Lenoir, pe care-1 făcu confesorul său. Doctorul Lenoir făcea parte din acele suflete frumoase, pe care le obligă *şi* le supune însăşi memoria propriilor acte de binefacere . Îşi aminti de sărmana bolnavă din strada Sainte-Marguerite, care-1 numise în ultimele clipe de viaţă executorul ei testamentar. Prin doctorul Lenoir, Roland află întregul secret al mamei sale, Tereza, ducesă de Clare.

La sfatul doctorului, el consultă oameni ai legii şi se lăsă pur şi simplu recunoscut de către vechii elevi ai atelierului Delacroix, ca

fiind acel tânăr şi frumos ucenic pe care-1 numeau Roland şi atât.

Roland păstră un singur secret faţă de doctor: **misiunea** confidenţială încredinţată lui Baruque şi lui **Gondrequin, în** urma indicaţiilor imoralului Similor.

În rest, urmă cu stricteţe sfaturile doctorului **Lenoir,** evitând orice raport cu contesa de Bréhut, care-1 căuta, **şi** cu **Léon** de Malevoy, care inserase în pagina a patra a ziarelor **un anunţ** destinat lui.

Doctorul îl cunoştea pe Léon de Malevoy şi ţinea la el. **Pentru** Rose avea un fel de respect entuziast.

Abia în ajunul balului de la palatul de Clare şi fără să fi făcut nimic în acest sens, doctorul Abel Lenoir fu chemat lângă contele de Bréhut, care era pe moarte . În această primă vizîtă, îi dădu doar un medicament şi nu se pronunţă în nici un fel. Revenind, îi spuse lui Roland:

— Te gândeşti să mergi la balul contesei, în ciuda sfatului meu. Acum suntem amândoi de aceeaşi părere. Trebuie să fii văzut . În vechiul costum de Buridan. E absolut necesar.

Roland veni, costumat în Buridan. Contesa şi cu el nu schimbară decât un cuvânt.Contesa îi spuse,salutându-1:

— Duce, aparenţele au fost împotriva mea. De zece ani vă caut, pentru a vă face fericit şi glorios. Vreţi să vă căsătoriţi cu pupila mea, prinţesa de Eppstein?

— Doamnă, răspunse Roland, nu vă acuz . Încă nu sunt duce de Clare şi mâna prinţesei nu-i aparţine decât ei.

Se despărţiră. După părerea contesei, el era condamnat fără drept de apel.

Când Roland se apropie de Nita, fata spuse:

— Te aşteptam. Primul contradans l-am pierdut din cauza dumitale.

Şi pentru că Roland părea mirat, ea adăugă:

— Doamna contesă îmi ceruse din partea dumitale să ţi-1 acord.

Dar vă asigur că nu-şi pierdură timpul cu explicaţii asupra acestui mister lipsit de importanţă. Aveau altceva să-şi spună.

— Nu cred că pot să exprim exact, şopti tânăra, strân- gându-i braţul după terminarea contradansului, cât de vii sunt amintirile de atunci. Eram un copil. Au trecut unsprezece ani şi totuşi, mi se pare că a fost ieri. Te văd încă întins pe pat, în vorbitorul gol şi rece al mănăstirii, cu bătrâna aceea, adormită lângă dumneata. Buna mea mătuşă Rolande, naşa dumitale, care se numea maica Françoise d'Assisi, te ghicise . Îl iubea atât de mult pe unchiul meu Raymond, tatăl dumitale! Eu te priveam, palid şi frumos, pe patul acela. Nu puteam să înţeleg ceea ce se spunea: că nu vorbeai şi nu puteai auzi... Când tatăl meu a consimţit să te aducă la noi, la palatul de Clare... acasă la dumneata, Roland, căci ai fi fost la dumneata aici, unde eşti acum! Dacă ai şti ce fericită am fost când tata a hotărât să te aducă

aici!
Simţi cum Roland, mut de emoţie, îi strângea braţul lângă inima lui.

— E posibil oare ca un copil, cum eram eu atunci, să presimtă deja ceea ce va fi mai târziu iubirea?

— Iubirea! Nita! o întrerupse Roland, în extaz. Mai repetă cuvântul pe care mi l-ai spus adineauri.

— E adevărat, l-am spus! zise prinţesa, zâmbind. Te iubesc, sunt atât de fericită că te iubesc! Poate că nu din seara aceea, totuşi, se întrerupse ea, căci n-aş vrea să amestec nerozii copilăreşti în exprimarea acestui sentiment, care-mi va umple viaţa. Dar din ziua în care te-am recunoscut lângă mormântul mamei dumitale! Cum aş putea să mă fac înţeleasă, Roland? Te recunoşteam fără să ştiu. Simţeam acea bucurie care-mi umplea sufletul. Dar trebuie să-ţi spun ceva ce-mi îngreunează inima: mi-e tare teamă că această întâlnire a lovit două inimi deodată. Dar de ce spun asta? Dacă o vei iubi pe ea, Roland? E atât de frumoasă!
O paloare uşoară se întipări pe buzele-i surâzătoare. Traversau salonul care preceda fermecătorul budoar, numit „biliard”.
Contesa şi Léon de Malevoy le tăiară drumul.

— Oh, Nita! murmură Roland, a cărui voce tremura uşor. Nu poţi fi geloasă. Dar eu...

— Dar dumneata... repetă fata mirată.
Roland ar fi vorbit, însă se abţinu şi zise doar:

— Te iubesc atât de mult şi toată lumea te admiră...

— Din cauza costumului! răspunse prinţesa. E oare destul de frumos?

— Mult mai puţin decât dumneata!

— Linguşitorule! Dar lasă-mă să-ţi spun: nu ţi-aş vorbi aşa cum o fac, fără permisiunea...

— Contesei? o întrerupse Roland, oprindu-se în loc.
Ea îl privi drept în ochi şi adăugă:

— **Oh,** nu! Poate că greşesc. Dar ţin foarte rar cont de **părerile** contesei. Vorbesc de tatăl meu, care a murit cu această **speranţă.** Spune-mi, se întrerupse ea, spune-mi, Roland, că **nu** ai nici o îndoială şi nici o ranchiună legată de tatăl meu.

— Nici îndoială, nici ranchiună, repetă tânărul. Mama mea a murit victimă a unei erori, căruia ducele Guillaume nu-i era complice.
Când ajunseră în faţa intrării în vestibulul ce dădea spre sala de biliard, maestrul de ceremonii dispăru, pentru a-i lăsa să treacă. Intrară, fără să fi remarcat ciudata favoare ce li se făcea. Nici unul, nici celălalt nu observaseră manevra santinelei de a-i saluta pe ceilalţi cu respect, împiedicându-i să intre, în numele contesei.
Printre saloanele împodobite şi colţişoarele amenajate, pe care stăpâna casei le deschisese pentru oaspeţii săi, sala de biliard merita o

atenţie specială. Părea că o mână pricepută multiplicase în acest spaţiu restrâns toate celebrele frumuseţi ale luxului parizian şi alte farmece discrete. Nimic nu mai amintea de utilitatea curentă a încăperii. O mătase înflorată îmbrăca lambriurile severe, ascunzând atributele jocului care 1-a făcut pe Chamillard ministru, sub Ludovic al XIV-lea. Până şi locul mesei lungi, acoperite cu un covor moale, pe care virtuoşii lovesc cu efect bilele ce iau traiectorii miraculoase, era ocupat de o grădină miniaturală, în mijlocul căreia un jet de apă lansa jerbe perlate.
La început, Roland şi Nita nu se mirară de singurătatea ce domnea în această superbă încăpere retrasă. Balul îi înconjura. Respirau atmosfera călduţă; se puteau auzi voci murmurate, iar acordurile îndepărtate ale orchestrei dominau universul sonor.
Doar că nu mai vedeau balul. O cortină căzuse între ei şi privirile mulţimii. Era ca şi cum ar fi împărtăşit prin primul lor sărut soarta ciobanului, pe care inelul său îl făcea invizibil.
Trecu ceva timp până când observară această eclipsă. Căci, slavă Domnului, nici unul nu era preocupat de bal sau de mulţime. După ce făcură înconjurul grădinii cu flori, avură brusc conştiinţa izolării lor.
Priviră în jur. Totul vorbea aici despre serbare. Cinstiţii oaspeţi fuseseră pe aici cu siguranţă. Urmele trecerii lor rămăseseră vizibile: scaune în dezordine şi grupate la voia întâmplării, flori smulse din coş şi aruncate pe covor.

Pentru ce acest abandon subit?

Nita şi Roland rămaseră tăcuţi, atât cât să simtă emoţia profundă şi solemnă, ce se naşte la prima întâlnire între patru ochi.

Când vorbiră din nou, vocile lor erau schimbate. Fiecare simţea vag acea nouă responsabilitate pe care o imprimă conştiinţa, din momentul în care încetează să mai existe un control din afară.

Sub arborele mistic în care spânzură acel fruct ce a făcut-o pe Eva să se înroşească pentru prima dată, nu te numeşti curajos, decât cu condiţia să-ţi fie teamă de ochiul stăpânului. Frica e cea care naşte îndrăzneala, după cum şcoala te învaţă chiulul.

Apoi, amândoi deodată avură acelaşi gând: ceilalţi se vor întoarce!

Ceilalţi! Miile de priviri, care înseamnă lumea: stăpânul!

Roland duse mâna Nitei la buze şi o sărută: un sărut lung şi sfânt.

Pentru că ecranul care-i separa de lume li se păru insuficient, se duseră în colţul cel mai retras cu putinţă şi puseră coşul de flori între ei şi uşa prin care „stăpânul” lor putea intra în orice clipă.

Se aşezară unul lângă altul pe o canapeluţă, ultima şi cea mai ferită de lumină. Greutatea trupurilor lor făcu să freamăte tainic arcurile canapelei, care începu să vibreze, tot aşa cum fiecare din ei vibra până în străfundul sufletului.

— Aş vrea să-ţi văd chipul, Nita, spuse Roland.

Ea îşi ridică imediat masca, arătându-şi zîmbetul, care-i rătăcea pe buzele palide. Şi masca lui Roland căzu. Se contemplară în extaz.
Foarte puţini îşi mai amintesc de aceste clipe. Când cei care-şi amintesc povestesc, cititorii spun: „N-a fost aşa." **Într**-adevăr, memoria transformă în vorbe tot ceea ce-şi **spuneau** gândurile mute. Cuvintele îşi schimbă atât de mult **semnificaţia!** Limbajul zeilor este lăudat cu cele mai vulgare **cuvinte. Şi** ce mult spune tăcerea!
Totul este dragoste: sunetele, suflul, privirea sunt dragoste. Acest joc al privirilor, la fel. Dragoste este şi voalul care cade de pe ochi. Dragoste este sângele care urcă în obraji, dragoste este paloarea frumoasă şi profundă.
Bătrânii poeţi o spuneau, dar se rîde de poemele lor naive. Ei găsiseră cuvântul care să exprime vocea iubirii. Aşa cum calul nechează, porumbelul gângureşte, tot aşa şi omul suspină când iubeşte. Bătrânii poeţi o spuneau, dar asta vă face să rîdeţi!
Pentru că la teatru, cei care vă amuză parodiind dragostea, urlă, gesticulează, ţin dizertaţii, vorbesc în rime şi jurăminte. Ori, de mult timp nu mai înţelegeţi lucrurile decât prin viziunea teatrală, care v-a ameţit ca un vin prost.
Aici se găseşte simptomul cel mai neaşteptat, cel mai incredibil, care trădează şubreda îmbătrânire a lumii. Lumea, mioapă peste poate, nu mai ştie să se uite în oglindă . Îi batjocoreşte pe cei cu vederea bună . Îi trebuie născociri iluminate orbitor şi care dezvăluie marionetele grosolan vopsite . În faţa acestor păpuşi îşi şterge lentilele şi spune: „La naiba! Iată-i pe vecinii şi pe prietenii mei! Îi recunosc, ei sunt, pentru că sunt foarte urâţi."

Şi totuşi, este foarte adevărat, aşa cum este adevărat că ciocîrlia triumfă, cerbul boncăluieşte şi leul rage: omul care iubeşte, suspină. Ce importanţă mai au acordurile de chitară care au dezonorat acest cuvânt sublim?

Roland şi Nita ascultau limbajul miraculos al sufletelor. Ochii tinerei fete mângâiau, cei ai tânărului vorbeau despre victorii minunate . Îşi căutară mâinile, prinzându-şi-le ca la o căsătorie în jurul căreia îşi aruncau razele toate luminile universului, îşi împrăştiau parfumul toate florile, în timp ce o voce celestă, coborând dintr-o lume mai bună, vocea lui Carl Maria von Weber, îi balansa în suave mişcări de vals, profunde ca un vis care leagănă şi binecuvintează.

Nita îşi trecu mâinile graţioase prin părul lui.

După o tăcere îndelungată, Nita spuse:

— Roland, te-ai întristat.

Roland coborî ochii şi răspunse:

— Nu trebuie să ne ascundem nimic unul altuia.

— Nimic! exclamă Nita. Ce se poate ascunde propriei inimi?

El o strânse la piept şi-i şopti la ureche:

— Fie-ţi milă de mine. De câteva zile se pare că în jurul vieţii mele se ţese o conspiraţie sumbră. Eu, care nu am primit nici o scrisoare pe săptămână timp de ani de zile, primesc acum câte zece pe zi. Am un duşman, Nita, şi prin duşman înţeleg un om care să-şi merite acest nume: un egal . Îl cunoşti pe Léon de Malevoy?

— Sigur, răspunse Nita mirată.

Roland o cercetă cu atenţie.

— Este fratele celei mai bune prietene a tale, continuă el.

— Fratele unei făpturi dragi şi nobile, care te iubeşte din tot sufletul, şopti prinţesa, aplecând privirea. Eu ar trebui să fiu cea geloasă, vere!

Nita încerca să pară veselă, dar o greutate îi apăsa inima.

— Ai ghicit că sunt gelos, Nita! vorbi foarte încet Roland.

— Tu ai spus-o... începu ea.

— Nu, o întrerupse Roland. Eu încă nu am spus nimic.

Ea îi mângâie fără voie linia delicată a sprâncenelor încruntate. Roland îşi împreună mâinile ca pentru rugă.

— Sunt superstiţios, Nita, reluă el cu o voce blajină şi aproape rugătoare. Este nefericirea celor care au trăit singuri şi care au suferit mult. Nu te supăra niciodată pe mine. Dacă ceea ce am început să spun îţi displace, n-am să mai continui.

Ea zâmbi.

— Eşti atât de nebun! gândi cu voce tare. Din contră, continuă. Te iubesc mai mult, dacă nu eşti perfect. Altfel mi-ar fi fost frică de tine.

— Sunt superstiţios, continuă Roland, cu un aer gânditor. Noi doi trebuia să ne duelăm cândva...

— Ah! strigă prinţesa. Unde sunt doi bărbaţi, începe şi lupta. O s-o previn pe Rose!

Roland continuă:

— Domnul de Malevoy este un gentilom şi are — se spune — o inimă nobilă. L-am văzut cândva: este un cavaler nobil şi frumos. Te rog, Nita, fie-ţi milă de mine: jură-mi că domnul de Malevoy nu ţi-a spus niciodată vreun cuvânt prea îndrăzneţ.

Nita se înroşi, poate din mândrie.

— Jur, spuse ea, că nu am iubit niciodată pe nimeni decât **pe tine, Roland,** vărul meu cel rău...

— Nu asta te-am întrebat, Nita, insistă tânărul, la fel de încruntat.

Prinţesa de Eppstein îşi ridică fruntea frumoasă, dar mânia ei nu rezistă în faţa privirii blînde, care o implora.

Era pe cale să răspundă, când un pas grăbit se auzi în micul vestibul . Îşi puseră amândoi repede măştile. Intră vicontele Annibal Gioja, cu chipul descoperit şi ţinând în mână un portofel.

— Un Buridan! exclamă el, cu un zîmbet atât de alb încât părea

nefiresc. Exact ce-mi trebuie. Prinţesă, de când sunt nu am văzut un costum mai încântător ca al dumneavoastră! E ca un strigăt pe deasupra balului. Sunteţi delicioasă! Domnule Inimă, sunt dezolat că vă deranjez. Nu-mi purtaţi ranchiună. Iată ce mă aduce aici. Noi, napolitanii, ţinem la reputaţia noastră: am fost însărcinat să vă dau acest portofel.

— Acest portofel? repetă Roland, luând obiectul ce i se întindea.

— Bineînţeles, reluă vicontele Annibal, al cărui zâmbet **se** îngălbenise puţin, nu mi-am permis să mă uit ce este înăuntru. Noi, napolitanii, suntem incapabili de aşa ceva. Vă **este trimis** de doi băieţi cumsecade, cărora nu li s-a permis să **intre şi** care cereau insistent să vă vadă: domnul Gondrequin **şi** domnul Baruque. Acestea sunt numele lor. Sunt beţi morţi. Prinţesă, am misiunea să vă transmit că domnul conte doarme Şi nu mai e nevoie să mergeţi să-1 vedeţi. Ce medic, acest homeopat! Am onoarea să vă sărut mâinile.

Făcu o piruetă şi plecă.

Roland deschise portofelul; conţinea cele trei acte, pe care mama sa voise cândva să le cumpere cu 20.000 de franci actul de naştere, de căsătorie şi de deces al ducelui Raymond de Clare, plus actul de naştere, pe numele de Roland şi actul de deces al mamei sale.

— Trebuie să-i văd pe aceşti oameni, spuse el prinţesei, care putuse să citească împreună cu el titlurile acelor documente. Ne întâlnim curând.

— Du-te! spuse ea. Iată-te duce, dragul meu văr . Îi spuneam cândva tatălui meu că niciodată nu voi consimţi să primesc nimic de la un bărbat — fie el şi rege. Dar ţie, Roland, îmi place să-ţi datorez totul!

7.A DOUA ÎNTÂLNIRE ÎNTRE PATRU OCHI

Rolul sălii de biliard se sfârşise. Când Roland şi prinţesa o părăsiră, redeveni un budoar obişnuit. Toată lumea fu lăsată să intre . Începea rolul „micului palat”, acel graţios paradis în care locuia Nita.

Dar înainte de a trece pragul acestei singurătăţi fermecătoare, al cărei calm secular avea să fie tulburat pe neaşteptate de o întâmplare îngrozitoare, să aruncăm o privire spre bal.

Balul era în toi. Duşmanii cei mai invidioşi ai doamnei contese de Bréhut de Clare nu ar fi putut spune altceva decât că serbarea avea un succes enorm. Zvonurile romantice sau istorice, care se duceau şi se întorceau între cadriluri, contribuiau şi ele la sporirea distracţiei. Lumea se mira doar pentru că nu-1 văzuse încă pe prinţul Policeni, garda de corp a regelui Neapolelui, dansând cu „Norul de vară”.

Cei mai curioşi îl tracasaseră deja cu întrebările **pe** celebrul avocat,

ce părea a fi primit confidenţele familiei, mai ales pe cele mai neobişnuite. Dar celebrul avocat nu **se** găsea aici pentru a trăda secretele nobililor lui clienţi.

Dacă stai şi te gândeşti, este o problemă specială. **Câte** acţiuni disperate se pot încrucişa în aceste mulţimi **ilustre,** unde se văd atâtea drame intime, amestecate cu tot **atâtea afaceri** financiare sau de stat. Unii spuneau că aici, în sunetele **orchestrei,** se petrecea o aventură serioasă şi misterioasă. Ghiciţi ce anume! Ancheta asupra unei crime!

Era de necrezut, dar în fond era chiar imposibil?

Sigur, nu era vorba de o anchetă formală, autentificată **şi timbrată** pe fiecare pagină, cu martori care ridică mâna dreaptă şi jură înainte de declaraţie. Nu era locul, dar în afară de forma oficială, autentificată prin prezenţa grefierului, acest notar de la departamentul justiţiei criminale, nu există nimic altceva? Fiecare ştia că da. Convingerile se formează după cum pot şi întotdeauna e timp suficient pentru a îndosaria foile volante ale investigaţiei personale.

Se afla acolo un judecător de instrucţie, asta era sigur. Douăzeci de persoane îl recunoscuseră.

Acceptând o funcţie onorabilă şi utilă, acest judecător de instrucţie nu depusese şi jurământ să refuze toate invitaţiile la bal. Era căsătorit. Soţia sa, o brunetă atrăgătoare, care nu-şi mărturisea toate secretele nici în faţa nici unui grefier, valsa întruna. Era posibil ca judecătorul de instrucţie să fi venit doar pentru plăcerea doamnei lui.

Sigur, sigur! În cazul în care ar fi vrut, doamna l-ar fi împins şi mai departe de atât. Este incredibil cum pot fi conduşi aceşti oameni în robă neagră, atunci când doamna îi mângîie chiar şi pe mână. Dar domnul judecător de instrucţie discutase timp de o oră întreagă cu ilustrul avocat.

Erau prieteni intimi. Cu siguranţă că ilustrul avocat era întotdeauna bine văzut în magistratură; prinţul Policeni se alăturase celor doi, apoi într-un colţ retras, lângă o fereastră, se formase un grup compus din mai multe dominouri negre.

Sosise vremea „Fracurilor Negre". Afacerea Schwartz- Lecoq, deşi nu explodase din punct de vedere juridic, produsese una din acele frământări surde, ale căror ecouri se aud departe şi pentru mult timp. Nu exista teamă faţă de „Fracurile Negre", în care mulţi se încăpăţânau să nu creadă, mai ales la acel înalt nivel parizian, dar se vorbea cu plăcere despre acest subiect, chiar şi numai pentru a-l lua în râs.

De doi-trei ani, o mulţime de guri elocvente sau puternice şi altă mulţime de guri încântătoare au glumit, vorbind despre Jud, despre Muller, despre actorii dramei Trumpi, care a ridicat Elveţia la înălţimea celorlalte ţări civilizate. Să mărturisim cu candoare că nimic

nu este mai distractiv decât asasinatul. Şi pronunţaţi, păstrându-vă seriozitatea (când nu aveţi nevoie de ea), numele acelei sinistre prăvălii, care plăteşte cu impozit de zece ori mai exorbitant decât cel pe tutun, dar care face avere: pompele funebre.

Lucrurile lugubre provoacă râsul.

Cineva numi grupul din dreptul ferestrei „Fracurile Negre”. Acel cineva glumea, dar numele rămase. Şi adevărul e că în afară de ilustrul avocat şi de judecătorul de instrucţie, care sigur nu erau „Fracuri Negre” (În sensul obişnuit al cuvântului), grupul era compus din prinţul Policeni, regele Comayrol, Moynier, Rebeuf şi Nivert — toţi cei care veniseră pentru că Marguerite le trimisese acest mesaj: „În noaptea aceasta, la palatul de Clare, se va lumina de ziuă.”

Cum se izbeşte uneori râsul miop de realitate fără să ştie!

Spre orele două dimineaţa, bunul Jaffret, palid ca un spectru sub masca sa, se alătura grupului.

Exista un motiv cu totul special pentru a da spuselor şi gesturilor grupului o importanţă foarte mare în saloanele contesei. Cei care-1 compuneau pronunţaseră în câteva rânduri numele maestrului Léon de Malevoy.

Ori, până în acest moment, nu se aflase încă nimic despre poziţia periculoasă în care se afla tânărul notar, dar oricum în jurul unor astfel de depoziţii se crează un fel de atmosferă specială, uluitor de sonoră, periculoasă ca şi apropierea de un depozit de praf de puşcă, ce ar putea exploda la cea mai mică scânteie.

Să ne amintim că tot cartierul Saint-Germain benchetuia în această noapte în palatul contesei, şi că maestrul de Malevoy se bucura de încrederea cartierului.

Explozia, dacă ar fi avut loc, ar fi trebuit să spargă toate geamurile.

Până în prezent, nimic nu explodase: acest „grizu” **al** pălăvrăgelilor nu întâlnise încă lampa care să-i dea foc. Se râdea, se vorbea, se dansa polca, se dansa vals. Oglinzile **erau** excelente, femeile care se reflectau în ele, adorabile. **Absenţa** elor **două** stăpâne ale casei, care ar fi putut cauza o lîncezeală în **desfăşurarea** petrecerii — absenţă de altfel abia remarcată — **luase sfârşit.** Norul de vară şi Vulcanul se plimbau braţ la braţ, **dublă** cometă, cu coada formată din omagii.

L-am iniţiat pe cititor în dezlegarea acestei enigme.

Existau doi Nori de vară: cel al Nitei şi cel pe care-1 **comandase** contesa cu câteva zile înainte, la ieşirea din agenţia Malevoy.

Exista doar un singur Vulcan, dar întrebuinţat de două **manechine.**

Acest abil viconte Annibal găsise, doar Dumnezeu şi cu el ştiau unde, o pereche splendidă de umeri, care s-o înlocuiască pe cea autentică, purtându-i costumul.

În aşa fel încât Norul de vară şi Vulcanul — pe care-i vedem trecând împreună şi care, pentru întreg balul, păreau a fi Nita la braţ cu

contesa — erau în realitate contesa şi găselniţa utilului Annibal.

Contesa juca rolul Nitei, „găselniţa” juca rolul contesei.

Nita cea adevărată se afla între patru ochi cu Roland, în sala de biliard.

Totul mergea cum nu se poate mai bine.

Vă rog să nu-1 consideraţi pe vicontele Annibal Gioja, din marchizii Pallante, un italian oarecare, de agrement . În timpul celor câteva minute cât dură plimbarea demonstrativă a Norului de vară şi a Vulcanului, vicontele Annibal abia avu timp să-şi şteargă transpiraţia de pe fruntea de fildeş, că şi primi portofelul din mâinile domnilor Baruque şi Gondrequin. I-l duse lui Roland, în sala de biliard, îl trimise pe numitul Roland la generalii atelierului Inimă-de-Oţel, care-1 aşteptau la intrarea palatului, o aduse pe Nita în sala de bal şi o lăsă în mijlocul unui grup de admiratori, grăbiţi să-i solicite mâna pentru dansul următor.

Le întâlni pe contesă şi pe „găselniţă” în galeria din mijloc. Scăpând de această parte, traversă saloanele ca o săgeată, şi apucă braţul acesteia din urmă, ca şi cum în asta consta datoria lui.

Contesa, vaporoasă sub Norul ei de vară, putu atunci să-şi vadă de treburi . În locul ei, la bal, se afla „găselniţa”.

Care era pericolul în toate acestea? Nici unul.

Intrigi de sărbători, amuzamente de carnaval. Pentru Dumnezeu! Dacă am vedea crime în toate acest nerozii, care destind nopţile Parisului din prima zi a anului până în ultima!...

Treburile actuale ale contesei se numeau Léon de Malevoy. Nu avea timp de piedut, acum când Nita reintrase în salon. Adevăratul risc era doar o întâlnire cu Nita. Lovindu-se, cei doi Nori de vară ar fi putut da naştere unui tunet. Dar pe acest cer era suficient loc pentru cei doi nori. Contesa avea încredere în ochii ei pătrunzători, în steaua ei.

Cărţile erau făcute dinainte: febra îl ţintuia pe conte la pat; îi trimisese pe doctorul Lenoir şi pe domnişoara de Malevoy pe o pistă imaginară, în căutarea aceluiaşi Léon de Malevoy care-i trebuia şi ei şi pe care-1 avea aici, în mână. Roland însuşi era împreună cu credincioşii lui însoţitori, din atelierul Inimă-de-Oţel.

Dar Roland nu putea întârzia prea mult şi avea să se întoarcă, pentru că Nita îl atrăgea, ca pe orice îndrăgostit. Trebuia să acţioneze, şi încă rapid.

Părăsindu-1 pe Annibal, contesa îi spuse:

— Fii cu ochii pe ceas şi fix peste un sfert de oră condu-o pe femeia aceasta înapoi la mine, pe acelaşi drum. Să-şi ia hainele, banii şi să plece. Atunci va veni timpul să acţionezi; îţi iei arme şi vii la palatul cel mic. Cred că nu mă înşel: mi-ai spus că pistoalele sunt pe măsuţă?

— Da, replică Annibal. Totul e pregătit.

— Du-te şi fii punctual.

El se îndepărtă pe dată.
Léon era singur. Rătăcea îngrijorat şi nefericit. Contesa scăpă de dansatorii pisălogi care o înconjurau, luînd-o drept prinţesa de Eppstein, şi merse drept spre el.
— Am promis viitorul contradans căpitanului Buridan, spuse ea cu voce tare, ajungând lângă el.
Léon tresări şi se întoarse. Se înşelă, ca toată lumea . În ciuda precauţiilor abile, folosite de Marguerite la **începutul** serbării, nu-i venea să-şi creadă urechilor.
— Prinţesă, bâigui el, mai existăşi un alt Buridan aici, poate vă înşelaţi şi nu cu mine vreţi să vorbiţi.
— Cred că-i vorbesc, spuse falsa Nita, prinzându-1 de braţ cu o mână ce părea că-i tremură de emoţie, omului care căpătase încrederea ducelui de Clare, tatăl meu. Cred că vorbesc depozitarului secretelor familiei mele, celui care a jurat, lângă un pat de moarte, să mă protejeze şi să mă păstreze.
Vocea îi era profund schimbată de emoţie, dar era vocea Nitei — cel puţin aşa crezu Léon.
— Sunt al dumneavoastră — răspunse el tremurând — cu trupul şi cu sufletul.
— Cuvintele astea se spun prea des! şopti Marguerite. Să mergem să dansăm. Dansând, o să vă vorbesc.
Léon o urmă. Orchestra cânta preludiul unui cadril . În timp ce se pregăteau să-şi ia locurile, pretinsa prinţesă spuse:
— Nu pot dansa! Nu mă ţin picioarele şi mă doare inima... Aş vrea să merg la aer. Conduceţi-mă.
Léon, stupefiat, o sprijini de pieptul său, aproape leşinată.
— Pentru numele lui Dumnezeu, Nita... Domnişoară! spuse el. Ce s-a întâmplat?
— Veniţi! zise Nita brusc, în loc să răspundă.
Îl trase spre o uşă-fereastră şi ieşiră în grădină.
Era şi timpul. Dacă Malevoy, tulburat cum era, ar fi putut da atenţie şi la altceva în afară de ea, ar fi văzut-o pe Nita — adevărata Nita — trecând pragul salonului, la braţul unui dansator.
Nu văzu nimic, pentru că Maguerite deschise fereastra cu o mână ageră şi-1 scoase afară.
— Închideţi uşa! spuse ea, iar după ce el se supuse, continuă:
— Sunt foarte nenorocită, domnule de Malevoy. Sunt atât de singură şi mi-e teamă... Mi-e înfiorător de teamă!
Văzând-o cum tremură, Léon o susţinu în braţe. Fata se sprijini de el şi suspină adânc.
— Aerul rece vă face rău, spuse Léon. Tremuraţi în hainele acestea subţiri...
— Ce importanţă are? Ard, mai degrabă ard. Dumnezeule! Domnule

de Malevoy, ce părere o să vă faceţi despre mine?

— Nu pot să vă judec decât cu inima, domnişoară, vorbi Léon. Pentru mine sunteţi pură ca îngerii.

— Mulţumesc, ah, mulţumesc! Rose mi-a spus de atâtea ori cât sunteţi de generos şi de bun... Dar nu putem să rămânem aici! se întrerupse ea, înfiorându-se. Aveţi dreptate. Noaptea aceasta umedă mă învăluie ca într-o mantie de gheaţă. Veniţi! Unde să mergem? exclamă ea, cu un fel de disperare, atât de bine jucată, încât lui Léon i se strânse inima.

Reluă brusc:

— Ce-mi pasă de ce vor spune şi vor gândi ceilalţi? Veniţi la mine! Vreau să veniţi la mine!

Léon ezita.

— Vă e teamă? îl întrebă ea.

Léon o luă de braţ şi începu să păşească alături de ea.

Merseră de-a lungul faţadei ce dădea spre grădină. Fiecare fereastră răspândea un evantai larg de lumină. Geamurile, aburite din interior, nu lăsau să se vadă în saloane decât siluete fără identitate.

Urcară tăcuţi panta lină, ce conducea spre terasa plantată cu arbori înalţi, care servea drept comunicaţie între „micul palat" şi apartamentul contelui.

De dincolo de ziduri răzbăteau zgomotele balului: murmure şi acorduri muzicale.

Marguerite se opri în faţa uşii-fereastră de la apartamentul din aripa retrasă, unde se afla dormitorul contelui. Dincolo de draperiile trase nu se mai zărea decât o lumină tristă şi mohorâtă. Degetul întins al Margueritei desemna chiar camera contelui.

— Aici se află un om care moare pentru că a vrut să mă apere! spuse ea, pe un ton tragic.

Şi-şi continuă drumul.

Singur, acest cuvânt, putea da măsura îndrăznelii ei. Mergea drept înainte, folosind orice armă şi conducându-şi intriga cu acel curaj inflexibil, despre care se crede că este caracteristic doar adevărului. Léon îşi simţea tot trupul îngheţat, numai capul îi ardea. Ajunseră la uşa micului palat. Marguerite o deschise. Nu era nimeni. Marguerite ştia bine acest lucru. Chiar ea avusese grijă, sub pretextul balului, să-i îndepărteze pe toţi servitorii Nitei.

Traversă anticamera şi-l introduse pe Léon în salonul luminat doar de o singură lampă.

— Luaţi loc, domnule de Malevoy. Vă aflaţi la mine acasă. Dumneavoastră, un bărbat tânăr. Acasă la Nita de Clare!

Léon se supuse, dar ea rămase în picioare. Léon o privea. Nici o secundă nu-i trecuse prin minte să bănuiască ceva necurat. Ea îşi aduse mâna spre mască, de parcă ar fi vrut să-şi descopere chipul,

apoi renunţă.

— Nu! zise ea. Ah, nu! Doar aşa am curaj. Dacă ochii dumneavoastră m-ar privi, m-aş înroşi, aş păli, aş tremura... Îmi trebuie masca, pentru a îndrăzni!

Léon tăcea. Aştepta, plin de spaimă şi speranţă.

Cu un gest brusc, ea ridică un şal, aruncat pe măsuţă, ca din întâmplare. Sub şal erau două pistoale. Vicontele Annibal îşi îndeplinise sarcina.

— Cum! spuse ea, cu voce înăbuşită. Astfel de lucruri la mine!

Léon încercă să se ridice.

— Rămâneţi aşezat! îl opri ea. Nu suntem decât la început.

Adăugă, împingând deoparte pistoalele:

— Sunt pentru a mă apăra? Sînt pentru a mă ucide? Nu ştiu nici eu. Uneori simt că înnebunesc!

— Domnişoară Nita! Pentru numele lui Dumnezeu! Explicaţi-vă! strigă Léon, cuprins de nelinişte.

Ea veni până lângă el şi vorbi cu o voce sfîşiată:

— Pentru ceea ce vă voi mărturisi acum, nu pot să-mi scot masca... Domnule de Malevoy, mi s-a spus că mă iubiţi. Dacă mă iubiţi, mai am o şansă de a fi salvată.

Bucuria fusese prea violentă. Léon se simţi ameţit, privirea i se înceţoşă. Ea aştepta fără să vorbească, dar sub costumul diafan parcă i se zăreau bătăile inimii. Léon îngenunche.

— Trebuie să mă iertaţi, bâigui el. Nu-mi vine să cred ce aud . Încerc să mă trezesc dintr-un vis, care dispărând, mă va lăsa să recad în adâncurile disperării.

— N-am prea multă putere, domnule de Malevoy, spuse ea cu voce slabă, de parcă puterea fizică nu se putea menţine la înălţimea curajului moral. De acum, timpul nostru e foarte preţios. Răspundeţi-mi: mă iubiţi? Da sau nu?

— Dacă vă iubesc, domnişoară Nita! strigă Léon, într-un elan de pasiune care-i aduse lacrimi în ochi. Există un lucru care mi-e mai drag decât viaţa de o mie de ori: onoarea numelui meu, singura moştenire pe care i-o pot lăsa Rosei. Nita, Nita! De o săptămână, îmi joc onoarea pe o şansă imposibilă, care mi-a fost aruncată ca o momeală. Sînt plătit pentru a nu avea încredere în contesă, şi totuşi, pentru un singur cuvânt de-al ei...

— Aveţi dreptate, îl întrerupse Marguerite, să nu vă încredeţi în contesă. Ridicaţi-vă şi daţi-mi mâna.

Léon se supuse. Simţi că mâna Nitei era îngheţată, dar fermă.

— Aveţi dreptate să mă iubiţi, reluă tot ea. Vă mulţumesc. Accept această dragoste — înţelegeţi-mă bine, domnule de Malevoy — de bună-voie şi cu recunoştinţă. Chiar şi în acest moment, când am atâta nevoie de ajutor, n-aş putea să mint. Am avut pentru un altul decât

dumneavoastră un sentiment de afecţiune, o simpatie care poate era dragoste...
Se opri, gânditoare. Léon spuse:

— Sora mea a pronunţat un nume, de faţă cu mine.

— Rose! izbucni, falsa prinţesă. Biet suflet înşelat! Ah, nu vă temeţi, domnule Léon! N-o voi acuza. Dar dacă n-am ştiut să citesc în inima mea, o cunosc pe a ei. Ea iubeşte cu pasiune...

— Ştiu! o întrerupse Léon, coborând privirea. Mi-a spus!

— Rose! Unica şi cea mai bună prietenă a mea! continuă Marguerite, care-şi întoarse capul pentru a-şi ridica masca pe jumătate ca să-şi şteargă o lacrimă. Ea se luptă împotriva noastră, fără să ştie, se numără printre cei destinaţi să fie victime. Dar lăsaţi-mă să termin, domnule de Malevoy. N-aş putea să mint, v-am mai spus: ceea ce simt pentru dumneavoastră nu este încă dragoste.

— Ar fi de ajuns să mă lăsaţi să vă ador în genunchi, spuse Léon cu fervoare.

— Nu mi-e de ajuns. Tatăl meu se gândise să ne căsătorească, domnule de Malevoy.

Scaunul lui Léon se retrase, parcă singur.
Marguerite adăugă, sigură pe ea şi ştiind că aici, nici un exces nu era o greşeală:

— Sunteţi gentilom . Înainte de moarte, tatălui meu i se strecurase disperarea în suflet. Ştia că „Fracurile Negre”, stăpâne pe un secret de familie, se învârteau în jurul averii mele, ca şacalii în jurul prăzii... Dar vă spun ce nu trebuie, domnule de Malevoy! se întrerupse ea, într-un elan de spaimă naivă. Nu asta v-ar putea convinge . Începusem bine: sunteţi un gentilom. Vă cunosc prin biata noastră Rose, cel puţin... şi vă promit, ah! vă jur că vă voi iubi!

Era atât de incredibil de tânără, iar scena atât de minunat jucată, încât scopul fusese nu atins, ci depăşit.
În faţa acestei copile, ce părea cuprinsă de ameţeală, Léon se simţea năpădit de remuşcări. Marguerite calculase acest efect . Îşi frângea mâinile, repetând cu bruscă descurajare:

— Nu mă mai iubiţi, pentru că am venit singură să mă ofer dumneavoastră!

Şi înainte ca Léon să aibă timp să protesteze, adăugă pe alt ton:

— Sau poate că nu credeţi în primejdie! Ascultaţi, se întrerupse ea, răvăşită şi atât de frumoasă, încât inima lui Léon bătea să-i spargă pieptul. Aş fi făcut mai bine să vă spun imediat în ce situaţie sunt, dar fiica ducelui de Clare, care se aruncă de gâtul unui bărbat uimit, aproape speriat...

— Domnişoară, spuse Léon cu voce gravă. N-aţi vrut să rămân în genunchi.

— Ah, cât sunteţi de bun şi de nobil! strigă ea. Vă voi iubi, vă voi

iubi. Domnule Léon, spuneţi, nu sunt prea tânără pentru a fi astfel asasinată?

— Asasinată! repetă Léon, sărind ca ars.

Ea îl prinse de mână, cu o forţă convulsivă.

— Dar mai ales, să nu mă credeţi nebună! vorbi cu voce întretăiată, abia audibilă. Aceasta-i primejdia. Ideea de nebunie ar putea veni şi pentru mai puţin de atât. Sunt legaţi amândoi, domnul Inimă şi Marguerite, legaţi strâns. A trebuit să văd, ca să cred. Acest domn Inimă trebuie să mă ia de soţie, au convenit împreună, ca să evite orice proces. Voi fi prima lui soţie, aşa cum contele, tutorele meu, este primul soţ al contesei!

Aceste ultime cuvinte răsunară lugubru în liniştea casei pustii.

— Mă înţelegeţi? întrebă Marguerite.

Şi pentru că, stupefiat cum era de această revelaţie, Léon de Malevoy nu răspundea, ea adăugă, lăsându-se în sfârşit să cadă pe scaun:

— Domnul Inimă va muri, ca şi mine: contesa şi acest bărbat vor fi ducele şi ducesa de Clare!

8.SFÂRŞITUL COMEDIEI

În nopţile pariziene, între orele două dimineaţă şi revărsatul zorilor nu se mai aude nici un zgomot, în liniştea care urmă ultimelor vorbe ale Margueritei, se auzi clopotul de la Saint-Thomas-d'Aquin, bătând ora trei. Celelalte biserici din cartier repetară rând pe rând, ca nişte ecouri îndepărtate, acestă voce a timpului care trecea.

Totul era tăcut pe stradă şi în grădină, dar balul îşi trimitea în valuri şoaptele şi armoniile.

Chiar dacă Léon, care rămăsese ca o stană de piatră, ar fi putut ghici ce ochi îl pândeau prin orificiile măştii şi ce inimă bătea sub vaporosul costum de nor, şi tot n-ar fi fost mai uluit.

Totuşi, trebuie spus un lucru: dacă Léon de Malevoy ar fi recunoscut-o brusc pe Marguerite sub neruşinata minciună a rolului ei, primul lui gând ar fi fost: „În noaptea asta voi fi înjunghiat."

Într-adevăr, Marguerite n-ar fi putut îngădui ca un astfel de secret să fie ascultat decât de urechea unui condamnat.

Căci cel puţin jumătate din secret era înspăimântătoarea şi cruda realitate. Dar Léon nu ghici, iar Margueritei nu-i trecu prin cap nici măcar ideea că el ar fi putut s-o facă. Ca toate actriţele mari, ea se identifica cu rolul pe care îl juca.

— Mă credeţi, domnule de Malevoy? întrebă ea după un răstimp de tăcere.

— Da, răspunse Léon, vă cred. Contele e pierdut, ca şi dumneavoastră.

— Trebuie să adaug că acest domn Inimă a fost odinioară amantul contesei.

— Nimeni nu ştie asta mai bine ca mine, şopti notarul.

Şi sigur, nimeni nu ştia, nimeni nu ştia mai bine decât contesa însăşi, în ce măsură era implicat Léon în această afacere.

Însă Léon fu surprins de cuvântul „amant", pornit de pe buzele unei tinere prinţese. Era prima notă falsă ce-i scăpase Margueritei în timpul acestui lung şi greu fragment muzical. Dar nu-i trebui decât o secundă pentru a îndrepta situaţia. Spuse, aşa cum se şterge o frază periculoasă de pe o hârtie:

— Cît e ziua de lungă, tot aud astfel de cuvinte în casa asta blestemată!

Léon reluă:

— Şi totuşi, el este moştenitorul de drept. Ce sens are această crimă?

— Şi eu am crezut Ia fel, replică prompt Marguerite. Evident, aici se ascunde un mister, pe care nu mi-1 pot explica. Oare contesa se înşeală, aşa cum şi ea înşeală pe toată lumea?

— Trebuie să vă spun, o întrerupse Léon, că în ceea ce mă priveşte, prima scânteie de speranţă mi-a fost dată chiar de contesă.

— Atunci păziţi-vă bine! Trebuie să fie o capcană întinsă şi în drumul dumneavoastră. Această femeie nu face nimic fără să aibă un scop. Dar să revenim la bărbatul despre care vorbeam. Dacă el este moştenitorul de Clare, de ce v-a furat hârtiile păstrate în agenţia dumneavoastră?

— El! strigă Léon. Dacă ar fi el? Dar nu! Oamenii al căror nume l-aţi pronunţat mai devreme, „Fracurile Negre"...

— Exact! îl întrerupse Marguerite.

— Ar însemna că el face parte din asociaţie. El! Ducele de Clare!

La aceste cuvinte vocea nu-i tremură.

Încă o dată, Léon era condamnat fără drept de apel, pentru că i se dezvăluiau astfel de secrete.

— Dacă ar fi moştenitorul de Clare, continuă Marguerite, abordând cu un fel de timiditate aceste raţionamente, prea clare pentru logica tinerelor fete, n-ar consimţi să împartă cu aceşti oameni. Uit să insist asupra punctului principal: nu numai că v-a furat titlurile, dar le ţine asupra lui fără încetare şi chiar în clipa asta, dacă l-aţi lua pe sus în plin bal, i-aţi găsi în buzunarul fracului actul de naştere, de căsătorie, de deces al ducelui Raymond, unchiul meu, actul de naştere al vărului meu, Roland — al lui personal, dacă ar fi moştenitor — şi actul de deces al ducesei Tereza.

— Tot ceea ce mi s-a luat! murmură Léon gânditor.

— Tot, repetă Marguerite. Vă rog, domnule de Malevoy, luaţi paharul cu apă de pe consolă şi aduceţi-mi-1, mă simt foarte slăbită!
Asta îl smulse brusc pe Léon din gândurile sale. Se grăbi să se supună. Pericolul unei astfel de discuţii era că îndepărta dragostea, vorbind prea mult despre afaceri. Minutele erau numărate. Avea nevoie de o trecere bruscă spre pasiune, fără altă tranziţie. O avu.
Când Léon reveni, aducând paharul cu apă, o găsi pe Nita prăbuşită pe spătarul fotoliului . Îngenunche. Nu era chiar leşinată. Vru să-i scoată masca, pentru a-i permite să respire mai bine. Ea îl respinse uşor şi luă paharul cu mâna tremurândă.

— Mi-e teamă! spuse ea. Mi se pare că aud nişte paşi. Uitaţi-vă!
Léon se repezi în vestibul. Marguerite puse paharul gol pe măsuţă, din momentul în care el intră.

— Nu era nimeni, nu-i aşa? şopti ea. E frica. Şi e adevărat că-mi sunteţi drag, mult mai drag de acum încolo, pentru că v-am împărtăşit această frică şi n-o mai suport singură.

— Toată viaţa mea vă aparţine, pentru a vă plăti bucuria acestei clipe, spuse Léon, care nu găsea cuvinte să-şi exprime profunda emoţie.

— Bucuria! repetă ea cu amărăciune. Viaţa dumneavoastră toată...
Ea apăsă mâinile tânărului în dreptul inimii şi adăugă, plină de nelinişte:

— Vă spun că-mi este teamă. Odată, când erau reuniţi în camera contesei — e mult de atunci — bărbatul care le era conducător, Tatăl, domnul Lecoq de La Perrière, despre a cărui moarte groaznică aţi aflat, a vorbit de dumneavoastră şi de ziua de după Lăsata Secului. Au un sistem la care nu renunţă niciodată: pentru fiecare crimă aduc în faţa justiţiei un criminal. Dumneavoastră ar fi trebuit să vă luptaţi cu cel care a murit, domnule de Malevoy!

— Dar el n-a murit! o întrerupse Léon.

— Ce ştiţi dumneavoastră? Există în mine o curiozitate providenţială, care mă ajută să îndrăznesc orice, numai să le aflu secretele. Eu ştiu de ce şi cum şi-a pierdut sănătatea şi inteligenţa acel nefericit, contele de Bréhut, care-şi va pierde în curând şi viaţa. Dar nu ştiu tot... Nu mă mai întrerupeţi, domnule de Malevoy.., în ziua de care vă vorbesc, aţi fost desemnat. Cunoaşteţi povestea lui André Maynotte? Da, căci văd cum păliţi. Lecoq v-a desemnat să jucaţi la Paris rolul pe care André Maynotte l-a jucat în procesul din Caën...
Se opri şi-şi trecu mâna peste frunte.

— Aşadar, ce ştiţi dumneavoastră, şopti ea, vorbind despre moartea din noaptea de Lăsata Secului. Mai întîi, cine era bărbatul acela? Vă pot relata un fapt care să vă arunce în adâncimea incertitudinilor. Cel numit domnul Inimă nu este aceeaşi persoană cu rănitul transportat Ia mănăstirea Bon-Secours...

Léon scăpă un gest de surpriză.
Ea îl învăluia într-o reţea de minciuni, ale cărei fire erau într-un anume fel înnodate cu realitatea. Ar fi trebuit o muncă minuţioasă, sângele rece al unui judecător şi ochiul scrutător al unui detectiv, pentru a deosebi adevărul de minciună în această dramă.
Însă Léon nu avea decât minutul prezent, o inimă emoţionată şi un spirit tulburat.

— N-aş fi vrut să vă spun, reluă Marguerite. Un astfel de fapt, enunţat fără probe, distruge o cauză şi cauza mea o pledez în faţa dumneavoastră, domnule de Malevoy. Dar pentru că am spus-o, o şi susţin. Omul care v-a furat hârtiile este un impostor — poate chiar un asasin. Cine poate şti mai bine ca mine, care l-am însoţit pe tatăl meu la vorbitorul de la Bon-Secours? În ce constă pericolul care mă ameninţă? Această cunoaştere mă condamnă. Le e teamă de mine. Ah, chiar dacă nu v-aş iubi, v-aş implora în genunchi să mă salvaţi! Aici sunt ameninţată, sunt pierdută!

— Domnişoară, vorbi timid tânărul notar, dacă aţi fi fost soţia ori sora mea, v-aş fi smuls imediat din această casă.
Ea i se aruncă în braţe cu un veritabil elan de afecţiune.

— Fiţi binecuvântat! spuse. Mă iubiţi, mă încredinţez dumneavoastră. Sunt soţia dumneavoastră! Să plecăm! Să fugim!
Léon o strânse la piept.

— Vă voi apăra împotriva întregului univers! strigă el.

— Ascultaţi! reluă ea. Suntem logodiţi. Sunt fericită, extrem de fericită că vă datorez eliberarea mea . Îmi trebuie doar timpul să-mi iau haina pe umeri şi să-mi adun bijuteriile. Veţi ieşi pe poarta care dă în stradă, veţi merge repede în strada Grenelle. Acolo e o trăsură, căci aş fi fugit şi fără dumneavoastră, dacă m-aţi fi refuzat. Decizia mea e luată. Trăsura are numărul **110.** Reveniţi cu ea la poarta exterioară. Vă aştept acolo, duceţi-vă!
Întinse mâna, pe care Léon i-o sărută pătimaş, apoi se repezi afară. Cum plecă el, Marguerite îşi scoase masca şi respiră îndelung. Ridică lampa, pentru a-şi privi figura de piatră. Oglinda îi întoarse zâmbetul orgolios şi neiertător. Pendula bătea orele trei şi jumătate.
Marguerite făcu exact cum spusese: îşi aruncă o mantie pe umeri, dar în loc să înceapă pregătirile de plecare, ieşi pe aleea care conducea spre apartamentul contelui.
O umbră se desprinse de lângă trunchiul teiului şi veni lângă ea.

— Totul s-a făcut după cum aţi ordonat, spuse vicontele Annibal, cu voce joasă. Domnul Inimă este în grădină, căutând-o pe prinţesa mult iubită. Nici n-am avut nevoie de vreun pretext pentru a-1 îndruma într-acolo. A văzut trecând Norul de vară prin uşa-fereastră şi a mers pe urmele lui.

— Şi femeia pe care mi-ai adus-o? întrebă contesa.

— Şi-a jucat excelent rolul. Purta costumul vezuvian aproape la fel de bine ca dumneavoastră. Numai că, după comedie, în timp ce ne întorceam spre apartamentul dumneavoastră, pe culoar ne-au barat trecerea două dominouri negre...

Marguerite deveni mai atentă.

— Unul dintre ele, continuă Annibal, s-a apropiat de protejata mea şi a salutat-o respectuos. Eram sub un felinar. Dominoul a spus, retrăgându-se: „Nu este contesa de Bréhut."

Marguerite îl prinse de braţ.

— A spus asta! şopti cu voce şuierătoare. Era un bărbat!

— Da, un bărbat. Aş înclina să cred că am recunoscut vocea doctorului Abel Lenoir.

— Şi celălalt domino? întrebă Marguerite, clănţănind din dinţi.

— Celălalt domino? Era o femeie . Îndepărtându-se pe coridor, a spus nu ştiu ce, care începea cam aşa: „Sunt doi Nori de vară..."

— Nu ne mai rămâne nici un minut de pierdut! rosti Marguerite în culmea agitaţiei. La postul tău, Annibal! O să mă întâlnesc cu Roland.

— O clipă, vă rog, frumoasă doamnă! o întrerupse vicontele, reţinând-o de braţ, fără prea multă ceremonie. Vă previn că nu înţeleg nimic . În schimb, presimt un pericol drăcesc...

— În saloane se bănuie ceva? întrebă Marguerite.

— Oh, în privinţa asta, nici vorbă! Temerile sunt ale mele personale. Mi-e frică pur şi simplu ca marioneta să nu se strice la sfârşitul spectacolului şi aş vrea să ştiu...

Marguerite, care făcuse deja câţiva paşi, se întoarse:

— Celălalt Buridan are titlurile? întrebă ea.

— Toate. Chiar eu i le-am dat.

Ea îl prinse violent de umeri şi rosti câteva cuvinte la urechea lui.

— Ei, asta-i! exclamă vicontele mirat.

Marguerite era deja departe.

„Realitatea este", îşi spuse Annibal, care rămăsese nemişcat şi gânditor în acelaşi loc, „că cei doi Buridani se vor devora între ei. E clar! Câte vipere ar trebui într-un mojar pentru a întruchipa o asemenea creatură? În fond, a avut întotdeauna o slăbiciune pentru mine. Duce de Clare! La naiba! Merită efortul să joc o ultimă rundă. Dar voi sta cât mai aproape de uşă şi, la cea mai mică alarmă, «Bună seara, vecini!»"

În timp ce trecea prin faţa uşii soţului ei, Marguerite se gândea: „Ducesă de Clare! Ducele meu va apărea când îi va veni vremea. E frumos! Îl voi face mare . Îl voi iubi cu toată puterea pe care am cheltuit-o pentru a trăi şi pentru a învinge. Ah, îl voi iubi! Îl iubesc... cum l-aş fi adorat pe acest Roland, dacă el ar fi vrut!"

Din piept îi scăpă un suspin.

— S-a pus de-a curmezişul drumului meu! adăugă ea cu voce

sumbră. Am trecut mai departe, asta-i tot. Peste o oră, între mine şi averea mea nu vor mai fi decât un muribund şi acest valet italian. Voi trece!

În momentul în care Marguerite, care dăduse ultimele instrucţiuni vicontelui Annibal, cobora panta terasei, o siluetă apăru în spatele ei, profilîndu-se pe ferestrele slab luminate ale apartamentului contelui de Bréhut.

Draperia fu ridicată pe jumătate, apoi căzu la loc.

Roland rătăcea pe aleile dintre flori. Marguerite îl strigă şi se repezi spre el.

— Răule! spuse, agăţîndu-i-se de braţ şi prefăcându-se că nu are suflu. Te caut de atâta timp!

— Şi eu te căutam, Nita, răspunse Roland. Sunt îngrijorat. Dar îţi tremură mâna!

— Nu-i nimic! De ce eşti îngrijorat?

— Pentru că... începu Roland.

— Ah, taci! îl întrerupse ea. N-aş putea să te înţeleg.

Îi lăsă braţul, pentru a-şi apăsa inima cu mâinile.

— Eu nu te cunosc, de fapt! şopti ea, cu un fel de rătăcire. Eşti puternic? Eşti curajos?

— Nita! zise tânărul, susţinând-o, căci ea era gata să se prăbuşească. Ceva s-a schimbat în tine de când ne-am despărţit.

— Totul s-a schimbat, zise ea cu voce ursuză. Acolo n-am vorbit despre lucruri serioase.

Arătă spre ferestrele luminate ale sălii de biliard.

— Am vorbit despre dragostea noastră, spuse Roland cu reproş.

— Şi mi se pare că te iubesc în fiecare clipă tot mai mult... dar eram nebuni, Roland? Spune-mi că eşti puternic! Spune-mi că eşti curajos! Spune-mi că mă vei apăra şi mă vei ocroti!

Îşi puse mâinile pe umerii lui Roland, care-i înlănţui talia mlădie şi tremurătoare.

— Pentru numele lui Dumnezeu, Nita! spuse tânărul, care-i simţea pieptul tresăltând. Ce ai? Vorbeşte! Contra cui trebuie să te apăr şi să te ocrotesc?

— Contra contesei, răspunse Nita, studiindu-şi mai bine inflexiunile vocii, de când i se vorbise despre o schimbare petrecută cu ea. Contra domnului Léon de Malevoy.

— El! strigă Roland, devenind brusc furios. Ţi-am spus eu! Aveam o bănuială.

Dacă ar fi fost zi, Marguerite n-ar fi reuşit să-şi ascundă strălucirea din ochi. Deţinea informaţia pe care o căuta: adevărata Nita şi Roland vorbiseră despre Léon Malevoy.

— E adevărat! şopti, înăbuşindu-şi un suspin de triumf. Mi-ai spus-o. Nu voiam să cred. Omul în care tatăl meu îşi pusese toată

încrederea. Fratele celei mai bune prietene!

— Nita, vorbi Roland cu voce poruncitoare şi aproape severă. Îţi cer să-mi spui chiar în acest moment pentru ce trebuie să-1 pedepsesc pe domnul de Malevoy.

Falsa prinţesă se desprinse de el şi-1 privi cu admiraţie.

— Ah, îţi mulţumesc pentru vorbele astea, adoratul meu Roland! Dac-ai şti cât sunt de fericită pentru ce-mi ceri! Dar nu acum, te implor, acum trebuie să fugim!

— Să fugim! repetă Roland. Eu şi cu tine! Să fugim din această casă, care este a unuia din noi doi! Care este a noastră!

— Dar plină de primejdii, cărora nici tu, nici eu n-am şti cum să le rezistăm, Roland. Ascultă-mă, fie-ţi milă de mine! După ce-i trecem pragul, îţi voi explica tot. Nu sunt nebună, să mergem! Deasupra budoarului în care am vorbit noi este un om pe moarte, care ar putea să-ţi spună că temerile mele nu sunt exagerate. Ai titlurile aici, cu tine, titlurile care-ţi asigură victoria. Cu aceste titluri, îndată ce ieşim de aici, eşti stăpânul meu, stăpânul celor ce luptă împotriva noastră...

— Dar, obiectă Roland, aici la bal, în mijlocul acestei mulţimi nobile, cu titlurile în mână, nu sunt tot eu stăpânul?

Pretinsa Nita întrebă foarte încet:

— Cum de ai aceste titluri?

Şi pentru că Roland ezita, ea adăugă, sacrificând sistematic şi unul câte unul toate secretele partidei supreme, ce nu trebuia să mai aibă revanşă.

— A fost, într-adevăr, nevoie de ceva pentru a mă schimba, cum spui, Roland, şi pentru a mă arunca în braţele tale, tremurând, în loc să mai fiu ca adineauri, fericită. Am auzit, vei şti asta mai târziu, am surprins conspiraţia. Contesa însăşi a înlesnit furtul titlurilor. Chiar crezi că sărmanii tăi slujbaşi din atelier ar fi putut lupta contra contesei? Şi totuşi, o cunoşti foarte bine. Dacă absurdul complot al prietenilor tăi a reuşit, asta s-a întâmplat doar pentru că şi ea era complice. Şi de ce era complice? Pentru că primul atac pe care l-ai tenta aici, la serbare, unde ea a pregătit terenul, ar fi imediat urmat de un cuvânt: furt. Proprietarii legitimi nu fură, vere. Ai căzut în capcană. Şi în jurul capcanei vor fi un judecător de instrucţie, un avocat de renume european şi o întreagă armată de martori manipulaţi. Roland, noi suntem de acum o singură inimă. Tremur pentru mine, dar din cauza ta!

Îi atinse mâna cu o mângîiere blândă şi caldă. Mâna cedă, apoi şi trupul. Roland făcu un pas spre terasă, apoi încă unul.Marguerite spuse:

— Până în cea din urmă zi a vieţii mele îţi voi fi recu**noscătoare** pentru acest sacrificiu.

— Unde mergem? întrebă Roland.

Marguerite ezită. Pasul următor era riscant.
Dar numai pentru o clipă. Luă mâna lui Roland şi şi-o puse pe inimă, şoptind cu o voce mai suavă decât un cântec:

— Vărul meu, logodnicul meu, soţul meu, Roland de Clare, mă va găzdui în casa lui, unde toată lumea mă va respecta, începând cu el.

— Să mergem! spuse tânărul.

Urcară panta terasei. De abia depăşiseră apartamentul contelui, că uşa-fereastră se deschise fără zgomot, lăsând să treacă trei persoane: două dominouri negre şi un fel de spectru, acoperit cu o mantie lungă. Un spectru ce mergea clătinându-se. Nici Roland, nici însoţitoarea lui nu văzură această mişcare.

Restul veni cu iuţeala fulgerului şi ar fi nevoie de scena unui teatru pentru a urmări desfăşurarea aproape fără cuvinte şi rapida succesiune a acestor ultime întâmplări.

Faptele se petrecură în mai multe locuri deodată, căci balul părea să fie într-o stare de tulburare. Din palat răzbătea până la ei o zarvă surdă, în care nu mai dominau acordurile orchestrei. S-ar fi spus că splendorile fermecătoare ale acestei serbări duceau spre un sfârşit tragic.

Marguerite auzea şi ea foarte bine totul. Nu-i scăpa niciodată nimic . Îşi spunea: „Primul meu soţ a murit."

Şi asta nu o făcea decât să fie mai febrilă.

Acţiunea, minunat pregătită, trebuia de altfel să se deruleze singură de acum înainte. Era un final fără muzică, ale cărui efecte erau prevăzute. Mai întîi o lovitură de teatru: chiar în momentul în care falsa Nita şi Roland treceau pragul micului palat, Léon de Malevoy, care traversase în grabă salonul, apăruse la uşa opusă.

Venise să anunţe că trăsura era pregătită. Dar nu avu timp să rostească nici un cuvânt. Marguerite, prefăcându-se că-şi pierde cumpătul, se lăsă să cadă în genunchi şi-şi ridică braţele spre cer.

— Iată de ce mă temeam! strigă ea. Am întârziat prea mult. Ah, cine mă poate apăra? Cine?

Aceste cuvinte perfide, care ca urmare a celor două întâlniri succesive, se puteau adresa la fel de bine lui Roland, ca şi lui Léon, îi aruncă pe cei doi tineri unul contra celuilalt.

Îşi scoaseră măştile în acelaşi timp. Nu-şi adresară nici o insultă.

— Există nişte arme aici! atât spuse Léon, cu buzele crispate.

Şi se întoarse în salon. Roland îl urmă. Fiecare luă câte un pistol.

În spatele lor, Marguerite, ducându-şi până la capăt formidabila-i creaţie actoricească, se târa pe jos, în faţa lor.

Aproape horcăia. Bâiguia, ca şi cum ar fi fost o biată nebună, aşa cum cu siguranţă ar fi făcut Nita dacă piesa ar fi fost reală.

— Milă! Ai milă, Doamne!

Apoi se prefăcu leşinată. Cele două pistoale se ridicară în acelaşi timp,

linişti de mormânt, căci nu avusese loc nici o explicaţie. Ce explicaţie ar mai fi fost posibilă? Deci când cele două pistoale se ridicară, apoi coborâră încet, aţintite spre cei doi bărbaţi, care aproape că nu respirau, privindu-se drept în ochi, palizi şi semeţi, Marguerite se ridică încet.
Părea că imită mişcarea armelor . Îşi ţinea capul în piept, dar prin orificiile măştii ochii ei scoteau un foc albăstrui şi inexpresiv: privirea fiarelor sălbatice în noapte.
Îi era sete de sângele ce avea să ţîşnească, aducându-i o triplă victorie: moartea celor doi duşmani şi dezonoarea rivalei sale.
Simţea cum se apropie triumful. Armele erau încărcate. Aveau să tragă în plin.
Iar o sută de martori, alertaţi de detunătură, aveau să găsească două cadavre în casa Nitei de Clare!
— Să numărăm în acelaşi timp, domnule! spuse Roland. Unu!
Era un duel.
— Doi! rostiră în acelaşi timp, cu voce răguşită şi fermă.
Un ţipăt puternic îi făcu să oprească numărătoarea. **Marguerite** sări în picioare, încercând să se apere de un atac **neaşteptat.** Două dominouri negre trecuseră pragul salonului.
— Femeia aceasta vă făcea să vă ucideţi unul pe altul! spuse o voce răsunătoare. Roland, frate! Aceasta nu este Nita de Clare!
Cu un gest violent, Rose de Malevoy smulse masca de pe faţa Margueritei.
Cei doi tineri se dădură înapoi, stupefiaţi. Marguerite părea să-şi revină, gata să se năpustească asupra Rosei, al cărei chip frumos nu purta mască.
— Pe onoarea şi pe conştiinţa mea! rosti încet cel de-al doilea domino negru, desemnându-1 pe Roland. Acest tânăr este fiul Terezei, ducesa de Clare.
Se adresa celor două personaje grave, care intrau, precedând o mulţime zgomotoasă. Unul dintre ei era judecătorul, celălalt maestrul Mercier.
Celebrul avocat spuse:
— Justiţia îşi ia garanţii unde şi cum înţelege ea. Pentru mine, mărturia doctorului Abel Lenoir este însăşi evidenţa.
Se depărtară, pentru a lăsa să treacă acel spectru înfăşurat într-o mantie lungă, care ceva mai devreme ieşise din apartamentul contelui. Era chiar contele, atât de palid că s-ar fi zis că-şi trăieşte ultimele clipe. O ţinea de mână pe pupila lui, prinţesa de Eppstein. Contele păşi către cei doi tineri, care rămăseseră uluiţi.
— Domnule de Malevoy! spuse el. Ducele de Clare, care se află aici, vrea să vă dea titlurile care v-au fost sustrase.
Roland îi întinse lui Léon portofelul, fără un cuvânt.

— Domnule duce, continuă Joulou. V-o încredinţez pe verişoara dumneavoastră, căreia din acest moment îi sunteţi tutore şi tată.
Nita luă mâna lui Roland şi-i şopti, zâmbind:

— Acolo, la bal, eu eram cea care-ţi vorbea despre iubire...
Joulou se întoarse spre judecătorul de instrucţie şi arătă cu un deget uşa prin care se înghesuia lumea.

— Nu-i lăsaţi să intre pe cei care vin să ne aresteze, spuse el. Am ceva de vorbit cu contesa.
La un gest al magistratului, nu mai intră nimeni. Joulou era atât de rece şi părea atât de calm, încât nimeni nu se gândea să-i stea împotrivă. Se apropie de soţia lui, ce părea de piatră.

— Doamnă, spuse el, înainte de a muri, am făcut pace cu Dumnezeu şi cu oamenii. La acestă oră, toţi complicii noştri sunt în mâna legii. Nu mai sunt liberi decât doi vinovaţi: dumneata şi cu mine. Vom fi arestaţi în câteva minute.
Marguerite nu se mişcă. Dar printre pleoapele pe jumătate închise ochii îi ardeau pe chipul palid, aruncând priviri de viperă strivită.

— Doamnă, reluă Joulou, vin să te salvez.
Ochii Margueritei avură o strălucire sălbatică . Îl crezu. Bărbatul acesta fusese atâta timp sclavul ei.

— Vă voi salva, repetă Joulou, nu pentru că v-am iubit atât de mult şi atât de pătimaş, ci pentru că nu vreau ca amândoi să întinăm şi mai mult numele părinţilor mei.
Îşi aruncă mantia. Avea câte un pistol în fiecare mână. Cu un gest atât de ferm şi de clar încât nimeni nu-1 mai putu opri, apăsă una dintre ţevi pe fruntea sa şi cealaltă la tâmpla Margueritei.
Răsună o singură detunătură. Creierii Margueritei se împrăştiară oribil pe nuanţele proaspete ale costumului de bal. Joulou căzu, fără viaţă, la pământ.

*

* *

În anul următor, Gondrequin-Militarul şi domnul Baruque, zis Vicleanul, escortaţi de fidelul Cascadin şi de cîţiva membri importanţi ai atelierului Inimă-de-Oţel, făcură o călătorie memorabilă. Ei, care nu pierduseră niciodată din ochi domul ros de vreme al Sorbonnei, se treziră deodată tocmai prin munţii din fieful succesorului la tron. Toţi trei **erau** îmbrăcaţi gros şi călătoreau cu diligenţa, ca nişte rentieri cumsecade.
Domnul Baruque îşi pierduse în mare parte gravitatea şi se întrecea în glume cu Cascadin. Gondrequin, dimpotrivă, era cuprins de un fel de beatitudine.

— Pas alergător, cetăţene, îi spunea vizitiului, când se opreau la

răspântii. Circulăm din două motive agreabile şi ducem în bagaje un foc de artificii, pentru celebrarea fericirii conjugale a unui cuplu. Când au venit la atelier amândouă, ca să cumpere imobilul, nu s-ar fi crezut niciodată că una din ele va fi soţia domnului Inimă. Amabilă şi frumoasă, în floarea adolescenţei, prinţesă prin naştere şi cu milioanele pe care le vor împărţi între ei, fac un cuplu potrivit. Bătrâne, fă şi dumneata ca timpul, care zboară, căci are aripi!
Domnul Baruque scoase capul pe portieră şi strigă:

— Hai, că ne întârzii, Militare, cu discursurile tale! Cealaltă fată n-a rămas nici ea mai prejos: se căsătoreşte cu medicul — un bărbat frumos şi care le face să aştepte chiar şi pe marchize, dacă e dus la vreun bolnav sărac. Cântă-ne ceva, Cascadin!
Diligenţa înainta, ducând cu ea gaşca cea voioasă.
Din când în când, Gondrequin spunea:

— Doar de un lucru îmi pare rău. Băiatul acela drăguţ, notarul, s-a lăsat de afaceri şi s-a călugărit. Păcat.
Într-o seară frumoasă, călătorii coborâră din diligenţă şi merseră pe jos prin valea Graisivaudon. Silueta impozantă şi masivă a castelului Nau-Fabas apăru brusc din mijlocul brazilor înalţi. Atelierul Inimă-de-Oţel se descoperi cu emoţie şi se aşeză în cerc, cântând la unison:

„Prieteni, ce bine e
Viata să-ţi trăieşti
În patrie...”

— Jos cu câmpia Saint-Denis! strigă Gondrequin-Militarul.

— Să jurăm, îl susţinu domnul Baruque, că o să cultivăm cu grijă solul acestui ţinut dintre munţi!

— Tuturor ne place laptele! adăugă Cascadin, cu lacrimi în ochi. Şi vinul alb! Şi mazărea!
Astfel se pun bazele popoarelor de păstori.

*
* *

A doua zi, atelierul îşi lansă focurile de artificii, fără a rata nici măcar unul.

Erau două mirese, dintre care una, Nita de Clare, strălucea de frumuseţe şi fericire; cealaltă, Rose de Malevoy, nu-şi putea ascunde o undă de melancolie, ce-i umbrea din când în când bucuria.

Deşi unul dintre miri se numea Roland, duce de Clare, şi celălalt doctorul Abel Lenoir, atelierul lansă pentru ultima dată, în toiul artificiilor, strigătul mult iubit: „Trăiască domnul Inimă! Trăiască harababura!”

Gazdelor şi invitaţilor de la castelul Nau-Fabas nici nu le trecu prin cap să râdă de acest lucru . În salon se povestea o istorioară ciudată şi sentimentală.

Maestrul Léon de Malevoy încheiase chiar el cele două contracte de căsătorie, în ajunul zilei când se retrăsese din lume, pentru a intra la mănăstirea Grande-Chartreuse.

– SFÂRŞIT —

{1} *Sfântul Vicenţiu de Paul* (1581-1660) — preot renumit pentru milostenia sa. A înfiinţat diverse congregaţii religioase. Din 1833 există o societate de binefacere care-i poartă numele. (n.t.)

{2} *Eugène Delacroix (1798-1836)* — pictor francez, iniţiatorul şcolii romantice. (n.t.)

{3} *Buridan :* doctor scolastic din secolul al XlV-lea, rector al Universităţii din Paris în 1327. De el este legată zicala „măgarul lui Buridan", care ilustrează ideea libertăţii inutile: cu ce ar începe un măgar deopotrivă de înfometat şi de însetat, dacă i s-ar pune în faţă, în acelaşi timp şi la distanţe egale, apa şi ovăzul. (n.t.)

{4} *Marguerite de Bourgogne* (1290-1315) — soţia regelui Ludovic al X-lea al Franţei, care a condamnat-o la moarte (afacerea Turnului Nesle). (n.t.)

{5} *Ludovic al X-lea* , zis „Încăpăţânatul" (le Hutin), rege al Navarei(1305-1316) şi al Franţei(1314-1316).A dispus executarea soţiei lui, Marguerite de Bourgogne, bănuită de infidelitate.(n.t.)

{6} *Alexandre Dumas-tatăl* (1802 -1870)— scriitor francez, autor al unor celebre romane istorice şi al unor melodrame de mare succes, dintre care în romanul de faţă se vor face referiri la cea intitulată *Turnul din Nesle.* (n.t.)

{7} *Doamna de Sévigné* (1626-1696)-autoare a Scrisorilor , care conţin detalii interesante despre obiceiurile şi moravurile epocii sale.(n.t.)

{8} *Doamna de Warens* (1700-1762)— 1-a cucerit pe Jean-Jacques Rousseau la Charmettes. (n.t.)

{9} *Rubens* (Peter Paul)— pictor flamand (1577-1640), care a marcat prin puternica sa personalitate întreaga pictură flamandă. (n.t.)

{10} *Doamna Campan* (1752-1822)— secretara Măriei-Antoaneta, directoare a casei Legiunii de Onoare de la Ecouen. A lăsat posterităţii *Memoriile* sale. (n.t.)

{11} *Joseph Prudhomme* **—** personaj din care caricaturistul Henri Mommier a făcut succesul *Scenelor populare* **(**1830). Au urmat *Memoriile lui J. Prudhomme* (1837). Personajul era un mic burghez limitat şi plin de el. (n.t.)

1 *Talleyrand-Périgord*(1754-1838) – Diplomat francez , ambiţios, cinic şi inteligent ,care a servit şi a trădat pe rând toate regiunile în care a trăit.(n.t.)

Table of Contents